Clarissa Pinkola Estés, Ph. D.

bėgančios su vilkais

Laukinės Moters archetipas mituose ir pasakose

Alma littera

Dr. Clarissa Pinkola Estés, tarptautinio pripažinimo sulaukusi mokslininkė, poetė ir *cantadora*, senųjų tradicinių Lotynų Amerikos pasakojimų saugotoja, yra vyresnioji Jungo krypties psichoanalizės specialistė, sukaupusi dvidešimt penkerių metų praktikos bei dėstymo patirtį. Ji yra dirbusi C. G. Jungo mokymo ir studijų centro Amerikoje vykdomąja direktore, apgynė daktaro disertaciją iš lyginamosios kultūrologijos bei klinikinės psichologijos. Už viso gyvenimo kūrybą bei darbus socialinio teisingumo labui Nacionalinė Lotynų organizacija Vašingtone apdovanojo ją *Las Primeras* premija.

Knygą „Bėgančios su vilkais" dr. Estés pradėjo rašyti 1971 m. ir baigė daugiau kaip po dvidešimties metų. Ji išversta į daugiau kaip 25 kalbas ir pripažįstama kaip klasikinis ir novatoriškas veikalas, tyrinėjantis moters dvasinį gyvenimą; įvertinta prestižinėmis ir garbingomis ABBY, Kolorado rašytojų lygos ir Nacionalinės Asociacijos premijomis už psichoanalizės plėtojimą.

Clarissa Pinkola Estés, Ph. D.

bėgančios su vilkais

Laukinės Moters archetipas mituose ir pasakose

Alma littera

Clarissa Pinkola Estés, Ph. D.

BĖGANČIOS SU VILKAIS

Laukinės Moters archetipas mituose ir pasakose

Iš anglų kalbos vertė
Lina Būgienė

UDK 159.92-055
ES-121

Versta iš:
Clarissa Pinkola Estés, Ph. D.
WOMEN WHO RUN WITH THE WOLVES:
Myths and Stories of the Wild Woman Archetype,
Ballantine Books, New York, 1997

ISBN 9955-08-715-3

A kedves szüleimnek
Mária és Joszef,
Mary ir Josephui,
*Szeretlek benneteket.**
y
Para todos los que yo amo
*que continúan desaparecidos.***

* Mieliems tėveliams, Marijai ir Jožefui, su meile *(vengr.)*.
** Ir visiems, kuriuos aš myliu, kurie vis išeina *(isp.)*.

TURINYS

PRATARMĖ 13

ĮVADAS: KAULŲ GIESMĖ 14

I STAUGIMAS: LAUKINĖS MOTERS PRISIKĖLIMAS 40

- *La Loba,* Moteris Vilkė 40
- Keturi rabinai 48

II SUSEKTI UŽPUOLIKĄ: PIRMOJI INICIACIJA 56

- Mėlynbarzdis 56
  - Prigimtinis dvasios grobuonis 62
  - Naivi moteris – auka 65
  - Raktas į pažinimą: uoslės svarba 70
  - Jaunikis žvėris 73
  - Kraujo kvapas 75
  - Išsisukinėti ir mėtyti pėdas 81
  - Šauktis pagalbos 83
  - Nuodėmių rijikai 85
  - Juodas vyras moters sapnuose 89

III SUUOSTI FAKTUS: INTUICIJOS ATGAIVINIMAS KAIP INICIACIJA 99

Lėlė kišenėje: Vasalisa Išmintingoji 99

Pirmoji užduotis: leisk gerajai motulei numirti 108

Antroji užduotis: atskleisk tamsų šešėlį 113

Trečioji užduotis: rask kelią tamsoje 117

Ketvirtoji užduotis: susitikimas su Laukine Ragana 121

Penktoji užduotis: tarnavimas neracionalumui 125

Šeštoji užduotis: atskirk vieną nuo kito 131

Septintoji užduotis: išsiaiškink paslaptis 133

Aštuntoji užduotis: stokis ant keturių 137

Devintoji užduotis: transformuok šešėlį 140

IV PORA: SĄJUNGA SU KITU 151

Himnas Laukiniam Vyrui: Manavis 151

Dvilypė moters prigimtis 155

Dviejų galia 156

Vardo galia 159

Atkakli šuniška prigimtis 161

Klastingos pagundų vilionės 162

Kaip tapti nuožmiam 165

Vidinė moteris 167

V MEDŽIOKLĖ: KAI ŠIRDIS – VIENIŠA MEDŽIOTOJA 170

Moteris Giltinė: susidūrimas su meilės prigimtimi – Gyvybe/Mirtimi/Gyvybe 170

Mirtis meilės namuose 175

Pradiniai meilės etapai 179

Netikėtai surastas lobis 179

Gaudynės ir slėpynės 185

Išpainioti skeletą 190
Patiklus miegas 196
Ašaros lašas 200
Vėlesni meilės etapai 205
Širdies būgnas ir giesmė 205
Kūno ir sielos šokis 208

VI SURASK SAVUS: LAIMĖ PRIKLAUSYTI 215

Bjaurusis ančiukas 215
Kitokio vaiko išvarymas 223
Motinų rūšys 225
Ambivalentiška motina 226
Palūžusi motina 228
Motina vaikas arba motina našlaitė 230
Stipri motina – stiprus vaikas 233
Prasta draugija 235
Netinkama išvaizda 236
Įšaldyti jausmai, įšaldytas kūrybingumas 237
Atsitiktinis praeivis 238
Tremties nauda 239
Gauruotų katinų ir žvairių vištų pasaulis 240
Atmintis ir žūtbūtinis atkaklumas 242
Meilė sielai 245
Paklydusi zigota 246

VII KŪNO DŽIAUGSMAI: LAUKINIS KRAUJAS 255

Kūno kalba 257
Kūnas stebuklinėse pasakose 262
Strėnų jėga 265
La Mariposa, Moteris Peteliškė 267

VIII SAVISAUGA: KAIP ATPAŽINTI SPĄSTUS, VILKDUOBES IR UŽNUODYTĄ JAUKĄ 275

Sulaukėjusi moteris 275

Raudonos kurpaitės 277

Žiauri netektis stebuklinėse pasakose 282

Savadarbės raudonos kurpaitės 285

Spąstai 288

Spąstai Nr.1: paauksuota karieta, bevertis gyvenimas 288

Spąstai Nr.2: sudžiūvusi senoji dama, senatvinė jėga 290

Spąstai Nr.3: sudegintas lobis ir hambre del alma, dvasinis badas 293

Spąstai Nr.4: pažeisti instinktai – nelaisvės pasekmė 298

Spąstai Nr.5: mėginimas vogčiom įgyti lobį, asmenybės susidvejinimas 302

Spąstai Nr.6: nuolaidžiavimas kolektyvui ir šešėlinis maištas 309

Spąstai Nr.7: apsimetinėjimas, pastangos „būti gerutei“ ir pateisinti tai, kas nenormalu 313

Spąstai Nr.8: nevaldomas šokis, apsėdimas ir priklausomybė 319

Priklausomybė 321

Prie budelio namų 324

Pavėluotas bandymas nusiauti kurpaites 324

Grįžimas į savadarbį gyvenimą – pažeistų instinktų gydymas 325

IX NAMO: GRĮŽIMAS Į SAVE 330

Ruonio kailis, sielos oda 332
Sielos pojūčio praradimas kaip iniciacija 338
Odos praradimas 341
Vienišas vyras 347
Dvasinis vaikas 351
Džiūvanti ir nykstanti moteris 353
Išgirsti senolio šauksmą 357
Neužsibūti per ilgai 360
Ištrūkti ir nerti gilyn 366
Moteris tarpininkė: kvėpavimas po vandeniu 372
Išnirimas iš gelmių 374
Savanoriškos vienatvės praktika 377
Įgimta moterų ekologija 382

X TYRAS VANDUO: KŪRYBINIO GYVENIMO PENAS 384

La Llorona 389
Laukinės sielos tarša 391
Nuodai upėje 393
Gaisras upėje 396
Vyras ant upės kranto 400
Kaip atgaivinti upę 408
Aiškus tikslas ir svajonių fabrikas 412
Mergaitė su degtukais 413
Kūrybinės vaizduotės suvaržymai 414
Kaip atgaivinti kūrybos ugnį 423
Trys auksiniai plaukeliai 424

XI KARŠTIS: SUSIGRĄŽINTI SAKRALŲJĮ SEKSUALUMĄ 431

Purvinosios deivės 431
Baubo – pilvotoji deivė 434
Kojotas Dikas 439
Kelionė į Ruandą 442

XII PAŽENKLINTI TERITORIJĄ: PYKČIO IR ATLAIDUMO RIBOS 446

Mėnulio lokys 446
Pyktis – mokytojas 452
Žiniuonės patarimas: kopti į kalną 455
Dvasios lokys 460
Transformuojanti ugnis ir teisingas elgesys 461
Teisėtas pyktis 464
Sausuoliai medžiai 465
Descansos 469
Pažeisti instinktai ir pyktis 472
Kolektyvinis pyktis 473
Seno pykčio supančiotos 474
Keturi atleidimo etapai 477

XIII KOVŲ RANDAI: NARYSTĖ VETERANIŲ KLUBE 481

Paslaptys žudikės 482
Mirties zona 485
Auksaplaukė 486
Atpirkimo durtinys 496

XIV *LA SELVA SUBTERRÁNEA:* ĮVESDINIMAS Į POŽEMINĮ MIŠKĄ 498

Berankė mergelė 498

Pirmas etapas: neišmanėlio sandėris 507

Antras etapas: nukirtimas 516

Trečias etapas: klajonės 528

Ketvirtas etapas: meilė požeminiame pasaulyje 535

Penktas etapas: sielos kančios 551

Šeštas etapas: Laukinės Moters valdos 571

Septintas etapas: laukinė nuotaka ir jaunikis 578

XV SĖLINIMAS: *CANTO HONDO*, SLĖPININGA GIESMĖ 585

XVI VILKO BLAKSTIENA 592

PABAIGOS ŽODIS: PASAKA – KAIP VAISTAI 597

PAPILDYMAS 607

PASTABOS 613

JAUNOS VILKĖS PRADŽIAMOKSLIS: BIBLIOGRAFIJA 646

PADĖKA 656

RODYKLĖ 663

PRATARMĖ

Mes visos ilgimės laisvės. Kultūra beveik neturi priešnuodžių nuo šio ilgesio. Mus pratino gėdytis šitokių troškimų. Atsiauginusios ilgus plaukus, mes įgudome slėpti po jais savo jausmus. Tačiau dieną ir naktį mums už nugaros tebešmėkščioja pirmapradės Laukinės Moters šešėlis. Kur bebūtume, tas šešėlis sėlina mums iš paskos ir aiškiai turi keturias kojas.

Dr. Clarissa Pinkola Estés
Šajenas, Vajomingas

ĮVADAS

Kaulų giesmė

Tiek laukinei gamtai, tiek ir Laukinei Moteriai gresia išnykimas.

Ilgą laiką prigimtiniai moterų instinktai buvo negailestingai slopinami, varžomi ir niokojami. Daugybę metų jomis, kaip ir laukinės gamtos ištekliais, buvo neprotingai ir netaupiai naudojamasi. Jau ne vieną tūkstantmetį, vos atsukame nugarą, mūsų moteriškoji prigimtis kaipmat priskiriama skurdžiausiai sielos sričiai. Visais laikais dvasinės Laukinės Moters teritorijos buvo plėšiamos ir deginamos, jos priebėgos šluote šluojamos nuo žemės paviršiaus, o natūralūs gamtiniai jos ciklai dėl kitų patogumo spraudžiami į dirbtinius rėmus.

Tad anaiptol ne atsitiktinumas, kad drauge su tyra, pirmaprade gamta mūsų planetoje baigia išnykti ir mūsų pačių vidinės, prigimtinės laisvės pojūtis. Nesunku suprasti, kodėl nei senosios girios, nei senutės moterys nelaikomos svarbiais ir saugotinais dalykais. Tai ne kažin kokia paslaptis. Ir visai ne sutapimas, kad apie vilkus ir kojotus, lokius ir padūkusias moteris kalbama tais pačiais žodžiais. Juk jie visi vadovaujasi giminingais archetipiniais instinktais, tad visi drauge klaidingai laikomi esą iš prigimties negailestingi, godūs ir apskritai visokeriopai pavojingi.

Per visą savo gyvenimą, domėdamasi jungiškąja psichoanalize, būdama poetė ir *cantadora* (senųjų pasakų ir legendų sekėja), aš

priėjau išvadą, kad silpstančias gyvybines moterų jėgas tegalima atgaivinti intensyviai „psichinės archeologijos“ metodais rausiantis vidinio moterų pasaulio griuvėsiuose. Tokiu būdu dar įstengtume atkurti prigimtinius instinktyviuosius dvasinio jų gyvenimo modelius, o juos sujungę į archetipinį Laukinės Moters paveikslą išvystume giliąsias, tikrąsias, natūralias moters savybes. Šiuolaikinė moteris nuolat sukasi it voverė rate. Ji verčiama būti viskuo, visiems ir vienu metu. O senoji išmintis dūli pamiršta.

Šios knygos pavadinimas: „Bėgančios su vilkais: Laukinės Moters archetipas mituose ir pasakose“ – susiklostė, man ėmus tyrinėti laukinių gyvūnų, ypač vilkų, gyvenimą. Tuomet pamačiau, kad vilkų rūšių *Canis lupus* ir *Canis rufus* likimas nepaprastai primena moterų istoriją: ir vieni, ir kiti, būdami tokie pat narsūs ir atkaklūs, priversti patirti panašias kančias ir persekiojimus.

Sveiki vilkai ir sveikos moterys pasižymi daugeliu tokių pačių savybių: aštriais pojūčiais, žaismingumu ir atsidavimu. Vilkai, kaip ir moterys, iš prigimties yra smalsūs ir pastabūs, nepaprastai stiprūs ir ištvermingi. Jie turi puikią intuiciją ir nepavargdami rūpinasi savo mažyliais, savo sutuoktiniais ir savo gauja. Jie sugeba greit prisitaikyti prie nuolatos kintančių aplinkybių; yra neįtikėtinai ištikimi ir be galo narsūs.

Tačiau ir vieni, ir kiti be perstogės būdavo pjudomi ir ujami, nepagrįstai kaltinami esą savanaudžiai, nepasotinami ir klastingi, pikti ir agresyvūs, ir apskritai – daug žemesni ir niekingesni už savo persekiotojus. Jie nuolatos atsidurdavo tiek laukinės gamtos „kultūrintojų“, tiek nevaržomos dvasios tramdytojų taikiklyje, o pastarųjų tikslas būdavo sunaikinti visa, kas instinktyvu ir nekontroliuojama, kad nė pėdsako neliktų. Abiem atvejais persekiotojų žiaurumas ir dvasinis aklumas atrodo stulbinamai panašūs.

Todėl būtent tyrinėdama vilkus aš pirmąsyk ir išvydau prieš akis besiformuojančius Laukinės Moters archetipo kontūrus. Tiesa, domėjausi ir kitais gyvūnais: lokiais, drambliais, netgi „sielos paukščiais“ – drugeliais. Visoms šioms rūšims būdingi bruožai neretai metaforiškai siejasi su vadinamąja instinktyviąja moterų prigimtimi.

Aš pati net dusyk buvau paženklinta laukinės prigimties ženklu: iš protėvių paveldėjusi aistringą Meksikos ispanų giminės kraują, vėliau buvau įdukrinta temperamentingų vengrų šeimos. Užaugau prie Mičigano valstijos sienos, netoli Didžiųjų Ežerų, apsupta miškų, sodų ir dirbamų laukų platybių. Čia žaibai ir griaustiniai buvo svarbiausias mano penas. Naktimis tyliai kažką kuždėdavosi šlamantys kukurūzų stiebai. O tolumoje, šiaurės pusėje, mėnesienos užlietose laukymėse susirinkę vilkai šokdavo savo paslaptingus šokius ir užvertę galvas traukdavo apeigines giesmes. Visi mes be baimės gėrėme iš tų pačių šaltinių.

Dar būdama visai mažytė, aš jau patyriau meilę Laukinei Moteriai, nors tada dar net nežinojau jos vardo. Vaikystėje buvau veikiau estetė nei atletė ir tetroškau vien nekliudoma klajoti ir gėrėtis pasauliu. Vietoj stalų ir kėdžių mieliau rinkdavausi pliką žemę, medžius ir urvus, nes tenai jausdavausi galinti priglusti prie Dievo skruosto.

Upė *visuomet* melsdavo, kad ją aplankyčiau sutemus, laukai tiesiog *nekantraudavo*, kad per juos kas nors pereitų ir jie galėtų pakuždėti savo paslaptis. Laužus *privalu* būdavo kurti miško tamsoje, o visokias istorijas *tegalėdavai* pasakoti tiktai atstu nuo suaugusiųjų ausų.

Man pasisekė, kad užaugau supama laukinės Gamtos. Žaibai ir perkūnijos atskleidė man, kokia staigi gali būti mirtis ir koks efemeriškas dalykas – gyvenimas. Naujos pelių vados pasirodymas savo ruožtu įdiegė žinojimą, kad po mirties visuomet randasi gyvybė. Kapstydama iš žemės suakmenėjusius „indėnų karolius“, aptikau, kad žmonių šiose vietose gyventa jau labai labai seniai. Mokiausi ir šventojo puošimosi meno: galvą man dabino spalvingos plaštakės, jonvabaliai vakarais atstodavo spindinčius deimantus, o smaragdinio žalumo varlytės – apyrankes.

Vilkė motina pribaigė mirtinai sužeistą savo mažylį; taip sužinojau, kas yra tikrasis gailestingumas ir kad mirštančiajam reikia leisti numirti. Pūkuoti vikšrai, kurie dribdavo nuo šakų ir tuoj pat vėl ropšdavosi atgal, mokė mane atkaklumo ir kantrybės. Kai jie kutendami ropodavo mano ranka, patyriau, kiek įvairiausių

pojūčių gali teikti prisilietimas. O įsikorusi į aukščiausių medžių viršūnes, supratau, koks vieną dieną galės būti seksas.

Manoji karta augo po Antrojo pasaulinio karo. Tais laikais su moterimis elgdavosi kaip su vaikais ar su privačia nuosavybe. Jos būdavo nelyginant kokie dirvonuojančios žemės plotai... Laimė, atklydęs vėjas visuomet pažerdavo kokių nors laukinių augalų sėklų. Nors jų kūrybos niekas nevertino, moterys vis tiek nepailsdamos rašė. Nors jų tapyba nesulaukė pripažinimo, ji vis tiek maitino sielą. Moterims tekdavo maldaute maldauti priemonių ir vietos savo kūrybai, o nieko nepešusios, jos susirasdavo kamputį medžių šakose, olose, tankmėse ir pašiūrėse.

Šokius irgi dažniausiai smerkdavo ir drausdavo, tad moterys šokdavo miškuose, kur jų niekas nematė, rūsiuose arba eidamos išpilti šiukšlių. Pomėgis puoštis keldavo įtarimų. Trykštantis gyvybe kūnas ar daili suknutė didino grėsmę sulaukti seksualinės prievartos ar bent įžeidinėjimų. Netgi drabužio ant savo pečių negalėjai vadinti savu.

Tais laikais smurtaujantys ir savo vaikus terorizuojantys tėvai būdavo laikomi paprasčiausiai „griežtais“, nepaliaujamos prievartos nebeištvėrusių moterų dvasinės kančios vadinamos „nervų pakrikimu“, moterys ir merginos, kietai suveržtos korsetais, pavalkais ir antsnukiais, buvo laikomos „geromis ir gražiomis“, o tas, kurioms bent akimirką pavykdavo nusimesti kaklasaitį, kaipmat apšaukdavo „blogomis“ ir „pasileidusiomis“.

Taigi ir aš, kaip dauguma moterų iki ir po manęs, įpratau slapstytis bei apsimetinėti. Drauge su savo likimo sesėmis išdidžiai stypčiodavau ant aukštų kulniukų, o eidama į bažnyčią vilkdavausi šventadienę suknelę ir maukšlindavausi skrybėlaitę. Tačiau manoji uodega kaip toje pasakoje tolydžio kyščiodavo iš po sijono, o nenustygdama vietoje aš taip karpydavau ausimis, kad skrybėlaitė vis nusmukdavo bent jau ant akių, o kartais net nulėkdavo į tolimiausią kampą.

Aš nepamiršau anų tamsiųjų metų giesmės – *hambre del alma*, iškankintos sielos giesmės. Bet pamenu ir kitą – džiaugsmingąją *canto hondo*, sielos gelmių giesmę, kurios žodžiai sugrįžta atmintin, kai darbuojamės mėgindamos atgaivinti nuniokotą sielą.

Kūrybingai, talentingai ir gilios sielos moteriai tradicinė psichologijos teorija primena miško takelį, kuris tolydžio siaurėja, nyksta, kol galiausiai iš viso dingsta tankmėje. Tradicinė psichologija dažniausiai maža ką tegali pasakyti arba apskritai nutyli apie giluminius, moteriai svarbius dalykus: apie archetipus, intuiciją, seksualumą ir cikliškumą, apie moterų amžiaus tarpsnius, jų gyvenimo būdą ir suvokimo ypatybes, apie jų kūrybinę ugnį. Būtent todėl aš daugiau nei du dešimtmečius tyrinėjau Laukinės Moters archetipą.

Dvasinių moters problemų neįmanoma išspręsti ar paaiškinti, pasitelkus kokį nors nesąmoningos kultūros apibrėžtą modelį; nepavyksta jos sielos išlankstyti nei nugenėti taip, kad tilptų į kokį nors intelektualinį rėmą, priimtiną ir suprantamą tiems, kurie laiko save vieninteliais sąmoningumo nešėjais. Priešingai – būtent panašaus pobūdžio mėginimai milijonus stiprių ir laisvos dvasios moterų jau pavertė tremtinėmis savoje kultūroje. Todėl reikia stengtis išgelbėti ir atkurti natūralų, kerinčio grožio moters sielos pavidalą.

Šiuo atžvilgiu labai praverčia pasakos, mitai ir legendos. Juose esanti informacija taip išlavina mūsų regėjimą, kad jau pajėgiame įžvelgti natūralų, prigimtinį savo taką ir nebeišleisti jo iš akių. Tradiciniai pasakojimai tampa mums kelrodžiais, tvirtinančiais, kad takas nesibaigė ir niekur nedingo, kad jis veda vis gilyn ir gilyn – į moters sielos gelmes ir savęs pažinimą. Mums tereikia žengti ten, kur veda laukinė, pirmapradė ir instinktyvioji mūsų esybės dalis.

Pavadinau ją Laukine Moterimi, nes būtent šie du žodžiai – *laukinė* ir *moteris* – sudaro tą stebuklingąjį pasakų *llamar o tocar a la puerta*, atveriantį giliausias moters sielos duris. *Llamar o tocar a la puerta* pažodžiui reiškia 'groti vardu, kad durys atsidarytų', t. y. ištarti stebuklingus žodžius, it užburtas raktas atveriančius kelią eiti toliau. Kokiai kultūrai moteris bepriklausytų, ji intuityviai suvokia žodžių *laukinė moteris* prasmę.

Išgirdus šiuos žodžius, moterų atmintyje tarytum sukruta ir atbunda kažkoks senas, prieš daugelį metų išblėsęs prisiminimas.

Mes prisimename savo absoliučią, nepaneigiamą ir neginčytiną giminystę su pirmapradžiu moteriškumu, – nors šis ryšys gal jau nė nebesuvokiamas, palaidotas po užmaršties dulkėmis, kasdieninių buitinių rūpesčių lavina, ištremtas ir apjuodintas mus supančios kultūros. Mes galime būti pamiršusios jos vardą, galime nebeatsiliepti į jos šauksmą, tačiau vis tiek iki pat kaulų smegenų ją pažįstame ir jos ilgimės, nes žinome, kad ji priklauso mums, o mes – jai.

Būtent iš šių pirmapradžių, gaivališkų, giluminių santykių mes ir atsiradome, būtent čia slypi tikroji mūsų prigimties esmė. Archetipinė Laukinė Moteris – tai pirmoji mūsų visų motina. Kartais mums pasitaiko ją pajusti – tegu tik probėgšmais, tegu tik akimirką, bet nuo tada jau neberandame sau vietos, trokšdamos vėl patirti tą jausmą. Kai kurios moterys šį gaivų „laukinį skonį" pajunta nėštumo laikotarpiu arba žindydamos kūdikį, arba stebėdamos, kaip stebuklingai keičiasi pačios, augindamos ir auklėdamos vaiką, arba it mylimą sodą puoselėdamos meilės ir artumo sklidinus santykius su brangiu žmogumi.

Kartais galime ją ir išvysti, ypač kai regime nepaprastą grožį. Esu ją jautusi, žiūrėdama į „Viešpaties Jėzaus saulėlydį", kaip mes, miškų gyventojai, įpratę vadinti. Kartais ji suspurdėdavo manyje, stebint prietemoje iš ežero su žibintais rankose grįžtančius žvejus arba pamačius ką tik gimusio mano mažylio kojų pirščiukus, susiglaudusius it saldūs kukurūzų grūdeliai burbuolėje. Mes matome ją ten, kur pasitaiko išvysti, vadinasi, – visur.

Galime ją ir išgirsti – kai klausomės muzikos, suvirpinančios krūtinę ir priverčiančios smarkiau plakti širdį; kai girdime būgnus, švilpynes, šauksmą ar riksmą. Šis pojūtis ateina ir per parašytą ar ištartą žodį; o kartais koks nors žodis, sakinys, eilėraštis ar apsakymas pasirodo besąs toks taiklus ir taip mus užgauna, kad priverčia bent akimirką prisiminti, iš ko esame padarytos ir kur mūsų tikrieji namai.

Panašus „laukinis jausmas" trumpam užplūsta ir pajutus mistinį kūrybos įkvėpimą: ak, štai jis!.. ak, ir vėl pradingo... Jo imame ilgėtis sutikusios asmenybę, išsaugojusią šį prigimtinį ryšį. O ypač

šis ilgesys paaštrėja suvokus, kaip mažai laiko praleidome kurstydamos šventąją mistinę ugnį ir svajodamos, kokią nedidelę savo gyvenimo dalį teskyrėme kūrybai, svarbiausiam savo pašaukimui ar tikrajai meilei.

Tačiau būtent šie trumpalaikiai potyriai, užplūstantys ir kaip grožio, ir kaip praradimo jausmas, sukelia mūsų sieloje tokią sumaištį, tokį jaudulį ir nerimą, kad galiausiai nebeištvėrusios mes paklūstame laukinės savo prigimties šauksmui: lekiame į miškus, į dykumas, į sniegynus, skuodžiame kiek įkabindamos ir dairomės į visas puses, klausomės pastačiusios ausis, naršome kur tik galėdamos – bene aptiksime kokį pėdsaką, ženklą ar liekaną, rodančią, kad ji dar gyva, kad mes dar nepraradome paskutinės savo galimybės. O kai pagaliau aptinkame jos pėdsakus, tuomet dažniausiai aistringai puolame vytis, trokšdamos atsigriebti už visa, kas prarasta: ryžtingai šluojam visokį šlamštą nuo stalo, nedvejodamos atsikratom išsisėmusių santykių, išlaisviname savo protą ir mąstymą, verčiame naują puslapį, reikalaujame atvangos, laužome taisykles, ir tegu nors pasaulis liaunasi sukęsis – mes nebegalime daugiau be jos gyventi!

Moterys, kurios buvo jos netekusios, o paskui vėl surado, iš paskutiniųjų stengiasi išsaugoti ją visiems laikams. Kai jau ją atgauna, jos bet kokia kaina siekia ir išlaikyti, nes tiktai jos dėka suklesti jų kūrybingumas, santykiai su kitais žmonėmis darosi prasmingesni, gilesni ir turiningesni, susitvarko jų seksualiniai, kūrybos, darbo ir poilsio ciklai, o jos pačios liaunasi buvusios svetimų grobuoniškų kėslų objektu, nes pasijunta nė kiek ne mažiau už kitus turinčios prigimtinę teisę augti ir klestėti. Dabar dienos pabaigoje apimantis nuovargis ateina po prasmingų darbų ir drąsių žygių, o ne nuo sekinančio sukimosi vis tų pačių smulkių rūpesčių, niekingų minčių ir nykių santykių rate. Moterys pradeda instinktyviai jausti, kam metas mirti, o kas privalo gyventi; išmoksta prireikus pasitraukti, o kai reikia, sugeba pasilikti.

Atkūrusios ir sutvirtinusios ryšius su pirmaprade savo prigimtimi, moterys gauna nuostabią dovaną – jos įgyja budrią vidinę stebėtoją ir mokytoją, išmintingą patarėją ir svajotoją, aiškiaregę ir

įkvėpėją, žiniuonę, kūrėją, išradėją, kantrią klausytoją, sugebančią dar ir patarti, pasiūlyti ar nurodyti kelią, padedančią įkvėpti jų vidiniam bei išoriniam pasauliui spindesio ir gyvybės. Suartėjusios su šia prigimtimi, moterys stačiai švyti iš vidaus. Nuo šiol, kas bebūtų, ši laukinė mokytoja, pirmapradė motina ir globėja saugo jas ir rūpinasi vidiniu ir išoriniu jų gyvenimu.

Taigi žodį *laukinė* mes čia vartojame anaiptol ne šiuolaikine, niekinamąja prasme, reiškiančia „nežabotą, nevaldomą", o jo pirmine prasme, kuri nurodo natūralų gyvenimo būdą: taip gyvendama gyva būtybė, *criatura*, nepraranda vidinio savo integralumo ir sykiu pripažįsta tam tikrus sveikus apribojimus. Žodžiai *laukinė moteris* verčia moteris prisiminti, kas jos yra ir ką jos veikia. Tai metafora, apibūdinanti mus visas palaikančią jėgą. Tai šios jėgos, be kurios moterys neįstengtų gyventi, suasmeninimas.

Laukinės Moters archetipą galėtume apibūdinti ir kitokiais, taip pat tinkamais žodžiais. Galima šią galingą psichologinę esatį vadinti instinktyviąja prigimtimi, tačiau Laukinė Moteris sudaro jos pagrindą. Pavadinkime ją natūraliąja siela – bet juk ir ji remiasi Laukinės Moters archetipu. Sakykime, jog tai pirmapradė, pamatinė moters prigimtis. Arba kad tai – išskirtinė, būdingiausioji, esminė jos dalis. Poezijoje ji gali būti vadinama „Kita", arba „septyniais visatos vandenynais", arba „tolimomis giriomis", arba „Bičiule".[1] Įvairių psichologijos krypčių ir pažiūrų atstovai tikriausiai vadins ją *id*, *Aš*, „viduriniąja prigimtimi". Biologams tai būtų tipinė, arba fundamentalioji, prigimtis.

Bet todėl, kad ji bežadė, gebanti numatyti ar nujausti ateitį, *cantadoras* vadina ją išmintingąja, arba supratingąja, prigimtimi. Kartais jos pasakoja apie „moterį, gyvenančią ten, kur sustoja laikas" arba „ant pasaulio krašto". Ši *criatura* gali pasirodyti besanti ir pasaulį sutvėrusi ragana, ir Mirties deivė, ir skaisčioji mergelė, nužengusi į požemius, ir dar daugybe kitokių pavidalų. Ji kaip bičiulė ar motina gelbsti ir globoja visus, kas išklydo iš kelio, kam reikia patarimo ar žinių, kas nepajėgia įminti mįslės, kas blaškosi ir klaidžioja po miškus ar dykumas nerasdami to, ko ieško.

Iš tiesų psichoidinėje pasąmonėje – tame neišreiškiamame sielos lygmenyje, iš kurio ji kyla, – Laukinė Moteris yra bevardė, nes

ji – begalinė. Bet kadangi ši jėga kuria ir gimdo visus svarbiausius moteriškumo aspektus, čia, žemėje, mes vadiname ją daugybe skirtingų vardų – ne vien todėl, kad norime aprėpti nesuskaičiuojamą jos apraiškų įvairovę, bet ir todėl, kad stengiamės ją sulaikyti. Kadangi iš pat pradžių, kol dar tik bandome atkurti santykius su ja, ji akimirksniu gali išsisklaidyti kaip dūmas, tai duodamos vardą mes kuriame savyje jai reikalingą minties ir jausmų erdvę. Tuomet ji galės ateiti ir, jeigu bus įvertinta, – pasilikti.

Todėl ispaniškai aš vadinu ją *Río Abajo Río* – upe, tekančia po upe; *La Mujer Grande* – Didžiąja Moterimi; *Luz del abismo* – šviesa iš bedugnės; *La Loba*, Moterim Vilke, arba *La Huesera*, Kaulų Moterim.

Vengriškai ji vadinasi *Ö Erdöben* 'Miško būtybė' arba *Rozsomák* 'Ernė'. Navachų genties kalba ji – *Na'ashjé'ii Asdzáá* 'Vorė', audžianti žmonių ir gyvulių, augalų ir akmenų likimus. Gvatemaloje, be daugelio kitų vardų, ją dar vadina *Humana del Niebla* 'Rūko būtybe', gyvenančia amžinai. Japonų kalba ji – *Amaterasu Omikami*, paslaptinga dieviška jėga, gimdanti visą šviesą ir sąmonę. Tibete jos vardas – *Dakini*, šokanti jėga, teikianti moterims aiškiaregystės galią. Ir taip be galo. Nes ji – begalinė.

Suvokti šią Laukinės Moters prigimtį padeda ne religija, o praktika. Tai – pati tikriausia psichologija, sielos pažinimas: *psukhē* 'siela' ir *logos* 'pažinimas'. Jos netekusios, moterys tarsi praranda klausą: jos nebegirdi nei savo sielos balso, nei savo kūno ritmų. Jai išnykus, tarsi kokia nematoma ranka užspaudžia moterims sielos akis, ir didžiąją savo dienų dalį jos praleidžia pusiau sustingusios iš nuobodulio arba vien tuščiai svaičiodamos. Be jos moterys tarytum netenka pagrindo po kojomis. Jos nebežino, kam ir kodėl čia atsidūrė, ir kabinasi už to, ką nedvejodamos turėtų paleisti. Jos griebia per daug arba per mažai, arba išvis lieka be nieko. Jos tyli be žado, negalėdamos nė žodžio pratarti, nors viduje gal tiesiog kunkuliuoja. Ji – nelyginant reguliuotojas; tai moters dvasinė širdis, kuri taip pat reikalinga jos sielai, kaip gyva ir plakanti širdis – fiziniam žmogaus kūnui.

Praradusios ryšį su šia instinktyviąja dvasia, mes tarsi tik pusiau gyvename, o natūralūs moters vaizdiniai ir galios negali pakanka-

mai išsirutulioti. Atskirta nuo savo gyvybinio šaltinio moteris tarsi sterilizuojama, ji praranda savo instinktus, o natūralūs gyvybiniai jos ciklai suyra arba ima tarnauti kultūrai, intelektui ar ego – tiek savam, tiek svetimiems.

Laukinė Moteris – tai visų moterų sveikata. Be jos moteriška psichologija neturi prasmės. Ši laukinė būtybė – tai pirmapradis moters prototipas. Ji nekintama ir nepriklauso nei nuo kultūros, nei nuo epochos, nei nuo politinės santvarkos. Gali keistis jos ciklai, jos simbolinės išraiškos, bet jos esmė lieka ta pati. Ji – tai ji: vientisa ir nekintama.

Ji skleidžiasi per moteris. Jei jos engiamos – ji stiebiasi aukštyn. Jei moterys laisvos – ji irgi laisva. Laimei, kiek ją begniuždytų, ji visuomet sugeba atsitiesti. Kiek ją bedraustų, beslopintų, beniokotų, besilpnintų ir bekankintų, kiek bešmeižtų, pravardžiuotų nepatikima, pavojinga, pakvaišusia ar dar galas žino kokia, – ji visuomet moterų sielose stiebiasi aukštyn; net pati romiausia ir kantriausia moterytė saugo jai slaptą kertelę savo viduje. Net ir labiausiai ujama ir terorizuojama moteris gyvena savo slaptą gyvenimą, puoselėdama jai vienai težinomas mintis ir troškimus – sodrius ir nevaržomus, vadinasi, natūralius. Net ir labiausiai suvaržyta ir pavergta moteris turi kamputį laukinei savo esaties daliai, nes intuityviai žino, jog ilgainiui vis vien pasitaikys kokia nors spraga, kiaurymė, plyšelis, menkutė galimybė ištrūkti – ir ji kaipmat pasipustys padus.

Aš įsitikinusi, kad visi žmonės – vyrai ir moterys – ateina į šį pasaulį gabūs ir talentingi. Tačiau kiek maža tėra rašyta ir kalbėta apie gabių, talentingų ir kūrybingų moterų dvasinį gyvenimą ir patirtį! O antra vertus, kiek prikurta traktatų apie žmogiškąjį, ir ypač moteriškąjį, silpnumą bei niekingumą! Vis dėlto galvodamos apie Laukinės Moters archetipą ir norėdamos iki galo ją perprasti, įvertinti ir deramai pasinaudoti jos siūlomomis dovanomis, mes privalome kuo daugiau dėmesio skirti toms mintims, jausmams ir siekiams, kurie stiprina moteris, sykiu neišleisdamos iš akių ir jas silpninančių vidinių bei kultūrinių faktorių.

Apskritai galima pasakyti, kad tik suvokus laukinę prigimtį kaip atskirą ir nepriklausomą esybę, kuri įkvepia ir nulemia giliausius

moters gyvenimo klodus, mums prieš akis atsivers tokios plėtros ir tobulėjimo galimybės, kokių ligi tol nebūtume pajėgusios nė įsivaizduoti. Psichologija, neįstengianti atrasti šios prigimtinės dvasinės būtybės, sudarančios moters dvasinio pasaulio šerdį, skaudžiai nuvilia moteris, jų dukteris ir vaikaites, ir visas moteriškosios giminės jų palikuones.

Taigi, norėdamos rasti efektyvių priemonių sužalotoms laukinės sielos dalims gydyti bei ištaisyti pašlijusiems santykiams su Laukinės Moters archetipu, pirmiausia turime tiksliai įvardyti visas sielos negalias. Nors mano klinikinė disciplina disponuoja puikiais, statistika pagrįstais diagnozavimo metodais bei didžiuliu diferencinių diagnozių skaičiumi, taip pat turi nusistačiusi konkrečius psichoanalizės kriterijus, leidžiančius apibrėžti psichopatiją pagal objektyvią psichinę struktūrą (arba jos nebuvimą) bei pagal ego/Aš ašį[2], vis dėlto dar yra ir kitokių svarbių elgsenos bei jausmų ypatybių, kurios itin vaizdžiai apibūdina problemos esmę, ypač moterų požiūriu.

Kokie gi būtų tie jausminiai simptomai, rodantys pažeistą santykį su laukine, pirmaprade sielos dalimi? Jei nuolatos jaučiamės, galvojame ar elgiamės taip, kaip toliau išvardinta, vadinasi, mūsų ryšys su giliąja instinktyviąja dvasia yra smarkiai nusilpęs arba išvis nutrūkęs. Specifine moterų kalba tai galima nusakyti šitaip: jautiesi be galo išsunkta, pervargusi, sudirgusi, prislėgta, sumišusi, užguita, iškankinta ir atbukusi. Nuolat ko nors bijai, svyruoji ir drebi, nejauti nei įkvėpimo, nei gyvenimo džiaugsmo, nei pilnatvės, tik amžiną graužatį ir gėdą, be perstojo nerviniesi ir blaškaisi, bet nerandi nei išeities, nei atgaivos, nei priebėgos ir paprasčiausiai kraustaisi iš proto.

Jautiesi bejėgė, nuolat dėl visko abejoji, jautiesi silpna, įvaryta į kampą ir nepajėgsianti ištrūkti; junti, kad kūrybines savo jėgas atiduodi kitiems, renkiesi tokius partnerius, darbus ir draugus, kurie čiulpte iščiulpia iš tavęs visus syvus; kenti dėl suardytų gyvybinių savo ciklų, jautiesi esanti pernelyg uždara, nepaslanki, netvirta, neryžtinga, neįstengianti nei išlaikyti gyvenimo tempo, nei sustoti ir atsikvėpti.

Nepasitiki savimi, kenti dėl perdėto drovumo, tolsti nuo savo Dievo arba dievų, nebesugebi atsinaujinti ir atgauti jėgų, esi iki kaklo pasinėrusi į buitį, intelektualinius išvedžiojimus, darbą ar inerciją, nes tai – saugiausios sritys moteriai, praradusiai savo instinktus.

Bijai žengti drąsų žingsnį ir pasirodyti, kas esi; nedrįsti ieškoti patarėjo, motinos, tėvo; nesiryžti kitiems parodyti savo kūrinio, nes manai, kad jis netobulas, neišbaigtas; bijai leistis į kelionę; bijai prisirišti prie kito žmogaus ar žmonių, bijai būti sutrypta, palikta, suniekinta; drebi prieš valdžią ir autoritetus; netenki jėgų vien pagalvojusi apie kokio nors kūrybinio sumanymo įgyvendinimą; išsisukinėji, žeminiesi, nerimauji, jautiesi sustingusi ir įbaidyta.

Nedrįsti duoti atgal, net kai jau nieko daugiau nebelieka, bijai naujovių, bijai pakelti galvą ir balsą, bijai išsakyti priešingą nuomonę; tau suka pilvą, darosi bloga, ėda rėmuo arba varsto diegliai, kamuoja dusulys; tu pernelyg lengvai atleidi ir nusileidi arba, priešingai, esi kerštinga.

Bijai sustoti ir bijai veikti, nuolat skaičiuoji iki trijų, bet taip nieko ir nepradedi, esi pernelyg savikritiška ir susidvejinusi, nors visais kitais atžvilgiais – puikios formos ir galėtum kalnus nuversti. Visi šie trūkumai ir negalavimai nėra tiktai šio amžiaus ar atskiros epochos bėda – jie virsta epidemija bet kur ir bet kada, kai tiktai moterys patiria priespaudą, o laukinė jų prigimtis pakliūva į spąstus.

Sveika moteris panaši į vilkę: ji guvi, energinga, gyvybinga ir vaisinga, turi savo teritoriją, yra išradinga, ištikima, judri. O atskirta nuo savo laukinės prigimties moteris nusilpsta, sulysta, išblykšta lyg vaiduoklis. Bet mes juk ne tam ateiname į šį pasaulį, kad taptume apgailėtinomis nugeibėlėmis nutriušusia ševeliūra, neįstengiančiomis nei šokti, nei vytis, nei susilaukti palikuonių ir kurti gyvenimą. Jei moteris apima sąstingis, jei jas kamuoja nuobodulys, vadinasi, metas pasirodyti Laukinei Moteriai; kūrybinė sielos tėkmė turi pripildyti išdžiūvusią vagą.

Kaipgi Laukinė Moteris veikia mus? Kai ji tampa mūsų sąjungininke, vedle, sektinu pavyzdžiu ir mokytoja, mes imame regėti

jau nebe dviem akimis, bet per intuiciją, turinčią daugybę akių. Išlavinusios intuiciją, mes daromės panašios į žvaigždėtą naktį: žvelgiame į pasaulį tūkstančiais akių.

Ši laukinė būtybė turi gausybę gydymo priemonių; ji turi viską, ko moteriai gali prireikti ir ką ji privalo žinoti. Ji gali pasiūlyti vaistų nuo bet kokių ligų. Ji sklidina visokiausių istorijų ir sapnų, žodžių ir giesmių, ženklų ir simbolių. Ji sykiu yra ir kelionės tikslas, ir keliavimo priemonė.

Susilieti su instinktyviąja prigimtimi nereiškia, kad turime visiškai save sujaukti, viską pakeisti, kairę paversti dešine, o juodą – balta, rytus perkelti į vakarus, imti kaip nors neprognozuojamai ar beprotiškai elgtis. Tai nereiškia ir bendruomeninių ryšių nutraukimo ar kokio nors nužmogėjimo. Priešingai – būtent pirmapradė, laukinė prigimtis suteikia moters gyvenimui vientisumo.

Ji moko apsibrėžti savo teritoriją, rasti savo gaują, drąsiai ir užtikrintai naudotis savo kūnu ir juo didžiuotis, nepriklausomai nuo jo gerųjų savybių ar trūkumų; ji pratina savarankiškai veikti ir kalbėti savo vardu, būti budrioms ir dėmesingoms, vadovautis įgimtomis moteriškomis savybėmis – intuicija ir juslėmis, paklusti natūraliems savo ciklams; rasti savo vietą gyvenime ir oriai jame įsitvirtinti, žinoti savo vertę ir būti kiek galima sąmoningesnėms.

Archetipinė Laukinė Moteris ir visa, kas su ja susiję, visuomet ypatingai globojo visus dailininkus, rašytojus, skulptorius, šokėjus, mąstytojus, dramaturgus, ieškotojus ir atradėjus – nes visi šie žmonės yra kūrėjai, o kūryba – pagrindinė instinktyviosios prigimties veiklos sfera. Kaip ir dera menui, jos vieta – širdyje, o ne smegenyse. Ji moka susekti ir pabėgti, iššaukti ir nuvyti. Ji sugeba nujausti, pasislėpti ir nuoširdžiai mylėti. Ji intuityvi, tipiška ir normatyvi. Ir nepaprastai svarbi intelektualinei ir dvasinei moters sveikatai.

Tad kas gi ta Laukinė Moteris, kas ją sudaro? Archetipinės psichologijos ir senovinių tradicijų požiūriu, ji – tai moters dvasia. Vis dėlto ji aprėpia dar ir kiek plačiau: ji – tai viso moteriškumo

šaltinis. Ji – visa, kas kyla iš instinktų, iš matomo ir nematomo pasaulio; ji yra visa ko pamatas. Kiekviena iš mūsų gauname iš jos tam tikrą švytinčią ląstelę, kurioje glūdi visi mums gyvenime reikalingi instinktai ir žinios.

„...Ji – tai Gyvybės / Mirties / Gyvybės jėga, ji – lopšys. Ji – tai intuicija, tai aiškiaregė, įdėmi klausytoja ir ištikima draugė. Ji skatina žmones išsaugoti skirtingų kalbų įvairovę, tobulai išmokti sapnų, aistrų ir poezijos kalbą. Ji šnabžda mums per sapnus, o išnykdama palieka moters sielos teritorijoje šiurkštų kietą plauką ir žemėtus pėdsakus. Tuomet moteris pagauna aistringas troškimas ją rasti, išlaisvinti ir pamilti.

Ji – tai mintys, jausmai, sumanymai ir prisiminimai. Kaip ilgai buvome ją praradusios ir jau beveik pamiršusios! Ji – tai versmė, šviesa, naktis, tamsa ir saulėtekis. Ji kvepia dumblu ir užpakalinėm lapės letenom. Jai priklauso paukščiai, suokiantys mums visokiausias paslaptis. Ji – tai balsas, raginantis: „Čionai, eikš čionai!“

Ji perkūnijos griausmu atsako į neteisybę. Ji sukasi tartum galingas ratas. Ji nustato gyvybės ciklus. Būtent jos leidžiamės ieškoti, kai išeiname iš namų. Būtent pas ją sugrįžtame pareidamos. Ji – tai juoda, giliai žemėn įaugusi šaknis, maitinanti visas moteris. Ji verčia mus žengti pirmyn net tada, kai manome, kad jau viskas baigta. Ji – inkubatorius, kuriame subręsta žalios idėjos ir neišnešioti poelgiai. Ji – tai protas, kuris mąsto mumis, o mes esame jos mintys.

Kur ji gyvena? Kur galima ją rasti, kur ją pajusti? Ji klajoja po dykumas, miškus, vandenynus, didmiesčius ir priemiesčių lūšnynus. Gyvena tarp karalienių ir elgetų, vaikšto po galingųjų kabinetus ir gamyklų cechus, užsuka į kalėjimus, kopia į vienišas viršukalnes. Ją galima sutikti getuose, universitetuose ir tiesiog gatvėje. Visur ji palieka pėdas, į kurias galime statyti kojas. Jos pėdsakų rasime visur, kur yra bent viena moteris, panaši į derlingą žemę.

Kur jos buveinė? Šulinio dugne, upės ištakose, pradžių pradžioje iki atsirandant laikui. Ji spindi ašaroje ir vandenyne. Gyvena akytuose, traškiuose augančių medžių brazduose. Ji ateina

iš ateities ir iš laikų pradžios. Ji gyvena praeityje ir ateina, kai ją pašaukiame. Ji gyvena drauge su mumis, turi vietą prie mūsų stalo, stovi mums už pečių eilėje ir pirma mūsų važiuoja keliu. Ji nuklysta į ateitį, tad tolydžio grįžta atbulomis, ieškodama mūsų dabarties akimirkoje.

Ji gyvena žaliame daige, besikalančiame iš po sniego, ir rudenį džiūstančių ražienų traškėjime. Ji – ten, kur paskutinio pabučiavimo sugrįžta mirusieji ir kur gyvieji kreipia savo maldas. Ji yra ten, iš kur randasi kalba. Ji gyvena eilėse, mušamųjų ritmuose ir giesmėse. Ji slypi ketvirtinėse natose ir melodijų vingrybėse, kantatoje ir sestinoje, taip pat ir bliuze. Ji – toji akimirka, šmėstelinti prieš pat užgriūvant įkvėpimui. Ji – tolimo krašto gyventoja, atkeliavusi į mūsų pasaulį.

Gal kas pasiges apčiuopiamų įrodymų, patvirtinančių, kad ji egzistuoja. Iš esmės tai tas pats, kaip reikalauti sielos egzistavimo įrodymų. Juk mes patys – siela, taigi mes ir esame įrodymas. Kiekviena iš mūsų ne tik liudijame Laukinės Moters egzistavimą, bet ir akivaizdžiai demonstruojame, kokia jos būklė mūsų bendruomenėje. Mes – šios neapsakomos moteriškos dievybės buvimo įrodymas. Mūsų ir jos gyvenimai yra lygiagretūs.

Įrodymas yra ir tai, kaip mes jaučiamės su ja ir be jos. Patvirtinimas – tie tūkstančiai ir milijonai susidūrimų su ja, kuriuos patiriame savo sieloje: nakties sapnuose ir dienos apmąstymuose, svajonėse ir įkvėpimo akimirkomis. O kokia neviltis mus apninka, kai jos netenkame, kaip ilgimės ir trokštame vėl ją surasti, nuo jos atsiskyrusios, – argi tai nėra jos buvimo įrodymas?..“[3]

Savo daktaro disertaciją parašiau iš etninės psichologijos – tai yra tiek klinikinės psichologijos, tiek etnologijos studija, kurioje daugiausia dėmesio skirta etninių grupių, ypač genčių, psichologijos tyrinėjimams. Paskui apgyniau dar vieną darbą iš analitinės psichologijos ir tapau diplomuota jungiškosios psichoanalizės specialiste. O kadangi dar esu sukaupusi turtingą gyvenimiškąją *cantadora / mesemondó,* poetės ir menininkės, patirtį, tad nestokoju ir medžiagos analizei.

Kartais manęs klausia, ką aš darau, konsultuodama pacientes savo kabinete, ir kaip mėginu padėti moterims atgaivinti jų laukinę prigimtį. Aš daugiausia remiuosi klinikine ir amžiaus tarpsnių psichologija, o gydymui pasitelkiu paprasčiausią ir prieinamiausią priemonę – pasakojimus. Mes išnagrinėjame pacientės sapnus, kuriuose slypi nemažai įvairių siužetų ir istorijų. Fiziniai pacientės pojūčiai bei kūno atmintis – tai irgi savotiškos istorijos, kurias galima perskaityti ir išversti į sąmonės kalbą.

Be to, aš mokau pacientes tam tikros galingo interaktyvaus transo technologijos, artimos jungiškajam aktyvios vaizduotės metodui; šiuo būdu taip pat išgauname istorijų, padedančių nušviesti pacientės nueitą dvasinį kelią. Mes atgaiviname laukinę Esybę, ieškodamos atsakymų į tam tikrus specifinius klausimus, tyrinėdamos pasakas, legendas ir mitus. Paprastai mums ilgainiui pavyksta aptikti tą kelrodį – mitą ar pasaką, kuriuose slypi visa informacija, reikalinga moteriai tam tikru jos dvasinės raidos momentu. Tokie mitai ir pasakos atskleidžia moters sielos dramą. Tai nelyginant pjesė su remarkomis, personažų aprašymais ir dekoracijomis.

„Rankdarbiai" – irgi svarbi mano darbo dalis. Stengiuosi dvasiškai praturtinti pacientes išmokydama jas senovinių amatų ir dailiųjų rankdarbių, tarp jų – ir simbolinio talismanų gamybos meno: *las ofrendas* ir *retablos*; pastarieji gali būti kas tik nori – nuo paprastučių kaspinėliais apipintų lazdelių iki sudėtingų, meniškų skulptūrų. Meninė kūryba svarbi tuo, kad primena mums dvasios „metų laikus" arba kokį nors ypatingą, tragišką įvykį iš mūsų dvasinės kelionės. Mūsų kūryba skirta ne vien tik mums, ji – ne vien ženklas, rodantis, ką mes supratome. Tai ir žemėlapis eisiantiems iš paskos.

Turbūt jau supratote, kad su kiekviena paciente tenka dirbti visiškai individualiai ir skirtingai; juk ne veltui sakoma, kad nerasi dviejų vienodų žmonių. Tačiau minėtieji metmenys nesikeičia, jie sudaro mano darbo su žmonėmis pamatą, kaip ir kiekvieno kito žmogaus ankstesnio darbo pagrindą – tiek mano pačios, tiek jūsų. Tai mokėjimas klausti, mokėjimas pasakoti, rankdarbių mo-

kėjimas – visais šiais būdais kas nors sukuriama, ir tas kas nors yra dvasia. Kaskart, kai duodame sielai peno, ji būtinai ūgteli ir praturtėja.

Tikiuosi, jūs įsitikinsite, kad tai visai realūs ir prieinami būdai suragėjusiems randams suminkštinti ir senoms žaizdoms užgydyti bei kitokiam požiūriui išsiugdyti, tuo pat metu atgaivinant pamirštus įgūdžius, padedančius paprastais, žemiškais būdais išvysti sielą.

Kai kurios pasakos, kurias čia pateiksiu norėdama pailiustruoti instinktyviąją moterų prigimtį, yra autentiški pasakojimai, kitos – literatūriniai mano pačios perkūrimai, surašyti remiantis tomis nepaprastomis istorijomis, kurias paveldėjau iš savo *tias y tios, abuelitas y abuelos, omahs* ir *opahs,* mano giminės senolių, – ir kurių žodinė perdavimo tradicija, kiek tik siekia mūsų atmintis, niekuomet nebuvo nutrūkusi. Kai kuriuos tekstus pati užrašiau savo ranka, kalbėdamasi su žmonėmis; dalis jų – labai senos istorijos, ir visos pasektos iš atminties ir iš širdies. Pateikiu jas tiksliai taip, kaip išgirdau, su visomis smulkmenomis ir archetipiniu vientisumu. Tiktai trims dar gyvoms mano giminės žiniuonių ir pasakotojų kartoms, puikiai suprantančioms, koks subtilus ir sudėtingas menas yra panaudoti pasaką kaip gydymo priemonę, maloniai leidus ir palaiminus, drįstu čia pasitelkti iš jų paveldėtą tradiciją.[4]

Be to, čia rasite ir kai kuriuos klausimus, mano paprastai pateikiamus pacientėms ir kitiems asmenims, kuriuos apsiimu konsultuoti ir pagelbėti jiems prisiminti save. Šiek tiek plačiau paaiškinsiu jums ir amato paslaptis – tai gudrus empirinis žaidimas, padedantis moterims sąmoningai atmintyje išsaugoti kūrybinio savo darbo stebuklą. Visa tai įgalina mus atkurti sąsajas su nuostabiąja laukine savo Esybe.

Pasakos yra vaistas. Jos tarsi užbūrė mane nuo tada, kai išgirdau pačią pirmąją pasaką. Jose slypi nepaprastos galios; mums netgi nereikia nieko daryti, būti, veikti, – pakanka tiktai klausytis. Pasakose rasime priemonių ir būdų bet kuriai nutrūkusiai dvasinei

gijai surišti ar atgaivinti. Pasakos kelia jaudulį, liūdesį, smalsumą, ilgesį ir supratimą, kurie patys savaime ištraukia paviršiun nugrimzdusį archetipą, šiuo atveju – Laukinės Moters.

Pasakose prikaišiota daugybė patarimų ir nuorodų, padedančių mums spręsti sudėtingas gyvenimo problemas. Pasakų dėka suvokiame būtinybę ištempti į dienos šviesą kažkur giliai nugrimzdusį archetipą ir randame būdų, kaip tai padaryti. Tolesniuose puslapiuose pateikiamos pasakos – tai vos saujelė iš tų šimtų, su kuriomis aš ištisus dešimtmečius dirbau ir į kurias gilinausi; mano manymu, būtent šios pasakos geriausiai atskleidžia Laukinės Moters archetipo turtingumą ir vertę.

Kartais visokios kultūrinės apnašos aplamdo pasakos kaulus. Prisiminkime kad ir brolius Grimmus (bei daugelį kitų pastarųjų šimtmečių pasakų rinkėjų): kyla nemažai įtarimų, kad tų laikų pasakotojai (pateikėjai) neretai „apvalydavo“ savo sekamas istorijas, norėdami įtikti dievobaimingiesiems broliams. Metams bėgant, senuosius pagoniškus simbolius užklojo krikščioniškieji: tokiu būdu sena žiniuonė pasakoje tapo piktąja ragana, dvasia pavirto angelu, iš iniciacijų skraistės ar apdangalo teliko skepetaitė, o mergaitė, vardu Gražuolė (tokį vardą paprastai duodavo vaikams, gimusiems per Saulėgrįžos šventę), buvo perkrikštyta *Schmerzenreich*, Sielvartingąja. Seksualiniai elementai būdavo praleidžiami. Stebuklingieji pagalbininkai ir gyvūnai neretai virsdavo demonais ar pabaisomis.

Šitaip netekome daugybės lavinamųjų pasakų, iš kurių moterys privalėjo semtis žinių apie lytinį gyvenimą, meilę, pinigus, santuoką, motinystę, mirtį ir persikūnijimus. Užmarštin nugrimzdo bei apnašom apsitraukė daugelis stebuklinių pasakų ir mitų, turėjusių perduoti senąsias moterų giminės paslaptis. Iš daugumos šiandieninių senovės pasakų bei mitų rinkinių nelyginant skuste išskusta ir šluote iššluota viskas, kas nešvaru, purvina, seksualu, iškrypėliška (netgi kai įspėjama viso to saugotis), ikikrikščioniška, moteriška; iš jų dingo visos deivės, iniciacijos, priemonės įvairiausiems dvasiniams negalavimams gydyti bei nuorodos, kaip pasiekti dvasios nušvitimą.

Vis dėlto tie dalykai nėra negrįžtamai prarasti. Dar vaikystėje man buvo pasekta gausybė nenudailintų ir neiškraipytų pasakų, išsaugojusių senąsias temas, kurių ne vieną pateikiu ir šiame darbe. Be to, net ir iš tų šiandien mums prieinamų pasakų nuotrupų galime pajusti, koks buvo pirminis visos pasakos pavidalas. Aš truputį užsiimu tuo, ką juokais vadinu pasakų patologoanatomija bei paleomitologija, nors iš esmės pasakų rekonstrukcija – tai ilgas, sunkus ir didelio susikaupimo reikalaujantis darbas. Prireikus taikau įvairius tekstų analizės ir interpretacijos būdus, gretinu leitmotyvus, pasitelkiu antropologinius bei istorinius duomenis, atsižvelgiu į formos naujumą arba, priešingai, – į archajiškumą. Iš dalies rekonstruodama remiuosi senaisiais archetipiniais modeliais, mano įsisavintais per daugelį analitinės ir archetipinės psichologijos studijų metų, kuriuose užfiksuoti, išsaugoti ir prieinami tyrinėtojui visi pasakų, legendų bei mitų motyvai ir siužetai, įgalinantys suvokti instinktyvųjį žmonių gyvenimą. Nebloga paspirtis šiuo atžvilgiu yra ir vaizduotės pasauliuose slypintys paveikslai, kolektyvinės pasąmonės formos ir pavidalai, iškylantys sapnuose ar neįprastų sąmonės būsenų metu. O galiausiai gautą rekonstrukciją išbaigti ir nugludinti galima atkurtąjį pasakos karkasą lyginant su archeologiniais pačių senovės kultūrų duomenimis: apeigine keramika, kaukėmis, figūrėlėmis. Taigi, paprasčiau tariant, didumą laiko aš tiesiog nosimi kapstau pelenus.

Archetipinius modelius aš tyrinėju jau bene ketvirtį amžiaus, o įvairiatautės savo šeimos mitus, pasakas ir folklorą – dar dvigubai ilgiau. Sukaupiau nemažai žinių apie pasakų „griaučius“ – jų sandarą, karkasą, ir netrunku pajusti, jeigu tiems griaučiams trūksta kurių nors kaulų. Bėgant šimtmečiams, vienos tautos užkariaudavo kitas, keitėsi tikėjimai ir religinės sistemos – kartais taikiai, o kartais per prievartą, ir visa tai uždengė bei transformavo pirminį senųjų pasakų branduolį.

Bet yra ir gerų naujienų. Nepaisant visos struktūrinės mums žinomų pasakų variantų painiavos, jose glūdi tam tikras tvirtas pagrindas, kurį ligi šiol dar galima įžiūrėti. Pagal atskirų dalių formą ir pavidalą nesunku gana tiksliai nustatyti, kas ir kur iš pasakos

dingo, iškrito, ir tuos trūkstamus fragmentus atsargiai grąžinti į vietą – dažnai tada atsiskleidžia įstabios gilumines struktūros, padedančios gerokai apmalšinti moterų sielvartą dėl to, kad tiek daug senovės paslapčių esą negrįžtamai prarasta. Bet juk ne visai taip. Jos niekur neišnyko. Visa, ko mums reikia, visa, ko mums kada nors gali prireikti, tebešnabžda senųjų pasakų kaulai.

Pasakų esmės paieškos – tai kruopštus ir nenutrūkstamas paleontologo darbas. Kuo daugiau randame kaulų, tuo didesnė tikimybė nuosekliai atkurti visą pasakos struktūrą. O kuo nuoseklesnė ir išsamesnė pasaka, tuo subtilesni sielos judesiai ir linkiai atsiskleidžia prieš mūsų akis, ir tuo daugiau turime galimybių suvokti ir pažadinti savo dvasią. O kai triūsia dvasia, – ji, Laukinė Moteris, kuria ir gausina save.

Vaikystėje man nepaprastai pasisekė: užaugau apsupta žmonių, kilusių iš daugelio senosios Europos šalių bei iš Meksikos. Dauguma mano šeimos narių, kaimynų, draugų buvo neseniai atkeliavę iš Vengrijos, Vokietijos, Rumunijos, Bulgarijos, Jugoslavijos, Čekoslovakijos, Serbijos, Kroatijos, Rusijos, Lietuvos ir Bohemijos, taip pat iš Chalisko, Mičoakano, Chuareso bei daugelio kitų *aldeas fronterizas* gyvenviečių Meksikos ir Teksaso bei Arizonos pasienyje. Šie žmonės drauge su kitais – senaisiais Amerikos indėnais, Apalačų kalnų gyventojais, atvykėliais iš Azijos ir iš pietinių valstijų persikrausčiusių juodaodžių šeimomis – arė žemę, ėmė derlių, triūsė prie krosnių ir lydė metalą, darė alų ir sukosi po namus. Retas iš jų buvo baigęs mokslus, užtat dauguma – nepaprastai išmintingi. Šie žmonės buvo neįkainojamos, dar beveik nepaliestos žodinės tradicijos saugotojai ir perteikėjai.

Ne vienas mano giminaitis, kaimynas ar pažįstamas buvo perėjęs priverstinių darbų stovyklas, pabėgėlių stovyklas, deportacijos ir koncentracijos lagerius, kur pasakų sekėjams teko patirti košmarišką Šeherezados likimo versiją. Daugelis šeimų buvo praradę joms priklausiusią žemę, glaudęsi imigrantų getuose, išgyvenę prievartinės repatriacijos siaubą. Iš šių kaimo pasakorių aš pirmąsyk išgirdau tai, ką žmonės pasakoja atsidūrę ties gyvybės ir mirties riba, kiekvieną akimirką galėdami nuslysti anapus. Anuo-

met mano ausis pasiekę jų žodžiai buvo sklidini tokios kančios ir vilties, kad vėliau, kai jau užaugusi pradėjau skaityti spausdintas pasakas iš knygų, šios pasirodė man neįtikėtinai lėkštos, tarsi kieno iškrakmolytos ir išlygintos.

Jaunystėje krausčiausi vis labiau į Vakarus, link Uolinių kalnų. Patyriau gausybę meilės ir gerumo iš nepažįstamų žydų, airių, graikų, italų, afrikiečių ir elzasiečių, tapusių artimais mano draugais ir bičiuliais. Man teko reta laimė pažinti kai kurių senųjų lotynų bendruomenių JAV pietvakariuose narius, kaip antai Trampas ir Tručas Naujojoje Meksikoje gyventojus. Patyriau daug smagių akimirkų bendraudama su draugais bei giminaičiais iš Amerikos indėnų tarpo – pradedant inuitais iš Šiaurės, pueblų ir lygumų gyventojais iš Vakarų ir baigiant nahujais, lakandonais, techuanais, huičioliais, seriais, maja-kičiais, maja-kakčikeliais, meskitais, kunais, Naskos kečujais bei chivarais iš Centrinės ir Pietų Amerikos.

Esu sekusi sakmes ir klausiusis istorijų drauge su seserim ir broliu žolininkais prie virtuvės stalelio ir vijokliais apaugusioje pavėnėje, vištidėse ir kūtėse, plodama iš tešlos tortiljas ir sekdama žvėrelių pėdomis ar siuvinėdama milijoninį kryžiuką. Turėjau laimės dalintis paskutinį čilio dubenėlį ir drauge su juodaodėmis giedotojomis traukti tokias už širdies griebiančias giesmes, kad, rodos, ir mirusį prikeltų. Esu miegojusi po atviru žvaigždėtu dangumi nameliuose be stogo, glaudusis prie ugnies ir vaišinusis prie stalo italų ir lenkų kvartaluose, kalnų kaimeliuose, Los Barrios bei kitose etninėse urbanizuotų Vidurio Vakarų ir Vakarinės pakrantės bendruomenėse, o visai neseniai Bahamose su savo bičiuliais griotais vieni kitiems pasakojome sakmes apie piktąsias dvasias, *sparatus*.

Man neįtikėtinai sekėsi: visur, kur tik pasisukdavau, vaikai, garbios tetulės, vyrai pačiame jėgų žydėjime, nuplikę seniai ir kretančios senutės – visi dvasios menininkai, – išlindę iš miškų, džiunglių, pievų ir smėlynų, vienas per kitą stengdavosi pradžiuginti mane visokiausiom istorijom ir nutikimais. Aš savo ruožtu irgi nelikdavau skolinga.

Į pasakas bei legendas galima žiūrėti įvairiai. Profesionalus folkloristas, jungiškosios, froidiškosios ar kitokios psichoanalizės specialistas, etnologas, antropologas, teologas, archeologas – visi turi savus, skirtingus pasakų rinkimo ir pritaikymo būdus bei galimybes. Intelektualiniu požiūriu savąją pasakų tyrinėjimo metodiką aš kūriau studijuodama analitinę ir archetipinę psichologiją. Per daugiau nei penkerius metus, ruošdamasi tapti diplomuota psichoanalitike, aš susipažinau su leitmotyvų plėtote, archetipiniais simboliais, pasaulio tautų mitologija, senovės bei populiariąja ikonologija, etnologija, pasaulio religijomis bei interpretacija.

Vis dėlto intuityviai prie pasakų artėjau kaip *cantadora*, senųjų pasakojimų saugotoja. Aš kilusi iš senos liaudies pasakotojų giminės: joje esama ir *mesemondók*, senučių vengrių, kurios kuo puikiausiai sugeba sekti pasakas tiek įsitaisiusios ant medinių krėslų, skreituose laikydamos plastikinius rankinukus, – kojos pražergtos, sijonai šluoja žemę, – tiek ir sukdamos vištai sprandą... ir *cuentistas*, senųjų Lotynų amerikiečių, kurios stačiomis, atkišusios vešią krūtinę ir rankomis įsisprendusios į plačius klubus, *ranchera* stiliumi rečitatyvu išgieda savo istorijas. Ir vienos, ir kitos pasakas seka paprastai, gyvais, tikrais balsais moterų, kurių gyvenime būta kraujo ir vaikų, duonos ir kaulų. Mums pasaka yra nelyginant vaistas, stiprinantis ir gydantis tiek individą, tiek ir visą bendruomenę.

Visi, kas prisiima šio amato užkraunamas priedermes bei atsakomybę ir stoja tarnauti už jo slypinčiai dvasiai, yra tiesioginiai milžiniškos, tūkstantmetės šventųjų ir palaimintųjų, bardų ir trubadūrų, griotų, giesmininkų, kantorių, keliaujančių poetų, valkatų, kerėtojų ir pamišėlių bendruomenės palikuonys.

Sykį susapnavau, kad seku pasakas ir staiga jaučiu, kaip kažkas pritariamai plekšnoja man per pėdą. Dirstelėjusi žemyn pamatau bestovinti ant gerokai vyresnės, žilagalvės moters pečių. Ji tvirtai laiko mane už čiurnų ir užvertusi galvą žiūri aukštyn, į mane, ir šypsosi.

– Na, ką jūs, – dar mėginu prieštarauti, – mudvi turim keistis vietomis: lipkit *man* ant pečių, juk aš jauna, o jūs – daug vyresnė!

– Ne, ne, – nesileisdama į kalbas purto galvą ji, – viskas taip, kaip ir turi būti.

Tuomet pamatau, kad ir ji stovi kitai, dar už save vyresnei moteriai ant pečių, o šią laiko dar senesnė močiutė, kurią savo ruožtu – mantija apsigobusi senolė, stovinti dar senesnei būtybei ant pečių, o ši taip pat stovi ant pečių kitai...

Taigi aš patikėjau, kad žilagalvė moteris mano sapne sakė teisybę: viskas taip, kaip ir turi būti. Mano gebėjimą sekti pasakas maitina daugelio mano giminės pirmtakių stiprybė ir talentas. Iš patirties žinau, kad pati pasakos esmė ir įdomumas imasi iš šitos begalinės vienas į kitą besiremiančių žmonių kolonos: jų tarpusavio ryšys sujungia draugėn erdvę ir laiką; apsigaubę puošniais savo gyvenamojo meto apdarais ar skarmalais, o kartais – tik vos prisidengę nuogumą, jie tiesiog trykšte trykšta ir alsuoja gyvenimu, tebesitęsiančiu ir nenutrūkusiu nė valandėlės. Jei pasaka iš tiesų turi kokį vieningą šaltinį ar kokią už jos slypinčią dvasią arba dievybę, – tai tegali būti tik ši begalinė gyvų būtybių virtinė.

Pasaka yra žymiai senesnė už meną ir už psichologijos mokslą, ji visuomet liks vyresniąja lyginimo nare, kad ir kiek laiko prabėgtų. Vienas iš pačių archajiškiausių, be galo mane masinančių pasakojimo būdų, – tai liepsningos ekstazės būsena, kuomet pasakotoja „pajunta“ klausytojus (tai gali būti ir vienas žmogus ar net ištisa minia) ir įžengia į „tarp dviejų pasaulių plytintį pasaulį“: pasaka čia tarsi „pritraukiama“ prie ekstazėn panirusios pasakotojos ir sekama jos lūpomis.

Pasakotoja ekstazės būsenoje šaukiasi *El duende*[5] – tai vėjas, bloškiantis sielą klausytojams į veidus. Meditacinės sekimo technikos dėka pasakotoja išmoksta palaikyti dvipusį psichinį ryšį, tai yra užverti tam tikrus sielos vartus ir ego landas, kad nevaržomai prabiltų kitas balsas – senesnis ir už akmenį. O kai taip atsitinka, tuomet pasakojimo tėkmė gali netikėtai pakeisti kryptį: sekama istorija apvirsta aukštyn kojom arba prisipildo košės, kad pasotintų vargšą nelaimėlį, arba sužimba auksu, masindama trokštančius turto, arba nukelia klausytojus į kitą pasaulį. Pasakotoja nė iš tolo nenutuokia, kuo viskas baigsis, ir tai – viena gydomųjų pasakos galių pusė.

Ši knyga skirta pasakojimams apie Laukinės Moters archetipą. Tačiau bet koks bandymas ją schematizuoti, kartografuoti jos dvasinį gyvenimą iš esmės prieštarautų jos prigimčiai. Jos pažinimas – tai nuolatinis ir nenutrūkstamas procesas, todėl ir ši knyga – tai viso mano gyvenimo darbas, nuolatinė ir nepabaigiama veikla.

Todėl čia rasite pasakų ir istorijų, kurias galima gerti kaip vitaminus dvasiai stiprinti, vieną kitą štrichą ar pastebėjimą, žemėlapio skiautelių, mažyčių pušies sakų gumulėlių – jais lipinsime prie medžių spalvotas plunksneles, žymėdamos kelią į tankmę; užtiksime ir išminto trako lopelių, vedančių mus atgal į *el mundo subterráneo* – požeminį pasaulį, mūsų dvasios namus.

Pasakos supurto ir įsiūbuoja vidinį žmogaus gyvenimą, o tai ypač svarbu, kai tas gyvenimas suvaržytas, užsmaugtas ar įspeistas į kampą. Pasaka sutepa aprūdijusius skriemulius ir velenus, sukelia adrenalino antplūdį, parodo mums kelią laukan, aukštyn, žemyn ar prie mūsų bėdų šaltinio, iš pažiūros aklinoje sienoje iškerta mums nuostabias plačias duris, atveria kelius į svajonių pasaulį, veda mus ten, kur slypi meilė ir žinojimas, ir grąžina mums tikrąjį mūsų pačių – išmintingų laukinių – gyvenimą.

„Mėlynbarzdis“ ir panašios pasakos pataria mums, kaip gydyti moterų žaizdas, kurios niekaip nesiliauja kraujavusios. „Moteris Giltinė“ ir kitos istorijos akivaizdžiai parodo, kokią tiesiog mistinę galią turi meilė ir kaip seniai numarinti jausmai vėl įstengia atgimti ir įsiplieksti iš naujo. Senosios miško raganos Baba Jaga paveiksle nesunku įžvelgti Motinos Mirties bruožų. O pasakoje „Vasalisa Išmintingoji“[6] maža lėlytė, parodanti kelią, kai regisi, kad jau viskas negrįžtamai prarasta, iškelia į paviršių vieną iš nugrimzdusių užmarštin instinktyviųjų moters galių. „La Loba“, legenda apie kaulų ieškančią moterį dykumoje, duoda mums pamoką apie transformuojančias sielos galias. Pasaka „Berankė mergelė“ atskleidžia pamirštus senovinių iniciacijų etapus ir siūlo moteriai laiko nepaliestą, visiems jos gyvenimo tarpsniams tinkamą vadovą.

Tiktai laukinės prigimties artumo dėka mes neapsiribojame bendravimu vien su žmonėmis, pačių puikiausių savo judesių

nerodome vien tiktai šokių aikštelėje, žavimės ne vien muzika, išgaunama žmogaus rankų padarytais instrumentais, ir vertiname ne tiktai „išmoktą" grožį, o mūsų kūnai mėgaujasi ne vien įprastais potyriais, kaip ir mūsų protas domisi ne vien tuo, kas jau ir taip visiems aišku. Pasakose rasime visko: ir durklo aštrumo įžvalgų, ir liepsningų aistrų, ir drąsos tiesiai išrėžti tai, ką tikrai žinome, ir tvirtybės nenusigręžti nuo to, ką matome priešais; jose juntamas laukinės prigimties alsavimas.

Ši knyga sudaryta iš moteriškų istorijų, išdėliotų nelyginant gairės ant tako. Jos skirtos tau – skaityk, mąstyk, jos tikrai palengvins tau surasti kelią į prigimtinę laisvę, išmokys mylėti ir gerbti save, gyvūnus, žemę, vaikus, seseris, mylimuosius ir vyrus. Galiu iškart pasakyti: durų į laukinės Esybės šalį nedaug, bet jos labai vertingos. Jeigu turi gilų randą – tai durys, jeigu pameni seną seną istoriją – tai irgi durys. Jei dangų ir vandenį myli taip, kad regis, tas jausmas nebetelpa krūtinėj, – tai durys, jei ilgiesi ir trokšti gilesnio, pilnesnio, sveikesnio gyvenimo – tai irgi durys.

Šioje knygoje sukaupta medžiaga skirta tau padrąsinti. Šis darbas turėtų būti paspirtis visoms, esančioms pakeliui į tikslą: tiek purenančioms suaižėjusius vidinio pasaulio dirvonus, tiek ir triūsiančioms plačiame išoriniame pasaulyje kitų labui. Mes privalome suteikti sielai galimybę augti ir plėtotis natūralia linkme – taip, kaip jai skirta, ir pasiekti natūralias gelmes. Laukinė prigimtis nereikalauja, kad moteris būtinai būtų tam tikros odos spalvos, tam tikro išsilavinimo, pripažintų vienokį, o ne kitokį gyvenimo būdą ar priklausytų kokiam nors apibrėžtam ekonominiam sluoksniui... Tiesą sakant, ji negali gyvuoti ir klestėti priverstinio politinio korektiškumo atmosferoje ar įsprausta į senus, sudilusius ir pakyrėjusius rėmus. Jai būtinas šviežias požiūris ir sielos pilnatvė. Jėgų ji semiasi pati savyje.

Taigi, kas tu bebūtum – intravertė ar ekstravertė, moteris, labiausiai mylinti kitas moteris, vyrus, Dievą ar visus iškart; nuoširdi ir paprasta, o gal ambicinga ir kovinga it amazonė; narsuolė, žūtbūt mėginanti pasiekti pačią viršūnę, o gal tik moteris, svajojanti kaip nors ištverti iki rytojaus; linksma čiauškutė ar liūdna paniurėlė;

valdinga ar užguita, – Laukinė Moteris priklauso tau. Ji priklauso visoms moterims.

Tačiau kad ją rastų, moterys privalo susigrąžinti savo instinktus, giliausią dvasinę savo išmintį.[7] Taigi mums teks kaip reikiant pasistengti, kad prisimintume viską, ką esame pamiršusios, – iki pat laukinės savo sielos gelmių. Lai giesmė grąžina mūsų kaulams gyvą jos kūną ir kraują! Meskim šalin visus netikrus, prievarta mums užmaukšlintus apdarus! Užsigaubkime savo tikrąjį – galingų instinktų ir išminties – rūbą. Iš naujo skverbkimės į kadaise mums priklausiusius sielos plotus. Išvyniokime tvarsčius, pasiruoškime vaistų. Sugrįžkime, laukinės moterys, grįžkime tučtuojau – giedodamos, šaukdamos, juokdamosi ir šlovindamos Tą, kuri mus taip myli!

Iš esmės viskas labai paprasta. Be mūsų Laukinė Moteris žus. Be jos žūsime mes. *Para Vida*, tikrojo gyvenimo vardan, abi pusės privalo gyventi.

I SKYRIUS

Staugimas: Laukinės Moters prisikėlimas

La Loba, Moteris Vilkė

Turiu prisipažinti, jog nesu viena iš tų šventųjų, kurie ilgam pasitraukia į dykumą ir grįžta kupini išminties. Taip, esu apkeliavusi daugybę stovyklų laužų ir apie kiekvieną naktigultą barsčiusi jauką angelams. Tačiau kur kas dažniau nei išminties perlų susigriebdavau kokią *Giardiasis*, *E. coli*[1] bacilą ar amebinės dizenterijos užkratą. Deja! Matyt, toks jau vidurinės klasės mistikės su neatsparia virškinimo sistema likimas.

Be to, išmokau slėpti ir branginti kiekvieną išminties krislą ar suvokimą, surankiotą kelionėse į tolimus kraštus bei lankantis pas keistus, nepaprastus žmones, kadangi ir dabar senasis tėtušis Akademas, nelyginant koks Kronas, taip ir tyko praryti savo vaikus, kol šie dar nespėjo ko nors pagydyti ar nustebinti. O perdėtas intelektualizavimas lengvai gali užgožti instinktyviosios moteriškos prigimties pėdsakus.

Jei norime sutvirtinti savo giminystės su šia instinktyviąja prigimtimi ryšį, mums labai praverstų išmokti klausytis pasakų taip, tarsi pačios būtume jų viduje, o ne išorėje. Į pasaką mes įžengiame pro vidinės klausos duris. Sekama pasaka suvirpina klausos nervą,

esantį ties kaukolės pagrindu ir įeinantį į smegenų kamieną kiek žemiau *pons Varolii*. Iš ten garsiniai impulsai perduodami aukštyn, į sąmonę, arba, kaip tvirtina kiti, – stačiai į sielą... Tai priklauso nuo mūsų nusiteikimo klausantis.

Senovės anatomai tvirtino, kad giliai smegenyse klausos nervas skyla dar į tris atšakas. Todėl, jų manymu, ausis gali girdėti trimis skirtingais lygiais. Viena atšaka esanti skirta klausytis kasdienių, buitinių pašnekesių. Antroji – menui ir mokslui suvokti. O trečioji atšaka reikalinga tam, kad pati žmogaus siela, dar tebebūdama čia, žemėje, galėtų kaupti žinias ir aukštesnę išmintį.

Taigi klausykimės sielos ausimi, nes būtent tokia yra pasakos paskirtis.

Po kaulelį, po plaukelį – Laukinė Moteris sugrįžta. Ji grįžta per sapnus, per vos perpus tesuvoktus ir miglotai teprisimenamus įvykius. Ji grįžta per pasakas ir legendas.

Aš pati septintajame dešimtmetyje leidausi į klajonę skersai Jungtinių Valstijų – ieškojau tokios vietos apsigyventi, kur augtų vešlūs medžiai, kur svaigiai kvepėtų vanduo ir kur knibždėte knibždėtų mano mylimų padarų: lokių, lapių, gyvačių, erelių, vilkų. Didžiųjų Ežerų regione vilkus jau baigė išnaikinti; ir kur tik aš benukeliaudavau, visur jie buvo vienaip ar kitaip pjudomi ir persekiojami. Nors daugeliui jie atrodė grėsmingi, aš visuomet jausdavausi ramiau žinodama, kad miške esama vilkų. Tais laikais Amerikos Šiaurėje ir Vakaruose, apsistojusi nakvynės po atviru dangumi, kiaurą naktį galėdavai klausytis, kaip be paliovos skamba ir aidi miškas ir kalnai.

Bet net ir ten šautuvų su optiniais taikikliais, visureigių su galingais prožektoriais ant stogo ir aršeniku „pagardintų" jaukų atsiradimas lėmė tai, kad žemę pamažu apgaubė bežadė tyla. Netrukus ir Uoliniuose kalnuose vilkų beveik nebeliko. Todėl aš atsidūriau didžiulės dykumos, kurios pusė plyti Meksikoje, o kita pusė – Jungtinėse Valstijose, pakrašty. Ir kuo toliau į pietus keliavau, tuo daugiau girdėdavau pasakojimų apie vilkus.

Matot, ten kalbama, jog kažkur dykumos vidury esanti vieta, kurioje moterų dvasia ir vilkų dvasia susitinka anapus laiko. Pa-

sijutau užtikusi itin vertingą dalyką, kai Teksaso valstijos pasieny išgirdau istoriją „Mergaitė *Loba*“ – apie moterį, kuri buvo ir vilkė, ir moteris. Paskui mano ausis pasiekė sena actekų legenda apie našlaičius dvynius, kuriuos žindė vilkė, kol vaikai užaugo ir galėjo patys savimi pasirūpinti.[2]

Be to, Amerikos pietvakariuose iš senųjų ispanų fermerių bei pueblų indėnų tolydžio vis nugirsdavau užuominų apie kaulų žmones – senius, sugebančius prikelti iš numirusiųjų; pasakodavo, neva jie atgaivinantys tiek žmones, tiek ir gyvulius. O paskui per vieną iš savo pačios etnografinių ekspedicijų aš susipažinau su tokia kaulų moterimi, ir nuo tada negrįžtamai pasikeičiau. Todėl jums leidus pateiksiu tikrą istoriją ir jos įžangą.

La Loba

Yra tokia senė, kuri gyvena slaptoje ir gūdžioje buveinėje, apie kurią sielos gilumoje visi žino, bet tik labai nedaugelis yra ją matę. Panašiai kaip Rytų Europos pasakose, ji tarsi laukia, kol užklys kelio nerandantis ar nežinia ko ieškantis klajūnas.

Toji senė labai apdairi, dažnai apžėlusi vešliais gaurais, visuomet – stora ir visaip stengiasi išvengti pašalinių akių. Ji nuolat kranksi, karksi ar kvaksi, ir apskritai – dažniau leidžia visokius gyvuliškus, o ne žmogiškus garsus.

Galėčiau sakyti, kad ji gyvena tarp sutrupėjusio granito skardžių Tarahumara indėnų teritorijoje. Arba kad kiūto apsikasusi kur nors prie Finikso, netoli šulinio. Galbūt kas nors pamatys ją aprūkusiu kledaru su išmuštu užpakaliniu stiklu kratantis į pietus, Monte Albano[3] link. Arba pastebės stypsančią kelkraštyje netoli El Paso, sunkvežimio kabinoje važiuojančią į Moreliją Meksikoje, Oaksakoje traukiančią į turgų su keistu žabų ryšuliu ant kupros. Ji mėgsta vadintis daugeliu vardų: *La Huesera*, Kaulų Moteris, *La Trapera*, Rinkėja, arba *La Loba*, Vilkė.

Vienintelis *La Loba* darbas – rinkti kaulus. Daugiausia ji renka ir saugo tai, kam gresia visiškas išnykimas. Jos urvas grūste prigrūstas visokiausių dykumos padarų kaulų: elnių, barškuolių, varnų. Bet labiausiai ji mėgsta vilkus.

Ji slankioja, šliaužioja, šniukštinėja po *montanas*, kalnus, ir *arroyos*, išdžiūvusių upių vagas, rankiodama vilkų kaulus, o kai jau surenka visus vilko griaučius, kai įstato vieton paskutinį kaulelį ir priešais išvysta gulint nuostabią baltą žvėries skulptūrą, tuomet ji sėdasi prie ugnies ir mąsto, kokią giesmę giedoti.

Ir kai apsisprendžia, stojasi prie griaučių, iškelia virš jų rankas ir gieda. Pamažu vilko šonkauliai bei kojų kaulai pradeda trauktis mėsa, paskui atželia kailis. *La Loba* gieda toliau, ir žvėris po truputį atgyja, užriečia stiprią ir gauruotą uodegą.

La Loba nesiliauja giedojusi, ir vilkas pradeda kvėpuoti.

O *La Loba* vis dar gieda – gieda taip, kad, rodos, net dykuma dreba, ir jai begiedant vilkas atmerkia akis, pašoka ant kojų ir pasileidžia kanjonu žemyn.

Nežinia, ar kad jis bėga labai greit, ar kalti vandens purslai, ištiškę žvėriui šokant per upę, ar saulės, o gal mėnulio spindulys, nukritęs ant jo, tačiau staiga lekiantis vilkas pavirsta kvatojančia moterim, kuri laiminga ir laisva bėga link horizonto.

Todėl atminkit, kad jei keliaujate per dykumą, o saulė jau arti laidos, ir jūs gal mažumėlę pasiklydote ir staiga pasijutote labai pavargę, – žinokit, kad jums be galo pasisekė, nes galbūt krisite į akį *La Lobai* ir ji nuspręs atskleisti jums paslaptį – sielos paslaptį.

Visi mes iš pradžių tesame tiktai saujelė kaulų, išbarstytų kur nors dykumoje, tiktai subyrėjęs, smėliu užneštas skeletas. Ir mūsų darbas – surankioti visa tai į krūvą. Tai ilgas ir kruopštus triūsas, kurio geriausia imtis saulei ryškiai šviečiant, nes ieškoti teks daug. *La Loba* nurodė mums, ko turime ieškoti: nesunaikinamo gyvybės pagrindo – kaulų.

Tai, ką daro *La Loba,* galima įsivaizduoti kaip *un-cuento milagro*, stebuklinės pasakos, atšvaitą. Ji mums rodo, kas naudinga ir reikalinga sielai. Tai istorija apie prisikėlimą, susiejanti anapusinį pasaulį su Laukine Moterim. Tai pažadas, jog giedodamos galime prišaukti tai, kas dar liko dvasioje iš laukinės sielos, kad ji vėl įgautų gyvą pavidalą.

La Loba gieda kaulams, kuriuos pati surinko. Giedojimas reiškia sielos šauksmą. Giedodamos vienu įkvėpimu išsakome tiesą apie savo galią ir savo reikmes, įkvepiame sielą sergančiai arba trokštančiai prisikelti būtybei. Tam reikia nusileisti į giliausias didžiosios meilės ir jausmų gelmes, kol pajusime begalinį troškimą susilieti su pirmaprade Esybe, ir tik tada išlieti savo sielą. Štai ką reiškia giedoti kaulams. Būtų didelė klaida mėginti patirti tokį begalinės meilės jausmą iš savo mylimojo, nes surasti, surinkti ir sugiedoti kūrimo himną – tai moters darbas, kurį geriausia atlikti vienatvėje, dvasios dykumoje.

Dabar pakalbėkime apie pačią *La Loba.* Kaip rodo dvasios simbolių žodynas, Senės simbolis yra viena iš labiausiai pasaulyje paplitusių archetipinių raiškų. Dar yra Didžioji Motina ir Tėvas, Dieviškasis Kūdikis, Triksteris, Žynė(-ys), Mergelė ir Bernelis, Karžygė ir Kvaišelis(-ė). Vis dėlto *La Loba* iš esmės skiriasi nuo visų kitų tuo, jog ji – nelyginant simbolinė šaknis, maitinanti visą instinktų sistemą.

Šalies pietvakariuose senės archetipas dar gali būti suvokiamas kaip senoji *La Que Sabe*, Žinančioji. Aš pirmąkart supratau, kas ji yra, gyvendama Sangre de Cristo kalnuose Naujojoje Meksikoje, tiesiai po Lobo viršukalne. Tokia sena ragana iš rančos man papasakojo, kad *La Que Sabe* geriau nei bet kas pažįsta moteris, kad ji sukūrė moteris iš savo dieviškojo pado raukšlės; štai kodėl moterys – jautrios ir išmintingos, nes jos sukurtos iš odos ant pado, kuri viską jaučia. Toks įsivaizdavimas, kad padų oda labai jautri, turi tiesos grūdą: antai viena gana civilizuota kičių genties moteris kartą man papasakojo, kad pirmąsyk batus apsimovė būdama dvidešimties ir ligi šiol taip ir neįprato vaikščioti *con los ojos vendados,* su raiščiais ant kojų.

Laukinė gamtos esmė turi daugybę vardų ir nuo amžių yra žinoma visoms tautoms. Štai keletas senųjų jos vardų: *Dienų Motina* – tai Dieviškoji Motina Kūrėja, sukūrusi visa, kas gyva ir juda, įskaitant ir Žemę bei Dangų; *Motina Niksė* viešpatauja viskam, kas randasi iš purvo ir tamsos; *Durga* valdo dangų ir vėją, taip pat ir žmonių mintis, iš kurių kyla visa tikrovė; *Koatlikujė* gimdo naują visatą – padūkusią neklaužadą, tad kaip motina vilkė ji kanda savo mažyliui į ausį, norėdama suvaldyti; *Hekatė* – senoji aiškiaregė, kuri „pažįsta savus" ir skleidžia aplink save humuso ir Dievybės kvapą. Jų yra dar daug, be galo ir be krašto. Tai būtybės, kurios gyvena kalno gelmėse, toli dykumoje ir gūdžiame požemyje.

Kokiu vardu ją bevadintume, *La Loba* įkūnija jėgą, iškylančią iš praeities – asmeninės, neįžvelgiamos, kadangi ji pergyveno jau daugelį kartų ir yra neįsivaizduojamai sena. Ji – tai moterų siekių ir ketinimų sergėtoja. Ji saugo moteriškąją tradiciją. Ji puikiai nujaučia ateitį, baltu valkčiu aptraukta šios senos raganos akis nepaprastai įžvalgi; ji vienu metu gyvena laike į priekį ir atgal, o šokdama į vieną pusę atitaiso kitą.

Toji senė, ta Žinančioji, gyvena mumyse. Ji tarpsta slaptingose moterų sielos-psichikos gelmėse, jos buveinė – seniausioji ir gyvybingoji laukinė Esybė. Tai toji vieta laike, kur moterų dvasia pasitinka vilko dvasią, kur susilieja protas ir instinktai, kur gilumine moters gyvybė maitina jos kasdienybę. Tai taškas, kur Aš ir Tu susitikę bučiuoja vienas kitą, kur moterys aistringai ir pašėlusiai bėga drauge su vilkais.

Ši senė jungia racionalųjį pasaulį ir mito pasaulį. Ji – nelyginant smagratis, ant kurio abu jie sukasi. Tas plotas tarp šių pasaulių – sunkiai nusakoma vieta, kurią vos pajutę mes tikrai atpažįstame, tačiau pabandžius ją apibūdinti visi jos atspalviai ir šešėliai ima kisti ir mainytis, sprūsdami mums iš akių; tuomet telieka nebent pasikliauti poezija, muzika, šokiu ar legenda.

Yra manančių, jog imuninė organizmo sistema įsišaknijusi kaip tik šioje paslaptingoje dvasios srityje, kaip ir visa, kas mistiška: visi archetipiniai mūsų vaizdiniai bei troškimai, įskaitant nenumaldomą Dievo ilgesį, potraukį prie visko, kas slapta ar nesuvo-

kiama, bei visi dieviškieji mūsų instinktai, – beje, ir žemiškieji taip pat. Dar kiti pasakys, jog ir visa žmonijos istorija, šviesos šaknis, tamsos spiralė – irgi ten. Tai ne tuštuma – veikiau Rūko būtybių karalystė, kur visa kas jau yra, bet drauge – dar ne visai, kur šešėliai apčiuopiami, o materija – permatoma.

Viena, ką galima tvirtai pasakyti apie šią sritį – tai, kad ji labai sena... senesnė ir už vandenynus. Bet amžiaus ji neturi, nes yra amžina. Laukinės Moters archetipas, besiskleidžiantis instinktyviosiose dvasios gelmėse, sudaro šio sluoksnio pamatą. Nors mūsų sapnuose bei kūryboje ji gali įgauti daugybę įvairiausių pavidalų, ji kyla ne iš motinos, ne iš mergelės ir ne iš subrendusios moters lygmens. Ji nėra ir mūsų viduje slypintis vaikas. Ji – ne karalienė, ne amazonė, ne meilužė, ne pranašautoja. Ji tiesiog yra tai, kas yra. Galite vadinti ją kaip norite: *La Que Sabe*, Žinančiąja, arba Laukine Moterimi, arba *La Loba*; šaukite ją visais aukštais ir žemais, naujesniais ir pačiais seniausiais vardais, – ji liks tokia, kokia yra.

Kaip archetipas Laukinė Moteris – tai neprilygstama ir nenusakoma jėga, nešina galybe idėjų, vaizdinių, savybių, kurias ji siūlo žmonijai. Archetipas būna visur, bet paprastai, kasdieniškai jo nepamatysi. O tai, ką galima jame įžvelgti tamsoje, nebūtinai pamatysi saulei šviečiant.

Užsilikusių archetipo pėdsakų galima pastebėti pasakose, literatūroje, poezijoje, dailėje ir religijoje aptinkamuose įvaizdžiuose bei simboliuose. Gali pasirodyti, kad jo švytėjimas, balsas ir aromatas skirti būtent tam, kad priverstų mus liautis domėjusis mėšlu ant nuosavos uodegos ir protarpiais leistis kelionėn tarp žvaigždžių.

Ten, kur gyvena *La Loba*, fizinis kūnas, pasak poeto Tony'io Moffeito, darosi panašus į „spindintį žvėrį“[4], o imuninę organizmo sistemą, daugelio anekdotiškų liudijimų duomenimis, sąmoningas mąstymas gali ir sustiprinti, ir susilpninti. *La Loba* buveinėje dvasios pasirodo apčiuopiamu pavidalu, o *La voz mitológica*, mitinis balsas iš dvasios gelmių, byloja kaip poetas ir pranašas. Dvasinę vertę turinčius dalykus galima atgaivinti net ir po mirties. Beje,

visų kada nors pasaulyje sukurtų pasakų bei istorijų ištakos glūdi kieno nors potyriuose šioje nenusakomoje dvasios žemėje bei mėginimuose tai, kas patirta, išsakyti.

Ši tarp dviejų pasaulių esanti vieta turi daugybę pavadinimų. Jungas pakaitomis vadindavo ją tai kolektyvine pasąmone, tai objektyviąja psichika, tai psichoidine pasąmone, – turėdamas omeny sunkiausiai nusakomą kolektyvinės pasąmonės klodą. Pastarąją jis laikė vieta, kurioje slypi bendrosios biologinio ir psichologinio pasaulių ištakos, kur biologija gali susilieti su psichologija, įtakodamos viena kitą. Kiek siekia žmonijos atmintis, būtent šioje vietoje, kaip ją bevadintume – Snauduliu, Rūko būtybių buveine ar plyšiu tarp dviejų pasaulių, – prasideda visi apsireiškimai, stebuklai, fantazijos, įkvėpimai bei visokiausi stebuklingi išgijimai.

Nors ši sritis skleidžia didžiulius dvasinius turtus, prie jos liestis reikia atsargiai ir gerai pasirengus, antraip gali apimti pagunda palaimingai nuskęsti ten patirtoje ekstazėje. Palyginti su ja, įprastinė gyvenimiška tikrovė gali pasirodyti perdėm monotoniška ir neįdomi. Šia prasme giluminiai psichikos klodai yra nelyginant ekstazės spąstai, iš kurių žmonės sugrįžta nusilpę, prisirinkę tuščių teorijų bei miglotų vaizdinių. O taip neturėtų būti. Iš ten turėtume grįžti kaip reikiant apsišvarinę ir išsimaudę gaivinančiuose įkvėpimo vandenyse, visu kūnu tebejausdami jų paliktą šventybės aromatą.

Kiekviena moteris turi potencialią galimybę pasinerti į šią *Río Abajo Río*, upę, tekančią po upe. Ten galima patekti medituojant, šokant, rašant, piešiant, meldžiantis, dainuojant, grojant, aktyviai fantazuojant ar užsiimant dar kokia nors intensyvaus sąmonės būsenos pasikeitimo reikalaujančia veikla. Moterį į šią tarp dviejų pasaulių esančią sritį atveda nenumaldomas ilgesys ir troškimas kažko, ką ji vos akies kampučiu teįstengia pamatyti. Ten ji patenka ėmusis tikros ir gilios kūrybos, sąmoningai siekdama vienatvės arba gilindamasi į bet kurią meno sritį. Ir netgi kaip reikiant ištobulinus šiuos įgūdžius, daug kas iš to, kas vyksta šiame nenusakomame pasaulyje, taip ir lieka mums paslaptis, nes prieštarauja visiems mūsų žinomiems fizikos ir racionaliojo mąstymo dėsniams.

Apie tai, kaip atsargiai reikia įžengti į šią dvasinę būseną, pasakoja trumpa, bet įtaigi legenda apie keturis rabinus, nepaprastai troškusius išvysti švenčiausiąjį Ezechielio ratą.

Keturi rabinai

VIENĄ NAKTĮ keturiems rabinams apsireiškė angelas ir, pažadinęs juos, nunešė į septintą Septintojo Dangaus skliautą. Ten jie išvydo švenčiausiąjį Ezechielio ratą.

Leidžiantis atgal į Žemę iš *Pardes*, Rojaus, vienam iš mačiusių tokią nepaprastą grožybę rabinų pasimaišė protas, tad jis iki savo amžiaus galo taip liko klaidžioti po pasaulį, kažką nesuprantamai vapėdamas. Antrasis rabinas ciniškai pareiškė: „O, Ezechielio ratas man tiesiog prisisapnavo. Iš tiesų juk ten nieko nebuvo!“ Trečiasis rabinas ėmė kaip apsėstas be perstogės malti apie tai, ką matęs, kaip ten viskas buvę įrengta ir ką visa tai reiškia... Bepostringaudamas jis išklydo iš kelio ir išdavė savąjį tikėjimą. Ketvirtasis rabinas buvo poetas. Jis pasiėmė popieriaus lapą, nendrelę rašymui ir įsitaisęs po langu ėmė kurti eiles, apdainuodamas vakaro balandėlę, lopšyje miegančią savo dukrytę ir danguje žibančias žvaigždes. Ir nuo tada jo gyvenimas tapo nepalyginamai geresnis.[5]

Mes nežinome, kas ką tiksliai pamatė pakilęs į septintą Septintojo Dangaus skliautą. Bet žinome, jog susidūrimas su pasauliu, kuriame slypi visa ko Esmės, leidžia mums išgirsti tai, ko paprasta žmogiška klausa neįstengia pagauti, pripildydamas sielą begalinės erdvės ir didybės pojūčio. Prisilietę prie tikrojo Žinančiosios egzistavimo pamato, reaguojame ir elgiamės taip, kaip mus verčia giliausioji integrali mūsų prigimtis.

Iš šios istorijos matyti, kad išgyvenant giluminės pasąmonės sąlygojamus potyrius, teisingiausia – nepulti į kraštutinumus: nereikia nei pernelyg, nei per mažai žavėtis, nei perdėm garbinti, nei ciniškai neigti; verta būti drąsiam, tačiau ne beatodairiškam.

Puikioje savo studijoje „Transcendentinė funkcija“[6] Jungas perspėja, kad siekdami aukščiausiojo Aš patyrimo, kai kurie žmonės yra linkę pernelyg estetizuoti Dievo arba savojo Aš išgyvenimus, kiti – priešingai – jų neįvertina, treti pervertina, o ketvirtieji, kurie tam nepasirengę, gali net rimtai nukentėti. Bet bus ir tokių, kurie sugebės rasti būdą įvykdyti tai, ką Jungas vadino „moraline priederme“: iki galo išgyventi ir išreikšti tai, ką suprato ir išmoko, nusileidę arba pakilę iki pirmapradžio Aš.

Ši moralinė priedermė, apie kurią jis kalba, reiškia nebijoti išgyventi to, ką patiriame, kur tai benutiktų: dvasiniuose Eliziejaus laukuose, mirusiųjų salose, kaulais nusėtose dvasios dykynėse, ant kalno skardžio, ant uolėto jūros kranto ar svaigioje anapusybėje, – bet kur, kur tiktai *La Que Sabe* kvėptelės į mus, visiems laikams mus pakeisdama. Mūsų užduotis – parodyti, kad į mus buvo kvėptelėta: išreikšti, atiduoti, išdainuoti, išgyventi šiapusiniame pasaulyje tai, ką gavome ir patyrėme netikėtai praregėję, ką mums atskleidė mūsų kūnas, sapnai ar visokiausios kelionės.

La Loba primena daugelį pasaulio tautų mitų, kuriuose pasakojama apie mirusiųjų atgaivinimą. Egiptiečių mitologijoje Izidė atlieka šią paslaugą savo mirusiam broliui Ozyriui, kurį kasnakt nužudo ir į gabalus sukapoja piktasis brolis Setas. Izidė per naktį triūsia nuo sutemų iki aušros, kad spėtų iki ryto vėl sudėti savo brolį, nes kitaip saulė nepatekės. Kristus prikėlė iš numirusių Lozorių, kuris jau buvo miręs taip seniai, kad net „smirdėjo“. Demetra kartą per metus susigrąžina iš Mirusiųjų šalies savo blyškiaveidę dukterį Persefonę. O *La Loba* gieda kaulams.

Toks ir yra mūsų moteriškos meditacijos tikslas – surinkti ir prikelti negyvas ir išblaškytas savo pačių dalis, iš naujo sudėti negyvus ir išblaškytus paties gyvenimo aspektus. Būtybė, kuri atkuria tai, kas jau mirę, visuomet būna dvilypė archetipinė figūra. Motina Kūrėja visuomet yra ir Motina Mirtis; ir atvirkščiai. Tokia

dvilypė prigimtis ir dvejopa užduotis lemia, kad turime išsiugdyti dar vieną nelengvą sugebėjimą: išmokti suprasti, kas aplink mus bei mumyse pačiose privalo gyventi, o kas – mirti. Mūsų darbas – nustatyti, kiek kam skirta laiko; ir leisti numirti tam, kam metas mirti, o kam lemta gyventi – leisti gyventi.

Moterims „*El río abajo río*, upės, tekančios po upe, pasaulyje“, Kaulų Moters buveinėje, slypi pati tikriausia informacija apie daigus, šaknis ir pasaulio sėklą. Meksikoje sakoma, esą moterys nešiojančios *la luz de la vida*, gyvenimo šviesą, kuri slypinti ne moters širdyje ir ne akyse, o *en los ovarios*, jos kiaušidėse, į kurias dar prieš jai gimstant buvo sudėtos visos sėklos. (Atitinkamas vyrų organas, jei toliau gilinsimės į vaisingumo sampratą bei sėklos prigimtį, yra kapšelis – *los cojones*, sėklidės.)

Štai kokių žinių bei išminties turėsime įgyti, būdamos greta Laukinės Moters. Giedodama *La Loba* remiasi žinojimu, einančiu iš *los ovarios*, iš jos kūno gelmių, jos proto ir sielos gelmių. Simboliniai sėklos ir kaulų įvaizdžiai yra gana artimi. Turėdamos šaknį, pamatą, visa ko pradžią, turėdamos sėklų, galime ištaisyti bet kokią sumaištį ir netvarką, iš naujo apsėti nusiaubtus plotus, duoti laukams pailsėti, išmirkyti sudžiūvusius grūdus, kad išbrinktų, o paskui lengviau išsprogtų ir išleistų daigus.

Turėti sėklų reiškia turėti gyvybės raktą. Gyventi sėklos ciklais – tai šokti per gyvenimą, šokti į mirtį ir to paties šokio ritmu vėl grįžti į gyvenimą. Būtent tai ir yra pats seniausias, pirmapradis Gyvybės ir Mirties Motinos įsikūnijimas. Kadangi ji nuolat sukasi šiame nenutrūkstamame ciklų rate, pavadinau ją Gyvybės/Mirties/Gyvybės Motina.

Jeigu ko nors netekome, būtent į ją turime kreiptis, jai pasiguosti ir jos išklausyti. Dvasinis patarimas, kurį ji duoda, neretai būna griežtas ar sunkiai įgyvendinamas, bet visuomet atnešantis pokyčius ir atgaivą. Todėl, kai ko nors netenkame, turime eiti pas senę, kuri nuolatos gyvena sunkiai pasiekiamose dubens gelmėse. Ji gyvena būtent tenai – pusiau viduje, pusiau išorėje, kuriančios ugnies liepsnose. Tai puiki vieta moteriai, visai šalia vaisingųjų *huevos*, kiaušinėlių, jos moteriškų sėklų. Ten glūdi mažiausios

idėjų kruopelytės ir patys didžiausi mūsų sumanymai, laukdami, kol savo sprendimais ir veiksmais leisime jiems įsikūnyti.

Įsivaizduokime šią senę kaip pirmapradę būtybę, kuriai du milijonai metų.[7] Ji ir yra ta tikroji Laukinė Moteris, gyvenanti po žeme ir tuo pat metu – jos paviršiuje. Ji gyvena per mus ir mumyse, taip pat ir aplinkui mus. Dykumai, miškams ir žemei, ant kurios stovi mūsų namai, juk daugiau nei du milijonai metų.

Mane visuomet žavi moterų pomėgis rausti ir kapstyti žemę. Rudenį jos sodina pavasarinių gėlių svogūnėlius. Pavasarį kiša pajuodusias rankas į riebią dirvą, persodindamos aitriai kvepiančius pomidorų daigus. Man regis, jos bando prisikasti iki dviejų milijonų metų senės. Mėgina užčiuopti jos kojas ar rankas. Nori pasidovanoti ją sau, nes tik su ja patiria pilnatvės ir taikos su savimi jausmą.

Be jos moteris apima nerimas. Dauguma mano pacienčių, su kuriomis per ilgus metus teko dirbti, pirmąjį psichoanalizės seansą pradėdavo kokia nors tokio pobūdžio fraze: „Na, aš jaučiuosi lyg ir neblogai, bet vis dėlto kažkas negerai". Man regis, tokia būsena – anokia paslaptis. Akivaizdu, kad jos priežastis – žemės trūkumas. O koks vaistas? *La Loba*. Ieškokite dviejų milijonų metų amžiaus senės. Ji globoja mirusį ir mirštantį moteriškumą. Ji – tai tiltas tarp gyvųjų ir mirusiųjų. Ji gieda kūrybos giesmes kaulams.

Ši senė, ši Laukinė Moteris – tai *La voz mitológica,* mitinis balsas, žinantis praeitį ir seniausią mūsų istoriją, ir saugantis ją mums, įamžintą pasakose bei legendose. Kartais ji aplanko mus sapnuose tartum bekūnis, bet kerintis balsas.

Būdama ir senė, ir mergelė, ji demonstruoja, ką reiškia būti ne susenusiai, tačiau išmintingai. Kūdikiai gimsta, apdovanoti instinktyviąja išmintim. Jie tiesiog kaulais jaučia, kas gera ir ką daryti. Tai įgimta. Jei moteris sugeba išsaugoti šią dovaną – jaunystėje būti senai, o senatvėje – jaunai, – ji visuomet žinos, kas jos laukia. O jeigu jinai tą gebėjimą prarado, tuomet kryptingomis dvasios pastangomis galima jį atgauti.

La Loba, dykumos senė, ieško ir renka kaulus. Kaulai – tai archetipinis neįveikiamos tvirtybės simbolis. Juos ne taip lengva

sunaikinti. Jų struktūra tokia, kad jie beveik nedega, jų praktiškai neįmanoma sutrinti į miltus. Mituose ir pasakose kaulai įkūnija neįveikiamą jėgą – sielą. Juk žinome, kad sielą galima sužeisti, net suluošinti, tačiau sunaikinti jos beveik neįmanoma.

Sielą galima įkirsti ir sulenkti. Nusėti žaizdomis ir randais. Paženklinti ją ligos ženklais, apdeginti baime. Tačiau siela nemiršta, nes požeminiame pasaulyje ją sergsti *La Loba.* Ji – kaulų rinkėja ir sergėtoja.

Kaulai pakankamai kieti, kad užgautų, pakankamai aštrūs, kad pradurtų kūną, o seni ir suverti ant virvutės skimbčioja it stiklas. Gyvųjų kaulai ir patys yra gyvi – sugeba atsigaminti ir nuolatos atsinaujinti. Gyvas kaulas būna padengtas nepaprastai švelnia „oda“. Regis, jame slypi tikrai stebuklingų gyvybinių galių. Net senas ir sudžiūvęs, jis tampa mažyčių gyvų padarėlių buveine.

Vilko kaulai šioje legendoje įkūnija nesunaikinamą laukinės Esybės pradą, jos instinktyviąją prigimtį, tą nesugadintą būtybę, atsidavusią laisvei, kuri niekuomet nepakęs negyvos arba perdėm civilizuotos kultūros primetamų suvaržymų bei reikalavimų.

Šioje legendoje vartojamos metaforos puikiai atspindi visą procesą, kurio metu moteriai grąžinama jos laukinė, instinktyvioji prigimtis. Mumyse gyvena senė, kaulų rinkėja. Mumyse taip pat esama šios laukinės Esybės sielos – kaulų. Mes turime ir galimybę vėl atgauti pirmykštį kūną ir tapti tokios, kokios kadaise buvome. Mumyse yra kaulai, leidžiantys pasikeisti pačioms ir pakeisti savo pasaulį. Mes galime kvėpuoti, išreikšti savo tiesą ir savo troškimus, – o visa tai drauge sudaro giesmę, tą kūrimo himną, kurį taip trokštame sugiedoti.

Visa tai toli gražu nereiškia, jog turėtume vaikščioti nesišukavusios, su gaurais, uždribusiais ant akių ir pajuodusiomis panagėmis. Taip, mes išliekame žmogiškos būtybės, bet ir žmogiškumo nepraradusios moters viduje glūdi instinktyvi žvėries prigimtis. Ir tai ne kokia nors romantiška komiksų veikėja. Ji turi tikrus dantis, kuriuos tikrai gali iššiepti, yra be galo dosni ir kilniaširdė, turi neprilygstamą klausą, aštrius nagus, švelnią gauruotą krūtinę.

Šiai būtybei reikia laisvės judėti, kalbėti, pykti bei kurti. Ji ištverminga, atspari ir turi išlavintą intuiciją. Ji puikiai išmano dvasinius gimimo ir mirties reikalus.

Šiandien jumyse esanti senė rankioja kaulus. Ką ji nori atkurti? Ji – tai dvasinė Aš, sielos namų kūrėja. *Ella lo hace a mano,* ji savo rankomis kuria ir perkuria sielą. Ką gi ji kuria jums?

Net ir pačiomis geriausiomis sąlygomis sielą protarpiais tenka atnaujinti. Panašiai kaip plūktiniai nameliai, statomi čia, Amerikos pietvakariuose, ji tolydžio apsilaupo, aptrupa, nusiplauna. Bet visuomet pamatysi kokią nors tuklią, į šlepetes įsispyrusią senutę, glaistančią tokio namelio sienas. Ji minko molį, atskiedžia vandeniu, paskui įmaišo šiaudų ir visą tą masę sukrečia ant sienų, išploja, užglaisto, ir žiū – namelis vėl kaip naujas. O jei ne ji, tikriausiai jau būtų sukrypęs. Ar po pirmo smarkaus lietaus pavirtęs glitaus molio krūva.

Šitaip ji prižiūri ir mūsų sielą. Jei ne ji, kaipmat prarastume savo pavidalą. Netekę jos paramos bei palaikymo, praradę ryšį su ja, žmonės tampa bedvasiai ar pasmerkti. Ji savo rankomis atkuria, sutaiso sielos namus ir pastato naujus. Ji visuomet ryši seną prijuostę, o suknelės apačia iš priekio būna nutįsusi labiau, nei iš užpakalio. Ji nuolatos lipdo, glaisto, tapšnoja. Ji – tai sielos kūrėja, vilkų gaivintoja, visokių laukinių dalykų sergėtoja.

Todėl aš su meile ir vaizdingai sakau jums: kas jūs bebūtumėt – juodoji vilkė, šiaurinė pilkė, pietų rudoji ar poliarinė baltoji, – jumyse slypi pirmapradė instinktyvioji būtis. Galbūt kam nors ir nepatiks, jei pamiršusi išmoktas mandagumo taisykles, strykčiosite iki lubų iš džiaugsmo ar pulsite žmonėms ant kaklo pasitikdama, bet vis tiek taip darykite, jeigu jums norisi. Gal vienas kitas ir atšoks nuo jūsų išsigandęs ar pasibjaurėjęs, bet jūsų mylimajam toks neįprastas jūsų elgesys tikrai patiks, – aišku, jei jis arba ji iš tiesų yra jūsų mylimasis.

Kai kam, žinoma, nepatiks, jei uostinėsite daiktus, norėdama geriau juos perprasti. Tiktai gink Dieve nesumanykit virsti aukštielninka ir mataruoti letenomis! Negera mergaitė. Bloga vilkė. Netikęs šuo. Ar tikrai? Ne. Nagi, drąsiau pirmyn! Džiaukitės gyvenimu!

Norėdami sustyguoti sielą, žmonės imasi meditacijos. Arba kreipiasi į psichoterapeutus ir psichoanalitikus. Dėl to jie tyrinėja savo sapnus, imasi meninės kūrybos. Dar kiti buria iš Taro kortų arba „I Ching“, šoka, groja, vaidina, domisi poezija arba karštai meldžiasi. Būtent dėl to mes darome visa tai, ką darome. Šitaip mes bandome surinkti kaulus. O surinkę turime atsisėsti prie ugnies ir gerai pagalvoti, kokią giesmę reikės giedoti šiems kaulams – kūrimo ar atkūrimo giesmę. Joje turi slypėti tiesa.

Štai kokius klausimus vertėtų sau užduoti, kad nustatytume, kokia turi būti giesmė, ta tikroji mūsų giesmė: kas gi nutiko mano sielos balsui? Kokius kaulus savo gyvenime esu palaidojusi? Koks mano santykis su instinktyviąja prigimtim? Kada paskutinįsyk esu laisvai ir nevaržomai bėgusi? Kaip man atgauti savo gyvenimą? Kur dingo *La Loba*?

Senė gieda kaulams, ir jai begiedant jie vėl apsitraukia kūnu. Mes irgi galime vėl „įsikūnyti“, išliedamos sielą savo surinktiems kaulams. Išliedamos savo ilgesį, sielvartus ir troškimus kaulams tų, kokios mes buvome jaunystėje, kaulams to, ką žinojome prieš daugelį amžių, ir to, ko tikimės sulaukti ateityje, mes stovime keturpėsčios, ant visų keturių kojų. Išliedamos savo sielą, mes atgyjame. Mes jau nebe tos išskydusios, beformės ir trapios būtybės. Ne, dabar mes jau „tampame“, mes keičiamės ir transformuojamės.

Kaip ir tie išdžiūvę kaulai, iš pradžių mes neretai jaučiamės lyg būtume dykumoje. Jaučiamės beteisės, svetimos, nereikalingos netgi kaktuso kerui. Senovės žmonės dykumą laikė dieviškojo atsivėrimo vieta. Bet moteriai čia slypi kur kas didesnių dalykų.

Dykumoje gyvybė tarsi kondensuota, prisodrinta, kryptinga. Bet koks gyvas daiktas leidžia šaknis link to vienintelio, paskutinio vandens lašelio, kurį dar gali pasiekti, o gėlės, kad išsaugotų drėgmę, išskleidžia žiedelius tik prieš aušrą ir vėlai vakare. Dykumoje gyvenimas kuklus, bet stebuklingas, ir didžiuma jo vyksta po žeme. Panašiai gyvena ir daugelis moterų.

Dykumoje nepamatysi sodrios žalumos, kaip miške arba džiunglėse. Joje gyvybė labai intensyvi ir paslaptinga. Daugelis iš mūsų

esame taip gyvenusios: iš paviršiaus – vos pastebimos, o viduje, po žeme, gyvenimas tiesiog kunkuliuoja. *La Loba* mums atskleidžia, kokių lobių galime aptikti tokiose dvasios gelmėse.

Moters dvasią į dykumą atvilioja koks nors atbalsis, anksčiau patirti žiaurumai arba draudimas laisviau išsiskleisti žemės paviršiuje. Kaip dažnai moteris jaučiasi gyvenanti tuštumoje, kur galbūt auga tiktai vienas vienintelis kaktusas, išskleidęs vieną vienintelį ryškiai raudoną žiedą, o į visas puses per 500 mylių aplink plyti neaprėpiamos dykros! Tačiau moters, kuri sugebės nueiti 501 mylią, laukia atlygis. Nedidukas tvirtas namelis. O jame – senė. Ji laukia mūsų.

Yra moterų, kurioms dvasios dykuma nepatinka. Tenykštis skurdas ir tuštuma jas gąsdina. Jos atkakliai mėgina užvesti surūdijusį kledarą, nusikratyti juo iki plento ir kaip nors nusigauti į įsivaizduojamą spindintį dvasios didmiestį. Bet joms tenka skaudžiai nusivilti, mat nei gyvenimo džiaugsmo, nei laukinio šėlsmo ten nėra. Tai galima rasti tik dvasiniame pasaulyje, tuose plotuose, besidriekiančiuose tarp dviejų pasaulių, – *Río Abajo Río*, toje paslaptingoje upėje, tekančioje po upe.

Nekvailiokite! Verčiau grįžkit atgal, po tuo vienatiniu ryškiai raudonu žiedu, sukaupkit jėgas ir nužygiuokit tą paskutinę sekinančią mylią. Prieikit prie tų sukrypusių durų ir pabelskite. Įšliaužkit urvan. Įsiropškite per sapno langą. Išsijokit dykumos smėlį ir pažiūrėkit, kas liks saujoje. Tai vienintelis darbas, kurį mes *privalome* atlikti.

Reikia psichoanalitiko patarimo?

Eikite rinkti kaulų.

II SKYRIUS

Susekti užpuoliką: pirmoji iniciacija

Mėlynbarzdis

Kiekviename žmoguje slypi daugybė kitų būtybių – kiekviena su savo vertybėmis, motyvais, sumanymais. Kai kurios psichologinės metodikos siūlo sugaudyti visas šias būtybes, suskaičiuoti, duoti joms vardus, sukaustyti pavalkais, kol ims klusniai kinkuoti ristele tarytum nustekenti vergai. Bet šitaip padarę, užgesintume padūkusius žiburėlius, šokančius moters akyse, atvėsintume karštą jos širdies liepsną, užpūstume visas žiežirbas. Todėl mūsų užduotis – ne niokoti jos įgimtą grožį, o sukurti visoms toms būtybėms tinkamą gyvenimo aplinką, kad tarp jų esantys menininkai galėtų kurti, meilužiai – mylėti, o gydytojai – gydyti.

Tačiau ką daryti su tomis mūsų viduje slypinčiomis būtybėmis, kurios tokios piktos ir pašėlusios, kad lengvai gali mus pačius sunaikinti? Net ir joms reikėtų surasti tinkamą vietą, bet tokią, iš kur jos negalėtų ištrūkti. Ypač vieną iš jų, patį klastingiausią ir galingiausią dvasios bėglį, turėtume tučtuojau pričiupti ir uždaryti. Toji būtybė – tai prigimtinis grobuonis.

Nors daugelio žmogiškųjų kančių priežastis – netikęs auklėjimas, vis dėlto ir pačioje žmogaus sieloje egzistuoja vienas įgimtas

contra naturum aspektas – jėga, nukreipta prieš prigimtį. Šis *contra naturum* aspektas priešinasi viskam, kas pozityvu: pažangai, darnai, laukinei moters prigimčiai. Šis pagiežingas ir žiaurus priešas gimsta drauge su mumis, ir netgi nepaisant geriausio tėvų auklėjimo, vienintelis šio užpuoliko tikslas – visus sankryžose atsišakojančius kelius paversti aklikeliais.

Šis galingas grobuonis[1] moteriai protarpiais pasirodo sapnuose. Jis sugriauna net pačius slapčiausius ir ilgiausiai puoselėtus sumanymus. Jis atskiria moterį nuo intuityviosios jos prigimties. O jam baigus savo naikinantį žygį, moteris lieka bejausmė, išsekusi, tarsi negyva, nebeturinti jėgų gyventi ir teįstengianti tik bejėgiškai žiūrėti, kaip ankstesnės jos idėjos bei jausmai be žado guli jai po kojų.

Pasakoje apie Mėlynbarzdį kalbama būtent apie tai. Šiaurės Amerikoje populiariausios šios pasakos versijos yra vokiškos bei prancūziškos kilmės.[2] Bet aš pateiksiu jums savą literatūrinį variantą, kuriame susipynę prancūziški ir slaviški motyvai, panašiai kaip toje pasakoje, kurią man pasekė tetulė Kati iš Čibrako, netoli Dombovaro, Vengrijoje. Valstietės pasakotojos paprastai pasaką apie Mėlynbarzdį pradeda nurodydamos kokį nors pažįstamą, pažinojusį ką nors, kas pažinojo dar ką nors, mačiusį baisų šiurpaus Mėlynbarzdžio galo įrodymą. Taigi, klausykitės.

Aukštai kalnuose, baltųjų seserų vienuolyne, ligi šiol saugomas barzdos kuokštas. Niekas nežino, kaip ir iš kur jis ten atsirado. Žmonės šneka, kad vienuolės ir palaidojusios tai, kas bebuvo likę iš suniokoto kūno, nes daugiau niekam nekilo ranka jo liesti. Dievas žino, kam vienuolės saugo tokią relikviją, bet tai tiesa. Viena mano pažįstamos draugė savo akimis yra ją mačiusi. Ji sako, kad barzda tikrai mėlyna, netgi indigo spalvos. Ji esanti mėlyna kaip ledas ant ežero, kaip urvo anga vidurnaktį. Ši barzda kadaise priklausė tokiam nevykėliui raganiui, tokiam milžinui mergininkui; ir vadino jį Mėlynbarzdžiu.

Kalbama, kad jis merginęs iš karto tris seseris. Bet visos taip bijojo jo keistos mėlynos barzdos, kad slėpdavosi vos jį pamačiusios. Kad įtikintų jas savo gerumu, jaunikis pakvietė visas tris pajodinėti po mišką. Sutartą dieną jis atvyko vedinas žirgais, padabintais varpeliais su raudonomis juostomis, padėjo seserims ir jų motinai ant jų užsėsti, ir visi drauge nušuoliavo į mišką. Visą dieną smagiai sau jodinėjo, o skalikai lakstė priešaky ir aplinkui raitelius. Sumanę pailsėti, apsistojo po didžiuliu medžiu, ir Mėlynbarzdis linksmino viešnias pasakodamas smagias istorijas ir vaišindamas visokiausiais skanėstais.

„Na, gal tas Mėlynbarzdis ne toks jau ir blogas“, – ėmė manyti seserys.

Visos grįžo namo be perstogės plepėdamos apie tai, kaip įdomiai praleidusios dieną ir kaip linksma joms buvę. Bet netrukus dviejų vyresniųjų seserų baimė ir įtarumas vėl paėmė viršų, ir jos davė sau žodį daugiau nebesimatyti su Mėlynbarzdžiu. Tiktai jaunėlė sesuo ir toliau galvojo, kad jei jau vyriškis moka būti toks žavus, tai jis tikriausiai nėra blogas. Kuo labiau ji save įtikinėjo, tuo malonesnis jis jai atrodė, ir jo barzda rodėsi ne tokia jau ir mėlyna.

Taigi, kai Mėlynbarzdis paprašė jos rankos, ji sutiko tekėti. Gerai viską apsvarsčiusi, ji nusprendė, kad likimas jai atsiuntė labai išsilavinusį ir kilnų jaunikį. Juodu susituokė ir išvyko gyventi į jo pilį miško glūdumoje.

Kartą atėjęs jis tarė savo jaunajai žmonai:

– Turiu kuriam laikui išvykti. Jei nori, pasikviesk čionai saviškius. Galit jodinėti po mišką, o jei pageidausi, liepk virėjams ištaisyti puotą. Daryk ką tinkama, ko tik tavo širdis geidžia. Štai imk visų pilies raktų ryšulį. Gali vaikščioti visur, kur tik nori, rakinti visas duris – ir į podėlius, ir į lobyną, kur panorėjusi; tiktai šiukštu neliesk šito mažo raktelio su užraitais.

– Gerai, padarysiu, kaip sakai, – klusniai linktelėjo jaunamartė. – Man prie širdies tavo pasiūlymas. Taigi keliauk sau sveikas, mielas mano vyre, dėl nieko nesirūpink ir grįžk kuo greičiau.

Ir jis išjojo, o ji pasiliko viena.

Netrukus jos aplankyti atvyko seserys. Kaip ir visos žemės mirtingosios, jos buvo labai smalsios ir tuoj puolė klausinėti, ką šeimininkas liepęs veikti, kol jo nebus. Jaunoji žmona džiugiai joms persakė:

– Jis leido mums daryti viską, ką tik norime, leido eiti į visus kambarius, kur tik panorėsime, tik į vieną – ne. Bet aš net nežinau, kur tas kambarys. Turiu jo raktą, bet nežinau, nuo kurių jis durų.

Seserys susigalvojo sau smagų žaidimą: išsiaiškinti, kurioms durims koks raktas tinka. Mėlynbarzdžio pilis buvo trijų aukštų, kiekviename jos sparne – po šimtą kambarių, tad ryšulyje buvo daugybė raktų, ir seserys iš širdies smaginosi, eidamos nuo vienų durų prie kitų ir rinkdamos joms raktus. Atidarius vienas duris, už jų pasirodydavo besą sudėti virtuvės rykai, už kitų – skrynios su auksu ir brangenybėmis. Ir ko tik nebuvo už visų tų durų, tad seserims darėsi vis įdomiau. Galiausiai, ištyrinėjusios visus pilies stebuklus, seserys nulipo į rūsį ir koridoriaus gale išvydo akliną sieną. Tai kam gi tas paskutinysis raktelis, tasai su užraitais? – laužė galvas jos.

– Gal kartais jis netinka jokioms durims, – galiausiai nusprendė seserys. Bet vos tik ištarė šiuos žodžius, išgirdo keistą garsą: giiiiirrrrgžt! Jos dirst už kampo, ir – va tai tau! – pastebėjo mažytes dureles, kurios kaip sykis trinktelėjo užsiverdamos. Pamėginus jas vėl atidaryti, durys – nė krust. Tuomet viena sesuo šūktelėjo:

– Sesule, sesule, duokš greičiau raktą! Tikriausiai čia tos durelės, kurioms tiks tas paslaptingas mažasis raktelis!

Nieko nelaukusi, viena iš seserų įkišo į spyną raktą ir pasuko. Spyna sugergždė, durys atsivėrė, bet viduje buvo taip tamsu, kad nieko nesimatė.

– Sesule, sesule, nešk čionai žvakę!

Jos užžiebė žvakę, įnešė ją vidun ir visos vienu balsu sukliko nuo to, ką pamatė: ant grindų telkšojo kraujo klanai, pasieniais voliojosi pajuodę negyvėlių kaulai, o kampuose nelyginant obuoliai buvo sukrautos kaukolių stirtos.

Jos puolė laukan, užtrenkė duris, drebančiomis rankomis ištraukė iš spynos raktą ir atsišliejo viena kitos, sunkiai gaudydamos kvapą iš siaubo. O Dieve! Dieve!

Mėlynbarzdžio žmona pažvelgė į raktelį ir pamatė, kad jis suteptas krauju. Nustėrusi mėgino sijono apačia nušluostyti raktą, bet kraujas ir vėl pasirodydavo.

– O varge! – sukliko jinai.

Seserys paeiliui stvarstė viena iš kitos raktą ir bandė jį nušveisti, kad atrodytų toks, koks buvęs, bet kraujo nuvalyti neįstengė.

Mėlynbarzdžio žmona įsikišo raktelį kišenėn ir nulėkė į virtuvę. Bet kol nubėgo, balta jos suknelė nuo kišenės iki pat apačios išsitepė krauju: iš raktelio lašas po lašo sunkėsi tamsiai raudonas kraujas.

– Greičiau duokš man ašutų! – riktelėjo ji virėjui.

Mėgino ašutais blizginti raktelį, bet kraujas nesiliovė lašėjęs.

Ji išnešė raktelį į lauką, iš ugniavietės pasėmė saują pelenų ir bandė jais nušveisti kraują. Mėgino apdeginti raktelį ugnimi. Dėjo ant jo voratinklius, kad sustabdytų kraujoplūdį, tačiau niekas negelbėjo. Kraujas lašėjo kaip lašėjęs.

– Ak, ką gi man daryti? – pravirko Mėlynbarzdžio žmona. – Imsiu ir paslėpsiu tą raktą. Įkišiu kur nors į spintą, užtrenksiu duris, ir baigta. Tai tiesiog baisus sapnas. Viskas bus gerai!

Taip ji ir padarė.

Kitą rytą grįžo jos vyras ir, vos įžengęs į pilį, pašaukė žmoną.

– Na, kaip tau sekėsi, kol manęs nebuvo?

– Puikiai, mano pone.

– Kaip mano podėliai? – sududeno jis.

– Puikūs, mano pone.

– O lobynai? – suniurzgė jis.

– Kuo puikiausi, mano pone.

– Vadinasi, viskas gerai, žmonele?

– Taip, viskas gerai.

– Na, – tyliai pratarė jis, – tai grąžink man raktus.

Vos metęs žvilgsnį, jis iškart pastebėjo, kad vieno rakto trūksta.

– O kur mažasis raktelis?

– Aš... Aš jį pamečiau. Na, taip, pamečiau. Jodinėjau po mišką, raktų ryšulys iškrito, ir vienas raktelis tikriausiai pasimetė.

– Ką tu su juo darei, moteriške?

– Aš... Aš... neprisimenu.

– Nemeluok man! Greitai sakyk, ką darei su tuo raktu?!

Jis ištiesė ranką, tarsi norėdamas paglostyti jai skruostą, tačiau tik sugriebė už plaukų.

– Tu, nenaudėle! – suriaumojo jis ir bloškė ją žemėn. – Juk buvai tame kambaryje, ar ne?

Jis atlapojo spintą – ant viršutinės lentynos užmestas raktelis skaisčiai raudonu krauju buvo užliejęs visas ten sukabintas jos šilko sukneles.

– Tai dabar tavo eilė, balandėle! – sustugo Mėlynbarzdis ir nutempė ją žemyn, į rūsį, prie tų pačių baisiųjų durų. Kai jis įsmeigė į jas savo ugninį žvilgsnį, durys pačios atsivėrė. Viduje gulėjo visų ankstesniųjų Mėlynbarzdžio žmonų griaučiai.

– O dabar – tu!!! – užriaumojo jis, tačiau žmona iš paskutiniųjų įsikibo į durų staktą ir nepaleido.

– Maldauju, – ėmė prašyti ji, – leisk man susikaupti ir pasirengti mirčiai. Prieš atimdamas gyvastį, duok man tik ketvirtį valandos pasimelsti ir susitaikyti su Dievu.

– Gerai jau, – burbtelėjo jis. – Bet turi tik ketvirtį valandos, ruoškis!

Jo žmona kiek įkabindama užlėkė laiptais į savo menę ir pasiuntė seseris į pilies kuorus. Ji priklaupė melstis, bet vietoj maldos žodžių šūktelėjo seserims:

– Sesulės, sesulės! Ar neatjoja mūsų broleliai?

– Nieko nematom, tušti lygūs laukeliai!

Po minutės ji vėl šūktelėjo seserims, klausdama:

– Sesulės, sesulės! Ar neatjoja mūsų broleliai?

– Matom toli sūkurį, turbūt vėjas dulkes kelia!

O Mėlynbarzdis tuo tarpu griausmingu balsu įsakė žmonai lipti žemyn, ketindamas nukirsti jai galvą.

Bet ji ir vėl sušuko:

– Sesulės, sesulės! Ar neatjoja mūsų broleliai?

Mėlynbarzdis dar sykį pašaukė žmoną ir ėmė ropštis aukštyn akmeniniais laiptais.

– Matom, matom! – atsiliepė jos seserys. – Jau atjoja mūsų broleliai, tuoj jie bus pilyje!

O Mėlynbarzdis jau dundėjo koridorium į žmonos menę.

– Tuoj aš tave pagriebsiu! – staugė jis. Jo žingsniai dunksėjo pilies grindimis it griaustinis, net sienų akmenys ėmė klibėti, o iš plyšių žemėn pabiro smėlis.

Kai Mėlynbarzdis rankas išskėtęs įsiveržė pas ją, ketindamas stverti žmoną, jos broliai raiti ant žirgų irgi įšuoliavo į pilį, įlėkė į koridorių ir įpuolė į menę. Jie čiupo Mėlynbarzdį, išvilko į kiemą ir puolė jį kardais kapoti. Jie tol kirto ir badė, dūrė ir kapojo, kol galiausiai pribaigė Mėlynbarzdį, parmetė žemėn, o kruvinus jo palaikus paliko maitėdoms sudraskyti.

Prigimtinis dvasios grobuonis

Santykių su laukine savo prigimtimi išplėtojimas – svarbiausia moters individualybės tapsmo dalis. Kad tai padarytų, moteris privalo nužengti į tamsą, tačiau pakeliui į ten arba atgal ji neturėtų negrįžtamai pakliūti į spąstus arba nelaisvėn, neturėtų galutinai pražūti.

Pasaka apie Mėlynbarzdį kaip tik ir yra istorija apie tokį užpuoliką, juodą baisūną, slypintį kiekvienos moters sieloje, apie vidinį grobuonį. Jis – ta ypatinga ir nenuginčijama jėga, apie kurios egzistavimą privalu nuolat atminti ir kurią būtina pažaboti. O kad galėtų pažaboti prigimtinį dvasios grobuonį[3], moteris privalo nuolatos puoselėti visas instinktyviąsias savo galias. Štai tik kai kurios iš jų: įžvalgumas, intuicija, ištvermė, atkaklumas, sugebėjimas mylėti, jautri pagava, toliaregiškumas, puiki klausa, mirusiųjų apgiedojimas, intuityvus gebėjimas gydyti ir nuolatinis kūrybinės ugnies kurstymas.

Kad geriau atskleistume dramą, vykstančią kiekvienos moters sieloje, pasitelksime psichologinę visų šios pasakos aspektų interpretaciją. Mėlynbarzdis įkūnija labai gilų ir slaptą kompleksą, tūnantį moters gyvenimo paribyje, viską stebintį ir nuolatos tykantį progos stoti prieš ją. Beje, ir vyrų sieloje jis gali panašiu arba kitokiu pavidalu pasireikšti; tai senas ir nuolatinis abiejų lyčių priešas.

Mėlynbarzdžio galią nelengva iki galo suvokti, kadangi ji – įgimta, vadinasi, slypinti kiekviename žmoguje nuo pat jo gimimo ir ta prasme neturinti sąmoningų ištakų. Vis dėlto aš manau, kad iš kai kurių užuominų galima nuspėti, kaip ji formavosi dar nesąmoningoje žmonijos būsenoje. Antai pasakoje Mėlynbarzdis vadinamas nevykėliu raganiumi. Taigi jis siejasi su analogiškomis kitų pasakų figūromis, kurios irgi įkūnija piktus dvasios grobuonis, vaizduojamus kaip iš pažiūros ganėtinai normalūs, o iš tiesų – neįsivaizduojamai pavojingi kerėtojai.

Pasitelksime šį apibūdinimą kaip archetipo nuolaužą ir sugretinsime su tuo, ką apie nevykusį raganavimą arba nenusisekusius dvasinius polėkius žinome iš mito istorijos. Antai graikų Ikaras pernelyg priartėjo prie saulės, vaškiniai jo sparnai ištirpo, ir Ikaras nukrito žemėn. Zunių genties mite „Berniukas ir erelis“ pasakojama apie berniuką, kuris beveik tapo erelių giminės nariu, tačiau nusprendė galįs nepaisyti Mirties dėsnių. Sykį, jam sklendžiant padange, vėjas nuplėšė nuo jo skolintas erelio plunksnas, vaikis nukrito ir užsimušė. Pasak biblinių mitų, Liuciferis troško prilygti Jahvei, todėl buvo nutrenktas į pragarą. Įvairių tautų folklore netrūksta pavyzdžių, kuomet burtininkų mokiniai per kvailumą ir pažeisdami Gamtos dėsnius mėgina atlikti tai, ko toli gražu nesugeba, ir už bausmę būna suluošinami arba patiria kitokių nelaimių.

Analizuodami šiuos leitmotyvus, pastebėsime, kad juose vaizduojami grobuonys trokšta viešpatauti ir valdyti kitus. Jie psichologiškai kenčia nuo pernelyg didelio pasipūtimo ir perdėtų ambicijų, kai individas siekia pranokti Begalybę arba prilygti jai, nors būtent Begalybė tradiciškai valdo bei nukreipia paslaptingas

Gamtos jėgas, tarp jų ir Gyvybės bei Mirties sferas, žmogaus prigimties dėsnius ir panašiai.

Mituose ir pasakose matyti, kad bet kuris individas, pamėginęs sulaužyti, pakeisti ar pakreipti Begalybės dėsnius, neišvengia bausmės: arba suvaržomos jo galimybės paslapčių ir magijos pasaulyje (pavyzdžiui, prasikaltusiems burtininkų mokiniams nebeleidžiama daryti stebuklų), arba jis ištremiamas iš Dievo pasaulio ir pasmerkiamas vienatvei, arba kitokiu būdu netenka ankstesnės malonės ir galių, patiria nesėkmę, luošumą, net mirtį.

Įsivaizduodami Mėlynbarzdį kaip vidinę universaliojo mito apie tokį atstumtąjį išraišką, galbūt geriau suvoksime ir tą gilų, nepaaiškinamą vienatvės jausmą, tolydžio apimantį jį (mus), kadangi jis nuolatos kamuojasi tremtyje be jokios vilties sulaukti atpirkimo.

Pasakoje apie Mėlynbarzdį susiduriame su tokia problema, kad, užuot pakurstęs ugnį jaunoje moters sieloje, jis yra sklidinas neapykantos ir trokšta užgesinti visas šviesas, ją visiškai nugramzdindamas į tamsą. Nesunku įsivaizduoti, kad šiame piktavalio paveiksle įkalintas tasai, kuris kadaise troško pranokti šviesą ir už tai neteko dieviškosios malonės. Visai suprantama, kad toks pažemintas tremtinys paskui atkakliai ir negailestingai siekia atimti šviesą iš kitų. Galime įsivaizduoti, kad jis tikisi įstengsiąs surinkti sau pakankamai sielos (sielų) ir tokiu būdu įžiebti galingą švytėjimą, kuris išsklaidytų aplink jį tvyrančią tamsą ir padarytų galą jo vienatvei.

Šia prasme pasakos pradžioje susiduriame su grėsminga būtybe – pasmerktuoju. Ir būtent čia slypi viena iš esminių tiesų, kurias jaunėlė sesuo pasakoje ir visos moterys pasaulyje privalo įsisąmoninti: tiek mūsų viduje, tiek išorėje egzistuoja jėga, kuri priešinasi natūraliems mūsų prigimties instinktams, ir toji piktavalė jėga tiesiog yra tokia, kokia yra. Galime jos gailėtis, bet pirmiausia turime ją atpažinti ir išmokti apsisaugoti nuo jos grėsmingų kėslų, o galiausiai ir nukenksminti žudančią jos energiją.

Visi gyvi padarai privalo žinoti: pasaulyje esama plėšrūnų. To nesuvokusi, moteris nė žingsnio negalės žengti nuosavame miš-

ke, kad jos kaipmat nesudraskytų. Pažinti grobuonį – vadinasi, subręsti ir jau nebebijoti, kad per savo naivumą, nepatyrimą ar kvailumą tapsi jo auka.

Kaip tikras plėšrūnas, Mėlynbarzdis netrunka suuosti, kad jaunėlė duktė juo susidomėjo, vadinasi, ji trokšta tapti auka. Jis paprašo jos rankos, ir pagauta jaunatviško džiugesio, kuris dažniausiai būna lengvabūdiško kaprizo, malonumo, laimės ir seksualinio smalsumo mišinys, ji pasako „taip". Ar yra moteris, kuriai nepažįstamas toks scenarijus?

Naivi moteris – auka

Jaunėlė sesuo, būdama labiausiai nepatyrusi, suvaidina itin žmogišką naivios moters likimo istoriją. Ji laikinai pakliūva į savo vidinio grobuonies nelaisvę. Bet galiausiai jai pavyksta ištrūkti ir dargi tapti stipresnei, išmintingesnei, išmokti iš pirmo žvilgsnio atpažinti klastingą dvasios plėšiką.

Šios pasakos pamatą sudaranti psichologinė istorija tinka ir vyresnei moteriai, taip ir neišmokusiai iki galo atpažinti vidinį grobuonį. Ko gero, ji vis iš naujo pradeda šį procesą, tačiau, stokodama paramos ar patarimo, jo nesugeba užbaigti.

Štai kodėl taip pravartu mokytis iš pasakų: jos siūlo kelrodžius ir žemėlapius, todėl darosi įmanoma įveikti netgi tokias užduotis, kurios anksčiau rodėsi neįkandamos. Pasaka apie Mėlynbarzdį labai naudinga visoms moterims: tiek visiškai jaunutėms, kurios dar tik mokosi pažinti grobuonį, tiek ir vyresnėms, kurias jis galbūt kamavo ir persekiojo ištisus dešimtmečius ir kurios dabar rengiasi stoti su juo į paskutinę, žūtbūtinę kovą.

Jaunėlė sesuo įkūnija kūrybinį dvasios potencialą, pasirengusį vešliam ir galingam žydėjimui. Tačiau ji laikinai išklysta iš tikrojo kelio, gera valia tapdama piktavalio grobiu, kadangi jos instinktai per silpni, kad pastebėtų klastą ir išvengtų pavojaus.

Psichologine prasme jaunuoliai, vaikinai ir merginos, tarytum nė nesuvokia, kad gali tapti kieno nors grobiu. Kartais atrodo, kad gyvenimas būtų žymiai lengvesnis ir anaiptol ne toks skausmin-

gas, jei visi jau gimtume sąmoningi. Tačiau taip nėra. Mes visi gimstame būdami dar tik *užuomazgos*, panašiai kaip potencialas ląstelės viduryje. Biologai šią *užuomazgą* ląstelėje apibūdina kaip potencialų darinį, kuris dar tiktai „taps". Jos viduje slypi pirmapradė medžiaga, kuri ilgainiui išsirutulios ir kurios dėka mes tapsime išbaigta, susiformavusi būtybė.

Todėl mes, moterys, ir siekiame pagreitinti užuomazgos raidą. Mėlynbarzdžio pasakoje kalbama apie šio dvasios centro, šios spindinčios ląstelės, sužadinimą bei lavinimą. Būtent siekdama tokio lavinimo, jaunėlė sesuo ir sudaro santuoką su jėga, kurią mano esant labai rafinuotą. Santuoka pasakoje atspindi naujo statuso siekimą ir rodo naują, tuoj išsiskleisiantį dvasios klodą.

Vis dėlto jaunoji žmona apsigauna. Iš pradžių ji baiminosi Mėlynbarzdžio, buvo atsargi. Tačiau malonus pasijodinėjimas miške priverčia ją nuslopinti savo intuiciją. Kone visos moterys bent sykį gyvenime yra taip pasielgusios. Galiausiai ji įtikina save, kad Mėlynbarzdis visai nepavojingas – jis tik keistokas, ne toks, kaip visi. „Ak, kokia aš kvaila! Ir ko gi mane taip išmušė iš vėžių ta jo keista melsva barzdelė?" Mat laukinė jos prigimtis visgi spėjo užuosti klastą ir suvokia, kad tas mėlynbarzdis tipas mirtinai pavojingas, tačiau naivi dvasia atsisako pasikliauti šia vidine nuovoka.

Taip klysti labai būdinga jaunai mergaitei, kurios aliarmo sistemos dar nesusiformavusios. Ji nelyginant be motinos likęs mažylis vilkiukas, kuris sau dūksta ir voliojasi laukymėje, nė nenujausdamas, kad paunksnėje tyko galiūnė lūšis. Net ir vyresnė moteris, jeigu ji tiek atitrūkusi nuo laukinių savo instinktų, kad beveik nebegirdi vidinio balso perspėjimų, gali lygiai taip pat naiviai šypsodamasi žengti stačiai pavojui į nasrus.

Turbūt paklausite, ar negalima viso to išvengti? Jaunas mergaites, kaip ir gyvūnų jauniklius, plėšrūną atpažinti pirmiausia moko tėvai. Netekusi jų meilės ir globos, mergina labai greitai tampa auka. Geriau pagalvojusios, kone visos prisiminsime, kaip bent sykį gyvenime buvome pasidavusios kokiai nors užburiančiai idėjai ar kerinčiam individui, kurie, įsiropštę nakčia pro mūsų dvasios langą, užklupo mus visiškai nepasirengusias. Ir net jei toks

vėlyvas lankytojas ant galvos mūvi kojinę, dantyse įsikandęs peilį, o ant pečių užsimetęs maišą pinigų, mes vis vien mielai patikime, kai jis pasisako dirbąs banke.

Bet pasitaiko, kad net ir turėdamos išmintingus bei mylinčius tėvus, jaunutės mergaitės, ypač nuo kokių dvylikos metų amžiaus, paveiktos bendraamžių, kultūrinių įtakų ar psichologinio spaudimo, išklysta iš tikrojo kelio ir leidžiasi į ganėtinai rizikingą ir pavojingą avantiūrą, mėgindamos viską išsiaiškinti pačios. Dirbdama su kiek vyresnėmis paauglėmis, kurios įsitikinusios, jog pasaulis nuostabus, tereikia tik mokėti su juo elgtis, aš visuomet pasijuntu it senas, žilas šuo. Man norisi užsidengti letenom akis ir staugti, nes aš matau tai, ko nepastebi jos, ir žinau, ypač jei jos užsispyrusios ir neperkalbamos, kad bent sykelį per savo aršumą ir atkaklumą jos būtinai paklius grobuoniui į nagus, kol patirtas sukrėtimas privers jas pagaliau praregėti.

Gyvenimo priešaušriu visos mes, moterys, esame be galo naivios ir menkai tesuvokiame dalykus, kurie nėra visiškai akivaizdūs. Bet čia mūsų moteriško tapsmo pradžia. Būdamos naivios ir plepios, mes lengvai prisišaukiame bėdą. Kol esame neišmanėlės tokiuose reikaluose, tol išgyvename tą savojo gyvenimo tarpsnį, kuomet įstengiame pastebėti ir suvokti tik tai, kas akivaizdu, ir dėl to esame skaudžiai pažeidžiamos.

Kai motina vilkė leidžiasi medžioklėn, palikusi jauniklius irštvoje, šie dažnai mėgina paskui ją sekti ir, išsiropštę iš guolio, kuduliuoja taku iš paskos. Tuomet ji atsisuka, iššiepia dantis ir puola juos it padūkusi, kol tie, mirtinai persigandę, kūlvirstom sugarma atgal į irštvą. Motina žino: jos jaunikliai dar per maži ir nepažįsta kitų miško gyventojų, jie nemoka nustatyti, kas priešas, o kas ne. Kai ateis laikas, jinai juos išmokys – skaudžiai, bet užtikrintai.

Panašiai kaip tiems vilkiukams, moterims irgi būtina išmokti pirmąją gyvenimo pamoką: kad nei išorinis, nei vidinis pasaulis nėra vien džiaugsmo ir palaimos sklidinos vietos. Juk daugelis jų negauna netgi tų pradinių žinių apie plėšrūnus, kuriuos savo jaunikliams įdiegia motina vilkė: jei sutiktas padaras didesnis už

tave ir atrodo grėsmingas – spruk kiek kojos neša; jei silpnesnis – daryk, kaip išmanai; jei ligotas – palik jį ramybėj; jei turi dyglius, nuodingą geluonį, aštrias iltis arba ilgus nagus, traukis atatupstas ir drožk į kitą pusę; o jei skaniai kvepia, bet įspraustas į geležinius nasrus, – nesiartink!

Jaunėlė sesuo pasakoje ne tik neišmano savo pačios dvasinių procesų ir ničnieko nenutuokia apie žudiką, slypintį jos sieloje, bet dar ir leidžiasi suviliojama ego siūlomų malonumų. Ir kodėl gi ne? Mes juk visos trokštame, kad viskas būtų puiku. Kokiai moteriai nepatiktų, užsėdus ant varpeliais išdabinto žirgo, šuoliais pasileisti per bekraštį, slėpiningą žalią mišką? Juk visai žmogiška norėti patirti Rojų dar čia, žemėje. Taigi ego siekia nuostabių išgyvenimų, tačiau bėda ta, kad palaimos troškimo ir begalinio naivumo derinys ne tik nežada norų išsipildymo, bet ir paverčia mus lengvu grobiu plėšrūnui.

Tiesą sakant, šis sutikimas tekėti už pabaisos yra nulemtas dar labai anksti, maždaug iki penktųjų mergaitės gyvenimo metų. Juk vaikystėje jas nuolat moko nepastebėti visokių keistenybių ar bjaurasties ir „mandagiai elgtis" – nesvarbu, ar žmogus patinka, ar ne. Būtent dėl tokio auklėjimo jaunėlė sesuo ir nusprendžia: „Hm, o ta jo barzda gal ne tokia jau ir mėlyna!.." Šis ankstyvas pratinimas „mandagiai elgtis" priverčia moteris užgniaužti intuicijos siunčiamus perspėjimus. Tokiu būdu jos iš esmės yra sąmoningai mokomos paklusti grobuoniui. Ar galit įsivaizduoti, kad motina vilkė mokytų savo jauniklius „mandagiai elgtis" su įniršusiu šešku arba klastinga barškuole?

Mūsų pasakoje netgi motina yra grobuonies bendrininkė. Ji vyksta į iškylą, drauge leidžiasi pasijodinėti. Ji nė žodeliu neperspėja nei vienos iš savo dukterų. Galima spėti, jog biologinė, arba vidinė, motina joje tebemiega arba pati yra naivi, kaip neretai pasitaiko visai jaunutėms merginoms arba moterims, kurios pačios nepatyrė motinos globos.

Įdomu, kad vyresniosios seserys pasakoje demonstruoja tam tikrą sąmoningumo lygį: jos nusprendžia, kad Mėlynbarzdis joms nepatinka, nors ir labai romantiškai bei rafinuotai jas linksminęs ir

vaišinęs. Pasaka tarsi leidžia nujausti, kad tam tikros dvasinės sritys, kurias įkūnija vyresniosios seserys, yra kiek labiau pažengusios į priekį intuicijos ir įžvalgumo prasme: jos „žino“, kad pavojinga pernelyg idealizuoti grobuonį. Labiau patyrusi moteris atkreips dėmesį į viduje skambančius vyresniųjų seserų perspėjimus, kurie praneš jai apie pavojų. O jaunutė neišmanėlė nekreips į juos dėmesio – ji dar pernelyg naivi, kad įsiklausytų.

Štai, pavyzdžiui, naivi moteris nuolat pasirenka netinkamus partnerius. Kažkur sielos gilumoje ji suvokia, kad toks modelis beviltiškas, kad reikėtų stabtelėti ir paieškoti kitokių vertinimo kriterijų. Kartais ji netgi žino, ką reikėtų pakeisti. Tačiau kažkas ją tarsi traukia, ir nelyginant Mėlynbarzdžio apžavėta ji vis iš naujo leidžiasi tuo pačiu pražūtingu taku. Dažniausiai jai atrodo, kad jeigu ji tik dar kiek nors išlaikys ankstesnįjį modelį, tai toji Rojaus palaima, kurios ji taip trokšta, ateis jau su kitu širdies dūžiu.

Kitas kraštutinumas. Moteris, tapusi priklausoma nuo kokių nors cheminių preparatų, greičiausiai sielos gelmėse girdi vyresniųjų seserų balsus: „Ne! Jokiu būdu! Tai kenkia ir sielai, ir kūnui. Mes nenorime daugiau šito vartoti!“ Tačiau troškimas patirti Rojų žemėje stumia šią moterį tiesiai į glėbį Mėlynbarzdžiui – stebuklingųjų dvasios narkotikų prekeiviui.

Su kokia dilema moteris besusidurtų, sielos gelmėse skambantys vyresniųjų seserų balsai tolydžio ragina ją būti sąmoningą ir rinktis išmintingai. Tie vidiniai balsai nenuilsdami primena mums tiesas, kurias pačios labai norėtume pamiršti, nes jos reikštų galą mūsų fantazijoms apie surastąjį Rojų.

Taigi įvyksta lemtingoji santuoka, sujungianti mielą naivumą ir niekšingą tamsą. Mėlynbarzdžiui išvykus į kelionę, jaunoji moteris nesuvokia, kad nors jai viskas leista – išskyrus tą vieną vienintelį dalyką, – jos gyvenimas tapo dar labiau suvaržytas nei anksčiau. Daugybė moterų taip ir gyvena – tarsi pasakoje apie Mėlynbarzdį. Išteka naivios, dar nieko nenutuokdamos apie grobuonis, ir pasirenka vyrą, kuris jas žlugdo ir stumia į pražūtį. Ryžtingai apsisprendžia savo meile „pagydyti“ tą žmogų. Tam tikra prasme

jos tarsi vaikiškai „žaidžia namus“. Galima sakyti, kad jos ilgai ir atkakliai kartoja: „O ta jo barzda ne tokia jau ir mėlyna“.

Ilgainiui į šitokius spąstus pakliuvusi moteris vis dėlto išvys, kad jos viltys sukurti deramą gyvenimą sau ir savo vaikams vis labiau menksta ir nyksta. Belieka tikėtis, kad tuomet ji ryšis atverti užgintas duris, už kurių slypi visos jos nelaimės. Nors greičiausiai moters gyvenimą griauna ir nuodija būtent jos partneris, tačiau įgimtas grobuonis jos viduje aktyviai jam talkininkauja. Ir kol moteris bus priversta tikėti, esą ji nieko negali padaryti, ir/arba stengsis sąmoningai nekreipti dėmesio į tai, ką žino esant tiesą, tol moteriški jos impulsai bei dvasios turtai bus niokojami ir naikinami.

Kai jaunutė dvasia išteka už grobuonies, ji pakliūva nelaisvėn ir kamuojasi per tą savo gyvenimo laikotarpį, kuris šiaip jau skirtas žydėti ir skleistis. Užuot džiaugusis laisve, ji išmoksta tenkintis melu. Grobuonis ją apgavo prižadėjęs, jog gyvens kaip karalienė, nors iš tiesų sumanė ją nužudyti. Bet ir iš tokios padėties galima rasti išeitį, tik reikia turėti raktą.

Raktas į pažinimą: uoslės svarba

Taip, tai tas mažasis raktelis; būtent jis suteikia galimybę dirstelėti į paslaptį, kurią žino visos moterys, tačiau sykiu – ir nežino. Raktelis simbolizuoja leidimą patirti giliausias, tamsiausias sielos slaptybes, šiuo atveju – tai, kas nesąmoningai naikina ir griauna moters potencialą.

Mėlynbarzdis toliau įgyvendina savo pražūtingą planą: jis stumia žmoną į dvasinį kompromisą. „Daryk, ką tavo širdis geidžia“, – ragina jis, šitaip mėgindamas melagingai įteigti moteriai, neva ji esanti absoliučiai laisva. Esą ji galinti lepintis skaniausiais valgiais ir pramogauti bukoliškame peizaže, – na, bent jau kiek siekia jo valdos. Tačiau iš tiesų apie jokią laisvę nėra net kalbos, kadangi moteris verčiama nepastebėti baisių ženklų, atskleidžiančių tikrąjį grobuonies veidą, nors galbūt sielos gilumoje ji jau ir pradeda nutuokti, kur šuo pakastas.

Naivi moteris klusniai sutinka ir toliau „nieko nežinoti". Lengvatikės arba tos, kurių instinktai pažeisti, vis tiek tarytum gėlelės gręžiasi į saulės pusę. Todėl naivią ar dvasiškai traumuotą moterį taip lengva suvilioti tikinant, kad jai bus lengviau, kad jos laukia džiaugsmas ir malonumai, pažadėjus išaukštinti ją artimųjų, šeimos narių ar bendraamžių akyse, pasiūlius saugumą, amžiną meilę, smagų bei nuotykių kupiną gyvenimą ar aistringą seksą.

Mėlynbarzdis uždraudžia žmonai naudotis tiktai vienu vieninteliu raktu – būtent tuo, kuris atrakintų duris į sąmoningą žinojimą ir suvokimą. Uždrausti moteriai naudotis raktu į sąmoningą savęs pažinimą – tai apnuoginti intuityviąją jos prigimtį, sužadinti natūralų smalsumą, kuris verčia ją nuolatos domėtis tuo, „kas slypi giliau" ir ko iš pirmo žvilgsnio nepastebėsi. Šito nežinodama, moteris yra neapsaugota ir pernelyg pažeidžiama. Bandymas sąžiningai pildyti Mėlynbarzdžio valią ir neatrakinti užgintųjų durų jai reikštų dvasinę mirtį. O atverdama duris į siaubingąjį slaptą kambarį, ji renkasi gyvenimą.

Toliau pasakojama, kad aplankyti jaunosios žmonos atvyksta jos seserys, kurios, „kaip ir visos žemės mirtingosios, buvo labai smalsios". Jaunėlė linksmai praneša, kad šeimininkas leidęs joms daryti viską, ko tik užsigeisiančios, išskyrus vieną dalyką. Seserys susigalvoja sau pramogą – išsiaiškinti, nuo kurių durų yra mažasis raktelis. Taigi jos vėl suteikia postūmį teisinga kryptimi – sąmoningumo link.

Kai kurie psichologijos mokslo autoritetai, pavyzdžiui, Freudas ir Bettelheimas, panašius epizodus kaip šis iš Mėlynbarzdžio pasakos aiškino, neva tai esanti bausmė už seksualinį moterų smalsumą.[4] Ankstyvuoju klasikinės psichologijos formavimosi laikotarpiu moterų smalsumas buvo vertinamas neigiamai, nors tokiu pat bruožu pasižymintys vyrai buvo laikomi žingeidžiais. Apie moteris sakydavo, neva jos visur kišančios nosį, o apie vyrus – esą jie turį tyrinėtojo gyslelę. Tiesą sakant, toks moteriško smalsumo suvulgarinimas, paverčiant jį vien šlykščiu įpročiu dirsčioti pro rakto skylutę, iš principo atmeta moterišką įžvalgumą,

nuojautą, intuiciją. Jis neigia visus moters jausmus. Nepripažįstami pagrindiniai moters sugebėjimai: skirti ir analizuoti.

Taigi, turint omeny tai, jog moterys, kurios dar nepravėrė užgintųjų durų, yra linkusios pulti stačiai į Mėlynbarzdžio glėbį, belieka tik džiaugtis, jog vyresniosios seserys turi puikiai išlavintą prigimtinio smalsumo instinktą. Šios seserys it šešėliai slypi kiekvienoje iš mūsų – tai tie patys vidiniai balsai ir signalai, tolydžio perspėjantys mus, primenantys svarbiausius dalykus, kurių nevalia užmiršti. Labai svarbu rasti slaptąsias duris, labai svarbu – nepaklusti grobuonies įsakymams, bet užvis svarbiausia – išsiaiškinti, kas gi slypi tame užgintajame kambaryje.

Daugelį amžių duris žmonės darydavo iš medžio ar akmens. Kai kuriose kultūrose buvo tikima, kad medžio arba akmens dvasia liekanti gyventi duryse, todėl jos prašydavo apsaugoti tai, kas būdavo patalpoje. Senovėje daugiau durų vesdavo į kapus nei į gyvenamus namus, ir pats durų įvaizdis simbolizavo tam tikrą dvasinę vertybę, esančią viduje, arba ką nors tokio, ko negalima paleisti į laisvę.

Pasakoje durys simbolizuoja tam tikrą psichologinį barjerą, savotišką užkardą apsaugoti paslapčiai. Jos lyg sargybinis, savo ruožtu mums patvirtinantis grobuonies – raganiaus reputaciją: tai dvasinė jėga, kuri klaidina ir vedžioja mus už nosies, kad tarsi užkerėtos nesuvoktume to, ką iš tikrųjų seniai žinome. Moterys pačios sau statosi šį barjerą ar užkardą, įtikinėdamos save arba viena kitą, esą neverta pernelyg gilintis į kai kuriuos dalykus, nes „niekad nežinai, ką ten rasi“. Norint įveikti šią kliūtį, reikia smogti tikslų atsakomąjį smūgį. O raktas ir yra toji šiuo atveju reikalinga maginė priemonė.

Visų pokyčių pradžia – tiek pasakose, tiek mokslinėje analizėje, tiek asmenybės raidoje – yra teisingas klausimo kėlimas. Tai – tarsi raktas į sąmonės formavimąsi. Tinkamai suformuluotas klausimas visuomet kyla iš pamatinio smalsumo išsiaiškinti tai, kas nuo mūsų slepiama. Klausimai – tai raktai, atveriantys slaptąsias dvasines duris.

Nors seserys irgi nežino, ką ras už slaptųjų durų – lobį ar kokį niekalą, bet, pasitelkusios savo sveikuosius instinktus, jos sugeba

užduoti psichologiškai tikslų klausimą: „Kaip manai, *kur* galėtų būti tos durys ir *kas* slypi už jų?“

Būtent šią akimirką naivioji būtybė pradeda bręsti ir ima klausinėti: „Kas slepiasi už tariamai akivaizdžių dalykų? Kieno tas šešėlis ant sienos?“ Jaunoji naivuolė ima suvokti, kad jeigu kas nors slepiama, jeigu kažkas tūno šešėlyje, jeigu kas nors jai draudžiama, vadinasi, būtinai reikia išsiaiškinti, kas tai. Sąmoningumą ugdančios būtybės stengiasi nutverti kiekvieną giją, vedančią į tai, kas slypi anapus akivaizdžių dalykų: jas domina tylus krebždesys, užtemdytas langas, girgždančios durys, šviesos ruoželis viršum slenksčio. Jos tol gilinasi į šias paslaptis, kol išsiaiškina reikalo esmę.

Kaip pamatysime, gebėjimas ištverti tai, ką išvydo, suteikia moteriai galimybę susigrąžinti giluminę savo prigimtį ir rasti joje atspirtį visiems savo jausmams, mintims bei sprendimams.

Jaunikis žvėris

Taigi, nors jaunoji moteris ir mėgina laikytis grobuonies nurodymų ir nesidomėti tuo, kas paslėpta rūsyje, ji neilgai tepajėgia ištverti. Galiausiai ji įkiša raktą į spyną – užduoda klausimą – ir aptinka savo vidinio gyvenimo gelmėse dryksant klaikius kruvinus palaikus. O tasai raktelis, tas miniatiūrinis jos gyvenimo simbolis, staiga niekaip nesiliauja kraujavęs, nesiliauja šaukęs, kad kažkas yra baisiai blogai! Moteris gali mėginti slėptis nuo savo gyvenimo griuvėsių, tačiau tas kraujavimas, lašas po lašo besisunkianti jos gyvybinė energija, nesiliaus tol, kol ji neatpažins grobuonies, nesuvoks, kas jis iš tiesų yra, ir nepasipriešins jo kėslams.

Atvėrusios savo gyvenimo duris ir išvydusios kalnus lavonų, kūpsančių slapčiausiose jų dvasios kertelėse, moterys dažniausiai suvokia leidusios masiškai žudyti ilgiausiai puoselėtas savo svajones, siekius ir viltis. Jos randa negyvas savo mintis, jausmus ir troškimus – kadaise tokius nuostabius ir tiek žadėjusius, o dabar – bekraujus ir sunaikintus. Su kuo bebūtų susijusios tos viltys ir svajonės – su meilės troškimu, noru tobulėti, patirti sėkmę ar

su kūrybinėmis ambicijomis, – aišku viena: jei dvasioje aptinkame šitokį klaikų radinį, galime būti tikros, kad čia pasidarbavo prigimtinis grobuonis, sapnuose neretai pasirodantis jaunikio žvėries pavidalu; jis ilgai ir metodiškai naikino brangiausius moters troškimus, pomėgius ir siekius.

Pasakose jaunikio žvėries įvaizdis gana dažnas; jį galima suvokti kaip blogį, kuris dedasi esąs gėris. Šių ar kokių nors panašių savybių neišvengiamai aptinkame visada, kai moteris puoselėja naivias fantazijas apie kokį nors asmenį ar dalyką. Kai moteris bando nepastebėti faktų, neginčijamai liudijančių apie jai gresiančią pražūtį, naktį per sapną ji greičiausiai išgirs įspėjimų, pavojaus signalų ir raginimų ko nors imtis: „Pabusk!“ „Šaukis pagalbos!“ „Bėk!“ arba „Eik ir nudėk!“

Per daugelį metų esu susidūrusi su daugybe moterų sapnų, kuriuose figūravo šis jaunikio žvėries įvaizdis arba nuojauta, kad iš tiesų „viskas daug blogiau, nei atrodo“. Viena moteris susapnavo žavų ir išvaizdų vyriškį, bet nuleidusi akis pastebėjo, kad jam iš rankovės lenda baisios spygliuotos vielos kilpa. Kita moteris sapnavo padedanti seneliukui pereiti per gatvę, bet staiga tas seneliukas velniškai nusišiepė ir išgaravo tiesiog jos rankose, skaudžiai ją apdegindamas. O dar kita sapnavo pietaujanti su nepažįstamu draugu, kurio šakutė staiga perlėkė per stalą ir mirtinai ją sužeidė.

Šitoks nematymas, nesupratimas, nepastebėjimas to, kad vidiniai mūsų troškimai anaiptol neatitinka išorinio mūsų elgesio, – tai aiškus jaunikio žvėries paliktas pėdsakas. Šio veiksnio buvimas dvasioje paaiškina, kodėl moterys, kiekviena proga kartojančios, kaip pasiilgo tikros meilės, iš tikrųjų daro viską, kad tik atstumtų mylintį žmogų. Štai kodėl moterys, nusprendusios tada ir tada būti ten ir ten, nežengia nė pirmojo žingsnelio arba atsisako kelionės, vos susidūrusios su menkiausia nesėkme. Štai iš kur visi mūsų atidėliojimai ir vilkinimai, dėl kurių pačios savęs imame nekęsti, visokie gėdos ir savigraužos jausmai, kuriuos stumiame kuo giliau ir bandome užmiršti; štai kodėl niekaip nesiryžtame imtis naujų dalykų, nors jų mums verkiant reikia, nei užbaigti

pradėtų, nors jau seniai metas būtų. Viskas, ką tik nutveria sieloje tykantis grobuonis, kaipmat išmušama iš vėžių, suardoma ir nukirsdinama.

Jaunikis žvėris – labai populiarus simbolis pasakose, kurių veiksmas paprastai klostosi maždaug taip: kažkoks keistas vyriškis mergina jauną mergaitę, kol ši sutinka už jo tekėti. Tačiau artėjant vestuvių dienai, ji sumano pasivaikščioti po mišką ir pasiklysta. Temstant ji įsilipa į medį, baimindamasi laukinių žvėrių. Tarp šakų laukdama ryto, ji staiga pamato savo sužadėtinį su kastuvu ant peties. Koks nors keistas jo bruožas išduoda, kad jis – ne visai žmogiška būtybė: tai gali būti deformuota pėda, ranka, riešas ar plaukai, kurie tikrai yra ne žmogaus.

Jis pradeda rausti duobę kaip sykis po tuo medžiu, kuriame ji tupi, pats sau niūniuodamas ir burbėdamas, kaip užmušiąs savo būsimąją nuotaką ir pakasiąs šitame kape. Siaubo apimta mergaitė slapstosi visą naktį, o ryte, kai jos būsimasis jaunikis pasišalina, parlekia namo ir viską papasakoja savo tėvui ir broliams. Vyrai patykoję nudobia jaunikį žvėrį.

Tai galingas archetipinis procesas, vykstantis moters dvasioje. Mergina pakankamai jautri bei pastabi, ir nors ji taip pat iš pradžių sutinka tekėti už šio prigimtinio dvasios grobuonies, nors kurį laiką taip pat be kelio ir takelio klaidžioja dvasios glūdumoje, galiausiai ištrūksta į laisvę, nes sugeba įžvelgti tikrąją tiesą, ją įsisąmoninti ir imtis žygių padėčiai pakeisti.

O tada ateina metas žengti tolesnį žingsnį, kuris dar sunkesnis nei ankstesnieji: mat dabar moteriai tenka ištverti tą vaizdą, kuris atsiveria jai prieš akis, – visą tą susinaikinimo ir mirties klaikybę.

Kraujo kvapas

Pasakoje seserys užtrenkia duris į patalpą su lavonais. Jaunoji žmona su siaubu žiūri į kraują ant rakto. „Turiu žūtbūt nutrinti tą kraują, kad jis nesužinotų!“ – ima verkšlenti ji.

Taigi dabar naivioji būtybė suvokia, kokia žudanti jėga siautėja dvasioje. Ir kraujas ant rakto – tai moters kraujas. Jei tai tebūtų

tik paaukotų lengvabūdiškų fantazijų kraujas, ant rakto gal būtų likusi vos menkutė dėmelė. Bet reikalas kur kas tragiškesnis, kadangi kraujas čia simbolizuoja pačių giliausių ir jausmingiausių, kūrybinių moters dvasios aspektų žūtį.

Tokioje padėtyje atsidūrusi moteris netenka bet kokios kūrybinės energijos: ji nepajėgia nei tvarkyti kasdienių reikalų, pavyzdžiui, susijusių su mokymusi, šeima, draugais, nei susidoroti su kur kas sudėtingesnėmis plačiojo pasaulio ar dvasinio gyvenimo keliamomis problemomis, susijusiomis su jos asmenybės raida, menine kūryba. Ir tai nėra vien įprastinis delsimas ar atidėliojimas, nes tokia padėtis trunka ištisas savaites ir mėnesius. Moteris atrodo baisiai prislėgta ir bejėgė: ji gali turėti idėjų, bet visiškai nepajėgia ko nors imtis, kad jas įgyvendintų, ir padėtis vis prastėja.

Kraujas šioje pasakoje – tai ne menstruacijų, o arterinis kraujas, sielos kraujas. Ir jis ne vien sutepa raktą – jis persmelkia visą žmogų, visą *personą*. Jo prisigeria jos dėvima suknelė, o paskui – šilko suknios spintoje. Archetipinės psichologijos požiūriu, rūbai įkūnija išorinę žmogaus būtį. *Persona* – tai tarsi kaukė, kurią rodome pasauliui. Ji daug ką paslepia. Tiek moterys, tiek vyrai gali demonstruoti pasauliui kone tobulą savo *personą*, beveik tobulą fasadą, – tereikia gero dvasinio pamušalo bei keleto gudrybių.

Bet kai kruvinomis ašaromis plūstantis raktas – rėkiantis klausimas – sutepa mūsų personas, mes daugiau nebeįstengiame nuslėpti savo kančių. Galime kalbėti ką tik norime, rodyti pasauliui šypsenomis spindintį fasadą, bet sykį išvydę kraupią žudynių kambario tiesą, nebegalime nuduoti, neva viso to nėra. Be to, kraupios tiesos vaizdas verčia mus vis gausiau kraujuoti, prarandant energiją. Tai nežmoniškai skausminga; mums tiesiog plyšta arterijos. Būtina stengtis kuo greičiau ištaisyti šią siaubingą padėtį.

Taigi šioje pasakoje raktas taip pat yra savotiška talpykla: joje sukauptas kraujas – tai atmintis, prisiminimas to, ką esame matę ir nuo šiol žinome. Moterims raktas visuomet simbolizuoja atskleistą paslaptį ar pažinimą. Daugelyje pasakų raktą simboliškai atstoja žodžiai, pavyzdžiui: „Sezamai, atsiverk!“, kuriuos Ali Baba

sušunka stovėdamas priešais didžiulį gūbrėtą kalną, – ir kalnas dundėdamas bei grumėdamas atsiveria, įsileisdamas jį į vidų. Ko gero, dar ryškesnį pavyzdį matome Disney'aus filme „Pelenė"; vos tiktai fėja krikštamotė džiugiai sučiulba: „Bibiti-bobiti-bū!" – ir moliūgas pavirsta karieta, o pelės – liokajais.

Eleusino misterijose raktas būdavo slepiamas ant liežuvio, tikriausiai turint omenyje, kad dalyko esmė, būdas jam suprasti, kelias į jį slypi ypatinguose žodžiuose ar esminiuose klausimuose. O žodžiai, labiausiai reikalingi moterims, atsidūrusioms panašioje situacijoje, kaip pasakoje apie Mėlynbarzdį, yra šie: kas už viso to slypi? Kas iš tiesų yra ne taip, kaip atrodo? Ką giliai savo *ovarios* aš žinau, ko daug mieliau sutikčiau nežinoti? Kokia dalis manęs jau nužudyta arba miršta?

Tačiau šie klausimai ir kiekvienas iš jų atskirai yra raktai. Ir jei moteris gyveno tiktai pusiau gyvenimą, atsakymai į šiuos keturis klausimus veikiausiai bus pasruvę krauju. Vidinis dvasios žudikas, į kurio pareigas įeina prižiūrėti, kad jokie sąmonės daigeliai niekur neprasikaltų, ir toliau stengsis viešpatauti sieloje, negailestingai raudamas ir nuodydamas bet kokį šviežesnį želmenėlį. Tokia jo prigimtis. Toks jo darbas.

Visgi nėra to blogo, kas neišeitų į gera: mat tik nenumaldomai nuo rakto lašantis kraujas priverčia dvasią įsisąmoninti tai, ką ji matė. Juk visos žinome: iš prigimties esame linkusios išbraukti iš savo gyvenimo ir stengtis kuo greičiau pamiršti visa, kas nemalonu ar skausminga. Šis ego cenzorius būtinai pasistengs pamiršti, kad išvis matė kambarį su negyvėliais. Būtent todėl Mėlynbarzdžio žmona taip atkakliai stengiasi nušveisti kraują nuo rakto. Iš pradžių trina arklio ašutais, paskui išbando viską, ką iš tradicinės moterų medicinos spėjo sužinoti apie kraujoplūdžio stabdymą ir gilių žaizdų tvarkymą: voratinklius, pelenus, ugnį; visa tai susiję su likimo deivėmis, verpiančiomis ir nutraukiančiomis gyvenimo giją. Tačiau jai nesiseka prideginti žaizdos; maža to – ji negali nutraukti šio proceso apsimesdama, esą nieko nebuvo. Mažasis raktelis nenumaldomai nepaliauja kraujavęs. Paradoksalu, tačiau būtent tada, kai senasis jos gyvenimas baigia mirtinai nukraujuoti

ir jokiomis priemonėmis nepavyksta nuslėpti šio fakto, ji pagaliau nubunda, supranta, kaip yra nukraujavusi, – vadinasi, pradeda iš tikrųjų gyventi.

Ankstesnioji naivuolė privalo įsisąmoninti tai, kas įvyko. Žudydamas visas savo „smalsiąsias" žmonas, Mėlynbarzdis iš tiesų naikina kūrybinį moterų pradą, kuriame slypi bet kokio naujo ir įdomaus gyvenimo užuomazgos. Ypač agresyviai ir negailestingai grobuonis niokoja laukinę moters prigimtį. Jis bent jau siekia ją suniekinti, o jei pavyks, – ir visiškai atkirsti moterį nuo jos intuicijos, įkvėpimo, prisikasti iki pat jos ištakų.

Viena be galo protinga ir talentinga moteris, su kuria man teko dirbti, sykį papasakojo apie savo močiutę iš Vidurio Vakarų. Toji itin mėgdavusi štai kaip leisti laiką: užsidėjusi plačiakraštę skrybėlę, sėsdavo į traukinį, važiuodavo į Čikagą ir eidavo pasivaikščioti po Mičigano aveniu, dairydamasi į visų parduotuvių vitrinas ir jausdamasi esanti tikra elegantiška ponia. Tačiau žmogus šaudo, o velnias kulkas gaudo: ėmė ji ir ištekėjo už fermerio. Apsigyvenusi su juo vidury bekraščių laukų, moteris ėmė nykti ir džiūti savo dailiame namuke su puikiais mielais vaikučiais ir nuostabiu geru vyru. Ankstesniam „lengvabūdiškam" gyvenimui ji nebeturėjo laiko: vaikai, namai, moteriški darbai...

Vieną dieną, po daugelio metų, švariai išplovusi grindis svetainėje ir virtuvėje, ji apsivilko geriausią šilkinę savo palaidinę, užsisegė ilgą sijoną ir prisismeigė plačiakraštę skrybėlaitę. Tada apžiojo savo vyro šautuvo vamzdį ir nuspaudė gaiduką. Kiekviena moteris žemėje supras, kodėl ji pirmiausia išplovė grindis...

Išsibadavusią sielą gali imti taip nežmoniškai skaudėti, kad moteris daugiau nebepajėgs kęsti. Kadangi moterys jaučia itin stiprų poreikį išreikšti save būtent tokiais būdais, kurių alksta siela, jos turi turėti galimybę tobulėti ir klestėti taip, kaip joms pačioms atrodo protinga, ir nebūti terorizuojamos iš šalies. Šia prasme galėtume pasakyti, kad kraujuojantis raktas atspindi ir moters kilmę, jos moteriškąją liniją – visas anksčiau gyvenusias jos pramotes. Kas iš mūsų nepažįsta bent vienos moters, kuri pasijuto taip karštai mylima, jog prarado savo instinktyvų gebė-

jimą spręsti, kas jai pačiai būtų geriausia, ir dėl to pasmerkė save skurdžiam, varganam egzistavimui arba dar blogiau? O gal jūs pati esate tokia moteris?

Bene mažiausiai diskutuojamas asmenybės formavimosi aspektas yra toks: kuomet į dvasios tamsą nukreipiame galingą šviesos srautą, šešėliai, kurių toji šviesa nepasiekia, dar labiau patamsėja. Todėl apšvietę kurią nors dvasios dalį, susiduriame su dar tirštesne tamsa kitose srityse. Ir į tą tamsą negalima nekreipti dėmesio. Negalima slėpti arba pamiršti rakto – klausimų. Juos reikia užduoti. Reikia rasti atsakymus.

Kuo giliau kapstome, tuo juodesnė tamsa. Drąsi ir sąmonėjanti moteris stengsis įdirbti ir pačius skurdžiausius savo dvasios dirvonus, nes žino, jog statant ir kuriant tiktai pačiuose geriausiuose plotuose, jos matymo laukas ir savęs suvokimas nepaprastai susiaurėtų. Todėl nebijokite tyrinėti to, kas blogiausia. Dėl to jūsų dvasinės jėgos tiktai sustiprės, nes pasisemsite naujų įžvalgų ir gausite progą iš naujo pažvelgti į savo gyvenimą ir į save pačią.

Būtent ėmusis šitokio dvasinio triūso ir sušvinta Laukinės Moters paveikslas. Net pati juodžiausia tamsa jos negąsdina, tiesą sakant, ji geba matyti tamsoje. Ji nesibaido dvėsenos, atliekų, puvėsių, smarvės, kraujo, negyvėlių kaulų, mirštančių mergelių ir žudikų vyrų. Ji pajėgia žiūrėti į visa tai, suvokti ir padėti. Būtent to ir mokosi jaunėlė sesuo pasakoje apie Mėlynbarzdį.

Pačia pozityviausia prasme, požemių kambaryje suversti griaučiai įkūnija nesunaikinamą moteriškąjį pradą. Kaulų archetipas juk yra simbolis to, ko neįmanoma sunaikinti. Pasakose, kuriose minimi kaulai, iš esmės kalbama apie sunkiai įveikiamą dvasios dalį. Vienintelis dalykas mumyse, kurio neįmanoma sugriauti ar sunaikinti, – tai mūsų siela.

Kalbėdamos apie moteriškumo esmę, mes iš tiesų kalbame apie moters sielą. Tie rūsyje išmėtyti negyvėlių kaulai akivaizdžiai liudija, jog sielos jėgos yra smarkiai pažeistos, bet vis dėlto, nors ji neteko išorinio gyvybingumo, nors gyvybė jai išplėšta, iki galo ji nesunaikinta. Ji vis dar gali atgimti.

Ir ji atgimsta jaunosios moters bei jos seserų dėka: jos galiausiai sulaužo senuosius neišmanymo ir nežinojimo rėmus, įstengia pa-

žvelgti siaubingai tiesai į akis ir pajėgia ištverti tai, ką pamačiusios. Jos mato ir suvokia tai, ką mato.

Ir štai mes vėl atsiduriame ten, kur gyvena *La Loba*, – prie archetipinės kaulų rinkėjos urvo. Priešais mus drykso likučiai to, kas kadaise sudarė vientisą moterį. Tačiau, skirtingai nuo Laukinės Moters, kurios archetipui būdingi cikliniai gyvybės bei mirties aspektai ir kuri priglobia bemirštančią gyvybę, sustiprina, išpuoselėja ją ir sugrąžina atgal į pasaulį, Mėlynbarzdis tiktai žudo ir niokoja moterį, kol iš jos belieka vieni kaulai. Jis sunaikina visą jos grožį, meilę, individualybę, nepalikdamas nė menkiausios galimybės pakovoti už save. Norėdamos išsigelbėti, mes, moterys, privalome gerai įsižiūrėti į tą mus užvaldžiusį žudiką, įvertinti visą jo baisaus darbo mastą, sąmoningai visa tai suvokti ir nebepamiršti, neišbraukti iš atminties, o tuomet stoti į kovą *už save*, o ne už jį.

Rūsys, belangė ir urvas – tarpusavyje susiję simboliai. Senų senovėje tai buvo iniciacijų vietos; jose ar per jas moteris nusileidžia prie nužudytųjų, sulaužo draudimus ir sužino tiesą, o tada sumanumu ir/arba sunkiu triūsu bei ištverme įveikia dvasinį žudiką – išvaro jį, transformuoja, sunaikina. Pasaka apie Mėlynbarzdį nurodo mūsų laukiantį darbą, drauge pateikdama ir tikslias instrukcijas, kaip jį atlikti: surasti kūnus, vadovautis instinktais, matyti tai, ką matai, kviestis pagalbon dvasines jėgas, sunaikinti destruktyviąją energiją.

Nekreipdama dėmesio į šiuos jos pačios pražūtį ir mirtį reiškiančius ženklus, moteris paklusniai vykdo grobuonies valią. Tačiau atvėrusi duris į užgintą savo dvasios kambarį ir pamačiusi, kokiu mastu ji jau nebegyva, kaip smarkiai sunaikinta, ji suvokia, kad anapus turtingo bei prašmatnaus fasado buvo nužudyti ir tyliai mirė daugelis jos moteriškos prigimties ir instinktyviosios dvasios aspektų. Bet dabar, visa tai pamačiusi ir suvokusi, kokioje nelaisvėje atsidūrė, kad visas dvasinis jos gyvenimas pastatytas ant kortos, moteris pajėgi dar tvirčiau stoti į kovą už save.

Pėdas mėto – būtent taip sakome apie gyvūną, kuris, gelbėdamas savo kailį, neria po žeme, o paskui netikėtai išnyra užpuolikui už nugaros. Būtent taip elgiasi ir Mėlynbarzdžio žmona, siekdama atgauti prarastąją galią tvarkyti savo pačios gyvenimą.

Mėlynbarzdis, aptikęs, jo manymu, žmonos apgavystę, stveria ją už plaukų ir velka žemyn, į rūsį. „Dabar tavo eilė!“ – riaumoja jis. Sukyla žudantis pasąmonės gaivalas, grasinantis sunaikinti sąmoningą moterį.

Analizė, sapnų aiškinimas, savęs pažinimas, dvasinės paieškos – tai vis būdai kaip mėtyti pėdas. Jie suteikia galimybę nerti po žeme, o paskui, išlindus problemai už nugaros, pažvelgti į ją kitu kampu. Jei nėra galimybės matyti, iš tikrųjų matyti, tai visa, ką išmokome apie ego-Aš bei dieviškąjį Aš, išsibarsto be naudos.

Pasakoje apie Mėlynbarzdį dvasia dabar jau stengiasi išvengti žūties. Dabar ji toli gražu nebe naivuolė, priešingai, – ji tapo gudri; ji prašo duoti jai laiko susikaupti, kitaip sakant, – sutelkti jėgas lemiamai kovai. Ir realiame gyvenime dažnai matome, kaip moterys rengiasi pabėgti, pavyzdžiui, ketina atsikratyti įgrisusio gyvenimo būdo, meilužio, darbo. Prieš ryždamasi lemiamam žingsniui, moteris irgi dažnai prašo laiko, delsia, kuria veiksmų planą ir kaupia vidines jėgas. Kartais tik tokioje tiesioginės ir žiaurios grėsmės akivaizdoje moteris iš švelnios ir nuolankios būtybės tampa įtari ir budri.

Pažymėtina, kad abu dvasiniai aspektai – grobuonis ir naujos dvasinės galimybės – vienu metu pasiekia kulminaciją. Kai moteris suvokia, kad tiek vidiniame, tiek išoriniame pasaulyje ji tebuvo auka, jai vargiai pavyksta atlaikyti tokį smūgį. Jis kerta jai į pačią dvasios šerdį, į vidinę jos esmę, ir jai nebelieka nieko kito, kaip bandyti sunaikinti šią plėšrią jėgą.

Tuo tarpu grobuonies kompleksas jos dvasioje niršta, kad ji išdrįso atverti užgintas duris; jis suka ratus, stengdamasis atkirsti jai visus atsitraukimo kelius. Ši destruktyvi jėga tampa mirtinai pavojinga: grobuonis nusprendžia, kad moteris nusižengė švenčiausiems principams ir todėl ji privalanti mirti.

Kai abi besigrumiančios jėgos jos dvasioje pasiekia aukščiausią pakilimą, moteris gali pasijusti neįtikėtinai pavargusi, nes jos libido plėšiamas į dvi priešingas puses. Tačiau net ir būdama mirtinai išsekusi nuo kankinančių vidinių rietenų, kokios jos bebūtų, net ir išbadėjusi dvasia, ji vis vien privalo toliau bandyti gelbėtis; kas benutiktų, moteris jokiu būdu neturi sustoti. Tai kritinis momentas – panašiai kaip kiaurą parą būnant šaltyje, kad išgyventum, jokiu būdu negalima pasiduoti nuovargiui. Užmigsi – mirsi.

Tai pati tikriausia iniciacija, sujungianti moterį su jos tikraisiais instinktais ir jausmais, padedančiais aptikti ir išvaryti grobuonį. Tai lūžio akimirka, kuomet pavergta moteris iš aukos tampa gudria, sumania, žvitriaake ir pastabia būtybe. Kaip tik dabar kone antžmogiškomis pastangomis jai pavyksta pakelti mirtinai nusikamavusią dvasią paskutiniam, lemiamam šuoliui. Klausimai – raktai padeda jai ir toliau, nes iš raktelio nenumaldomai laša išminties kraujas, nors grobuonis draudžia bet kokį sąmoningą žinojimą. „Sužinojai – mirk“, – toks jo maniakiškas nuosprendis. O ji savo ruožtu mėgina jį suklaidinti ir priversti patikėti esanti klusni ir nuolanki auka, nors pati tuo metu galvoja, kaip jį sunaikinti.

Esu girdėjusi, kad gyvūnų pasaulyje tarp grobuonies ir jo aukos esama tam tikro paslaptingo dvasinio šokio. Esą jeigu auka nuolankiai žvelgia plėšrūnui į akis ir jeigu jai per kūną perbėga tam tikras virpuliukas, nuo kurio oda pašiurpsta, o raumenys susitraukia, – vadinasi, ji pripažįsta savo silpnumą ir pasiduoda, sutikdama tapti plėšrūno grobiu.

Kai kada tenka drebėti ir bėgti, bet pasitaiko atvejų, kuomet reikia elgtis visai kitaip. Šią lemiamą akimirką moteris negali nei drebėti, nei keliaklupsčiauti. Jaunosios Mėlynbarzdžio žmonos prašymas duoti jai laiko susikaupti ir pasimelsti nereiškia nuolankaus pasidavimo plėšrūnui. Tai gudrus būdas sukaupti jėgoms. Kaip daugelis miško gyvūnų, ji rengiasi duoti ryžtingą atkirtį užpuolikui. Slėpdamasi nuo jo, ji neria po žeme, o paskui netikėtai išnyra jam už nugaros.

Kai Mėlynbarzdis šaukia žmoną, o ši bando laimėti laiko, ji stengiasi sukaupti jėgas ir įveikti užpuoliką, kas jis bebūtų: destruktyvi religija, sutuoktinis, šeima, kultūra ar pražūtingi pačios moters kompleksai, o gal net viskas iš karto.

Mėlynbarzdžio žmona meldžia pasigailėjimo, bet daro tai gudriai:

– Maldauju, – šnabžda ji, – leisk man pasirengti mirčiai.

– Gerai, – burbteli jis, – bet ruoškis!

Tada jaunoji moteris šaukiasi savo dvasinių brolių. Kokiems moters dvasios aspektams atstovauja šie personažai? Tai pačios stipriausios ir natūraliai agresyviausios varomosios dvasios galios. Broliai įkūnija tą vidinę moters jėgą, kuri pasitelkiama tada, kai ateina metas sunaikinti pražūtingus impulsus. Nors šioje pasakoje ją vaizduoja vyriškos lyties personažai, bet ją gali simbolizuoti bet kokios lyties veikėjai arba belytės jėgos: kalnas, pastojantis persekiotojui kelią, arba saulė, akimirką nusileidžianti iš dangaus vien tam, kad sudegintų plėšiką.

Mėlynbarzdžio žmona užlekia laiptais aukštyn ir siunčia seseris į pilies kuorus. Ji šaukia seserims:

– Ar neatjoja dar mūsų broleliai?

Seserys atsako dar nieko nematančios. Kai Mėlynbarzdis iš apačios užriaumoja liepdamas žmonai leistis pas jį į rūsį, kad galėtų nukirsti jai galvą, ši vėl šaukia seserims:

– Ar neatjoja mūsų broleliai?

Seserys atsiliepia matančios dulkių sūkurį tolumoje – tikriausiai viesulas smėlį sukąs.

Čia mes matome visą scenarijų, nusakantį moteriškųjų dvasinių galių antplūdį. Šioje, paskutinėje iniciacijos pakopoje jos seserys – vyresnės ir išmintingesnės – atlieka pagrindinį vaidmenį, tapdamos jos akimis. Jaunėlės sesers šauksmas lekia per didžiulius vidinius dvasios plotus, kol pasiekia tą vietą, kur gyvena jos broliai – tos dvasinės jėgos, kurios išmokytos kovoti ir, jeigu reikia, kautis iki galo. Bet iš pradžių gynybinės dvasios pajėgos nėra taip

arti sąmonės, kaip norėtųsi. Daugelio moterų reakcija ir kovingumas nėra taip lengvai sąmonės sužadinami, kaip reikėtų.

Moteris turėtų išmokti greitai prisikviesti arba sukelti ant kojų kovingąją savo prigimties dalį – panašią į tą viesulą, sukantį dulkes. Viesulas simbolizuoja svarbiausią, ryžtingiausią varomąją jėgą, kuri, jei neiššvaistoma, o nukreipiama į vienintelį tikslą, suteikia moteriai tiesiog neįtikėtinos energijos. Parengusi tokį nuožmumo ir įniršio užtaisą, ji jau tikrai nepraras sąmonės ir nesileis palaidojama drauge su savo pirmtakėmis. Atvirkščiai – ji pagaliau visiems laikams išspręs tą vidinio moterų žudymo, libido praradimo ir nebenorėjimo daugiau gyventi problemą. Klausimai – raktai padėjo jai atverti duris ir nusimesti pančius, tačiau jei ne seserų akys ir ne kardais ginkluoti broliai, iki galo išsilaisvinti jai nebūtų pavykę.

Mėlynbarzdis toliau riaumoja, šaukdamas žmoną, ir ima sunkiai dundėdamas kopti akmeniniais laiptais. Jo žmona vėl šaukia seserims:

– O dabar, ar dabar juos matote?

Ir seserys atsako:

– Taip! Mes juos matome, tuoj jie bus pilyje!

Broliai raiti ant žirgų įlekia į pilį ir šuoliuoja koridoriumi. Įsiveržę į sesers menę, jie stveria Mėlynbarzdį, išvelka jį į kiemą ir užkapoja kardais. Paskui kruvinas jo liekanas palieka maitėdoms sudraskyti.

Atsikračiusios ankstyvesnio naivumo, moterys pajunta savyje neįtikėtinų, anksčiau nepatirtų savybių antplūdį. Ir šiuo atveju išmintingesnė tapusi moteris sugeba pasitelkti pagalbon vidinę vyrišką savo energiją. Jungo psichologijoje šis elementas vadinamas *animus;* tai pusiau žmogiškas, pusiau instinktyvus, pusiau kultūros sąlygotas moters dvasios elementas, pasakose ir sapnų simbolikoje pasirodantis jos sūnaus, vyro, nepažįstamojo ir/arba meilužio pavidalu, kuris, nelygu kokia jos psichinė būklė tuo momentu, gali būti ir priešiškas ar grėsmingas. Ši psichikos figūra ypač vertinga dėl to, kad apdovanota savybėmis, kurias tradiciškai

mėginta išguiti iš moters dvasios; ypač tai pasakytina apie agresiją ir kovingumą.

Jeigu ši priešingos lyties prigimtis sveika, kaip simbolizuoja broliai pasakoje apie Mėlynbarzdį, ji myli moterį, kurios dvasioje gyvena. Būtent ši vidinė dvasios energija padeda jai pasiekti viską, ko ji trokšta. Šis vyriškasis pradas pasižymi dvasiniais „muskulais“, nors moteriai panašiais atvejais nestinga kitokių savybių. Jis palaiko ją ir padeda jai siekti sąmoningumo. Daugeliui moterų šis priešingos lyties aspektas yra tarsi savotiškas tiltas tarp vidinio minčių ir jausmų pasaulio bei išorinio pasaulio.

Kuo stipresnis, platesnis ir tvirtesnis moters *animus* (įsivaizduokite *animus* kaip tiltą), tuo lengviau, dalykiškiau ir talentingiau ji geba konkrečiai įgyvendinti savo idėjas bei kūrybinius sumanymus išoriniame pasaulyje. Tuo tarpu moteris, kurios *animus* per silpnas, nesusiformavęs, gali turėti gausybę minčių ir idėjų, tačiau nepajėgia jų išoriškai realizuoti. Ji niekad nesiryžta imtis organizuoti ir įgyvendinti nuostabių savo sumanymų.

Broliai įkūnija palaimintąją jėgą bei veikimą. Jų dėka pasakos pabaigoje nutinka keletas dalykų: pirma, moters dvasioje neutralizuojama didžiulė ir pražūtinga grobuonies galybė; antra, naivi mergytė virsta budria ir pastabia moterim; o trečia – iš abiejų pusių dabar ją saugo narsūs gynėjai, pasirengę vos jai šūktelėjus atskubėti pagalbon.

Nuodėmių rijikai

Pasaka apie Mėlynbarzdį – tai visais atžvilgiais „aštriabriaunė“ istorija apie atskyrimą ir susijungimą. Pačioje pabaigoje Mėlynbarzdžio kūnas paliekamas sudraskyti maitėdoms: kormoranams, grifams ir kitiems plėšrūnams. Tai labai keistas ir mistiškas finalas. Senovėje egzistavo būtybės, vadinamos nuodėmių rijikėmis. Jas įkūnijo dvasios, paukščiai arba žvėrys, o kartais – žmonės, kurie it atpirkimo ožiai sau prisiimdavo nuodėmes, tai yra dvasines bendruomenės atmatas, šitokiu būdu leisdami žmonėms apsišvarinti ir atpirkti vargingo ar netikusiai nugyvento gyvenimo kaltę.

Mes jau matėme, kaip laukinę gamtą gali atkurti mirusiųjų ieškotoja, giedanti mirusiųjų kaulams ir prikelianti juos naujam gyvenimui. Šis Gyvybės/Mirties/Gyvybės pradas sudaro instinktyviosios moters prigimties pagrindą. Panašiai ir senovės skandinavų mitologijoje: nuodėmių rijikai čia yra maitėdos, suryjančios lavonus, palaikančios juos kurį laiką savo pilvuose, o tada gabenančios į Helą, kuris yra ne vieta, bet asmuo. Tai Helė – gyvybės ir mirties Deivė. Ji pamoko mirusiuosius gyventi atbulai: nuo gyvenimo galo iki pradžios. Šitaip jie eina vis jaunyn ir jaunyn, kol galiausiai iš naujo atgimsta ir vėl sugrįžta į gyvenimą.

Šitoks nuodėmių ir nuodėmingųjų rijimas ir vėlesnė jų inkubacija, lygiai kaip ir paleidimas iš naujo gyventi, sudaro pačių pamatinių dvasinių aspektų individualaus formavimosi esmę. Šiuo atžvilgiu visiškai teisinga ir pagrįsta semtis energijos iš grobuoniškų dvasios elementų, kitaip sakant, nužudyti juos ir atimti jų galią. O paskui juos galima grąžinti gailestingajai Gyvybės/Mirties/Gyvybės Motinai, kad ši juos pakeistų ir vėl išleistų pasaulin – tikėkimės, nebe tokiu nuožmiu pavidalu.

Daugelis mokslininkų, tyrinėjusių šią pasaką, tvirtina, kad Mėlynbarzdis įkūnija jėgą, kuriai atpirkimas neprieinamas.[5] Vis dėlto aš jaučiu, kad šis dvasinis aspektas turi ir kitokią, papildomą perspektyvą. Jo laukia transformacija, kurios tikslas – šį žudiką maniaką paversti ne maloniu džentelmenu, o veikiau kažkuo panašiu į psichikos ligonį, kurio vieta – nervų ligų klinika, bet tik kad tai būtų padori įstaiga, kur pacientai gali regėti medžius ir dangų, kur juos gerai maitina, o kartais įjungia muziką, kad nusiramintų, bet jokiu būdu nenugrūda į kokius nors dvasios užkaborius kęsti kankinimų ir patyčių.

Antra vertus, aš anaiptol nesakau, kad nėra tokio dalyko, kaip akivaizdus ir neatperkamas blogis, nes šis tikrai egzistuoja. Visais laikais egzistavo ir mistinė nuojauta, kad bet kokios žmogaus pastangos asmenybei tobulinti ir formuoti, lygia greta atitinkamai prasklaidydavo tamsą kolektyvinėje žmonijos pasąmonėje – būtent ten, kur yra grobuonies buveinė. Jungas kartą yra pasakęs, kad Dievas tapo sąmoningesnis[6], nes žmonės tapo sąmoningesni. Jis

tvirtino, jog žmonės, išvilkdami savo asmeninius demonus į dienos šviesą, nukreipia šviesos spindulį ir į tamsiąją Dievo pusę.

Nesidedu žinanti, kaip visa tai veikia, bet jei laikysimės archetipinio modelio, tai turėtų atrodyti maždaug taip: užuot keikusios dvasioje gyvenantį grobuonį ar nuo jo bėgusios, mes jį suskaidome. Tai darome neleisdamos sau piktai ir nepalankiai galvoti apie savo dvasinį gyvenimą ir ypač apie savo asmenybės vertę. Mes griebiame nemalonias mintis, kol jos dar nespėjo išsipūsti tiek, kad galėtų mums pakenkti, ir jas suardome, sunaikiname.

Mes sunaikiname grobuonį, tulžingus jo kaltinimus atremdamos savomis, pozityviomis tiesomis.

Grobuonis:

– Tu niekad nebaigi, ką pradėjusi.

Jūs:

– Priešingai, aš pabaigiu daugelį dalykų.

Prigimtinio grobuonies atakas mes nukenksminame, atsižvelgdamos tik į tai, kas jo tvirtinimuose teisinga, o visa kita atmesdamos.

Mes sunaikiname grobuonį, puoselėdamos savo intuiciją bei instinktus ir nepasiduodamos jo gundymams. Jei išvardytume visas savo netektis iki pat šios dienos, prisimintume visus tuos atvejus, kai teko skaudžiai nusivilti, kai nepajėgėme pasipriešinti kankinimams, kai puoselėjome saldžias, sentimentalias svajones, – tuomet suprastume, kurios mūsų dvasinės sritys yra pažeidžiamos. Būtent į šias ištroškusias ir užguitas dvasios dalis ir apeliuoja grobuonis, stengdamasis nuslėpti tai, kad jo vienintelis tikslas – nusitempti jus į rūsį ir tartum kraują išsiurbti visą jūsų energiją.

Pasakos pabaigoje Mėlynbarzdžio kaulai ir gyslos paliekami maitėdoms sudraskyti. Tai leidžia mums aiškiai suvokti grobuonies transformaciją. Tai paskutinė užduotis, šioje istorijoje apie Mėlynbarzdį tenkanti moteriai: atiduoti Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimčiai grobuonies dalis, kad jas surinkusi, išnešiojusi ir pakeitusi iš naujo paleistų į pasaulį.

Kai nusprendžiame nepataikauti grobuoniui, jis nebetenka jėgų ir be mūsų nebeįstengia nieko padaryti. Iš esmės mes nugrūdame

jį į patį giliausią dvasinį lygmenį, kur visa kas dar nesusiformavę, ir paliekame sau kunkuliuoti tame eteriniame virale, kol surasime jam geresnį pavidalą, kurį jis galėtų užpildyti. Atsikračius dvasinio jungo, grobuonį galima pakeisti, paverčiant kuo nors kitu. Taip mes tampame kūrėjomis, o ši beformė gelminė substancija – žaliava mūsų kūrybai.

Moterys pastebi, kad nugalėjusios grobuonį ir pasiėmusios iš jo visa, kas naudinga, o visa kita atmetusios, jos staiga pajunta jėgų, gyvybingumo ir gyvenimo džiaugsmo antplūdį. Jos juk atgavo iš grobuonies tai, ką šis buvo iš jų pasigrobęs: energiją ir savo vertės pajautimą. Perimti grobuonies energiją ir nukreipti ją sau naudinga linkme galima keleriopai. Grobuonies įniršį galime paversti aistringu užsidegimu, padėsiančiu mums kalnus nugriauti. Grobuonies gudrumas praverčia, kai reikia ką nors stebėti iš toli ir perprasti iš pirmo žvilgsnio. Grobuoniui būdingą aistrą žudyti galima pasitelkti tada, kai reikia galutinai numarinti ką nors vidiniame moters gyvenime arba kam ji pati turi numirti išoriniame; skirtingais laikotarpiais tai gali būti visiškai skirtingi dalykai. Bet moteris pati dažniausiai puikiai žino, kas tai.

Naudoti savais tikslais Mėlynbarzdžio dalis – tai beveik tas pat, kas imti gydomąsias nuodingosios šunvyšnės ar beladonos dalis ir atsargiai jas naudoti gydymui bei pagalbai. Tuomet dar užsilikę Mėlynbarzdžio plėnys, aišku, vėl pamėgins prisikelti, bet tiktai menkesniu pavidalu – daug lengviau atpažįstamu ir nebeturinčiu tokios galios griauti ir apgaudinėti: juk jūs atėmėte iš jo daugelį sugebėjimų, kuriuos jis naudodavo destruktyviai, ir nukreipėte šią jėgą naudinga bei aktualia linkme.

Pasaka apie Mėlynbarzdį – viena iš tų nedaugelio didaktinių pasakų, kurios, mano įsitikinimu, ypač naudingos jaunoms moterims – jaunoms nebūtinai metų skaičiumi, o kokia nors dvasios dalimi. Tai istorija apie dvasinį naivumą, bet ir apie tai, kaip svarbu sulaužyti draudimą „nežiūrėti“. Tai pasakojimas apie galutinę pergalę prieš prigimtinį dvasios grobuonį ir jo transformaciją.

Aš tvirtai tikiu, kad pasakos ir istorijos kuriamos tam, kad suteiktų naują postūmį sustingusiam vidiniam gyvenimui. Pasaka

apie Mėlynbarzdį – tai vaistas, ypač naudingas tuomet, kai moteris jaučiasi įbaidyta, užguita ar įvaryta į kampą. Pasakos siūlomi sprendimai išsklaido baimę, suteikia adrenalino dozę kaip tik tada, kai reikia, o svarbiausia, kad nelaisvėje besikamuojančiai naiviai esybei iškerta duris sienoje, kuri anksčiau atrodė aklina.

Galbūt pats svarbiausias dalykas yra tai, kad Mėlynbarzdžio istorija duoda sąmonei dvasinį raktą – gebėjimą užduoti įvairiausius klausimus apie save, apie savo šeimą, apie savo ketinimus ir aplinkinį pasaulį. Paskui, nelyginant laukinis žvėrelis, kuris uosdamas pažįsta aplinką ir, tiktai iš visų pusių, iš viršaus ir iš apačios gerai apuostinėjęs kiekvieną daiktą, išsiaiškina, kas tai iš tiesų yra, moteris taip pat įgyja galimybę iš pagrindų viską išsiaiškinti ir sužinoti atsakymus į pačius slapčiausius ir tamsiausius savo klausimus. Ji įstengia atimti jėgas iš to, kas anksčiau ją engė ir kamavo, ir nukreipti tas pirmiau jai kenkusias jėgas siekti protingų ir reikalingų tikslų. Štai ji – Laukinės Moters esmė.

Juodas vyras moters sapnuose

Su prigimtiniu dvasiniu grobuonimi susiduriame ne tiktai pasakose, bet ir sapnuose. Yra toks universalus moterų sapnas – iniciacija; jis toks paplitęs, kad tikras stebuklas, jei dvidešimt penkerių metų sulaukusi moteris dar nė sykio jo nesapnavo. Paprastai iš šio sapno moteris pabunda staiga, apimta siaubo ir nerimo.

Štai tipiška tokio sapno schema. Moteris sapnuoja esanti viena, paprastai savo namuose. O lauke, už lango, tamsoje šmėžuoja vienas arba keli įtartini tipai. Išsigandusi moteris skambina[7] gelbėjimo tarnybai. Staiga ji pajunta, kad įsibrovėlis jau viduje... prie pat jos... kad ji net jaučia jo alsavimą... kad jis jau taikosi ją griebti... O ji niekaip negali prisiskambinti gelbėjimo tarnybai! Tuomet moteris staiga pašoka iš miego, gaudydama kvapą, o jos širdis daužosi kaip pašėlusi.

Sapnai apie juodą vyrą daro ir smarkų fizinį poveikį. Sapnuodama moteris dažniausiai prakaituoja, blaškosi, sunkiai kvėpuoja, jos širdis smarkiai plaka, kartais ji išgąstingai šaukia arba dejuoja.

Atrodytų, tarsi sapnų kūrėjas pritrūko subtilesnių vaizdų ir užtat dabar siunčia tokius pranešimus, kurie iš pagrindų supurto sapnuojančios moters nervų sistemą, tokiu būdu pabrėždami reikalo svarbą.

Persekiotojas arba persekiotojai, pasirodantys tokiuose sapnuose apie juodą vyrą, pačių moterų žodžiais tariant, paprastai būna „teroristai, prievartautojai, banditai, nacių koncentracijos stovyklų prižiūrėtojai, plėšikai, žmogžudžiai, nusikaltėliai, iškrypėliai, nedorėliai, vagys“. Tokius sapnus galima interpretuoti ir aiškinti keleriopai, priklausomai nuo konkrečių sapnavusios moters gyvenimo aplinkybių bei jos vidinių dramų.

Pavyzdžiui, neretai toks sapnas yra patikimas įrodymas, kad moters arba merginos, ypač jeigu ji dar visai jaunutė, sąmonė dar tiktai pradeda nutuokti apie vidinio dvasinio grobuonies egzistavimą. Toks sapnas gali būti ir savotiškas pranašas: sapnavusi moteris galbūt neseniai aptiko arba netrukus aptiks kokią nors užmirštą arba užgniaužtą savo dvasinę funkciją ir imsis ją vaduoti. O dar kitais atvejais sapnas atspindi vis nepakenčiamesnę visuomeninę kultūrinę situaciją, besiklostančią ne moters asmeniniame, o išoriniame gyvenime, su kuria jai teks arba susikauti, arba nuo jos sprukti.

Pirmiausia pabandykime suvokti subjektyvias idėjas, slypinčias šiame motyve, ir kaip jos susijusios su vidiniu bei asmeniniu sapnavusios moters gyvenimu. Sapnas apie juodą vyrą praneša moteriai, su kokiais sunkumais ar keblumais ji susidūrė. Sapnas įspėja dėl negailestingo požiūrio į save pačią – tai įkūnija banditas iš sapno. Jeigu moteris, lygiai kaip Mėlynbarzdžio žmona pasakoje, pajėgia sąmoningai rasti „raktą“, tai yra užduoti sau teisingą klausimą apie šį reikalą ir sąžiningai į jį atsakyti, ji gali išsivaduoti. Tuomet dvasiniai užpuolikai, pasalūnai ir grobuonys taip smarkiai jos nebekamuos. Jiems teks lįsti į gilų pasąmonės užkaborį, kur ji galės ramiai ir dalykiškai, o ne karštligiškai ir skubėdama, su jais susidoroti.

Juodas vyras moters sapnuose pasirodo tuomet, kai artėja iniciacija – tam tikras dvasinis pokytis, perėjimas iš vieno pažinimo ir elgesio lygmens į kitą, brandesnį ir energingesnį. Jį gali su-

sapnuoti tiek naujokės, besirengiančios pirmajai iniciacijai, tiek ir „veteranės“, išgyvenusios jau keletą pėrėjimo ritualų, nes visuomet galima tolesnė, aukštesnė iniciacijos pakopa. Kokio amžiaus moteris bebūtų, kiek metų bepraeitų, jos visuomet dar laukia daug naujų amžiaus tarpsnių, pakopų ir „pirmų kartų“. Tokia yra iniciacijos esmė: ji sukuria vartus, pro kuriuos įžengusios, mes pasiekiame naują žinių ir būties lygmenį.

Sapnai – tai vartai, įvedantys ir parengiantys mus kitam žingsniui į sąmoningumą, tolesnei asmenybės formavimo ir tobulinimo pakopai. Todėl grobuonis moters sapnuose gali pasirodyti ir tuomet, kai dvasinis jos gyvenimas pernelyg ramus ir sustingęs. Galima sakyti, kad tuomet sapno paskirtis – sukelti dvasinę audrą, kuri priverstų moterį imtis energingos dvasinės veiklos. Be to, šitoks sapnas rodo, kad moters gyvenime pribrendo pokyčiai, kad sapnuojanti moteris nuobodžiauja arba tuščiai leidžia laiką, nesiryždama padaryti nemalonaus sprendimo, žengti tolesnio žingsnio, pereiti prie kito etapo, kad bando išsisukti nuo grumtynių su grobuonimi, uzurpavusiu jos dvasios galias, kad nemoka gyventi, veikti ir kovoti visa širdimi ir iš visų jėgų.

Negana to, sapnai apie juodąjį vyrą – tai ir įspėjimo signalai. Jie šaukte šaukia: „Dėmesio! Aplinkiniame pasaulyje, asmeniniame gyvenime arba išorinėje visuomenės kultūroje dedasi negeri dalykai!“ Klasikinės psichologijos teorija linkusi absoliučiai nepaisyti žmogaus sąmonės sąsajų su žeme, ant kurios mes gyvename, ji visiškai neigia mūsų kultūrinį etiologinį ligų ir neramumų kilmės žinojimą, taip pat ignoruoja ryšį tarp psichikos ir politikos, formuojančios tiek vidinį, tiek išorinį žmonių gyvenimą, – tarsi tas išorinis pasaulis nebūtų toks pat siurrealistinis, toks pat kupinas simbolių, toks pat svarbus ir reikšmingas dvasiniam žmogaus gyvenimui, kaip ir vidiniai triukšmai. Žemė, kultūra ir politinė sistema, kurioje gyvename, lygiai taip pat sąlygoja individualų dvasios peizažą, ir todėl į tai turi būti atsižvelgiama nė kiek ne mažiau, kaip į subjektyvią vidinę aplinką.

Kai išorės pasaulis įsiveržia į pamatines vieno arba daugelio žmonių dvasinio gyvenimo sritis, sapnai apie juodą vyrą pasipila

it iš gausybės rago. Esu surinkusi nepaprastai įdomios medžiagos, užrašinėdama sapnus moterų, kenčiančių dėl tam tikro negatyvaus išorinio poveikio, kaip antai moterys, gyvenančios netoli aplinką nuodijančios lydyklos Jorko mieste[8], Aidahe; taip pat kai kurių itin visuomeniškai aktyvių moterų, dalyvaujančių ekologiniuose judėjimuose už aplinkos išsaugojimą, pavyzdžiui, *las guerrillas compañeras*, kovojančių seserų iš Kvebrados – Centrinės Amerikos užkampio[9], moterų iš *Cofradios des Santuarios*[10] Jungtinėse Valstijose bei pilietinių teisių gynėjų iš Latino apygardos[11], sapnus. Visos jos daugybę kartų sapnavo juodąjį vyrą.

Apskritai atrodo, kad naivioms ir savęs sąmoningai dar nesuvokiančioms moterims tokie sapnai yra tarsi aliarmo signalai: „Ei! Saugokis, tau gresia pavojus!“ O itin sąmoningoms, dalyvaujančioms visuomeninėje veikloje moterims sapnai apie juodąjį vyrą yra lyg savotiškas tonikas, primenantis moteriai, su kuo jai tenka susidurti, ir savo ruožtu skatinantis ją būti stiprią, budrią ir tęsti pradėtą veiklą.

Štai kodėl prigimtinis grobuonis, pasirodantis moterų sapnuose, toli gražu ne visuomet yra vien tiktai jų vidinio gyvenimo atspindys. Kartais jis signalizuoja apie kokį nors pavojingą reiškinį bendruomenėje, kurioje mes gyvename: tai gali būti ir nedidukė, bet žiauri grupelė tarnyboje, nuosavoje šeimoje arba kaimyniniame miestelyje, bet ji gali aprėpti ir kur kas plačiau – visą religinę ar nacionalinę bendriją. Kaip matome, kiekviena socialinė grupė ar kultūra turi savą prigimtinį dvasios grobuonį, o iš istorijos žinome, kad tam tikrais laikotarpiais su tuo grobuonimi būna ištisai tapatinamasi, ir jis savivaliauja absoliučiai nebaudžiamas, kol nesusidaro pakankamas skaičius žmonių, kurie nenori taikstytis su tokia padėtimi.

Daugelis psichologų linkę ypač akcentuoti šeimynines žmonių nerimo ir baimės priežastis, tačiau ne mažiau svarbi yra ir visuomenės įtaka, kadangi visuomenė – tai šeimos šeima. Ir jeigu ji serga, tai visoms joje esančioms šeimoms teks kovoti su tokiomis pačiomis negaliomis. Iš vaikystės paveldėjau posakį: *cultura cura*, kultūra gydo. Jei visuomenės kultūra yra gydanti, joje

gyvenančios šeimos taip pat išmoksta gydyti; jose būna mažiau nesantaikos, daugiau gerumo ir atlaidumo, mažiau nuoskaudų ir kartėlio, kur kas daugiau gailestingumo ir meilės. O visuomenėje, kur viešpatauja grobuonis, visa nauja, beužgimstanti gyvybė, visa senatvė, kuriai metas išeiti, yra sustingusios, nejudrios; ir dvasinis piliečių gyvenimas būna sukaustytas baimės ir dvasinio bado.

Niekas negali tiksliai pasakyti, kodėl šis užpuolikas, moterų sapnuose dažniausiai pasirodantis agresyvaus vyriškio pavidalu, taip atkakliai puola būtent instinktyviąją dvasią bei jos pirmaprades laukines žinojimo galias. Sakytume, tokia jau jo prigimtis. Vis dėlto turime pripažinti, kad šis destruktyvus procesas dar sustiprėja, kai moterį supanti visuomenė remia, skatina ir kitaip proteguoja destruktyvų požiūrį į giliąją instinktyviąją dvasinę prigimtį. Tokiu būdu, dideliam grobuonies džiaugsmui, šios destruktyviosios visuomenės vertybės sustiprėja ir įsitvirtina kolektyvinėje visų jos narių sąmonėje. Jei visuomenė reikalauja iš visų savo narių nepasitikėti ir vengti giliojo instinktyvaus gyvenimo, tuomet plėšrusis elementas, gyvuojantis kiekvieno individo dvasioje, stiprėja ir kaupia jėgas.

Tačiau net ir visuomeninės priespaudos sąlygomis tos moterys, kuriose Laukinė Moteris tebėra gyva, klesti ar net spinduliuoja, ir toliau tebekelia esminius klausimus – ir ne vien tokius, kurie atveria duris į vidinio moters gyvenimo paslaptis, bet ir padeda geriau perprasti mus supančią visuomenę. „Kas slypi už tų visų draudimų, kurių pilna aplinkiniame pasaulyje? Kokios geros bei naudingos individo, visuomenės, žemės ar žmogiškosios prigimties savybės čia pražudytos ir dabar merdi?“ Kaip reikiant ištyrusi šiuos klausimus, moteris gali pasitelkti savo sugebėjimus bei talentus ir imtis veiklos. Paimti pasaulį į rankas ir pripildyti jį dvasingumo bei stiprybės – išties herojiškas ir laukinės dvasios vertas žygis!

Būtent todėl privalu išsaugoti laukinę moters prigimtį, o kai kada net ir itin budriai ją sergėti bei ginti, kad niekas jos staiga nepagrobtų ir neužsmaugtų. Būtina šią instinktyviąją prigimtį tinkamai penėti, globoti ir puoselėti, kadangi net pačiomis sun-

kiausiomis ir labiausiai gniuždančiomis visuomeninio, šeimyninio ar asmeninio gyvenimo sąlygomis tos moterys, kurios būna išsaugojusios ryšį su giliąja, laukine instinktyviąja savo prigimtimi, patiria kur kas mažesnę stagnaciją. Nors moteris, kuri laikoma nelaisvėje ir / arba apgaule verčiama išlikti naivi ir nuolanki, yra žalojama, ji vis dėlto išsaugo pakankamai jėgų, kad įveiktų savo kankintoją, išsisuktų, pabėgtų nuo jo, o galiausiai sudalytų jį gabalais ir konstruktyviai panaudotų savo labui.

Yra dar viena ypatinga galimybė moteriai susapnuoti juodąjį vyrą: taip beveik visuomet nutinka tada, kai vidinė mūsų kūrybinė ugnis pradeda smilkti ir rūkti, užuot kaitriai liepsnojusi, kai kampe beveik nebelikę kuro arba kai pilkas pelenų sluoksnis sulig kiekviena diena vis storėja, o katiliukas vis tuščias. Šitaip gali pasitaikyti ir toms, kurios jau yra sukaupusios nemenką patirtį, ir toms, kurios dar tik pradeda rimtai demonstruoti savo talentus pasauliui. Tokie simptomai rodo, kad į mūsų dvasią jau įsiveržė grobuonis, ir dėl jo įtakos mes visaip bandome išsisukti, ieškome visų įmanomų kliaučių, kad tik nereikėtų sėstis, stotis ar keliauti ten, kur neišvengiamai turėtume imtis to, kas miela mūsų širdžiai.

Tokiu atveju sapnai apie juodąjį vyrą, nors iš jų ir pabundame su klaikiai besidaužančia iš baimės širdimi, nėra bloga lemiantys. Toks sapnas – labai pozityvus ir savalaikis priminimas, kad metas atkreipti dėmesį į destruktyvų judėjimą savo pačių dvasioje, pamatyti ir sutramdyti tai, kas grobia mūsų vidinę ugnį, slopina energiją, atima iš mūsų kūrybai skirtą vietą, erdvę, laiką ir teritoriją.

Neretai kūrybinė mūsų veikla lėtėja arba slopsta todėl, kad kažkas mūsų pačių dvasioje labai prastai mus vertina, ir mes meilikaudamos laižome tam kažkam kojas, užuot gerai trinktelėjusios jam per galvą ir sprukusios laisvėn. Dažniausiai padėčiai pagerinti pakanka to, kad save, savo sumanymus ir kūrybą imtume vertinti kur kas rimčiau nei ligi tol. Dėl to, kad per daugelį kartų iš motinos (taip pat ir iš tėvo) pusės stokota reikiamos paramos bei pagalbos, tinkamas savęs ir savo kūrybinių gebėjimų, tai yra

visiškai originalių, nepaprastai gražių ir subtilių idėjų bei darbų, įkvėptų laukinės prigimties, vertinimas moterims yra tapęs amžina problema.

Savo darbo kabinete esu mačiusi, kaip poetės sviedžia rankraščių lapus ant sofos, tarsi jų poezija būtų šiukšlės, o ne lobis. Mačiau ir kaip dailininkės, atsinešusios parodyti savo paveikslų, įeidamos atsainiai trinkteli juos į durų staktą. Stebėjau žalsvas švieseles, blykčiojančias moterų akyse, kai šios iš paskutiniųjų bando nuslėpti apmaudą ir pyktį, kad kiti sugeba kurti, tuo tarpu jos pačios kažkodėl – ne.

Prisiklausiau visokiausių atsikalbinėjimų, kokių tik gali prisigalvoti moterys: Aš netalentinga. Aš nieko verta. Aš neišsimokslinusi. Man stinga idėjų. Aš nežinau kaip. Aš nežinau ką. Aš nežinau kada. Ir galų gale pats niekingiausias: Aš neturiu laiko. Man visuomet norisi stverti šitas moteris už kojų ir purtyti jas apvertus žemyn galva tol, kol ims atgailauti ir pasižadės daugiau niekada nemeluoti. Tik man nereikia jų purtyti, nes tai atliks juodasis vyras iš sapno, o jei ne jis, tai koks nors kitas sapnų personažas.

Sapnas apie juodąjį vyrą priklauso prie košmarų, o tokie baisūs sapnai paprastai labai naudingi kūrybai: jie akivaizdžiai rodo menininkui, kas jo laukia, jeigu leis sau pavirsti talentingu veltėdžiu. Neretai vieno tokio sapno išgąsdinta moteris vėl imasi kūrybos. Mažų mažiausiai savo darbais ji sugeba nušviesti tamsiojo vyro iš savo pačios sapnų prigimtį.

Grėsmės nuojauta, kurią sapne skleidžia juodasis vyras, yra tarsi įspėjimas mums visoms: jei nevertinsim savo turimų lobių, juos iš mūsų pagrobs. Taigi jei moteris sapnuoja tokį sapną arba net keletą jų, tai yra ženklas, jog veriasi platūs iniciacijų vieton vedantys vartai, kur jai teks iš naujo įvertinti savo sugebėjimus. Ten jai galbūt pavyks atpažinti, sučiupti ir sudoroti tai, kas vis labiau griovė ir plėšė ją iš vidaus.

Jei moteris stengiasi susekti savo dvasioje įsitaisiusį grobuonį, jei pripažįsta jį ten esant ir nevengia susigrumti su juo, šiam tenka trauktis į kokį nors gerokai atokesnį dvasios užkaborį, kur jis kiūtotų beveik nepastebimas. O jeigu į grobuonį nekreipia-

ma dėmesio, jis darosi vis piktesnis, įžūlesnis ir pavydesnis, kol pagaliau pabando amžinai užčiaupti pačią moterį.

Pačiu kasdieniškiausiu lygmeniu moteriai, kuri sapnuoja juodojo vyro ir Mėlynbarzdžio tipo sapnus, galima patarti kuo švariau apvalyti savo gyvenimą, atsikratyti kiek įmanoma daugiau visokiausių neigiamų dalykų. Kartais būtina gerokai praretinti arba smarkiai apriboti tam tikrus santykius, nes jeigu moterį nuolatos supa žmonės, priešiški arba abejingi jos vidiniam pasauliui, tai dvasinis moters grobuonis tiesiog minta jų požiūriu ir auginasi raumenis, darydamasis vis agresyvesnis jos atžvilgiu.

Tuo tarpu moterys ilgai dvejoja, kai tenka nukreipti savo agresiją prieš užpuoliką, nes mano, kad vienaip ar kitaip bepasielgtų, – vis vien teks gailėtis. Jeigu ištrūkti nepavyks, juodasis vyras taps jos viešpačiu, o jinai – jo verge. O jeigu ji išsiverš į laisvę, jis neatlyždamas be atvangos ją persekios, tarsi ji būtų jo nuosavybė. Moterys baiminasi, jog bus pjudomos it medžiojami žvėrys, kol vėl paklius į jo nagus, ir šitą jų baimę atspindi sapnai.

Taigi gana dažnai moterys, pabūgusios grobuonies grasinimų, pačios užsmaugia savyje tai, ką iš prigimties turi originaliausio, kūrybingiausio, gražiausio. Štai kodėl Mėlynbarzdžio rūsyje kūpso krūvos moterų griaučių ir lavonų. Jos per vėlai pastebėjo pakliuvusios į spąstus. Sąmoningas suvokimas – tai kelias į laisvę, tai būdas išvengti kankinimų. Tai takas, vedantis kuo toliau nuo juodojo vyro. Ir moterys privalo visom keturiom kautis, kad jį surastų ir nebepamestų.

Pasakoje apie Mėlynbarzdį matome, kaip moteris, iš pradžių suviliota grobuonies kerų, vis dėlto praregi, sukaupia jėgas ir išsivaduoja, po šio išbandymo tapdama išmintingesnė. Šioje istorijoje atsispindi esminė ketverto neaiškių introjektų, kurie moterų atžvilgiu yra ypač prieštaringi, transformacija. Štai jie: integralaus matymo nebuvimas, gilesnės įžvalgos stoka, nesugebėjimas savarankiškai reikšti minčių, nemokėjimas ryžtingai veikti. Norėdamos ištremti grobuonį, privalome atsiverti pačios bei atverti daugelį kitų dalykų ir pamatyti, kas viduje. Privalome ištverti ir nepalūžti, visa tai pamačiusios. Turime aiškiai ir tvirtai

pasakyti tiesą. Ir pagaliau turime pasitelkti visą nuovoką bei sveiką protą, kad atliktume tai, ką reikia atlikti.

Jeigu prigimtiniai moters instinktai sveiki ir stiprūs, ji intuityviai atpažįsta dvasinį grobuonį: užuodžia jį, pastebi, girdi... Ji iš anksto jaučia, kada jis pasirodys, girdi jį artinantis ir imasi priemonių nuo jo apsiginti. O moterį, kurios instinktai pažeisti, grobuonis užklumpa dar nė nespėjusią jo pajusti, kadangi jos klausa, pažinimas bei suvokimas yra nevisaverčiai – iš esmės dėl to kalti introjektai, verčiantys moterį visur ir visuomet elgtis gražiai ir mandagiai, o svarbiausia – nepastebėti, kad yra išnaudojama.

Psichologine prasme sunku iš pirmo žvilgsnio nustatyti, ar moteris tiktai nepatyrusi, jauna ir todėl naivi, ar pažeisti jos instinktai. Abiem atvejais ji beveik nieko nenutuokia apie juodąjį grobuonį ir todėl vis dar yra patikli. Tačiau, mūsų laimei, moters sieloje ėmęs siautėti grobuonis visuomet palieka ryškių pėdsakų jos sapnuose. Einant šiais pėdsakais, jį galiausiai pavyksta aptikti, sučiupti ir uždaryti.

Tiek naiviai moteriai, tiek ir tai, kurios instinktai pažeisti, galima pasiūlyti tuos pačius vaistus: stenkitės įsiklausyti, ką sako jūsų intuicija, jūsų vidinis balsas; užduokite klausimus; būkit smalsi; matykite tai, ką matote; girdėkite tai, ką girdite; o suvokusios tiesą – veikite. Šias intuityvias galias jūsų siela atsinešė ateidama į pasaulį. Galbūt daugelį metų jų visiškai nenaudojote, ir dabar jos palaidotos po storu pelenų ir atmatų sluoksniu. Bet ir tai dar ne pasaulio pabaiga, nes visa tai galima nuvalyti. Tereikia nepatingėti pašveisti, pagramdyti ir pasitreniruoti, ir jūsų suvokimo bei įžvalgos galios grįš jums pirmapradžiu savo pavidalu.

Ištraukusios šias galias iš tamsiausių savo dvasios užkampių, mes liaunamės buvusios vien tiktai vidinių bei išorinių aplinkybių aukos. Kad ir kaip išorė, asmenybė, dvasia ar dar kas nors verstų moterį elgtis ir rengtis, kad ir kaip aplinkiniai trokštų uždaryti visas moteris it kokį žąsų pulką ir palikti jas dešimties snaudžiančių duenjų bei auklių priežiūrai, kad ir koks spaudimas grėstų sutraiškyti moters dvasinį gyvenimą, – niekas nebepakeis paprasto ir akivaizdaus fakto: moteris yra tokia, kokia

ji yra, nes taip diktuoja laukinė jos pasąmonė ir tai yra tiesiog nuostabu!

Mums labai svarbu nepamiršti esminio dalyko: jeigu sapnuojame grėsmingą juodąjį vyrą, vadinasi, yra ir priešinga, atsverianti jėga, kuri pasirengusi mums padėti. Spėkit, kas gi pirmiausia pasirodo, kai stengiamės sutelkti laukinę energiją, norėdamos atsispirti grobuoniui? Laukinė Moteris akimoju įveikia visas grobuonies suręstas užtvaras, sienas bei kliūtis. Juk ji – anaiptol ne ikona, kurią it *retablo*, religinį paveikslą, reikėtų pasikabinti ant sienos. Ji – gyva būtybė, atskubanti pas mus, kur mes bebūtume, bet kokiomis aplinkybėmis. Jiedu su grobuonim pažįstami jau labai labai seniai. Ji seka jo pėdomis sapnuose, pasakose, istorijose ir moterų gyvenimuose apskritai. Kur jis bebūtų, atsiranda ir ji, nes ji – tai jo kėslų atsvara.

Laukinė Moteris mus moko, kad neverta „gražiai elgtis", jeigu dvasiniam mūsų gyvenimui gresia pavojus. Laukinė prigimtis puikiai žino, kad bandymai tokiais atvejais būti „gerutei" tiktai linksmina grobuonį. Kai dvasiniam mūsų gyvenimui rimtai grasinama, ne tiktai galima, bet ir reikia imtis ryžtingų gynybos veiksmų ir nesitraukti nė per žingsnį. Jeigu moteris tai sugeba, į jos gyvenimą ilgai niekas nebedrįsta brautis, nes ji akimirksniu pajunta, kas blogai, ir kaipmat nugrūda grobuonį ten, kur jam vieta. Ji – jau nebe naivuolė. Ji daugiau nebe auka ir ne taikinys. Ir tik tokiu būdu įmanoma priversti mažąjį raktelį – tą su užraitais viršuje – pagaliau liautis kraujavus.

III SKYRIUS

Suuosti faktus: intuicijos atgaivinimas kaip iniciacija

Lėlė kišenėje: Vasalisa Išmintingoji

Intuicija – tai tikras moters dvasios lobis. Ji tarsi dieviškas ateities numatymo instrumentas ar stebuklingas kristalas, į kurį galima pažvelgti paslaptingu vidiniu žvilgsniu. Ji nelyginant sena išmintinga patarėja, kuri niekuomet tavęs nepalieka, kuri *visuomet tiksliai pasako, koks reikalas, ir aiškiai nurodo, kur reikia sukti – į kairę ar į dešinę*. Tai vienas iš daugelio Žinančiosios, senosios *La Que Sabe*, Laukinės Moters, pavidalų.

Tose kultūrinėse tradicijose, kuriose aš užaugau, tikroji pasakotoja visuomet kantriai darbuojasi tarsi kokio dvasinio kalno papėdėje: ligi kelių įsibridusi į pasakų dulkes, ji braukia šalin šimtmečių apnašas, kasasi po daugelio kultūrų ir užkariavimų paliktais klodais ir skrupulingai numeruoja kiekvieną pasakos reljefo ar freskos fragmentą, kurį tik pavyksta aptikti. Kartais iš pasakos belikę tik dulkės, kartais trūksta atskirų gabalų ar detalių, o neretai bėra tik karkasas, tuo tarpu apdailos – nė ženklo. Tačiau kantrioji darbininkė nepailsdama triūsia toliau, sulig kiekviena nauja žemių sauja vildamasi aptikti sveiką, nėmaž neapdaužytą

ir nesunaikintą pasaką. Toji pasaka, apie kurią toliau kalbėsime, kaip tik ir yra šitoks neįtikėtinas lobis.

Mano manymu, sena rusų pasaka apie Vasalisą[1] yra moters iniciacijos istorija, kurios skeletui beveik netrūksta jokių pagrindinių kaulų. Joje kalba eina apie suvokimą, kad daugelis dalykų pasaulyje toli gražu ne tokie, kaip atrodo iš pažiūros. Ir mes, moterys, norėdamos suuosti tiesą, privalome pasitelkti savo intuiciją bei instinktus. Panaudodamos visus savo pojūčius, mes plėšte išplėšiame tiesą apie kiekvieną daiktą, išgauname peno iš savo pačių sumanymų, aptinkame viską, ką tik galima aptikti, sužinome viską, ką tik galima sužinoti, kad taptume savo pačių kūrybinės ugnies kurstytojomis ir artimai pažintume gamtinius Gyvybės/Mirties/Gyvybės ciklus – štai kokia turi būti inicijuota, subrendusi ir patyrusi, moteris.

Pasakos, kurių pagrindinė veikėja yra Vasalisa, populiarios visoje Rusijoje, Rumunijoje, Jugoslavijoje, Lenkijoje ir Baltijos šalyse. Kartais ši pasaka taip ir vadinasi – „Vasilisa Išmintingoji". Esu aptikusi duomenų, kad archetipinės šios pasakos šaknys siekia mažų mažiausiai archajiškus Deivės-kumelės kultus, egzistavusius dar ikiklasikinėje graikų kultūroje. Ši pasaka brėžia šimtmečių senumo dvasinį žemėlapį, nurodantį kelius į giluminį pirmapradės laukinės Deivės pasaulį. Ji pasakoja apie tai, kaip žemiškajai moteriai įgyti svarbiausiąją instinktyviąją Laukinės Moters galią – intuiciją.

Šios literatūrinės pasakos apie Vasalisą pagrindą paveldėjau iš savo tetulės Kati. Ji prasideda viena iš pačių seniausių pasakų pradžios formulių: „Gal taip buvo, o gal ir ne..."[2] Ši paradoksali įžanga atkreipia klausytojo dėmesį į tai, jog pasakos veiksmas vyksta pasaulyje, esančiame tarp dviejų pasaulių, kur niekas nebūna taip, kaip iš pirmo žvilgsnio atrodo. Taigi pradėkime.

Gal taip buvo, o gal ir ne, bet žmonės pasakoja, jog sykį gyvenusi tokia jauna motina. Ji sunkiai susirgusi ir buvusi jau prie mirties. Išbalusi tarsi vaškinė rožė bažnyčios zakristijoje, gulėjo ji mirties patale. Mažoji jos dukrelė ir vyras, sėdėdami senos medinės lovos kojūgaly, karštai meldė Dievo, kad nuvestų jos sielą į geresnį pasaulį.

Mirštančioji pasišaukė prie savęs Vasalisą, ir mergaitė su raudonais bateliais bei balta prijuostėle priklaupė greta motinos.

– Palieku tau šitą lėlytę, mieloji, – pašnibždomis ištarė motina ir iš po vilnonės antklodės ištraukė mažutę lėlytę, panašiai kaip ir Vasalisa apautą raudonais bateliais, ryšinčią balta prijuostėle, su tokiu pat juodu sijonėliu ir dailiai spalvotais siūlais išsiuvinėta liemene.

– Dar duosiu tau paskutinį patarimą, širdele, – toliau kalbėjo motina. – Jei kada miške paklystum ar prireiktų pagalbos, klausk šitos lėlės, ką daryti. Ji tau pagelbės. Visuomet nešiokis ją su savim. Tiktai niekam apie ją nepasakok. O jeigu ji išalktų, pavalgydink. Tokia tad paskutinė mano valia ir motiniškas mano palaiminimas tau, mieloji dukrele...

Tai tarusi, mirštančioji dar sykį giliai įkvėpė, ir sulig paskutiniu atodūsiu jos siela išsiveržė iš burnos laukan, ir ji jau buvo nebegyva.

Ilgai gedėjo našlys su dukrele. Tačiau kaip ir negailestingai išdraskytas laukas po karo, jo gyvenimas sužaliavo iš naujo, ir jis vedė našlę su dviem dukterimis. Naujoji pamotė ir jos dukterys, nors ir stengėsi meiliai kalbėti bei šypsotis kaip tikros damos, kažkuo bjauriai priminė žiurkes, tačiau Vasalisos tėvui tai buvo nė motais.

Aišku, likusios vienos su Vasalisa, pamotė su dukterimis visaip ją kamuodavo, versdavo joms patarnauti, siųsdavo rinkti malkų, kad švelnioji jos oda suskeldėtų ir sutrūkinėtų. Jos nekentė Vasalisos dėl nežemiško jos grožio ir meilumo. O Vasalisa augo tikra gražuolė. Jos krūtinė švelniai kilnojosi ir bangavo, o pamotės ir

jos dukterų – džiūvo ir traukėsi iš piktumo. Be to, Vasalisa buvo maloni, paslaugi ir niekad nesiskųsdavo, o pamotė su savo dukterimis nuolat riejosi tarpusavyje ir peikštėsi it žiurkės atmatų duobėje.

Vieną gražią dieną pamotė su savo dukterimis tiesiog nebepajėgė daugiau žiūrėti į Vasalisą.

– Žinot ką, – sumanė jos, – imkim ir tyčia užgesinkim ugnį, o tada pasiųsim Vasalisą į giria, pas raganą Babą Jagą, kuri ten gyvena, kad parneštų ugnies. Kai tik ji ten nueis, senoji ragana kaipmat ją nugalabys ir suės! – Iš džiaugsmo jos net ėmė spygauti ir cypti it šikšnosparniai.

Ir štai vakare, kai Vasalisa nešina žabais grįžo namo, viskas skendėjo tamsoje. Išsigandusi ir sunerimusi ji paklausė pamotės:

– Kas nutiko? Kaipgi mes dabar valgyti išsivirsim? Kuo tamsoje pasišviesim?

– Ak tu, kvaila mergiote, – piktai užsipuolė ją pamotė, – argi nematai, kad nebeturim ugnies? Aš jau per sena eiti jos parnešti. Mano dukterys irgi neis, nes jos bijo. Tu vienintelė gali nueiti į girią pas Babą Jagą ir paprašyti žarijų ugniai įkurti.

– Gerai, – klusniai atsakė Vasalisa, – aš taip ir padarysiu, – ir iškart leidosi į kelią.

Miškas ėjo vis tamsyn ir tamsyn, šakos grėsmingai traškėjo jai po kojomis, ir Vasalisa išgąstingai krūpčiojo. Ji įkišo ranką gilion savo prijuostės kišenėn, kur nešiojosi motinos jai paliktą lėlę. Vasalisa tiktai paglostė lėlytę, patyliukais sakydama:

– Na va, gana tave paliesti, ir man iškart drąsiau.

Kaskart, kai kelias šakodavosi, Vasalisa vis siekdavo lėlės ir klausdavo:

– Na, kur man dabar sukti – kairėn ar dešinėn?

Ir lėlė atsakydavo „taip“ arba „ne“, nurodydavo, į katrą pusę eiti. Pakeliui Vasalisa pasidalino su lėle duonos žiauberėle, kurią turėjo įsidėjusi, ir drąsiai žengė toliau, klausydama lėlės patarimų.

Netikėtai pro šalį pralėkė šviesus raitelis ant balto žirgo, ir išaušo rytas. Tada prašuoliavo raudonas raitelis ant raudono žirgo, ir patekėjo saulė. O Vasalisa vis ėjo ir ėjo nesustodama, ir kai ji

pagaliau pasiekė Babos Jagos lūšnelę, pasirodė juodas raitelis ant juodo žirgo, kuris risčia įjojo stačiai raganos trobelėn, ir kaipmat stojo naktis. Lūšnelę juosusi iš kaulų ir kaukolių suramstyta tvora ėmė švytėti iš vidaus, tad miško laukymę užliejo keista pamėkliška šviesa.

O toji Baba Jaga buvo labai baisi ragana. Ji keliaudavo ne karieta ir ne vežimaičiu, o įsisėdusi į didžiulę piestą, kuri pati sau lėkė niekieno netraukiama. Ji vairavo tą piestą mojuodama didžiuliu mediniu grūstuvu, o savo pėdsakus užšluodavo šluota iš numirėlių plaukų.

Piestai lekiant per dangų, ilgi sulipę Babos Jagos gaurai plaikstėsi jai iš paskos. Smailus jos smakras rietėsi aukštyn, o ilga kumpa nosis smigo žemyn, kone susieidami ties viduriu. Dar toji Baba Jaga turėjo mažą žilą ožio barzdelę, o rupleta jos oda buvo sėte nusėta karpomis – nelyginant rupūžių, su kuriomis ji nuolat kažką burdavo. Ilgi parudavę jos nagai buvo stori ir lenkti it namo kraigas, ir tokie užsirietę, kad ji nebeįstengdavo sugniaužti kumščių.

Bet dar keistesnis buvo Babos Jagos būstas. Jos lūšna stovėjo ant didžiulių geltonų vištos kojų ir kartais pati sau eidavo, kur užsimaniusi, arba imdavo suktis ratu it pakvaišusi. Šovos bei sklendės ant langinių ir durų buvo padarytos iš žmonių pirštų, o vietoj spynos ant durų kabojo išsišiepęs kiaulės snukis aštriomis iltimis.

Vasalisa vėl kreipėsi į savo lėlytę ir paklausė:

– Ar čia toji trobelė, kurios mes ieškome?

Ir lėlytė jai, kaip visuomet, atsakė:

– Taip, čia yra tai, ko tu ieškai.

Bet nespėjus Vasalisai toliau nė žingsnio žengti, staiga iš dangaus su visa piesta atgarmėjo Baba Jaga ir griausmingai užriko:

– O *tau* ko čia prireikė?!

– Aš atėjau ugnies, močiute, – visa drebėdama atsakė Vasalisa. – Namuose šalta... Jei neparnešiu ugnies, mano namiškiai mirs...

– Kaipgi, pažįstu ir tave, ir tavo namiškius, – sušnypštė senė. – Ak tu, netikėle... Kam leidai ugniai užgesti? Kas tau šovė į galvą? Ir iš kur tu ištraukei, kad duosiu tau ugnies?

Greit pasitarusi su lėlyte, Vasalisa atsakė:

– Nes aš tavęs prašau.

– Tavo laimė, kad atsakei teisingai, – suniurzgė Baba Jaga.

Ir Vasalisa labai nudžiugo teisingai atsakiusi.

– Bet kad gautum ugnies, – perspėjo ją Baba Jaga, – turėsi nudirbti darbus, kuriuos tau užduosiu. Jei padarysi viską, ką liepsiu, duosiu tau ugnies. O jei ne... – ir senės akys plykstelėjo it žarijos, – jeigu ne, – tau galas, vaikuti!

Tai tarusi, Baba Jaga įvirto savo trobelėn, išsidrėbė ant lovos ir paliepė Vasalisai atnešti viralą iš krosnies. Katile valgio būtų užtekę dešimčiai žmonių, bet Baba Jaga susprogo kone viską, Vasalisai tepalikusi vos plutelę duonos ir sulig antpirštėliu sriubos.

– Išskalbk drapanas, pašluok kiemą ir sutvarkyk namus, – pasisotinusi įsakė ji Vasalisai. – Tada išvirk valgyti ir išrink iš aruodų supelijusius grūdus. Ir žiūrėk, kad viskas būtų padaryta! Grįšiu – patikrinsiu, ką nudirbai. Jeigu nespėsi – aš tave pačią suėsiu! – Tai tarusi, Baba Jaga išrūko su visa piesta: nosis styrojo atsikišusi it vėjarodė, o plaukai it burės plaikstėsi vėjyje. Tada ir vėl stojo naktis.

Vos tiktai Baba Jaga dingo iš akių, Vasalisa tuoj kreipėsi į savo lėlytę:

– Ką man daryti? Kaip viską laiku suspėti?

Lėlytė patikino, kad viską ji spėsianti, liepė pasistiprinti ir eiti miegoti. Vasalisa truputį užkando, pavalgydino lėlytę ir atsigulė miegoti.

Atėjus rytui, lėlytė jau buvo nudirbusi visus darbus, beliko tik išvirti valgyti. Vakare parlėkė Baba Jaga ir pamatė, kad viskas padaryta. Ji buvo patenkinta, kad darbai nudirbti, bet įniršo nerasdama, prie ko prikibti.

– Tavo laimė, mergiote, – suniurzgė ji.

Tuomet ji pašaukė savo ištikimus tarnus ir liepė sumalti grūdus. Kur buvę, kur nebuvę, staiga ore išniro trys poros rankų ir ėmė malti ir trinti grūdus, tik auksinės luobelės kaip sniegas skraidė po visą trobelę. Kai darbas buvo baigtas, Baba Jaga sėdo valgyti. Ji rijo ir kimšo ištisas valandas, o pasisotinusi tuoj įsakė Vasalisai vėl iškuopti namus, pašluoti kiemą ir išskalbti drabužius.

Dar senė parodė jai didžiulę krūvą purvo, kūpsančią vidury kiemo.

– Šitoj purvo krūvoj yra daugybė aguonų grūdelių, – pareiškė ji. – Tai va, aš noriu, kad rytoj aguonos būtų atskirai, o purvas – atskirai. Ar aišku?

Vasalisa vos nenualpo:

– O varge, kaipgi aš tai padarysiu?

Ji kyštelėjo ranką kišenėn, ir lėlytė ją nuramino:

– Nebijok, aš viską sutvarkysiu.

Sutemus Baba Jaga atsidrėbė guolyje ir garsiai užknarkė, o Vasalisa pabandė iš purvo rankioti aguonas... Po kurio laiko lėlytė jai tarė:

– Verčiau eik miegoti. Viskas bus gerai.

Lėlytė vėl nudirbo visus raganos užduotus darbus, ir kai senė parsirado namo, viskas jau buvo baigta.

– Ką gi! – sniaukrodama pro nosį suniurzgė Baba Jaga. – Tavo laimė, kad sugebėjai viską nudirbti!

Pasišaukusi ištikimuosius savo tarnus, senė paliepė jiems išspausti iš aguonų aliejų, ir vėl kur buvę, kur nebuvę ore išniro trys poros rankų ir įvykdė įsakymą.

Kol Baba Jaga piririjusi viralo laižėsi taukus, Vasalisa stovėjo greta ir žiūrėjo į ją.

– Ko čia spoksai? – burbtelėjo Baba Jaga.

– Ar galėčiau tavęs šio to paklausti, močiute? – pasiteiravo Vasalisa.

– Klausk, – sutiko senė. – Bet atmink: daug žinosi, greit pasensi!

Vasalisa pasiteiravo, kas tas šviesusis raitelis ant balto žirgo.

– A, tas pirmasis – tai mano Diena, – patenkinta sumurmėjo ragana.

– O kas tasai raudonas raitelis ant raudono žirgo?

– A, tai mano Tekanti Saulelė.

– O kas tas juodasis ant juodo žirgo?

– A, tas trečiasis – tai mano Naktis.

– Aišku, – linktelėjo Vasalisa.

– Nagi, klausk dar ko nors, meilute, – klastingai pasiūlė ragana. – Kas tau dar rūpi?

Vasalisa jau žiojosi paklausti apie tas tris poras rankų, kurios kur buvę, kur nebuvę vis pasirodydavo ore ir vėl pradingdavo, tačiau lėlytė jos kišenėje ėmė šokinėti it padūkusi, tad Vasalisa teištarė:

– Dėkui, močiute. Bet juk tu pati sakei, kad jei daug žinosiu, tai greit pasensiu.

– Oi, mergyt, bet ir gudri gi tu ne pagal amžių, – kraipydama galvą it sena pelėda, nusistebėjo ragana. – Ir kaipgi tu pasidarei tokia gudruolė?

– Su motulės palaiminimu, – nusišypsojo Vasalisa.

– Palaiminimu?! – suspiegė Baba Jaga. – Palaiminimu?! Šituose namuose nenoriu girdėti apie jokius palaiminimus! Žinai, verčiau keliauk namo, dukrele! – Ir sulig tais žodžiais ji išstūmė Vasalisą pro duris, į tamsą.

– Štai, imk ir šitą su savim, vaikeli! – Baba Jaga nukabino nuo tvoros kaukolę su žioruojančiomis akimis ir užmovusi ant lazdos padavė ją Vasalisai. – Imk ir neškis šitą kaukolę ant lazdos namo. Čia tavo ugnis. Imk ir keliauk sau sveika, ir kad man daugiau nė žodžio!

Vasalisa dar norėjo padėkoti atsisveikindama, tačiau lėlytė jos kišenėje vėl ėmė padūkusiai šokinėti, tad ji suprato turinti nedelsdama imti ugnį ir eiti. Ji tekina leidosi namo per mišką, o lėlytė ties kiekvienu kelio posūkiu ar vingiu vis rodė jai kur eiti. Su savim Vasalisa nešėsi ir ant lazdos pamautą kaukolę, iš kurios ausų, akių, nosies ir burnos kiaurymių plieskė kaitri ugnis. Staiga Vasalisa pabūgo tos liepsnos ir pavargo nuo kaukolės svorio, tad panoro ją mesti. Bet kaukolė prabilusi ėmė mergaitę raminti ir įkalbinėti, kad parneštų ją namo, pamotei ir įseserėms. Vasalisa taip ir padarė.

Vasalisai artinantis prie namų, jos pamotė ir įseserės pažvelgusios pro langą pamatė keistą šviešelę, kuri šokčiodama artėjo per mišką. Jos nė iš tolo nenutuokė, kas tai galėtų būti. Mat nedorėlės jau buvo nusprendusios, kad jei Vasalisa taip ilgai negrįžta, va-

dinasi, jos jau nebėra gyvos, o jos kaulus bus apgraužę laukiniai žvėrys: taip jai ir reikia!

Tuo tarpu Vasalisa jau beveik pasiekė namus. Pažinusios ją, pamotė su dukterimis išlėkė laukan, pripuolė prie jos ir ėmė skųstis, jog nuo tada, kai ji išėjusi, jos sėdinčios namie be ugnies, nes kad ir kiek bandžiusios ją įkurti, ugnis vis gęstanti.

Vasalisa džiugiai įžengė į vidų. Ji jautėsi be galo laiminga, kad pavyko gyvai ir sveikai grįžti namo ir dar parnešti namiškiams žadėtąją ugnį. Tačiau ant lazdos pamauta kaukolė nė akimirkai nenuleido savo žioruojančių akių nuo pamotės ir jos dukterų, ir tol spigino jas deginančiu žvilgsniu, kol paryčiais visa trijulė pavirto į nuodėgulius.

Štai ji – toji netikėta, it kirviu nukirsta pabaiga, kurios tikslas – išsviesti klausytojus iš pasakos pasaulio ir grąžinti atgal į žemę. Pasakos labai dažnai šitaip baigiasi. Tokia pabaiga – tai tarsi garsus pokštelėjimas, grąžinantis užsisvajojusį žmogų į kasdienę tikrovę.

„Vasalisa" pasakoja apie tai, kaip palaiminta moteriškos intuicijos galia iš motinos pereina dukteriai ir taip keliauja iš kartos į kartą. Ši neprilygstama galia, vadinama intuicija, susideda iš greito kaip žaibas vidinio regėjimo, vidinės klausos, vidinės juslės ir vidinio žinojimo.

Per daugelį kartų šios intuityvios moterų galios pavirto nelyginant požeminėmis upėmis, palaidotomis po storu apnašų klodu dėl ilgo nenaudojimo ir nepagrįstų kaltinimų nebūtom blogybėm. Tačiau ne veltui Jungas yra pastebėjęs, kad dvasiniame pasaulyje niekuomet niekas nedingsta. Man regis, nesuklysime manydamos, jog tai, kas atrodo pražuvę mūsų dvasioje, vis dar glūdi kažkur jos gelmėse. Taigi ir ši instinktyvaus žinojimo bei moteriškos intuicijos versmė niekur nedingo, o tai, kas palaidota, visuomet galima vėl atkasti ir ištraukti į dienos šviesą.

Norėdamos suvokti šios pasakos prasmę, pirmiausia turime įsisąmoninti, kad visi jos komponentai atspindi vienos moters dvasines savybes. Taigi ir visi pasakos aspektai nušviečia individualų dvasinės iniciacijos procesą. Iniciacija – tai tam tikrų užduočių įvykdymas. Šioje pasakoje iš viso yra devynios užduotys, kurias privalo atlikti moters dvasia. Ir visos jos sukasi apie Senosios Laukinės Motinos įpročius bei gyvenimo būdą.

Paeiliui įveikiant šias užduotis, moters intuicija – toji išmintinga būtybė, kuri neatsitraukdama nė per žingsnį visur eina drauge su moterimi, kiaurai permato visus jos gyvenimo aspektus ir kiekvieną iš jų geba kuo tiksliausiai apibūdinti, – grąžinama atgal į savo vietą moters dvasioje. Šio proceso tikslas – suformuoti meilės bei pasitikėjimo sklidinus santykius su šia būtybe, kurią mes pavadinome „žinančiąja" ir kuri sudaro Laukinės Moters archetipo šerdį.

Apeigas, kurioms vadovauja senoji laukinė moterų Deivė, Baba Jaga, sudaro kelios iniciacijų užduotys.

Pirmoji užduotis: leisk gerajai motulei numirti

Pasakos pradžioje mirštanti motina palieka dukteriai labai vertingą palikimą.

Šiame gyvenimo etape moteris privalo susidoroti su tokiais dvasiniais uždaviniais: *susitaikyti su tuo, kad pernelyg rūpestinga, nuolatos sauganti, ginanti ir globojanti dvasinė motina netinka būti svarbiausia būsimojo instinktyvaus gyvenimo vedle (geroji motulė miršta). Imtis atsakomybės už tolesnį savarankišką savo gyvenimą, mokytis pačiai suvokti, kas yra grėsmė, intrigos, politika. Išmokti budriai saugotis ir gintis. Leisti numirti tam, kam privalu numirti. Kai geroji motulė numiršta, užgimsta nauja moteris.*

Pasakoje iniciacijos procesas prasideda tuomet, kai miršta mylima geroji motulė. Jos nebelieka, ji niekad nebepaglostys Vasalisai galvelės. Kiekvienos dukters gyvenime ateina metas, kai geroji dvasinė motina – tiek sykių anksčiau ją gelbėjusi ir traukusi

iš bėdos – pasidaro pernelyg gera, o jos išskirtinis rūpestingumas ir globa pradeda kliudyti dukteriai priimti naujus gyvenimo iššūkius, – vadinasi, ir toliau tobulėti.

Mums natūraliai bręstant, šioji pernelyg gera dvasinė motina po truputį blėsta ir nyksta, traukiasi į šalį, kol galiausiai mes liekame vienos ir turime pačios savimi pasirūpinti. Nors mes visuomet išsaugome jos paliktą dvasinės šilumos dalį, šis natūralus dvasinis virsmas priverčia mus pradėti savarankišką gyvenimą pasaulyje, kuris anaiptol ne motiniškai nusiteikęs mūsų atžvilgiu. Bet pala, čia dar ne viskas! Ši geroji dvasinė motulė sugeba kur kas daugiau, nei iš pradžių atrodė. Po vilnone antklode ji slepia mažą lėlytę, kurią ir palieka dukteriai.

Taip, šis pasakos personažas neabejotinai turi savyje Laukinės Motinos dalelę. Tiktai geroji motulė negali iki galo jos įkūnyti, kadangi ji yra mūsų kūdikystės, mūsų pieninių dantukų laikotarpio mama, toji palaiminta būtybė, kurios kiekvienam mažyliui verkiant reikia, kol išmoks tvirtai stovėti ant kojų dvasiniame meilės pasaulyje. Tad nors geroji motulė tegali gyventi ir įtakoti dukterį tik iki tam tikro jos gyvenimo momento, net ir išeidama ji geba deramai pasirūpinti savo atžala. Ji palaimina Vasalisą dovanodama jai lėlytę, ir kaip vėliau pamatysime, šis palaiminimas išties neįkainojamas.

Šis dramatiškas psichologinis pokytis – rūpestingosios motulės pasitraukimas – nutinka mergaitei išskrendant iš saugaus, pūkais iškloto vaikystės lizdelio į laukines paauglystės džiungles. Deja, kai kurioms mergaitėms šiuo laikotarpiu naujõs, kur kas įžvalgesnės vidinės motinos, vadinamos intuicija, formavimosi procesas dar toli gražu nebūna pasibaigęs, ir tokios tik pusiau į tikrąjį gyvenimą įvesdintos moterys paskui metų metus kamuojasi, trokšdamos pereiti visą iniciaciją iki galo ir pačios kaip įmanydamos lopydamos savo spragas.

Moters iniciacijų procesas gali sulėtėti ar užstrigti dėl daugelio priežasčių, pavyzdžiui, jeigu ankstyvoje jaunystėje jos daliai tenka pernelyg daug psichologinio pobūdžio sunkumų, ypač jeigu dar ir vaikystėje jai neteko patirti nuolatinės „pakankamai geros“

motinos priežiūros.[3] Sėkmingai iniciacijos baigčiai gali kliudyti ir nepakankama dvasinė įtampa: taip būna tuomet, kai pernelyg gera motulė pasižymi nepalaužiama sveikata ir atkaklios piktžolės gajumu – ji veši sau ir lapoja, gobdama šakomis dukterį netgi tuomet, kai scenarijuje apie ją aiškiai pasakyta: „Skubiai palieka sceną“. Tokiais atvejais dukterys būna pernelyg bailios ir nedrąsios, kad ryžtųsi eiti į girią, ir visokiais būdais stengiasi to išvengti.

Joms ir toms suaugusioms moterims, kurias gyvenimo sunkumai apdaužė ir nutolino nuo jų giluminio, intuityvaus gyvenimo ir kurios dažniausiai dejuoja: „Ak, aš taip pavargau nuolatos pati savim rūpintis“, – gali pagelbėti vienas labai geras ir išmintingas būdas. Tai iniciacijos sutvirtinimas, pakartojimas arba nauja iniciacija, kurie leistų atkurti giluminę intuiciją bet kokio amžiaus moteriai. O juk tiktai giluminė intuicija žino, ko mums reikia, ką mums toliau daryti... ir pasako tai žaibo greitumu, jei tik mes paklausytume jos nurodymų.

Vasalisos iniciacija prasideda nuo mokymosi leisti numirti tam, kam metas mirti. Vadinasi, ji privalo išmokti numarinti tas dvasines vertybes bei pažiūras, kurios jai nieko daugiau nebeduoda. Čia ypač reikėtų atkreipti dėmesį į tuos seniai nusistovėjusius principus bei dogmas, dėl kurių mūsų gyvenimas darosi pernelyg saugus ir ramus, ir kurie pančioja mums kojas, versdami trypčioti vietoje, užuot laisvai žengus į priekį.

Laikotarpis, per kurį nunyksta mūsų vaikystės „geroji motulė“ ir su ja susijusios pažiūros bei vertinimai, visuomet būna puikus metas daug ko išmokti. Nors visų mūsų gyvenime pasitaiko tarpsnių, per kuriuos mes visiškai pagrįstai laikomės įsikibusios mus globojančios dvasinės motinos rankos (pavyzdžiui, vaikystėje, arba kai sveikstame po ligos, bandome atsigauti patyrusios dvasinę ar psichologinę traumą, arba kai mūsų gyvybei gresia pavojus ir kuo tyliau tupėsime, tuo geriau), nors tolesniam gyvenimui mes saugome sukaupusios didžiules jos meilės ir paramos atsargas, tačiau visuomet ateina metas, taip sakant, pakeisti motiną.[4]

Jeigu pernelyg ilgai leisimės globojamos savo vidinės dvasinės motinos, tai nepatirsime jokių išbandymų ir užkirsime kelią to-

lesnei savo dvasinei raidai. Aišku, aš jokiu būdu nenoriu pasakyti, kad moterys privalo sąmoningai ieškoti kančių ar pažeminimų; aš tiktai manau, kad kiekviena turėtume nusistatyti kokį nors tikslą gyvenime, kurį norėtume pasiekti ir dėl kurio ryžtumės rizikuoti. Tiktai tokiu būdu lavėja moters intuicija.

Vilkė motina, augindama savo mažylius, iš pradžių daugybę laiko su jais tiesiog dykinėja. Visi drauge jie nerūpestingai voliojasi, sukritę į vieną gauruotą krūvą, o išorinis, pavojų kupinas pasaulis, regis, būna nutolęs kažin kur. Tačiau pradėjusi mokyti jauniklius medžioklės ir grobio persekiojimo gudrybių, vilkė tolydžio šiepia dantis, urzgia, taikosi grybštelėti ir reikalauja neatsilikti, o jeigu jaunikliai neklauso, – negailestingai duoda pylos.

Būtent siekdamos toliau augti ir tobulėti, mes pakeičiame rūpestingąją dvasinę savo motulę, kuri taip puikiai tiko mums, kol buvome mažos, kitokia motina, gyvenančia dar gilesnėse dvasinėse tankmėse, kuri sykiu yra mūsų kelionės draugė ir mokytoja. Ji taip pat mus myli, bet yra nepalyginamai griežtesnė ir reiklesnė.

Dauguma mūsų anaiptol nenorime leisti gerajai dvasinei savo motulei mirti vien todėl, kad tam atėjo metas. Nors ji ir kliudo pasireikšti ryškiausioms gyvybinėms mūsų galioms, bet užtat su ja taip gera, taip ramu ir patogu, – tad kam gi reikia skirtis? Kartais mes girdime vidinius balsus, įkalbinėjančius mus jokiu būdu nieko nekeisti, nesiveržti iš saugaus prieglobsčio.

Šitie balsai šaukia mums: „Ak, nekalbėk taip!“ arba „Kaip tu gali taip elgtis!“ arba „Jeigu tu taip padarysi, tu man daugiau nebe duktė (draugė, bendramintė)!“ arba „Neik, ten pavojinga!“ arba „Ką žinai, kas tavęs laukia, kai paliksi šitą jaukų lizdelį?“ arba „Tau gresia vien tik pažeminimai“, – ar ką nors panašaus, o gal net dar klastingesnio: „Tu imk ir apsimesk, neva rizikuoji, o pati paslapčiom lik čia, su manim!“

Visi šie balsai priklauso išsigandusiai ar net gerokai supykusiai gerajai motulei, slypinčiai mūsų dvasios gelmėse. Neverta jos kaltinti – tokia jau ji yra. Bet jei mes pasiduosime jos įkalbinėjamos ir pernelyg ilgai laikysimės įsikibusios jos sijono, tai mūsų gyvenimas ir mūsų saviraiškos galimybės nugrims patamsiuose ir, užuot sustiprėjusios, mes tapsime gležnos ir bejėgės.

Arba dar blogiau: kas nutinka, kai bandome užgniaužti siautulingą energiją ir neleidžiame jai išsilieti? Nelyginant stebuklingas pasakų katiliukas neišmanėlio rankose, ji vis plečiasi, pilnėja ir pliupa, kol galop sprogsta – ir visas turinys išsidrabsto ant žemės! Todėl neišvengiamai turime suvokti, jog tam, kad intuityvioji dvasia galėtų nekliudomai kaupti jėgas, geroji rūpestingoji motulė privalo pasitraukti. Arba, dar tiksliau pasakius, mes anksčiau ar vėliau pasijuntame išmestos iš to mielo, jaukaus prieglobsčio: ne todėl, kad pačios to norėjome arba kad buvome visiškai tam pasirengusios – niekas niekuomet nebūna visiškai tam pasirengęs, – o tiesiog todėl, kad girios pakraštyje mūsų kai kas laukia, ir mums lemta tenai nukeliauti.

Guillaume'as Apollinaire'as rašė: „Mes atvedėme juos prie krašto ir siūlėme paskraidyti. Jie spyrėsi. „Skriskit!“ – šaukėme mes. Bet jie ir toliau spyriojosi. Tuomet mes nustūmėme juos žemyn. Ir jie nuskrido“.

Moterims baimė netekti pernelyg saugaus ir patogaus gyvenimo yra itin būdinga. Kartais moteris taip mėgaujasi perdėta savo gerosios motulės globa, jog nori, kad tai tęstųsi amžinai. Bet retsykiais jai reikia patirti nerimo ir pavojų, antraip galima visą gyvenimą taip ir pratupėti lizde.

Kartais moteris klaikiai bijo bent akimirkai prarasti tvirtą pagrindą po kojomis. Ji prisigalvoja pasiteisinimų daugiau, nei šuo turi blusų. O tereikia paprasčiausiai nerti gilyn ir pažiūrėti, kas bus. Tiktai tokiu būdu įmanoma atgaivinti intuityviąją savo prigimtį. Arba pasitaiko, kad moteris taip ilgai užsibuvo pernelyg gera motule kitiems suaugusiems žmonėms, kad šie tiesiog prisisiurbė jai prie krūtinės ir jokiais būdais nenori jos paleisti. Tokiais atvejais moteriai teks nuspirti juos užpakaline letena ir vis vien žengti toliau.

O kadangi sapnuose dvasia, be kita ko, mėgina kompensuoti tai, ko nenori arba negali pripažinti ego, tai moters sapnuose šituo pereinamuoju laikotarpiu paprastai netrūksta visokiausių gaudynių, aklaviečių, niekaip neužsivedančių mašinų, bevaisių nėštumų ir kitokių sustingusio gyvenimo simbolių. Mat viduje

moteris puikiai jaučia, jog esybė, kuri pernelyg ilgai užsibūna labai miela, pasmerkta žūti.

Todėl pirmasis mūsų žingsnis – atgniaužti ranką, įsikibusią į švytintį tokios mielos, tokios geros dvasinės motulės archetipą, ir paleisti ją. Juk mes jau nujunkome nuo krūties ir mokomės medžioti. Todėl mūsų laukia Laukinė Motina, pasiryžusi mus visko išmokyti. Bet iš pradžių teks laikytis lėlės, kol suprasime, kaip ja naudotis.

Antroji užduotis: atskleisk tamsų šešėlį

Šitoje pasakos dalyje į Vasalisos pasaulį įsiveržia bjaurioji pamotė[5] su savo dukterimis ir pradeda nuodyti podukrai gyvenimą. Šio etapo uždaviniai tokie: *mokytis dar sąmoningiau atsisveikinti su pernelyg gera motule. Suprasti, kad gyvenimas netaps rožėmis klotas vien todėl, kad būsi gera, meili ir paklusni (Vasalisa tarnauja it vergė, tačiau tai nepadeda). Tiesiogiai pažinti šešėlines savo prigimties puses, ypač savajam Aš būdingą egoizmą, pavydą ir polinkį engti kitus (pamotė ir jos dukterys). Sąžiningai pripažinti šių bruožų egzistavimą. Pasistengti kaip galima geriau sugyventi su bjauriausiomis savo asmenybės pusėmis. Netrukdyti kylančiai įtampai tarp to, kokią jus mokė būti ir kokia jūs iš tiesų esate. Palaipsniui leisti savo senajai esybei numirti, o naujajai, intuityviajai – susiformuoti.*

Pamotė ir įseserės įkūnija menkai teišsivysčiusias, tačiau įžūlias ir žiaurias dvasios puses. Tai yra šešėliniai elementai, atspindintys tuos asmenybės aspektus, kurie mūsų ego atrodo nepageidautini, nenaudingi ir todėl nugrūstini į patamsius. Viena vertus, tokios šešėlinės savybės gali pasirodyti besančios visiškai teigiamos, kadangi neretai ir didžiausi moterų talentai bei gabumai nustumiami į tamsą, kur paslapčiomis glūdi ir laukia, kol juos atras. Antra vertus, negatyviąsias šešėlines jėgas, kurios šiaip jau linkusios naikinti arba guiti visa, kas nauja bei gyvybinga, kaip netrukus pamatysime, irgi galima nukreipti sau naudinga linkme. Kai ši juoduma prasiveržia, mes pagaliau galime nuodugniai su ja susi-

pažinti, nustatyti jos ištakas, šitaip pačios tapdamos stipresnės ir išmintingesnės.

Šioje iniciacijų pakopoje moterį kamuoja niekingi dvasios reikalavimai ir raginimai nesispyriojant paklusti svetimiems norams ir užgaidoms. Bandymas paklusti atneša sukrečiantį praregėjimą, kurį privalo įsidėmėti kiekviena moteris. Esmė ta, kad mėgindamos būti savimi, mes tampame nepriimtinos daugeliui kitų, o siekdamos pildyti kitų norus bei reikalavimus, turime atsižadėti pačios savęs. Tai kankinanti, širdį draskanti įtampa, kurią privalu patirti, bet išeitis aiški.

Vasalisa visiškai beteisė, nes patenka į šeimą, kuri nepajėgia jos nei suprasti, nei įvertinti. Pamotei ir įseserėms jinai nereikalinga. Jos neapkenčia Vasalisos ir kaip įmanydamos ją užgaulioja. Elgiasi su ja kaip su Svetima, nepatikima būtybe. Beje, pasakose svetimojo arba atstumtojo vaidmuo paprastai atitenka tam, kuris glaudžiausiai susijęs su prigimtiniu žinojimu.

Pamotė ir įseserės interpretuotinos kaip būtybės, įdiegtos į moters dvasią tos kultūros, kuriai moteris priklauso. Netikroji dvasios šeima skiriasi nuo „sielos šeimos", kadangi ji susijusi su super-ego – tuo dvasios aspektu, kuris susiformuoja priklausomai nuo kiekvienos visuomenės moteriai keliamų reikalavimų – pozityvių arba gniuždančių. Moteris jaučia, kad šie visuomeniniai – tai yra super-ego nulemti – antsluoksniai bei įtakos kyla ne iš jos pačios dvasios gelmių, o tarsi iš kažkokio kito, išorinio, šaltinio, kuris nėra įgimtas. Šie visuomeniniai/super-ego antsluoksniai gali būti tiek labai pozityvūs, tiek ir baisiai žalingi.

Netikroji Vasalisos šeima yra tarsi dvasinis auglys, užspaudęs svarbiausius gyvybinius nervus. Jos tarsi koks prakeiktų raganų choras be paliovos tyčiojasi ir erzina: „Tu to nesugebėsi. Tu niekam tikusi. Tu bailė. Tu kvaila, bespalvė, neįdomi. Tu neturi laiko. Gudrūs dalykai ne tavo nosiai. Tau galima darbuotis tik nuo čia iki čia, bet šiukštu – ne daugiau! Liaukis, nes prisišauksi bėdos!" Kadangi Vasalisa kol kas dar pati nesuvokia, ką sugebanti, ji leidžia šitai juodai jėgai užtverti sau kelią. Tam, kad gyvenimas vėl grįžtų į vėžes, reikia kažko naujo, nepatirto ir gaivaus.

Argi ne taip būna ir mums? Iš pasakos matome, kad Vasalisos intuicija dar labai menka, ji ne itin tenutuokia, kas dedasi aplinkui, o jos dvasios tėvas taip pat nemato aplinkos atšiaurumo; jis irgi pernelyg geras ir pats neturi intuicijos. Įdomu pastebėti, kad naivius tėvus turinčioms dukterims pabusti ir subręsti dažnai prireikia kur kas daugiau laiko.

Mus irgi skriaudžia netikrosios šeimos, įsitaisiusios mūsų viduje ar aplink mus, nariai, aiškindami, neva esame niekam vertos, neįdomios, ir akindami mus nuolatos galvoti apie savo trūkumus, užuot kreipus dėmesį į žiaurumus, kurie dedasi aplinkui, – iš kur jie besirastų: iš mūsų pačių vidinio pasaulio ar iš mus supančios visuomenės. Šiaip ar taip, kad perprastume kieno nors esmę ar permatytume kokį nors dalyką kiaurai, mums reikia intuicijos bei ganėtinos tvirtybės nepalūžti ir atlaikyti tai, ką pamatysime. Kaip ir Vasalisa, mes dažnai stengiamės būti geros ir mandagios, užuot buvusios įžvalgios ir supratingos. Galbūt mus mokė pamiršti skvarbų įžvalgumą, neva lengviau gyvensime. Tačiau atlygis už pastangas būti gerai[6] sunkiomis aplinkybėmis dažniausiai tebūna tik dar žiauresnė priespauda bei engimas. Nors moteris ir jaučia, kad likdama savimi ji atstums kitus, būtent ši dvasinė įtampa yra žūtbūtinai reikalinga sielai formuotis ir laukiamiems pokyčiams įgyvendinti.

Taigi pamotė su savo dukterimis susimoko išsiųsti Vasalisą iš namų. „Eik į girią, Vasalisa, – slapčiomis rezga planą jos, – eik pas Babą Jagą, o jei liksi gyva (ko tikrai nebus, cha-cha-cha!), tuomet gal mes tave ir priimsim į savo tarpą." Tai kritinis momentas, kadangi daugelis moterų taip ir lieka įpusėjusios šį iniciacijų procesą, bet jo nebaigusios – kitaip tariant, nei paleistos, nei pakartos. Nors dvasioje ir taip jau gyvena prigimtinis grobuonis, kuris tartum prisuktas nuolatos kartoja: „Mirtis!", „Ak, kad tave galas!" ir „Mesk viską velniop!", tačiau moterį supanti visuomenė bei ją išauklėjusi šeima gali būti faktiškai užgniaužusios jos dvasioje tą natūralų, bet iš prigimties ganėtinai kuklų sugebėjimą priešintis.

Pavyzdžiui, kartais moterys, užaugusios šeimose, kur nebuvo vertinami jų gabumai, nuolat kelia sau nežmoniškai didelius

tikslus ir puola jų įgyvendinti, nors nė pačios nežino, kam to reikia. Joms atrodo, kad tiktai apsigynusios tris disertacijas, aukštyn kojom įsikorusios į Everestą ar įvykdžiusios gausybę kitokių nežinia kiek laiko, pinigų ir jėgų surysiančių pavojingų žygių, jos sugebės pagaliau priversti savo namiškius pamatyti, kad yra šio to vertos. „Na, ar dabar jau mane pripažinsit? Ne? Na, ką gi, – gilus atodūsis, – tuomet žiūrėkit!“ Šis netikrosios šeimos auglys, žinoma, veši mumyse, nesvarbu, kaip jį įsigijome, ir mūsų užduotis – taip su juo susitvarkyti, kad iš kovos išeitume sustiprėjusios. Vis dėlto, kaip netrukus pamatysime, pagrindinio, giliojo dvasios triūso požiūriu tikrai neverta stengtis įrodyti savo vertę pagiežingų raganų chorui; pasirodo, tokios pastangos netgi kliudo iniciacijai.

Vasalisa triūsia diena iš dienos nesiskųsdama ir nedejuodama. Iš pirmo žvilgsnio toks tylus paklusnumas atrodo herojiškas, tačiau iš tiesų jo rezultatas – vis didesnė priespauda ir stiprėjanti įtampa tarp dviejų priešingų prigimties pusių, iš kurių viena – pernelyg gera, o antroji – pernelyg reikli. Kaip ir vidinis konfliktas tarp išlikimo savimi ir prisitaikėliškumo, ši įtampa irgi duoda gerų rezultatų. Moteris, pakliuvusi tarp šių dviejų ugnių, eina teisingu keliu, bet privalo nesustoti.

Pasakoje matome, kad pamotė ir įseserės taip gniuždo besiskleidžiančią dvasią, kad jų pastangomis net užgęsta ugnis. Šią akimirką moteris pradeda justi netenkanti savo dvasinių turtų. Jai šalta, ji vieniša ir pasiryžusi padaryti bet ką, kad tik iš naujo įžiebtų šviesą. Būtent tokio postūmio ir reikėjo pernelyg gerai mergaitei, kad ji toliau žengtų keliu, vedančiu savo pačios galių atradimo link. Atrodytų, kad Vasalisai būtina sutikti Didžiąją Laukinę Raganą tam, kad ši kaip reikiant ją išgąsdintų. Mes privalome palikti pavyduolių chorą ir leistis girion. Juk neįmanoma vienu metu ir likti, ir išeiti.

Kaip ir mums, Vasalisai reikia kokio nors kelrodžio, orientyro, kuris padėtų atskirti, kas jai gera ir naudinga, o kas – ne. Jokia dvasinė raida neįmanoma, jeigu visi, kas netingi, valosi į tave kojas. Moterys, tolydžio mėginančios slėpti giliausius savo

jausmus, pačios save žudo. Ugnis gęsta. Tai labai skaudi dvasinės komos atmaina.

Pasakoje nutinka priešingai, nors gal kiek per žiauriai – užgesusi ugnis prižadina Vasalisą iš jos romaus paklusnumo. Dabar ji numiršta savo senajam gyvenimo būdui ir yra priversta virpėdama žengti į naują, kitokį būvį, pagrįstą kur kas brandesniu ir gilesniu dvasiniu žinojimu.

Trečioji užduotis: rask kelią tamsoje

Šioje pasakos dalyje mirštančios motinos palikta lėlytė veda Vasalisą tamsoje per girią į Babos Jagos buveinę. Šio laikotarpio dvasiniai uždaviniai tokie: *pasiryžti keliauti į tikrųjų iniciacijų vietą (įžengti girion) ir pratintis prie nepatirto, šiurpą keliančio pojūčio, kai atsiduodi intuityviųjų galių valion. Lavinti jusles, mokytis nustatyti kryptį paslaptingosios pasąmonės link, pasikliaujant vien tiktai vidiniais savo jutimais. Mokytis rasti kelią atgal, pas Laukinę Motiną (klausyti lėlytės nurodymų). Mokytis penėti savo intuiciją (valgydinti lėlę). Leisti silpnai, nieko neišmanančiai mergelei numirti dar labiau. Visą galią patikėti lėlei, t. y. intuicijai.*

Vasalisos lėlė yra iš Senosios Laukinės Motinos atsargų. Lėlės – tai vienas iš simbolinių instinktyviosios prigimties turtų. Vasalisos atveju lėlytė įkūnija *la vidacita,* mažą instinktyviąją gyvybinę galią, kuri kartu yra ir nuožmi, ir atkakli. Kad ir į kokį mėšlą beįliptume, ji vis tiek toliau gyvena mumyse savo slaptą gyvenimą.

Daugelį amžių žmonės jautė, kad lėlės skleidžia savotišką šventumą ir *mana*[7] – tam tikrą bauginančią, prikaustančią esatį, kuri savotiškai veikia žmones, dvasiškai juos transformuodama. Antai kaimo žolininkės garbsto mandragoros šaknį, kad ji tokia panaši į žmogaus kūną – su savotiškomis rankas ir kojas primenančiomis ataugomis ir gumbu galvos vietoje. Jos tikina, kad toje šaknyje slypinčios didžiulės dvasinės galios. Apie lėles irgi sakoma, esą jų kūrėjai įkvepia joms gyvybės. Kai kurios lėlės naudojamos atliekant apeigas, ritualus, kerėjimus, meilės burtus ar šiaip iš-

daigas. Gyvendama drauge su kunos genties indėnais Panamai priklausančiose salose, pastebėjau, kad nedidukes medines figūrėles jie naudoja kaip valdžios ženklus, primenančius žmogui apie jo paties turimą galią.

Viso pasaulio muziejai grūste prigrūsti visokiausių stabukų ir figūrėlių, nulipintų iš molio, išskobtų iš medžio ar nukaltų iš metalo. Paleolito bei neolito laikų figūrėlės irgi yra lėlės. Meno galerijose lėlių taip pat apstu. Pavyzdys iš šiuolaikinio meno galėtų būti Segalo sukurtos žmogaus dydžio į marlę susuktos mumijos. Lėlytės su tautiniais rūbais tiesiog užplūdusios suvenyrų krautuvėles geležinkelio stotyse ir benzino kolonėles prie didžiųjų automagistralių. Karaliai nuo neatmenamų laikų dovanodavo vieni kitiems lėles kaip geros valios ženklą. Kaimo bažnytėlėse visame pasaulyje apstu lėlių – šventųjų. Tokios šventųjų figūros ne tik nuolatos mazgojamos, puošiamos rankų darbo apdarais, bet ir „išvedamos pasivaikščioti", kad savo akimis pamatytų, ar gerai dera laukai ir kaip gyvena žmonės, o paskui galėtų juos užtarti danguje.

Lėlė – tai simbolinis homunkulas, maža būtybė.[8] Ji simbolizuoja tą mistiškąją paslaptį, glūdinčią žmonėse. Tai tarsi nedidukė spindinti pirmapradžio Aš kopija. Iš pirmo žvilgsnio – lėlė, ir tiek. Tačiau ji įkūnija tą sielos dalelytę, kurioje sukaupta visa didžiosios žmogaus sielos išmintis. Lėlė kalba plonyčiu, vos girdimu senosios *La Que Sabe*, Žinančiosios, balsu.

Lėlė simboliškai gimininga gnomams, elfams, laumėms, fėjoms ir nykštukams. Pasakose šios būtybės yra giliausios, pulsuojančios išminties, glūdinčios dvasinėje kultūroje, reprezentantės. Jos nenuilsdamos triūsia, atlikdamos sumanumo reikalaujančius vidinius darbus. Juk dvasia darbuojasi ir tada, kai mes miegame, – ypač tada! – net jeigu sąmoningai nesuvokiame, kas vyksta.

Taigi lėlė įkūnija vidinę mūsų, moterų, dvasią; tai – vidinio proto balsas, vidinis žinojimas bei vidinė sąmonė. Lėlytė – nelyginant tas pasakų paukštelis, atskrendantis pačiulbėti veikėjai į ausį, įspėjantis ją apie pasislėpusį priešą ir pamokantis, ką daryti toliau. Tai homunkulo – mažytės mumyse slypinčios būtybės – iš-

mintis. Tai mūsų ištikimoji pagalbininkė, kurios šiaip jau niekada nematyti, bet į kurią visuomet galima kreiptis.

Tai pats geriausias palaiminimas, kokį tik motina gali suteikti dukteriai – išmokyti ją pasikliauti savo pačios intuicija. Tėvams labai paprasta perduoti vaikui intuiciją: „Tu tokia nuovoki! Nagi, kaip manai, kas už viso to slypi?“ Tuomet intuicija mums nebeatrodys esanti kažin kokia iracionali keistenybė ar netgi yda, o tiesiog pats tikriausias mūsų sielos balsas. Intuicija kaipmat nurodo, kuria kryptimi būtų geriausia pasukti. Jai būdinga savisauga, ji greit pajunta giluminius motyvus bei ketinimus ir nustato, kaip reikėtų elgtis, kad kuo mažiau sužalotume dvasią.

Būtent tai ir matome pasakoje. Vasalisos motina suteikė dukteriai neprilygstamą malonę, palikdama jai lėlę ir liepdama niekuomet nuo jos nesiskirti. Būdama glaudžiai susieta su savo intuicija, mergaitė įpranta nedvejodama bet kuriuo atveju ja pasikliauti. Dabar jau moteris vadovaujasi nebe principu „kas bus, tebūnie“, o visiškai kitokiu – „pala, tuoj pasižiūrėsiu, ką visa tai reiškia“.

Kuo gi ši laukinė intuicija taip praverčia moterims? Ji kaip vilkė – turi nagus, kuriais gali pradrėksti ar pričiupti, akis, gebančias matyti kiaurai *personos* apžavus, ir ausis, kurios girdi daugiau, nei pasiekiama įprastai žmogiškai klausai. Apsiginklavusi tokiais puikiais dvasiniais instrumentais, moteris įgyja ypač jautrią pagavą ir kone gyvulišką[9] nuojautą, kuri suteikia papildomų spalvų jos moteriškumui ir leidžia jai kur kas labiau pasitikėti savimi, žengiant į išorinį pasaulį.

Taigi Vasalisa iškeliauja parnešti žarijų, kad galėtų iš naujo įžiebti ugnį. Atsidūrus tamsoje, klaidžiame miške, *jai nieko kito nebelieka*, tiktai klausytis vidinio savo balso, kurį perduoda lėlytė. Ji pratinasi pasikliauti jųdviejų sąjunga, be to, mokosi ir dar vieno dalyko – valgydinti lėlę.

Kuo gi reikia penėti intuiciją, kad ji niekuomet nebadautų ir visuomet prireikus atsilieptų į mūsų prašymą išanalizuoti susidariusią padėtį? Intuicijos penas – tai pats gyvenimas; o maitinama ji klausantis, ką ji sako. Kokia nauda iš balso, jeigu nėra ausies,

kuri jo klausytų? Ko verta kasdienybės džiunglėse pasiklydusi moteris, jeigu ji negirdi ir nemoka klausytis to, ką sako *La Que Sabe*, Žinančioji?

Esu šimtus, net tūkstančius kartų girdėjusi moteris aimanuojant: „Oi, reikėjo gi man paklausyti vidinio savo balso! Žinojau juk, kad reikia / nereikia daryti taip ir taip, bet nepaisiau savo intuicijos“. Savo giliąją intuityviąją būtį mes penime tuomet, kai klausome ir paisome jos patarimų. Tai labai savotiškas personažas, toji stebuklinga lėlės dydžio būtybė, gyvenanti dvasinėje vidinės moters šalyje. Ji iš dalies panaši į raumenis mūsų kūne: nenaudojami, netreniruojami jie sunyksta. Lygiai taip ir intuicija: nemaitinama, nenaudojama ji atrofuojasi.

Lėlės valgydinimas sudaro svarbų Laukinės Moters – paslėptų lobių sergėtojos – archetipo ciklą. Vasalisa dvejopai maitina savo lėlytę: pirmiausia – duonos žiauberėle, gyvybės trupiniais naujo dvasinio žygio pradžiai, o antra – tuo, jog suranda kelią pas Senąją Laukinę Motiną, Babą Jagą. Ties kiekvienu posūkiu ar kelio atsišakojimu ji klausia lėlės patarimo, o ši nurodo, kurioje pusėje „namai“.

Lėlės ir Vasalisos santykiai įkūnija tam tikrą empatinės magijos rūšį, jungiančią moterį ir jos intuiciją. Šis palaimintasis ryšys, intuicijos bandymas ir penėjimas, yra tai, kas tegali būti perduodama vienos moters – kitai. Lygiai kaip Vasalisa, mes irgi tvirtiname ryšį su intuityviąja savo prigimtimi, sulig kiekvienu nauju posūkiu įsiklausydamos į savo vidinį balsą: „Kur man sukti – į dešinę ar į kairę? Eiti ar pasilikti? Priešintis ar nusileisti? Bėgti šalin ar veržtis į priekį? Ar šis žmogus, įvykis, sumanymas tikrai toks, koks atrodo?“

Pažeistas moters ir laukinės jos intuicijos tarpusavio ryšys neretai suprantamas taip, tarsi pati intuicija būtų pažeista. Tai netiesa. Pažeidžiama ne intuicija, o tiktai motinišku palaiminimu grindžiamas paveldėjimo ryšys – būdas, kuriuo perteikiamas gebėjimas kliautis intuicija, kurį moteris paveldi iš visų savo moteriškos giminės pramočių, gyvenusių iki jos: būtent ši begalinė moterų upė yra patvenkiama.[10] Dėl to gali būti smarkiai

sumenkęs moters suvokimas, kas yra intuityvioji išmintis, tačiau kiek pasipraktikavus jis grįžta visu pajėgumu.[11]

Lėlės yra savotiški talismanai. Talismanai primena tai, kas jaučiama, nors nematoma, ir tai, kas egzistuoja, bet nėra iš pirmo žvilgsnio akivaizdu. Dieviškasis lėlės pavidalo talismanas mums nuolat primena, pasakinėja, numato į priekį. Ši intuityvi funkcija būdinga visoms moterims. Tai galinga, fundamentali pagava. Tai ne tas imlumas, kadaise taip garbintas klasikinės psichologijos, – ne pasyvi suvokimo priemonė, o ypatinga pagava, turinti tiesioginį ryšį su giliąja išmintimi, persmelkiančia moteris iki kaulų smegenų.[12]

Ketvirtoji užduotis: susitikimas su Laukine Ragana

Šioje pasakos dalyje Vasalisa akis į akį susiduria su Laukine Ragana. Šio susitikimo uždaviniai yra tokie: *gebėti nedrebant pažvelgti į baisiosios Laukinės Deivės veidą arba, kitaip tariant, ištverti nuožmiosios motinos akivaizdoje (susitikimas su Baba Jaga). Apsiprasti su paslaptingumu, keistenybėmis ir laukinio pasaulio „kitoniškumu“ (gyvenimas Babos Jagos namuose). Įdiegti savo gyvenime dalį jos vertybių, tokiu būdu ir pačiai tampant keistoka – gerąja prasme (valgyti jos maistą). Mokytis ištverti susidūrimą su galinga jėga iš šalies, o vėliau – ir su savyje slypinčiomis galiomis. Leisti silpnai ir pernelyg meiliai mergytei negrįžtamai numirti.*

Baba Jaga gyvena trobelėje ant vištos kojų. Šis būstas sukiojasi ir kraiposi kaip tik susimano. Sapnuose namas yra simbolis, liudijantis apie dvasinės erdvės, kurioje žmogus sąmoningai arba nesąmoningai gyvena, struktūrą. Ironiška, tačiau jei ši pasaka būtų kompensuojantysis sapnas, toks keistas namelis reikštų, kad subjektas, šiuo atveju – Vasalisa, yra perdėm nereikšmingas, neapsisprendęs, tebesantis pusiaukelėje ir protarpiais turintis sukinėtis ir kraipytis, kad susigaudytų, ką visa tai reiškia, – strykčioti it pakvaišusi višta.

Taigi matome, kad Jagos namelis priklauso instinktyviajai sričiai ir kad Vasalisos asmenybei stinga būtent tokio elemento.

Ši trobelė ant vištos kojelių pati sau vaikštinėja, netgi sukiojasi, it šokdama kokį pamišėlišką šokį. Raganos būstas gyvas, kupinas entuziazmo ir gyvenimo džiaugsmo. O tokios savybės kaip tik ir sudaro archetipinės Laukinės Moters dvasios pamatą: tai džiugi, pašėlusi gyvybinė jėga, pasaulis, kuriame namai šoka, piestos ir kitokie negyvi daiktai skraido it paukščiai, senė moka burti ir kerėti, – viskas čia ne taip, kaip iš pradžių atrodė, bet dažniausiai dargi daug geriau, nei galėjai tikėtis.

Vasalisa iš pradžių atrodo labai lėkšta, pilka, kasdieniška būtybė. Būtent pasiduodamos šitokiam perdėtam „normalumui" mes galiausiai leidžiamės užsmaugiamos kasdienybės rutinos ir prieš savo valią imame gyventi taip, tarsi jau būtume mirusios. Mes nebepaisome intuicijos[13], o tai savo ruožtu užpučia mūsų dvasios šviesą. Tuomet turime ko nors griebtis: leistis į girią ir susirasti baisiąją senę, antraip vieną gražią dieną, kai pėdinsime gatve, ims ir prasivers koks kanalizacijos šulinio dangtis, ir – šliūpt! – mus it kokį skudurą įsuks pasąmonės srovė, kuri nuneš blaškydama ir mėtydama, norime mes to ar ne (dažniausiai prieš mūsų valią), tačiau vardan gero tikslo.[14]

Ankstesnės, gerosios motulės padovanota lėlytė – intuicija tėra tik pradžia, ją reikia išbandyti, atliekant Senosios Laukinės Motinos skirtas užduotis. Baba Jaga įkūnija pačią tikriausią instinktyviosios, integralios dvasios esmę. Tai akivaizdu iš to, kad ji žino viską, kas buvo iki tol. „Kaipgi, – pareiškia ji, pamačiusi Vasalisą, – pažįstu ir tave, ir tavo namiškius." Negana to, panašiai kaip ir kitos jos manifestacijos, pavyzdžiui, Dienų Motina arba *Motina Niksė* (Motina Naktis[15], Gyvybės/Mirties/Gyvybės deivė), senoji Baba Jaga yra dangaus ir žemės būtybių sergėtoja: ji globoja Dieną, Tekančią Saulę ir Naktį, kurias vadina „mano Diena, mano Naktis".

Baba Jaga tokia baisi todėl, kad įkūnija tiek mirties, tiek ir gyvybės galias. Pažvelgę į jos veidą, išvysime *vagina dentata*, krauju pasruvusias akis, nuostabų naujagimį kūdikį ir angelo sparnus – viską išsyk.

Stovėdama priešais ją, Vasalisa priima šią laukinę dieviškąją Motiną su visa jos išmintim, karpomis ir kitkuo. Vienas iš pačių

įstabiausių Babos Jagos paveikslo aspektų šioje pasakoje yra tai, kad, nepaisant visų jos grasinimų, ji yra teisinga. Vasalisos ji neskriaudžia, kol ta nusipelno pagarbos. Tai esminė pamoka – gebėjimas išsaugoti savigarbą didžios galybės akivaizdoje. Moteriai privalu garbingai elgtis su galinga būtybe, nes juk dalis tų galių anksčiau ar vėliau pereis jai. Vasalisa nesižemina prieš Babą Jagą, nesigiria ir nesipuikuoja, nesprunka ir nemėgina slėptis. Ji sąžiningai stoja prieš ją, pasirodydama tokia, kokia yra.

Daugelis moterų atsikrato savo „gerų mergaičių" kompleksų, vertusių jas visuomet reaguoti meiliai ir maloniai, kalbėti lyg medum pateptu liežuviu, nepaisant to, kaip jos širdies gilumoje besijaustų, kas ir dėl ko jas beužsipultų. Šitaip kiaurą dieną mandagiai prasišypsojusios, sutemus jos it žvėrys griežia dantimis – tai Jaga jų dvasioje veržiasi laisvėn.

Moterys dažniausiai būna linkusios šitaip meilikauti ar pernelyg nuolaidžiauti tuomet, kai labai bijo ko nors netekti arba pasijusti „nereikalingos". Porą pačių įžvalgiausių sapnų, kuriuos esu girdėjusi, man papasakojo jauna mergina, kuriai aiškiai reikėjo atsikratyti perdėto romumo. Pirmąkart ji sapnavo neva paveldėjusi nuotraukų albumą – ypatingą, su „Laukinės Motinos" atvaizdais. Jinai be galo džiūgavo, kol kitą savaitę susapnavo atsiverčianti tokį patį albumą, o ten – baisi senė, spitrėjanti tiesiai į ją. Tos raganos buvę bjaurūs, pažaliavę dantys, o per smakrą varvėję juodi betelio syvai.

Jos sapnas labai būdingas moterims, besikratančioms perdėto romumo. Pirmiausia jai demonstruojama viena laukinės prigimties pusė – malonioji, dosnioji, įkūnijanti visa, kas pasaulyje gera ir gražu. Bet kai Laukinė Moteris pasirodo baisios senės pažaliavusiais dantimis pavidalu – ojojoi! Ar negalima būtų jos kur nors paslėpti? Ne, negalima.

Pasąmonė tik jai vienai prieinamu būdu nuostabiai atskleidžia sapnuojančiai moteriai, koks tas naujasis jos laukiantis gyvenimas: tai nėra vien tiktai dirbtinė „geros mergaitės" šypsenėlė. Susidurti su šia laukine, kūrybine jėga savo dvasioje – tai išvysti begalę slaptingojo moteriškumo pavidalų. Jie visi priklauso mums nuo

pat gimimo, tad galime rinktis, į kurį iš jų kuriuo metu mums geriausia būtų įsikūnyti.

Baba Jaga šioje iniciacijų dramoje – tai instinktyvioji prigimtis raganos pavidalu. Žodis „ragana“, kaip ir apibūdinimas „laukinė“, yra įgijęs niekinamąją, menkinamąją reikšmę, tačiau prieš daugelį metų šitaip vadindavo moteris gydytojas – tiek senas, tiek ir jaunas; žodis *ragana* yra kilęs iš žodžio *regėti*, t. y. ‘žinoti, išmanyti’. Taip buvo iki tol, kol įsigalėjo vieno vienintelio Dievo idėją propagavusios kultūros, išstumdamos senąsias panteistines religijas bei kultūras, Dievybę suvokusias per daugybę pavidalų, apimančių visatą su visa jos reiškinių įvairove. Tačiau dar ir dabar milžinė, ragana, laukinė prigimtis ar kitokios būtybės bei integralūs aspektai, kurių egzistavimas moterų dvasioje taip gąsdina šiuolaikinę kultūrą, yra toji palaiminga versmė, kurią moterims dažniausiai užvis labiau reikia pasiekti ir iškelti į dienos šviesą.

Didžiuma apie moterų dvasines galias rašančių autorių vienu balsu tvirtina, kad vyrai šių galių labai baiminasi. Man skaitant visuomet norisi sušukti: „Mergele švenčiausioji! O kiekgi moterų pačios bijo tų moteriškų galių!“ Juk senieji moteriškumo atributai bei jėgos iš tiesų yra visa apimantys ir *baisiai* galingi. Tad nenuostabu, jog tiek vyrai, tiek ir moterys, pirmąkart susidūrę su Senosiomis Laukinėmis Galiomis, vos metę vieną nedrąsų žvilgsnį, apsisuka ir deda į kojas – lekia taip, kad tik padai švytuoja ir uodegos maskatuoja.

Jeigu norime, kad vyrai kada nors liautųsi šių galių bijoję, tai, be jokios abejonės, moterys pirmiausia pačios turi nustoti bijojusios. Jei viliamės, jog vyrai kada nors išmoks suprasti moteris, tai moterys turi atskleisti jiems laukinio moteriškumo pavidalus. Todėl dvasinė sapnų kūrimo funkcija ir atgabena Babą Jagą su visa jos svita nakčia tiesiai į moterų miegamuosius. Jei pasiseks, Jaga ant kilimėlio prie mūsų lovos paliks didžiulius plačius pėdsakus. Ji mėgsta atkeliavusi paspoksoti į tas, kurios dar jos nepažįsta. Jei mes uždelsėme savo iniciacijas, ji stebisi, kodėl iki šiol jos neaplankėme, ir, užuot laukusi, pati atvyksta pas mus nakties sapnuose.

Viena iš mano pacienčių sapnavo moteris ilgais apiplyšusiais naktiniais marškiniais, kurios džiaugsmingai kimšo visokį šlamštą, kurio niekuomet nerastum restorano valgiaraštyje. Kita sapnavo senę kreivakojės senos vonios pavidalu – ši kaukė vamzdžiais grasindama juos susprogdinti, jei sapnuojančioji nepramuš sienos, kad vonia galėtų „regėti". Trečioji sapnavo neva esanti viena iš trijų senų neregių, tiktai ji nuolat pametanti savo vairuotojos pažymėjimą ir turinti, palikusi kitas, eiti jo ieškoti. Iš dalies galėtume sakyti, kad jai sunku visiškai susitapatinti su trimis likimo deivėmis, valdančiomis dvasios gyvybės ir mirties galias. Tačiau laikui bėgant ji irgi išmoko nebebijoti ir priprato prie to, kas anksčiau ją taip gąsdino, – laukinės savo pačios prigimties.

Visos šios sapnų būtybės primena sapnuojančiai moteriai jos pirmapradę, gaivališką prigimtį: Jaga-Aš, paslaptingą ir galingą jėgą – Gyvybės/Mirties/Gyvybės Motiną. Taip, mes būtent tai ir norime pasakyti: būti „jagiškai" yra gerai, ir turime būti pajėgios tai ištverti. Būti stipriai toli gražu nereiškia atsiauginti galingus muskulus ir visiems juos demonstruoti. Tai reiškia gebėjimą nedrebant pažvelgti į savo pačios dvasios gelmes ir aktyviai mokytis sugyventi su laukine prigimtimi taip, kaip mums priimtiniausia. Tai reiškia gebėjimą mokytis ir ištverti tai, ką sužinosime. Ištverti ir gyventi.

Penktoji užduotis: tarnavimas neracionalumui

Šioje pasakos dalyje Vasalisa paprašo Babos Jagos ugnies; senė sutinka jos duoti, bet tik tuomet, jei Vasalisa savo ruožtu nudirbs jai kai kuriuos namų ruošos darbus. Šiuo mokymosi laikotarpiu dvasios laukia tokie uždaviniai: *likti su Ragana; apsiprasti su didžiosiomis laukinėmis moterų dvasios galiomis. Išmokti atpažinti jos (savo) galią ir vidinio apsivalymo galias; mazgoti, rūšiuoti, penėti, kaupti energiją bei idėjas (skalbti Jagos drabužius, virti jai valgį, tvarkyti namus, perrinkti grūdus).*

Ne taip jau seniai moterys buvo glaudžiai susijusios su gyvybės ir mirties ciklais. Jos traukė į save aitrų geležies aromatą – šviežio

kraujo kvapą per gimdymus. Joms tekdavo ir numazgoti šąlančius mirusiųjų kūnus. Šiuolaikinėms moterims, ypač gyvenančioms industrinėse, aukštų technologijų visuomenėse, paprastai netenka apčiuopiamai patirti šių pamatinių, palaimingų dalykų. Tačiau yra būdų ir naujokėms tiesiogiai išgyventi jutiminius gyvybės ir mirties ciklų aspektus.

Baba Jaga, Laukinė Motina, yra toji mokytoja, į kurią šiuo reikalu turime kreiptis. Ji nurodo, kaip sutvarkyti sielos namus. Ji įkvepia kitokią ego tvarką, kurioje yra vietos stebuklams, kur galima džiaugtis gyvenimu, kur niekas nevaržo apetito ir viskas daroma entuziastingai, su ugnele. Baba Jaga rodo pavyzdį, kaip likti ištikimai savajam Aš. Ji moko ir mirti, ir atsinaujinti.

Pasakoje ji moko Vasalisą prižiūrėti dvasinius laukinio moteriškumo namus. Babos Jagos drabužių skalbimas turi nepaprastą simbolinę reikšmę. Senovėje daugelyje šalių, o kai kur dar ir dabar, skalbti eidavo prie upės, kur pirmiausia atlikdavo ritualinio apsiplovimo apeigas – jos nuo neatmenamų laikų būdavo skirtos audiniui atnaujinti. Tai nuostabus viso dvasios turinio išsivalymo ir apsišvarinimo simbolis.

Mitologijoje audeklas – tai Gyvybės/Mirties/Gyvybės motinų triūso vaisius. Pavyzdžiui, Rytuose, graikų mitologijoje, žinomos trys likimo deivės: Kloto, Lachesė ir Atropė. Vakaruose, indėnų navachų genties mitologijoje, turime *Na'ashjé'ii Asdzáá*, Vorę, išmokiusią dinės genties moteris audimo meno. Šios Gyvybės/Mirties/Gyvybės motinos moko moteris justi ir atskirti, kam metas mirti, o kam – gyventi, ką reikia iššukuoti iš audeklo, o ką – į jį įausti. Pasakoje Baba Jaga įpareigoja Vasalisą išskalbti drapanas – vadinasi, iškelti šį audeklą su visais jo raštais į paviršių ir parodyti jį Gyvybės/Mirties/Gyvybės deivei, atskleisti sąmonei; apdoroti, išplauti ir atnaujinti.

Skalbimas – vienas iš amžinųjų apsivalymo ritualų. Be to, jis reiškia ne vien apsišvarinimą, o panašiai kaip ir krikšto apeiga – taip pat ir ko nors prisodrinimą, persmelkimą dvasine substancija ir paslaptimi. Pasakoje skalbimas yra pats pirmas darbas. Jis skirtas atšviežinti tam, kas nuo ilgo dėvėjimo susinešiojo ir

apsitrynė. Ilgai dėvimi drabužiai, panašiai kaip ir žmonės, apsitrina, nutriūšta – kaip ir ilgai eksploatuojamos idėjos bei vertybės. Atnaujinama, atgaivinama vandeniu, tada iš naujo atrandama tai, kas mums iš tiesų atrodo teisinga bei šventa ir svarbu.

Archetipinėje simbolikoje drabužiai įkūnija *personą* – tą pirmąjį įspūdį, kurį apie mus susidaro žmonės. Tai savotiškas kamufliažas, leidžiantis mums pranešti kitiems apie save tiktai tai, ką mes patys norime, kad jie žinotų. Tačiau *persona* turi ir senesnę prasmę, puikiai atsispindinčią Centrinės Amerikos ritualuose, kurią gerai žino *cantadoras y cuentistas y curanderas*, žolininkės. *Persona* nėra tiktai kaukė, už kurios patogu slėptis, bet veikiau būtybė, užtemdanti įprastą asmenybę. Šia prasme *persona*, arba kaukė – tai rango, dorybių, būdo ir valdžios ženklas. Tai išorinis žymuo, išorinė meistriškumo apraiška.[16]

Man be galo patinka toji iniciacijų užduotis, kuri reikalauja, kad moteris išvalytų *personas* – didžiosios girios Raganos valdžią ženklinančius rūbus. Plaudama Jagos drabužius, inicijuojamoji pati savo akimis gali pamatyti, kaip susiūtos *personos* siūlės, kokie audinių raštai. Netrukus jai pačiai atiteks tam tikra tų *personų* dalis, kurias ji galės susikabinti spintoje drauge su kitomis, kurias jau bus susikūrusi anksčiau.[17]

Nesunku įsivaizduoti, kad Jagos galios ir valdžios atributai – jos drabužiai – pasiūti taip, kad atitiktų jos pačios psichologinį tipą: tvirti ir patvarūs. Jų skalbimas – savotiška metafora, kurios dėka mokomės pastebėti, įvertinti ir perimti šią vertingų savybių kombinaciją. Mes išmokstame rūšiuoti, taisyti ir atnaujinti instinktyviąją dvasią, skalbdamos būties pluoštą.

Tolesnė Vasalisos užduotis – iššluoti trobelę ir kiemą. Rytų Europos pasakose šluotos dažniausiai būna surištos iš medžių ir krūmų vytelių, o kartais – iš plonų augalų šaknų. Taigi Vasalisai tenka šiuo iš augalinės medžiagos padarytu įnagiu iššluoti grindis bei kiemą, kad neliktų jokių šiukšlių. Išmintinga moteris visuomet stengiasi palaikyti savo dvasinės aplinkos švarą. To galima pasiekti stengiantis išlaikyti švarią galvą, neužterštą darbo vietą ir siekiant visuomet iki galo įgyvendinti savo idėjas bei sumanymus.[18]

Daugeliui moterų tai reikštų būtinybę kasdien rasti laiko apmąstymams, turėti savo asmeninę erdvę, kur tik ji viena būtų šeimininkė ir kur rastų vietos popierius, rašikliai, dažai, įrankiai, pokalbiai, laikas ir laisvė, skirti tiktai šiai veiklai ir niekam daugiau. Daugeliui šitokią ypatingą erdvę bei laiką suteikia psichoanalizė, kontempliacija, meditacija, buvimas vienatvėje bei kitokie nusileidimo į dvasines gelmes bei transformacijos būdai. Kiekviena moteris pasirenka tai, kas jai asmeniškai labiausiai tinka ir patinka.

Jeigu tokį darbą galima atlikti Babos Jagos trobelėje – tuo geriau. Netgi šalia tos trobelės yra geriau nei atstu nuo jos. Šiaip ar taip, savo laukinį gyvenimą būtina reguliariai susitvarkyti. Negana jį prisiminti vos kartą per metus dienai ar dviem.

Bet kadangi Vasalisa šluoja ne ką kitą, o Babos Jagos trobelę ir Babos Jagos kiemą, tai mums tenka kalbėti ir apie neįprastų idėjų tvarkymą bei priežiūrą. Tai keistos, mistiškos, dvasingos, nesuprantamos idėjos.[19]

Namų šlavimas reiškia ne tiktai giliojo dvasinio gyvenimo vertės supratimą, bet ir rūpinimąsi jo švara. Kartais moterys dirbdamos dvasinį darbą taip apsijaukia, kad visiškai nebepaiso dvasinio gyvenimo architektūros, ir ilgainiui visa tai apželia mišku. Pamažu iš dvasinių struktūrų belieka džiunglėmis apaugę griuvėsiai, kuriuos nebent tiktai koks pasąmonės gelmių archeologas beįstengtų atkasti. Kad taip nenutiktų, būtina reguliariai ir kritiškai apsikuopti. Išvalytoje erdvėje laukinė prigimtis gali geriau suvešėti.

Tolesnis darbas – išvirti Babai Jagai valgyti. Pažodžiui tai suprantant, savaime kyla klausimas: o kaipgi šią dvasios Babą Jagą pavalgydinti, kuo gi tokia laukinė deivė minta? Pirmiausia, prieš verdant valgyti, būtina užkurti ugnį: moteris turi kaisti ir liepsnoti, degti aistra, kibirkščiuoti žodžiais, idėjomis, troškimu atsiduoti tam, kas jai iš tiesų miela ir brangu. Šioji aistra ir yra ta ugnis, ant kurios ruošiamas valgis – pačios svarbiausios ir originaliausios moters idėjos. Kad galėtum išvirti Babai Jagai valgyti, privalai pasirūpinti, kad tavo kūrybinė ugnis nuolatos kaitriai liepsnotų.

Daugeliui iš mūsų tikrai reikėtų išmokti rūpestingiau prižiūrėti tą kūrybinę ugnį, ant kurios verdame valgyti laukinei savo Esybei. Pernelyg dažnai mes atsainiai nusisukame nuo krosnies ir nuo viralo. Pamirštame pažiūrėti, pamirštame įmesti daugiau malkų, pamirštame pamaišyti. Mes klaidingai manome, kad ugnis ir viralas – tai tarsi vienas iš tų dygių kambarinių augalų, kurie net aštuonis mėnesius gali ištverti be vandens, kol galutinai sudžiūva. Bet taip nėra. Ugnį *būtina* nuolatos prižiūrėti, nes liepsna gali greit užgesti. O Jagą būtina pavalgydinti. Dieve jums padėk, jeigu ji liks alkana!

Taigi laukinės sielos maistas gaminamas iš visiškai naujų, originalių idėjų, neištyrinėtų krypčių, darbo ir kūrybos sumanymų. Toks yra penas, pasotinantis Senąją Laukinę Motiną ir palaikantis jos gyvybę mūsų dvasioje. Be tos ugnies net pačios didžiausios mūsų mintys, originaliausios idėjos, troškimai ir sumanymai liktų pusžaliai ir keltų tiktai nepasitenkinimą. O kita vertus, viskas, kas palytėta kaitrios kūrybinės ugnies, jai patinka ir pasotina mus visas.

Kalbant apie moters dvasinę raidą, visi šie „namų ruošos" veiksmai – valgio virimas, skalbimas, šlavimas – reiškia kur kas daugiau nei įprastus ūkio darbus. Visa tai – metaforos, padedančios apmąstyti, išmatuoti, pasotinti, sustiprinti, ištaisyti, išvalyti ir sutvarkyti dvasinį mūsų gyvenimą.

Vasalisa pereina visų šių veiklos rūšių iniciaciją, o jos intuicija padeda jai sėkmingai įvykdyti visas užduotis. Intuityvi prigimtis pasižymi gebėjimu iš pirmo žvilgsnio pamatuoti kiekį, akimirksniu pasverti ir įvertinti, vienu mostu iškuopti visą aplinkui vertingą idėją susikaupusį šlamštą, nustatyti ir įvardyti reikalo esmę, įkvėpti jam gyvybės, išvirti žalias idėjas ir paruošti dvasiai maisto. Vasalisa, padedama savo lėlės – intuicijos, mokosi rūšiuoti, suprasti, tvarkyti, valyti ir prižiūrėti dvasios namus.

Be to, ji įsitikina, kad Laukinė Motina reikalauja daugybės peno, kad galėtų atlikti tai, kas jai privalu. Babos Jagos nepasodinsi ant žalių salotų ir juodos kavos. Jeigu nori įgyti jos palankumą, teks įsidėmėti, ką jinai mėgsta. Jei nori suartėti su senuoju moteriškuoju pradu, teks daug ir gausiai gaminti.

Per visus šiuos darbus Baba Jaga moko, o Vasalisa mokosi nevengti ir nesibaiminti didelių, galingų, cikliškų, nenuspėjamų, netikėtų ir plačių bei neaprėpiamų – pačios Gamtos dydžio bei masto – dalykų, taip pat to, kas atrodo keista, nematyta ir nesuprantama.

Sprendžiant pagal Vasalisos užduotis, moterų gyvenimo ciklai būtų tokie: reguliarus mąstymo valymas, vertybių atnaujinimas; reguliarus dvasinio šlamšto kuopimas, dvasinės erdvės valymas, proto ir jausmų higienos palaikymas. Taip pat būtina įžiebti ir nuolatos kurstyti kaitrią kūrybinę ugnį, ant kurios kunkuliuotų naujos idėjos, be to, galėtume paruošti daug ir originalių valgių – nepatirtų gyvenimo įvykių, kuriais penėdamos palaikytume gerus santykius su laukine savo prigimtimi.

Gyvendama Jagos namuose, Vasalisa perima kai kurias šeimininkės manierų bei elgsenos ypatybes. Mes – irgi; juk mūsų užduotis – tegu ribotai, kiek žmogui įmanoma, priartėti prie jos. Šito mes ir mokomės, tolydžio stebėdamosi ir baisėdamosi, mat Babos Jagos pasaulyje pilna keistenybių: kas nors skraido naktį, o rytą atsikelia it niekur nieko, ir visa tai pasirodo laukinei instinktyviajai prigimčiai pašaukus ar paliepus. Čia esama kalbančių numirėlių kaulų, o didžiulėje raganos skrynioje sutelpa vėjai, likimai, saulė, mėnulis ir dangaus skliautas. Tačiau ji skrupulingai palaiko tvarką. Po nakties ateina diena, o po pavasario – vasara. Jokios painiavos, jokios sumaišties. Ji – tai visa ko Priežastis ir Prasmė.

Nustačiusi, kad Vasalisa nudirbo visus darbus, kuriuos buvo jai liepusi, Baba Jaga pasakoje pasijunta ir patenkinta, ir truputėlį suirzusi, kad nėra dėl ko mergaitės užsipulti. Todėl, kad įsitikintų, jog Vasalisa neužmigs ant laurų, Baba Jaga pareiškia: „Nors šiandien ir viską padarei, kaip reikia, dar nereiškia, kad ir kitąsyk sugebėsi. Todėl štai tau užduotys rytojui. Pažiūrėsim, kaip tau seksis viską įveikti, mergyt. O jei ne...“

Padedama ir globojama intuicijos, Vasalisa vėl sėkmingai atlieka visus darbus, ir Jaga burbėdama, nenoromis turi ją pagirti. Būtent taip elgiasi senės, nugyvenusios ilgą gyvenimą ir per savo amželį daug prisižiūrėjusios ir patyrusios tokių dalykų, kurių,

viena vertus, joms geriau būtų buvę nematyti, bet antra vertus, toji patirtis dabar yra jų pasididžiavimo savimi pamatas.

Šeštoji užduotis: atskirk vieną nuo kito

Šioje pasakos dalyje Baba Jaga duoda Vasalisai dvi labai sunkias užduotis. Štai kokie yra dvasiniai moters uždaviniai: *išmokti atpažinti subtilius skirtumus ir kruopščiai, rūpestingai atskirti vieną dalyką nuo kito, mokytis nubrėžti plonytę skiriamąją ribą (atskirti supelijusius grūdus nuo gerų, išrinkti iš purvo krūvos aguonų grūdelius). Stebėti pasąmonės jėgas ir kaip jos triūsia netgi anapus ego suvokimo ribų (trys poros rankų, pasirodančios ore). Dar daugiau sužinoti apie gyvenimą (grūdai) ir mirtį (aguonos).*

Vasalisai liepta atskirti keturias substancijas: supelijusius grūdus nuo gerų ir aguonas nuo purvo. Galutinai šią atranką užbaigia lėlė – intuicija. Kartais šis rūšiavimas vyksta taip giliai, kad sąmoningai mes jo beveik nejaučiame, kol vieną gražią dieną...

Pasakoje kalbama apie tokį atskyrimą ir rūšiavimą, su kuriuo susiduriame kaskart, kai tenka spręsti sunkų klausimą arba dilemą, tačiau niekas pernelyg nesiveržia mums padėti. Tuomet geriausia – kuriam laikui palikti šią problemą ir grįžti prie jos vėliau, o tada, žiūrėk – jau ir randame parengtą sprendimą, nors pirma, regis, nežinojome nė ko griebtis. Arba prisiminti pasakymą, kad „rytas už vakarą protingesnis“ ir eiti miegoti[20] – galbūt nakties tyloje mus aplankys dviejų milijonų metų amžiaus senutė. Gal ji ateis nešina problemos sprendimu arba parodys, kad atsakymas – čia pat po mūsų lova arba mūsų kišenėje, knygoje arba už ausies. Šį reiškinį nesunku pastebėti, tereikia šiek tiek praktikos, ir vakare prieš miegą uždavę klausimą, ryte pabudę jau žinosime atsakymą. Atrodo, lyg dvasioje būtų užsilikusi kokia lėlės – intuicijos liekana, kažkas slypinčio kolektyvinėje pasąmonėje, po ja ar viršum jos, kas mums bemiegant viską išrūšiuoja ir atskiria vieną dalyką nuo kito.[21] Mokėjimas pasikliauti šia savybe – taip pat laukinės prigimties dalis.

Supelija grūdai turi dvejopą simbolinę prasmę. Iš tokių grūdų gaunamas gėrimas gali būti naudojamas ir kaip alkoholis, ir kaip vaistas. Yra tokia javų liga, vadinama *kūlėmis*, – tai gana keistas juodas pūkuotas grybelis, pažeidžiantis sugedusius grūdus; sakoma, jog jis turįs haliucinogeninį poveikį.

Daugelis mokslininkų spėja, kad senųjų Eleusino Deivei skirtų misterijų Graikijoje dalyviai vartodavo haliucinogenus, gaminamus iš kviečių, miežių, aguonų arba kukurūzų. Negana to, grūdų rūšiavimas, kurį Baba Jaga užduoda atlikti Vasalisai, gerokai primena vaistinių medžiagų rankiojimą, kuo dar ir šiandien užsiima Šiaurės, Centrinės ir Pietų Amerikos *curanderas*, senutės žolininkės. Plačiai jų vartojamos gydomosios priemonės yra ir aguonos, pasižyminčios migdomuoju bei raminamuoju poveikiu, ir purvas, nuo neatmenamų laikų iki pat šių dienų naudojamas kompresams, kaukėms ir vonioms, o kartais vartojamas ir į vidų.[22]

Tai viena iš pačių nuostabiausių pasakos vietų. Sveiki grūdai, supelija grūdai, aguonos, purvas – tai vis senųjų žiniuonių vaistinėlės likučiai. Visa tai naudota balzamams, tepalams, užpilams bei kompresams ruošti; pastarieji padėdavo išlaikyti ant kūno kitus vaistus. Metaforiškai šias priemones galima suprasti ir kaip vaistus dvasiai: vieni maitina, kiti migdo, treti ramina, ketvirti – stimuliuoja. Visa tai – įvairios Gyvybės/Mirties/Gyvybės ciklo briaunos. Taigi Baba Jaga liepia Vasalisai ne tik atskirti vieną dalyką nuo kito, nustatyti, kuo skiriasi iš pažiūros panašūs dalykai – kaip antai tikra meilė nuo apsimestinės, visavertis gyvenimas nuo vegetavimo, – bet ir išrūšiuoti gydomąsias priemones.

Panašiai kaip sapnai, kuriuos galima suvokti ir tikroviškai, nors jie vis vien lieka subjektyvios realybės lygmenyje, šie maistingi bei gydomieji elementai mums taip pat yra simboliniai orientyrai. Drauge su Vasalisa turime perrinkti gydomąsias priemones savo dvasiai – nenuilsdamos rankioti ir rūšiuoti jas tol, kol pagaliau suprasime, kad penas dvasiai sykiu yra ir vaistas, ir kol neišsunksime iš šių elementų esmės, pamatinės giliausios tiesos, kuri mus pasotintų.

Visos šios medžiagos ir darbai moko Vasalisą pažinti Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtį, abipusiu rūpesčiu bei atsidavimu grin-

džiamą ryšį su laukine gamta. Kartais, norėdama priartinti moterį prie gamtos, aš prašau jos užveisti sodą – dvasinį arba tikrą: su žeme, purvu, žaluma ir viskuo, kas mus supa, gelbsti ir užgriūva iš visų pusių. Tebūnie tai laukinės dvasios išraiška. Sodas apčiuopiamai suartina mus su gyvybės ir mirties kaita. Galėtum net sakyti, kad egzistuoja sodo religija – tokią esminę psichologinę bei dvasinę patirtį jis suteikia. Viskas, kas benutiktų sodui, gali ištikti ir dvasią bei sielą: per daug drėgmės, per sausa, kenkėjai, karščiai, audros, potvynis, svetimųjų antplūdis, stebuklai, sunykimas, atsigavimas, klestėjimas, pagijimas, sužydėjimas, gausa, grožis.

Prižiūrėdamos sodą, moterys rašo dienoraštį, pasižymėdamos jame gyvybės ir mirties ženklus. Kiekvienas toks įrašas – savotiškas dvasinis viralas. Triūsdamos sode, mes mokomės leisti mintims, idėjoms, pomėgiams, troškimams, netgi meilei gyventi arba mirti. Mes sodiname, rauname, užkasame. Džiovinama sėklas, sėjame, laistome, auginame, renkame derlių.

Sodas – tai puiki meditacijos praktika: nustatyti momentą, kuomet kam nors ateina metas mirti. Sode aiškiai juntame tiek artėjančią brandą, tiek ir neišvengiamą mirtį. Sode mes gyvename didžiosios laukinės Gamtos alsavimo ritmu ir nemėginame jam priešintis.

Šios meditacinės praktikos dėka mes suvokiame Gyvybės/Mirties/Gyvybės ciklo natūralumą. Tiek gyvybę įkvepiančią, tiek ir mirtį siunčiančią gamtą turime pažinti, prisijaukinti ir pamilti. Šitaip mes persiimame laukinės gamtos ciklais. Išmokstame, kam reikia, suteikti jėgų ir sustiprinti gyvybines galias, bet niekuomet netrukdyti tam, kas miršta.

Septintoji užduotis: išsiaiškink paslaptis

Sėkmingai įvykdžiusi visus Jagos paliepimus, Vasalisa užduoda jai keletą labai gerų klausimų. Šio laikotarpio uždaviniai: *klausti ir mėginti išsiaiškinti dar daugiau apie Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtį ir apraiškas (Vasalisa teiraujasi apie raitelius). Sužinoti tikrąsias savo galimybių suprasti visus laukinės gamtos elementus ribas („daug žinosi, greit pasensi“).*[23]

Visi mes esame kėlę klausimą: „Kas gi aš iš tiesų esu? Kokia mano paskirtis šioje žemėje?“ Jaga mus moko, kad mes esame Gyvybės/Mirties/Gyvybės rato dalis, kad tai mūsų ciklas, mūsų ypatinga įžvalga į moteriškumo gelmes. Vaikystėje viena mano tetulė papasakojo man mūsų giminės sakmę apie „Vandenines moteris“. Pasak jos, kiekvieno ežero pakrantėje gyvenanti jauna moteris su senės rankomis. Pirmasis jos darbas – įleisti *tüz* (šį žodį apytikriai galėčiau išversti kaip ‘sielą’ ar ‘dvasios ugnį’) į kelis tuzinus dailių porceliano antyčių. Antrasis darbas – prisukti jas mediniais rakteliais, styrančiais kiekvienos antytės nugaroje. Visas prisukus, antytės krinta žemėn ir sudūžta, o moteriai tenka vėduojant prijuoste nuginti dangun iš jų ištrūkusias sielas. Toliau – vėl įleisti *tüz* į naują dar dailesnių antyčių partiją, prisukti jas rakteliais ir paleisti į gyvenimą...

Ši sakmė – bene iškalbingiausias pasakojimas apie tai, ką nuolatos veikia Gyvybės/Mirties/Gyvybės Motina. Psichologiškai Motina Niksė, Baba Jaga, Vandeninės moterys, *La Que Sabe* ir Laukinė Moteris tėra skirtingi tos pačios Deivės – Laukinės Motinos pavidalai, amžiaus tarpsniai, nuotaikos bei aspektai. Mūsų darbas – įkvėpti *tüz* į savo idėjas, savo gyvenimus ir gyvenimus tų, prie kurių prisiliečiame. Mūsų darbas – nukreipti sielą į jos namus. Mūsų darbas – vidury dienos sukelti kibirkščių spiečių ir įžiebti šviesą, kad paskui ir naktį nepasiklystume.

Vasalisa teiraujasi, kas tie raiteliai, kuriuos ji matė eidama į Babos Jagos trobelę: baltas raitelis ant balto žirgo, raudonas raitelis ant raudono ir juodas raitelis ant juodo žirgo. Jaga, kaip ir Demetra, yra senoji deivė kumelė, kuri asocijuojasi su kumelės galiomis bei vaisingumu. Babos Jagos trobelėje randa prieglobstį skirtingo plauko žirgai ir jų raiteliai. Jų dėka saulė pateka ir per dieną keliauja dangaus skliautu, o naktį žemę užkloja tamsa. Bet tai dar ne viskas.

Juodas, raudonas ir baltas raiteliai – tai spalvos, senovėje reiškusios gimimą, gyvenimą ir mirtį. Šios spalvos taip pat simboliškai atitinka senąsias kilmės, mirties ir atgimimo sampratas: juoda – senųjų vertybių atsisakymas, raudona – skrupulingai puoselėtų

iliuzijų paaukojimas, o balta – tai nauja šviesa, naujas žinojimas bei supratimas, atsirandantis perėjus pirmuosius du etapus.

Viduramžių laikais šioms spalvoms nusakyti vartoti žodžiai buvo: *nigredo* – juoda, *rubedo* – raudona, *albedo* – balta. Jie apibūdina alchemiją[24], lydinčią Laukinės Moters apeinamą ratą, Gyvybės/Mirties/Gyvybės Motinos triūsą. Be šių ryto, patekančios saulės ir slaptingos tamsos simbolių ji nebūtų tai, kas ji yra. Be viltį širdyje žadinančios aušros, be nuolatinės šviesos – nesvarbu, ar degančios žvakės, ar saulės, – padedančios mums gyvenime atskirti vieną dalyką nuo kito, ir be nakties, į kurią visa kas nugrimzta ir iš kurios vėl užgimsta, mes irgi negalėtume džiaugtis savo laukine prigimtimi.

Šioje pasakoje spalvos ypač reikšmingos, nes kiekviena iš jų turi savyje ir mirties, ir gyvybės pradą. Juoda – tai dumblo, derlingo dirvožemio, į kurį byra idėjų sėklos, spalva. Bet juoda – taip pat ir mirties, šviesos užtemimo spalva. Be to, juoda spalva turi dar ir trečią aspektą: ji susijusi su tuo pasauliu tarp dviejų pasaulių, kuriame viešpatauja *La Loba*, – nes juoda juk taip pat yra gelmių, nusileidimo į jas spalva. Juoda – tarytum pažadas, jog netrukus patirsi, atrasi tai, ko ligi šiol nežinojai.

Raudona – tai aukos, pykčio, žmogžudystės, kančių ir žudymo spalva. Bet tai ir virpančios gyvybės, kunkuliuojančio jausmo, susijaudinimo, eroso, geismo spalva. Ši spalva laikoma stipriais vaistais nuo dvasinių negalavimų, ji žadina apetitą. Visame pasaulyje žinomas raudonosios motinos[25] įvaizdis. Ji gal ne tiek žinoma, kaip juodoji motina arba juodoji madona, tačiau ji stebi ir prižiūri viską, kas susiję su virsmais, pokyčiais, perėjimu. Ji ypač maloninga gimdyvėms, nes visi, kas palieka šį pasaulį arba į jį ateina, turi pereiti per jos raudonąją upę. Raudona reiškia pažadą, kad tuoj kas nors užtekės arba užgims.

Balta – tai viskas, kas nauja, tyra, nepaliesta. Tai sielos, atsiskyrusios nuo kūno, ir dvasios, nebegniuždomos fizinių dalykų, spalva. Tai paties pagrindinio peno – motinos pieno – spalva. Ir priešingai, tai mirusiųjų, negyvėlių, praradusių rausvumą, gyvybės tėkmę, spalva. Ten, kur balta spalva, viskas akimirką virsta

tabula rasa, švariu lapu. Balta – tai pažadas, jog yra pakankamai maisto, kad visa kas prasidėtų iš naujo, o tuštuma, praraja vėl prisipildytų.

Ne tiktai raiteliai pasakoje yra šių spalvų; Vasalisa ir jos lėlytė taip pat dėvi raudonos, baltos ir juodos spalvų drabužius. Vasalisa ir lėlytė yra alcheminiai *anlagen*. Jų abiejų dėka Vasalisa tampa maža pradedančiąja Gyvybės/Mirties/Gyvybės Motina. Šioje pasakoje yra dvi epifanijos arba gyvybės dovanojimo momentai. Vasalisa iš naujo atgimsta lėlytės dėka, o paskui – per susitikimą su Baba Jaga, atlikdama visus jos užduotus darbus. Lygiai taip pat pasakoje yra ir dvi mirtys: pirmiausia miršta tikroji geroji motulė, o paskui – pamotė ir jos dukterys. Tačiau nesunkiai galima pastebėti, kad šios mirtys – būtinos ir savalaikės ir kad galiausiai jos suteikia jaunai dvasiai galimybę pradėti kur kas vertingesnį gyvenimą.

Taigi matome, kaip svarbu leisti gyventi ir leisti numirti. Tai pamatinis, pirmapradis gamtos ritmas, kurį moterys privalo suprasti ir jam paklusti. Šio ritmo suvokimas sumažina baimę, kadangi mes iš anksto numatome ateitį – visus būsimus kapų kalnelius ir duobes. Lėlytė ir Jaga yra laukinės visų moterų motinos; jos dovanoja mums skvarbią intuiciją – tiek asmeniniu, tiek ir dieviškuoju lygmeniu. Tai nepaprastas paradoksas ir neprilygstama instinktyviosios prigimties pamoka, savotiškas „vilkų budizmas“. Kas yra viena, yra dveja. Kas yra du – tai trys. Visa, kas gyva, mirs. Visa, kas miršta, gyvens.

Štai ką turi omenyje Baba Jaga, sakydama: „daug žinosi, greit pasensi“. Tam tikru savo gyvenimo laikotarpiu ar amžiaus tarpsniu mes privalome žinoti tik tai, kas tuo metu skirta. Pasakoje teirautis apie rankas, kurios pasirodo ore ir mala grūdus arba spaudžia iš aguonų aliejų – tiek gyvybę teikiančias, tiek ir mirtį nešančias substancijas, – reikštų bandyti sužinoti per daug. Vasalisa klausia apie raitelius, bet ne apie rankas.

Kartą jaunystėje teiravausi apie Babą Jagą savo bičiulės Bulganos Robnovič, pagyvenusios pasakininkės, kilusios iš Kaukazo ir gyvenusios nedideliame rusų fermerių kaimelyje Minesotos valstijoje. Domėjausi, kaip ji supranta tą vietą pasakoje, kur Vasalisa

„tiesiog žino", kad reikia liautis klausinėjus? Bulgana pažvelgė į mane savomis seno šuns akimis be blakstienų ir tarė: „Kai kurių dalykų paprasčiausiai negalima žinoti". Tada paslaptingai nusišypsojo ir sukryžiavo storas kojas. Ir viskas.

Bandyti suprasti tai pasirodančių, tai vėl išnykstančių bekūnių rankų pavidalo tarnų paslaptį – tai tas pats, kas bandyti iki galo suvokti nežinomybę. Lėlytė ir Jaga atgraso Vasalisą nuo klausimo, tokiu būdu perspėdamos, kad negalima iškart pernelyg gilintis į anapusybės paslaptis. Ir tai visiškai teisinga bei pagrįsta, – net ir galėdamos tenai patekti, mes neturėtume pasiduoti tenykščiams kerams ir pakliūti į spąstus.

Jaga šioje vietoje užsimena ir dar apie vieną ciklų atmainą – tai moters gyvenimo ciklai. Jiems paklusdama, moteris palaipsniui suvoks ir pažins vis daugiau šių giliųjų moteriškumo ritmų, tarp kurių – ir kūrybos ritmai, ir dvasinių (o gal ir kūniškų) vaikų gimdymo, vienatvės, žaidimų, poilsio, seksualumo ir medžioklės ritmai. Nereikia per jėgą veržtis ir skubėti – supratimas ateis savaime. Tenka pripažinti, kad kai kurie dalykai mums neprieinami, nors jie mus veikia ir galbūt praturtina. Mano šeimoje apie tai būdavo sakoma: „Vienas Dievas težino".

Taigi, įveikusios šias užduotis, mes pagiliname „laukinių motinų paveldą", ir intuityviosios galios dabar ateina tiek iš žmogiškosios, tiek ir iš dvasingosios psichikos pusės. Dabar jau turime dvi mokytojas ir patarėjas: iš vieno šono – lėlytė, iš kito – Baba Jaga.

Aštuntoji užduotis: stokis ant keturių

Mirusios motulės palaiminimas, kurį pamini Vasalisa, atstumia Babą Jagą: ši įbruka Vasalisai ugnį – ant kuolo pamautą švytinčią kaukolę – ir liepia kuo greičiau keliauti namo. Šioje pasakos dalyje išryškėja tokie uždaviniai: *priimti milžinišką galią matyti ir veikti kitus (Vasalisa gauna kaukolę). Šioje naujoje šviesoje pažvelgti į savo gyvenimo aplinkybes (ji randa kelią atgal, į senąją pamotės šeimą).*

Kas gi taip nepatiko Babai Jagai: tai, kad mirštanti motina palaimino Vasalisą, ar tiesiog pati palaiminimo idėja? Tiesą sakant,

nei viena, nei kita. Turint omenyje, kad pasakose neišvengiamai būna vėlyvesnis monoteistinis antsluoksnis, galima įtarti, jog būtent šioje vietoje pasakojimas pakreiptas taip, kad Jaga pasirodytų bijanti Vasalisos gauto palaiminimo, ir tokiu būdu demonizuojant šią Senąją Laukinę Motiną (kilusią, ko gero, dar iš neolito laikų) išaukštinti naująją krikščionių religiją ir suniekinti senąją.

Pasakoje minimas „palaiminimas" tikriausiai išstūmė seniau čia buvusį kitą žodį, kad paskatintų žmones atsiversti į krikščionybę, bet, man regis, pirmykštės archetipinės prasmės visiškai ištrinti nepavyko. Motinos palaiminimą iš esmės galima interpretuoti šitaip: Jagą atstumia ne pats palaiminimo faktas, o veikiau tai, kad palaiminimą suteikė pernelyg gera motina – mieloji, švelnioji, rūpestingoji dvasios motulė. Jeigu Jaga ištikima sau, tai ilgas buvimas taip arti šios romiosios, kukliosios moteriškos prigimties pusės jai anaiptol ne prie širdies.

Nors Jaga gali be galo švelniai įkvėpti gyvybę net ir pelės mažyliui, ji pernelyg išmintinga, kad lįstų į svetimą teritoriją. Jos valdos – žemutinis dvasios pasaulis. O gerosios motulės sfera – viršutinis. Ir nors romumas įstengia prisiderinti prie laukinio pasaulio, laukinė prigimtis neilgai teištveria romumo apvalkale.

Įgijusios šį Jagos bruožą, moterys liaunasi nuolankiai kentusios kiekvieną įžūlybę, kiekvieną išpuolį, bet kokią nesąmonę, kurią tik kam nors šauna į galvą mesti jų pusėn. Pamažėle toldama nuo maloniojo gerosios motulės palaiminimo, moteris po truputį mokosi ne šiaip sau žiūrėti, o prisimerkusi žvelgti kiaurai, ir tada ji vis rečiau atsiduria kvailio vietoje.

Kadangi dabar, betarnaudama Jagai, Vasalisa įgijo šį anksčiau neturėtą sugebėjimą, ji gauna ir dalį Laukinės Raganos galių. Kai kurios moterys baiminasi, kad ši giluminė, instinktais bei intuicija grįsta įžvalga pavers jas beatodairiškomis, nemąstančiomis būtybėmis, tačiau tokia baimė neturi pagrindo.

Priešingai, būtent menka intuicija, ciklų neišmanymas ar savo vidinio balso nepaisymas verčia moterį daryti sprendimus, kurie pasirodo niekam tikę ar net pražūtingi. O toks iš Jagos gautas žinojimas dažniausiai žingsnis po žingsnio veda moterį, kreipia ją

teisinga linkme, atskleisdamas tiesą apie tai, kas slypi po svetimais motyvais, idėjomis, veiksmais ir žodžiais arba už jų.

Jeigu instinktyvioji dvasia perspėja: „Atsargiai!“ – moteris privalo saugotis. Jeigu intuicija sako: „Daryk taip, daryk anaip, eik ten, sustok čia, ženk pirmyn“, – moteris privalo atsižvelgti į jos nurodymus ir prireikus keisti ankstesnius savo planus. Negalima kartą pasitarus su intuicija paskui ją visiškai pamiršti. Ji – ne vienkartinė priemonė. Jos patarimų reikia atsiklausti kiekviename žingsnyje, ką bedarytume: grumtumėmės su vidiniais savo demonais ar mėgintume nuveikti reikšmingą darbą išoriniame pasaulyje. Nesvarbu, kokie moters rūpesčiai arba siekiai – asmeniški ar globalūs. Ko besiimtume, pirmiausia turime sustiprinti dvasią.

O dabar grįžkime prie kraupiosios švytinčios kaukolės. Tai simbolis, susijęs su tuo, ką kai kurie seno sukirpimo archeologai vadindavo „protėvių garbinimu“.[26] Vėlyvesnėse archeo-religinėse pasakos versijose teigiama, kad ant lazdų užmautos kaukolės žmonių, kuriuos Jaga nužudžiusi ir suėdusi. Tačiau ankstesnėse bendravimo su protėviais apeigose kaulai laikyti priemone prisišaukti dvasias, o pats svarbiausias vaidmuo tekdavo būtent kaukolei.[27]

Tokias apeigas atliekantieji tiki, jog ypatinga ir amžina bendruomenės protėvių išmintis po mirties lieka gyva jų kauluose. Kaukolė suvokiama nelyginant kupolas, apgaubiantis ypač galingą išėjusiojo sielos dalį, kuri paprašyta gali laikinai iškviesti atgal visą mirusiojo dvasią, kad jos būtų galima paklausti patarimo. Nesunku įsivaizduoti, kad siela gyvena tiesiai po kauliniu kaktos kupolu, akys – jos langai, burna – durys, ausys – vėdinimo angos.

Taigi kai Jaga duoda Vasalisai švytinčią kaukolę, ji iš tikrųjų įteikia jai senės atvaizdą, savotišką „giminės žiniuonę“, kurią ji gali neštis su savim. Ji įšvenčia Vasalisą į matrilinijinės išminties saugotojas, o ši išmintis nesudarkyta tebeklesti giliai dvasios urvuose ir tarpekliuose.

Tad Vasalisa, nešina švytinčia kaukole, leidžiasi atgal per tamsią girią. Anksčiau ilgokai klaidžiojusi, kol rado Jagos namus, dabar ji grįžta labiau pasitikėdama savimi, ryžtingesnė, tvirtai žengdama pirmyn. Tokia ji tapo, perėjusi iniciaciją ir įgijusi giliąją intuiciją.

Intuicijos galia buvo „įsodinta“ Vasalisai nelyginant brangakmenis į karūnos vidurį. Moteris, nužengusi taip toli, jau sugebėjo atsisakyti vidinės savo pernelyg geros motulės globos ir išmoko ne romiai ir nuolankiai, o tvirtai ir ryžtingai atremti išorinio pasaulio antpuolius. Ji jau pažįsta savo šešėlines engėjas – pamotę ir įseseres – ir žino, kokie žalingi jų kėslai jos atžvilgiu.

Ji rado kelią tamsoje, klausydamasi savo vidinio balso, drąsiai ištvėrė susitikimą su Ragana, kuri įkūnija ne tiktai vieną jos pačios prigimties pusę, bet ir galingą laukinę gamtą. Todėl dabar ji pajėgia suvokti tą grėsmingą ir išmintingą galią – tiek savyje, tiek ir kituose. Daugiau jokių baimių ir verkšlenimų, esą: „Aš bijau jo arba jos, arba dar kažko“.

Tarnaudama dvasios Deivei Raganai, ji įprato duoti peno tiems santykiams, išmoko valyti *personas,* palaikyti mąstymo švarą. Ji gerai pažino šią laukinę moterišką galią ir jos įpročius. Ji išmoko rūšiuoti, atskirti mintis ir jausmus. Išmoko pažinti didžiąją laukinę galią savo pačios dvasioje.

Ji sužinojo apie Gyvybės/Mirties/Gyvybės ratą ir su juo susijusius moterų gebėjimus. Turėdama tiek iš Jagos įgytų savybių ir sugebėjimų, ji daugiau nebestokoja nei pasitikėjimo savim, nei jėgų. Gavusi šitokį motinų paveldą – intuiciją iš žmogiškosios savo prigimties pusės ir laukinę išmintį iš *La Que Sabe* globojamos dvasios pusės, – ji dabar puikiai apsiginklavusi. Ji drąsiai žengia pirmyn, vieną už kitos tvirtai moteriškai statydama kojas. Sulydžiusi savyje visas turimas galias, ji dabar visai kitaip, naujoje šviesoje, regi pasaulį ir savo gyvenimą. Pažiūrėkime, kas nutinka, kai moteris ima taip elgtis.

Devintoji užduotis: transformuok šešėlį

Nešina ant lazdos pamauta švytinčia kaukole, Vasalisa keliauja namo. Vienu metu ji jau beveik norėtų ją mesti, bet kaukolė įtikina to nedaryti. Grįžus namo, kaukolė nenuleidžia ugninių akių nuo pamotės ir jos dukterų, kol paverčia jas plėnimis. O Vasalisa paskui gyvena ilgai ir laimingai.[28]

Štai kokie dvasiniai uždaviniai laukia šiuo laikotarpiu: *skvarbiu savo regėjimu (ugninės akys) atpažinti ir įveikti negatyvų šešėlį savo pačios dvasioje ir/arba neigiamas išorinio pasaulio įvykių bei žmonių puses. Raganiška ugnimi transformuoti negatyvius šešėlius savo dvasioje (piktoji pamotė ir jos dukterys, anksčiau visaip kamavusios Vasalisą, virsta nuodėguliais).*

Eidama atgal per girią, Vasalisa priekyje laiko iškėlusi švytinčią kaukolę, o lėlytė rodo jai kelią: „Suk kairėn, dabar dešinėn". Vasalisa, anksčiau buvusi naivi ir gera kvailutė, dabar tapo moterimi, kurios galia sklinda pirma jos.

Iš kaukolės akių, ausų, nosies ir burnos kiaurymių sklinda pamėkliškas švytėjimas. Tai dar viena psichinių procesų, susijusių su skirtumų nustatymu, išraiška. Be to, ji susijusi su artumo protėviams ritualais ir per juos – su atmintimi. Jeigu Jaga būtų įdavusi Vasalisai ant lazdos pamautą kelio sąnarį, jį tektų visiškai kitaip interpretuoti. Jeigu būtų įduotas riešo sąnarys, kaklo slankstelis ar dar koks nors kitas kaulas (išskyrus nebent moters dubens kaulą), – kiekvienas iš jų reikštų vis ką nors kita.[29]

Taigi kaukolė yra dar vienas intuicijos pavidalas: ji nekenkia nei Jagai, nei Vasalisai, nes pati sugeba atskirti, kas yra kas. Vasalisa dabar neša žinojimo šviesą; ji pati išsiugdė tuos aštrius pojūčius. Ji sugeba girdėti, matyti, užuosti ir pajusti tikrąjį visa ko skonį, be to, su ja yra jos Aš. Ji tebeturi lėlytę, ji įgijo Jagos įgūdžių, o dabar ji turi dar ir švytinčią kaukolę.

Akimirką Vasalisa išsigąsta savo nešamos jėgos, jai norėtųsi sviesti kaukolę šalin. Ši sukaupė tokią grėsmingą jėgą, kad nenuostabu, jog ego ima manyti, kad gal saugiau, geriau, lengviau būtų atsikratyti šitos švytinčios ugnies, nes jos tarsi jau per daug, ir per ją Vasalisos irgi tapo pernelyg daug. Tačiau prabilęs antgamtiškas kaukolės balsas liepia Vasalisai nusiraminti ir eiti toliau. Taip ji ir padaro.

Kiekvienai moteriai, atgaivinusiai savo intuiciją ir įgijusiai raganiškų Jagos galių, ateina momentas, kai jai norisi viso to atsisakyti, nes kokia gi nauda žinoti ir matyti tiek daug? Toji kaukolės šviesa negailestinga. Jos nušviesti, pagyvenę žmonės tampa seniais, iš-

vaizdūs – gražuoliais, kvailoki – idiotais, apsvaigę – girtuokliais, nuklydę į šalį – išdavikais, keisti ir netikėti reiškiniai – stebuklais. Kaukolė mato tai, ką mato; tai amžinybės šviesa, nušviečianti kelią moteriai, tai tarsi kokia būtybė, kuri žengia pirma jos ir praneša jai, kas laukia priekyje. Tai jos nenuilstantis žvalgas.

Tačiau šitiek matydamas ir taip viską suvokdamas, žmogus privalo imtis veiklos ir ką nors daryti su tuo, ką mato. Turint gerą intuiciją ir didžiulių galių, tenka daug dirbti. Pirmiausia reikia įdėti daug dvasios pastangų, stebint ir vertinant tiek vidines, tiek ir išorines negatyvias jėgas bei pusiausvyros sutrikimus. Antra, daug pastangų reikalauja būtinybė sukaupti valios jėgas ir kaip nors paveikti tai, ką matai: pagerinti, grąžinti pusiausvyrą arba leisti kam reikia numirti, kam reikia – gyventi.

Tai tiesa, aš tikrai nemeluoju: kur kas lengviau sviesti tą šviesą šalin ir eiti sau ramiai miegoti. Tikra teisybė: kartais laikyti iškėlus tą švytinčią kaukolę būna baisiai sunku. Nes jos dėka mes ryškiai matome visus ir visokius savo pačių ir aplinkinių bruožus bei savybes: tiek šlykščius, tiek ir dieviškus ir dar visą gausybę tarpinių.

Vis dėlto tiktai šios šviesos dėka mūsų sąmonę pasiekia stebuklingas pasaulio ir žmonių grožis. Šioje skvarbioje šviesoje įmanoma įžvelgti blogą elgesį nulėmusius gerus ketinimus, pastebėti po neapykantos našta užspaustą švelnią sielą ir dar daug ką suprasti bei išsiaiškinti, užuot tiktai stebėjusis ir baisėjusis. Ši šviesa padeda atskirti nevienodus žmogaus asmenybės klodus, daugialypes intencijas bei motyvus, nustatyti tai, kas mūsų bei kitų elgesyje yra sąmoninga, o kas – ne. Tai stebuklinga lazdelė, atverianti kelią į pažinimą. Tai veidrodis, parodantis viską, kas matoma ir nematoma. Tai gilioji laukinė prigimtis.

Bet kartais visas tas žinojimas ima skaudinti ir darosi beveik nepakeliamas: juk kaukolė nurodo ir tai, kur bręsta išdavystės, o kur ryžtingais žodžiais dangstomos drebančios kinkos. Ji parodo, kur po malonia šypsena it lipnūs taukai žliugsi pavydas, o kur draugiškas žvilgsnis tėra tiktai kaukė pasibjaurėjimui pridengti. Ir į save nukreiptas jos spindulys yra toks pat skvarbus – jis

nušviečia ne tiktai mūsų dvasios lobius, bet ir trūkumus bei silpnybes.

Būtent tokias įžvalgas sunkiausia ištverti. Būtent tokiais momentais mus ir apima noras šveisti šalin tą prakeiktą mūsų skvarbiąją išmintį ir pažinimą. Bet tada, jei tiktai teikiamės jį išgirsti, nuskamba galingas Aš jėgos balsas, liepiantis: „Neišmesk. Nešk mane toliau. Ir pamatysi".

Vinguriuodama takais per mišką, Vasalisa, be jokios abejonės, mąsto ir apie savo pamotę su įseserėmis, tyčia išsiuntusiomis ją galo gauti, ir nors jos pačios širdis gera, kaukolė toli gražu nėra švelni ir atlaidi; jos pareiga – įžvelgti. Todėl tuomet, kai Vasalisai norisi ją išmesti, mes suprantame, kad ją skaudina tas aiškus kai kurių savo pačios, aplinkinių bei pasaulio tvarkos ypatybių suvokimas.

Grįžusią ją pasitinka pamotė su savo dukterimis; jos ima skųstis, kad visą tą laiką, kol Vasalisos nebuvę, jos neturėjusios nei ugnies, nei šilumos, nes, kad ir kaip stengdamosi, niekaip negalėjusios jos įžiebti. Ir tai tikriausia teisybė: taip būna kiekvienos moters dvasioje, kai ji įgyja laukinių galių. Tuo metu jėgos, kurios ją engė ir kamavo, netenka savo libido – jis tarsi ima ir išgaruoja. Likusios be libido, piktosios dvasios pusės, ligi tol išnaudojusios kūrybinę moters energiją ir vertusios ją švaistyti savo gyvenimą niekniekiams, staiga suglemba it tuščios pirštinės, iš kurių ištraukė rankas.

O pamėkliškoji kaukolė įsistebeilija į pamotę ir jos dukteris, nenuleisdama nuo jų skvarbaus degančio žvilgsnio. Ar galima vien tiktai stebint įdėmiu žvilgsniu negatyviąją psichikos dalį paversti nuodėguliu? Taip, pasirodo, galima. Nuolatos sąmoningai stebima ir suvokiama, ji sudžiūva ir ima nykti. Viename pasakos variante sakoma, kad piktosios skriaudėjos pavirsta plėnimis, kitame – kad iš jų lieka trys maži juodi nuodėguliai.

Šie trys juodi maži nuodėguliai išreiškia labai seną ir įdomią idėją. Mažas tamsus taškelis dažnai laikomas gyvybės pradžia. Senajame Testamente sakoma, kad pirmuosius žmones – vyrą ir moterį – Dievas sukūręs iš žemių, purvo, dumblo, – nelygu, kokį vertimą skaitysime. O kiek tos žemės buvę? Apie tai nieko

nepasakyta. Užtat kituose pradžios mituose pasaulio ir jo gyventojų kilmė aiškinama atsiradimu iš taškelio, iš vienos vienintelės kruopelytės, iš vieno mažyčio juodo grūdo.[30]

Tokiu būdu trys maži nuodėguliukai patenka į Gyvybės/Mirties/Gyvybės Motinos veiklos sferą. Dvasioje jie sudega beveik be pėdsako. Sunyksta jų libido. Dabar jau gali rastis kas nors nauja. Dažniausiai, kai sąmoningai išsunkiame iš kokios nors psichikos dalies visus syvus, ji susiraukšlėja, susitraukia, o jos energija ištrūksta į laisvę arba virsta kuo nors kitu.

Tačiau šis destruktyviosios netikros šeimos pavertimas plėnimis turi dar kitą pusę. Sąmoningumo lygmens, kurį pasiekei, bendraudama su Deive Ragana ir įgydama švytinčią kaukolę, neįmanoma išsaugoti, gyvenant žiaurių žmonių apsuptyje – tiek iš išorės, tiek ir iš vidaus. Jeigu aplinkui tave nuolat esama žmonių, kurie, vos tau įėjus į kambarį, ima tau už nugaros svaidytis reikšmingais žvilgsniais arba pasibaisėję užverčia akis į lubas, kai tik tu ką nors pasakai, padarai ar į ką nors sureaguoji, – žinok, kad esi su žmonėmis, kurie gniuždo ir slopina jausmus, – tiek tavo, tiek tikriausiai ir savo pačių. Jiems nerūpi nei tu, nei tavo darbas, nei tavo gyvenimas.

Moteriai būtina išmintingai ir įžvalgiai rinktis sau draugus ir mylimuosius, nes tiek vieni, tiek kiti gali pasidaryti panašūs į piktas pamotes ir pavydžias įseseres. Be to, savo mylimiesiems mes linkusios suteikti didžiojo Mago – stebukladario galias. Tai nesunku, kadangi tapusios išties artimos kitam žmogui jaučiamės taip, tarsi būtume atvėrusios krištolines duris į stebuklų pasaulį – bent jau mums taip atrodo. Mylimasis gali sukurti ir/arba nutraukti netgi tvirčiausius ryšius su mūsų pačių ciklais bei idėjomis. Nuo kenkėjo mylimojo reikia laikytis atokiau. Kur kas labiau mums tinka mylimasis, kurio dvasia nuausta iš stiprių raumenų ir švelnaus audinio. Laukinei Moteriai neblogai turėti mylimąjį, kuris irgi truputėlį „kuoktelėjęs" dėl dvasinių dalykų ir geba įžvelgti jos širdies gelmes.

Kai laukinei moteriai kyla kokia nors mintis ar sumanymas, tikras draugas arba mylimasis niekada neišrėš: „Na, nežinau... Man

regis, tai tiesiog kvaila [perdėta, neįmanoma, per brangu ir pan.].“ Tikrai artimas žmogus taip nepasakys. Veikiau jis paprašys: „Ko gero, aš ne visai suprantu. Gal galėtum plačiau paaiškinti, kaip tu tai įsivaizduoji? Kaip, tavo manymu, tai atrodys?“

Tau reikia tokio mylimojo ar draugo, kuris matytų tavyje gyvą ir tobulėjančią būtybę, augančią panašiai kaip medis girioje, kambarinė gėlė vazone ar rožynas kieme; tokio mylimojo ir bičiulių, kurie vertintų tave kaip unikalią, gyvą, kvėpuojančią esybę, visiškai žmogišką, tačiau priedo – nuaustą iš labai subtilių, drėgnų ir stebuklingų dalykų; mylimojo ir draugų, kurie remtų ir puoselėtų tavyje šią augančią būtybę. Tokie turėtų būti tavo dvasios bičiuliai visam gyvenimui. Norint išsaugoti sąmoningumą, intuiciją ir tą stebuklingą šviesą, kuri viską kiaurai mato ir supranta, būtina itin atsargiai rinktis draugus ir mylimuosius, nekalbant jau apie mokytojus.

Kad neprarastum ryšio su laukine prigimtimi, privalai tolydžio užduoti sau klausimą: o ko gi *tu pati* nori? Būtent tada ir atskirsi grūdus nuo pelų. Šiuo atžvilgiu ypač svarbu suvokti skirtumą tarp to, kas vilioja ir gundo mus iš šalies ir ko iš tikrųjų trokšta mūsų siela.

Štai kaip tai daroma. Įsivaizduokite švedišką stalą, lūžtantį nuo visokiausių valgių: plaktos grietinėlės, lašišos, pyragėlių, keptos mėsos, vaisių salotų, blynelių su mėsos ir daržovių įdarais, ryžių su kariu, jogurto ir dar daugybės kitokių skanėstų. Jūs apeinate viską ir nusižiūrite keletą dalykų, kurie jums atrodo viliojantys. „Ak, – sakote sau, – paragausiu truputį to, truputį šito ir dar kąsnelį ano.“

Yra žmonių, kurie visą gyvenimą būtent taip ir renkasi. Aplinkui mus visas pasaulis knibždėte knibžda įvairiausių pagundų, jis veržiasi į mūsų gyvenimą, gundo ir vilioja, sukeldamas apetitą tam, ko seniau beveik ar visai nenorėjome. Šitaip rinkdamiesi, nusitveriame tai, kas tam tikrą akimirką tiesiog pasipainiojo mums po nosimi. Greičiausiai norėjome visai ne to, bet ir šitas dalykas atrodo įdomus, ir kuo ilgiau į jį žiūrime, tuo sunkiau būna nuo jo atsiplėšti.

Bet tada, kai pajuntame ryšį su instinktyviąja savo prigimtimi, su natūralia, laukine moters siela, tuomet, užuot apžiūrinėjusios, kas išdėliota priešais nosį, mes klausiame savęs: „O ko gi aš iš tikrųjų noriu?“ Užuot dairiusios aplinkui, kreipiame žvilgsnį sau į vidų ir teiraujamės: „Ko aš ilgiuosi? Ko dabar labiausiai norėčiau?“ Galime klausti ir taip: „Ko aš geidžiu? Ko trokštu? Ko man stinga?“ Paprastai atsakymą randame greitai: „A, man regis, norėčiau...Turbūt man praverstų šitas ir dar anas... Ak taip, štai ko man iš tikrųjų reikia!“

Ar tas daiktas yra ant švediško stalo? Gal taip, o gal ir ne. Dažniau turbūt ne. Mums gali tekti jo paieškoti – kartais net gana ilgai. Bet kai pagaliau surasime, tai džiaugsimės, kad išsiaiškinome ir aptikome būtent tai, ko širdies gilumoje troškome.

Šitas mokėjimas atpažinti ir nustatyti skirtumus, kurį Vasalisa išsiugdė rūšiuodama gerus ir supelijusius grūdus bei rinkdama iš purvo aguonas, yra turbūt vienas sunkiausiai išmokstamų dalykų, nes tam reikia atkaklumo, valios ir subtilumo, be to, ir nemenko užsispyrimo neatsisakyti to, ko užsibrėžėme siekti. Bene labiausiai tai išryškėja renkantis sutuoktinius ir mylimuosius. Sau poros nerasi padėtos ant švediško stalo. Mylimąjį reikia rinktis tokį, kokio trokšta tavo siela. Stverdama bet ką, kas išdygsta priešais ir atrodo pakankamai gundantis, savo sielos alkio nenumalšinsi. Štai kada labiausiai praverčia intuicija – tiesioginis ryšys su savo siela.

Paaiškinsiu dar smulkiau. Tarkim, tau pasitaikė proga įsigyti dviratį arba nukeliauti į Egiptą pamatyti piramidžių. Tikrai verta valandėlei atidėti sprendimą, pažvelgti į save ir paklausti: „Ko gi iš tiesų aš norėčiau? Kas man prie širdies? Gal labiau norėčiau ne dviračio, o motociklo? Gal verčiau leisčiausi į kelionę aplankyti senelės, kuri metai po metų vis labiau sensta?“ Sprendimas nebūtinai turi būti itin svarbus. Kartais tereikia pasirinkti, ar nori eiti pasivaikščioti, ar verčiau sukurtum eilėraštį. Net ir smulkius, kasdienius dalykus verta derinti su instinktyviąja prigimtimi – vienu ar keliais jums prieinamais aspektais, kuriuos simbolizuoja lėlė, senoji Baba Jaga arba švytinti kaukolė.

Dar vienas būdas stiprinti ryšį su intuicija – neleisti niekam slopinti gyvybinės jūsų energijos, tai yra jūsų nuomonės, min-

čių, idėjų, vertybinių orientacijų, moralinių nuostatų ar idealų. Pasaulyje labai nedaug dalykų, kuriuos galima apibūdinti pagal schemą: „gerai – blogai“ arba „teisingai – neteisingai“. Užtat yra tokių, kurie naudingi arba nenaudingi. Be to, esama tokių, kurie kartais žalingi, ir tokių, kurie praturtina. Pasitaiko gerai apgalvotų ir savalaikių veiksmų, tačiau būna ir priešingai. Bet, kaip jūs puikiai žinote, norint paruošti sodą naujai pavasario sėjai, rudenį jį tenka sukasti. Jis negali kiaurus metus be paliovos žydėti. Tačiau tegul jūsų gyvenimo pakilimus ir atoslūgius lemia jūsų pačių įgimti ciklai, o ne išorinės jėgos ar pašaliniai žmonės, ir ne slegiantys vidiniai kompleksai.

Yra tam tikrų pastovių entropijų ir darinių, priklausančių mūsų įgimtiems ciklams. Mūsų užduotis – prie jų prisiderinti. Užuot kamavęsi kovodamos su Gyvybės/Mirties/Gyvybės ciklu, mes „išmokstame“ gyventi pagal jo ritmą, panašiai kaip susigyvename su širdies plakimu: juk jos skilveliai tolydžio prisipildo kraujo, išstumia jį lauk ir vėl prisipildo iš naujo. Tai panašu į sukamą šokdynę. Ji sukasi tam tikru ritmu; jums tenka palinguoti pirmyn ir atgal, kol jį pagaunate. O tada – strykt ir peršokate. Štai ir viskas. Mūsų užduotis tikrai nėmaž ne sunkesnė.

Be to, intuicija teikia mums galimybę rinktis. Jei turime ryšį su instinktyviąja prigimtimi, tai visuomet galime rinktis bent iš keturių variantų: „už“, „prieš“, ko nors per vidurį ir dar – kokio nors varianto tolesniems apmąstymams. O be intuicijos paramos mums gali pasirodyti, kad apskritai teturime vienintelę išeitį, ir, ko gero, dar pačią prasčiausią. Galbūt jūs netgi nuspręsite privalanti tai ištverti. Ir susitaikyti. Ir prisiversti tai padaryti. Ne, yra geresnių variantų. Tereikia pasikliauti vidine savo klausa, vidine rega ir vidine būtimi. Klausyti jos. Ji žino, ką toliau daryti.

Vienas iš pačių nuostabiausių pasikliovimo intuicija bei instinktyviąja savo prigimtimi poveikių yra tai, kad ji sukelia spontaniškus, bet tikslius ir kryptingus proveržius. Elgtis spontaniškai toli gražu nereiškia – kvailai. Tai ne toks elgesys, kai neįsigilinus kertama iš peties, negalvojant, kas bus paskui. Visuomet svarbu jausti ribą. Pavyzdžiui, Šeherezada visada puikiai mokėjo nustatyti

ribas. Jai užteko proto ir sugebėjimų pamaloninti valdovą, tuo pat metu parodant jam ir savąją vertę. Būti savimi – tai nebūtinai elgtis beatodairiškai. Tai reiškia leisti prabilti *La voz mitológica*, mitiniam balsui. Tai daroma kuriam laikui nutildant ego ir sudarant galimybę pasisakyti tam, kas nori kalbėti.

Kasdienėje tikrovėje mes visos esame bendravusios su mažomis laukinėmis motinomis iš kūno ir kraujo. Tai tokios moterys, kurias vos pamačius kažkas jumyse suspurda ir šūkteli: „Ma-ma!“ Iš pirmo žvilgsnio jūs nusprendžiate: „Aš – jos palikuonė, jos duktė, ji – mano motina, mano močiutė“. O jei tai *un hombre con pechos* – perkeltine prasme tariant, vyras su krūtimis, – jūs galite pamanyti: „Ak, tai mano senelis“ arba „Ak, broli mano, bičiuli!“ Tiesiog akimoju žinote, kad šis vyriškis jums artimas, kad iš jo galite tikėtis peno. (Paradoksalu, bet tokie vyrai tuo pat metu yra ir labai vyriški, ir labai moteriški. Jie – nelyginant pasakos krikštamotė, tai tarsi globėjai, atstojantys motiną, kurios niekuomet neturėjote arba pernelyg greitai praradote; štai kas yra *un hombre con pechos.*)[31]

Visus šiuos žmones galima vadinti mažomis laukinėmis motinomis. Paprastai kiekvienas iš mūsų bent po vieną tokią turime. O jei pasiseka, per visą gyvenimą sutinkame dar keletą. Dažniausiai, prieš jas sutikdama, jūs jau būnate suaugusi arba bent sulaukusi vėlyvos paauglystės. Jos kaip diena ir naktis skiriasi nuo pernelyg geros jūsų motulės. Šios laukinės mamytės jus globoja ir pataria, jos be galo didžiuojasi jūsų laimėjimais. Jos nepakenčia jokių jūsų kūrybinio, emocinio, dvasinio bei intelektualinio gyvenimo varžymų ar juodinimų.

Jų tikslas – jums padėti, rūpintis jūsų menu, atgaivinti jūsų sąsajas su laukiniais instinktais, atskleisti tai, kas jumyse nuo gimimo yra geriausia. Jos vadovauja jūsų intuicijos atgaivinimui. Jos ploja katučių, kai susidraugaujate su lėlyte, didžiuojasi jumis, kai randate kelią pas Babą Jagą, ir džiūgauja, pamačiusios jus grįžtančią su iškelta į viršų švytinčia kaukole.

Jau matėme, kaip pavojinga pernelyg ilgai užsibūti romia kvailute. Bet gal jums dar liko abejonių; galbūt manote pati sau:

„O varge, ir kas gi norėtų būti kaip Vasalisa?“ Atsakau: jūs. Jūs tikrai užsinorėsite būti tokia, kaip ji, pasiekti ir nuveikti tai, kas pavyko jai, sekti jos įspaustomis pėdomis, nes tik tuomet galėsite išsaugoti ir tobulinti savo sielą. Laukinė Moteris yra narsi ir ryžtinga būtybė, ji pati kuria, pati griauna. Tai pirmapradė, išradinga dvasia, tik jos dėka įmanoma bet kokia kūryba ir menas. Ji sukuria aplink mus mišką, ir mes imame vertinti gyvenimą būtent iš tokios šviežios, originalios perspektyvos.

Taigi dabar, atgaivinančios dvasinės moters iniciacijos pabaigoje, mes regime jauną moterį su milžiniška patirtimi, kuri išmoko pasikliauti tuo, ką žino. Įvykdžiusi visas užduotis, ji perėjo visą iniciaciją iki galo. Karūna priklauso jai. Galbūt atpažinti intuiciją – viena iš lengvesnių užduočių, tačiau sąmoningai ją išsaugoti ir leisti gyventi tam, kas gali gyventi, bei leisti numirti tam, kas privalo mirti, – kur kas sudėtingesnis, bet drauge ir didžiulį pasitenkinimą teikiantis uždavinys.

Baba Jaga – visiškai tas pats, kas ir Motina Niksė, pasaulio motina, dar viena Gyvybės/Mirties/Gyvybės deivė. O Gyvybės/Mirties/Gyvybės deivė visuomet yra ir deivė kūrėja. Ji kuria, formuoja, įkvepia gyvybę; o kai tas kvapas išsenka, ji ateina pasitikti dvasios. Sekdamos jos pėdsakais, mes pasiryžtame leisti užgimti tam, kas turi gimti, – nesvarbu, ar visi reikalingi žmonės tuo metu jau laukia išsirikiavę, ar ne. Gamta leidimo neklausia. Žydėkite ir kraukite vaisius tuomet, kada pati norite. Užaugus mums beveik nebereikia atsiklausti leidimo; tiesiog turime daugiau kurti, labiau skatinti laukinius savo gyvenimo ciklus, originaliau vertinti pasaulį.

Mokėjimas leisti numirti – pati paskutinė pasakos tema. Vasalisa puikiai išmoko ir šią pamoką. Ar ji nepuola garsiai ir isteriškai klykti, matydama, kaip kaukolė degina piktąsias pamotę ir įseseres? Ne. Kas turi mirti, miršta.

Kaip žmogus prieina tokį sprendimą? Tiesiog žino. *La Que Sabe* žino. Norite jos patarimo – pažvelkite gilyn į save. Ji – Amžių motina. Jos niekas nestebina. Ji viską jau yra mačiusi. Daugeliui moterų leisti numirti kliudo ne jų prigimtis, o tiktai auklėjimas.

Tai galima pakeisti. Savo *los ovarios* gilumoje mes visos žinome, kuomet ateina metas gimti, kuomet – mirti. Galime mėginti dėl kokių nors priežasčių save apgaudinėti, tačiau iš tiesų – juk žinome.

Žinome švytinčios kaukolės dėka.

IV SKYRIUS

Pora: sąjunga su kitu

Himnas Laukiniam Vyrui: Manavis

Jei moterys nori, kad vyrai jas pažintų, iš tikrųjų pažintų, jos turi pasidalyti su jais dalele giliosios savo išminties. Kai kurios moterys tvirtina pavargusios, nes esą ir taip iššvaisčiusios šiam tikslui pernelyg daug jėgų. Drįstu spėti, kad jos greičiausiai bandė mokyti vyrus, kurie visiškai nenorėjo mokytis. Bet dauguma vyrų trokšta pažinti moterį ir nori mokytis. Jeigu vyrai demonstruoja esą pasirengę, vadinasi, atėjo metas jiems daug ką atskleisti; ir ne vien todėl, kad tam tinkamas laikas, o todėl, kad kita siela mūsų to prašo. Jūs pati pamatysite. Yra dalykų, kurie gerokai palengvina vyrui suprasti moterį ir žengti jos pasitikti: tai kalba – mūsų kalba.

Mituose, kaip ir gyvenime, Laukinis Vyras, be jokios abejonės, ieško sau skirtosios, pasiryžęs nors ir iš po žemių ją iškasti. Keltų sakmėse pasakojama apie garsiąsias Laukinių Dievų poras, kurias jungia nenutrūkstamas meilės ryšys. Dažniausiai jie gyvena ežero dugne, gina ir globoja požeminį pasaulį ir jo gyventojus. Kedraklubė Inana iš babiloniečių mito šaukia savo mylimajam Buliaus Plūgui: „Ateik ir uždenk mane savo laukine galia!“ Net ir

šiais laikais aukštutiniuose Vidurio Vakaruose sakoma, kad Dievo Motina ir Tėvas, drauge voliodamiesi pavasariniame guolyje, sukelia griaustinį.

Savo ruožtu ir laukinė moteris nieko nemyli taip, kaip savęs vertą vyriškį. Tačiau nuo neatmenamų laikų vis kartojasi istorija, kad jai skirtas mylimasis niekaip nesugeba perprasti jos prigimties. Ko gi moteriai iš tiesų reikia? Tai nuo senų senovės keliamas klausimas, savotiška dvasinė mįslė apie laukinę ir paslaptingą visų moterų prigimtį. Ir nors senoji ragana iš Chaucerio „Našlės iš Bato" jau kadai karktelėjo atsakymą į šį klausimą, esą moterys norinčios pačios būti savo gyvenimo šeimininkės, – kas tikrai yra neginčijama tiesa, – bet egzistuoja dar vienas, taip pat reikšmingas dalykas, kuris lygiai gerai atsako į šį klausimą.

Štai istorija, duodanti atsakymą į šimtmečių senumo spėliones apie tikrąją moterų prigimtį. Tie, kas nepatingės gerai perprasti šioje pasakoje nubrėžto veiksmų plano, amžinai taps laukinės moters išrinktaisiais. Dar prieš daugelį metų panelė V. B. Washington padovanojo man šią trumpą afroamerikiečių pasakaitę, kurią papildžiusi aš paverčiau literatūrine pasaka, čia pavadinta „Manavis".

Manavis

Gyveno kartą vaikinas, kuris piršosi dviem seserims dvynėms. Tačiau jų tėvas pasakė:

– Tu negausi jų vesti tol, kol neatspėsi jųdviejų vardų.

Manavis ir taip spėjo, ir šiaip, bet niekaip neįspėjo seserų vardų. Merginų tėvas kaskart purtė galvą ir siuntė Manavį namo.

Vieną dieną, vėl išsiruošęs spėti vardų, Manavis pasiėmė drauge su savim mažą šuniuką. Šuniukas tuoj pastebėjo, kad viena sesuo gražesnė už kitą, bet antroji – meilesnė už pirmąją. Nors nei viena iš seserų nebuvo tobula, šuniukui jos labai patiko, nes abi jį šėrė skanumynais ir žiūrėdamos jam į akis meiliai šypsojosi.

Vėl nesugebėjęs įspėti seserų vardų, Manavis liūdnas parkiūtino namo. Bet šuniukas greitai sugrįžo atgal prie merginų trobelės. Priglaudęs ausį prie sienos, jis nugirdo seseris kikenant ir žavintis Manavio grožiu ir vyriškumu. Kalbėdamosi tarpusavyje, jos vadino viena kitą vardais, ir šuniukas, nugirdęs juos, pasileido kiek įkabindamas namo pasakyti vardų šeimininkui.

Tačiau pakeliui liūtas buvo pametęs didžiulį kaulą su mėsos likučiais, kurį užuodęs mažasis šuniukas tuoj pasuko nuo tako į krūmus, tempdamas kaulą. Ten jis, pamiršęs viską, palaimingai graužė ir laižė kaulą, kol mėsos nebeliko nė kvapo. Tuomet šuniukas staiga prisiminė, kokį svarbų reikalą užmetęs, bet, nelaimei, jau buvo spėjęs pamiršti ir abiejų merginų vardus.

Todėl jis antrąsyk nubėgo prie dvynių trobelės. Jau buvo beveik sutemę, ir merginos, tarsi ruošdamosi šventei, trynė viena kitai rankas ir kojas aliejais. Šuniukas vėl pasiklausė ir nugirdo jas vadinant viena kitą vardais. Iš to džiaugsmo jis net stryktelėjo aukštyn, o tada kiek įkabindamas nudūmė taku Manavio trobelės link. Bet staiga jis užuodė iš brūzgynų sklindantį šviežio muškato kvapą.

Nieko pasaulyje mažasis šuniukas nemėgo labiau už muškatą. Todėl jis kaipmat iššuko iš tako ir nukūrė tenai, kur ant rąsto gulėjo padėtas ataušti nuostabus pyragas su vaisių įdaru. Ką gi, neilgai trukus pyrago nebeliko nė padujų, o mažojo šuniuko snukutis gardžiai prakvipo muškatu. Lapnodamas namo kietai prikimštu pilvu, jis visaip mėgino prisiminti abiejų seserų vardus, bet buvo juos ir vėl pamiršęs.

Galiausiai mažajam šuniukui teko trečiąsyk bėgti prie dvynių trobelės. Šįkart abidvi seserys jau rengėsi vestuvėms. „O, varge! – persigando šuniukas. – Jau beveik nebeliko laiko!“ Ir kai seserys dar sykį pavadino viena kitą vardais, šuniukas kaip reikiant įsikalė juos į galvą ir nukūrė iš visų jėgų, tvirtai pasiryžęs niekur nesustoti, kas bebūtų, ir kuo skubiausiai pranešti Manaviui abudu neįkainojamus vardus.

Pakeliui jis pamatė ant tako paliktą šviežią kažkieno grobį, tačiau nesustojo ir peršokęs per jį skuodė toliau. Vieną akimirką

jam pasirodė, kad iš kažkur sklinda muškato kvapas, bet jis nekreipė dėmesio ir negaišuodamas bėgo namo, pas šeimininką. Tiktai kaip šuniukas galėjo žinoti, kad iš krūmų staiga iššoks didžiulis tamsus nepažįstamasis ir, stvėręs jį už sprando, pradės kratyti taip, kad vos uodega nenukris.

O kaip tik taip ir nutiko. Purtydamas šuniuką, nepažįstamasis šaukė:

– Pasakyk man vardus! Kokie tų merginų vardai? Aš noriu jas vesti!

Nors mažasis šuniukas prismaugtas vos nenukeipo ir sunkiai gaudė kvapą, bet jis narsiai kovėsi: urzgė, draskėsi, raitėsi ir spurdėjo kaip įmanydamas, kol galiausiai įkando tam milžinui į tarpupirštį. Šuniuko dantukai buvo aštrūs kaip adatėlės, ir nepažįstamasis iš skausmo subliuvo it buivolas, tačiau šuniukas tik dar smarkiau suleido dantis. Nepažįstamasis leidosi bėgti per krūmus, o šuniukas įsikibęs kadaravo jam ant rankos.

– Paleisk, paleisk, paleisk mane, šuniūkšti, ir aš nieko tau nedarysiu! – ėmė prašyti nepažįstamasis.

– Žiūrėk, kad daugiau nebegrįžtum, kitaip šviesios dienos nebematysi! – pro sukąstus dantis suurzgė šuniukas.

Ištrūkęs nepažįstamasis kiek kojos įkerta nudūmė per brūzgynus, kaukdamas iš skausmo ir suspaudęs laikydamas įkąstą ranką. O mažasis šuniukas šlubuodamas nuklibikščiavo taku pas Manavį.

Nors jo kailis buvo kruvinas, o žandikaulius gėlė iš skausmo, jis kuo aiškiausiai atsiminė abiejų merginų vardus ir džiugiai nušlubavo pas Manavį. Šis švelniai numazgojo šuniukui žaizdas, o šunukas apsakė jam savo nuotykius ir perdavė abiejų seserų vardus. Tuomet Manavis kuo skubiausiai leidosi atgal į kaimą, kur gyveno dvynės, ant pečių užsimetęs šuniuką, kurio ausys it dvi arklio uodegos plaikstėsi vėjyje.

Kai Manavis įžengė pas merginų tėvą ir pasakė jam dukterų vardus, tos jau buvo apsirengusios ir susiruošusios keliauti su juo: mat visą tą laiką jos tiktai jo ir telaukė. Šitaip Manavis laimėjo sau dvi pačias gražiausias apylinkės merginas. O paskui jie visi

keturi – abi seserys, Manavis ir mažasis šuniukas – drauge ilgai ir laimingai gyveno.

Krik-krak-kra – štai ir pasaka baigta.
Krik-krak-krau – pasakėlę pasekiau.[1]

Dvilypė moters prigimtis

Liaudies pasakas, kaip ir sapnus, galima suprasti dvejopai: subjektyviai – kai visi simboliai išreiškia vieno žmogaus dvasios aspektus, ir objektyviai – per jų sąsajas su išorinio pasaulio aplinkybėmis ir žmonių tarpusavio santykiais. Dabar paanalizuokime pasaką apie Manavį kaip moters ir jos išrinktojo tarpusavio santykių atspindį, tuo pat metu neišleisdami iš akių, kad dažniausiai „kaip išorėje, taip ir viduje".

Ši pasaka atskleidžia seną kaip pasaulis moterų paslaptį: vyras, kuris nori užkariauti Laukinės Moters širdį, turi iki galo perprasti jos prigimtinį dvilypumą. Nors abi seseris pasakoje galima laikyti būsimomis nuotakomis, kas visiškai natūralu poligaminėje visuomenėje, bet iš archetipinės analizės perspektyvos atrodytų, kad čia veikiau kalbama apie dvi paslaptingas ir galingas moteriškąsias jėgas, įsikūnijusias vienoje moteryje.

Visi pagrindiniai šios pasakos parametrai rodo, kad ji labai artima Laukinei Moteriai. Manavis savo ištikimojo šuniuko padedamas atspėja abudu vardus – įvardija abi moteriškumo puses. Jis negali laimėti neatskleidęs šios paslapties. O tai padaryti jis įstengia tiktai pasitelkęs savo instinktyvųjį Aš, kurį simbolizuoja šuniukas.

Kiekvienas, gyvenantis su moterimi, iš tiesų turi reikalo su dviem moterimis: išorine būtybe ir vidine *criatura*; viena iš jų gyvena regimame pasaulyje, o antrosios buveinė ne taip lengvai įžvelgiama. Išorinė būtybė gyvena dienos šviesoje, ji visiems matoma. Ji dažniausiai pragmatiška, visuomeniška ir labai žmogiška.

Tuo tarpu *criatura* paviršiun iškyla tiktai iš gelmių; akimirką pasirodžiusi, tuoj pat ir vėl pradingsta, bet visuomet paskui save palieka keistą nuostabos, susidūrimo su kažkuo nepaprastu ir išmintingu jausmą.

Norintiems perprasti tokią dvilypę moterų prigimtį vyrams, o neretai ir pačioms moterims, tenka užsimerkus šauktis dangaus pagalbos. Šio prigimties dvilypumo paradoksas tas, kad jausmų atžvilgiu viena pusė dažniausiai būna karštesnė, antroji – šaltesnė. Kai santykiuose viena pusė pastovesnė ir turtingesnė, antroji – slidi kaip ledas. Dažnai viena pusė lankstesnė ir pakantesnė, o antroji pati nežino, ko nori. Viena švyti kaip saulutė, o antroji atrodo karčiai saldi ir ilgesinga. Šios „dvi vienoje" moterys yra visiškai atskiri elementai, tačiau jos tarpusavyje susijusios nenutrūkstamais ryšiais, sudarydamos dvasioje tūkstančius įvairiausių derinių.

Dviejų galia

Nors kiekviena iš šių dviejų moters prigimties pusių įkūnija atskirą esybę su skirtingomis funkcijomis ir nevienalyčiu žinojimu, jos, tarsi žmogaus smegenys su *corpus callosum*, privalo viena kitą pažinti ir susikalbėti tarpusavyje, kad galėtų funkcionuoti kaip visuma. Moteris, slepianti vieną savo pusę ar pernelyg besipuikuojanti kita, gyvena nevisavertį gyvenimą ir negali pasinaudoti visomis savo galiomis ir sugebėjimais. O tai – nieko gero. Būtina puoselėti abi puses.

Apie Dviejų jėgą ir stiprybę galima nemažai sužinoti analizuojant dvynių simboliką. Nuo neatmenamų laikų visame pasaulyje tikėta, kad dvyniai turi antgamtinių galių. Kai kuriose kultūrose susiformavo ištisas mokslas, kaip subalansuoti dvynių prigimtį, kadangi manyta, jog dvyniai – tai dvi būtybės, besidalijančios vieną sielą. Netgi po mirties dvynius toliau maitina, šnekina, teikia jiems dovanas ir aukas.

Įvairios Afrikos ir Karibų jūros salų gentys tiki, kad seserys dvynės simboliškai įkūnija *juju* – mistinę sielos energiją. Todėl

manoma, kad dvynėmis būtina nepaprastai rūpintis, antraip visą bendruomenę gali užgriūti bloga lemtis. Haičio hudu religijos išpažinėjai įsitikinę, kad dvyniams privalu atseikėti visiškai vienodas maisto porcijas, nes tai padeda užgniaužti bet kokį jų tarpusavio pavydą, o svarbiausia – užtikrina, kad nė vienas iš jų nenusilps ir nemirs, nes tada numirtų ir antrasis, drauge su savim nusinešdamas tą ypatingą dvasinę atmosferą, kuri jų dėka gaubia visą bendruomenę.

Moteris taip pat pasižymi didžiulėmis galiomis, jei tik ji sąmoningai suvokia abi savo prigimties puses ir vertina jas kaip visumą: dažniau laiko jas drauge, o ne atskirai. Dviejų galia yra milžiniška, tiktai nereikia nė vienos iš jų nuvertinti. Jas būtina vienodai maitinti, nes abi drauge jos suteikia individui nepaprastą galią.

Kartą Vidurio Pietuose iš seno juodaodžio amerikiečio girdėjau vieną istoriją. Jis atėjo alėja, o aš sėdėjau tarp grafiti vietinio miestelio „parke". Gal kam tas senukas būtų pasirodęs nevisprotis, nes jis nuolat šnekėjosi su visais ir tuo pat metu – su niekuo. Jis iš lėto kėblino, vilkdamas kojas ir atkišęs į priekį pirštą, tarsi mėgindamas nustatyti vėjo kryptį. *Cuentistas* apie tokius žmones sako, esą jie palytėti dievų. Mano giminės tradicijoje tokį žmogų pavadintų *El bulto*, Ryšuliu, kadangi tokie, kaip jis, su savimi nešiojasi nemenką kiekį visokiausio dvasinio gero ir rodo jį kiekvienam, kas tik netingi pažiūrėti ir turi akis, kad matytų, bei išminties, kad priglaustų ir saugotų.

Taigi šis malonusis *El bulto* papasakojo man štai ką. Tai istorija apie senolių papročius, kurią jis pavadino „Viena lazda, dvi lazdos". „Senovės Afrikos karaliai taip darydavo", – šnibždtelėjo jis.

Vienas senis, jausdamas, kad miršta, susikvietė prie savęs visą giminę. Kiekvienam iš daugybės savo vaikų, žmonų ir giminaičių jis įteikė po trumpą, tvirtą lazdelę ir liepė ją perlaužti. Įtempę jėgas, visi šiaip ne taip sulaužė savo lazdas.

– Štai kaip būna, kai esi vienas kaip pirštas ir nieko neturi pasaulyje. Tave nesunku sulaužyti.

Tada senolis vėl padavė kiekvienam iš saviškių po lazdą ir kalbėjo toliau:

– O štai kaip aš norėčiau, kad jūs gyventumėte, kai manęs nebebus. Sudėkite lazdas drauge po dvi ar po tris. O dabar pabandykit jas kartu perlaužti.

Niekas neįstengė perlaužti dviejų ar trijų lazdų iš karto. Senukas nusišypsojo.

– Mes stiprūs tik tada, kai esame dviese. Kai greta yra dar kas nors, mūsų niekas negali palaužti.

Lygiai taip pat yra ir su dvilype prigimtimi: kai abi jos pusės sąmonėje yra glaudžiai susietos, jos įgyja didžiulių galių ir jų neįmanoma palaužti. Tokia yra dvasinio dvilypumo, poriškumo, dviejų moters asmenybės aspektų prigimtis. Civilizuotoji moters pusė nuostabi, bet... šiek tiek vieniša. Laukinė jos pusė pati viena irgi puiki, bet liūdna – ilgisi antrosios. Atskyrusi jas abi vieną nuo kitos, mėgindama apsimesti, kad viena iš šių pusių daugiau nebeegzistuoja, moteris pradeda netekti psichologinių, emocinių, dvasinių jėgų.

Šią pasaką galima suprasti kaip istoriją ne tik apie moters, bet ir apie vyro prigimties dvilypumą. Manavis irgi pasižymi savotišku dvilypumu: jis turi žmogiškąją prigimties pusę ir instinktyviąją, kurią įkūnija šuniukas. Vien tiktai žmogiškųjų jo savybių, koks geras ir įsimylėjęs jis bebūtų, nepakanka, norint laimėti dvynes. Tiktai šuniukas – instinktyviosios jo prigimties simbolis – sugeba prisliūkinti prie merginų ir jautria savo ausimi nugirsti jų vardus. Būtent šuniukas mokosi įveikti pašalines pagundas ir išsaugoti esminę informaciją. Ne kas kitas, o Manavio šuniukas turi pakankamai gerą klausą ir užtektinai atkaklumo, jam instinktas liepia raustis po sienų pamatais ir ieškoti, griebti bei atnešti vertingas idėjas.

Kaip matėme kitose pasakose, vyriškosios jėgos gali būti pražūtingos Mėlynbarzdžio arba pono Lapino tipo energijos nešėjos ir jų padedamos mėgina sunaikinti moterų prigimties dualizmą. Šitoks gerbėjas nepakenčia jokio dvilypumo – jis trokšta rasti tobulybę: *vieną* tiesą, *vieną* nejudamą, nekintamą *feminina substancia*, moteriškumo esmę, įsikūnijusią *vienoje* tobuloje moteryje. Ak! Jei sutiksite tokį veikėją, sprukit nuo jo kiek kojos neša. Tiek

išoriniame, tiek ir vidiniame pasaulyje visuomet daug geriau turėti Manavio tipo mylimąjį. Jis nepalyginamai tinkamesnis gerbėjas, kadangi aistringai atsidavęs Dviejų idėjai. O Dviejų galia slypi nedalomoje jų vienybėje.

Todėl Manavis trokšta prisiliesti prie šio visuotinai paplitusio, bet paslaptingo moters dvasinio gyvenimo derinio ir turi tam visą teisę. Pats būdamas laukinis žmogus, gamtos vaikas, jis sugeba atliepti Laukinės Moters dvasią ir ją suprasti.

Tame jungtiniame vyriškų figūrų pulke, kuris gyvena moters dvasioje ir kurį Jungo sekėjai vadina *animus*, yra ir tam tikras Manavio atitikmuo: tai požiūris, kuris ieško moteriško dvilypumo ir jį įtvirtina, laikydamas vertingu, žavingu ir trokštamu, o ne velnišku, pasibjaurėtinu ir paniekos vertu dalyku.[2] Manavio paveikslas – tiek išorinis, tiek vidinis – įkūnija nepatyrusį, bet entuziastingą mylimąjį, kuris užvis labiausiai trokšta įvardyti ir suprasti tą mistišką, paslaptingą dvejybę, slypinčią moters prigimtyje.

Vardo galia

Įvardyti jėgą, būtybę, asmenį ar reiškinį – labai nevienareikšmis dalykas. Tose kultūrose, kur vardas renkamas ypač rūpestingai, atsižvelgiant į jo maginį ar gera lemiantį poveikį, sužinoti tikrąjį žmogaus vardą reiškia sužinoti to žmogaus gyvenimo kelią bei dvasines jo savybes. O priežastis, dėl kurios tikrasis vardas dažnai slepiamas, – tai siekimas apsaugoti jo savininką, suteikti jam arba jai galimybę priaugti iki vardo galios, apginti jį, kad niekas negalėtų suniekinti, sumenkinti jo vardo ir netrukdytų dvasinėms žmogaus galioms pasiekti aukščiausiąjį raidos laipsnį.

Liaudies pasakose, ypač stebuklinėse, vardo simbolika turi ir dar keletą papildomų aspektų, išryškėjančių ir pasakoje apie Manavį. Nors kai kuriose pasakose pagrindinis veikėjas siekia sužinoti piktosios jėgos vardą, norėdamas ją įveikti ar pažaboti, tačiau dažniau vardas reikalingas norint prisišaukti tą jėgą ar asmenį, turėti jį prie savęs, užmegzti santykius su tuo žmogumi.

Pastarasis atvejis tinka ir pasakai apie Manavį. Jis daugybę kartų keliauja pirmyn ir atgal, į kaimelį ir namo, nuoširdžiai

stengdamasis pritraukti prie savęs Dviejų galią. Jam rūpi įspėti dvynių vardus ne tam, kad galėtų pasisavinti jų galią, o tam, kad pats įgytų galios, *prilygstančios* jonis. Sužinoti vardus – tai įgyti ir išsaugoti sąmoningą dvilypės prigimties pažinimą. Nes kad ir kaip stengtumeis, o nežinodamas vardų, gilių santykių neužmegsi, net ir per prievartą.

Pradžioje įspėti dvilypės prigimties, dviejų seserų, vardus būna labai sunku tiek vyrams, tiek ir moterims. Tačiau dėl to nereikėtų pernelyg nerimauti. Jeigu mums rūpi sužinoti tuos vardus, vadinasi, mes jau einame teisingu keliu.

Tad kuo gi vardu tos dvi simbolinės seserys, gyvenančios moters dvasioje? Žinoma, tų porų pavadinimai gali šiek tiek skirtis, priklausomai nuo konkretaus žmogaus, tačiau jie visuomet reiškia tam tikrą prieštarą. Kaip ir daugelis dalykų gamtoje, iš pradžių tai gali pasirodyti baisiai platu, be jokios sistemos ar pasikartojimo. Tačiau atidžiai stebint dvilypę prigimtį, keliant jai klausimus ir gaunant atsakymus, jums netruks atsiverti tam tikra sistema. Teisybė, toji sistema irgi plati, bet joje esama pastovumo ir kartojimosi; tai primena vandenyno bangavimą. Juk jūros potvynius ir atoslūgius galima numatyti, o povandenines sroves – kartografuoti.

Beje, dar dėl vardų spėjimo: ištardami žmogaus vardą mes kiekvienąsyk išsakome tam tikrą pageidavimą ar palinkėjimą tam asmeniui. O tuos dualistinius temperamentus savyje įvardyti mes siekiame, norėdami santuokos ryšiais sujungti ego ir dvasią. Žmonių kalba toks įvardijimas ir sutuokimas vadinamas meile sau. O kai tai nutinka tarp dviejų žmonių, vadinama meile kitam.

Kad ir kaip stengiasi, Manavis nepajėgia įspėti seserų vardų, remdamasis vien tiktai žmogiškąja, racionalia savo prigimtimi. O tada jam į pagalbą ateina šuniukas – intuicijos simbolis. Kaip dažnai moterys svajoja apie tokį jaunikį, kuriam užtektų atkaklumo ir proto nenuleisti rankų mėginant perprasti giliąją moters prigimtį! O radusios tokį vyrą, visam gyvenimui apdovanoja jį savo meile bei ištikimybe.

Dvynių seserų tėvas pasakoje yra mistinės poros sergėtojas ir globėjas. Jis simbolizuoja realų vidinį psichikos bruožą, besirū-

pinantį tam tikros visumos išsaugojimu ir garantuojantį, kad ji nesuskiltų į dalis. Juk būtent jis tikrina jaunikio vertę ir „kvalifikaciją“. Moterims labai pravartu turėti tokį budrų sargą.

Šiuo požiūriu galima teigti, kad sveika psichika pirmiausia patikrina norinčius prie jos prisijungti naujus elementus; ji pasižymi savotišku integralumu ir sugebėjimu apsiginti. Sveika psichika, turinti tokį tėvą – sargą, šiaip be niekur nieko neįsileis jokios senos minties, požiūrio ar žmogaus – tiktai tokius, kurie pakankamai jautrūs jai arba nori tokie tapti.

Seserų tėvas sako: „Palauk! Negausi mano dukterų, kol neįsitikinsiu, kad nuoširdžiai trokšti pažinti tikrąją jų esmę – tikruosius jų vardus“. Jis turi omenyje, kad moterų paslapties neperprasi vien paprašęs. Pirmiausia reikia labai pasistengti. Tam reikia gana daug atkaklumo ir pasiaukojimo. Juk teks pamažu, apgraibom artėti prie šios moteriškos dvasios paslapties įminimo, kuris kartu yra ir mįslė, ir atradimas.

Atkakli šuniška prigimtis

Mažasis šuniukas šioje pasakoje akivaizdžiai parodo, kas yra dvasinis atkaklumas. Šunys – Visatos burtininkai. Vien savo pasirodymu jie paverčia niurgzlius linksmuoliais, prablaško sielvartaujančius, skatina bendrauti. Lygiai kaip senoviniame babiloniečių epe apie Gilgamešą, kur racionalųjį karalių Gilgamešą atsveria gauruotasis herojus-žvėris Enkidu, taip ir čia šuo atspindi vieną vyro prigimties pusę. Tai miškų būtybė, mokanti sekti ir aptikti pėdsakus ir greitai suuodžianti, kas yra kas.

Šuniui dvynės seserys patinka – jos jį šeria ir jam šypsosi. Mistinis moteriškumas lengvai supranta ir priima instinktyviąją šuns prigimtį. Be kita ko, šunys įkūnija tuos (arba tas), kurie lengvai prisiriša, iš visos širdies ir ilgam pamilsta, moka atleisti, gali ilgai ir ištvermingai bėgti, o prireikus – kautis iki mirties. Šuniška prigimtis[3] konkrečiai nurodo, kaip jaunikiui užkariauti dvynių seserų – ir laukinės moters – širdį: svarbiausia – „nuolatos sugrįžti“.

Eilinį kartą neįspėjęs seserų vardų, Manavis liūdnas kiūtina namo. Tačiau mažasis šuniukas kuria atgal prie merginų trobelės ir tol klausosi, kol nugirsta vardus. Archetipų pasaulyje šuo savo prigimtimi atitinka tiek psichopompą – tarpininką tarp viršutinio ir žemutinio, sutemų pasaulio, tiek ir chtoniškąją būtybę, gyvenančią tamsiausiuose, atokiausiuose dvasios pakraščiuose, kurie nuo seno buvo vadinami požemių pasauliu. Būtent šitokią pagavą tenka išsiugdyti vyrui, norinčiam suprasti moters dvilypumą.

Šuo labai primena vilką, tik jis truputį civilizuotesnis, nors, kaip pamatysime iš tolesnio pasakos veiksmo, – ne kažin kiek. Mažasis šuniukas psichopompas įkūnija instinktyviąją dvasią. Jis mato ir girdi kitaip nei žmogus. Jis patenka į tokias vietas, kur ego nė nemėgintų skverbtis. Jis nugirsta žodžius bei nurodymus, kurių ego tikrai negirdėtų. Ir jis klauso tų nurodymų.

Kartą lankantis gamtos muziejuje San Franciske, man pasitaikė užeiti į kambarį, kuriame buvo įrengta daugybė mikrofonų ir garso aparatūros, imituojančios šuns klausą. Vėjui papūtus šlamantys palmės lapai ūžė it Armagedonas; žmogaus žingsniai tolumoje kėlė tokį triukšmą, lyg kas tiesiai į ausį man būtų traiškęs milijonus maišų su kukurūzų dribsniais. Šunų pasaulis sklidinas nuolatinių kurtinančių garsų, kurių mes, žmonės, visiškai negirdime. Užtat šuniukas girdi.

Šuns klausos diapazonas gerokai viršija žmogiškąjį. Šis instinktyviosios dvasios aspektas tarsi mediumas intuityviai pagauna giliausius moters dvasios virpesius, slapčiausią jos muziką ir labiausiai saugomas paslaptis. Būtent ši prigimtis geba pažinti laukinę moters prigimtį.

Klastingos pagundų vilionės

Toli gražu neatsitiktinai tiek vyrai, tiek moterys, mėgindami suprasti ir pažinti giliąsias savo prigimties puses, tolydžio pamiršta savo ketinimus, susivilioję visokiausiais pašaliniais dalykais – dažniausiai įvairiais malonumais. Negalėdami atsispirti pagundoms, kai kurie taip įklimpsta tose žabangose, kad niekad nebepasiekia galutinio tikslo.

Šuniukas irgi iš pradžių pasiduoda pagundoms. Tos pagundos yra nelyginant maži žavūs *forajidos*, plėšikai, vagiantys mūsų laiką ir libido. Jungas yra pažymėjęs, kad žmogaus apetitą reikėtų kaip nors kontroliuoti, antraip, kaip pamatysime, teks sustoti ir gaišti ties kiekvienu ant kelio numestu kaulu, ties kiekvienu ant rąsto paliktu pyragu.

Vyrai, mėginantys įvardyti dvilypę moters prigimtį, kaip ir tas šuniukas, pasidavę pagundoms, gali prarasti savo pasiryžimą ir išsukti iš tako. Tai ypač dažnai pasitaiko, jeigu jie patys yra beveik laukiniai ar išbadėję. Ir, aišku, tokiais atvejais jie visai pamiršta, ko ieškoję. Juos gali sugundyti ar užpulti koks nors jų pačių pasąmonės aspektas, trokštantis užvaldyti moterį, kad galėtų ją engti ir išnaudoti, arba suvedžioti vien savo malonumui ar medžiotojo tuštybei patenkinti.

Grįždamas pas savo šeimininką, šuniukas susigundo kvapniu kaulu, kurį begraužtamas visai pamiršta merginų vardus. Šis epizodas atspindi reiškinį, labai būdingą bet kokiai turiningai dvasinei veiklai: pilvo įgeidžių ar kitokių aistrų tenkinimas jai trukdo. Bent kartą per mėnesį kas nors iš mano pacientų būtinai pasiskundžia: „Suprantate, man teko užmesti dvasinį darbą, nes taip seksualiai susijaudinau, kad net septynių dienų prireikė atvėsti“ arba „...nes nusprendžiau, kad šią savaitę pats geriausias laikas apkarpyti visiems penkiems šimtams mano vazoninių augalų“, arba „...nes pradėjau įgyvendinti iš karto septynis kūrybinius sumanymus, kurį laiką viskas ėjosi puikiai, bet paskui man pasirodė, kad nieko iš to nebus, ir aš viską mečiau“.

Taigi matote – kaulas ant kelio gali pasipainioti kiekvienam iš mūsų. Jis taip skaniai kvepia, kad joks šuo neįstengs atsispirti. Blogiausiu atveju tai pasirodys besanti didžiausia mūsų silpnybė, dėl kurios jau ne kartą teko nukentėti. Vis dėlto turime mėginti jai atsispirti, ir net jei daugybę kartų nepavyks, bandyti vėl iš naujo, kol pagaliau įstengsime praeiti pro šalį ir tęsti pagrindinį savo darbą.

Gilus dvasinis darbas – tai procesas, kai kuo primenantis seksualinį susijaudinimą: jis irgi prasideda nuo nulio, stiprėja, kol

pasiekia plato fazę, tampa intensyvus ir ilgalaikis. Jeigu plato fazėje jis staigiai nutraukiamas (įsivaizduokite garsų ir netikėtą triukšmą), tenka viską pradėti iš naujo. Panaši į susijaudinimą įtampa kyla ir dirbant archetipiniu psichikos lygmeniu. Jei ta įtampa nutraukiama, viską tenka pradėti kone nuo nulio. Taigi ant kelio gali pasitaikyti daugybė sultingų, skanių, įdomių ir viliojančių kaulų. Bet kažkodėl jie sukelia mums savotišką amneziją, priversdami ne tiktai pamiršti, ties kuo sustojome, bet ir apskritai – kur ir ko ėjome.

Koranas išmintingai perspėja, kad po mirties mums teks atsakyti už visus leistinus malonumus, kurių atsisakėme būdami gyvi. Vis dėlto per daug malonumų ar net mažytė jų dalelė, pasipainiojusi netinkamu metu, gali sąlygoti didžiulį sąmoningumo praradimą. Paskui, užuot patyrę netikėtą išminties antplūdį, mes it koks išsiblaškęs profesorius bejėgiškai puldinėjame į visas puses murmėdami: „Pala, tai apie ką aš čia?..“ Kartais po tokio malonumų tenkinimo prireikia ištisų savaičių ar net mėnesių atgauti tam, ką praradome.

Šuniukas pasakoje grįžta prie seserų trobelės, vėl nuklauso jų vardus ir dar sykį leidžiasi bėgti namo. Šis šuo vadovaujasi teisingu instinktu, kuris jam vis liepia mėginti iš naujo. Bet – ak! – pakeliui pasipainiojęs kvapnus pyragas vėl išveda šuniuką iš kelio, ir jis dar sykį pamiršta vardus. Kitos pagundos pasmaližiauti įveiktas šuo patenkina savo pilvą, bet toli gražu neatlieka pradėto dvasios darbo.

Mes jau imame suprasti, kad šis sąmoningumo išsaugojimas, o ypač – gebėjimas mezgant dvasinį ryšį atsispirti įkyrioms pagundoms, – tai ilgas, atkaklumo ir valios reikalaujantis procesas. Matome, kad gudrusis šuniukas stengiasi iš paskutiniųjų. Tačiau kelias iš archetipinės pasąmonės gelmių iki sąmoningumo – ilgas ir nelengvas: tenka ilgai leistis iki vardų ir ilgai vėl kilti į paviršių. Sąmoningai išsaugoti tai, ką sužinojai, tikrai sunku, kai pakeliui tyko šitiek žabangų.

Kvapnusis vaisinis pyragas ir gardus kaulas įkūnija pagundas, kurios šiaip jau labai skanios; kitaip tariant, kiekvieno dvasioje

esama viliojančių, klastingų, nuostabių dalykų. Šie elementai priešinasi sąmonei, nes jų tikslas – dangstytis tamsa ir neįžvelgiamybe. Kartais nelengva nuolatos sau priminti, kad mūsų tikslas – visiškai kitas, kad mes siekiame kitokio „jauko“ – šviesos.

Šuo šioje pasakoje yra šviesos nešėjas: jis mėgina užmegzti sąmoningą ryšį su paslaptingąja dvynių prigimtimi. Kažkas metodiškai stengiasi jam sukliudyti; tas „kažkas“ nematomas, bet greičiausiai būtent jis mėto ant kelio kaulus ir kaišioja po nosim pyragus. Tai, be abejonės, tamsusis nepažįstamasis – dar vienas prigimtinio dvasinio grobuonies variantas, kuris priešinasi sąmonės siekiams. Kadangi šis kenkėjas natūraliai egzistuoja kiekvieno žmogaus dvasioje, tai net ir pačiai sveikiausiai psichikai nuolat gresia pavojus būti išmuštai iš vėžių. Kad išliktume sąmoningi, privalome nuolatos prisiminti svarbiausiąjį savo tikslą ir tolydžio jį kartoti sau kone kaip mantrą.

Kaip tapti nuožmiam

Dar sykį nugirdęs merginų vardus, šuniukas vėl skuodžia pas savo šeimininką. Jis nebekreipia dėmesio nei į gulintį ant kelio skanėstą, nei į gardžius kvapus iš krūmų. Čia mes jau matome kylantį dvasios sąmoningumą. Instinktyvioji dvasia išmoko tramdyti save, nusistatyti prioritetus, susikaupti. Ji nebesileidžia klaidinama. Dabar ji kryptingai siekia tikslo.

Bet dabar iš kažkur iššoka tamsus siaubūnas, stveria šuniuką už pakarpos, purto ir šaukia: „Pasakyk man vardus! Kokie tų merginų vardai? Aš noriu jas vesti!“ Nepažįstamajam nerūpi jų prigimties dvilypumas ar kitokie subtilūs dvasiniai momentai. Jam moteris – tiesiog grobis, kurį reikia užvaldyti, ir nieko daugiau.

Šį nepažįstamąjį gali įkūnyti realus išorinio pasaulio asmuo arba negatyvus vidinis kompleksas. Netgi nesvarbu, kas, nes abiem atvejais pasekmės pražūtingos. Dabar jau šuniukui tenka kautis visais įmanomais būdais. Išoriniame gyvenime taip gali pasitaikyti ir vyrams, ir moterims – staiga it perkūnas iš giedro dangaus mus užgriūva kokia nelaimė, netyčia leptelėtas žodis

ar kitokia keistenybė, ir bando priversti mus užmiršti, kas tokie esame. Dvasioje irgi nestinga momentų, siekiančių išplėšti mums vardus. Išoriniame pasaulyje vardų plėšikų taip pat apstu.

Šuniukas pasakoje kaunasi iš paskutiniųjų. Kartais netikėtas svetimojo antpuolis – vienintelis būdas mums išmokti saugoti ir ginti tai, ką turime brangiausia. Tuomet mums tenka kautis už širdžiai artimus dalykus: už galimybę rimtai užsiimti tuo, kas mums iš tiesų svarbu, ir pakilti aukščiau lėkštų dvasinių paskatų, kurias Robertas Bly'us vadina „troškimu pasijusti madingam“[4]; kautis, kad neprarastume giliausiojo savo žinojimo ir kad užbaigtume pradėtą žygį.

Šuniukas kaunasi, mėgindamas išsaugoti vardus, ir nesileidžia dar kartą nubloškiamas į pasąmonę. Mūšio pabaigoje nutinka kone stebuklas: šuniukas nepamiršta vardų – pagrindinio kovos objekto – rakto į Laukinės Moters dvasią, kurio turėtojas įgytų galią, prilygstančią pačios moters dvasinėms galioms. Šuniukas kaunasi už tai, kad ši galia atitektų tam, kas jos vertas, – Manaviui. Jis stengiasi apsaugoti ją, kad nepatektų į nagus senam žmogaus prigimties aspektui, kuris ja netinkamai pasinaudos. Perduoti žinojimą į reikiamas rankas – ne mažiau svarbu, nei sužinoti vardus.

Narsusis šuniukas perduoda vardus Manaviui, ir šis pasako juos merginų tėvui. O seserys jau iš anksto pasirengusios iškeliauti drauge su Manaviu, mat jos tiktai ir laukė, kol šis atskleis ir sąmoningai išsaugos vidinės jų prigimties paslaptį.

Taigi matome, kad pasiekti pažangą šiuose reikaluose labiausiai trukdo du veiksniai: viliojančios ir dėmesį blaškančios pagundos bei tamsusis nepažįstamasis – kartais tai būna įgimtas dvasinis engėjas, o kartais – koks nors išorinio pasaulio asmuo ar netinkamai susiklosčiusi situacija. Nepaisant nieko, kiekvienas keliautojas nuo gimimo žino, kaip kovoti su tokiais vagimis bei plėšikais. Svarbiausia – neprarasti vardų, nes vardai yra viskas.

Kartais, belaukdamos, kol partneris jas supras, moterys netenka kantrybės ir darosi irzlios. „Na, kodėl gi jis nesupranta, ką aš galvoju, ko noriu?“ – apmaudauja jos, kol pačios pavargsta kelti šį klausimą. Tačiau ši dilema turi išeitį, be to, labai efektyvią ir efektingą.

Jei moteris nori rasti sielos draugą, kuris ją šiuo atžvilgiu suprastų, ji pati gali jam atskleisti dvilypio moteriškumo paslaptį. Ji gali papasakoti jam apie tą vidinę moterį, kuri drauge su ja pačia sudaro porą. Tai padaryti galima išmokius partnerį užduoti du iš pažiūros visai paprastus klausimus, kurie leistų jai pajusti, kad ją mato, girdi, pažįsta.

Pirmasis klausimas: „Ko tu nori?“ Šito vienaip ar kitaip dažnai klausia visi, nė nesusimąstydami. Bet yra dar antras, esmingesnis klausimas: „O ko nori tavo vidinis aš?“

Jei apie moterį sprendžiama tik iš paviršiaus, nieko nenutuokiant apie dvilypę jos prigimtį, tai partneriui gali tekti labai nustebti, kai iš jos gelmių pradeda kilti toji laukinė, pirmapradė prigimtis, kuri imasi save įtvirtinti: tuomet moteris gali staiga susidomėti tuo, kas jai anksčiau nėmaž nerūpėjo, imti visai kitaip jausti ir reikšti tokias mintis, kurios smarkiai skirsis nuo tų, kurias ji iki tol išsakydavo.

Norėdama suausti tvirtus ir patikimus santykius, moteris turėtų ir savo išrinktajam užduoti tuos pačius du klausimus. Mes, moterys, mokomės pasverti abidvi tiek savo, tiek ir kitų žmonių prigimties puses. Gavusios atitinkamą informaciją iš abiejų pusių, galime susidaryti aiškų vaizdą, kas yra labiausiai vertinama ir kaip mums į tai reaguoti.

Kreipdamasi patarimo į savo dvilypę prigimtį, moteris apžiūri, tyrinėja ir tikrina medžiagą, esančią anapus sąmonės ribų, todėl nepaprastai įdomią savo struktūra ir poveikiu, tad dažniausiai ir labai vertingą.

Vyras, mylintis moterį, turėtų pamilti ir jos nevaržomą prigimtį. Susiejusi savo likimą su vyriškiu, kuris negali arba nenori

pamilti tos kitos jos natūros pusės, moteris neišvengiamai praras dalį savęs ir bus skaudžiai suluošinta.

Todėl vyrai, lygiai kaip ir moterys, privalo įvardyti dvilypę savo prigimtį. Geriausias meilužis, geriausias tėvas, brangiausias draugas ir pats vertingiausias „laukinis vyras“ yra tas, kuris nori ir nevengia mokytis. O tie, kuriems mokymasis neteikia džiaugsmo, kurių netraukia naujos idėjos ar nepatirti išgyvenimai, taip ir liks kėpsoti prie to paties pakelės stulpo, kurį dabar ramsto. Kur slypi giliausios kančių ir sielvarto šaknys? Atsisakyme mokytis toliau ir troškime tenkintis tuo, kas pasiekta.

Mes žinome, kad Laukinis Vyras ieško savo žemiškos moters. Bijote to ar ne, bet pats tikriausias meilės aktas – leistis sujaudinamai laukinės kito žmogaus sielos. Pasaulyje, kur daugybė žmonių labiau už viską bijo „pralaimėti“, yra suręsta pernelyg daug gynybinių sienų ir barjerų, trukdančių mums ištirpti kito žmogaus sielos begalybėje.

Laukinės moters išrinktasis pasižymi atkaklumu ir ištverme; jis geba pasiųsti instinktyviąją savo prigimties dalį, kad pašniukštinėtų po moters dvasinio gyvenimo palapinės kraštais ir suvoktų, ką ten pamatęs ir išgirdęs. Tinkama pora tokiai moteriai – tai vyras, kuris po pirmos nesėkmės nenuleidžia rankų, vis grįžta atgal ir iš naujo bando suprasti, kuris nesileidžia blaškomas ir nuviliojamas į šalį visokių pakeliui pasitaikančių pagundų.

Taigi pagrindinė vyro užduotis – sužinoti tikruosius jos vardus ir nepanaudoti to žinojimo piktam (ne moteriai užvaldyti). Jam veikiau derėtų mėginti suvokti ir pažinti tą dievišką, slaptingą substanciją, iš kurios ji sukurta, leistis šio suvokimo užliejamam, tolydžio stebėtis, gąsdintis, net šiurpti. Bet likti su ja. Giedoti jai jos vardus. Tuomet jos akys pradės švytėti. Tuomet ir jo akys pradės švytėti.

Bet, kad pernelyg anksti neužmigtume ant laurų, egzistuoja dar vienas dvilypės prigimties įvardijimo aspektas – daug baisesnis, bet itin svarbus visiems įsimylėjėliams. Jei vieną dvilypės moters prigimties pusę pavadinsime Gyvybe, tai „dvynės“ jos sesers vardas bus Mirtis. Ši galybė, vardu Mirtis, – tai vienas iš

dviejų magnetinių laukinės gamtos polių. Kiekvienas, išmokęs pavadinti šias dvi puses, anksčiau ar vėliau neišvengiamai atsitrenks į pliką Mirties pakaušį. Sakoma, kad šį išbandymą atlaiko tik herojai. Aišku, kad tai turėtų būti Laukinio Vyro jėgoms, ir be jokios abejonės, – Laukinės Moters jėgoms. Tiesą sakant, šis susidūrimas juos abu iš esmės pakeis.

Taigi prašom susipažinti su Moterim Giltine.

V SKYRIUS

Medžioklė: kai širdis – vieniša medžiotoja

Moteris Giltinė: susidūrimas su meilės prigimtimi – Gyvybe/Mirtimi/Gyvybe

Vilkai moka mylėti. Kiekvienas, nors kiek pažįstantis vilkų būdą, mato, kaip tvirtai jie prisiriša. Porą sau susiranda dažniausiai visam gyvenimui. Nors pasitaiko peštynių, vaidų ir nesantaikos, jų tarpusavio ryšiai atlaiko viską: atšiaurias žiemas, žydinčius pavasarius, ilgas keliones, naujas jauniklių vadas, senus priešus, rujos šokius ir naktines giesmes. Žmonės irgi jaučia tokių santykių poreikį.

Instinktyviame vilkų gyvenime ištikimybė, patvarūs, tarpusavio pasitikėjimu bei atsidavimu grįsti santykiai yra tarsi savaime suprantami dalykai; tuo tarpu žmonėms šioje srityje neretai iškyla sunkumų. Jeigu aiškindami glaudžių vilkų tarpusavio ryšių priežastis pasitelktume archetipų teoriją, tektų pripažinti, kad jų santykių integralumo pamatas – prisiderinimas prie amžinojo gamtos ritmo, kurį aš vadinu Gyvybės/Mirties/Gyvybės ciklu.

Gyvybės/Mirties/Gyvybės ciklą sudaro gimimas, raida, nuosmukis ir mirtis, po kurios visuomet seka naujas gimimas. Šis ciklas valdo visą fizinį gyvenimą ir visus dvasinio gyvenimo aspektus. Viskas pasaulyje – Saulė, žvaigždės, Mėnulis, visokie žmogiški

reikalai bei mažiausios gyvybės dalelės, ląstelės ir atomai – paklūsta šiam ritmui: pulsavimas, pauzė ir tada vėl pulsavimas.

Vilkai, skirtingai nei žmonės, nemėgina šių gyvenimo pakilimų bei atoslūgių, energijos, jėgų, maisto ir galimybių kaitos vaizduotis kaip kokio nors keisto reiškinio arba bausmės sau. Jiems šie kalnai ir kloniai tiesiog yra – ir viskas, tad vilkai stengiasi juos kaip galima sklandžiau ir sėkmingiau įveikti. Instinktyvioji prigimtis turi tiesiog įstabių sugebėjimų per visus klestėjimo laikotarpius ir paskesnius nykimo etapus išlaikyti nepažeistus santykius tiek su savimi, tiek su kitais.

Vilkai šiuos gamtos bei likimo ciklus pasitinka oriai bei išmintingai, suglaudę pečius su savo antrąja puse ir stengdamiesi gyventi kuo ilgiau ir kaip įmanoma geriau. Tačiau žmogui, norinčiam šitaip gyventi ir lygiai taip – deramai, išmintingai, rūpestingai ir jautriai – sergėti ištikimybę savo antrajai pusei, teks susidurti su tuo, ko jis bijo labiau už viską pasaulyje. Kito kelio nėra – mes netrukus tuo įsitikinsime. Jam teks permiegoti su Ponia Mirtimi.

Pasakų išmintis liudija, kad meilė retai būna panaši vien į romantišką dviejų įsimylėjėlių pasimatymą. Antai kai kurios tolimosios Šiaurės tautos meilę savo legendose vaizduoja kaip dviejų būtybių sąjungą, kurios dėka suvieniję jėgas jiedu abu arba vienas kuris iš jų pajėgia užmegzti ryšį su dvasių pasauliu ir tapti lemties – šokio su gyvybe ir mirtimi – dalyviu.

Istorija, kurią netrukus jums papasakosiu, – tai medžiotojų sakmė apie meilę. Jos veiksmas rutuliojasi amžinojo įšalo žemėje. Kad teisingai ją suprastume, turime prisiminti, kad ten, viename iš pačių atšiauriausių pasaulio regionų, itin sunkiomis sąlygomis besiverčianti medžioklių gentis meilę suvokia ne kaip kokį nors flirtą ar neįmantrių ego malonumų vaikymąsi, o kaip apčiuopiamą ryšį, suaustą iš tvirtų it gyslos dvasinių ištikimybės ir ištvermės saitų, kaip sąjungą, padedančią ištverti tiek gausybės, tiek bado laikotarpius, pačias sunkiausias ir pačias lengviausias dienas ir naktis.Tokia dviejų būtybių sąjunga yra tarsi savotiška šamanų magijos forma, – tai santykiai, kurių dėka abu individai pažįsta tikrąsias savo galias.

Bet tokia sąjunga kelia ir savus reikalavimus. Norint sukurti tokį patvarų meilės ryšį, tenka pasikviesti trečią dalyvę. Ją aš vadinu Moterim Giltine. Galima sakyti, kad ji – tai Ponia Mirtis, dar vienas daugiaveidės Gyvybės/Mirties/Gyvybės pavidalas. Pasirodydama tokia forma, Ponia Mirtis – tai ne liga, o dievybė.

Žmonių santykiuose ji tarsi pranašė, žinanti ciklo pradžios ir pabaigos laiką.[1] Todėl ji – tai pirmapradis santykių elementas, kurio labiausiai bijo vyrai, o kartais – ir moterys, nes praradus tikėjimą transformacijų galia, natūralūs augimo ir nykimo ciklai taip pat pradeda kelti baimę.

Kad meilė būtų tvirta ir ilgalaikė, abu mylintieji turi įsileisti Moterį Giltinę į savo tarpą ir ją apkabinti. Siūlau jums seną inuitų sakmę apie Moterį Giltinę, kurią žodinio penkių eilučių posmo pavidalu man perteikė Mary Uukalat ir kurią aš papildžiau paversdama originalia literatūrine pasaka. Joje atsispindi ir dvasiniai tokio apsikabinimo etapai. Taigi žvilgtelėkime, kokie pavidalai išnyra iš šios istorijos dūmų.

Moteris Giltinė

Ji kažkuo buvo užrūstinusi savo tėvą, nors jau niekas seniai nebeprisiminė, kuo ji tąsyk nusikalto. Bet tėvas nutempė ją ant jūros kranto ir nuo uolos numetė į vandenį. Jūros žuvys pamažu surijo jos kūną ir išėdė akis. Liko tiktai griaučiai, kuriuos povandeninės srovės ridinėjo dugnu.

Kartą čia žuvų gaudyti atplaukė žvejys. Tiesą sakant, kadaise šioje įlankoje žvejų netrūkdavo, tačiau šitas žvejys buvo nuplaukęs gana toli nuo namų ir nežinojo, kad vietiniai žmonės vengia tos vietos, esą ten vaidenasi.

Jo užmestas kablys nugrimzdo į dugną ir lyg tyčia užsikabino už nuskendusios moters šonkaulio. „Oho, tikriausiai dabar užkibo didžiulė žuvis! Pagaliau!“ – apsidžiaugė žvejys. Jis jau ėmė

svarstyti, kiek žmonių pamaitinsiąs tokia didele žuvimi, ar ilgai jos užteksią ir kiek laiko jis dabar galėsiąs neiti į medžioklę. Kol jis vargo ir kamavosi su ant kablio užkibusiu svoriu, jūros vanduo susidrumstė, ėmė putoti ir banguoti, net jo kajakas grėsmingai šokčiojo ir siūbavo, nes toji, kuri gulėjo dugne, įnirtingai bandė išsivaduoti. Bet kuo labiau ji veržėsi ištrūkti, tuo labiau painiojosi meškerės vale. Nepaisant visų jos pastangų, užkibęs už šonkaulio kablys negailestingai tempė ją į paviršių.

Žvejys kaip sykis buvo nusisukęs paimti tinklo, todėl nematė, kaip iš bangų išniro plika kaukolė, nematė nei akiduobėse žybčiojančių koralų, nei kriauklelėmis apaugusių pageltusių dantų. Kai jis, laikydamas rankoje tinklą, atsigręžė, tai išvydo ją visą jau išnirusią iš vandens: Moteris Giltinė kaip ilga karojo nuo jo kajako, įsikirtusi į pirmagalį ilgais priekiniais dantimis.

– A-a-a! – suriko žvejys, širdis jam nusirito į kulnus, akys iš siaubo iššoko ant kaktos, ausys užsiplieskė raudonai kaip žarijos. – A-a-a! – sustugo jis dar kartą, trenkė irklu per kajako nosį, numušė ją ir ėmė kaip paklaikęs irtis į krantą. Iš siaubo jis nesuvokė, kad ji užkibusi ant kablio, – jam rodėsi, kad toji klaiki pamėklė neatstodama seka iš paskos, kur jis beirkluotų. Jis kreipė savo kajaką tai kairėn, tai dešinėn, bet ji neatsilikdama vilkosi paskui: jos alsavimas garo kamuoliais vertėsi viršum vandens, ir ji be perstogės mosikavo rankomis, tarsi norėdama jį nustverti ir nusitempti su savimi į gelmes.

– A-a-a-a-a! – sustugo jis dar garsiau, kai pagaliau pasiekė krantą. Vienu šuoliu iššokęs iš kajako, jis leidosi bėgti kiek įkabindamas, rankoje gniaužsdamas meškerę, o geltonai balkšvas skeletas, vis dar apipainiotas valo, trinksėdamas ir kaukšėdamas vilkosi jam iš paskos. Jis šokinėjo per uolas, bet ji neatsiliko. Jis dūmė per įšalusią tundrą, bet ji neatstojo nei per žingsnį. Jis pasileido bėgte per mėsą, išdėliotą džiovinti, traiškydamas ją savo odiniais muklukais apautomis kojomis.

Vilkdamasi paskui jį, Moteris Giltinė pastvėrė kelias sušalusias žuvis ir ėmė žiaumoti: juk taip ilgai nieko burnoje nebuvo turėjusi! Galų gale pribėgęs prie savo ledinės trobelės, žvejys paknopstom

nėrė vidun, keturiomis nurepečkojo į tolimiausią kampą ir liko gulėti tamsoje, sunkiai šnopuodamas ir aimanuodamas, o širdis daužėsi it būgnas – didžiulis ir galingas būgnas. Ak, pagaliau jis saugus, taip, saugus, ačiū Dievams, ačiū Varnui ir gausingajai Sednai, taip, pagaliau... jis... saugus.

Įsivaizduokit, kaip jis persigando, kai po kurio laiko įžiebė banginio taukų lempelę ir tada viduje vėl išvydo ją – it suversta kaulų krūva gulėjo ji ant sniegines aslos: kulnas užmestas ant peties, kelis įstrigęs tarp šonkaulių, pėda užkliuvusi už alkūnės... Paskui jis nė pats nebūtų galėjęs paaiškinti, kas nutiko: galbūt spingsulės šviesa sušvelnino jos bruožus, o gal jis tiesiog buvo vienišas?.. Tačiau širdyje jam pamažu įsižiebė švelnumo kibirkštėlė, jis lėtai ištiesė pajuodusias nuo suodžių rankas ir tyliai kažką murmėdamas, lyg motina, ramindama kūdikį, ėmėsi painioti ją iš apsivijusio meškerės valo.

– Na va, na va, – pirmiausia jis išnarpliojo kojų pirštus, paskui čiurnas. – Na va, na va...

Jis triūsė ilgai, iki pat išnaktų, kol išpainiojo valą ir sutvarkė Moters Giltinės kaulus, kad būtų kaip žmogaus. Tada susuko ją į kailius, kad sušiltų.

Paskui iš po odinio rankovės atvarto išsitraukė titnagą ir nurėžęs sau žiupsnį plaukų, įkūrė kaitresnę ugnį. Trindamas taukais savo brangiąją medinę meškerę ir vyniodamas gyslinį valą, jis protarpiais dėbčiojo į ją. O ji tyliai kiūtojo susukta į kailius, nedrįsdama pratarti nė žodžio, – bijodama, kad jis neišvilktų jos laukan ir nenumestų nuo uolų, galutinai sulaužydamas kaulus.

Galiausiai žvejys ėmė knapsėti nosimi, palindo po odiniais apklotais ir netrukus užmigo. Ir kaip kartais būna žmogui bemiegant – iš po blakstienų ištrykšta ašarėlė; kas žino, koks sapnas ją išspaudžia, bet greičiausiai jis turėtų būti sklidinas liūdesio ir ilgesio. Taip nutiko ir šįkart.

Moteris Giltinė išvydo ugnies šviesoje blykčiojančią ašarą ir staiga pasijuto be galo ištroškusi. Taukšėdama ir barškėdama kaulais, ji prisislinko prie miegančio vyro ir priglaudė burną prie tos ašaros. Toji mažytė ašarėlė buvo nelyginant upė – ji gėrė, gėrė ir gėrė tol, kol numalšino savo daugybės metų troškulį.

Tada ji atsigulė greta jo, ištiesė ranką ir išėmė miegančio vyro širdį – galingąjį būgną. Atsisėdusi ji pradėjo iš abiejų pusių jį mušti: bum-bum! Bum-bum!

Tebemušdama būgną, ji ėmė giedoti:

– Kūno, kūno, kūno! Kūno, kūno, kūno!

Jai begiedant, jos kaulai pamažu ėmė trauktis kūnu. Ji išgiedojo sau plaukus, žvitrias akis ir dailias putlias rankas. Išgiedojo sau tarpą tarp kojų ir ilgas dideles krūtis, kuriomis galima apgaubti ir sušildyti, ir viską, ko tiktai reikia moteriai.

Baigusi ji ir toliau giesme nuvilko miegančiam vyrui drabužius ir pati įsirangė greta į jo guolį. Visu kūnu spausdamasi prie jo, ji grąžino į vietą širdį – galingąjį būgną, ir po tos nakties jiedu taip ir pabudo drauge, apsiviję vienas apie kitą, susipynę rankomis ir kojomis – tik dabar jau susieti kitokiu, palaimingu ir tvirtu ryšiu.

Žmonės jau nebepamena, dėl ko ji pirmiau buvo pakliuvusi į bėdą. Jie sako, kad ji paskui iškeliavo drauge su žveju, ir juos sočiai maitino tie padarai, kuriuos ji gerai pažino, gyvendama po vandeniu. Žmonės sako, neva tai tiesa, o daugiau jie nieko ir nežino.

Mirtis meilės namuose

Nesugebėjimas ištverti susidūrimo su Moterim Giltine ir išpainioti jos iš raizgų – štai kas sužlugdo ne vieną meilės ryšį. Mylėdamas žmogus privalo būti ne tiktai stiprus, bet ir išmintingas. Stiprybės šaltinis – dvasia, o išminties – bendravimas su Moterim Giltine.

Kaip matome iš šios istorijos, norėdamas visą gyvenimą būti sotus, žmogus privalo ištverti susidūrimą su Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtimi ir užmegzti su ja santykius. Tuomet mums jau nebereikės apgraibomis gaudyti visokiausių fantazijų – būsime pakankamai išmintingi, kad suprastume, jog tikriems ilgalaikiams

santykiams susidaryti būtinos ir mirtys, ir nepaprasti gimimai. Susidūrę su Moterim Giltine mes patiriame, kad aistra nėra toks dalykas, kurį galima „gauti“ iš išorės; veikiau ji periodiškai randasi dvasioje ir išsiveržia į paviršių. Moteris Giltinė mums akivaizdžiai parodo, kad tiktai bendras gyvenimas, kartu įveikiant visus pakilimus ir nuosmukius, visas pradžias ir pabaigas, sukuria su niekuo nesulyginamą prieraišumą bei meilę.

Ši legenda – tai vykusi šiuolaikinės meilės problemų metafora, vaizdžiai atskleidžianti baimę, kurią mums kelia Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtis, o ypač jos Mirties aspektas. Vakarų kultūra tol visokiausiomis dogmomis ir doktrinomis dangstė pirmapradę Mirties prigimtį, kol atskyrė ją nuo antrosios jos pusės – Gyvybės. Mus klaidingai išmokė įsisąmoninti tiktai vieną paties svarbiausio ir esmingiausio laukinės gamtos aspekto nuolaužą. Mums įteigė, kad po mirties visuomet ateina dar daugiau mirčių. Bet juk paprasčiausiai taip nėra: mirtis visuomet nešioja įsčiose naują gyvybę, net ir tada, jeigu iš jos beliko tiktai kaulų krūva.

Užuot laikę Mirties ir Gyvybės archetipus nesutaikomomis priešybėmis, mes turime išmokti suvokti juos drauge – kaip kairę ir dešinę tos pačios idėjos puses. Taip, tiesa, kad ta pati meilė išgyvena ne vieną pabaigą. Vis dėlto kažkur giliai, subtiliuose tos nepaprastos būtybės, kurią sukuria du vienas kitą mylintys žmonės, kloduose plaka gyva širdis. Kai vienas širdies skilvelis ištuštėja, antrasis prisipildo. Vienąkart iškvėpus, įkvepiama iš naujo.

Jei žmonės mano, kad Gyvybės/Mirties/Gyvybės jėgas išsemia mirtis, po kurios jau nieko nebėra, nenuostabu, kad daugelis jų bijo įsipareigoti. Juos gąsdina galimybė patirti bent vieną pabaigą. Jie neįstengia pereiti iš verandos į vidinius namo kambarius. Jie tirta iš siaubo nujausdami, kad ten, meilės namų viduje, prie pusryčių stalo sėdi Ponia Mirtis ir barbena pirštais, lankstydama bei dėliodama pirštines. Priešais ją guli sąrašas: vienoje pusėje suregistruota, kas gyvena, o kitoje – kas miršta. Ji ketina užbaigti apyskaitą. Mat jos tikslas – palaikyti pusiausvyrą.

Daugumoje šiuolaikinių visuomenių archetipinė Gyvybės/Mirties/Gyvybės jėga yra suvokiama perdėm iškreiptai. Dau-

gelis žmonių nė iš tolo nebesupranta, kad Ponia Mirtis įkūnija esminę kūrybos proceso prielaidą. Tik jos maloningo rūpesčio dėka gyvybė gali atsinaujinti. Įvairių tautų folklore moteriškieji mirties personažai turi gausybę šiurpą keliančių bruožų: ji vaikšto su dalgiu ir „šienauja" nieko neįtariančius nekaltus žmones, ji bučiuoja savo aukas ir išeina, palikusi po savęs lavonus, arba skandina žmones ir paskui kaukia naktimis.

Tačiau yra kultūrų, kaip antai indų bei majų, iki šiol išsaugojusių mokymus apie gyvybės *ir* mirties ratą: jose Ponia Mirtis švelniai apglėbia mirštančiuosius, palengvindama jų kančias ir suteikdama paguodą. *Curanderisma* sakoma, kad būtent ji pasuka kūdikį motinos įsčiose galvute į priekį, kad jis galėtų gimti. Dar ji vedžioja pribuvėjos rankas, atveria pieno latakus motinos krūtyse, taip pat guodžia ir ramina raudančius vienumoje. Tie, kas žino visą jos ciklą, tikrai neims jos juodinti ar šmeižti – jie gerbia ir vertina jos malones bei pamokas.

Archetipiniu požiūriu, Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtis yra vienas iš pagrindinių instinktyviosios prigimties komponentų. Pasaulio mituose ir folklore ją įkūnija *Dama del Muerte* – Ponia Mirtis, *Coatlicue*, Helė, Berchta, Kuan Jin, Baba Jaga, Baltoji Dama, Gailestingoji Nuodytoja arba trejetas senių, kurias senovės graikai vadino Grajomis. Pasakose ir sakmėse knibždėte knibžda šių archajiškosios Deivės kūrėjos įvaizdžio liekanų[2]: nuo debesies karieta keliaujančios *Banshee* iki paupyje raudančios *La Llorona*; nuo juodojo angelo, sparno galiuku glostančio žmones ir taip sukeliančio jiems ekstazę, iki paslaptingos žaltvykslės, pranešančios apie artėjančią mirtį.

Teisingai suvokti tikrąją Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtį mums gerokai kliudo mūsų pačių mirties baimė. Jos kaustomi, mes nebeįstengiame judėti šių prigimtinių ciklų ritmu. Bet juk šios jėgos mums „nieko nedaro"; tai ne vagys, besikėsinantys atimti iš mūsų tai, kas brangiausia, ir ne koks nutrūktgalvis vairuotojas, į šipulius sudaužantis viską, ką turime.

Ne, juk Gyvybės/Mirties/Gyvybės jėgos – tai mūsų pačių prigimties dalis, glaudžiai susijusi su ta vidine galia, kuri moka

Gyvybės ir Mirties šokio žingsnius. Ją sudaro mūsų aspektai, nujaučiantys, kada ir kas gali ir turi gimti, o kada – mirti. Tai puiki mokytoja, jei tik sugebėtume prisitaikyti prie jos tempo. Štai kaip apie atsidavimą gyvenimą ir mirtį valdančioms jėgoms rašo Rosario Castellanos, meksikietis poetas mistikas:

...dadme la muerte que me falta...
...duok man mirtį, kurios man reikia...

Poetai puikiai suvokia, jog be mirties niekas neturėtų vertės. Jei ne mirtis, neturėtume ko mokytis, be jos nebūtų tamsos, kurioje švyti deimantai. Pašvęstieji, inicijuotieji Ponios Mirties nebijo, tačiau visuomenė dažnai skatina nustumti Moterį Giltinę nuo uolų – ir ne vien todėl, kad ji kelia baimę, bet ir dėl to, kad perprasti jos pamokoms reikia labai daug laiko. Bedvasis pasaulis reikalauja judėti greitai, sparčiai, be skrupulų ir kuo skubiau surasti tą *vienintelį* šviesulį, kuris, kaip tikimės, įsižiebs tuojau pat ir degs per amžius. Deja, stebuklas, kurio siekiame, nenutinka akimirksniu, reikia laiko – tiek jam surasti, tiek ir įkvėpti gyvybės.

Šiuolaikines amžinos meilės mechanizmo paieškas galima palyginti su bandymais atrasti amžinąjį variklį. Tad ar verta stebėtis, kad mėginantys mylėti žmonės išgyvena sumaištį ir kančias: panašiai kaip pasakoje „Raudonos kurpaitės“ jie šoka beprotišką, pamišėlių šokį ir niekaip negali liautis pašėlusiai trypę, nors šokdami it viesulas pralekia pro viską, ką giliai širdyje labiausiai brangina.

Vis dėlto yra ir kitas, geresnis būdas, atsižvelgiantis ir į žmogiškas silpnybes, baimes bei keistenybes. Ir, kaip dažniausiai būna judant individualizacijos ciklais, dauguma iš mūsų jį aptinka visiškai atsitiktinai.

Netikėtai surastas lobis

Visose pasakose esama tarsi savotiškų veidrodžių, atspindinčių mus supančios visuomenės negalias arba sveikatą. Esama jose ir mitinių temų, kurios tarsi nusako etapus, kaip išlaikyti pusiausvyrą tiek vidiniame, tiek ir išoriniame pasaulyje.

Nors šią legendą galima interpretuoti ir kaip individualios dvasinės raidos atspindį, man regis, naudingiausia būtų ją suvokti kaip septynių užduočių grandinę, kurias atlikdama, viena siela mokosi giliai ir nuoširdžiai mylėti kitą. Pirmoji užduotis – įžvelgti kitame žmoguje slypintį dvasinį lobį, nors iš pradžių gal nė pats nesupranti, ką aptikęs. Toliau daugumoje meilės santykių prasideda gaudynės ir slėpynės, kai abudu išgyvena daug įvairiausių vilčių ir baimių. Paskui ateina laikas narplioti ir pažinti daugelį su meilės ryšiu susijusių Gyvybės/Mirties/Gyvybės aspektų bei ugdyti sieloje šiai užduočiai atlikti būtiną gailestingumą. Tada jau seka pasitikėjimo ir atsipalaidavimo etapas, kuomet kito akivaizdoje drįstame ilsėtis, pasitikėdami jo gera valia, o dar vėliau ateina metas dalintis ateities lūkesčiais bei praeities nusivylimais, gydant senas surandėjusias meilės žaizdas. Tuomet jau širdies dėka giedame naują gyvenimą, o paskiausiai laukia absoliutus kūnų ir sielų susiliejimas.

Pirmąją užduotį – netikėtai surastą lobį, galima aptikti dešimtyse viso pasaulio tautų pasakų, vaizduojančių kokios nors vandenų būtybės sugavimą. Kai pasakoje šitai nutinka, galime būti tikri, kad netrukus prasidės smarki kova tarp žemiškojo pasaulio gyventojų ir to, kas gyvena ar yra prievarta nugrūsta į požemius. Ir šioje istorijoje žvejys sugauna didesnį laimikį, negu tikėjosi. „Oho, kokia didžiulė žuvis!“ – džiūgauja jis, gręždamasis paimti tinklo.

Jis dar nežino sugavęs patį baisiausią lobį, kokį tik galima įsivaizduoti, neįtaria traukiąs paviršiun tokį laimikį, su kuriuo kol kas tikrai neįstengs susidoroti. Neįsivaizduoja turėsiąs su ta pagautąja būtybe sutarti, o tam teks pasitelkti ir išbandyti visas savo jėgas

ir sugebėjimus. O užvis blogiausia yra tai, kad jis nė pats nežino, kad nežino. Būtent tokie iš pradžių būna visi įsimylėjėliai – akli kaip kurmiai.

Nieko geresnio nesugebantys neišmanėliai dažnai linkę į meilę žiūrėti taip pat, kaip žvejas į savo laimikį: „Ak, tikiuosi, kad šįkart pagausiu didžiulę žuvį, kurios man ilgam užteks, būsiu sotus, linksmas ir smagus, ji palengvins man gyvenimą, o grįžęs namo galėsiu prieš visus ja girtis ir didžiuotis!“

Naiviam ir išbadėjusiam žvejui taip galvoti – visiškai natūralu. Jauniems, nepatyrusiems, alkaniems bei sužeistiems rūpi tiktai surasti ir gauti svarbiausiąjį dalyką, kuris jiems atrodo pats vertingiausias trofėjus. Po teisybei, visiški geltonsnapiai dar nė patys nežino, ko jiems reikia, alkanieji nori maisto, o sužeistieji ar įskaudintieji – to, kas palengvintų jų kančias. Bet visiems jiems teks lobis, kuris netikėtai tiesiog nukris ant galvos.

Naivuolis, atsidūręs didžiųjų dvasinių jėgų akivaizdoje, kaip šiuo atveju – Gyvybės/Mirties/Gyvybės įsikūnijimo, gali būti tikras, kad ant kabliuko ras kur kas daugiau, nei tikėjosi sugauti. Kaip dažnai mes bergždžiai viliamės per meilės ryšį, darbą ar pinigus prisikasti iki prigimties gelmių ir pasisemti iš jų peno, kurio mums ilgam užtektų. Daugiau mums visai nesinori nieko daryti. Tiesą sakant, pasitaiko atvejų, kai mums norisi maitintis visiškai nieko neveikiant. Aišku, mes žinome, kad iš tikrųjų nieko vertingo šitaip negausime. Bet vis tiek norisi.

Drybsoti nieko neveikiant ir tiktai svajojant apie tobulą meilę – lengviausia. Tai lyg narkozė, iš kurios galima ir nepabusti, nebent sugebėtume iš visų jėgų įsikibti į ką nors vertinga, net jei kol kas dar nė patys nežinome, kas tai. Naiviųjų ir įskaudintųjų laukia didžiulis dvasios stebuklas: net ir būdami abejingi, nepagarbūs, neišmanėliai ir netikėliai, net ir patys to nenorėdami, nesijausdami nei nusipelnę, nei pasirengę, jūs vis vien staiga tiesiai sau po nosimi aptiksite lobį. O tuomet jau teks atlikti rimtą dvasinį darbą: nepražiopsoti to, kas išniro priešais, atpažinti, jog tai lobis, nepaisant keisto ar neįprasto pavidalo, ir gerai pagalvoti, ką daryti toliau.

Archetipinė žvejo motyvo simbolika panaši į medžiotojo: abu jie, be kita ko, įkūnija tą psichologinį žmonių tipą, kurie trokšta atrasti ir pažinti, siekia susiliedami su instinktyviąja prigimtimi pamaitinti savąjį Aš. Pasakose, kaip ir gyvenime, žvejys ir medžiotojas gali trim būdais pradėti savo paieškas: sakraliniu, niekšišku arba nemokšišku. Kiek galime spręsti iš sakmės apie Moterį Giltinę, žvejys čia yra truputį nemokša. Aišku, jis ne niekšas, tačiau jokių sakralinių kvalifikacijų ar tikslų jis taip pat neturi.

Kartais ir įsimylėjėliai lygiai taip užmezga meilės santykius. Galbūt pradžioje jie tenori tiktai patirti šiokį tokį jaudulį arba ieško antidepresanto pavadinimu „padėk man prastumti naktį". Tačiau patys to nesuvokdami, jie nejučiom įsiveržia į tą savo pačių bei kito žmogaus dvasios dalį, kurioje gyvena Moteris Giltinė. Ir nors jų ego trokšta tik pasismaginti, Moteriai Giltinei ši dvasinė teritorija yra šventoji žemė. Užmetę kabliuką šituose vandenyse, galime būti tikri, kad ji tikrai užkibs.

Žvejys mano, kad pasigaus maisto pilvui pasotinti, o iš tiesų traukia paviršiun ištisą gaivališką moters prigimtį, pamirštąją Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtį. Jos pražiopsoti neįmanoma, nes Valdovė Mirtis pasirodo kaskart, kai prasideda naujas gyvenimas. O kai šitaip nutinka, tegu tik akimirką, žmonės kaipmat atkreipia dėmesį ir sustingsta iš baimės.

Sakmės pradžioje, kur vaizduojama, kaip moters skeletas guli vandenyno gelmėse, Moteris Giltinė gerokai primena Sedną[3] – Gyvybės/Mirties/Gyvybės įsikūnijimą inuitų mitologijoje. Sedna – tai galinga luoša Deivė kūrėja, gyvenanti požeminiame inuitų pasaulyje. Sednos tėvas išmetė ją iš savo kajako už tai, kad ji, skirtingai nei kitos nuolankios genties merginos, jam nepakluso ir pabėgo su vyru – šunimi. Panašiai kaip tėvas iš pasakos „Berankė mergelė", Sednos tėvas irgi nukirto jai rankas. Jos pirštai bei riešai nugrimzdo į jūrą ir virto žuvimis, ruoniais bei kitais jūros gyvūnais, kurie nuo tada yra inuitų maistas.

Likusi Sednos kūno dalis irgi atsidūrė vandenyno dugne. Ten ji pavirto skeletu su nepaprastai ilgais plaukais. Inuitai turi tokį ritualą: šamanai, prisirišę diržu prie kranto, plaukia pas ją į jūros

gelmes, nešini maisto auka, kad apmaldytų piktąjį jos vyrą šunį, kuris ją sergsti. Tuomet šamanai šukuoja jos ilguosius plaukus ir gieda jai giesmę, prašydami pagydyti kokio nors žemės žmogaus sielą arba kūną, nes ji esanti didžioji *angakok* – būrėja. Ji – tai didieji šiaurės vartai į Gyvybę ir Mirtį.

Moterį Giltinę, kuri irgi ištisą amžinybę pragulėjo po vandeniu, taip pat galima įsivaizduoti kaip neišnaudotą ar blogai naudotą moteriškąją Gyvybės/Mirties/Gyvybės jėgą. Atgimusi ar prisikėlusi iš naujo, ji kreipia intuityviąsias bei emocines galias gyvybiniams gimčių ir pabaigų, gedėjimo ir švenčių ciklams užbaigti. Ji geba įžvelgti daiktų esmę. Ji gali pasakyti, kada kokiai nors vietai, dalykui, veiksmui, grupei ar santykiams ateina metas mirti. Lygiai tokia pat dovana – išskirtinis psichologinis jautrumas – laukia to, kas ištrauks ją į sąmonės paviršių, ką nors pamildamas.

Bet kuri moteris ar vyras kiekviena savo esybės dalele purtosi suvokimo, kad tam tikra kiekvieno meilės ryšio dalis turi atitekti Mirčiai. Mes dedamės galį mylėti taip, kad nežlugtų nei mūsų turėtos iliuzijos apie meilę, nei lėkšti ir paviršutiniški lūkesčiai, nei tokie brangūs mums sentimentalūs momentai, – kad visa tai išliktų ir kartotųsi amžinai. Bet juk meilėje viskas subyra ir sutaršoma į gabalėlius – absoliučiai viskas. Mūsų ego nenori, kad taip būtų. Tačiau taip turi būti, o gilia, laukine prigimtim pasižymintį žmogų būtent tai ir traukia.

Kas gi miršta? Miršta iliuzijos, lūkesčiai, godulys turėti viską iš karto, troškimas, kad visa kas amžinai būtų gražu ir neprilygstama, – visa tai miršta. Kadangi meilė visuomet verčia nusileisti į prigimtines Mirties gelmes, todėl akivaizdu, kad tam ryžtis reikia stiprios valios ir nemenkų dvasinių jėgų. Juk apsispręsdamas mylėti, žmogus ryžtasi prikelti Moters Giltinės esmę su visais jos mokymais.

Žvejys mūsų sakmėje ne iškart suvokia savo laimikio prigimtį. Iš pradžių visiems taip būna. Žvejojant pasąmonės vandenyse, nelengva susigaudyti, ką iš tiesų darai. Būdamas nepatyręs nė nenutuoki, kad tose gelmėse slypi Mirties prigimtis. O kai jau supranti, su kuo susidūrei, pirmas impulsyvus troškimas būna blokšti

ją atgal. Mes daromės panašūs į tuos mitinius tėvus, kurie savo laukines nepaklusnias dukteris išmeta iš kajako tiesiai į jūrą.

Mums ne pirmiena, kad daugelis emocinių ryšių išgyvena krizę, kai pereinama iš lūkesčių fazės prie realaus suvokimo, kas gi užkibo mums ant kabliuko. Taip nutinka ir motinai, kai jos mažyliui sueina pusantrų metukų, ir tėvams, kai jų vaikai pasiekia paauglystės amžių, ir draugams, ir meilužiams – tiek susiėjusiems visam gyvenimui, tiek ir trumpam laikui. Pasibaigus pirmajam romantiškam įsimylėjimui, ryšys, kuris užsimezgė taip puikiai, staiga ima strigti, buksuoti, o kartais ir visai pakrinka. Tuomet, užuot toliau kliovusis fantazijomis, prasideda kur kas rimtesnis, atsakingesnis santykių etapas, reikalaujantis visos mūsų išminties bei įgudimo.

Vandenyno gelmėse slypinti Moteris Giltinė įkūnija sustingusią instinktyviojo gyvenimo formą, mokančią kurti tiek Gyvenimą, tiek Mirtį. Jei įsimylėjėliai atkakliai siekia vien tik begalinių linksmybių, nuolatinių malonumų ir kitokių sekinančios įtampos formų, jei visą laiką nori patirti audringą *Donner und Blitz*, žaibų ir perkūnijos, sklidiną seksą arba tik amžinai mėgautis išvis neįdėdami jokių pastangų, – tai Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtis lekia stačia galva nuo uolos ir vėl nuskęsta jūroje.

Vengdami į meilės santykius įsileisti visus gyvybės ir mirties ciklus, mes išplėšiame Moters Giltinės prigimtį iš jos dvasinės priebėgos ir nuskandiname jūroje. Tuomet mūsų meilės ryšys išsikelia privalomą tikslą: „Linksminkimės ir smaginkimės, kad tik nebūtų liūdna!“ – ir mes bandome bet kokia kaina laikytis šios programos. Tuo tarpu tokios sąjungos dvasia pasmerkta gulėti dugne, niekam nereikalinga ir bejausmė.

Moterį Giltinę visuomet numeta nuo skardžio ir tie įsimylėjėliai, iš kurių vienas arba abu nepajėgia jos pakęsti ar suprasti. Ją numetame nuo uolos, iki galo nesuvokdami transformacijų ciklų reikšmės: kada kas nors turi mirti, užleisdamas vietą kitam. Jei du žmonės nepajėgūs ištverti šių Gyvybės/Mirties/Gyvybės procesų, tuomet ir jųdviejų meilė netrunka ilgiau, nei reikia hormonų sukeltiems poreikiams patenkinti.

Numetus šią slėpiningąją prigimtį nuo uolos, įsimylėjusi moteris bei dvasinės vyro jėgos visuomet sunyksta, kol virsta tikrosios meilės bei gyvybinių syvų netekusiais griaučiais. Kadangi moteris paprastai labai domisi biologiniais ir emociniais ciklais, tai ir mirties bei gyvybės ciklai yra jos dėmesio centre. O kadangi jokia nauja gyvybė niekada neatsiranda, prieš tai nenumarinus ko nors seno, tai ir meilužiai, mėginantys savo santykius amžinai išlaikyti kibirkščiuojančių dvasios viršūnių lygyje, bus priversti diena iš dienos gyventi sąjungoje, kuri vis labiau stingsta ir stabarėja. Troškimas priversti meilę gyvuoti tiktai pačiais gražiausiais pavidalais dažniausiai galutinai ją numarina.

Žvejo užduotis dabar – ištverti Ponios Mirties pasirodymą, jos apkabinimą, jos gyvybės ir mirties ciklus. Skirtingai nuo pasakų, kuriose iš vandenų ištraukta būtybė vėl paleidžiama į laisvę ir iš dėkingumo sutinka išpildyti žvejo norą, Ponia Mirtis nesiruošia vėl grįžti į jūrą ar maloningai pildyti kokių nors norų. Ji išnyra į paviršių, norite jūs to ar ne, nes be jos neįmanoma iš tiesų pažinti gyvenimo, vadinasi, neįmanoma nei tikra ištikimybė, nei meilė ar atsidavimas. Meilė reikalauja aukų. Reikalauja drąsos. Ir, kaip dar pamatysime, ji reikalauja, kad nueitume ilgą kelią.

Man vis iš naujo tenka stebėti abiejų lyčių įsimylėjėlius, patiriančius vis tą patį. Paprastai viskas prasideda tada, kai du žmonės išeina šokti, norėdami pasižiūrėti, ar kartais nepamils vienas kito. Staiga atsitiktinai jie užkabina Moterį Giltinę. Tuomet jų santykiai ima sekti, kažko stokoti, nuslysta į entropiją. Neretai nuslūgsta skaudi seksualinių santykių saldybė, arba vienas kuris netikėtai pastebi neišvaizdžią, atstumiančią antrojo pusę ir ima galvoti, kad tas kitas – anaiptol jau ne toks geidžiamas „trofėjus", – o tada štai ir išnyra į paviršių plika kaukolė geltonais dantimis.

Atrodo, koks siaubas! O juk tai – kaip tik tas metas, kai atsiranda reali galimybė pademonstruoti narsą ir pažinti meilę. Juk mylėti – tai būti kartu. Tai reiškia iš fantazijų pasaulio persikelti į tokį pasaulį, kuriame įmanomas patvarus ir tikras meilės ryšys – akis į akį, kaulai prie kaulų. Mylėti – tai pasilikti, kai kiekviena tavo ląstelė šaukte šaukia: bėk!

Tiktai išmokę susitaikyti su Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtimi, suvokti ją kaip nepertraukiamą visumą, kaip naktį, jungiančią dvi dienas, ir kaip būtent tą jėgą, kuri sukuria meilę visam gyvenimui, įsimylėjėliai jau pajėgia įsileisti į savo santykius Moterį Giltinę. Tuomet jie abu sustiprėja, abu pradeda geriau suprasti tuos du pasaulius, kuriuose gyvena: žemiškąjį ir dvasios pasaulį.

Per daugiau nei dvidešimt savo praktikos metų aš iki valiai prisižiūrėjau ir vyrų, ir moterų, kurie, išsitiesę ant mano kušetės, su palaimingu virpuliu prisipažindavo: „Aš čia sutikau vieną tokį žmogų... Ne, tai nutiko visai netyčia, aš nieko neieškojau, gyvenau sau, ir tiek, bet staiga – še tai tau! Ėmiau ir sutikau Jį / Ją... Ką man dabar daryti?“ Bet toliau puoselėdami savo santykius, jie vis labiau gūžiasi, nerimauja ir dreba. Gal tai rūpestis dėl mylimojo? Ne. Jie baiminasi, nes jaučia iš savo aistros bangų pamažu kylančią pliką kaukolę. Ai! Ką jiems *dabar* daryti?

Sakau, kad tai stebuklingas metas. Bet tai juos menkai teguodžia. Sakau, kad netrukus išvysime stebuklą. Jie nelabai linkę tuo patikėti. Įkalbinėju juos laikytis, ir jiems tai vargais negalais pavyksta. Man, kaip analitikei, dar nesuskubus nė perspėti, jų meilės valtelė ima irtis it pašėlusi, vis greičiau ir greičiau. Ji visu smarkumu trenkiasi į krantą ir, akimirksniu iššokę, jie jau lekia kaip akis išdegę, o aš, analitikė, bėgu greta, stengdamasi neatsilikti ir įterpti kokį žodelį...Tuo tarpu – spėkite, kas? – bumbsėdama ir tarškėdama seka mums iš paskos.

Daugeliui žmonių, pirmąsyk išvydus Moterį Giltinę, kyla vienintelis impulsyvus noras: bėgti kaip vėjas, nesustojant ir kuo toliau. Beje, tas bėgimas – irgi proceso dalis. Tai visai žmogiška, tik nepabėkite per toli ir visiems laikams.

Gaudynės ir slėpynės

Mirties prigimtis turi keistą įprotį – pasirodyti meilės reikaluose būtent tada, kai jaučiamės visiškai užkariavę savo mylimąjį, nelyginant kokią „didelę žuvį“. Būtent tada, klaikiai visus pergąs-

dindama, iš bangų ir išnyra Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtis. Štai tada prasideda daugybė įvairiausių spėlionių, kodėl abi šalys negali, nenori ir neturi mylėti taip, kaip „reikia". Tuomet bandoma pasislėpti, prasmegti skradžiai žemę. Tai bandymas išnykti, tapti nematomam. Nematomam savo mylimojo? Ne. Nematomam Moters Giltinės. Štai dėl ko vyksta visos tos gaudynės ir slėpynės. Bet, kaip įsitikinsime, slėptis nėra kur.

Racionalioji dvasia tikisi iš gelmių ištraukti gerą laimikį, bet pagavusi patiria tokį sukrėtimą, kad vos pajėgia ištverti. Įsimylėjėliams atrodo, kad juos kažkas vejasi. Kartais jie mano, kad persekiojantysis – jų antra pusė, nors iš tiesų – tai Moteris Giltinė. Iš pradžių, dar tik mokydamiesi mylėti iš tikrųjų, mes dėl daug ko klystame. Manome, kad partneris mus persekioja, nors iš tiesų būtent mūsų mėginimas susisieti ypatingais ryšiais su kitu žmogumi yra tas kabliukas, užkabinantis Moterį Giltinę, kuri nuo tada jau nebegali nuo mūsų atsiplėšti. Gimstant meilei, Gyvybės/Mirties/Gyvybės jėga visuomet iškyla į paviršių. Tai neišvengiama.

Taigi matome žvejį ir Moterį Giltinę, neišpainiojamai susirišusius vieną su kitu. Barškėdama ir tarškėdama paskui persigandusį žvejį, ji pradeda pamažu atgyti: pajunta alkį ir ryja sušalusią žuvį. Paskui, dar labiau atgijusi, ji malšins troškulį gerdama žvejo ašarą.

Šį keistą reiškinį galima stebėti beveik visuose meilės reikaluose: kuo greičiau jis bėga, tuo smarkiau ji vejasi. Kai vienas kuris iš meilužių mėgina pasprukti nuo meilės, jųdviejų santykiai paradoksaliu būdu prisipildo naujos gyvybės. Bet kuo labiau ji atgyja, tuo labiau baidosi žvejys. O kuo greičiau jis bėga, tuo labiau ji atgyja. Matome vieną iš pagrindinių gyvenimo tragikomedijų.

Vienas panašioje padėtyje atsidūręs žmogus susapnavo sutikęs mylimąją, kurios švelnus kūnas atsivėrė priešais jį nelyginant spintelė. Viduje jis išvydo blizgančius, pulsuojančius embrionus, lentynose sudėliotus durklus, nuo kurių varvėjo kraujas, ir maišus, prikimštus ankstyvųjų pavasarinių žalumynų. Šis sapnas apstulbino sapnavusįjį ir privertė gerokai susimąstyti: jis juk išvydo Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtį.

Šitaip atskleidę, kas slypi Moters Giltinės viduje, meilės mokslus einantys pradinukai čiumpa savo meškeres ir kiek įkabindami pasileidžia laukais, stengdamiesi pabėgti nuo jos kuo toliau. Moteris Giltinė – didinga ir paslaptinga, svaiginanti ir magiška. Dvasine prasme ji aprėpia viską – nuo vieno horizonto iki kito, nuo dangaus iki požemio. Jos tiek daug, kad neapkabinsi. Ir vis dėlto nenuostabu, kad žmonės siekia ją apkabinti. Tai, kas tave gąsdina, gali ir sustiprinti, ir pagydyti.

Šiuo gaudynių ir slėpynių etapu įsimylėjėliai paprastai mėgina racionaliai pagrįsti ir pateisinti savo baimę, kurią junta, susidūrę su Gyvybės/Mirties/Gyvybės ciklais meilėje. Jie aiškina: „Man geriau pavyktų su kitu/kita“ arba „Nenoriu prarasti savo (įrašykite)____“, arba „Nenoriu keisti savo gyvenimo“, arba „Nenoriu matyti nei savo, nei svetimų žaizdų“, arba „Aš dar nepasirengęs“, arba „Nenoriu keistis, kol tiksliai nežinau, kaip po to jausiuosi/atrodysiu“.

Šiuo metu mintys maišosi ir painiojasi, žmogus desperatiškai ieško, kur pasislėpti, o širdis daužosi ne tiek dėl to, kad myli ir esi mylimas, o veikiau iš gyvuliškos baimės. Ai! – pakliuvau į Ponios Mirties spąstus! Koks siaubas – akis į akį susidūriau su Gyvybės/Mirties/Gyvybės jėgomis! Ai-ai!

Daugelis klaidingai mano sprunkantys nuo santykių su mylimuoju. Bet taip nėra. Jie bėga ne nuo meilės, ne nuo jos keliamų reikalavimų ar spaudimo. Jie tiesiog mėgina pabėgti nuo paslaptingos Gyvybės/Mirties/Gyvybės jėgos. Psichologai skelbia diagnozę: intymumo ir įsipareigojimų baimė. Bet tai – tik simptomai, o tikroji priežastis slypi giliau: tai – netikėjimas ir nepasitikėjimas. Tie, kurie visą gyvenimą bėga, iš tikrųjų bijo gyventi pagal laukinės, integralios prigimties ciklus.

Taigi Moteris Giltinė vejasi vyrą į krantą, kerta liniją, skiriančią pasąmonės vandenis nuo tvirtos sąmonės žemės. Sąmonė pagaliau aiškiai suvokia, kokį laimikį sugavusi, ir desperatiškai bando pabėgti. Gyvenime mes nuolat taip darome. Kai kas nors grėsminga pakelia galvą, iš pradžių nekreipiame dėmesio ir traukiame toliau, manydami, jog tai – kokia nors vertybė. Taip, tai

tikrai lobis, bet ne toks, kaip mes tikėjomės. Šios vertybės mes, nelaimei, esame išmokyti bijoti. Todėl bandome nuo jos pabėgti arba sviedžiame atgal, arba mėginame ją kaip nors pagražinti, paversti kitokia. Deja, nieko iš to neišeina! Galiausiai mums vis tiek teks pabučiuoti raganą.

Lygiai tas pats nutinka ir meilėje. Mes visi ieškome gražuolių, bet turime susidurti su baidykle. Bandome nustumti Moterį Giltinę šalin, bet ji nepasiduoda. Leidžiamės bėgti. Ji vejasi. Ji – tai toji puiki mokytoja, kurios tvirtinome iešką. „Ai, ne, tik ne jinai!“ – klykiame iš siaubo, ją pamatę. Norime kitos mokytojos. Deja, niekur nedingsime – visiems teks išmokti jos pamokas.

Ne veltui sakoma: kai mokinys pasirengęs, mokytojas pats ateina. Šiuo atveju tai reiškia, kad vidinė mokytoja išnyra tada, kai pasirengusi mūsų siela, o ne ego. Ji atsiliepia būtent į sielos šauksmą; ir dėkui Dievui, nes ego niekuomet nebus pasirengęs. Jei šios mokytojos atėjimas priklausytų vien tik nuo ego norų ir nusiteikimo, mes niekuomet jos taip ir nesulauktume. Mūsų laimei, siela išsako savo troškimus savarankiškai, nepriklausomai nuo tolydžio besikeičiančios ego nuomonės bei ketinimų.

Kai meilėje viskas ima pintis ir kelti nerimą, mes baiminamės, kad mūsų tarpusavio santykiams ateina galas; bet taip nėra. Kadangi tai archetipinė situacija, o Moteris Giltinė čia atlieka Lemties vaidmenį, tai herojus *privalo* lėkti tolyn kaip akis išdegęs, o Moteris Giltinė *privalo* sekti jam iš paskos; meilės kurso mokinukas *privalo* it triušis urvelin nerti slėptis į savo namelio landą ir sunkiai dvėsuodamas kiūtoti kamputyje, tardamasis esąs saugus. O Moteris Giltinė *privalo* sekti paskui jį į jo saugiąją priebėgą. Jis *privalo* ją išnarplioti, ir t. t.

Šiuolaikiniams įsimylėjėliams „asmeninės erdvės“ idėja yra nelyginant tas žvejo snieginis namelis, kuriame jis tikisi saugiai pasislėpti. Kartais ši baimė susidurti su mirties prigimtimi darosi panaši į žeminantį išsisukinėjimą, kuomet stengiantis išsaugoti tiktai maloniąsias meilės romano puses bandoma išvengti reikalų su Moterim Giltine. Žinoma, iš to nieko neišeina.

Tiems įsimylėjėliams, kurie panašiai išsisukinėti nebando, toks partnerio elgesys kelia didžiulį nerimą, nes jie patys *nori* sutikti

Moterį Giltinę. Jie atkakliai mokėsi, stiprino savo dvasią, mėgino nugalėti baimę. Ir štai, kai jie jau ketina pagaliau išnarplioti šią paslaptį, kai vienas kuris iš jų jau tiesia ranką mušti širdies būgno ir giesme pradėti naują gyvenimą drauge, antrasis rėkia: „Dar ne, dar ne!“ arba „Ne, niekuomet!“

Yra didžiulis skirtumas tarp vienatvės bei atsinaujinimo poreikio ir bandymų slapstantis „asmeninėje erdvėje“ išsisukti nuo neišvengiamo bendravimo su Moterim Giltine. Tačiau būtent toks bendravimas, apimantis mainus su Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtimi ir jos pripažinimą, yra tolesnis žingsnis, jei norime iš tiesų išmokti mylėti. Tas, kas ryžtasi šiam bendravimui, išmoksta amžinojo meilės meno. O tas, kas pabūgsta, – ne. Kito kelio nėra.[4]

Kurį laiką dar galima suprasti ir pateisinti visokius „Aš dar nepasirengęs“ ir „Duok man daugiau laiko“, jei tai netrunka per ilgai. Reikalas tas, kad niekas niekada nebūna „visiškai pasirengęs“ ir joks „tinkamas laikas“ niekad neateina. Kaip ir visuomet, kai tenka leistis į pasąmonės gelmes, galime tik palinkėti sau sėkmės, giliai įkvėpti ir nerti į bedugnę. Jei būtų kitaip, mums nereikėtų tokių žodžių, kaip *herojus, herojė* ir *drąsa*.

Pažinti Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtį – tai darbas, kurį vis vien teks atlikti. O jei atidėliosime, Moteris Giltinė nugrims atgal į gelmes, kad paskui vis iš naujo iškiltų ir imtų mus persekioti. Toks jos uždavinys. O mūsų uždavinys – mokytis. Jei norime išmokti mylėti, tai niekur nuo to nepabėgsime. Ją apglėbti – tai mūsų *darbas*. Tai išmėginimas, kurio neįveikę, nieko nepakeisime. Ir nepajusime tikro pasitenkinimo ir pasididžiavimo savimi jausmo. Nesunku mėgautis malonumais. O iš tikrųjų pamilti gali tik herojus, gebantis susidoroti su savo baime.

Esu tikra, kad daugybė žmonių pasiekia šį „gaudynių ir slėpynių“ etapą. Deja, ne vienam tenka tai patirti vis iš naujo – daug kartų. Jų landa į urvelį jau nagais ir keliais nuzulinta. O tas, kam rūpi iš tiesų pamilti, seka žvejo pavyzdžiu: stengiasi įžiebti liepsną ir jos šviesoje įsižiūrėti Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimčiai į veidą. Ir – ar ne stebuklas! – jo baimę pamažu keičia pasitikėjimas ir nuostaba.

Sakmėje apie Moterį Giltinę figūruoja ir „jaunikio išbandymo“ tema. Šiuo išbandymu įsimylėjėliai privalo įrodyti turį rimtų ketinimų bei pakankamas kvalifikacijas: paprastai tenka pademonstruoti turint *cojones* arba *ovarios*, kurių dėka įstengiama akis į akį susitikti su kokia nors galinga bei grėsminga jėga... Nors čia mes tą jėgą vadiname Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtimi, kam nors gal labiau patiktų įvardyti ją kaip tam tikrą Aš dalį arba kaip Meilės dvasią, dar kitiems tai būtų Dievas arba *Gracia*, energijos dvasia ar dar kuris nors iš daugybės galimų pavadinimų.

Išpainiodamas susiraizgiusius Moters Giltinės kaulus, žvejys demonstruoja savo gerus ketinimus, sugebėjimus ir stiprėjantį ryšį su ja. Žiūrėdamas į tuos be tvarkos suvirtusius kaulus, jis sugeba pastebėti kažin kokį paslaptingą švytėjimą, nors nė pats nesupranta, kas tai. Jis juk ką tik be kvapo, aimanuodamas bėgo nuo jos, o dabar jam norisi ją paliesti. Jau vien jos buvimas šalia kažkaip sugraudina jam širdį. Kai suvoksime, kokia didžiulė Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimties dvasinė vienatvė, tos prigimties, kuri tolydžio be jokios kaltės stumiama šalin, — tuomet gal ir mes pajusime jai gailestį dėl tokios nelemtos dalios.

Jeigu mes kuriame meilę, tai, nepaisydami visų dvejonių ir baimių, ryžtamės išlaisvinti Mirties prigimties kaulus. Mums norisi pažiūrėti, kaip visa tai atrodys sykiu. Smalsu paliesti tai, kas mumyse ir kituose negražu[5], subjaurota. Tai gudrus mūsų Aš sumanytas išbandymas. Dar aiškiau tai atsiskleidžia pasakose, kur grožis pasirodo bjauriu pavidalu tam, kad išmėgintų veikėjo būdą.

Antai pasakoje „Deimantai, rubinai ir perlai“ geraširdė, bet skriaudžiama podukra pasemia pakeleivei vandens iš šulinio troškuliui numalšinti, ir atsidėkodama ši padaro taip, kad mergaitei kalbant iš burnos kristų deimantai, rubinai ir perlai. Tai sužinojusi, pamotė liepia savo tinginėms dukterims stoti prie to paties šulinio ir laukti turtingos keliautojos. Bet šįsyk ateina tik suvargusi elgeta. Jai paprašius šlakelio vandens, pikčiurnos pamotės dukterys

išdidžiai atsisako paduoti. Už tai pakeleivė padaro taip, kad nuo tol joms iš burnų dribtų gyvatės, rupūžės ir driežai.

Pasakose, kaip ir psichikos gelmėse, galioja toks pat teisingumas: už nuskriaustiesiems bei pažemintiesiems parodytą gerumą dosniai apdovanojama, o už atsisakymą daryti gera tam, kas nėra patrauklus, tenka skaudžiai nukentėti. Tas pat būna ir su didžiaisiais jausmais, pavyzdžiui, meile. Mes apdovanojami, kai įstengiame perveikti patys save ir prisiliesti prie to, kas negražu. O jeigu tai, kas negražu, paniekiname – pasijuntame atskirti nuo tikrojo gyvenimo ir liekame „ant ledo".

Daugeliui maloniau puoselėti aukštas, subtilias mintis ir liestis prie teigiamų, nuskaidrinančių dalykų, nei kišti rankas prie visokios bjaurasties, gelbėti ją ir padėti. Negana to, kaip aiškiai rodo pasaka, itin lengva atstumti negražius dalykus ir dargi jaustis teisiam. Būtent tokia meilės problema iškyla bendraujant su Moterim Giltine.

Kas gi yra tie negražūs dalykai? Mus graužiantis slaptas troškimas bet kokia kaina būti mylimiems yra negražus. Negražu piktnaudžiauti meile ir nebemylėti. Bjauru būti neištikimam ir išduoti, koktus yra egoizmas ir savimyla. Mūsų dvasinės ydos, silpnybės ir kvailumas bei infantiliški fantazavimai – visa tai yra nemalonu ir negražu. O mūsų kultūra laiko negražia dar ir Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtį, kuri gimdo, numarina, išnešioja ir gimdo iš naujo.

Išpainioti Moters Giltinės griaučius reiškia suprasti šią fundamentalią klaidą ir ją atitaisyti. Išpainioti jos griaučius – tai suvokti, jog meilė nėra vien žvakių mirgėjimas ir visa ko augimas. Išlaisvinti Moterį Giltinę – tai įžvelgti atgimimo tamsoje slypint ne vien baimę, o ir viltį. Tai rasti balzamo senoms žaizdoms. Tai pakeisti savo požiūrį ir gyvenimo būdą, kad jie atspindėtų sveiką, o ne paliegusią dvasią.

Mylėdami mes prisiliečiame prie pirmapradės ir anaiptol ne patrauklios kaulinės moters, išnarpliojame ir patys sau išsiaiškiname šios prigimties prasmę, atkuriame jos tvarką, kad ji vėl galėtų gyventi. Negana vien ištraukti į paviršių tai, kas slypi pasąmonės

gelmėse, ar net atsitiktinai parsitempti tai namo. Turime liautis jos bijoję ir ją niekinę, antraip užkirsime kelią meilės raidai.

Išpainiodami Moterį Giltinę, panaikiname užkeikimą – tą amžinos mirties ir visiško išnykimo baimę. Archetipine prasme, ką nors išpainiojant, reikia nusileisti į gelmes, pereiti labirintą ir patekti į požeminį pasaulį arba į tokią vietą, kur visa kas atsiskleidžia nauju kampu. Tenka įveikti procesą, kuris iš pradžių atrodo kaip neišpainiojama raizgalynė, bet iš tiesų įkūnija esminio atsinaujinimo modelį. Pasakose atleisti veržiantį diržą, atrišti mazgą, atpalaiduoti, atpainioti – vadinasi, perprasti tai, kas anksčiau mums buvo nesuvokiama, išsiaiškinti, kam tai skirta ir kaip naudojama, ir tapti panašiam į išminčių ar žiniuonį.

Išpainioję s susiraizgiusius Moters Giltinės griaučius, žvejys įgyja „praktinių" žinių apie Gyvybės ir Mirties pavidalų sąrangą. Skeletas – puikus Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimties simbolis. Tai ir dvasinis įvaizdis, sudarytas iš daugybės didelių ir mažų keistos formos lazdelių ir mazgelių, kurie visi tarpusavyje darniai ir glaudžiai susiję. Pasisukus vienam kauliukui, sukasi ir kiti, nors tas judesys tebūtų ir vos juntamas. Lygiai taip sutvarkyti ir Gyvybės/Mirties/Gyvybės ciklai. Pajudėjus Gyvybei, atitinkamai pajuda ir Mirties kaulai, o pasijudinus Mirčiai, pradeda suktis ir Gyvybės kaulai.

Beje, jeigu bent mažiausias kauliukas yra ne savo vietoje, jei jis lūžęs, deformuotas, išniręs, – nukenčia visa struktūra. Lygiai tas pats nutinka, kuomet savyje arba tarpusavio santykiuose užgniaužiame Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtį. Mūsų gyvenimas tuomet šlubuoja, stringa, šokčioja arba bijo pajudėti. Pažeidus šias struktūras bei ciklus, visuomet pažeidžiamas libido. Tuomet neįmanoma mylėti. Mes tarsi bejėgiai griaučiai gulime po vandeniu, stumdomi ir tampomi povandeninių srovių.

Išpainiodami šią prigimtį, pažįstame jos sudėtines dalis, judesius, įpročius. Taip pat perprantame gyvybės ir mirties ciklus, įsidėmime juos, pamatome jų visumą, tą ištisinį organizmą, kurį jie sudaro, – lygiai tokia vieninga sistema yra ir skeletas.

Baimė – pernelyg menka dingstis išsisukti nuo tokio darbo. Visi mes bijome. Nieko čia naujo. Baimė – natūrali gyvo žmogaus

palydovė. Varnas inuitų tikėjimuose yra gudrus triksteris. Vienas iš bjauresnių jo bruožų – begalinis godumas. Jam prie širdies tik malonumai, jis kaip įmanydamas vengia bet kokios rizikos ar neaiškumų bei su tuo susijusios baimės. Jis toks pat atsargus, kaip ir godus. Jei ko nors negali akimirksniu gauti, jis nerizikuoja. O jei mato, kad pavyks, – stveria nedvejodamas. Jam patinka blizgančios kriauklės, sidabriniai karoliai, nesibaigiančios vaišės, paskalos ir šilta nakvynė ant dūmtraukio krašto.

Būsimasis meilužis gali pasirodyti panašus į Varną, trokštantį tik „garantuotos sėkmės". Lygiai kaip ir Varnas, ego bijo, kad aistra išseks, ir stengiasi padaryti taip, kad nei vaišės, nei šiluma, nei diena, nei malonumai niekada nesibaigtų. Tiek ego, tiek ir Varnas griebiasi klastos, bet paprastai tesugeba tik pats sau pakenkti, nes apleidęs sielą, nebetenka ir galios.

Ego baiminasi, kad įsileidę į savo gyvenimą Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtį, mes niekuomet daugiau nebebūsime laimingi. Tik kažin, ar jau tokie be galo laimingi buvome lig šiol? Ne. Bet neišvystytas ego labai primityvus, kaip apleistas vaikas, be to, dar ir nelabai laimingas; veikiau tai vaikas, nuolatos tykantis, kur čia didžiausias kąsnis, minkščiausia lova, gražiausias meilužis.

Dvasios gyvenimą nuo vien tiktai ego valdomo gyvenimo skiria trys dalykai. Tai gebėjimas įžvelgti ir atrasti naujus kelius, atkaklumas eiti erškėčiuotu taku ir kantrybė ilgai mokytis tikros ir gilios meilės. Tuo tarpu ego kaip įmanydamas vengia mokytis naujų dalykų. Kantrybė irgi nepriklauso prie jo stiprybių. Atkaklumas puoselėjant santykius – toli gražu ne Varno sritis. Taigi mūsų meilės jausmo kitam žmogui šaltinis – laukinė siela, o ne nuolatos besimainantis ego.

Tam, kad išpainiotum skeleto kaulus, kad suvoktum Ponios Mirties svarbą ir kad pajėgtum likti su ja, reikia „laukinės kantrybės", Adrienne Rich[6] žodžiais tariant. Suklystume manydami, kad tokiam uždaviniui atlikti reikia raumeningo galiūno. Anaiptol. Tam reikia širdies, kuri norėtų vis iš naujo numirti ir gimti, numirti ir gimti.

Painiojant Moterį Giltinę iš raizgų, paaiškėja, kokia ji sena – senesnė, nei mes galime suvokti. Juk tai ji, Ponia Mirtis, matuoja

energiją bei atstumą, sveria ir lygina laiką bei libido, gretina dvasią bei išlikimą. Visa tai ilgai stebėjusi ir tyrusi, po to gerai apsvarsčiusi, ji kiekvienu atveju sprendžia: įžiebti tiktai kibirkštėlę ar viską niokojančią liepsną, tik šiek tiek prigesinti, apkasti ar visai užgniaužti. Ji žino, ko reikia. Ir žino, kada tam ateina metas.

Kol ją išpainiojame, mes taip pat įgyjame sugebėjimą nujausti, kas bus toliau, geriau suvokiame, kaip tarpusavyje siejasi visi dvasiniai prigimties aspektai ir koks galėtų būti mūsų vaidmuo. Ją išpainioti – tai išmokti aiškiai suvokti save ir kitus. Tai sutvirtinti mūsų gebėjimą ramiai ir kuo palankiausiai sekti fazes, projektus, nėštumo bei inkubacijos laikotarpius, gimimus bei transformacijas.

Taigi šiuo atžvilgiu net ir anksčiau niekuo ypatingu nepasižymėjęs meilužis, kuriam tenka ilgiau stebėti Moterį Giltinę ir sudėlioti jos kaulus, po to padaro didelę pažangą meilės reikaluose. Išmokęs pažinti Gyvybės/Mirties/Gyvybės ciklus, žmogus jau gali nujausti meilės santykių pakilimus ir atoslūgius: po nuosmukio ateinantį augimą bei po klestėjimo prasidedantį nykimą.

Žmogus, išnarpliojęs Moters Giltinės kaulus, žino, kas yra kantrybė, ir moka laukti. Tuštuma, stoka jo negąsdina, o gausybė neišmuša iš vėžių. Ankstesnius jo reikalavimus viską gauti iškart, „tą pačią minutę“, pamažu keičia subtilesni poreikiai: pažinti visus meilės veidus ir aspektus, pamatyti, kaip tarpusavyje dera skirtingi meilės santykių ciklai. Jis nebijo turėti reikalų su kitokiu – nuožmiu, nepažįstamu, atstumiančiu – grožiu. O visa tai išmokęs ir patyręs, jis tampa pačiu tikriausiu laukiniu meilužiu.

Kaipgi žmogui viso to išmokti? Ar tai apskritai įmanoma? Užmegzkite tiesioginį dialogą su Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtimi, klausydamiesi vidinio balso, kuris nėra ego. Mokykitės, užduodami Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimčiai tiesius ir atvirus klausimus apie meilę ir apie tai, kaip mylėti, ir klausykitės, ką ji atsakys. Kartu mes mokomės nesileisti išmušami iš vėžių įkyraus balso kažkur viduje, be perstogės tvirtinančio: „Tai kvaila... Aš viską prasimanau!“ Turime nekreipti dėmesio į tą balsą ir klausytis, kas girdėti už jo. Turime įsiklausyti į patarimus, kuriuos išgirsime:

jie artina mus prie tikslesnio supratimo, pasiaukojamos meilės ir aiškesnio dvasios vaizdo.

Būtų naudinga kasdien atlikti savotišką meditacinę praktiką, vis iš naujo narpliojant Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtį. Žvejys, kad būtų lengviau, narpliodamas tyliai niūniuoja sau po nosimi. Toks niūniavimas padeda nuolat atminti, ką darai, ir lengviau išpainioti Moterį Giltinę. Mes nežinome, ką jis ten niūniuoja, galime tik spėlioti. Kai patys imsimės šio darbo, gerai būtų tolydžio progiesmiu kartoti ką nors panašaus, kaip antai: „Kam man šiandieną paskirti daugiau mirties, kad galėčiau sukurti daugiau gyvybės? Ką aš žinau turint mirti, bet nenoriu to leisti? Ką turiu numarinti savy, kad galėčiau mylėti? Kokio negražumo bijausi? Kuo man šiandieną naudinga negražumo galia? Kas šiandien turi mirti? Kam derėtų gyventi? Kam aš bijau leisti gimti? O jei ne dabar, tai kada?“

Jei giedosime šią sąmonės giesmę tol, kol pajusime deginančią tiesą, tai žiupsnį liepsnos galėsime sviesti į savo dvasios tamsybes, kad patys pamatytume, ką darome; ką iš tikrųjų darome, o ne ką vaizduojamės darą. Šitaip mes išpainiosime savo jausmus ir pradėsime suprasti, kodėl meilę ir gyvenimą reikia pajusti kaulais.

Rengiantis susitikimui su Moterimi Giltine, nereikia vaidinti „herojaus Saulės“, nereikia nei stoti į ginkluotą kovą, nei rizikuoti gyvybe, leidžiantis į džiungles. Pakanka tik norėti ją išpainioti. Ši galia pažinti Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtį laukia tų įsimylėjėlių, kurie nugalės savyje impulsą vien tiktai bėgti ir slėptis, ir sugebės žengti toliau.

Senovės žmonės, siekę atskleisti šią gyvybės ir mirties paslaptį, vadino ją neįkainojamu perlu, neprilygstama brangenybe. Laikydami rankoje šias paslaptingas gijas ir mokėdami jas atmazgyti, įgyjame galingą žinojimą: pažįstame Likimą ir Laiką, kiekvienam skirtą tarpsnį, sužinome, kad viskas turi būti savo laiku, išmokstame riedėti nuo kalno ir čiuožti lyguma. Nėra nieko labiau tausojančio, puoselėjančio ir stiprinančio meilę, nei tokia išmintis.

Štai kas laukia įsimylėjėlio, kuris prisės prie ugnies drauge su Moterim Giltine ir žiūrėdamas į ją leis širdyje skleistis švelnumo

daigui. Štai kas laukia to, kas prisilies prie jos bjaurumo ir švelniai, rūpestingai išpainios jos Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtį.

Patiklus miegas

Šiame santykių etape įsimylėjėlis grįžta į nekaltumo būseną; tai tokia būsena, kai jausmų gaivališkumas tebekelia jam baimingą pagarbą, kai jis kupinas norų, vilčių ir svajonių. Nekaltumas – anaiptol ne tas pats, kas naivumas. Ten, iš kur aš kilusi, nuo seno sakoma: „Neišmanymas – kai nieko nežinai, bet nori gero. O nekaltumas – kai viską žinai, bet vis tiek nori gero".

Trumpai apžvelkime, kur mes dabar atsidūrėme. Žvejys-medžiotojas iškėlė į paviršių Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtį. Tuomet, nepriklausomai nuo jo valios, ji ėmė jį persekioti. Tačiau jis įsidrąsino stoti su ja akis į akį; išvydęs ją tokią apnarpliotą, pajuto jai gailestį ir drįso paliesti. Visa tai – žingsniai, vedantys į artimą bendravimą su ja, į pasikeitimą, į meilę.

Nors miego metafora gali reikšti nesąmoningą dvasios būseną, čia ji simbolizuoja kūrybą ir atsinaujinimą. Miegas – tai atgimimo simbolis. Kosmogoniniuose mituose sielos miega, kol vyksta tam tikros trukmės transformacija, nes miegas mus atkuria ir atnaujina.

Taip, taip, nužudė jis nekaltą miegą,
Kuris pagydo širdyje žaizdas,
Kurs vakare, kada diena numiršta
Ir rūpesčių surizgęs kamuolys
Išsivynioja, – prakaitą vargų
Nuplauna, mūsų prigimtį gaivina
Ir peni ją gyvenimo puotoj.*

Jeigu pažinotumėte patį žiauriausią, labiausiai surambėjusį ir negailestingą niekšą pasaulyje ir jei jums pasitaikytų pamatyti jį

* Šekspyras. Makbetas. – Raštai 2, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1961, 371–372 (vertė Aleksys Churginas).

miegantį arba ką tik pabudusį – akimirką išvystumėte tame žmoguje tyrą kūdikio sielą, skaisčią ir nekaltą. Miegas grąžina mus atgal į kūdikystę, jis perkuria mus iš naujo. Sapne mes išverčiami į kitą pusę ir sudurstomi iš naujo, tarsi ką tik gimę.

Į šią tyros išminties būseną tegalima patekti nusimetus cinizmo, globėjiškos paniekos kaukę ir iš naujo įžengus į tą susižavėjimo ir nuostabos būseną, kurios išraišką įmanoma išvysti tiktai mažų vaikų ir žilagalvių senelių veiduose. Tai žiūrėjimas išmintingos ir mylinčios dvasios akimis, o ne primušto šuns, užpjudyto žvėries, nuosavo pilvo vergo, pikto ir sužeisto žmogaus žvilgsniu. Nekaltybės būsena mums grąžinama miegant. Nelaimei, ryte pabudę daugelis nubloškiame ją podraug su antklode. O verčiau būtų šią jautrią mielą būtybę pasiimti su savimi ir sušildyti užantyje.

Nors pirmąsyk mėginant sugrįžti į šią būseną jums tektų nusigremžti ištisus metų metais kurptų pažiūrų, dešimtmečiais nirtulingai ręstų apsauginių sienų klodus, bet sykį į ją sugrįžus, daugiau jau niekuomet nebereikės jos ieškoti ir karštligiškai raustis aplink. Beje, grįžimas į jautrią nekaltybės būseną panašesnis ne į fizinį darbą, pavyzdžiui, kai tenka iš vienos vietos į kitą pernešti krūvą plytų, o į susikaupimą: tereikia tik pakankamai ilgai ir ramiai laukti, kol toji dvasia jus suras. Ne veltui sakoma, kad jeigu tu ko nors ieškai, tai tavęs irgi ieško; vadinasi, jeigu tyliai ramiai gulėsite arba sėdėsite, tai ji jus tikrai susiras. Juk ji seniai seniai jūsų laukė. O kai ji pasirodys, nebėkite šalin. Atsipalaiduokite ir palaukite, kas bus toliau.

Būtent taip reikia artintis prie Mirties prigimties: ne klastingai ir gudriai, o atvira ir patiklia širdimi. Žodis „nekaltybė“ neretai vartojamas turint omenyje neišmanymą ar tiesiog kvailumą. Tačiau šio žodžio šaknys daugelyje kalbų siejamos su negalėjimu pakenkti ar užgauti. Antai ispaniškai *inocente* sakoma apie žmogų, kuris stengiasi nesužeisti kito, bet kuris *pats* gali išsigydyti bet kokią žaizdą ar skriaudą, padarytą jam.

La inocente dažnai vadina ir *curandera*, gydytoją žolininkę, padedančią kitiems išsigydyti žaizdas ir blogybes. Nekaltas žmogus yra toks, kuris geba aiškiai matyti reikalo esmę ir prireikus – ati-

taisyti, kas negerai. Štai kokia galinga jėga slypi už nekaltybės. Tai ne tiktai vengimas kenkti sau ir kitiems, bet ir sugebėjimas užlopyti pakenktas vietas ir iš naujo atkurti save (ir kitus). Pamąstykite apie tai. Kokia palaima visiems meilės ciklams!

Ši nekalto žvejo miego metafora sakmėje rodo, kad jis jau tiek pasikliauja Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtimi, jog net drįsta jos akivaizdoje ilsėtis ir atgauti jėgas. Jis žengia į tarpinę būseną, po kurios pasieks dar gilesnį pažinimą ir didesnę dvasinę brandą. Patekę į tokią būseną, įsimylėjėliai atsiduoda savo vidinėms jėgoms, apdovanotoms tikėjimu ir pasitikėjimu bei didžiule nekaltybės galia. Įsimylėjėlis tiki, jog šioje dvasios miego būsenoje jo siela sėkmingai nuveiks visus savo darbus ir viskas bus taip, kaip reikia. Tai išminčiaus, o ne bailaus nenuoramos miegas.

Beje, atsargumas irgi gali būti dvejopas: tikras ir reikalingas, kai artinasi pavojus, ir visiškai bergždžias, kylantis tik dėl anksčiau patirto skausmo. Pastarasis verčia tiek vyrus, tiek moteris dėtis išdidžiais ir abejingais, nors jiems iš tiesų norisi parodyti šilumą ir švelnumą. Tie, kurie nuolatos baiminasi, kad kas nors jiems „užsės ant sprando“ ar „įvilios į spąstus“, arba kurie tolydžio rėksmingai skelbiasi norintys „būti laisvi“, – tai žmonės, leidžiantys auksui slysti stačiai jiems pro pirštus.

Esu girdėjusi ne vieno vyro pareiškimus, esą jis turįs „gerą moterį“, kuri įsimylėjusi jį, o jis – ją, bet jis tiesiog niekaip negalįs „atsipalaiduoti“ tiek, kad pats suvoktų, ar iš tiesų ją myli. Lūžio taškas tokiam žmogui būtų pasiryžimas mylėti „nepaisant“: nepaisant savo kančių, nervingumo, nepaisant anksčiau patirto skausmo ar nežinomybės baimės.

Kartais jokie žodžiai neįstengia mūsų padrąsinti. Reikia šokti, ir tiek. Žmogaus gyvenime turi ateiti laikas, kai jam tenka pasikliauti meile, kur jinai jį benuvestų; kai jis labiau bijosi įstrigti kokioje nors išdžiūvusios dvasinės upės vagoje, nei leistis į turtingą, bet nežinomą šalį. Kai gyvenime viskas kontroliuojama, dažniausiai nebelieka ką kontroliuoti, – nebelieka pačios gyvybės.

Šioje nekaltybės būsenoje žvejo siela sugrįžta į vaikystę: miegant užsitraukia visi randai, ir žmogus nebepamena, kas jis buvo

vakar ar dar anksčiau. Miegant nebereikia kovoti dėl vietos po saule ar dėl geresnio kąsnio. Sapne žmogus atsinaujina.

Vyrų dvasioje egzistuoja tokia būtybė – nesužeistas vyras: jis tiki gėriu, neabejoja gyvenimo teisingumu, yra ne tik išmintingas, bet ir nebijo mirti. Gal kam atrodo, kad tai – kario natūra, bet anaiptol. Tai žmogaus dvasia, ir dargi labai jauna, kuri, nepaisydama visų kančių, žaizdų ir praradimų, vis tiek myli, kadangi pati sugeba išsigydyti ir išsilaižyti žaizdas.

Moterys galėtų paliudyti mačiusios šią būtybę, nors vyras pats sąmoningai jos nesuvokia. Šios jaunos dvasios gebėjimas sutelkti gydomąsias jėgas savo psichinei sveikatai grąžinti yra tiesiog pribloškiantis. Nepasakytum, jog jis tiki, kad mylimoji jo neįskaudins. Veikiau jis kliaujasi tuo, kad bet kokią žaizdą galima išsigydyti ir kad seną gyvenimą visuomet keičia naujas. Jis tiki, kad visa kas gyvenime turi gilesnę prasmę, net ir iš pažiūros niekingos smulkmenos gali būti reikšmingos, kad viskas mūsų gyvenime gali būti energijos šaltinis: tiek bjaurūs, nedailūs, tiek ir smagūs, kilnūs dalykai.

Dar turime pridurti, jog tuomet, kai vyriškis darosi vis laisvesnis ir vis labiau priartėja prie Moters Giltinės, jo mylimoji kartais patiria vis didesnę baimę ir turi pati imtis darbo: painioti ir stebėti, grimzti į nekaltybėn grąžinantį miegą ir mokytis pasikliauti Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtimi. O tada, kai abu pereis šią iniciaciją, jiedu drauge sukaups tokią galią, jog įstengs užgydyti bet kokią žaizdą, ištverti bet kokį skausmą.

Kartais žmogus nedrįsta „užmigti" kito akivaizdoje: bijosi sugrįžti į dvasinę nekaltumo būseną arba įtaria, kad kitas asmuo gali tuo piktnaudžiauti. Šitaip įtarinėdami kitus visais įmanomais kėslais, tokie žmonės paprasčiausiai nepasitiki savimi. Tačiau tikrasis jų nepasitikėjimo objektas – ne mylimasis, o Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtis, su kuria jie dar neatsiskaitė. O pasikliauti reikėtų būtent šia Mirties prigimtimi. Kaip ir miegant, pirminis Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimties pavidalas yra nuostabiai paprastas: tai tiesiog malonus iškvėpimas (galas) ir įkvėpimas (pradžia). Vienintelis dalykas, kuriuo mums reikia tikėti, yra toks: po kiekvienos pabaigos bus ir kita pradžia.

Kaip tai padaryti? Jei pasiseks, mes tiesiog pavargę atsipalaiduosime ir pasiduosime šio tikėjimo traukai. Sunkesnis būdas – prisiversti ryžtis kuo nors pasitikėti, sąmoningai išmetant iš galvos visokias išlygas, visus „jeigu“ ir „nebent“. Šiaip ar taip, vargu ar verta laukti, kada pasijusime tokie stiprūs, kad įstengtume pasitikėti, – nes tokia diena niekados neateis. Tad imkim ir išbandykim vieną galimybę: kad tai, ko kultūra mus mokė apie Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtį, yra klaidinga, o mūsų instinktai neklysta.

Tam, kad meilė klestėtų, mylimieji turi tikėti, jog visa, kas bebūtų, atneš pokyčių. Tiek vyrai, tiek moterys turi leistis į tą miego būseną, grąžinančią mums išmintingą nekaltybę, kuriančią ir atkuriančią, kaip jai ir priklauso, giliausius Gyvybės/Mirties/Gyvybės patyrimo klodus.

Ašaros lašas

Miegančiam žvejui akies kamputyje ištrykšta ašaros lašas. Moteris Giltinė pastebi tą ašarą, pajunta troškulį ir nerangiai nuropoja prie jo atsigerti iš akies. Įdomu, svarstome mes, ką gi jis sapnavo, kad net ašara ištryško?

Ašaros turi kūrybinės galios. Mituose byrančios ašaros lemia daugelio dalykų atsiradimą bei nuoširdžias sąjungas. Žiniuonių magijoje ašaros – tai jungtis, sutvirtinanti pradinių elementų tvarką, sujungianti idėjas, suartinanti sielas. Stebuklinėse pasakose krintančios ašaros nuveja plėšikus arba atveria kelią upėms, šlakstomos – iššaukia dvasias, liejamos ant kūno – užgydo žaizdas ir grąžina regėjimą, o paliestos – lemia naujos gyvybės pradžią.

Žmogui, kuris jau tiek toli pažengęs bendraudamas su Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtimi, ištryškusi ašara – tai gailesčio, sumišusio su aistra, išraiška: gailesčio tiek sau, tiek ir kitam. Tokią ašarą itin sunku „išspausti“ – ypač vyrams, taip pat ir kai kurioms „geležinėms“ moterims.

Šitokia aistros ir gailesčio ašara paprastai ištrykšta atsitiktinai radus lobį, išgyvenus šiurpų persekiojimą, ką nors išpainiojus, – nes

būtent tokių veiksmų derinys sukelia didžiulį nuovargį, paverčia niekais visas gynybines užkardas, priverčia atvirai pažvelgti į save, apsinuoginti iki pat kaulų ir trokšti ne vien pažinimo, bet ir palengvėjimo. Visa tai verčia sielą pamatyti, ko ji iš tiesų nori, ir apraudoti abiejų meilę bei netektį.

Lygiai kaip anksčiau Moteris Giltinė neišvengiamai buvo ištraukta į paviršių, taip dabar ši ašara, šis vyro jausmas irgi išsiveržia į paviršių. Taip mes mokomės mylėti – save ir kitus. Nusimetęs visus dieną turėtus spyglius, kablius ir dyglius, vyras traukia Moterį Giltinę prigulti greta, atsigerti ir numalšinti savo troškulį iš jo jausmų taurės. Šiuo nauju savo pavidalu jis jau pajėgia pagirdyti trokštantį artimą.

Jo verksmas iššaukia jos dvasią: ties karšta ašara susitelkia idėjos bei galios iš tolimų dvasinio pasaulio pakraščių. Vandens, kaip kūrėjo bei kelio simbolio, istorija labai ilga ir plati. Ašarų lietumi prasideda pavasaris. Kelias į anapusinį pasaulį veda per ašarų upę. Jautrus ir širdingas žmogus, pajutęs, kad kitas verkia, supranta turįs prieiti arčiau. O dabar ašara spindi ant žvejo skruosto, tad Moteris prisiartina. Jei ne jo ašara, ji būtų taip ir likusi skeletu. Jei ne ta ašara, jis taip ir nebūtų prabudęs meilei.

Ašara per sapną ištrykšta tada, kai besiruošiantysis mylėti išdrįsta apsičiupinėti ir apsirišti savo žaizdas, kai jis pamato, kokią žalą sau padarė, liovęsis tikėti savo gerumu, kai pasijunta atskirtas nuo maitinančio ir gaivinančio Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimties ciklo. Tuomet jis rauda apimtas begalinės vienatvės ir širdį draskančios nostalgijos tai dvasios vietai, tam laukiniam žinojimui.

Šitaip vyras išsigydo žaizdas ir kaupia išmintį. Jis pats imasi gaminti vaistus, pats bando maitinti tai, kas anksčiau buvo išbraukta iš jo gyvenimo. Savo ašarų dėka vyras pats tampa kūrėju.

Negana vien mylėti kitą žmogų, negana vien nebūti kliuviniu jo gyvenimo kelyje, remti jį ir palaikyti bei prireikus visuomet būti šalia ir t. t. Mūsų tikslas – *pažinti* gyvybės ir mirties kelius savo pačių gyvenime ir apskritai pasaulyje. O vienintelis būdas įgyti tokį pažinimą – tai išeiti Moters Giltinės kaulų mokyklą.

Ji telaukia tiktai signalo, rodančio gilų jausmą, – tos vienatinės ašaros, pranešančios: „Aš pripažįstu turįs žaizdą".

Šis pripažinimas pasotina Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtį, leidžia užmegzti ryšį ir įsižiebti giliausiajam vyro žinojimui. Kas iš mūsų nesame klydę galvodami, neva kas nors kitas gali mus pagydyti, įkvėpti, pripildyti. Dažniausiai prireikia daug laiko, kol suprantame klydę, – pirmiausia todėl, kad žaizdos priežasčių ir pagalbos ieškome išorėje, užuot gydę ją savo viduje.

Ko gero, nieko labiau iš vyro netrokšta moteris, kaip tiktai to, kad jis atsikratytų ankstesnių savo paklydimų ir atvirai pažvelgtų į savo žaizdą. Tuomet ašara jam ištrykšta savaime, nuskaidrindama ir sustiprindama jo vidinį ir išorinį atsidavimą. Jis tampa savo paties gydytoju; jam jau nebereikia nuolatos ilgėtis giliosios savo prigimties. Ir į moterį jis daugiau nebežiūri kaip į skausmą malšinantį vaistą.

Yra viena puikiai tai iliustruojanti istorija. Graikų mite pasakojama apie herojų, vardu Filoktetas, kuris iš Heraklio paveldėjęs stebuklingąjį lanką ir strėlę. Per mūšį jis buvęs sužeistas į koją, ir žaizda niekaip negijusi: ji taip smarkiai dvokė, o Filokteto dejonės ir aimanos darėsi tokios nepakenčiamos, kad bendražygiai neapsikentę paliko jį Lemno saloje numirti.

Likęs vienas, Filoktetas vargais negalais gynęsis nuo bado, Heraklio lanku nusišaudamas vieną kitą smulkų žvėrelį. Tačiau žaizda supūliavo, ir nuo jos sklindanti smarvė pasidarė tokia baisi, kad jokiam jūrininkui nė į galvą nebešaudavę užsukti į tą salą. Vis dėlto pulkelis vyrų susitarę pergalėti Filokteto žaizdos smarvę, kad galėtų pavogti iš jo stebuklingąjį lanką ir strėlę.

Vyrai traukė burtus, ir likimas lėmė tą žygį jauniausiajam.[7] Vyresnieji primokė jį negaišuoti ir keliauti naktį, prisidengus tamsa. Taigi jaunuolis iškėlęs bures ir leidęsis į kelią. Artinantis prie salos, jūros vėjas atpūtęs tokią klaikią smarvę, kad jaunuoliui tekę užsidengti veidą jūros vandenyje sumirkytu audeklu, antraip jis nebūtų pajėgęs kvėpuoti. Tačiau ausų nebuvę kuo užsikimšti, kad nesigirdėtų šiurpių Filokteto dejonių.

Mėnulį aptraukę debesys. Jaunuolis apsidžiaugęs tamsa, priplaukęs prie kranto, išlipęs į salą ir nusėlinęs prie mirštančio

Filokteto. Bet kai jau tiesęs ranką prie stebuklingojo lanko ir strėlės, staiga iš už debesies išlindęs mėnulis ir nušvietęs iškankintą mirštančio senio veidą. Tada jaunuolio širdyje kažkas suspurdėję — jis nė pats nesupratęs, kas tai. Jaunuolis susigraudinęs iki ašarų, jį užplūdusi tokia užuojauta ir gailestis, kad jis nebegalėjęs palikti senio.

Užuot pagrobęs iš jo lanką ir strėles, jaunuolis išvalė Filokteto žaizdą, aprišo ir liko su juo saloje: penėjo, mazgojo senį, kurstė ugnį ir slaugė jį tol, kol Filoktetas sustiprėjo tiek, kad buvo galima nuplukdyti jį į Troją, kur Filokteto žaizdą pagydęs pusdievis gydytojas Asklepijas. Štai tokia istorijos pabaiga.

Užuojautos ir gailesčio ašarą mite išspaudžia dvokiančios žaizdos vaizdas. Kiekvienam žmogui toji dvokianti žaizda turi savą pavidalą ir atsiradimo priežastį. Vienam tai reikštų visą gyvenimą žingsnis po žingsnio, ilgai ir sunkiai ropštis į viršūnę, kad paskui pavėluotai suprastum, jog įkopei ne į tą kalną. Kitam — neišspręstos problemos ar prievarta, patirta vaikystėje.

Dar kitam tai gali būti tragiškas meilės praradimas ar koks nors katastrofiškas pralaimėjimas gyvenime. Pavyzdžiui, vienas jaunuolis, skaudžiai išgyvenęs pirmosios meilės netektį, nesulaukė niekieno paramos ir niekaip nesugebėjo pasveikti. Daugelį metų jis gyveno visiškai palūžęs, nors atkakliai tvirtindavo, kad visa ta istorija jam nė motais. Kitas vyrukas buvo futbolininkas, profesionalų komandos naujokas. Deja, vieną kartą jis netyčia sunkiai susižeidė koją, ir jo gyvenimo svajonė per naktį sudužo į šipulius. Tačiau dvokianti žaizda buvo netgi ne ši nelaimė, ne vien jo patirta trauma, o tai, kad dvidešimtį metų vieninteliai vaistai, kuriais jis gydė savo žaizdą, buvo pagieža, narkotikai ir girtavimas. Žmones, turinčius tokių žaizdų, suuodi iš tolo. Jokia moteris, jokia meilė, joks dėmesys tokios žaizdos neužgydys — tiktai užuojauta ir gailestis pačiam sau bei paties noras pasirūpinti savo sužalota būkle.

Ištryškusi vyro ašara rodo, kad jis jau surado šį skausmą, apčiuopė sužeistą vietą ir pažino, kas tai. Dabar jis suvokia dėl tos žaizdos visą gyvenimą baiminęsis žengti rizikingesnį žingsnį. Mato, kiek

dėl to praradęs. Mato, kaip pakirpęs sparnus savo meilei: meilei gyvenimui, sau pačiam ir kitam žmogui.

Ašaros pasakose dažnai permaino žmones, primena jiems tuos svarbius dalykus, kuriuos jie buvo užmiršę, ir išgelbsti jų sielas nuo prapulties. Tik visai surambėjusi širdis nesugeba verkti ir mylėti. Sufijai turi tokią patarlę, veikiau – maldą, kurią išsiverčiau sau prieš daugelį metų. Joje prašoma Dievo sudaužyti žmogaus širdį: „Perskelk man širdį, kad rastųsi vietos begalinei meilei“.

Vidinis švelnumas, paakinęs žvejį išlaisvinti iš pančių Moterį Giltinę, sužadina jam ir kitus pamirštus jausmus: ilgesį, gailestį ir užuojautą sau. Būdamas nugrimzdęs į nekaltybės būseną, kuomet viskas atrodo įmanoma, jis nebijo išsakyti, ko trokšta jo siela. Jis nebijo norėti, kadangi tiki, kad į jo norus bus atsiliepta. Jam didelė atgaiva tikėtis sulauksiant sielos palaimos. Ašara atskleisdamas tikruosius savo jausmus, jis žengia dar vieną žingsnį susiliejimo su Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtimi link.

Žvejo ašara patraukia jo pusėn Moterį Giltinę; sukelia jai troškulį ir norą dar labiau su juo suartėti. Kaip ir pasakose, ašaros geba daug ką mums prišaukti, pataisyti, parūpinti trūkstamą dalį ar fragmentą. Vienoje afrikiečių pasakoje, kuri vadinasi „Auksiniai kriokliai“, pasakojama, kaip burtininkas išgelbsti pabėgusią mergaitę vergę: jis priverkia tiek ašarų, kad susidaro didžiulis krioklys, už kurio ji gali pasislėpti tarsi po užuolaida. Kitoje Afrikos pasakoje, „Barškantys kaulai“, mirusių žiniuonių dvasios iššaukiamos pašlaksčius žemę vaiko ašaromis. Taigi mums vis iš naujo primenama neprilygstama šio didžio jausmo galia. Ašaros įstengia daug ką pritraukti, o pačioje ašaroje slypi galingų įvaizdžių, rodančių mums kelią. Ašaros – ne vien jausmų išraiška; per jas tarsi per lęšį mes galime kitaip pažvelgti į pasaulį ir pamatyti tokius dalykus, kurie iki tol nekrito mums į akis.

Šioje sakmėje žvejys irgi leidžia perskelti savo širdį: bet ne sudaužyti, o atverti. Jam reikia ne *la teta*, ne motinos žindyvės, meilės; jis trokšta ne savanaudiškos meilės, ne meilės valdžiai, šlovei ar seksui. Tai meilė, kuri ateina pati, kurią jis visuomet nešiojosi savyje, tik niekuomet neatpažino.

Žmogaus, suvokiančio šį ryšį, siela dar labiau sutvirtėja ir nuskaidrėja. Ištrykšta ašara. Siela geria. Dabar jame ims skleistis ir atgyti dar kai kas, ką jis galės padovanoti jai: plati ir neaprėpiama it vandenynas širdis.

Vėlesni meilės etapai

Širdies būgnas ir giesmė

Sakoma, kad nuo odos, iš kurios būgnas padarytas, ir nuo jo korpuso priklauso, ką ir kaip jis gali iššaukti. Tikima, kad yra būgnų, skirtų specialiai kelionėms: tai savotiškos transporto priemonės, nukeliančios būgnininką ir klausytojus (kai kuriose tradicijose dar vadinamus „keleiviais") į įvairiausias vietas. Kiti būgnai turi dar kitokių galių.

Sakoma, kad iš žmogaus kaulų padaryti būgnai prišaukia mirusiuosius. Būgnai, padaryti iš tam tikrų gyvūnų odos, geba prišaukti tų gyvūnų dvasias. Ypač dailūs būgnai skleidžia Grožį. Būgnai su pritaisytais varpeliais prišaukia vaikų sielas ir oro permainas. Itin dusliai aidintys būgnai iškviečia dvasias, gebančias išgirsti tokius žemus garsus. O šaižiai ir plonai skambantys būgnai iškviečia būtent tokius garsus girdinčias dvasias ir t. t.

Iš žmogaus širdies padarytas būgnas turėtų prišaukti dvasias, besirūpinančias širdies reikalais. Širdis juk simbolizuoja esmę. Širdis – vienas iš nedaugelio svarbiausių, gyvybiškai būtinų žmogaus ir gyvūnų organų. Juk žmogus gali gyventi, pašalinus inkstą. Nupjaukite jam abi kojas, išimkite tulžies pūslę, pašalinkite vieną plautį, ranką, blužnį – žmogus gyvens; turbūt ne kažin kaip, bet jis liks gyvas. Netgi pašalinus kai kurias smegenų funkcijas žmogus dar liktų gyvas. Bet atėmus širdį žmogaus akimirksniu nebelieka.

Širdis – psichologinis ir fiziologinis žmogaus centras. Induistų tantrose, kurios yra Dievų nurodymai žmonėms, širdis yra *Anāhata chakra*, nervinis centras, kuriame sukaupti jausmai kitam žmogui, jausmai sau, žemei, Dievui. Būtent širdis leidžia mums

mylėti kaip vaikui: be išlygų, visa savo esybe, be jokio sarkazmo, paniekos ar globėjiškumo šešėlio.

Paėmusi į rankas žvejo širdį, Moteris Giltinė panaudoja pagrindinį jo dvasios variklį, vienintelį iš tiesų reikšmingą dalyką, galintį sukurti tyrą ir skaidrų jausmą. Sakoma, kad mąstyti ir kurti – proto užduotis. Ši sakmė mano kitaip. Ji teigia, kad būtent širdis mąsto ir sutelkia į vieną vietą molekules, atomus, jausmus, lūkesčius ir visa, ko reikia, kad sukurtų ir pripildytų Moterį Giltinę.

Sakmėje slypi pažadas: leiskite Moteriai Giltinei užimti savo gyvenime apčiuopiamesnę vietą, ir ji savo ruožtu atsilygindama išplės jūsų gyvenimo ribas. Išvaduokite ją iš painiavos ir nesupratimo, pripažinkite savo mokytoja ir mylimąja, ir ji taps jūsų sąjungininke bei partnere.

Atiduodami širdį naujam kūriniui, naujam gyvenimui, Gyvybės/Mirties/Gyvybės jėgoms, mes nužengiame į jausmų sritį. Tai gali būti nelengva, ypač jei jau esame patyrę nusivylimo ir sielvarto. Bet taip jau sumanyta: mušant būgną, atgaivinti Moterį Giltinę ir priartėti prie to, kas visuomet buvo arti mūsų.

Atiduodamas visą savo širdį, vyras tampa nepaprasta jėga – įkvėpėju, nors praeityje šis vaidmuo būdavo skirtas vien moterims. Moteriai Giltinei su juo permiegojus, jis tampa vaisingas: vyriškas jo pavidalas įgyja moteriškų galių. Jis turi savyje naujo gyvenimo ir neišvengiamų mirčių sėklos. Jis įkvepia naujiems darbams save ir tuos, kurie yra greta.

Daugelį metų stebėjau šį reiškinį kituose ir patyriau pati. Tai nepaprastas įvykis, kai sukuri ką nors vertinga tik savo mylimojo, kuris tavimi tiki ir nuoširdžiai išgyvena dėl tavo darbo, palaiko tavo sumanymus, domisi tavo tyrimų sritimi, dėka. Tai nuostabus reiškinys. Ir nebūtina to tikėtis vien iš mylimojo; taip mums pagelbėti gali bet kas, visa širdimi mus palaikantis.

Taigi vyro sąsaja su Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtimi galiausiai dovanoja jam dešimtis idėjų, gyvenimiškų siužetų bei situacijų, neprilygstamų muzikinių garsų, spalvų bei pavidalų, – nes Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtis, būdama glaudžiai susijusi su Laukinės Moters archetipu, turi savo dispozicijoje visa, kas tik

kada nors buvo arba dar bus. Kai Moteris Giltinė kuria, giesme apaugindama savo kaulus kūnu, žmogus, kurio širdį ji naudoja, jaučia tai, jis taip pat prisipildo kūrybinių galių, kurios tiesiog kunkuliuoja jame ir veržiasi per viršų.

Ši sakmė atskleidžia dar vieną galią, besirandančią dvasioje, kurios simboliai yra būgno garsai ir giesmė. Mituose giesmės gydo žaizdas ir padeda privilioti žvėris. Giedant žmogaus vardą, galima jį pasikviesti. Giesmė malšina skausmą, o stebuklingas alsavimas gydo kūną. Giedant galima iškviesti numirėlius arba prikelti juos iš kapų.

Pasakojama, kad pasaulio kūrimas buvo lydimas garso arba žodžio – ištarto garsiai, pašnibždomis arba vienu kvėptelėjimu. Mituose teigiama, esą giedojimas kyląs iš paslaptingo šaltinio, kuris visą pasaulį pripildo išminties: gyvūnus ir žmones, medžius ir augalus bei viską, kas tiktai girdi. Pasakotojai mėgsta sakyti, kad viskas, kas tiktai turi gyvybės syvų, gali ir giedoti.

Kūrimo giesmė sukelia dvasinius pokyčius. Šis reiškinys žinomas daugelyje tradicijų: giesmių meilei sužadinti turi islandai, vičitos bei mikmakų gentys. Airijoje maginės giesmės gali iššaukti stebuklingas galias. Vienoje airių sakmėje pasakojama, kaip nukritęs ant ledinių uolų žmogus netenka kojos, bet pagyja giedodamas giesmę.

Kone visose kultūrose tikima, jog dievai, kurdami pasaulį, davę žmonėms ir giesmes bei perspėję, kad jas giedodami šie bet kuriuo metu galėsią vėl prisikviesti dievus atgalios, kad giesmė suteiksianti jiems tai, ko jie trokšta, ir pakeisianti arba padėsianti atsikratyti to, kas jiems kenkia. Taigi giedojimas šiuo požiūriu yra gailestingumo aktas, suteikiantis žmonėms galimybę prisikviesti į savo tarpą dievus ir kitas galingas jėgas. Giesmė – tai ypatinga kalbos atmaina, kurios dėka galima padaryti tai, ko paprasta šneka neįstengtų.

Nuo neatmenamų laikų giesmė, kaip ir būgno mušimas, buvo priemonė sukurti nepaprastai sąmonės būsenai, transo, maldos būsenoms pasiekti. Visi žmonės ir daugelis gyvūnų reaguoja į garsą tam tikrais sąmonės pakitimais. Yra garsų, kaip antai įkyriai

lašantis čiaupas arba garsus automobilio pypsėjimas, kurie mus nervina, netgi pykdo. O kitokie garsai – pavyzdžiui, jūros ošimas arba medžių šlamėjimas – priešingai, ramina ir atpalaiduoja. Gyvatė, išgirdusi dundėjimą, pavyzdžiui, žingsnius, sunerimsta ir įsitempia. O girdėdama ramią melodiją, ji gali pradėti šokti.

Žodis *pneuma* (kvėpavimas) yra tos pačios kilmės, kaip ir žodis *psyche*, – abu jie vartojami sielai nusakyti. Todėl kai mite arba pasakoje užtinkame giedamą giesmę, žinome, kad taip kreipiamasi į dievus, kad jie ateitų ir į norimą reikalą įkvėptų savo išminties bei galių. Galime būti tikri, kad dvasiniame pasaulyje vyksta aktyvus darbas, naujos sielos kūryba.

Taigi giesmės giedojimas ir širdies būgno mušimas yra du mistiniai veiksmai, skirti pažadinti nedažnai naudojamiems ir ne itin regimiems dvasios klodams. Kvėpavimas, arba *pneuma*, sklisdami į mus, atveria tam tikras angas, sužadina tam tikrus, šiaip jau sunkiai prieinamus, gebėjimus. Kiekvienu atveju neįmanoma iš anksto pasakyti, ką žmogui sugiedoti ar išmušti būgnu, nes šie garsai gali atverti žmoguje itin keistų ir netikėtų dalykų, savaip pakreipdami jo dalyvavimą. Vis dėlto galima neabejoti: kad ir kokia būtų ši melodija, ji visuomet pasirodys dieviška ir užburianti.

Kūno ir sielos šokis

Savo kūno dėka moteris visuomet labai artima Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimčiai. Jei moters instinktai ir mąstymas sveiki ir nepažeisti, tai jos idėjos bei impulsai mylėti, kurti, tikėti ir geisti užgimsta, išgyvena jiems skirtą laiką, nunyksta ir miršta, kad vėl atgimtų. Galima sakyti, kad moterys sulig kiekviena mėnulio faze sąmoningai ar nesąmoningai praktikuoja šią išmintį. Tiktai vienoms ciklų pradžią ir pabaigą nurodo mėnulis, šviečiantis danguje, o kitoms – Moteris Giltinė, slypinti jų pačių dvasioje.

Remdamasi savo pačios kūnu ir krauju bei nuolatiniais raudonojo indo pilve prisipildymo ir ištuštėjimo ciklais, moteris fiziškai, emociškai ir dvasiškai supranta, kad zenitai blykšta ir gęsta, o tai, kas lieka, atgimsta taip netikėtai ir įkvėptai vien tam, kad paskui

vėl išnyktų, o tada ir vėl visa savo didybe užsimegztų iš naujo. Kaip matome, Moters Giltinės ciklai persmelkia visą moterį – skersai, išilgai ir kiaurai. Argi galėtų būti kitaip?

Kartais vyrai, dar tebebėgantys nuo Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimties, bijo tokios moters jausdami, kad ji iš prigimties yra Moters Giltinės sąjungininkė. Tačiau ne visuomet taip buvo. Mirties, kaip dvasinių permainų nešėjos, simbolis yra užsilikęs iš tų laikų, kai Ponia Mirtis būdavo sutinkama it artima giminaitė, it sesuo, brolis, tėvas, motina ar mylimoji. Mirtis moterišku pavidalu – Moteris, Motina arba Mergelė – visuomet būdavo įsivaizduojama kaip likimo nešėja, kūrėja, derliaus pjovėja, motina, marintoja ir atkūrėja – viskas kartu, viename cikle.

Kartais žmogus, bėgantis nuo Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimties, atkakliai linkęs manyti, jog meilė turėtų būti vien malonumas. Tačiau meilė pačia tikriausia savo forma yra mirčių ir atgimimų virtinė. Užbaigę vieną meilės fazę, vieną jos aspektą, mes tučtuojau įžengiame į kitą. Aistra miršta ir vėl sugrįžta. Nugintas šalin skausmas vėl išnyra į paviršių. Mylėti – tai priglausti ir tuo pat metu ištverti begalinę daugybę to paties meilės ryšio pabaigų ir pradžių.

Viską dar labiau apsunkina tai, jog mūsų pernelyg civilizuota visuomenė sunkiai taikosi su transformacijomis. Bet yra ir tinkamesnių požiūrio taškų Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimčiai priimti. Visame pasaulyje, nors ir vadindami skirtingais vardais, žmonės įsivaizduoja šią prigimtį kaip *un baile con La Muerte*, šokis su mirtimi: Mirtis – šokėja, o Gyvenimas – jos šokio partneris.

Kalvotame Didžiųjų Ežerų regiono krašte, kur aš užaugau, dar tebegyveno žmonių, kalbėjusių ta pačia biblinių laikų kalba: *vedu, eikiva, namopi*. Mano vaikystės laikų bičiulė, ponia Arle Scheffeler, žilagalvė motina, Antrajame pasauliniame kare netekusi vienintelio sūnaus, irgi buvo išsaugojusi tokią archajišką kalbėseną. Vieną vasaros vakarą aš įsidrąsinau jos paklausti, ar dar tebesiilginti sūnaus, ir ji man ramiai išdėstė savo gyvenimo ir mirties sampratą – taip paprastai, kad ir vaikui būtų aišku. Istorija, kurią ji mįslingai pavadino „Mirtinas smūgis“[8], bendrais

bruožais yra štai apie ką. Moteris priglaudžia prie savo ugniakuro pakeleivį, vardu Mirtis. Ji jau sena ir nieko nebijo. Regis, Mirtį ji pažįsta ne tiktai kaip pabaigos nešėją, bet ir kaip gyvenimo davėją, ir neabejoja, jog Mirtis – visų ašarų ir juoko šaltinis.

Ji kviečia Mirtį arčiau ugnies ir sako mylėjusi ją už tai, kad „visi javai išplaukė, visi laukai išgulė, mano vaikai gimė, mano vaikai mirė". Ji tvirtina gerai ją pažįstanti ir laikanti savo drauge: „Per tave aš daugel raudojau ir daugel šokau, Mirtie. Taigi pašokiva vedu darsyk! Aš moku visus žingsnius!"

Mylėdamiesi – jei tik mums lemta pamilti, – *bailamos con La Muerte*, mes šokame su Mirtimi. Bus dar ir potvynių, ir sausrų, bus ir gimimų, ir mirimų, ir dar sykį gimimų. Mylėti – tai mokytis šokio žingsnių. Mylėtis – tai šokti tą šokį.

Energija, jausmas, artumas, vienatvė, geismas, nuobodulys – visa tai kyla ir senka ganėtinai glaudžiais ir tankiais ciklais. Artumo troškimas, atskirumo troškimas – tai auga, tai silpsta. Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtis ne tiktai moko mus šio šokio, bet dar ir pataria, jog kiekvieną negalią reikia gydyti jos priešingybe: nuobodulį – nauja veikla, vienatvę – artumu, o persisotinimą bendravimu – vienatve.

Nemokantis šio šokio žmogus, apmirimo ir tylos laikotarpiui užėjus, gali pulti blaškytis, mėgindamas karštligiška veikla keisti situaciją: ima švaistyti pinigus, beprasmiškai rizikuoja, neapgalvotai renkasi, įsitaiso naują meilužį. Bet taip elgiasi tik neišmanėliai ir kvailiai – tie, kurie *nežino*.

Iš pradžių mes visi viliamės aplenksią mirties aspektą Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtyje. Deja, neįstengiame. Ji atkakliai tarška ir barška mums iš paskos, sekdama tiesiai į mūsų namus, braudamasi tiesiai į mūsų sąmonę. Ir jei kitaip neišeina, mums tenka pripažinti šios tamsios prigimties egzistavimą tuomet, kai būname priversti pastebėti, kad pasaulyje ne visuomet nugali teisingumas, kad daug kas jau prarasta, o daugelis dalykų siūlosi mums nė neprašyti, ir Gyvybės/Mirties/Gyvybės ciklai vis vien viešpatauja aplinkui – norime mes to ar ne. Tačiau tereikia gyventi taip, kaip kvėpuojame: įtraukti ir vėl išleisti, prisipildyti ir ištuštėti – ir niekuomet nesuklysime.

Šioje sakmėje pasikeičia abu: tiek žvejys, tiek ir Moteris Giltinė. Žvejo (medžiotojo) transformaciją modernia kalba galėtume apibūdinti taip: iš pradžių jis – nesąmoningas medžiotojas. „Sveiki, štai ir aš. Aš čia tik truputį pažūklausiu ir niekam netrukdysiu." Paskui jis tampa išsigandusiu ir sprunkančiu medžiotoju. „Ką? Ko jums iš manęs reikia? Ne, man jau metas!" Paskui jis persigalvoja, ima narplioti savo jausmus ir atranda būdą, kaip su ja bendrauti. „Kažkas mane prie tavęs traukia. Kas gi tu iš tiesų esi, kaip tu sutvarkyta?"

Paskui jis užmiega. „Aš tavimi pasitikiu. Leisiu sau parodyti nekaltumą." Ištryškusi jo gilaus jausmo ašara numalšina jos troškulį. „Aš taip ilgai tavęs laukiau." Jis duoda jai savo širdį, kad galėtų ją visiškai atkurti. „Štai, imk mano širdį ir atgyk mano gyvenime." Kaip atlygį už visa tai žvejys-medžiotojas gauna jos meilę. Tai tipiška žmogaus, besimokančio iš tikrųjų mylėti, transformacija.

Moters Giltinės transformacijos klostosi kiek kitaip. Pirmiausia, būdama Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimties išraiška, ji jau įprato, kad jos santykiai su žmonėmis nutrūksta vos tik jai iškilus į paviršių. Nenuostabu, kad ji taip dosniai savo malonėmis apipila tą, kas ryžtasi eiti su ja iki galo, nes paprastai visi, vos ją pamatę, meta meškeres ir kiek įkabindami mauna krantan.

Iš pradžių ją atstūmė, išmetė ir pamiršo. Paskui ją netyčia ištraukė žmogus, kuris baisiai jos išsigando. Pamažėle ji nusikrato sąstingio ir grįžta į gyvenimą: valgo, malšina savo troškulį šio žmogaus, ištraukusio ją iš gelmių, dėka; pasinaudodama jo širdies galiomis ir jo stiprybe pažvelgti į ją ir į patį save, ji taip pat pradeda keistis. Iš skeleto ji virsta gyva būtybe. Jis pamilsta ją, o jinai – jį. Ji semiasi jėgų iš jo, o jis – iš jos. Ji, didysis gamtos ratas, ir jis – mirtingas žmogus – nuo šiol taikiai ir darniai gyvena drauge.

Šioje istorijoje mes matome, ko Mirčiai reikia iš meilės. Jai reikia ašaros – jausmo – ir širdies. Dar ji trokšta mylėtis. Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtis iš įsimylėjėlių reikalauja žvelgti jai tiesiai į veidą, išvydus ją nealpti ir neišsisukinėti, reikalauja, kad jų atsidavimas vieno kitam būtų didesnis už paprastą norą „būti

kartu", kad jųdviejų meilė remtųsi abipusiu troškimu mokytis ir stiprybe pažinti šią prigimtį, pamilti ją, šokti su ja.

Moteris Giltinė giedodama susikuria sau prašmatnų kūną. Šis kūnas yra absoliučiai visavertis ir funkcionalus: tai nėra vien atskiri moters kūno fragmentai ar dalys, perdėtai garbinamos įvairiose kultūrose, – tai ištisas moters kūnas, pajėgus maitinti kūdikį, mylėtis, šokti ir dainuoti, gimdyti ir kraujuoti nenumirdamas.

Šitoks kaulų „apgiedojimas" kūnu – tai dar vienas populiarus folkloro motyvas. Kaulai virsta žmogumi daugelyje Afrikos, papuasų, žydų, ispanų bei inuitų pasakų ir sakmių. Meksikiečių *Coatlicue* požemio pasaulyje iš mirusiųjų kaulų tveria naujus subrendusius žmones. Tlingitų šamanas giedodamas nuvelka mylimai moteriai drabužius. Viso pasaulio pasakose giedojimas kuria stebuklus ir neša gausą bei pilnatvę.

Taip pat visame pasaulyje žinomos fėjos, nimfos bei milžinės tokiomis ilgomis krūtimis, kad gali jas persimesti per petį. Skandinavai, keltai ir Šiaurės tautos turi pasakojimų apie moteris, kurios pačios panorėjusios gali susikurti sau kūną.

Šioje sakmėje matome, kad kūniškas atsidavimas priklauso vienai iš vėliausių meilės fazių. Taip ir turėtų būti. Pirmiausia reikėtų įveikti pradines susidūrimo su Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtimi pakopas, o kūnų susiliejimo patirtį palikti pabaigai. Perspėju moteris: nenusileiskite meilužiui, kuris vos pagavęs laimikį jau veržiasi prie kūniškos meilės. Tikrai verta pereiti visas fazes, tada paskutinioji ateis savaime, ir kūnų sąjungą patirsite tuomet, kai tam bus metas.

Bet net ir pradėjus meilės ryšį nuo kūniškos sueities, bendravimo su Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtimi procesą galima pereiti vėliau, tiktai tam prireiks kur kas daugiau ryžto. Tai apsunkina užduotį, kadangi malonumų mėgėją ego tenka atplėšti nuo jo kūniškojo susidomėjimo objekto, kad būtų galima pakloti meilės pamatus. Juk dar mažasis šuniukas pasakoje apie Manavį mums vaizdžiai pademonstravo, kaip sunku būna atminti, ką pradėjai, ir neišklysti iš kelio, kai tavo jusles tolydžio kutena visokiausios vilionės.

Taigi mylėtis – tai sujungti kvėpavimą ir kūnus, sielą ir materiją, kad visa kas derėtų ir susieitų. Šioje sakmėje įvyksta mirtingojo ir nemirtingosios santuoka; beje, tai pasakytina apie bet kokią ilgalaikę sąjungą. Egzistuoja nemirtinga dviejų sielų jungtis, kurią mes giliai viduje jaučiame, nors menkai tegalime apibūdinti ar net paveikti. Yra tokia nuostabi indų pasaka apie mirtingąjį, mušusį būgną, kad fėjos galėtų pašokti Indrai. Už šį patarnavimą būgnininkas gavęs fėją į žmonas. Kažkas panašaus vyksta ir meilėje: vyras, išdrįsęs užmegzti lygiaverčius santykius su paslaptinga ir neaiškia dvasine moteriškumo sfera, visuomet nusipelno atlygio.

Sakmės pabaigoje matome žvejo suartėjimą su Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtimi: kvapas į kvapą, kūnas prie kūno. Kiekvienas žmogus savaip supras šio epizodo reikšmę. Ir šitokį gilų jos jausmą sau kiekvienas išgyvens skirtingai. Mes tiktai žinome, kad meilės vardan privalome pabučiuoti raganą. Negana to – turime su ja pasimylėti.

Bet ši istorija dar ir apie tai, kaip užmegzti vaisingus ir darnius santykius su tuo, kas kelia mums baimę. Jai kaip tik ir turime atiduoti širdį. Vyriškis, suartėdamas su dvasine bei sielos sfera, kurias ir įkūnija Moteris Giltinė, tapdamas jai be galo artimas, pasidaro nepaprastai artimas ir savo mylimajai. Norėdami įgyti šitokią neprilygstamą patarėją gyvenime bei meilės reikaluose, turime viso labo liautis bėgę, šį tą išpainioti, pripažinti savo pačių žaizdą, užjausti ir paaukoti visam tam savo širdį.

O pabaigoje, susikurdama sau kūną, Moteris Giltinė atkartoja visą kūrimo procesą. Tačiau ji pradeda ne nuo naujagimio stadijos, kaip tikėtųsi jiems įkaltais gyvybės ir mirties dėsniais besivadovaujantys vakariečiai, o nuo senųjų kaulų – savo gyvenimo pagrindo. Ji moko vyrą kurti naują gyvenimą, atskleisdama, kad širdies kelias – tai kūrybos kelias, o kūryba – tai gimimų ir mirčių virtinė. Ji rodo, kad vien gindamasis nieko nesukursi, egoizmas ir savimyla – bergždi, o kabintis ir rėkti – tuščias reikalas. Tiktai atsipalaidavęs, atiduodamas širdį – galingąjį būgną, didįjį laukinės gamtos instrumentą, gali ką nors sukurti.

Tikroji meilė tokia ir turi būti: abipusis vienas kito keitimas. Abu mylintieji išlaisvina savo galias ir pasidalija jomis vienas su kitu. Jis tiesia jai savo širdies būgną. Ji perteikia jam savąjį pačių sudėtingiausių ritmų ir emocijų pažinimą. Ką gali žinoti, ką jiedu drauge sumedžios? Tačiau galime būti tikri, kad peno jiems nepritrūks iki amžiaus galo.

VI SKYRIUS

Surask savus: laimė priklausyti

Bjaurusis ančiukas

Būna, kad laukinei moteriai gyvenimas nuo pat pradžių nenusiseka. Ne viena esam turėjusios tėvus, kurie nuo ankstyvos vaikystės nenuleisdavo nuo mūsų įtarių akių tartum stebėdamiesi: ir kaip šitas mažas svetimkūnis sugebėjo įsiskverbti į mūsų šeimą? Arba dažniau kreipdavo akis į dangų, neskirdami mergaitei jokio dėmesio ar netgi ją skriausdami, geriausiu atveju – nutvilkydami šaltu it ledas abejingu žvilgsniu.

Tegu moterys, kurioms teko tokia patirtis, nenusimena. Jūs jau atkeršijote, pačios to nenorėdamos: buvote jiems nuolatinis galvos skausmas ir tikra rakštis subinėj. Gal net ir dabar tebekeliate jiems niekingą baimę, netikėtai pasirodžiusi ant slenksčio? O tai ne tokia jau menka ir nekalta bausmė!

Užtat dabar pasistenkite tuščiai nešvaistyti laiko skaičiuodamos, kiek ir ko jie jums nedavė. Verčiau susiraskite tuos žmones, tarp kurių pasijustumėte sava. Gali būti, kad tai – anaiptol ne jūsų šeima. Galbūt su gimine jus sieja tiktai genetinis ryšys, o pagal temperamentą priklausote visiškai kitai žmonių grupei. Arba, nors iš pažiūros ir esate savo šeimos dalis, bet jūsų siela veržiasi

laukan, mėgina ištrūkti ir pabėgėjusi keliu gardžiuojasi, godžiai šlamšdama dvasinius skanėstus kur nors kitur.

Hansas Christianas Andersenas[1] sukūrė dešimtis literatūrinių pasakų apie vaikus našlaičius. Būdamas didžiausias pamestų bei apleistų vaikų užtarėjas, jis karštai gynė jų teisę ieškoti saviškių.

Jo pasaka „Bjaurusis ančiukas“ buvo pirmąsyk paskelbta 1845 metais. Jos pagrindu paimtas senas motyvas apie keistos ir niekam nereikalingos būtybės likimą – tai tiesiog pirmoji Laukinės Moters istorijos pusė. Pastaruosius du šimtus metų „Bjaurusis ančiukas“ buvo viena iš nedaugelio pasakų, įkvėpusių ištisoms „nepritapėlių“ kartoms drąsos ir stiprybės nepasiduoti ir žūtbūt susirasti savus.

Aš pavadinčiau šią pasaką istorija apie psichologines ir dvasines šaknis. Joje slypinti tiesa tokia fundamentali ir tokia svarbi žmogaus raidai, kad tinkamai jos neperpratus bet kokie tolesni žingsniai būtų itin netvirti: nesuvokęs šio momento, žmogus negali pasiekti visapusės dvasinės darnos. Taigi pateikiu jums literatūrinę „Bjauriojo ančiuko“ versiją, kurią parašiau, remdamasi gana ekscentrišku originaliu vengrišku pasakojimu, paveldėtu iš *falusias mesélők*, mūsų giminės kaimo pasakorių.[2]

Bjaurusis ančiukas

Artinosi pjūties metas. Senutės suko iš kukurūzų plaušų žalias lėles. Senukai lopė antklodes. Mergaitės kraujo raudonumo gėlėmis siuvinėjo baltas sukneles. Vaikinai dainuodami krovė į kupetas kvapnų šieną. Moterys ateinančiai žiemai nėrė storus apdarus. Vyrai vieni per kitus rinko ir rovė, kasė ir pjovė tai, kas užaugo laukuose ir daržuose. Vėjas sulig kiekviena diena vis daugiau lapų nurėkšdavo nuo medžių. O apačioje, paupy, motušė antis tupėjo lizde ant kiaušinių.

Viskas, berods, ėjosi taip, kaip reikia, ir štai pagaliau kiaušiniai vienas po kito ėmė virpėti, treškėti ir trūkinėti – lukštai perskilo,

ir iš jų išsirito maži ančiukai. Liko tik vienas kiaušinis, pats didžiausias. Kaip akmuo kėpsojo jis lizde – ir nė krust.

Motušė antis parodė savo mažylius pro šalį krypavusiai senei ančiai.

– Na, argi ne gražučiai? – pasigyrė ji.

Bet senė antis pastebėjo lizdo viduryje pūpsantį neskilusį kiaušinį ir iškart ėmė atkalbinėti motušę antį, kad daugiau ant jo nebetupėtų.

– Čia turbūt kalakuto kiaušinis! – baisėjosi senė. – Jis niekam tikęs! Žinok, kalakuto į vandenį niekaip neįvarysi, – aiškino ji, nes buvo mėginusi.

Bet motušė antis pagalvojo, kad šitaip ilgai perėjus galima ir dar truputį patupėti, blogiau nebus.

– Ai, nieko, kas bus, tas, – atsakė ji. – Blogiausia, kad tas netikėlis ančiukų tėvas taip nė sykio ir neužsuko manęs aplankyti!

Bet štai pagaliau ir didysis kiaušinis suvirpėjo ir apvirto. Netrukus lukštas suskilo ir iš jo išsirito didžiulis, nerangus padaras. Jo oda buvo išraizgyta raudonai mėlynų gyslelių, kojos – pilkšvai raudonos, akys – rausvos ir pavandenijusios.

Motušė antis ištiesusi kaklą ir pakreipusi galvą ir šiaip, ir taip jį apžiūrinėjo, kol galiausiai nusprendė: bjaurus, nieko nepadarysi. „Gal ir tikrai čia kalakučiukas?“ – sunerimo ji. Bet kai bjaurusis ančiukas drauge su kitais broliukais ir sesutėm nukrypavo į vandenį, ji pamatė, kad plaukia jis gerai – tiesiai ir drąsiai. „Ne, vis dėlto čia mano vaikas, nors ir keistokas. Bet geriau įsižiūrėjus, jis atrodo... beveik gražus“, – nusprendė antis.

Taigi ji drauge su visais mažyliais nuvedė jį parodyti kitiems kiemo paukščiams. Bet vos tiktai spėjo pasirodyti kieme, tuoj prišoko kažkokia antis ir skaudžiai įžnybo ančiukui į kaklą.

– Stok, ką darai! – riktelėjo motušė antis.

Tačiau skriaudikė neatlyžo:

– Koks jis keistas ir bjaurus! Tegu nešdinasi iš čia!

O vyriausioji kiemo antis, kur su raudonu kaspinėliu ant kojos, pareiškė:

– O, dar viena vada! Tarsi mums dar per mažai burnų. O ana tas, didžiulis ir bjaurus, – iš viso kažkoks nesusipratimas!

– Ne, jis – joks nesusipratimas, – užginčijo motušė antis. – Jis užaugs labai stiprus. Tik jis kiek per ilgai užsibuvo kiaušinyje ir todėl atrodo toks nedailus. Bet jis pasitaisys, pačios pamatysite, – kalbėjo ji, snapu glostydama ančiukui pasišiaušusias plunksneles ir lygindama išsitaršiusį kuodą.

Bet kiti kiemo paukščiai neatstojo ir nė valandėlei nedavė ančiukui ramybės. Plakė jį sparnais, žnaibė, kapojo snapais, šnypštė ir klykavo, – kuo toliau, tuo labiau. Jis bandė slėptis, pabėgti, išsisukti nuo skriaudėjų, puldinėjo tai į vieną, tai į kitą pusę, bet dėtis nebuvo kur. Ančiukas jautėsi pats didžiausias nelaimėlis pasaulyje.

Iš pradžių motina bandė jį ginti, bet pamažu ir jai visa tai įkyrėjo, tad netekusi kantrybės ji riktelėjo:

– Ai, dink tu verčiau man iš akių!

Tada bjaurusis ančiukas pabėgo. Beveik visos plunksnos jam buvo išpešiotos, tad atrodė jis klaikiai apgailėtinas. Bėgo ir bėgo be kvapo, kol pasiekė kažkokią pelkę. Tada parkrito ant balos krašto, ištiesęs kaklą, ir liko gulėti, protarpiais sriūbčiodamas po šlakelį vandens.

Iš meldų į jį spoksojo du jauni žąsinai. Buvo ką tik apsiplunksnavę ir baisiai pasipūtę.

– Ei, tu, baidykle! – sugargsėjo jie. – Skrendam su mumis į gretimą kaimą? Ten visas pulkas jaunų netekėjusių žąsų – rinkis kokią tik nori!

Staiga nugriaudėjo šūviai. Abu žąsinai tėškėsi į balą, vanduo paraudonavo nuo jų kraujo. Bjaurusis ančiukas puolė slėptis, o aplinkui aidėjo šūviai, kamuoliais vertėsi dūmai, skalijo šunys...

Kai galų gale viskas nutilo, ančiukas leidosi kur akys veda: tai bėgte, tai skriste, kad tik toliau nuo tos balos. Temstant jis pamatė sukiužusią trobelę: durys vos laikėsi pririštos siūlu, o sienose, regis, buvo daugiau plyšių, nei molio. Trobelėje gyveno nuskurusi senė, ji turėjo gauruotą katiną ir žvairą vištą. Katinas už pastogę atsimokėdavo gaudydamas peles, o višta – dėdama kiaušinius.

Senė labai apsidžiaugė, pamačiusi ančiuką. „Gal iš jo užaugs antis ir dės kiaušinius, o jei ne, tai aš jį papjausiu ir suvalgy-

siu", – nusprendė jinai. Taigi ančiukas liko trobelėje. Bet katinas su višta niekaip nedavė jam ramybės:

– Kokia iš tavęs nauda? Kiaušinių tu nededi, pelių negaudai... – neatlyždami klausinėjo jie.

– Labiausiai man patinka būti „po", – kartą atsiduso ančiukas, – po plačiu mėlynu dangum arba po vėsiu mėlynu vandeniu...

Katinas niekaip nesuprato, ką galima veikti po vandeniu, ir ėmė šaipytis iš kvailų ančiuko sapaliojimų. Višta irgi nesuprato, kuriems galams šlapinti plunksnas, tad irgi pradėjo šaipytis. Supratęs, kad ir čia ramybės jam nebus, ančiukas leidosi ieškoti laimės kitur.

Netrukus jis rado tvenkinį ir liko jame plaukioti. Orai vėso, artinosi šalčiai. Ančiukui virš galvos praskrido kažkokie paukščiai – tokių gražių jis dar nebuvo matęs. Jie kažką jam suriko, ir išgirdus jų balsus jam pasirodė, kad širdis tuoj iššoks iš krūtinės ir perplyš perpus. Jis irgi bandė jiems atsiliepti ir išleido tokį keistą garsą, kaip niekuomet anksčiau. Dar niekad nebuvo jis matęs tokių nuostabių paukščių – ir dar niekad nesijautė toks vienišas ir nelaimingas.

Jis sukosi ant vandens ratu ir ištiesęs kaklą lydėjo juos akimis, kol jie dingo už horizonto, o tada nėrė į dugną ir drebėdamas susisuko į kamuoliuką. Buvo it nesavas: staiga pajuto tokią beviltišką meilę tiems didžiuliams baltiems paukščiams, nors nė pats nesuprato, iš kur tas jausmas.

Pradėjo pūsti žvarbūs vėjai, kurie sulig kiekviena diena darėsi vis smarkesni; atšalo, paskui ėmė snigti. Senukai pieno kibiruose daužydavo ledą, o senutės iki vėlumos verpdavo. Motinos maitino prie žvakių iškart po tris alkanas burnas, o vyrai vidurnaktį po baltu dangum eidavo ieškoti avių. Bernai iki juosmens murdydavosi sniege, eidami melžti karvių, o mergoms verdant valgį liepsnos atšvaituose vaidenosi dailių jaunikių veidai. O netoliese tvenkinyje žiemoti likęs ančiukas stengėsi vis greičiau ir greičiau sukti vandenyje ratus, kad nors tas menkas plotelis neužšaltų.

Bet vieną rytą pabudęs ančiukas pasijuto įšalęs į ledą ir suprato, kad jam galas. Pro šalį skridę du laukiniai gaigalai nusileido žemyn ir slysdami nutūpė ant ledo.

– Koks tu bjaurus, – sukvaksėjo jie, apžiūrėję įšalusį ančiuką. – Tai bėda, tai neganda. Niekuo negalim padėt, galim tik pagailėt, – ir nuskrido šalin.

Laimei, pro šalį ėjo valstietis ir, pramušęs su lazda ledą, išvadavo ančiuką. Paėmęs jį leisgyvį ant rankų, įsikišo į užantį ir patraukė namo. Namie vaikai norėjo jį pačiupinėti, bet ančiukas išsigando ir plakdamas sparnais pakilo palubėn. Dulkės kamuoliais ėmė dribti stačiai šeimininkei į sviestą. Ančiukas iš viršaus nėrė tiesiai į milžtuvę su pienu, o išsikepurnėjęs iš jos visas šlapias ir paklaikęs pūkštelėjo dar ir į miltus! Valstiečio pati vaikėsi jį po visą trobą su šluota, o vaikai net spiegė iš juoko.

Galiausiai ančiukas pro katės landą išspruko lauk ir atsidūręs laisvėje, vos gyvas parkrito ant sniego. Paskui kiek atsigavęs nukepėstavo į kitą tvenkinį, iš ten pateko į kitą trobą, tada – dar į kitą tvenkinį, dar į kitą trobą ir taip toliau; visą žiemą taip jis ir praleido – nei gyvas, nei miręs.

Bet štai ir vėl padvelkė pavasariu. Senutės išnešė po žiemos vėdinti pūkų patalus, o senukai nusivilko šiltus apatinius. Naktimis gimdavo vaikai, o jų tėvai susirūpinę žirgliodavo kieme po žvaigždėtu dangum. Išaušus dienai, merginos kaišėsi plaukus narcizais, o vaikinai užsisvajoję spoksojo joms į kojas. Vanduo tvenkinyje kiek atšilo, ir jame plūduriavęs ančiukas sumosavo sparnais.

O, kokie stiprūs ir ilgi užaugo jo sparnai! Jie pakėlė jį aukštai viršum žemės. Iš padangių jis matė baltais apdarais pasidabinusius sodus, laukus vagojančius artojus, o visokiausio plauko ir veislių jaunikliai tik kalėsi, kreivaliojo, zyzė ir turškėsi. Į tvenkinį nusileido trys gulbės – tie patys nuostabūs paukščiai, kuriuos jis matė rudenį išskrendančius ir nuo kurių balsų jam taip sugniaužė širdį. Ančiukas pajuto nenugalimą norą lėkti prie jų.

„O ką, jei jie tik nuduos esą man draugiški, o kai prie jų prisiartinsiu, kvatodami nuskris šalin?“ – nuogąstavo ančiukas. Bet vis dėlto smarkiai besidaužančia širdele jis nusileido žemyn ir nutūpė ant vandens.

Vos jį pamačiusios, gulbės iškart pasuko į jo pusę. „Na, štai, man galas, – atsiduso ančiukas. – Bet jei jau man lemta mirti,

verčiau tegu mane užkapoja šie nuostabūs paukščiai, o ne nušauna medžiotojai, užmuša bobos su šluotom ar pribaigia begalinės žiemos!“ Ir laukdamas smūgių, jis nuleido galvą.

Bet tada – o stebukle! – jis išvydo vandenyje savo atspindį: tai buvo nuostabi jauna gulbė baltomis it sniegas plunksnomis, tamsiomis akimis ir visa kuo, kas priklauso gulbei. Bjaurusis ančiukas iš pradžių pats savęs nepažino: jis juk atrodė visiškai kaip tie gražūs nepažįstami paukščiai, kuriais iš tolo taip žavėjosi.

O štai dabar paaiškėjo, kad jis – vienas iš jų! Mat kiaušinis, iš kurio jis išsirito, netyčia buvo nuriedėjęs į anties lizdą. Jis buvo gulbė, puiki daili gulbė! Ir štai pirmąkart gentainiai priplaukė prie jo ir švelniai, meiliai palietė jį sparnų galiukais. Gulbės snapais kedeno jam plunksnas ir sveikindamos suko ratus aplinkui.

Prie tvenkinio palesinti gulbių duonos trupiniais atbėgo kaimo vaikai.

– Žiūrėkit, dar viena! – džiugiai sušuko jie. Ir, kaip visi vaikai pasaulyje, tuoj pat nuskuodė visiems pranešti naujienos.

Prie vandens iš lėto atėjo senutės, išpindamos savo ilgas sidabrines kasas. Vaikinai pasilenkę sėmė iš gelmės žalią vandenį rieškutėm ir taškė juo merginas, kurios susidrovėjusios raudo it aguonos. Vyrai paliko milžtuves, norėdami valandėlę įkvėpti gaivaus oro. Moterys paliko siuvinius, norėdamos valandėlę pajuokauti su vyrais. O senukai susėdę porino istorijas apie tai, koks karas ilgas, o gyvenimas – trumpas.

O paskui visi jie vienas po kito šokdami ir sukdamiesi nuplasnojo šalin: vaikinai ir merginos, senukai ir senutės, vyrai ir moterys, – visi nuplasnojo šalin. Nes viskas praeina: gyvenimas, aistra, laikas praeina. Taip ir jie šokdami išnyko... Ir vaikai, ir gulbės... Likom tik mes ir pavasaris... O ten palei upę kita motušė antis kaip sykis nutūpė į lizdą perėti kiaušinių.

Ištremtojo problema sena kaip pasaulis. Atstumtojo tema sudaro ne vienos pasakos ar mito branduolį. Dažniausiai tokiais atvejais pagrindinį veikėją kamuoja jam nepavaldžios jėgos ir jų sukelti įvykiai, o viso to priežastis paprastai būna koks nors skaudus neapsižiūrėjimas ar apmaudi klaida. Antai pasakoje „Miegančioji gražuolė“ tryliktoji fėja pasijunta apeita ir nepakviesta į krikštynas, o rezultatas – mergaitė užkeikiama, o visi kiti vienaip ar kitaip ištremiami. Kartais išvarymo priežastis – gryniausias pyktis ir noras pakenkti; šitaip pasakoje „Vasalisa Išmintingoji“ pamotė išvaro podukrą naktį į mišką.

Kartais ištrėmimas – naivios klaidos pasekmė. Graikų dievas Hefaistas stojo savo motinos Heros pusėn, kai ši susivaidijo su savo vyru Dzeusu. Įsiutęs Dzeusas numetė Hefaistą nuo Olimpo kalno, ne tiktai ištremdamas jį iš dievų buveinės, bet dar ir suluošindamas.

Kai kada tapti tremtiniu sutinkama sudarius kokią nors keistą sutartį, kurios tikrosios prasmės veikėjas iš pradžių nesupranta. Pavyzdžiui, vienoje pasakoje žmogus sutinka tam tikrą skaičių metų praleisti žvėries pavidalu, kad gautų aukso, o paskui sužino, jog pardavė sielą žmogumi apsimetusiam velniui.

„Bjauriojo ančiuko“ tema yra universali. Visi pasakojimai apie „tremtį“ sukasi apie tą patį reikšmės branduolį, tiktai kaskart apkaišytą kitokiais papuošimais ir raukinukais, priklausomai nuo kultūrinio pasakos gyvavimo konteksto ir individualių kiekvieno pasakotojo sugebėjimų.

Mus dominanti semantinė pasakos šerdis yra tokia: ančiukas pasakoje simbolizuoja laukinę prigimtį, kuri, įsprausta į skurdžią aplinką, kurioje beveik nėra peno, visais įmanomais būdais instinktyviai stengiasi išgyventi. Laukinė prigimtis instinktyviai laikosi ir nepasiduoda: kartais oriai ir stilingai, kartais – atkakliai ir įkyriai, bet laikosi žūtbūtinai. Ir ačiū Dievui. Ištvermė – vienas iš didžiausių laukinės moters privalumų.

Dar viena svarbi šios pasakos ištarmė būtų tokia: kuomet ypatinga žmogaus dvasinė esmė, – susidedanti tiek iš instinktyviųjų, tiek ir iš dvasinių jo savybių, – yra palankiai priimama ir pripažįs-

tama, tas žmogus pajunta niekad lig tol nepatirtą gyvybinių jėgų ir energijos antplūdį. Suradęs tikrąją savo dvasinę šeimą, žmogus išgyvena nepaprastą pakilimą ir priklausymo saviesiems jausmą.

Kitokio vaiko išvarymas

Pasakoje įvairūs kiemo gyventojai, apžiūrėję „bjaurų" ančiuką, vienaip ar kitaip paskelbia jį esant netinkamą. Iš tikrųjų jis nėra bjaurus – jis tiesiog skiriasi nuo kitų. Jis toks nepanašus į kitus ančiukus, kad atrodo lyg juoda pupa tarp žaliųjų žirnelių. Motušė antis iš pradžių dar bando užtarti šį ančiuką, nes mano, kad tai – jos vaikas. Bet galiausiai, išgyvendama didžiulį emocinį skilimą, ji atsisako rūpintis kitokiu vaiku.

Kitos antys bei visi kiemo paukščiai jį plaka, žnaibo, skriaudžia ir kankina. Jie tyčia stengiasi išvyti jį iš savo pulko. Bjaurusis ančiukas, šitaip atstumtas aplinkinių, jaučiasi tikras nelaimėlis. Tai iš tikrųjų baisu, ypač kai jis nieko blogo nepadarė, kad sukeltų šitokią neapykantos audrą, – tik atrodė ir elgėsi kiek kitaip, nei visi. Taigi tiesą pasakius, čia mes turime ančiuką, kuris, net nespėjęs bent kiek ūgtelėti, jau įsigijo sunkų psichologinį kompleksą.

Mažos mergaitės, turinčios stiprią instinktyvią prigimtį, dažnai dar pirmaisiais gyvenimo metais patiria žiaurių kančių. Nuo pat kūdikystės joms draudžiama laisvai elgtis, jas dresuoja, moko, aiškina, kad joms protas ne į tą pusę atsisukęs ir kad jos nesugebančios tinkamai elgtis. Laukinė jų prigimtis atsiskleidžia anksti. Jos smalsios, išradingos, dažnai pasižymi visokiomis nedidelėmis keistenybėmis, kurios, išugdytos ir išlavintos, visą likusį gyvenimą sudarytų mergaitės kūrybingumo pamatą. O turint omeny, kad kūryba sielai – kaip maistas ir vanduo, toks ankstyvas lavinimas įgyja itin didelę svarbą.

Paprastai ankstyvoje vaikystėje atstumtas vaikas pats dėl to būna visiškai nekaltas. Aplinkinių klaidos, neišmanymas, žiaurumas ar niekšingas pyktis smarkiai pablogina situaciją. Tokiu atveju pamatinis dvasinis Aš jau pirmaisiais gyvenimo metais sunkiai sužeidžiamas. Kai taip nutinka, mergaitė įtiki, kad tie neigiami jos

bruožai, kuriuos it veidrodis atspindi jos šeima ir visuomenė, ne tiktai absoliučiai tikri, bet ir visiškai nepriklausomi nuo išankstinės aplinkinių nuostatos ar asmeninio šališkumo bei subjektyvumo. Mergaitė ima manyti esanti silpna, bjauri, nevykusi ir tokia liksianti visada, kad ir kaip stengtųsi pasikeisti.

Mergaitė atstumiama visiškai dėl tų pačių priežasčių, kaip ir ančiukas pasakoje. Daugelyje kultūrų su mergaitės gimimu siejami tam tikri lūkesčiai: ji užaugs tokia ir tokia, elgsis taip, kaip tuo metu priimta, puoselės tam tikras vertybes – jei ir ne identiškas šeimyninėms, tai bent pripažįstamas ir priimtas jos šeimos; šiaip ar taip, ji pateisins tėvų viltis. O tos viltys gana ribotos, ypač tada, kai vienas arba abu gimdytojai trokšta turėti „angelėlį", t. y. „tobulą" vaiką, su kuriuo būtų lengva ir patogu.

Yra tėvų, kuriems atrodo, kad kiekvienas jų vaikas tiesiog privalo būti tobulybė, tikras tėvų vilčių ir svajonių įsikūnijimas. O paaiškėjus, kad dukra – laukinukė, jai gali tekti patirti ne vieną tėvų bandymą reformuoti jos psichiką, mat jie stengsis „perdaryti" savo vaiką, o ypač – pakeisti tai, ko būtinai reikia jos sielai. Kai siela reikalauja atidžiai žiūrėti, aplinka liepia užsimerkti. Kai siela veržiasi išsakyti tiesą, jai liepiama užsičiaupti ir tylėti.

Nei mergaitės siela, nei psichika nepajėgia šito ištverti. Primygtinis vertimas „atitikti" keliamus reikalavimus, kad ir kaip juos formuluotų vyresnieji, gali tik išgąsdinti mergaitę, priversti ją užsisklęsti viduje, slėptis nuo pašalinių akių arba leistis ilgon ir sunkion kelionėn ieškant tinkamo dvasinio peno ir ramybės.

Jeigu visuomenė itin griežtai nustato rėmus, į kuriuos turi tilpti viskas, kas siekia pripažinimo bei sėkmės, – išvaizda, ūgis, jėga, pavidalas, sugebėjimas adaptuotis, turtinė padėtis, vyriškumas, moteriškumas, geri vaikai, tinkamas elgesys, religija ir kt., – tuomet būtinybė vertinti save, remiantis nustatytais kriterijais, savo ruožtu įsirėžia visų šios visuomenės narių psichikoje. Taigi atstumtosios laukinės moters problemos paprastai būna dvigubos: viena vertus, – asmeninės vidinės, o antra vertus, – išorinės visuomeninės.

Kol kas panagrinėkime vidines tremtinio problemas, nes tada, kai žmogus sukaupia užtektinai jėgų ir stiprybės – tegu netobulos,

bet pakankamos ir parankios naudoti, – kad įstengtų būti savimi ir rastų saviškius, tuomet toks asmuo sugeba meistriškai veikti ir keisti išorinę visuomenę bei kultūrinę sąmonę. Kas gi yra ta pakankama stiprybė? Ji būna jau tada, kai vidinė motina, kuri jums vadovauja, nėra visu šimtu procentų tikra, ką daryti toliau. Visiškai pakanka ir septyniasdešimt penkių procentų tikrumo. Septyniasdešimt penki – visai neblogas rezultatas. Atminkite, juk sakome, kad gėlė pražydo ir tada, kai ji tik pusiau ir kai tik trim ketvirčiais, ir kai visiškai išsiskleidė.

Motinų rūšys

Nors motinos figūrą pasakoje galime suvokti kaip išorinės motinos simbolį, daugelis suaugusiųjų tebėra išsaugoję tam tikrą savo tikrosios motinos palikimą – vidinę motiną. Tai dvasinis aspektas, veikiantis ir reaguojantis priklausomai nuo patirties, kurią moteris sukaupė vaikystėje bendraudama su savo motina. Be to, šią vidinę motiną sudaro dar ir patirtis, įgyta bendraujant su kitomis motiniškomis mūsų gyvenimo figūromis bei mūsų vaikystės laikais visuomenėje egzistavę geros ir blogos motinos įvaizdžiai.

Daugelio suaugusiųjų, kada nors turėjusių problemų ar nesutarimų su savo motina, kurios dabar jau yra išspręstos, dvasioje vis tiek yra išlikusi savotiška motinos antrininkė, kuri kalba, veikia, reaguoja panašiai, kaip ir ankstyvoje vaikystėje. Net jeigu moters gyvenamojo meto visuomenėje yra susiformavęs kitoks, sąmoningesnis požiūris į motinos vaidmenį, vidinė motina vis vien bus išsaugojusi tas pačias vertybes bei supratimą apie tai, kaip turi atrodyti ir elgtis motina, kurie vyravo jos vaikystės laikais.[3]

Giluminėje psichologijoje visas šis raizginys vadinamas *motinos kompleksu*. Tai vienas iš esmingiausių moters dvasios aspektų, todėl labai svarbu išsiaiškinti jo būklę, vienas puses sustiprinti, kitas pataisyti, trečias pašalinti, o prireikus – netgi pradėti iš naujo.

Motušė antis pasakoje turi keletą savybių, kurias paeiliui ir patyrinėsime. Ji tuo pat metu įkūnija ambivalentišką motiną, palūžusią motiną ir motiną našlaitę. Išnagrinėję šias motinos struk-

tūras, galime pamažu nustatyti, ar mūsų pačių vidinės motinos kompleksas geba tvirtai ir ištikimai palaikyti išskirtines mūsų savybes, o gal jį jau seniai būtina iš esmės pertvarkyti.

Ambivalentiška motina

Motušė antis mūsų pasakoje prievarta atskirta, atplėšta nuo savo instinktų. Ji susilaukia priekaištų ir pajuokos, kadangi vienas jos vaikas smarkiai skiriasi nuo kitų. Emocine prasme ji draskoma į skirtingas puses, dėl to žlunga kaip motina ir atstumia kitokį savo vaiką, palikdama jį be motiniškos globos. Nors iš pradžių ji ir bando atsispirti ir laikytis tvirtai, bet ančiuko „skirtingumas" pradeda kelti grėsmę pačios motinos saugumui bendruomenėje, todėl ji kiša galvą po sparnu ir pasiduoda.

Argi niekuomet nesate mačiusios motinos, priverstos padaryti tokį sprendimą – jei ir ne visiškai, tai bent iš dalies? Užuot stojusi savo vaiko pusėn, motina paklūsta kaimo nuomonei. Dar ir šiandien motinų elgesį įtakoja įsišaknijusios šimtmečiais moterų giminę kamavusios baimės: atskyrimas nuo bendruomenės mažų mažiausiai reiškia, kad tave ignoruos ar įtarinės, o blogiausiu atveju – persekios ir pražudys. Šitokiomis aplinkybėmis moteris paprastai stengiasi taip suformuoti savo dukterį, kad ši sugebėtų „deramai" elgtis išoriniame pasaulyje, vildamasi tokiu būdu apsaugosianti nuo puolimo ir ją, ir save.

Tuomet dvasinį susiskaldymą išgyvena ir motina, ir vaikas. Motušė antis pasakoje „Bjaurusis ančiukas" yra dvasine prasme plėšoma į skirtingas puses, – būtent tai ir yra vadinama ambivalentiškumu. Kiekviena motina, kuriai yra tekę pereiti kritikos ugnį, ją supras. Iš vienos pusės – noras būti pripažintai savo bendruomenės. Iš kitos – savisaugos poreikis. Iš trečios – baimė, kad ji ir jos vaikas bus baudžiami, persekiojami ar net nužudyti savo bendruomenės narių. Ši baimė – tai normali reakcija į nenormalią psichinės ar fizinės prievartos grėsmę. O iš ketvirtosios pusės – instinktyvi motinos meilė vaikui ir troškimas jį apsaugoti.

Represinėse visuomenėse gana dažnai pasitaiko, kad moteris draskoma tarp būtinybės užsitikrinti valdančiosios klasės (savo

kaimo) pripažinimą ir meilės savo vaikui, koks jis bebūtų, – simboliniam, kūrybiniam ar biologiniam. Tai be galo sena istorija. Daugybė moterų pasmerkė save dvasinei ir psichologinei mirčiai, mėgindamos apginti nesankcionuotą vaiką – savo kūrybą, savo mylimąjį, savo politinius įsitikinimus, atžalas ar dvasinį gyvenimą. Blogiausiais atvejais kaimo gyvenimo taisyklių nepaisiusias ir nesankcionuotą vaiką priglaudusias moteris kardavo, degindavo ar kitaip žudydavo.

Motina, turinti „kitokį“ vaiką, privalo būti ištverminga kaip Sizifas, bebaimė kaip kiklopas ir storaodė it Kalibanas[4], kad įstengtų atsispirti pagiežingai ir nepakančiai visuomenei. Pačios blogiausios ir žalingiausios visuomeninės sąlygos, kuriomis tenka gimti ir gyventi moteriai, yra tos, kuomet reikalaujama besąlygiško paklusnumo ir draudžiama atsiklausti savo sielos, kuomet nepriimta iš visos širdies atleisti, kuomet moteris verčiama rinktis tarp sielos ir visuomenės, kuomet gailestį artimui riboja turtinė padėtis ar kastų sistema, o kūnas įsivaizduojamas esąs arba „nešvarus“, arba kažkokia šventykla, valdoma įsakymų iš viršaus; kuomet naujovės, keisti ir nematyti dalykai nekelia jokio susižavėjimo, o už smalsumą ir kūrybingumą baudžiama ir šmeižiama, užuot įvertinus ir atlyginus, arba atlyginama tik tada, jei šių savybių šaltinis – ne moteris; kuomet kūnas žalojamas ir kankinamas vardan „šventumo“, o moteris neteisingai baudžiama, kaip taikliai pastebėjo Alice Miller, „linkint jai pačiai gero“[5]; kur siela nepripažįstama kaip savaiminė vertybė.

Kai moters dvasioje įsišaknijusi tokia ambivalentiškos motinos struktūra, ji gali būti linkusi pernelyg lengvai pasiduoti, nedrįsti pasipriešinti, išsireikalauti pagarbos, įtvirtinti savo teisę dirbti, mokytis ir gyventi taip, kaip jai pačiai norisi.

Kur bebūtų šių problemų šaltinis – vidinėje struktūroje ar išorinėje visuomenėje, tačiau tam, kad motinystės funkcija atlaikytų tokią įtampą, ji privalo pasižymėti tam tikru kietumu ir nuožmumu – savybėmis, kurios daugelyje kultūrų laikomos vyriškomis. Deja, per daugelį kartų motinai, siekusiai išsikovoti pagarbą sau ir savo vaikams, prireikdavo būtent tų savybių, kurios jai būdavo griežtai draudžiamos: aistringumo, narsos, grėsmingumo.

Taigi motinai, ketinančiai auginti vaiką, kurio dvasiniai ar emociniai poreikiai bent šiek tiek arba gerokai skiriasi nuo visuotinai priimtų toje visuomenėje, praverstų pirmiausia pačiai išsiugdyti tam tikrų herojinių savybių. Panašiai kaip mitų herojės, ji privalo sugebėti rasti ir įgyti šių savybių, jeigu jos draudžiamos, slėpti jas ir tiktai reikiamu momentu pademonstruoti, kad apgintų save ir savo įsitikinimus. Pasirengti šiam išbandymui praktiškai neįmanoma, telieka tiktai giliai įkvėpti, sukaupti visą drąsą ir – veikti. Nuo neatmenamų laikų sąmoningas didvyriškumas buvo geriausia priemonė prieš ambivalentiškumą.

Palūžusi motina

Galų gale motušė antis daugiau nebeįstengia ištverti išpuolių prieš vaiką, kuriam pati padėjo išvysti pasaulį. Tačiau kur kas iškalbingiau yra tai, kad ji nebeįstengia ištverti bendruomenės narių kankinimų, kuriems yra pasmerkta, bandydama užstoti „kitokį“ savo vaiką. Tad ji palūžta. Ima ir rikteli mažajam ančiukui: „Dink man iš akių!“ Ir užguitas mažylis dingsta iš akių – pabėga.

Jei motina psichologiškai palūžta, tai rodo, kad ji prarado savimonę. Gali būti, kad tai piktybiška savimyla, kuri jaučiasi pati turinti teisę būti vaiku. Bet greičiausiai ji atskirta nuo laukinės savo prigimties ir palūžta įbauginta kokios nors tikros, psichinės arba fizinės, grėsmės.

Palūžę žmonės paprastai išgyvena vieną iš trijų emocinių būsenų: painiavą (jie pasimetę ir sumišę), pelkę (jaučia, kad niekas iki galo nesupranta, ką jiems tenka išgyventi) arba vilkduobę (emocinis seno sužeidimo atkartojimas – neretai tai būna neatitaisyta ar neįsisąmoninta neteisybė, kurią jiems patiems teko patirti vaikystėje).

Tiesus kelias priversti motiną palūžti – tai priversti ją išgyventi emocinį skilimą. O pats paprasčiausias būdas šiai būsenai išprovokuoti jau nuo neatmenamų laikų būdavo prievarta rinktis tarp meilės vaikui ir baimės dėl to, kaip kaimas gali nuskriausti ją ir jos vaiką, jeigu ji nepaklus nustatytoms taisyklėms. Willia-

mo Styrono romano „Sofi pasirinkimas“ veikėja Sofi yra nacių koncentracijos stovyklos kalinė. Viename epizode ji stoja priešais nacį komendantą su dviem savo vaikais ant rankų. Komendantas verčia ją rinktis, kuris vaikas liks gyvas, o kuris turės mirti. Jis sako, kad jei Sofi nepasirinks, žus abu.

Nors būti priverstai šitaip rinktis atrodo neįsivaizduojama, motinos nuo senų senovės turėdavo daryti analogišką dvasinį pasirinkimą. Paklusk taisyklėms ir žudyk savo vaikus, o jei ne... Ir tai tebesitęsia. Jei motina prievartaujama rinktis tarp vaiko ir visuomenės, vadinasi, toji visuomenė yra nepateisinamai žiauri ir buka. Visuomenė, verčianti žmones žaloti savo sielas, stengiantis atitikti tos visuomenės reikalavimus, labai rimtai serga. Galbūt tokioje visuomenėje moteriai tenka gyventi, tačiau dar blogiau, jei tokią „kultūrą“ ji pati nešiojasi savyje, paklusdama jai ir dvasia su ja tapatindamasi.

Visame pasaulyje nestokojama ryškių šio reiškinio pavyzdžių[6], o patys baisiausi aptinkami Amerikoje, kurioje nuo seno būdavo įprasta prievarta atskirti moteris nuo brangių joms žmonių bei mėgstamų dalykų. Tai ir ilga kokti istorija, kuomet aštuonioliktajame, devynioliktajame ir dvidešimtajame amžiuje vergijai pasmerktas šeimas prievarta išdraskydavo. Tai ir daugelį šimtmečių trunkanti praktika, kad motinos privalo atiduoti sūnus, tėvynei pašaukus į karą, ir dar tuo didžiuotis. Tai dar ir šiandien tebesitęsiančios prievartinės „repatriacijos“.[7]

Skirtingais laikais daug kur pasaulyje egzistavo įvairios normos, neleidžiančios moteriai mylėti ir ginti to, ką ji myli, taip, kaip ji pati nori.

Su viena iš mažiausiai diskutuojamų priespaudos prieš moters dvasinį gyvenimą formų skaudžiai susiduria milijonai netekėjusių ar išsiskyrusių motinų visame pasaulyje, neišskiriant nė Jungtinių Valstijų: net ir mūsų amžiuje, visuomenės normų spaudžiamos, jos priverstos slėpti savo padėtį ar savo vaikus, netgi žudyti juos arba atiduoti į svetimas rankas, arba gyventi nevisavertį gyvenimą, dangstydamosi pramanytais vardais, kaip ujamos ir beteisės pilietės.[8]

Iš kartos į kartą moterys taikstėsi su prievole įteisinti naujo žmogaus atsiradimą ištekėdamos už vyro. Joms atrodė savaime suprantama, jog tam, kad vaikas būtų teisėtas, jį turi pripažinti vyras. Be šitokios „vyriškos“ apsaugos motina yra pažeidžiama. Ironiška, bet „Bjauriajame ančiuke“ tėvas paminimas tik vieną kart – kai motušė antis apsisprendžia perėti didįjį kiaušinį. Tada ji skundžiasi savo ančiukų tėvu: „Tas netikėlis taip nė sykio ir neužsuko manęs aplankyti!“ Deja, ilgą laiką mūsų kultūroje tėvas – nesvarbu, dėl kokių priežasčių,[9] – negalėdavo ar nenorėdavo „būti prieinamas“ niekam, o skaudžiausia – net ir sau pačiam. Tikriausiai nesuklystume pasakę, kad daugeliui laukinukių mergaičių tėvas tebuvo kažkoks nevykėlis ar šešėlis, kas vakarą kabinantis save kartu su švarku į spintą.

Moteris, kurios dvasioje ir/arba aplinkoje tvirtai įsišaknijęs palūžusios motinos stereotipas, stokoja savo vertės pajautimo. Jai gali atrodyti, kad pasirinkimas tarp išorės keliamų reikalavimų ir savo sielos poreikių yra tiesiog gyvybės ar mirties klausimas. Ji gali jaustis esanti ujama pastumdėlė, niekur nerandanti vietos, – atstumtajam tokia savijauta palyginti normali, bet nenormalu tai, kad tokia moteris tiktai sėdi ir lieja ašaras, bet nieko nesiima. O reikėtų keltis ir eiti ieškoti tos vietos, kur ji pasijustų laukiama ir sava. Atstumtajam toks žingsnis būtinas, o moteriai su vidiniu palūžusios motinos kompleksu – tiesiog esminis. Jei jau moters motina palūžo, ji turėtų pasistengti netapti dar viena tokia pat.

Motina vaikas arba motina našlaitė

Kaip jau matėme, motušė antis pasakoje – ganėtinai nepatyrusi ir naivi būtybė. Bene dažniausiai pasitaikanti silpnų motinų atmaina – tai motinos našlaitės. Ir pasakoje antis, kuri taip atkakliai stengėsi išperėti visus kiaušinius, galiausiai nusigręžia nuo vieno iš savo vaikų. Tikroji motina ir/arba dvasinė motina taip elgtis gali dėl daugelio priežasčių. Ji pati gali būti nepatyrusi motiniško rūpesčio. Gali būti viena iš silpnų motinų – labai jauna psichiškai arba labai naivi.

Ji gali būti taip dvasiškai išderinta, jog mano, kad net jos pačios vaikas neįstengs jos mylėti. Galbūt ji taip iškankinta savo šeimos bei visuomenės, jog įsivaizduoja esanti neverta net rūbo kraštelį paliesti tam „spindulingosios motinos“ archetipui, kuris paprastai lydi „šviežiai iškeptą“ motinystę. Deja, nieko kito čia nesugalvosi: kad galėtų tapti motina savo vaikui, moteris pati turi būti patyrusi motinišką meilę ir rūpestį. Nors moterį su jos atžalomis sieja neišardomas dvasinis ir fizinis ryšys, instinktyviosios Laukinės Moters pasaulyje ji negali akimirksniu, pati savaime tapti visiškai susiformavusia žemiškąja motina.

Senovėje laukinės prigimties palaiminimai paprastai ateidavo per rankas ir lūpas moterų, auklėjusių jaunas motinas. Juk ypač pirmąsyk gimdančios motinos sieloje slypi toli gražu ne visko mačiusi senė, o motina vaikas. Ir visiškai nesvarbu, kiek tokiai motinai metų – aštuoniolika ar keturiasdešimt. Kiekviena motina pradžioje būna motina vaiku: ji jau pakankamai subrendusi, kad galėtų gimdyti, ir turi gerus instinktus, kreipiančius ją teisinga linkme, bet jai reikia vyresnės moters arba kelių moterų globos, kad šios daugiausia paskatintų, padrąsintų ją ir patartų, kaip auginti savo vaikus ir rūpintis jais.

Nuo neatmenamų laikų šį vaidmenį atlikdavo vyresnės genties arba kaimo moterys. Šios žmogiškosios „Deivės motinos“, kurioms bažnyčia vėliau suteikė „krikštamočių“ vaidmenį, sudarė ypač svarbią moterų tarpusavio paramos ir auklėjimo sistemą, kuri daugiausia globojo jaunas motinas, mokydama jas savo ruožtu ugdyti ir stiprinti savo atžalų sielą bei dvasią. Kai Deivės motinos vaidmuo tapo „intelektualesnis“, krikštamotės pareiga tapo prižiūrėti, kad vaikas neliktų nuošalyje nuo Bažnyčios mokymo. Tačiau sulig šiuo pasikeitimu daug kas buvo prarasta.

Senosios moterys buvo ištisi instinktyviojo žinojimo bei elgsenos lobynai, jos galėjo savo išmintimi praturtinti ir jaunąsias motinas. Moterys vienos kitoms šias žinias perteikia ne tiktai žodžiu, bet ir kitokiais būdais. Sudėtingus nurodymus, ką daryti ir kokiai būti, galima perduoti ir paprasčiausiai žvilgsniu, rankos prisilietimu, tyliu murmesiu arba ypatingu apkabinimu, kuris tarsi sako: „Aš su tavim“.

Instinktyvioji esybė visuomet laimina ir gelbsti tuos, kas į ją kreipiasi. Tai pasakytina tiek apie sveikus gyvūnus, tiek apie sveikus žmones. Tokiu būdu motina vaikas nė pati nepajunta, kaip peržengia slenkstį ir priimama į brandžių motinų ratą, o šios pasitinka ją juokais, įvairiausiomis istorijomis ir dovanomis.

Ši moterų savitarpio pagalbos draugija kadaise buvo Laukinės Moters viešpatija; jos narės galėjo būti visos, kas tik nori. O kas gi iš viso to liko šiandien? Apgailėtina skiautelė – vadinamosios „kūdikio palankynos", kai visos gimdymų istorijos, dovanos motinai ir nešvankūs juokeliai sugrūdami į dviejų valandų trukmės pasisėdėjimą, ir daugiau jokios paramos per visą tolesnį savo motinystės laikotarpį moteris dažniausiai nebesulaukia.

Šiandien daugumoje industrinių šalių jaunos motinos nešioja, gimdo ir kaip išmanydamos augina vaikus visiškai vienos, be jokios paramos iš šalies. Tai neįsivaizduojamo masto tragedija. Kadangi daugumą moterų pagimdė silpnos motinos, motinos vaikai ir motinos našlaitės, jos jau ir pačios gali turėti analogišką vidinę „savarankiškos motinystės" nuostatą.

Jeigu motinos vaiko arba motinos našlaitės įvaizdis slypi moters dvasioje arba yra garbstomas visuomenės, bendradarbių ir šeimos narių, tokia moteris greičiausiai bus naivi svajotoja, nebrandi ir netekusi instinktyvaus gebėjimo įsivaizduoti, kas bus po valandos, po savaitės, mėnesio, vienerių, penkerių ar dešimties metų.

Moteris, kurios viduje tupi motina vaikas, atrodo tarsi maža mergaitė, žaidžianti mamas. Šitokios moterys paprastai sklidinos entuziazmo: tai „pasaulinės mamos", besiplėšančios viską suspėti ir norinčios būti „visiems viskuo" iškart. Nesugebėdamos vadovauti savo atžaloms ir jų palaikyti, jos veikiau primena valstiečio vaikus iš pasakos „Bjaurusis ančiukas": pastarieji irgi be galo apsidžiaugia, kad namie atsirado naujas padaras, nors nėmaž nenutuokia, kaip su juo elgtis. Motinos vaiko mažyliai irgi dažnai būna nukamuoti ir prastai prižiūrėti. Nė pati to nesuvokdama, motina vaikas dažnai kankina savo atžalas visokiausiais destruktyvaus dėmesio proveržiais, o deramo dėmesio ir rūpesčio jie kartais taip ir nesulaukia.

Kartais silpna motina pati yra tarsi gulbė, užaugusi tarp ančių. Ji nesugebėjo laiku atrasti saviškių ir nustatyti savo tapatybės, todėl neturi ko perduoti vaikams. Tuomet, kai jos paauglė duktė susiduria su didžiąja laukinės moteriškos prigimties paslaptimi, motina irgi pajunta savyje solidarumą ir laukinių gulbių šauksmą. Dukters tapatybės paieškos gali netgi įkvėpti motiną pavėluotai „mergiškai" kelionei paskui savo prarastąjį „aš". Taigi namuose, kur gyvena tokios motina ir duktė, rūsyje susikibusios rankomis kamuojasi dvi laukinės dvasios, kurios viliasi būti pakviestos aukštyn.

Tad štai kokios gali būti pasekmės, jei motina atplėšiama nuo savo instinktyviosios prigimties. Tačiau neverta pernelyg ilgai dūsauti ir krimstis – visa tai galima pataisyti.

Stipri motina – stiprus vaikas

Geriausias būdas – motinišku rūpesčiu ir globa apgaubti jauną vidinę motiną. Tam reikia pasitelkti tikras jus supančias moteris – vyresnes, išmintingesnes, o geriausia – nemažai gyvenime patyrusias. Įvairiausi gyvenimo išmėginimai užgrūdino jas it plieną. Vis dėlto, nepaisant nieko, jų akys ir šiandien *mato*, ausys *girdi*, lūpos *kalba*, o širdys – švelnios ir geros.

Net jeigu jūs esate turėjusi nuostabiausią pasaulyje motiną, niekas netrukdo turėti jų ir daugiau. Aš dažnai kartoju savo pačios dukterims: „Jus pagimdė viena motina, bet jei pasiseks, susirasite jų dar. Iš jų visų galėsite susirinkti didžiumą to, ko jums reikia". Jūsų santykiai su *todas las madres*, daugeliu motinų, greičiausiai bus ilgalaikiai, kadangi patarimo ir paramos mums reikia visuomet, net ir užaugus, – beje, giliausio kūrybinio moters gyvenimo požiūriu tai visiškai dėsninga.[10]

Moterų tarpusavio santykiai – ar jas jungtų kraujo ryšys, ar dvasinė giminystė, ar tai būtų psichoanalitikės ir pacientės, mokytojos ir mokinės, ar šiaip artimų sielų bendravimas, – visuomet būna giminiški, artimi ir labai reikšmingi.

Nors kai kurie šiuolaikinių psichologinių knygų autoriai įkyriai perša mintį, esą būtina atmesti visus ryšius su motina, nelygi-

nant tai būtų koks perversmas, kurio neužbaigusi amžinai liksi sutepta; nors kiti įrodinėja, kad asmeninės motinos juodinimas naudingas psichinei individo sveikatai; bet iš tikrųjų laukinės motinos pavidalo ir esmės niekuomet negalima kratytis, – beje, tai ir neįmanoma. Nes jos netekusi moteris prarastų giliausią savo pačios prigimtį, kurioje sukauptas visas žinojimas, visi maišeliai su sėklomis, visos adatos lopymui, visi vaistai ir priemonės, skirti darbui, poilsiui, meilei ir vilčiai.

Užuot kratęsi motinos, mes ieškome laukinės ir išmintingos motinos. Nuo jos negalime ir neturime atsiskirti. Mūsų santykiai su šia dvasine motina privalo nuolatos keistis ir rutuliotis – tai paradoksalu. Ši motina – tai mokykla, į kurią patenkame vos gimusios, kurioje būname ir mokinukės, ir mokytojos, – viskas iškart ir per visą gyvenimą. Nepriklausomai nuo to, ar turime vaikų, ar ne, ar puoselėjame sodą, ar darbuojamės mokslo srityje, ar nardome poezijos audrų pasaulyje, – kur beeidamos ir ką bedarydamos, visuomet prisiliečiame prie laukinės motinos. Taip yra ir taip turi būti.

Bet ką pasakyti moteriai, kurios bendravimas vaikystėje su motina iš tikrųjų buvo destruktyvus? Žinoma, šios patirties nebeištrinsi, bet ją galima nuskausminti. Saldesnės jos nepadarysi, tačiau ją galima perdaryti, nedelsiant ir iš esmės pakeisti. Juk daugumą labiausiai gąsdina ne vidinės motinos pakeitimas, o grėsminga nuojauta, esą kažkas labai svarbu ir reikšminga jau yra pražuvę, ir to jau niekuomet nebeatgaivinsi, nes tinkamu metu tas dalykas negaudavo peno, nebuvo prižiūrimas, kadangi psichologiškai tikroji motina jau seniai buvo mirusi. Nesijaudinkite ir nebijokite, – sakau. Jūs nemirėte ir nesate mirtinai sužeistos.

Kaip ir gamtos, mūsų sielos ir dvasios ištekliai išties beribiai ir kvapą gniaužiantys. Panašiai kaip vilkai ir kiti žvėrys, mūsų siela ir dvasia labai ilgai geba tenkintis visiškai menku maisto kiekiu, o kartais išgyvena ir išvis be nieko. Man tai atrodo didžiausias stebuklas pasaulyje. Sykį bandžiau persodinti alyvų gyvatvorę. Vienas didžiulis krūmas kažkodėl nudžiūvo, bet likusieji pavasarį apsipylė rausvais pumpurais. Išdžiūvusio krūmo žievė suskilo ir

susiraukšlėjo kaip žemės riešutų lukštas, ir aš bandžiau jį iškasti. Bet pamačiau, kad šito krūmo šaknys neatskiriamai susipynusios su visomis kitomis gyvatvorės alyvomis.

O dar nuostabiau buvo tai, kad nudžiūvusioji alyva buvo „motina“. Jos šaknys buvo pačios seniausios ir storiausios. Visi suaugę jos vaikai kuo puikiausiai klestėjo, nors motina jau buvo mirusi. Alyvos dauginasi šaknų ataugomis, taigi kiekvienas krūmas yra ankstesniojo palikuonis. Šioje sistemoje, net ir motinai žuvus, vaikai gali išgyventi. Tai dvasinis modelis, teikiantis vilties tiems, kuriems nepakako motinos rūpesčio, bei tiems, kurie vaikystėje prisikentėjo nuo motinų. Net jeigu motina dėl kokių nors priežasčių nesugeba atlikti savo funkcijų arba neturi ką pasiūlyti vaikui, jos atžalos vis vien gali savarankiškai augti ir klestėti.

Prasta draugija

Bjaurusis ančiukas klajoja iš vienos vietos į kitą, ieškodamas, kur galėtų atsipūsti. Ir nors jo instinktas, patariantis, kur tiksliai reikėtų eiti, yra kiek per menkai susiformavęs, užtat instinktas, liepiantis keliauti ir nenurimti tol, kol ras tai, ko ieško, – veikia kuo puikiausiai. Vis dėlto bjauriojo ančiuko sindromas kartais gali būti susijęs su savotiška patologija. Net ir įgijęs tam tikros patirties, žmogus vis vien ir toliau beldžiasi ne į tas duris. Aišku, pasakysite: o iš kur žmogui žinoti, katros durys – tos, jei jis gyvenime nėra matęs tų tikrųjų? Vis dėlto ne tos durys yra tokios, į kurias pasibeldęs vėl iš naujo pasijunti atstumtas.

Šitokią reakciją į atstumtojo padėtį galima pavadinti meilės ieškojimu ten, kur jos nėra ir negali būti. Jeigu moteris, siekdama palengvinti savo tremtį, tolydžio it užsikirtusi plokštelė kartoja veiksmus, kurie neatneša jai jokio pasitenkinimo, jokio gyvybinių jėgų pakilimo, o tiktai dar didesnį išsekimą, tai iš esmės ji save žaloja dar labiau, nes ne tik niekuo nepagerina pradinės būklės, bet sulig kiekvienu nauju išpuoliu pelno sau naują žaizdą.

Tai panašu į bandymus tepti vaistukais nosį, kai rankoje žiojėja didžiulė žaizda. Skirtingos moterys nevienodai klysta, rinkdamosi

„vaistus“. Kai kurios renkasi akivaizdų blogį: prastą draugiją, sielai ir kūnui pražūtingą piktnaudžiavimą dalykais, kurie iš pradžių iškelia moterį į padanges, o paskui nusviedžia dar žemiau pradinės atžymos.

Yra keletas būdų, kaip tokio klaidingo elgesio išvengti. Jeigu moteris įstengtų, radusi ramesnę valandėlę, pažvelgti į savo širdies gelmes, tai suvoktų būtinybę pripažinti ir vertinti ne tiktai savo talentus bei gerąsias savybes, bet ir ribotumus bei silpnybes. Taigi, pradėdamos gydytis, pirmiausia liaukitės save apgaudinėjusios, neva lašelis niekam vertos, nors ir gana saldžios mikstūros padės jums išsigydyti kojos lūžį. Pati sau pasakykite tiesą apie savo žaizdą – tiktai tuomet aiškiai suvoksite, kokių vaistų jums reikia. Nesigriebkite bet ko, kas arčiausiai po ranka, vien tam, kad užpildytumėte tuštumą. Palaukite, kol rasite tikrų vaistų – tokių, nuo kurių sustiprėsite, užuot dar labiau nusilpusi.

Netinkama išvaizda

Kaip ir bjaurusis ančiukas, atstumtasis pamažu mokosi vengti situacijų, kuriose, net ir teisingai pasielgęs, vis tiek atrodytų netinkamai. Pavyzdžiui, ančiukas puikiai plaukia, bet net ir plaukdamas negerai atrodo. Gali būti ir priešingai: moteris gerai atrodo, bet nesugeba tinkamai elgtis. Apie asmenis, nesugebančius (o širdies gilumoje net ir nenorinčius) nuslėpti savo tikrosios prigimties, prikurta nemažai patarlių – nuo rytų Teksaso: „Puošk nepuošęs, į žmones neišvesi“, – iki ispanų: „Šitai moteriai juoda plunksna po sijonu“.[11]

Ančiukas pasakoje pradeda elgtis kaip visiškas kvėša[12] – toks, kuris ničnieko neįstengia padaryti gerai. Jis krečia dulkes į sviestą, o pats įdrimba į miltus, tiesa, pirma dar įsigudrinęs murktelėti į milžtuvę su pienu. Kam iš mūsų nėra taip buvę: ką bedarytum, viskas išeina blogai. Bandai pataisyti padėtį – tik dar labiau viską sugadini. Ančiukui nebuvo ką tuose namuose veikti. Bet matote, kur gali nuvesti neviltis. Beieškodamas ne to, ko reikia, jis pakliūva ne ten, kur reikia. Kaip sakydavo vienas mano mielas velionis kolega: „Avino troboj pieno negausi“.[13]

Nors visai pravartu užmegzti ryšius ir su tomis grupėmis, kurioms tikrai nepriklausome, bei pasistengti elgtis maloniai, tačiau itin svarbu – nepersistengti, neimti tikėti, jog jei tiktai elgsimės taip, kaip reikia, jei sugebėsime pažaboti visus laukinės būtybės troškimus ir impulsus, tai gal mus ims ir palaikys mandagia, santūria, kuklia ir oria dama. Būtent šitoks elgesys, būtent šios ego pastangos bet kokia kaina įtikti ir patikti labiausiai ir žeidžia dvasinę sąsają su Laukine Moterimi. Tada vietoje gyvybingos, pilnakraujės moters gauname mandagią moterytę išlupinėtais nagučiais. Ji gerai išauklėta ir gerų manierų, bet labai nervinga ir iš paskutiniųjų stengiasi būti gera... Ne, kur kas geriau, maloniau ir sielai sveikiau tiesiog būti tokia, kokia esi, ir leisti kitiems taip pat būti savimi.

Įšaldyti jausmai, įšaldytas kūrybingumas

Atstumtos moterys kartais elgiasi ir kitaip. Panašiai kaip tas lede ant tvenkinio įšalęs ančiukas, jos irgi suledėja. Šitoks sąstingis – blogiausia, ką galima sugalvoti. Šaltis – tai mirties pabučiavimas ir kūrybai, ir meilei, ir pačiam gyvenimui. Pasitaiko moterų, kurios dar ir didžiuojasi tokiu savo šaltumu kaip didžiuliu laimėjimu. Bet tai joks laimėjimas. Tai tik pykčio ir savigynos išraiška.

Archetipinėje psichologijoje būti šaltam – tai būti bejausmiam. Esama pasakų apie sušalusius vaikus, kurie nieko nejaučia, apie ledan įšalusius žmonių kūnus: kol jie ten, niekas negali pajudėti, atsirasti, gimti. Žmogui suledėti – vadinasi, tyčia atsisakyti bet kokių jausmų, tarp jų ir sau pačiam, bet taip pat, o kartais net dar labiau, – kitiems. Nors tai ir savigynos mechanizmas, bet jis kenkia sielai ir dvasiai, nes ji reaguoja ne į šaltį, o tiktai į šilumą. Ledinis šaltis gesina kūrybinę moters ugnį, sukausto kūrybinius jos sugebėjimus.

Tai rimta problema, ir pasaka siūlo mums jos sprendimo būdą: reikia sudaužyti ledą ir išvaduoti sielą iš šalčio gniaužtų.

Pavyzdžiui, kai rašytojas jaučiasi perdžiūvęs ir išsekęs, jis žino, kad geriausias būdas vėl atsigauti – rašymas. Tačiau būdamas

įkalintas lede jis negali rašyti. Pasitaiko dailininkų, kurie tiesiog veržiasi tapyti, bet patys save atkalbinėja: „Mesk tą dailę. Vis tiek tavo darbai – tik nesuprantama teplionė“. Daugelis menininkų, dar nespėjusių nė įsitvirtinti savo srityje, taip pat ir tie, kurie kūrybos kelyje jau patyrė ir šilto, ir šalto, kiekvienąsyk, siekdami plunksnos, teptuko, baleto batelių, scenarijaus, būtinai išgirsta: „Per tave vienos bėdos. Tavo darbas niekam nereikalingas ir netikęs – užtat, kad tu pats niekam nereikalingas ir netikęs“.

Tad ką gi daryti? Elkitės kaip ančiukas. Susiimkit ir eikit pirmyn. Liaukitės inkšti, verčiau imkit į rankas plunksną ir pradėkite kurti. Rašykit! Paimkit teptuką ir įvairumo dėlei supykite ant savęs. Tapykit! Šokėjos, užsivilkite laisvą patogų rūbą, įsiriškite kaspinus į plaukus, ant liemens bei aplink čiurnas ir liepkite kūnui juos nusimesti. Šokite! Aktorės, dramaturgai, poetai, muzikai ir visi kiti! Pirmiausia nustokite plepėti. Netarkite daugiau nė žodžio, nebent būtumėte dainininkai. Užsidarykite kambaryje arba prisiglauskite laukymėje po atviru dangumi. Kurkite! Apskritai juk neįmanoma sušalti, kol judi. Todėl judėkite! Ir nesiliaukite judėję.

Atsitiktinis praeivis

Nors pasakoje valstietis, parsinešęs ančiuką namo, atrodo besąs veikiau literatūrinė priemonė pasakojimui pratęsti nei archetipinis motyvas, susijęs su ištremtojo tema, vis dėlto šioje vietoje viena mintis, man regis, yra vertinga. Žmogus, galintis išvaduoti mus iš ledo gniaužtų, galintis net dvasine prasme išlaisvinti mus iš jausmų sąstingio, nebūtinai turi būti mums labai artimas ir savas. Kaip ir šioje pasakoje, tai gali būti vienas tų akimirkos stebuklų, pasirodančių tuomet, kai mažiausiai jų tikimės, – gailestingas atsitiktinio praeivio poelgis.

Tai dar vienas pavyzdys, kai dvasia sulaukia pastiprinimo tuomet, kada jau būname priėję liepto galą ir daugiau nebeįstengiame ištverti. Staiga kokia nors paspirtis ar atgaiva išnyra tarsi iš niekur, suteikia būtiną pagalbą ir vėl pradingsta naktyje, palikdama mus

spėlioti: kas gi čia buvo – žmogus ar vaiduoklis? Galbūt tai netikėtas sėkmės vėjo gūsis, atpūtęs prie jūsų durų kokį nors labai reikalingą dalyką – tegu ir visiškai paprastą: atokvėpio valandėlę, atvangą nuo spaudimo, nedidelę poilsio ir ramybės oazę.

Dabar mes kalbame jau ne apie pasaką, o apie realų gyvenimą. Kas tai bebūtų, – tai momentas, kuomet dvasia vienaip ar kitaip mus pamaitina, ištraukia iš bėdos, parodo slaptą tunelį, slėptuvę, atsarginį išėjimą. Visa tai nutinka tuomet, kai jaučiamės įkliuvę ir prislėgti, kai dvasioje audringa naktis arba gūdi tamsa, o šis įvykis pastūmėja mus į tolesnį etapą, užkelia ant aukštesnės pakopos, kad toliau mokytumės pažinti tremties teikiamą stiprybę.

Tremties nauda

Jeigu esate mėginusi prisitaikyti prie kokio nors šablono, bet nesėkmingai, tuomet jums greičiausiai pasisekė. Galbūt dabar išgyvenate kokią nors tremtį, tačiau apsaugojote savo sielą. Šis keistas reiškinys pasitaiko tada, kai žmogus itin stengiasi prisitaikyti, tačiau jam vis neišeina. Nors atstumtoji išvaroma, tuo pat metu ji pastūmėjama tiesiai į glėbį savo tikriesiems, dvasiniams gentainiams – kas jie bebūtų: studijų kursas, meno atmaina ar paprasčiausia žmonių grupė. Kur kas blogiau pasilikti ten, kur jautiesi svetima ir nereikalinga, nei kurį laiką paklajoti be kelio ir takelio, ieškant to, kas jums būtina, – dvasinės bei sielų giminystės. Kai ieškai to, kas tau būtina, – toks elgesys niekuomet nebūna klaidingas. Niekuomet.

Visas šis blaškymosi bei įtampos sklidinas laikotarpis gali būti ir savotiškai naudingas. Ančiukas savo klajonėse užsigrūdina, smarkiai sustiprėja. Ir nors tokių išbandymų niekam nelinkėtume, šios situacijos poveikis panašus į tą, kai smarkiai suspausta gryna gamtinė anglis virsta deimantais: galiausiai dvasia įgyja didybės ir skaidrumo.

Alchemijoje yra tokia procedūra, kai pamatinis elementas – švinas – visaip daužomas ir mušamas. Nors tremtis anaiptol nėra toks smagus dalykas, kad tyčia jos norėtum, tačiau netyčia iš jos galima

gauti netikėtos naudos, ir netgi gana įvairiapusės. Ji išmuša mūsų silpnybes. Atpratina mus dejuoti ir skųstis, lavina įžvalgą, stiprina intuiciją bei atveria tokias stebėjimo galimybes ir matymo taškus, kurie prieinami tik „prašalaičiui“.

Nors tremtis turi ir daug neigiamų pusių, laukinė dvasia pajėgi ją ištverti. Tremtis dar labiau sustiprina mūsų troškimą išlaisvinti savo tikrąją prigimtį bei rasti jai tinkamą visuomenę. Beje, šis troškimas, šis ilgesys taip pat verčia žmogų žengti pirmyn. Jis akina moterį ieškoti toliau, o jei ji neįstengia rasti tokios visuomenės, kuri ją įkvėptų, tuomet paprastai nusprendžia susikurti ją pati. Ir tai puiku, nes kai ji ją sukurs, vieną gražią dieną nežinia iš kur paslaptingai pasirodys ir kitos tokios pat ieškotojos, džiugiai tvirtindamos, kad štai pagaliau surado tai, ko ieškojusios.

Gauruotų katinų ir žvairų vištų pasaulis

Gauruotam katinui ir žvairai vištai ančiuko svajonės ir siekiai atrodo kvaili ir beprasmiai. Toks požiūris visiškai tiksliai atspindi susierzinimą ir vertybes tų, kurie linkę žeminti ir šmeižti kitą vien todėl, kad jis kitoks. Kas gi tikėsis iš katino, kad jis mėgtų vandenį? Kas vers vištą eiti plaukioti? Aišku, kad niekas. Bet atstumtojo požiūriu pernelyg dažnai išeina šitaip: jei žmonės nepanašūs vienas į kitą, vadinasi, blogiausias visuomet yra jis, o aplinkinių trūkumų ir/arba motyvų jis kaip reikiant nė nepasveria ir neįvertina.

Nenorėdamos vienų pernelyg išaukštinti, o kitų – sumenkinti, ir siekdamos neišsiplėsti šia tema daugiau, nei reikia mūsų analizei, pasakysime tik tiek: šiame epizode ančiukas įgyja analogiškos patirties, kaip ir tūkstančiai atstumtųjų moterų. Jis įsitikina, kad skirtingi žmonės iš esmės nesuderinami, ir dėl to niekas nekaltas, nors daugelis moterų tokios nuolaidžios, kad tokią padėtį laiko savo asmenine yda.

Kai taip nutinka, matome moteris, atsiprašinėjančias vien už tai, kad vaikšto šia žeme. Matome moteris, nedrįstančias tiesiog tarti: „Ačiū, ne“, – ir išeiti. Matome moteris, kantriai kelintąsyk klausančias kieno nors aiškinimų, kokios jos esančios nevis-

protės, ir nesuprantančias, jog katinai neplaukioja, o vištos nenardo.

Turiu prisipažinti, jog kartais patogumo dėlei savo praktikoje kai kuriuos skirtingų žmonių tipus apibūdinu klasifikuodama į katinus ir vištas, antis ir gulbes ir t. t. Prireikus galiu paprašyti klientės minutėlę įsivaizduoti, kad ji – gulbė, tiktai pati to nežino. O kitą minutėlę įsivaizduoti, kad ją užaugino ir ligi šiol supa antys.

Aš jas patikinu, jog nei antys, nei gulbės nėra kokios nors blogos. Tiesiog antys yra antys, o gulbės yra gulbės. Kartais, kad būtų dar aiškiau, tenka pasitelkti ir kitų gyvūnų įvaizdžius. O ką, jeigu jus užaugino pelės? Tuo tarpu jūs esate, tarkim, gulbė. Gulbės ir pelės minta visiškai skirtingu maistu. Jos nepakenčia vienos kitų kvapo. Joms nepatinka būti kartu, o jeigu prisieitų, tai jos tiktai nuolat trukdytų vienos kitoms.

O ką, jeigu jums, gulbei, tektų apsimetinėti pele? Pilka, mažyte, kailiniuota pele? Nors jūs neturite ilgos plonos uodegos, kurią galėtumėte per šventes iškelti aukštyn kaip vėliavą? Ką, jeigu kur nors eidama jūs bandytumėte tipenti kaip pelytė, bet tiktai kas žingsnis griuvinėtumėt į šonus? O kai mėgintumėte cypsėti kaip pelė, kaskart pasigirstų gulbės klyksmas? Argi tuomet nesijaustumėt nelaimingiausia būtybė pasaulyje?

Atsakymas tegali būti vienas: taip. Tai kodėl gi, jei jau taip yra, moterys vis vien iš kailio neriasi, mėgindamos įsispraust į nieko bendro su jomis neturinčius rėmus? Kaip rodo mano ilgametė klinikinė praktika ir šios problemos tyrinėjimai, dažniausiai taip elgiamasi ne dėl kokio nors įsisenėjusio mazochizmo ar pražūtingo polinkio susinaikinti, ar dar ko nors panašaus. Dažniausiai moteris tiesiog nemoka elgtis kitaip. Ji neturėjo motinos.

Yra toks posakis: *tu puedes saber muchas cosas*, gali žinoti daugelį dalykų, bet dėl to netapsi *sentido*, protingas. Ančiukas, regis, nemažai „žino“, bet jam trūksta nuovokos ir sveiko proto. Jis neturėjo motinos, taigi jo niekas neišmokė pačių pagrindinių dalykų. Pamenate, juk būtent motinos pareiga mokyti, lavinti įgimtus savo atžalų sugebėjimus. Gyvūnų patelės, mokančios

jauniklius medžioti, iš tiesų juk moko juos ne „kaip medžioti“, nes tai jau jų kauluose. Jos moko, ko reikia ieškoti, ką sekti, į ką atkreipti dėmesį; nes šių dalykų jie nežino, kol motina jiems neparodo, šitaip įdiegdama naujų žinių ir sužadindama įgimtą nuovoką.

Tas pats galioja ir atstumtajai moteriai. Jeigu ji – bjaurusis ančiukas, išaugusi be motinos, tai jos instinktai neišlavinti. Ji mokosi tiktai klaidų ir bandymų metodu. Dažniausiai bandymų būna labai daug, o klaidų – dar daugiau. Tačiau vilčių vis vien yra – juk matote, kad atstumtasis niekuomet nepasiduoda. Ji juda pirmyn, ieškodama patarėjo, vadovo, uosdama pažįstamus kvapus, dairydamasi pėdsakų, – kol pagaliau atranda namus.

Vilkai atrodo itin juokingi tuomet, kai pameta pėdsakus ir stengiasi juos vėl surasti: jie šokinėja aukštyn, laksto ratais, nosimis aria žemę, drasko ją nagais, puldinėja pirmyn ir atgal, o paskui staiga sustingsta it negyvi. Gali pamanyti, kad jiems pasimaišė protas. Tačiau iš tikrųjų jie renka visą informaciją, kokią tik įstengia pagauti. Jie kandžioja orą, traukia į plaučius visus kvapus iš žiemės ir iš oro, uodžia vėją, norėdami nustatyti, kas ir kur neseniai nuėjo, jų ausys it lokatoriai gaudo menkiausius garsus iš kažin kur. O kai jau surenka visus duomenis ir visas įmanomas gijas, vilkai žino, ką toliau daryti.

Nors moteris, praradusi ryšį su gyvenimu, kurį brangina labiau už viską, irgi gali atrodyti pasimetusi ir blaškytis, bet iš tiesų ji renka informaciją: lyžtelės to, grybštelės ano. Daugių daugiausia galima jai trumpai pasufleruoti, ką daryti. O paskui teks palikti ją ramybėje. Apdorojusi visą surinktą informaciją, ji jau vėl sąmoningai žinos, kokia kryptimi eiti. Ir tuomet jai nebeliks nė menkiausio noro palaikyti draugiją gauruotam katinui ir žvairai vištai.

Atmintis ir žūtbūtinis atkaklumas

Visi mes ilgimės sau artimų būtybių, savo laukinių gentainių. Ančiukas, kaip pamenate, pabėgo, kai buvo negailestingai kankinamas. Paskui jis susidūrė su pasipūtėliais žąsinais ir vos išsi-

gelbėjo nuo medžiotojų kulkų. Jis paspruko iš paukščių kiemo ir iš valstiečio trobos, kol galiausiai leisgyvis atsidūrė prie tvenkinio, kur vos nesušalo. Ar yra tarp mūsų moteris, kuri nežinotų, kaip jis jautėsi? Vis dėlto būtent tas ilgesys verčia mus nepasiduoti, eiti į priekį, neprarasti vilties.

Tai laukinės dvasios pažadas mums visoms. Tegul apie tą nuostabų pasaulį, kuriam kadaise priklausėme, mes esame tiktai girdėjusios, tik akies krašteliu jį mačiusios ar sapnavusios, tegul dar išvis nesame ar tiktai akimirką buvome jį užčiuopusios, tegul dar nelaikome savęs jo dalimi, bet prisiminimas apie jį nelyginant švyturio spindulys rodo mums kelią ten, kur mūsų namai, kad rastume juos ir pasiliktume juose iki gyvenimo pabaigos. Pamačius danguje skrendančias gulbes, bjauriojo ančiuko širdelėje suspurdą šis prarasto pasaulio ilgesys, ir to vienintelio reginio prisiminimas palaiko jį bei teikia jam jėgų.

Kartą dirbau su moterimi, kuri buvo visai priėjusi liepto galą ir jau ketino nusižudyti. Sykį jos dėmesį patraukė voras, nėręs tinklą jos verandoje. Kokiu būdu to mažo voriūkščio triūsas sugebėjo ištirpdyti jos širdį kausčiusį ledą, turbūt niekas niekada nesužinos, bet nuo tos akimirkos ji sugebėjo išsilaisvinti ir vėl žengti pirmyn. Tiek kaip psichoanalitikė, tiek kaip *cantadora*, aš nėmaž neabejoju, kad daugeliu atvejų geriausiai ir veiksmingiausiai gydo gamta – ypač patys paprasčiausi, kasdieniškiausi ir visiems prieinami dalykai. Šitie gamtos vaistai labai galingi ir veikia akimirksniu; tai gali būti bet kas: žalia arbūzo žievė ropojanti boružė, liepsnelė su siūlo galeliu snape, žydinčios pievų gėlės, krintanti žvaigždė, netgi vaivorykštės atspindys stiklo šukėje po kojomis. Įstabus dalykas tas žmogaus atkaklumas: jis suteikia mums neįsivaizduojamos energijos, o kad „pakrautume" save visam mėnesiui, dažnai užtenka penketą minučių ramiai stebėti tykų vandens paviršių.

Įdomu, kad lygiai tokiu pat atkaklumu pasižymi ir vilkai. Nors ir ligota, nusilpusi, užguita, vieniša, įbaidyta – vilkė vis tiek atkakliai veršis pirmyn. Ji mėtys pėdas net ir su sulaužyta koja. Spausis prie kitų, tikėdamasi rujos pagalbos. Ji kantriai išlauks, pergudraus,

pralenks ir perveiks bet kokį priešą. Jei reikia, iš jos teliks tiktai alsavimas. Jei daugiau nebėra ką daryti, ji tarsi ančiukas pasakoje iš paskutiniųjų šliauš iš vienos vietos į kitą, kol pagaliau ras gerą, ramų prieglobstį, kur galės išsilaižyti žaizdas ir gyventi toliau.

Nepaprastas gajumas – skiriamasis laukinės prigimties bruožas. Ji niekada nepasiduoda. Ir tai ne koks nors sąmoningas veiksmas, o greičiau natūrali ir įgimta mūsų savybė. Jeigu negalime klestėti, laikomės ir ištveriame tol, kol vėl galėsime. Ar būtume atkirstos nuo savo kūrybos, ar išstumtos iš visuomenės arba religinės bendrijos, išvarytos iš šeimos, persekiojamos tam tikros žmonių grupės, ar būtų suvaržyta mūsų judėjimo, minčių, jausmų laisvė, – vis vien laukinis gyvenimas mūsų viduje nenutrūksta, ir mes einame pirmyn. Laukinė prigimtis nėra tiktai natūrali kokios nors vienos etninės grupės savybė. Ji sudaro Benino, Kamerūno ir Naujosios Gvinėjos moterų prigimties pamatą. Ji būdinga latvėms, olandėms ir Siera Leonės gyventojoms. Ji – gvatemaliečių, haitiečių ir polineziečių savastis. Visų šalių, rasių, tikėjimų, genčių, miestų, kaimų ir atokių sodybų moteris vienija tas pats dalykas – Laukinė Moteris, laukinė dvasia. Visos jos junta savyje laukinės prigimties šauksmą ir jam paklūsta.

Todėl prireikus moteris nutapys mėlyną dangų ir ant kalėjimo sienų. Jei verpalai sudegs, ji verps iš naujo. Jei derlius žus, ji tuoj pat vėl apsės laukus. Moteris nupieš duris ten, kur jų nėra, ir atidariusi išeis pro jas į naują kelią ir naują gyvenimą. Kadangi laukinė prigimtis nepasiduoda ir nugali, tai ir moterys nepasiduoda ir nugali.

Ančiukas atsiduria, regis, per plauką nuo pražūties. Jis vienišas, sušalęs, apledėjęs, nukamuotas, išvarytas, apšaudytas, atstumtas, išbadėjęs, niekam nereikalingas stovi ant gyvybės ir mirties slenksčio nežinodamas, kas bus toliau. O tada prasideda pati svarbiausia pasakos dalis: ateina pavasaris, suspurda nauja gyvybė, galima tikėtis permainų ir bandyti iš naujo. Svarbiausia – ištverti ir nepasiduoti, laikytis; neatsisakyti savo kūrybos, savo vienatvės, savo laiko ir erdvės būti ir veikti, paties savo gyvenimo; ištverti būtina, nes laukinė prigimtis žino: po žiemos *visuomet ateina pavasaris*.

Laikykitės. Nepasiduokit. Dirbkit savo darbą. Jūs rasite kelią, kurio ieškote. Pasakos pabaigoje gulbės atpažįsta ančiuką kaip savišką anksčiau, nei jis pats spėja tai suvokti. Taip dažnai nutinka ir atstumtajai moteriai. Kai po visų klajonių ir kančių ji pagaliau kerta gimtosios šalies sieną, tai iš pradžių dažniausiai dar kurį laiką nė nepastebi, kad žmonės jau nebežiūri į ją su panieka ir pasibjaurėjimu – jie susižavėję ir draugiški, arba bent jau ne priešiški.

Galima būtų tikėtis, kad pagaliau atsidūrusios savoje dvasinėje žemėje šios moterys tiesiog pakvaiš iš laimės. Deja, ne. Mažų mažiausiai dar kurį laiką jos būna baisiai nepatiklios. Ar tikrai šie žmonės tokie draugiški? Ar tikrai man niekas nebegresia? Ar jie manęs neišvarys? Ar jau tikrai galiu ramiai miegoti? Ar niekas nebesipiktins, jei elgsiuosi... kaip gulbė? Po tam tikro laiko visi šie įtarinėjimai atslūgsta, užleisdami vietą tolesnei grįžimo į save pakopai: moteris pratinasi prie savo unikalaus grožio – prie tos laukinės sielos, iš kurios mes visos esame padarytos.

Ko gero, nėra patikimesnio būdo nustatyti, ar moteris nėra bent dalies ar net viso savo gyvenimo praleidusi bjauriojo ančiuko kailyje, kaip jos reakcija į nuoširdų komplimentą. Aišku, galima sakyti, jog tos reakcijos priežastis – moters kuklumas arba drovumas (nors, mano manymu, į pernelyg daug rimtų traumų atsainiai numojama ranka, suverčiant kaltę žmogaus drovumui[14]), bet paprastai, jeigu išgirdusi komplimentą moteris sutrinka ir ima kaip nors nerišliai teisintis ar atsikalbinėti, vadinasi, komplimentas jos sąmonėje automatiškai įžiebė tam tikrą nemalonią diskusiją.

Jeigu pagirsite jos grožį, jos kūrybą ar dar ką nors, kas artima jos sielai, kur ji pasireiškia ir kas yra jos įkvėpta, tai moters sąmonėje akimirksniu kažkas ims tvirtinti, kad ji jokio pagyrimo nenusipelnė, o jūs, pasakęs komplimentą, – mulkis, jei iš tiesų taip manote. Nesuprasdama, kad dvasinis grožis švyti iš vidaus, kai ji tiesiog būna pati savimi, tokia moteris skuba kuo greičiau nusukti kalbą kitur ir atimti bet kokį peną iš savo sielos, kuriai gyvybiškai svarbu būti pripažintai ir pastebėtai.

Tai ir yra paskutinė užduotis, kurią turi atlikti tremtinė, grįžusi pas saviškius: pripažinti ne tiktai savo individualumą, savo ypatingą savastį ir priklausomybę tam tikram žmonių tipui, bet ir savo grožį – savo sielos pavidalą, ir suprasti, kad artumas tai laukinei būtybei pakeičia mus visus ir viską, ką ji bepaliestų.

Kai pripažįstame savo pačių laukinį grožį, jis tarsi atsitraukia į antrą planą, mes daugiau nebeskiriame jam tiek dėmesio, bet ir nesikratome jo, neatsižadame. Ar vilkė žino, kokia ji graži, kai daro šuolį? Ar katė suvokia, kaip žaviai ji atrodo tupėdama? Ar paukštį žavi tas garsas, kurį jis išgirsta, skleisdamas sparnus? Mokydamosi iš jų, mes paprasčiausiai elgiamės taip, kaip mums atrodo natūralu, ir nei slepiame savo prigimtinį grožį, nei jo atsižadame. Kaip ir visa, kas gyva, mes tiesiog esame, ir tiek.

Visų šių moterų ieškojimų ir atradimų varomoji jėga – paslaptinga aistra, kurią jos jaučia visiems laukiniams dalykams, viskam, kas joms iš prigimties artima. Mes šios traukos objektą pavadinome Laukine Moterimi; bet netgi tuomet, kai moterys nežino jos vardo, nenutuokia, kur ji gyvena, jos vis vien prie jos tiesiasi, nes myli ją visa širdimi. Moterys ilgisi jos, ir tas ilgesys virsta tiek postūmiu, tiek ir varomąja jėga. Būtent šis ilgesys verčia mus ieškoti Laukinės Moters tol, kol ją rasime. Tai nėra taip sunku, kaip gali iš pradžių pasirodyti, nes Laukinė Moteris irgi mūsų ieško. Mes – jos vaikai.

Paklydusi zigota

PER DAUGELĮ SAVO PRAKTIKOS METŲ aš įsitikinau, kad į šią priklausymo šeimai problemą kartais visai verta pažiūrėti lengviau, linksmiau, nes toks lengvabūdiškas požiūris paprastai padeda moteriai nusikratyti bent dalies skausmo. Todėl pradėjau pasakoti pacientėms šią savo sukurtą istoriją, kuri vadinasi „Paklydusi zigota“. Iš esmės ji padeda joms pažvelgti į savo kitonišką sandarą, pasitelkus gana išraiškingą metaforą. Štai kokia ta istorija.

Ar esate kada spėliojusi, kaip jums pasitaikė pakliūti į tokią keistą šeimą, kaip jūsiškė? Jeigu gyvenote kaip atskalūnė, jei buvote kitokia nei visi ar kiek keistoka, jei mėgstate vienatvę, jei verčiau renkatės pakraščius, o ne srovės vidurį, greičiausiai jums teko kentėti. Bet štai ateina metas išplaukti, pabėgti nuo viso to, pažvelgti į pasaulį kitokiu kampu, sugrįžti į šalį, kur būsite tarp savųjų.

Daugiau nebesikankinkite, nebespėliokite, kur ir kada suklydote. Palikite ramybėj klausimą, kodėl gimėte tarp tų žmonių, tarp kurių jūs gimėte, gana tų svarstymų ir spėlionių, *finis, terminado*, baigta. Nusiraminkite, parymokite valandėlę laivo priekyje, įkvėpkite gaivaus vėjo, dvelkiančio nuo jūsų gimtinės.

Daugelį metų moterys, gyvenančios mitinį Laukinės Moters archetipo gyvenimą, be garso raudodavo: „Na, ir kodėl gi aš tokia skirtinga? Kodėl man reikėjo gimti tokioje keistoje [ar bukoje] šeimoje?" Kaskart, kai jų gyvenimas jau būdavo bepražystąs kupliausiais žiedais, kas nors būtinai pabarstydavo ant žemės druskos, kad tiktai nieko neužaugtų. O visi tie draudimai, natūralių troškimų varžymas – tikra kankynė! Būdamos gamtos vaikai, jos turėdavo sėdėti užrakintos. Jeigu veržsaid į mokslus, joms liepdavo gimdyti vaikus. Jei norėdavo gimdyti vaikus – liepdavo pirma susirasti vietą gyvenime. Jei bandydavo ką nors išrasti – liepdavo būti praktiškoms. Jei trokšdavo atsidėti kūrybai – išgirsdavo, kad moters ruoša namie niekados nesibaigia.

Kartais jos stengdavosi būti geros ir atitikti labiausiai paplitusius to meto reikalavimus; ir tiktai daug vėliau suprasdavo, ko pačios iš tiesų nori ir kaip reikėtų gyventi. O tada jau, kad galėtų gyventi, ryždavosi skausmingoms netektims: palikdavo šeimas, sutuoktinius, kuriems būdavo prisiekusios ištikimybę iki karsto, darbus, turėjusius tapti tramplinais į kitus, dar labiau bukinančius, bet geriau mokamus darbus. Palikdavo savo svajones, išbarstytas pakeliui.

Neretai tokios moterys būdavo menininkės, kurios stengdavosi būti praktiškos ir aštuoniasdešimt nuošimčių savo laiko aukodavo darbui, kuris kasdien žalodavo jų kūrybingumą. Nors tokių sce-

narijų gali būti daug ir įvairių, vienas dalykas išlieka bendras: jas labai ankstyvoje vaikystėje apibūdino esant „kitokias“ – neigiama prasme. O iš tikrųjų jos buvo aistringos, savitos, smalsios ir turėjo sveikus instinktus ir buklų protą.

Taigi atsakymas į klausimus: „Kodėl aš?“, „Kodėl šioje šeimoje?“, „Kodėl aš kitokia, negu visi?“ – žinoma, tegali būti vienas: atsakymo į šiuos klausimus nėra. Tačiau ego reikalauja kokio nors peno, kitaip jis nesutinka nuo mūsų atstoti, todėl aš siūlau pasirinkti vieną iš trijų atsakymų. (Moteris gali pasirinkti, kurį nori, bet privalo pasirinkti bent vieną. Daugelis renkasi paskutinį, nors tinka bet kuris.) Taigi pasiruoškite. Štai atsakymai.

Mes gimėme taip, kaip gimėme, ir į tokias keistas šeimas, per kurias atėjome į šį pasaulį,

1) tiesiog šiaip sau (beveik niekas tuo netiki),

2) pagal Esybės nustatytą planą, kurio mūsų mažytės smegenėlės nepajėgia perprasti (daugeliui tokia mintis patinka), arba

3) dėl paklydusios zigotos sindromo (na... taip, galbūt... o kas tai yra?).

Savo šeimai jūs esate svetima. Jūs – su plunksnomis, jie – su žvynais. Jus traukia miškas, laukinė gamta, vidinis gyvenimas, išorinė didybė. Jiems svarbiausia – tvarkingai sulankstyti rankšluosčius. Jeigu tai jūsų ir jūsų šeimos atvejis, vadinasi, jūs – paklydusios zigotos sindromo auka.

Jūsų šeima juda lėtai ir vangiai, o jūs lekiat kaip vėjas; jie rėksniai, o jūs – tylenė, arba jie bežadžiai, o jūs – lakštingala. Jei jūs ką nors žinote, tai žinote. O jie reikalauja įrodymų ir trijų šimtų puslapių disertacijos ta tema. Viskas aišku, tai – paklydusios zigotos sindromas.

Niekad apie tai negirdėjote? Na, matote, vieną naktį virš jūsų gimtojo miesto skrido zigotų fėja, ir visos mažytės zigotos jos krepšelyje spurdėjo ir šokčiojo iš nekantrumo.

Jūs buvote skirta tėvams, kurie tikrai būtų jus supratę, bet, nelaimei, zigotų fėją pagriebė vėjo sūkurys, ir – ak! – jūs išsprūdote iš krepšelio ne virš to namo. Vartydamasi kūlvirstomis, jūs nukritote žemyn – stačiai į šeimą, skirtą visai ne jums. O jūsų „tikroji“ šeima gyveno dar už trijų mylių.

Būtent todėl jūs taip pamilote šeimą, gyvenusią už trijų mylių nuo jūsų namo. Kaip jums norėjosi, kad ponas ir ponia Toks ir Tokia būtų jūsų tėvai! Visai galimas daiktas, kad taip ir turėjo būti.

Štai kodėl jūs šokate čečiotką, eidama koridoriumi, nors esate kilusi iš knygų žiurkių šeimynos. Štai kodėl kaskart, kai grįžtate namo arba paskambinate, jūsų tėvus apima siaubas: „Kas dar jai šaus į galvą? – baiminasi jie. – Anąkart ji mus visai pribaigė. Vienas Dievas težino, ką dar ji gali iškrėsti. Ai!" Jus pamatę, jie užsidengia akis visai ne todėl, kad jūsų skleidžiama šviesa juos akina.

Jums reikia tik meilės. O jiems – tik ramybės.

Jūsų šeimos nariai dėl tam tikrų savų priežasčių (pripažįstamų prioritetų, nekaltybės, patirtų traumų, sudėjimo, psichinės ligos ar skrupulingai puoselėto nemokšiškumo) ne itin geba spontaniškai užmegzti ryšį su pasąmone, tad jūsų viešnagė namie, be jokios abejonės, išjudina jų sąmonėje archetipinį triksterio vaizdinį – sumaišties ir netvarkos kėlėją. Taigi nesuspėjus jums drauge dar nė duonos riekės perlaužti, triksteris jau kaip pašėlęs lekia sūkuriu, nenustygdamas kuo greičiau numesti kokį plauką į šeimos barščius.

Net jei jūs nuoširdžiai stengiatės neliūdinti šeimos, nemalonumų neišvengsite. Vos jus pamačius, jiems ima rodytis, kad visas pasaulis išsikraustė iš proto.

Jei tėvai nuolatos įsižeidę ir nepatenkinti, o vaikams atrodo, kad viskas, ką jie bedarytų, – negerai, vadinasi, šeimoje tikrai esama laukinių zigotų.

Naminė šeima trokšta tiktai vieno vienintelio dalyko, bet paklydusi zigota nė iš tolo nenutuokia, kas tai galėtų būti, o jei sužinotų, jai plaukai ant galvos pasistotų piestu.

Pasiruoškit, tuoj jums šią didžią paslaptį atskleisiu. Štai ko jie iš jūsų nori, štai tas paslaptingas, nesuvokiamas dalykas.

Tie jūsų nelaukiniai šeimynykščiai nori pastovumo.

Jie nori, kad šiandien jūs būtumėte visiškai tokia pati, kaip vakar. Kad bėgant laikui jūs nesikeistumėt, o liktumėte tokia, kaip buvote iš pradžių.

Paklauskite tėvų, ar jie norėtų pastovumo, ir jie atsakys: taip. Nejaugi visur ir visada? Ne, atsakys jie, tiktai ten, kur tai svarbu. Bet kokie bebūtų tie svarbūs dalykai jų vertybių skalėje, laukinei moteriškai prigimčiai jie paprastai reiškia tikrą prakeikimą. Deja, tai, kas „svarbu" jiems, visiškai nesuderinama su tuo, kas „svarbu" laukiniam vaikui.

Reikalauti pastovaus elgesio ir manierų – nepakeliamas nuosprendis Laukinei Moteriai, kurios stiprybė yra gebėjimas prisitaikyti prie aplinkos pokyčių, išradingumas, šokis, urzgimas, staugimas, gilus instinktyvus gyvenimas, kūrybinė ugnis. Jai pastovumas neturi nieko bendro su vienodumu, veikiau tai – nuolatinė kūryba, amžinas budrumas, akylumas, lankstumas ir vikrumas.

Jeigu reikėtų vienu žodžiu įvardyti esminę Laukinės Moters savybę, be kurios ji nebebūtų savimi, tai tas žodis būtų – reakcija. Jo angliškas atitikmuo *response* kilęs iš lotynų ‘padaryti įžadą, pažadėti'; čia ir slypi Laukinės Moters jėga. Jautrus ir miklus jos reagavimas yra nuolatinis pažadas ir įžadas kūrybinėms galioms, kas jos bebūtų – *Duende*, dvasia-goblinas, besidangstantis aistra, ar Grožis, Menas, Šokis, ar Gyvenimas. O mums ji žada, – jei tik mes neprieštarausime, – leisianti gyventi. Gyventi visavertį, pilnakraujį gyvenimą, gyventi jautriai ir pastoviai.

Išeitų, kad paklydusi zigota prisiekia ištikimybę ne savo šeimai, o vidiniam savo Aš. Štai kodėl ji jaučiasi draskoma į skirtingas puses, tarsi jos motina vilkė trauktų ją nutvėrusi už uodegos, o pasaulietinė šeima laikytų įsikibusi už rankų. Neilgai trukus ji jau rėkia iš skausmo, urzgia ir kandžioja save ir aplinkinius, o galiausiai – nutyla tarsi be žado. Pažvelkite tada jai į akis ir pamatysite *ojos del cielo*, dangaus akis, – akis žmogaus, kurio jau čia nebėra.

Nors vaiko socializacija – labai svarbus dalykas, bet nužudyti vidinę *criatura* – tai nužudyti patį vaiką. Vakarų Afrikoje tikima, kad žiaurus elgesys su vaiku gali priversti jo sielą pasitraukti iš

kūno: kartais – vos per kelias pėdas į šoną, o kartais – daugelio dienų kelio atstumu.

Žinoma, vaiko sielos poreikius reikia derinti su saugumo ir fizinės priežiūros reikmėmis bei su atidžiai apsvarstytais „gero elgesio“ reikalavimais; vis dėlto man visuomet labai neramu dėl pernelyg gerai besielgiančių vaikų: mat itin dažnai jų akyse pastebimas „silpnos sielos“ žvilgsnis. Kažkas jiems negerai. Juk sveika siela paprastai persišviečia kiaurai *personą,* o kartais – netgi akinamai žėri. Bet kai patirta trauma didelė, siela pasitraukia.

Kartais ji nuplaukia arba nulekia taip toli, kad tenka ilgai ir kantriai maldauti ir įkalbinėti, kad grįžtų. Prireikia ir nemažai laiko, kol tokia siela įgis pakankamai pasitikėjimo ir pasiryš sugrįžti, bet sugrąžinti ją – įmanoma. Tam būtinos kelios sąlygos: absoliutus sąžiningumas, ištvermė, švelnumas, gerumas, pykčio atoslūgis ir humoras. Šių savybių sąskambis ir parvilioja sielą namo.

Ko reikia sielai? Jos poreikiai kyla iš dviejų sričių: gamtos ir kūrybingumo. Šiuose dviejuose pasauliuose gyvena *Na'ashjé'ii Asdzáá*, Vorė, – didžioji dinės genties kūrybos dvasia. Ji rūpinasi savo gentimi ir ją globoja. Be kita ko, ji moko žmones mylėti grožį.

Sielos poreikiai saugomi trijų senų (arba jaunų, nelygu kokia tuo metu diena) seserų – Kloto, Lachesės ir Atropės – trobelėje; jos verpia raudonąjį moters gyvenimo siūlą – aistros giją. Jos audžia atskirus moters gyvenimo amžius, užmegzdamos siūlą ten, kur baigiasi vienas ir prasideda kitas. Sielos poreikiai slypi ir medžioklės deivių Dianos ir Artemidės valdomose giriose; jos abi yra vilkės, įkūnijančios gebėjimą susekti, persekioti ir atgauti įvairius dvasios aspektus.

Sielos poreikius tvarko actekų deivė *Coatlicue*, moterų savarankiškumo globėja, kuri gimdo tupėdama arba abiem pėdom remdamasi į žemę. Ji moko moterį gyventi vieną. Ji kuria naujagimius, vadinasi, ir naujas gyvenimo galimybes, bet ji taip pat yra ir motina mirtis: jos sijonas apkarstytas kaukolėmis, kurios sulig kiekvienu žingsniu barška kaip barškuolės kauliukai – tai ir yra kaukolės barškučiai. Be to, šių barškučių garsas dar primena

krintančius lietaus lašus, tad simpatinio rezonanso dėka jie prišaukia žemei lietų. Ši deivė globoja visas vienišas moteris, o ypač tas, kurios tiek *mágia*, sklidinos tokių galingų minčių ir idėjų, kad privalo gyventi atskirai, atokiai nuo visų kitų, kad mažiau badytų akis kaimo bendruomenei. *Coatlicue* – ypatinga atsiskyrėlių moterų patronė.

Kuo daugiausia minta siela? Ką gi, tai iš dalies priklauso nuo individualaus žmogaus, bet esama tam tikrų bendrų derinių. Tai dvasinė makrobiotika. Kai kurioms moterims būtinai reikia oro, nakties, saulės šviesos ir medžių. Kitas pasotinti tegali žodžiai, popierius ir knygos. Trečioms svarbiausia – spalvos, formos, šešėliai, molis. Yra moterų, kurioms privalu šokinėti, lankstytis ir bėgioti, nes jų sielos reikalauja šokio. O kitos tetrokšta tyliai atsiremti į medžio kamieną ir ramiai pastovėti.

Yra dar vienas svarbus dalykas, kurio negalime nutylėti. Paklydusios zigotos mokosi išgyventi. Mat tikrai nelengva metų metus praleisti apsuptai žmonių, nesugebančių padėti tau suklestėti. Taigi išmokti meno išgyventi – nemenkas laimėjimas; juk daugeliui šis žodis taip ir lieka tuščias garsas. Vis dėlto žmogui bręstant ateina toks etapas, kai pavojus gauti sunkią dvasinę traumą jau iš esmės nebegresia. Tuomet metas pereiti į kitą pakopą po išgyvenimo: gydytis žaizdas ir *suklestėti*.

Jeigu užstrigsime išgyvenimo stadijoje ir nebepakilsime į klestėjimo pakopą, tai labai save nuskriausime, susitelkdami tik į savo asmenį, o savo įtaką pasaulyje sumažinsime daugiau nei perpus. Kartais žmogus taip didžiuojasi išgyvenęs, jog tai ima kliudyti tolesnei kūrybinei jo asmenybės raidai. O kartais žmonės tiesiog bijo atsisveikinti su *išgyvenusiojo* statusu ir žengti toliau; šiaip ar taip, tai juk ypatingas statusas, tarsi įrodantis tavo vertę ir sugebėjimus, kuriais drąsiai gali didžiuotis.

Užuot pavertus mokėjimą išgyventi savo gyvenimo centru, verčiau laikyti tai viena iš savo stiprybių, tačiau tikrai ne pagrindine. Žmogus nusipelno daugybės nuostabių prisiminimų, apdovanojimų ir puošmenų už tai, kad gyveno, – gyveno visavertį gyvenimą ir įveikė daugybę sunkumų. O kai grėsmė praeina,

svarbu nepakliūti į kitokio pobūdžio spąstus: neimti savęs vadinti vardais, gautais pačiu sunkiausiu savo gyvenimo laikotarpiu. Tokia nuostata gali mus labai smarkiai riboti. Tikrai neverta sielos tapatybės pagrindu imti vien žygdarbių, pergalių ir praradimų, išgyventų pačiais blogiausiais laikais. Nors išgyvenimo menas gali taip užgrūdinti moterį, kad ji pasidarys kieta it džiovinta jautiena, bet ateina toks metas, kai tapatinimasis vien su gebėjimu išgyventi pradeda kliudyti kitokiai asmenybės raidai.

Kai moteris tolydžio kartoja: „Aš išgyvenau“, – nors metas, kada tai buvo aktualu, seniai praėjęs, aišku, ko reikės imtis toliau. Reikia liautis kabinusis į išgyvenusios archetipą, antraip nieko naujo nepavyks išauginti. Tai panašu į gajų mažytį augalėlį, įsigudrinusį be vandens, saulės ir trąšų išleisti mažą kietą žalią lapelį. Nepaisant nieko.

Tačiau kai sunkūs laikai praeina, ateina metas klestėti, o tai reiškia – prisitaikyti prie kitokių sąlygų: prie gausybės šviesos ir trąšų, ir pasinaudojant visu tuo, išleisti vešlius, kuplius lapus ir kvepiančius žiedus. Todėl verčiau vadintis vardais, skatinančiais mus laisvai keroti ir augti. Tai ir yra klestėjimas. Tai ir buvo mums skirta.

Vienas iš būdų žmogui pažvelgti į savo gyvenimą kitaip, nekasdieniškai, yra ritualai: ar tai būtų Purimas, ar Adventas, ar mėnulio nusileidimas į žemę. Ritualo metu sušaukiamos krūvon, suskirstomos ir apmaldomos visos žmogaus gyvenime susikaupusios pamėklės ir šešėliai. Yra vienas ypatingas įvaizdis iš *El Día de los Muertos*, Mirusiųjų dienos, paminėjimo, kuris itin pagelbsti moterims, pereinančioms nuo išgyvenimo į klestėjimo fazę. Jis remiasi *ofrendas* apeigomis; o pastarieji yra altoriai, skirti jau išėjusiems iš gyvenimo. *Ofrendas* – tai paminklai, kuriami pagerbti ir išreikšti šilčiausius jausmus tiems mūsų mylimiems žmonėms, kurie jau nebevaikšto šia žeme. Esu pastebėjusi, kad daugeliui moterų labai pravartu pastatyti tokį *ofrenda* tai mažai mergytei, kokia ji pati kadaise buvo, taip pagerbiant jos herojiškumą.

Dažnai moterys susirenka įvairiausius niekučius, laiškus, drabužėlius, žaislus, primenančius kokius nors įvykius ar šiaip susijusius

su vaikyste, kurią jos norėtų pavaizduoti. Jos pačios sukuria savo *ofrenda*, papasakoja kokią nors su juo susijusią arba nesusijusią istoriją, o paskui palieka visa tai – tiek, kiek jos nori. Tai – patirtų sunkumų, drąsos ir pergalių prieš negandas atminimas.[15]

Šitoks požiūris į praeitį padeda pasiekti iškart kelis tikslus: jis sukuria distanciją, leidžia pažvelgti į praeitį su gailesčiu ir atjauta, parodyti ir iškiloti tai, ką patyrėme, ką iš to sukūrėme, kuo galime žavėtis. Būtent žavėjimasis praeitimi, užuot ja gyvenus, ir išlaisvina asmenybę.

Ilgiau nei reikia likti išgyvenusiu vaiku – vadinasi, pernelyg susitapatinti su sužeistojo archetipu. Tiktai įsisąmoninusios žaizdą, tegu ją ir įamžiname, galime įžengti į klestėjimo fazę. O juk būtent klestėti ir buvo mums skirta šioje žemėje. Mes, moterys, nuo gimimo turime teisę klestėti, o ne vien tiktai džiaugtis tuo, kad išgyvenome.

Todėl nesigūžkite ir nenorėkite prasmegti skradžiai žemės, jeigu jus vadina balta varna, išsišokėle, vieniša vilke. Trumparegiai laiko maištingas sielas grėsme visuomenei. Tačiau per daugelį amžių neginčijamai įrodyta, jog būti kitokiai nei visi, išskirtinei, – vadinasi, neišvengiamai atsidurti priekinėse pozicijose ir beveik garantuotai atlikti ką nors originalaus bei vertingo, kas apčiuopiamai praturtintų visuomenę.[16]

Ieškodamos vadovės ar patarėjos, jokiu būdu neklausykite bailių ir menkystų. Būkit jiems gera, atlaidi, protarpiais pameilikaukite, pamaloninkite, bet tiktai neklausykite jų patarimų.

Jeigu jus apšaukė įžūlia, nepataisoma, nepagarbia, klastinga, maištininke, nevaldoma, akiplėša, – vadinasi, einate teisinga linkme. Laukinė Moteris kažkur netoliese.

O jeigu niekas niekada jūsų taip nevadino, – dar turite laiko. Ugdykite savyje Laukinę Moterį. *Ándele!* Pirmyn ir dar kartą pirmyn!

VII SKYRIUS

Kūno džiaugsmai: laukinis kraujas

Mane visuomet nepaprastai žavėjo, kaip vilkai, smagiai bėgiodami ir dūkdami, stumdosi ir atsimuša vienas į kitą: seni vilkai tai daro vienaip, jauni – kitaip, liesi, stori, ilgakojai, riestauodegiai, nulėpausiai, šlubiai ir kreivakojai – vėlgi savaip. Kiekvienas iš jų pasižymi savita kūno sandara bei jėga, savotišku grožiu. Visi gyvena ir žaidžia taip, kaip nori ir kaip sugeba. Nė vienas nesistengia būti kitoks, nei yra.

Kartą šiaurėje stebėjau vieną seną vilkę, beturinčią jau tik tris kojas; ji vienintelė įstengdavo prasisprausti į plyšį tarp uolų, gausiai prižėlusį mėlynių. Kitąkart mačiau sėlinančią pilką vilkę – staiga ji pašoko ir švystelėjo it žaibas: sekundę po šuolio jos kūnas ore atrodė lyg sidabrinis lankas! Pamenu ir dar vieną – jauną dailią vilkę, ką tik atsivedusią jauniklių; jos pilvas dar tebebuvo kiek nukaręs, bet ji gracingai it šokėja liuoksėjo per apsamanojusią liulančią pelkę.

Tačiau, nepaisant viso vilkų grožio, jėgos bei ištvermės, apie juos neretai sakoma: „O, jie per daug godūs, jų dantys baisiai aštrūs, o apetitas – nepasotinamas!“ Panašiai kalbama ir apie moteris; atrodytų, lyg pasaulyje teturi teisę gyvuoti tiktai vienokio

temperamento ir tiktai saikingo apetito būtybės. Be to, pernelyg dažnai pagal tai, kiek moters apimtys, ūgis, eisena, figūra ir pan. atitinka tam tikrą visuotinai pripažintą idealą, sprendžiama apie jos moralines savybes – dorą arba pagedimą. Bet kai moters įpročiai, manieros ir apimtys sugrūdami į tuos vienintelius grožį ir tinkamą elgesį nustatančius „idealo" rėmus, tai jos kūnas ir dvasia įkalinami, o moteris netenka laisvės.

Instinktyviajai dvasiai kūnas yra tarsi daviklis, informacinis tinklas, pranešėjas, apimantis daugybę komunikacinių sistemų: širdies ir kraujagyslių, kvėpavimo, griaučių, vegetacinę nervų sistemą, nekalbant jau apie emocinę ir intuityviąją. Vaizduotės pasaulyje kūnas yra galinga mašina, dvasia, gyvenanti kartu su mumis, savarankiška gyvybės apraiška. Pasakose, kuriose žmogaus kūną dažnai simbolizuoja įvairūs nepaprastais gebėjimais bei savybėmis apdovanoti magiški objektai, dažnai vaizduojama, jog kūnas turįs dvi poras ausų: vieną – girdėti žemiškojo pasaulio garsams, o kitą – klausytis sielos balso; taip pat dvi poras akių: vieną – įprastam regėjimui, o kitą – aiškiaregystei; ir dvejopą jėgą: raumenų jėgą ir neįveikiamą dvasios stiprybę. Šitokių kūno turimų „porų" būtų galima išvardyti ir daugiau.

Kūno sandarą bei funkcionavimą aiškinančios filosofinės sistemos, kaip antai Feldenkraiso metodas, Adžurveda bei kitos, tvirtina, esą kūnas turįs ne penkis, o šešis pojūčius. Per odą ir po ja esančius audinius jis jaučia ir fiksuoja viską, kas dedasi aplinkui. Panašiai kaip Rozetės akmuo, kūnas yra nelyginant gyvas metraštis, kuriame surašyta viskas: dovanotas gyvenimas, atimtas gyvenimas, trokštamas gyvenimas ir pagydytas gyvenimas, – tereikia mokėti perskaityti. Jis labai vertingas todėl, kad geba tiksliai fiksuoti staigias reakcijas, giliai jausti ir numatyti ateitį.

Kūnas – įvairiakalbė būtybė. Jis byloja per spalvas ir temperatūrą: parausta ką nors atpažinus, švyti įsimylėjus, papilkėja iš skausmo, įkaista susijaudinus, atšąla dvejojant. Jis kalba nuolatos lengvai šokdamas, kartais – siūbuodamas, kartais – virpėdamas arba krūpčiodamas. Jo kalba – tai ir besidaužanti širdis, ir staiga sugedusi nuotaika, ir tuštumos jausmas po krūtine, ir vilties antplūdis.

Kūnas viską atmena; atsimena kaulai, sąnariai, netgi mažasis pirštelis – ir tas atsimena. Atmintis vaizdų ir jausmų pavidalu glūdi pačiose ląstelėse. Todėl kūnas prisisunkęs atminties tarsi permirkusi kempinė: tereikia ją spustelėti, išgręžti, netgi vos prisiliesti – ir prisiminimai paplūs nevaržoma srove.

Neįvertinti šios kūno didybės, kokiais nors būdais suvaržyti jo vertę bei grožį – vadinasi, išplėšti iš jo teisėtą dvasią, teisėtą pavidalą, teisėtą džiaugsmą. Kai tave laiko bjauria ar atstumia vien todėl, kad tavo grožis netelpa į mados nustatytus rėmus, tai skaudžiai pakerta natūralų gyvenimo džiaugsmą, kuris yra laukinės prigimties dalis.

Moterys tikrai turi pagrindo priešintis bet kokiems psichologiniams bei fiziniams standartams, kurie žaloja sielą ir ardo santykius su laukine dvasia. Akivaizdu, kad moterys iš prigimties, instinktyviai kur kas labiau vertina kūno ir dvasios gyvybingumą, reakciją, jautrumą ir ištvermę, o ne atitikimą kokioms nors išorinėms normoms. Tai nereiškia, kad turėtume išvis nekreipti dėmesio į tai, kas vienos ar kitos kultūros laikoma grožiu; tiesiog reikėtų nubrėžti platesnes ribas, kurios apimtų visas grožio formas, pavidalus ir funkcijas.

Kūno kalba

Kartą mudvi su bičiule dviese pasakojome istoriją apie tai, kaip kiekviena iš mudviejų savo ruožtu atradome ir įvertinome nepaprastas iš savo giminės paveldėtas dovanas. Toji istorija vadinosi „Kūno kalba“. Opalanga yra afroamerikiečių kilmės *griotė*. Ji labai aukšto ūgio ir nepaprastai liekna – nelyginant kukmedis. Aš – *una Mexicana*, nedidukė, kresna, apkūnoka. Negana to, kad vaikystėje mano bičiulė kentėjo patyčias dėl savo aukšto ūgio, jai dar aiškindavo, kad tarpelis tarp jos priekinių dantų esąs ženklas, rodantis, jog ji – melagė. O mane įtikinėjo, kad tokia kūno sandara bei apimtis liudijanti mano menkavertiškumą bei nežabotą būdą.

Šitaip pakaitomis pasakodamos apie savo kūnus, mudvi prisiminėme, kiek visokiausių priekabių bei patyčių turėjome iškęsti per

visą savo gyvenimą vien dėl to, kad, daugialypio „jie“ manymu, mūsų kūnai tariamai turį pernelyg daug šio ar per mažai ano. Mūsų pasekta istorija – tai gedulo giesmė kūnams, kuriais mums nebuvo leista džiaugtis. Mudvi lingavome, šokome, žiūrėjome viena į kitą. Kiekviena matėme, jog antroji – nepaprastai graži ir paslaptinga, ir stebėjomės, kaip kam nors galėjo pasirodyti kitaip?

Ir kaip aš apstulbau išgirdusi, jog užaugusi Opalanga nukeliavo į Vakarų Afriką – į Gambiją, ir rado ten savo protėvių gentį, kurios daugelis narių – ar ne stebuklas! – buvo aukšti ir liekni it kukmedžiai, su tarpeliais tarp priekinių dantų. Ten ji sužinojo, kad šitas tarpelis vadinamas *Sakaya Yallah*, „Dievo vartais“, ir laikomas... išminties požymiu!

Ir kaip ji nustebo, kai papasakojau, kad jau suaugusi nukeliavau į Tehuantepeko sąsmauką Meksikoje ir sutikau ten nemažai savo giminaičių. Pasirodė – ar ne stebuklas! – kad visos mano genties moterys – tikros milžinės: stiprios, temperamentingos ir tikrai įspūdingų apimčių. Jos plekšnojo mane[1] ir pešiojo, tiesiai stebėdamosi, kodėl aš tokia liesa?! Gal aš per mažai valganti? Gal sirgau? Reikėtų pasistengti pasitaisyti, aiškino jos man, nes moteris – tai *La Tierra*, ji turi būti apvali kaip pati Žemė, nes Žemei juk reikia tiek visko išlaikyti![2]

Taigi mūsų pasakojimai, kaip ir gyvenimas, kaip mūsų biografijos, prasidėjusios nuo slegiančios ir gniuždančios patirties, baigėsi džiugiu ir galingu atgautos savigarbos ir savo vertės pajautimu. Opalanga dabar jau žino, kad aukštas jos ūgis – tai grožio pamatas, kad jos šypsenoje švyti išmintis, o lūpomis bet kurią akimirką gali prabilti Dievo balsas. Aš savo ruožtu žinau, kad mano kūnas kresnas todėl, kad yra artimas žemei, kojos tvirtai remiasi į ją, o kūnas – tai indas, skirtas sutalpinti ir pakelti be galo daug. Galingi ir stiprūs žmonės, gyvenantys anapus mūsiškės Jungtinių Valstijų kultūros ribų, išmokė mus iš naujo vertinti savo kūnus, ryžtingai atmesti bet kokias mintis ar kalbas, juodinančias ir niekinančias mūsų kūno paslaptis arba nepripažįstančias moters kūnui pažinimo įrankio galių.[3]

Mėgautis įvairiausiomis pasaulyje esamo grožio formomis – tai visoms moterims skirtas gyvenimo džiaugsmas. Propaguoti tiktai

vieną kurį grožio pavidalą – vadinasi, nepastebėti gamtos įvairovės. Juk nebūna tiktai vienos rūšies paukščių giesmininkų, vienos rūšies spygliuočių, vienos veislės vilkų. Nebūna vienodų vaikų, vienodų vyrų, vienodų moterų. Lygiai taip nebūna ir vienodos krūtinės, vienodos talijos, tokio paties atspalvio odos.

Manoji bendravimo su stambiomis meksikietėmis patirtis privertė mane smarkiai suabejoti visa analitinių teiginių apie skirtingą moterų figūrą, formas, o ypač – svorį, visuma apskritai. Viena sena psichologų nuvalkiota „tiesa" pasirodė kaip reta groteskiška ir klaidinga: tai buvo tvirtinimas, esą visos apkūnios moterys ko nors godžiai gviešiasi, esą kiekvienoje iš jų „uždaryta liesa moteris, trokštanti išsiveržti į laisvę". Kai aš pakišau šitą metaforą apie „uždarytą liesą moterį" vienai iš galingųjų Tehuano genties matronų, ji pažvelgė į mane aiškiai nustebusi. Ar aš turinti omenyje „piktosios dvasios apsėdimą?[4] Kas gi galėjo įvaryti moters vidun šitokį bjaurų daiktą?" – stebėjosi jinai. Ji niekaip neįstengė suvokti, kaip „gydytojai" ar kas nors kitas galėjo pamanyti, jog moters viduje esanti įkalinta kita būtybė vien todėl, kad toji moteris iš prigimties stambi.

Aišku, patologiniai ir sunkiai įveikiami apsirijimo priepuoliai, darkantys ir žalojantys moters kūną bei jo įvaizdį, yra realus ir tragiškas dalykas, tačiau daugumai moterų tai tikrai nėra norma. Dažniausiai moterys būna stambios ar smulkios, storos ar plonos, žemos ar aukštos paprasčiausiai todėl, kad kūno sudėjimą paveldėjo iš savo giminės – jei ir ne iš pačių artimiausių giminaičių, tai iš savo protėvių, gyvenusių prieš vieną ar dvi kartas. Juodinti ar peikti fizines moters paveldėtas savybes – vadinasi, kurti vis naujas savimi nepatenkintų, neurotiškų moterų kartas. Žeminantys, nepagrįsti tvirtinimai apie moters paveldėtą kūno sandarą atima iš jos bent keletą nepaprastai svarbių ir neįkainojamų psichologinių bei dvasinių vertybių. Pirmiausia – ji netenka galimybės didžiuotis iš protėvių paveldėta savo kūno sandara. Jei ji pratinama niekinti šį kūnišką paveldą, tai radikaliai ir drastiškai nutraukiama jos fizinės tapatybės su likusiąja šeimos dalimi jungtis.

Kaip gali moteris, įpratinta neapkęsti nuosavo kūno, mylėti savo motinos kūną[5], tokį panašų į jos pačios, savo močiutės, savo

dukterų kūnus? Kaip ji gali mylėti kūnus kitų artimų moterų (ir vyrų), paveldėjusių savo giminės fizinės sandaros bruožus bei sudėjimą? Šitaip užpuldinėjama moteris praranda galimybę teisėtai didžiuotis priklausomybe bei artumu savo šeimai ir džiaugtis įgimtu savo kūno ritmu bei jame jaučiamu skambėjimu, nesvarbu, kokio ūgio ar stambumo ji būtų. Iš esmės moterų kūno niekinimas – tai toli siekiantis puolimas prieš moteris, tiek gyvenusias anksčiau, tiek ir gyvensiančias vėliau.[6]

Griežti ir kategoriški vertinimai bei standartai, apibrėžiantys tai, koks kūnas visuomenėje laikomas priimtinu, sukuria ištisą besikūprinančių aukštaūgių merginų, ant aukštų kulniukų stypčiojančių mažyčių moteryčių, juodai besirengiančių, tarsi amžinai ko nors gedėtų, apkūnių moterų ir liesų moteriškių, besipučiančių tarsi gyvatės, bei visaip kitaip besimaskuojančių kitokios išvaizdos moterų naciją. Suardydami instinktyvų moters prisirišimą prie paveldėto kūno, pakertame jos pasitikėjimą savimi. Tai verčia ją nuolatos abejoti savo verte, o savigarbos pamatu laikyti ne tai, kas ji yra, o tai, kaip ji atrodo. Tuomet ji daugybę energijos išeikvoja skaičiuodama, kiek kalorijų suvartojo, ir grauždamasi dėl to, ką rodo svarstyklės arba kokia jos liemens apimtis. Tokia moteris nuolatos susirūpinusi, susinervinusi, o tai savo ruožtu sąlygoja visą jos veiklą, planus bei ketinimus. Instinktų pasaulyje neįmanoma net įsivaizduoti, kad moteris skirtų šitiek dėmesio savo išvaizdai.

Aišku, visiškai pagrįsta ir prasminga stengtis palaikyti fizinę savo sveikatą bei stiprybę, rūpintis, kad kūnas gautų kuo daugiau ir kuo įvairesnio maisto.[7] Visgi tenka sutikti, kad daugelio moterų viduje iš tiesų slypi kažkokia „alkana“ būtybė. Tačiau ji alksta ne todėl, kad norėtų būti tam tikro didumo, storumo ar ūgio, atitikti tam tikrą stereotipą; moterų alkio objektas – visiškai kitoks visuomenės požiūris į jas. „Alkanoji“ būtybė jų viduje trokšta būti gerbiama ir pripažinta[8], bent jau išvengti nuolatinio spraudimo į kokį nors stereotipą. Jeigu toji moteris viduje tikrai „veržiasi laisvėn“, tai ji veikiausiai trokšta išsivaduoti nuo nepagarbių bandymų iš šalies svetimais matais matuoti jos kūną, jos veidą, jos amžių.

Polinkis moterų kūno įvairovę laikyti patologija rodo giliai įsišaknijusį išankstinį neigiamą nusistatymą, būdingą daugeliui psichologų teoretikų, o pirmiausia – Freudui. Antai jo sūnus Martinas Freudas knygoje apie savo tėvą Sigmundą pasakoja, kaip visa jo šeima nemėgusi storų žmonių ir nuolatos iš jų šaipydavusis.[9] Tokio Freudo požiūrio priežasčių aptarimas išeina už šios knygos rėmų; vis dėlto sunku įsivaizduoti, kaip šitokį požiūrį turintis žmogus būtų galėjęs nešališkai vertinti moterų kūną.

Šiaip ar taip, tenka pripažinti, kad nemažai psichologų praktikų iki šiol laikosi panašių nuostatų ir toliau vieni kitiems perdavinėja šitokį šališką požiūrį į natūralų, įgimtą žmogaus kūną, skatindami moteris nuolatos skrupulingai kontroliuoti savo figūrą, užuot stengusis palaikyti subtilesnius, gilesnius santykius su savo kūnu. Nuolatinis perdėtas rūpinimasis savo figūra atima iš moters didelę dalį jos kūrybinės energijos ir kliudo atsiduoti kitiems dalykams.

Šitoks moterų vertimas bet kokiais būdais performuoti savo kūną paradoksaliai primena bandymus nukasti, išdeginti, sluoksnis po sluoksnio nulupti, iki pat kaulų nurėžti ir motinos Žemės kūną. Ten, kur žalojama moterų dvasia bei kūnas, paprastai atitinkamai žalojama ir kultūra bei visuomenė, o galiausiai – ir pati Gamta. Tikroji holistinė psichologija visus pasaulius laiko tarpusavyje susijusiais, o ne atsietais organizmais. Tad nieko nuostabaus, kad mūsų visuomenėje egzistuoja problema, kylanti iš pastangų perdirbti moteriai natūraliai gamtos duotą kūną, taip pat analogiška problema – pastangos perdirbti bei keisti natūralų kraštovaizdį, o galiausiai – ir mėginimai suardyti bei nustekenti kultūrą, suskaldyti ją į madingas dalis. Ir nors moteris negali per vieną dieną sustabdyti kultūros bei žemės darkytojų, ji gali bent jau liautis panašiai elgtis su savo kūnu.

Laukinė prigimtis niekuomet neatleis ir nepateisins kūno, žemės ar kultūros žalojimo. Laukinė prigimtis jokiu būdu nesutiks kankinti kūno vien tam, kad įrodytum esanti šio to verta, galinti save kontroliuoti, turinti valios, sugebanti susikurti sau dailesnę išvaizdą arba brangiau save parduoti.

Moteris negali tikėtis didesnio visuomenės supratimo vien pasakiusi jai: „Pasikeisk!“ Tačiau ji gali pakeisti savo pačios požiūrį į save, tokiu būdu nukreipdama šalin žeminančias aplinkinių nuostatas. Bet tai įmanoma tiktai atsikovojus savo kūną. Tam reikia leisti sau mėgautis natūraliais kūno džiaugsmais, daugiau nepasiduodant visuotinėms iliuzijoms, esą laimė skirta tik tam tikro sudėjimo bei amžiaus žmonėms, nieko nelaukti ir nedelsiant daryti tai, ko norisi, susigrąžinti sau tikrąjį gyvenimą ir nesivaržant bei nesibaiminant gyventi plačiai ir energingai. Šitoks dinamiškas savęs vertinimas ir pagarba sau pamažu tampa ir visuomenės pokyčių pradžia.

Kūnas stebuklinėse pasakose

Daugelyje mitų bei pasakų kalbama apie silpną, trapų, tačiau laukinį ir nevaržomą žmogaus kūną: tai ir graikų mitas apie Hefaistą – šlubą kalvį, nepaprastai nagingą brangiųjų metalų meistrą; ir meksikiečių mitas apie Hartarą, turintį dvigubą kūną; ir mitas apie Venerą, gimusią iš jūros putos; ir pasaka apie neūžaugą siuvėją – bjaurų pažiūrėti, bet gebantį kurti gyvenimą iš naujo; ir sakmė apie Milžino Kalno moteris, kurioms peršamasi dėl jų nepaprastos jėgos; ir pasaka apie berniuką nykščiuką, stebuklingu būdu sugebantį nukakti į įvairias vietas, ir daugybė kitų istorijų.

Kai kurie stebuklingi daiktai pasakose pasižymi nepaprasta pagava bei sugebėjimu greitai įveikti didelius atstumus. Tai gana taiklios fizinio kūno metaforos, pavyzdžiui, stebuklingas lapas, skraidantis kilimas arba debesis. Kartais stebuklingi apsiaustai, batai, gobtuvai, skrybėlės ar šalmai padaro veikėjus nematomus, neįveikiamus, aiškiaregius ir pan. Visi jie – archetipiniai giminaičiai. Kiekvienas iš šių daiktų teikia fiziniam kūnui progą pasidžiaugti gilesne įžvalga, jautresne klausa, didesnėmis judėjimo galimybėmis arba tam tikrą apsaugą sielai ir dvasiai.

Greičiausiai dar iki atsirandant vežimams, važiuoklėms ir karietoms, dar prieš prijaukinant kinkomus bei jojamus gyvulius, stebuklingas daiktas, pasirodantis šiame motyve, bus simbolizavęs

šventąjį kūną. Tam tikri rūbai, amuletai, talismanai arba kitokie daiktai, tinkamai su jais elgiantis, galėdavo perkelti žmogų per upę arba nugabenti į pasaulio kraštą.

Neprilygstamas sensorinių bei dvasinių natūralaus fizinio kūno savybių simbolis pasakose yra stebuklingas skraidantis kilimas. Pasakos, kuriose vaizduojamas šis stebuklingas daiktas, atspindi nevisiškai sąmoningą mūsų visuomenės požiūrį į žmogaus kūną. Iš pradžių skraidantis kilimas atrodo besąs paprastas ir nevertingas. Bet atsisėdus ant jo per vidurį ir ištarus: „Skrisk!" – kilimas akimirksniu suvirpa, truputėlį pakyla, kurį laiką kabo ore nejudėdamas, o paskui tik švyst! – ir skrenda, perkeldamas savo keleivį į kitą vietą ar veiksmo centrą, keisdamas jo požiūrį bei praturtindamas žinias.[10] Kaip ir mūsų kūnas, gebantis susijaudinti, atpažinti ir kaupti jutiminę patirtį, pavyzdžiui, klausantis muzikos, mylimo žmogaus balso ar pajutus kokį nors ypatingą aromatą, gali nugabenti mus kur tik panorėsime.

Pasakose, kaip ir mituose, stebuklingasis kilimas įkūnija tam tikrą judėjimo atmainą, tačiau ne paprastą, o ypatingą – jos dėka mes galime pamatyti ne tiktai žemiškąjį, bet ir požeminį pasaulį. Rytiečių pasakose tai yra dvasinės šamanų kelionės transporto priemonė. Juk kūnas nėra koks nors nejudrus, bukas daiktas, iš kurio nelaisvės mes veržiamės ištrūkti. Tereikia pakeisti požiūrį, ir jis taps kosminiu laivu, elektronų sankryža atomo viduje, nervinių gijų rezginiu, nukeliančiu mus į kitus pasaulius bei kitokius išgyvenimus.

Be skraidančio kilimo, esama ir kitokių kūno simbolių. Vienoje pasakoje, kurią man pasekė Fahtah Kelly, jų net trys. Ji vadinasi tiesiog „Pasaka apie skraidantį kilimą".[11] Joje pasakojama apie tai, kaip sultonas išsiuntęs tris savo sūnus, kad surastų ir pargabentų „patį nuostabiausią daiktą pasaulyje". Tas iš brolių, kurio radinys bus pripažintas vertingiausiu, ir paveldėsiąs visą karalystę. Vienas iš brolių, ilgai ieškojęs, grįžo nešinas dramblio kaulo burtų lazdele, kuria mostelėjus galima išvysti ką tik nori. Antrasis brolis pargabeno obuolį, kurio aromatas gali pagydyti visas ligas. O trečiasis parnešė stebuklingą kilimą, galintį nugabenti žmogų į bet kokią vietą, kur tik pagalvosi.

„Tai kas gi užvis geriausia? – paklausė sultonas. – Galimybė viską pasaulyje regėti? Mokėjimas gydyti ir atgaivinti? Ar dvasios kelionės?“

Atsakydami sūnūs puolė girti ir šlovinti kiekvienas savo pargabentą daiktą. Bet sultonas galiausiai mostelėjo ranka ir nusprendė: „Nei vienas iš šių daiktų nėra vertingesnis už kitą, nes vienas be kito jie nieko neverti“. Tad karalystė buvo padalinta į tris lygias dalis ir atiteko visiems trims sūnums.

Ryškūs šios pasakos įvaizdžiai leidžia mums susidaryti įspūdį, kas yra tikroji kūno gyvastis. Ši pasaka, kaip ir daugelis į ją panašių, vaizduoja žmogaus kūne slypinčias stebuklingas intuicijos, aiškiaregystės, jutiminio gydymo ir ekstazės galias.[12] Mes linkę laikyti kūną tarsi kokiu savarankišku, menkai nuo mūsų tepriklausomu „daiktu“, su kuriuo reikia „tinkamai“ elgtis, jei norime „gerai jaustis“. Kai kurie žmonės elgiasi su savo kūnu tarsi su vergu arba net ir elgdamiesi gerai vis vien reikalauja iš jo, tarsi iš vergo, tenkinti visokiausias jų užgaidas.

Kartais sakoma, neva kūnas – dvasios veidrodis. Bet pamėginkime valandėlei įsivaizduoti, kad būtent dvasia priklauso nuo kūno, kuris padeda jai prisitaikyti žemiškajame gyvenime, analizuoja, verčia, duoda jai baltą popieriaus lapą, rašalo ir plunksną, kad dvasia galėtų rašyti mūsų gyvenimo istoriją? Įsivaizduokime, kad panašiai kaip pasakose apie burtininkus, gebančius keisti savo pavidalą, mūsų kūnas yra vienas iš Dievo pavidalų – mokytojas, globėjas ir vedlys? Kas tada? Nejau verta visą gyvenimą tramdyti ir kamuoti šį mokytoją, kuris gali tiek daug mums duoti bei atskleisti? Argi tikrai norime visą gyvenimą leisti kitiems varyti pleištą tarp savęs ir mūsų kūno, smerkti jį, niekinti ir varžyti? Ar užteks mums stiprybės, pamiršus „partinę liniją“, įdėmiai ir pagarbai įsiklausyti į savo kūną – šią galingą, sakralią būtybę?[13]

Mūsų visuomenėje įsigalėjusi kūno kaip skulptūros samprata yra neteisinga. Kūnas juk ne marmuras, jo paskirtis kitokia. Jam skirta ginti, saugoti, talpinti bei palaikyti mūsų dvasią bei sielą, jos ugnį, būti mūsų atminties saugykla, pripildyti mus jausmų – nuostabiausio dvasinio peno. Jis turi mus kelti ir vesti į priekį, žadinti

mūsų jausmus, kad įrodytų, jog egzistuojame, jog esame čia, kad duotų mums atramą, masę, svorį. Neteisinga laikyti kūną kažkuo, ką turime palikti, norėdami pakilti dvasios sparnais. Juk būtent kūnas yra tokių išgyvenimų priemonė. Tik jo dėka jaučiamės peržengią slenkstį, kylą aukštyn, patirią nesvarumo ir skrydžio būsenas. Visa tai eina iš kūno. Kūnas – nelyginant raketa nešėja. Sėdėdama jos priekyje įtaisytoje kabinoje, siela apstulbusi žvelgia pro langą į paslaptingą žvaigždėtą naktį.

Strėnų jėga

Kas sudaro sveiką kūną instinktyviajame pasaulyje? Visų pirma – krūtinė, pilvas ir visa, kas dengiama odos, kur esama pojūčius perduodančių neuronų. Svarbiausia – ne forma, apimtys, spalva ar amžius, bet tai, ar tas kūnas geba jausti, ar jis funkcionuoja taip, kaip turėtų, ar mes įstengiame reaguoti, ar pakankamai platų jausmų ir pojūčių spektrą juntame? Ar mūsų kūnas sustingęs, įsibaiminęs, sukaustytas skausmo, nejautrus dėl įsisenėjusios traumos, ar, priešingai, jame skamba sava muzika ir jis, nelyginant deivė Baubo, klausosi pilvu, regi tūkstančiais įvairiausių regėjimo būdų?

Vos sulaukusi dvidešimties, patyriau porą sukrečiančių išgyvenimų, kurie radikaliai prieštaravo viskam, ko ligi tol buvau išmokyta ir ką žinojau apie moters kūną. Kartą per savaitinę moterų sueigą buvome prie karštų versmių ir naktį prie laužo aš išvydau nuogą maždaug trisdešimt penkerių metų moterį. Jos krūtys buvo nukarusios ir iščiulptos vaikų, pilvą vagojo strijos nuo nėštumų. Buvau dar labai jauna ir pamenu, kaip man pasidarė jos gaila, žiūrint į taip sudarkytą šviesią, plonytę odą. Kažkas ėmė mušti marakus ir būgnus, ir toji moteris pradėjo šokti: jos plaukai, krūtys, oda, kojos ir rankos – visa kas joje judėjo ir šoko. Kokia graži ji atrodė – kokia aistra degė joje, kokia gyvybė! Žvelgiant į grakštų jos kūną tiesiog diegė širdį. Kiek pamenu, posakis „ugnis strėnose“ man ligi tol visuomet keldavo šypseną. Bet tąnakt aš ją išvydau – tą ugnį. Pamačiau, kokia galia slypi jos strėnose. Išvydau tai, ko visą

gyvenimą buvau mokoma nepastebėti, – moters kūno jėgą, kai jis atgyja, kaitinamas vidinės ugnies. Nuo tos nakties prabėgo jau kone trisdešimt metų, o aš dar ir dabar matau ją šokančią, ir nuo jos kūno grožio man tebegniaužia kvapą.

Antroji sukrečianti patirtis susijusi su kur kas vyresne moterimi. Jos klubai, vertinant pagal tuometę madą, atrodė pernelyg apvalūs ir platūs kaip kriaušė, krūtinė – neproporcingai maža, kojos išvagotos mažyčių violetinių gyslelių, o aplink visą kūną nuo krūtinės ląstos iki pat stuburo ėjo didžiulis randas, matyt, likęs po sudėtingos chirurginės operacijos – panašiai lupame obuolį. Užtat jos liemuo atrodė kokių keturių plaštakų pločio.

Man tada atrodė nesuprantama, kodėl vyrai vienas per kitą tiesiog lipte lipo prie šios moters – lyg musės prie medaus. Atrodė, jie stačiai troško atsikąsti gabalėlį tų kriaušės formos šlaunų, palaižyti tą randą, paglamonėti krūtinę, prisiglausti skruostu prie to violetinių gyslelių rezginio ant kojų. Toji moteris kerinčiai šypsojosi, nepaprastai grakščiai vaikščiojo, o kai pažvelgdavo į tave, rodėsi, jog nieko kito pasaulyje nemato. Ir aš vėl išvydau tai, ko buvau mokoma nepastebėti, – kūne slypinčią jėgą. Kultūra pripažįsta tiktai vieną kūno galią – jo grožį, bet galia, slypinti pačiame kūne, jo viduje – retenybė, nes dauguma mūsų ją išgujame arba sunaikiname, be reikalo kankindamos save arba gėdydamosi savo kūno.

Būtent šitaip laukinė moteris turėtų žvelgti į dieviškas savo kūno paslaptis ir įsisąmoninti, kad jis – ne našta, kurią mes pasmerktos visą gyvenimą tampyti iš vienos vietos į kitą, ne nešulinis gyvulys, kurį tenka raginti tai bizūnu, tai saldainiu, kad gabentų mus per gyvenimą, o ištisa virtinė durų, sapnų ir eilių, kurių dėka galime mokytis ir pažinti daugybę dalykų. Laukinė dvasia suvokia kūną kaip savarankišką esybę, kuri myli mus ir priklauso nuo mūsų; kartais mums tenka būti jam motina, o kartais – jis būna tarsi motina mums.

NORĖDAMA DAR ŠĮ TĄ ATSKLEISTI jums apie kūno jėgą, turėčiau papasakoti istoriją – gana ilgą ir tikrą istoriją.

Štai jau daugelį metų ištisos turistų ordos traukia per didžiąją Amerikos dykumą vadinamuoju „dvasiniu keliu“: Paminklų slėnis, Čako kanjonas, Mesa Verde, Kajenta, Kimso kanjonas, Spalvotoji dykuma ir de Čeli kanjonas. Pasidairę po Motinos įsčias – Didįjį kanjoną, jie kraipo galvas, gūžčioja pečiais, o paskui dunda namo, kad kitą vasarą vėl grįžtų ir vėl trauktų per dykumą, ieškodami, dairydamiesi dar ko nors – naujo ir neregėto.

Viso to pagrindas – vis tas pats troškimas pažinti dieviškąją paslaptį, kamuojantis žmoniją nuo neatmenamų laikų. Bet kartais šis troškimas tampa tiesiog nepakeliamas, nes daugelis žmonių prarado savo šaknis.[14] Dažnai jie netgi nebežino savo prosenelių vardų. Nebemoka giminės istorijų ir legendų. Dvasine prasme tokia padėtis kelia didžiulį liūdesį... ir alkį. Todėl daugybė žmonių stengiasi ką nors atkurti, kad numalšintų šitą sielos alkį.

Jau daugelį metų turistai traukia ir į Pują – ten, Naujosios Meksikos glūdumoje, stūkso didžiulė dulkėta *mesa*, plokščia it stalas kalva. Kadaise senovėje čionykščiai anasaziai, stovėdami ant tokių kalvų, susišūkaudavo vieni su kitais. Pasakojama, kad priešistorinė jūra, tyvuliavusi šioje vietoje, išgraužė uolėtuose šlaituose daugybę šypsančių, išsiviepusių ar skausmo iškreiptų veidų.

Čia renkasi visos dykumos gentys: navachai dinės, chikarilos apačiai, pietų jutai, hopiai, zuniai, Santa Klaros, Santa Domingo gentys, lagunos, pikuriai, tesukiai. Čia jie visi šoka senovinius šokius, jų metu vėl pavirsdami į liaunas pušis, elnius, erelius ir *Katsinas* – galingąsias dvasias.

Atvažiuoja čia ir pašalinių lankytojų, kurių daugelis tiesiog alksta savo giminės mitų ir legendų apie savo kilmę, praradę ryšį su savo dvasine placenta, pamiršę senuosius savo dievus. Jie atvažiuoja pasižiūrėti į tuos, kurie *nepamiršo*.

Kelias, vedantis į Pują, skirtas tik arklio kanopoms ir mokasinais apautoms kojoms. Bet laikui bėgant prisirado galingų mašinų,

tad dabar ir vietiniai, ir atvykėliai atvažiuoja visokiausių markių lengvaisiais automobiliais, sunkvežimiais, kabrioletais ir furgonais. Ilgas mašinų karavanas, keldamas dulkes, spjaudydamas dūmus ir baisingai burgzdamas, ilgai ir nuobodžiai šliaužia keliu.

Visi kaip išmano susistato mašinas ant aplinkinių kalvelių ir gūbrių. Dienai įpusėjus, kalvos pašlaitė pradeda panėšėti į milžinišką automobilių sąvartyną. Atsiranda tokių, kurie priglaudžia mašinas visai prie pat dviejų metrų aukštumo piliarožių, naiviai manydami, kad pakaks tik palenkti stiebus, ir galės sau ramiausiai išlipti. Tačiau šimto metų senumo piliarožių stiebai – tvirti lyg geležinės šimtametės senės. Tie, kurie pastatė mašinas prie pat jų, pasijunta atsidūrę tikruose spąstuose.

Dieną saulė tvoskia karščiu tarsi įkaitintas žaizdras. Žmonės vos velka kojas su įkaitusiais batais, nešini skėčiais, jei staiga pradėtų lyti (to dar teks palaukti), sulankstomomis aliuminio kėdutėmis, jei staiga pavargę nebepastovėtų ant kojų (taip ir bus), o turistai – dar ir filmavimo kameromis (jeigu gavo leidimą), su it česnakų girliandos po kaklu tabaluojančiais filmavimo juostos dėžučių vėriniais.

Turistai užklysta kupini visokiausių vilčių ir įsivaizdavimų – nuo pačių kilniausių iki visai kasdieniškų. Jie tikisi išvysti kažką tokio, ką ne kiekvienam lemta pamatyti. Jie viliasi pamatysią tiesiog fantastišką, pirmykštį reginį, tikrą gyvą dievybę, *La Mariposa* – Moterį Peteliškę.

Paskutinis dienos įvykis ir programos kulminacija – Peteliškės šokis. Šio solinio numerio visi laukia pakiliai ir susidomėję. Jį visuomet šoka moteris – ir dar kokia moteris! Saulei pradėjus krypti vakarop, į priekį žengia senukas, švytuliuodamas mažiausiai keturiasdešimties svarų žalsvai mėlynu išeiginiu drabužiu. Ir nors garsiakalbiai cypia kaip vanagą užmatęs viščiukas, senukas į ketvirtojo dešimtmečio gamybos chromuotą mikrofoną sugergždžia: „O dabar – Peteliškės šokis!“ – ir nušlubuoja šalin, iš pažiūros remdamasis ne tiek kojomis, kiek savo įdiržusių džinsų klešnių atraitais.

Bet čia toli gražu ne baleto žvaigždžių koncertas, kur paskelbus naują numerį, uždanga iškart pakyla ir į sceną išbėga šokėjai. Čia,

Pujėje, kaip ir kituose genčių susibūrimuose, tarp šokio paskelbimo ir atlikėjų pasirodymo gali praeiti nuo dvidešimties minučių iki ištisos amžinybės. Kurgi atlikėjas? Gal kartais tvarkosi savo namelyje ant ratų? Kai oras įkaista kone iki 40 laipsnių, nenuostabu, kad paskutinę minutę gali prireikti taisyti nutekėjusį nuo karščio ir prakaito grimą. O jei pakeliui į šokio aikštelę nutrūksta dar iš senelio paveldėtas šokėjo diržas, atlikėjas gali ir išvis nepasirodyti, nes diržo dvasia reikalauja poilsio. Šokėją sugaišinti gali ir per vietos radiją transliuojama gera daina.

Būna ir taip, jog šokėjas išvis negirdi, kad jau paskelbė jo pasirodymą, tad gali tekti siųsti ką nors jo pakviesti. Be to, savaime suprantama, pakeliui į aikštelę atlikėjas tiesiog privalo pasisveikinti ir persimesti vienu kitu žodžiu su visais giminėmis ir pažįstamais bei stabtelėti, kad mažieji sūnėnai ir dukterėčios gautų gerai jį apžiūrėti. O šie tiesiog praradę žadą spokso į milžinišką *Katsina* dvasią, kuri įtartinai – tegu tik truputėlį – primena jiems dėdulę Tomasą, arba į kukurūzo burbuole persirengusią šokėją, kuri vis tiek atrodo kaip iš akies lupta tetulė Jasė. Ir pagaliau juk niekuomet negalima atmesti galimybės, kad šokio atlikėjas dar pakeliui – tebesikrato Tesukių plentu, iškišęs kojas per furgonėlio kėbulo kraštą, o iš išmetamojo mašinos vamzdžio virstantys juodi dūmai per ištisą mylią driekiasi jam iš paskos.

Kol visi svaigdami nuo karščio ir nekantrumo laukia Peteliškės šokio, pamažu prasideda kalbos apie mergeles peteliškes ir apie gražuoles zunių genties merginas, šokančias su senoviškais raudonos ir juodos spalvų apdarais, apnuoginančiais vieną petį, o ant skruostų išsipaišiusias ryškiai rožinius apskritimus. Geru žodžiu žmonės mini ir jaunuosius elnių šokio atlikėjus, kurie šoka prie rankų ir kojų prisirišę pušų šakas.

O laikas vis eina.

Eina.

Ir eina.

Žiūrovai barškina monetomis kelnių kišenėse. Caksi pro dantis. O turistai stačiai nebenustygsta: kada gi tas stebuklingasis Peteliškės šokis?

Ir staiga, kai jau visiems iki gyvo kaulo pakyrėjo laukti, būgnininkai pradeda mušti šventąjį peteliškės ritmą, o giedotojai ima iš visų jėgų šauktis dievų.

Atvykėlių supratimu, peteliškė – tai lengvutis ir švelnus padarėlis. „Ak, koks gležnas grožis“, – regi jie svajose. Todėl, išvydę į aikštę iššokusią Mariją Lujan,[15] jie neišvengiamai būna priblokšti: kokia ji stambi, tiesiog *milžiniška* – tikra paleolitinė Vilendorfo Venera, arba Dienų Motina, arba galiūnė iš Diego Riveros paveikslo, vienu didžiulės rankos mostu pastačiusi Meksiko miestą.

Be to, Marija Lujan dar ir baisiai sena, ji – kaip iš dulkių prisikėlusi senolė, amžina kaip senoji upė, sena kaip šimtametė kalnų pušis. Vienas jos petys apnuogintas, o jos raudona ir juoda *manta,* didžiulė duksli suknelė, šokant kilojasi drauge su ja. Milžiniškas jos kūnas, strykčiojantis ant sudžiūvusių plonyčių blauzdų, daro ją panašią į šokinėjantį vorą, apsuktą kukurūzo lapu.

Ji pakaitomis šokčioja nuo vienos kojos ant kitos, energingai mojuodama plunksnine vėduokle. Ji – Peteliškė, atskridusi sustiprinti silpnųjų. Ji įkūnija viską, ką dauguma mūsų linkę laikyti silpnumo etalonais: senatvę, peteliškę, moteriškumą.

Mergelės Peteliškės kasos siekia žemę. Jos storos kaip dešimt kukurūzų stiebų ir pilkos it akmuo. Dar ji prisirišusi peteliškės sparnus – panašius į tuos, kuriais pasidabina angelus mokyklos spektakliuose vaidinantys pradinukai. Jos siūbuojančios šlaunys atrodo it išsipūtę kone pusės centnerio svorio maišai, o sėdynė tokia mėsinga ir atsikišusi, kad ant jos laisvai pakaktų vietos nusėdėti dviem mažyliams.

Op, op, op! – šokčioja ji; toli gražu ne kaip kiškis, bet taip, kad žemė dunda.

– Aš čia, čia, čia...

– Aš čia, čia, čia...

– Pabuskit jūs, jūs, jūs!

Ji plačiai moja savąja plunksnų vėduokle, tarsi peteliškė dvasinėmis dulkelėmis nubarstydama žemę ir joje gyvenančius žmones. Jos apyrankės iš kriauklelių barška tarsi kauliukai ant barškuolės uodegos, varpeliais padabinti keliaraiščiai skimbčioja tartum lie-

taus lašai. Didžiulis jos šešėlis su atsikišusiu pilvu ir plonytėmis blauzdomis blaškosi iš vieno aikštelės krašto į kitą. Iš po jos kojų kyla nedidukai dulkių kamuoliai.

Genčių žmonės pamaldžiai, tarsi apkerėti, stebi jos šokį. O kai kurie atvykėliai nieko nesusigaudydami dėbčioja vienas į kitą ir burba: „Ką, negi čia ji? *Čia* – toji Mergelė Peteliškė?!“ Vieni apstulbę, kiti – nusivylę. Regis, dauguma jų bus visiškai pamiršę, jog dvasių pasaulis – tai vieta, kur moterys virsta vilkėmis, vyrai – lokiais, o storos, apkūnios senės – peteliškėmis.

Taip, būtent tokia ir turėtų būti Laukinė Moteris / Moteris Peteliškė – sena, kresna ir stambi, nes vienoje jos krūtyje telpa dangus su perkūnija ir žaibais, o kitoje – požeminis pasaulis. Jos nugara – apvali kaip Žemė su visais savo laukais, javais ir galvijais. Ant pakumpusio jos sprando teka ir leidžiasi saulė. Kairėje jos šlaunyje telpa visos Žemės pušys, o dešinėje – visos pasaulio vilkės. Jos pilve – visi kada nors užgimsiantys kūdikiai.

Moteris Peteliškė simbolizuoja apvaisinančią moteriškąją galią. Nešiodama iš vienos vietos į kitą dulkeles, ji apdulkina ir apvaisina Žemę, lygiai kaip siela per sapnus apvaisina mūsų sąmonę, o archetipai – žemiškąjį pasaulį. Ji – visa ko centras. Ji suartina priešybes, paimdama mažą žiupsnelį dulkių iš vienos vietos ir pernešdama į kitą. Juk tiek ir tereikia, kad įvyktų didžiulė permaina, – štai ko ji moko. Štai kaip tai atlieka peteliškė. Štai kaip tai daro mūsų siela.

Moteris Peteliškė išsklaido klaidingą įsitikinimą, kad pasaulį pakeisti gali tik kankiniai, šventieji arba pasakų galiūnai. Mums visiškai nereikia versti kalnų, kad ką nors pakeistume. Pakanka ir visiškai nedidelių pastangų. Jų poveikis juntamas ilgai ir gali daug pakeisti. Užuot vertusi kalnus, ji barsto dulkeles.

Moteris Peteliškė apdulkina žemės sielas. „Tai kur kas lengviau, nei jūs manote“, – tartum tikina ji. Mojuodama savo plunksnine vėduokle ir šokinėdama, ji barsto vaisingąsias dvasines dulkeles ant visų susirinkusiųjų: senųjų Amerikos indėnų, mažų vaikų, turistų – ant visų ir kiekvieno. Visas jos kūnas tarsi vaisina ir laimina – visas tas senas, suvargęs, stambus, senatvės dėmėmis

nusėtas kūnas trumpomis kojomis ir trumpu kaklu. Tai moteris, augte suaugusi su savo laukine prigimtimi, tai vertėja iš instinktų kalbos, įkūnijanti vaisingumo galią, taisytoja, sujungianti nutrūkusias gijas ir primenanti mums visa, kas jau seniai pamiršta. Ji – tai *La voz mitológica*. Tai Laukinės Moters įsikūnijimas.

Peteliškės šokio atlikėja ir turi būti sena, nes ji įkūnija seną kaip pasaulis dvasią. Jos storos šlaunys ir galingas pasturgalis, nes jai tenka labai daug pakelti. Žili jos plaukai liudija, kad jai daugiau nebereikia paisyti draudimų liesti kitus. Jai galima liesti visus: berniukus, kūdikius, vyrus, moteris, mergaites, senius, ligonius ir numirėlius. Moteris Peteliškė gali paliesti kiekvieną. Tai jos privilegija – galiausiai prisiliesti prie visų. Tai jos jėga. Juk ji turi *La Mariposa*, peteliškės, kūną.

Kūnas – tarsi žemė. Jis kaip dirva. Kaip ir kiekvieno žemės ploto, jo negalima pernelyg tankiai užgrūsti statiniais, plėšyti į gabalus, raižyti, rausti, sekinti jo jėgas. Laukinės moters taip lengvai neišmuši iš vėžių visokiais renovacijos ir rekonstrukcijos planais. Jai svarbiausia ne tai, kaip viskas atrodys, o tai, kaip ji jausis. Visokių formų krūtys turi tą pačią paskirtį – jausti ir maitinti vaikus. Ar krūtis jautri? Ar ji gali žindyti? Jei taip, vadinasi, tai gera krūtis.

Klubai būna platūs tam, kad apgaubtų švelnų it atlasas kaulinį naujos gyvybės lopšį. Moters klubai – tai atramos, laikančios ir sujungiančios virš jų ir po jais esančias kūno puses; tai vartai, minkštos ištaigingos pagalvėlės ir ranktūriai meilei; tai prieglobstis pasislėpti vaikams. O kojų paskirtis – mus nešti, kartais net labai greitai, jos padeda mums ką nors pakelti ir pačioms pakilti; jos – tai *anillo*, žiedas mylimajam apkabinti. Jos negali būti per daug vienokios ar per mažai kitokios. Jos yra tokios, kokios yra.

Kūne nėra nieko, kas „turėtų būti kitaip“. Svarbiausia – ne figūros apimtys ir ne amžius, netgi ne tai, kad visko turėtų būti po porą, nes pasitaiko ir kitaip. Laukinei prigimčiai svarbiausia kas kita – ar tas kūnas jaučia, ar jis geba patirti malonumą, ar

tinkamai susijęs su širdimi, su siela, su laukine prigimtimi? Ar jis laimingas, ar džiaugiasi gyvenimu? Ar jis įstengia be pagalbos iš šalies judėti, šokti, sukinėtis, linguoti, stumti ir traukti? Jei taip, tuomet nieko daugiau ir nereikia.

Dar vaikystėje sykį patekau ekskursijon į Gamtos istorijos muziejų Čikagoje. Ten pamačiau daugybę Malvinos Hoffman skulptūrų – dešimtis tamsios bronzos natūralaus dydžio žmonių statulų, sustatytų erdvioje salėje. Skulptorė daugiausia vaizdavo nuogus viso pasaulio žmonių kūnus, kuriuos regėjo laukinės dvasios akimis.

Ji su begaline meile atvaizdavo dailią liekną medžiotojo blauzdą, ilgas krūtis motinos su dviem jau ūgtelėjusiais vaikais, mažyčius besiformuojančių krūtų kauburėlius ant paauglės mergaitės krūtinės, senio kiaušius, nukarusius kone iki pusės šlaunų, nosį su šnirpšlėmis, didesnėmis už akis, kitą nosį – kumpą it vanago snapas, ir dar vieną – tiesią ir aštrią it kampas. Ji atrodė tiesiog įsimylėjusi ausis, panašias į semaforus, ausis, siekiančias kone iki pat smakro, ir dar vienas, nedidukes it pekano riešutai. Ji mylėjo kiekvieną plaukelį, susiraičiusį it gyvatė, kiekvieną banguojantį tarsi išsivyniojęs kaspinas plaukelį, ir kiekvieną kitą, tiesų it viksva. Ji laukine meile mylėjo žmogaus kūną. Ji juto ir suvokė, kokia jėga jame slypi.

Ntozake Shange's pjesėje „Spalvotosioms mergaitėms, ketinančioms nusižudyti, nors užtenka vaivorykštės"[16] yra viena eilutė, ištarta violetiniais drabužiais vilkinčios moters, ilgai mėginusios kaip nors susitvarkyti su visais visuomenės ignoruojamais ar smerkiamais fiziniais bei psichiniais savo būties aspektais. Ji apibendrina savo egzistenciją štai tokiais ramybės ir išminties sklidinais žodžiais:

štai ką aš turiu...
eiles
plačius klubus
mažas krūtis
ir
gausybę meilės

Štai kokia yra kūno jėga, mūsų jėga, laukinės moters jėga. Mituose ir pasakose vaizduojama, kaip dievai bei kitokios galingos dvasios tyčia pasirodo žmonėms įvairiausiais jų dieviškumą slepiančiais pavidalais, kad išbandytų žmonių širdis. Jie ateina apsigaubę mantijomis ir skarmalais, ryšėdami sidabrines juostas ir su purvinomis kojomis. Jie pasirodo mums juodaodžiai it senas medis arba rausvi kaip rožių žiedlapiai, ateina silpno kūdikio, išgeltusios senutės, nebylio žmogaus arba kalbančio gyvulio pavidalu. Šios galingos jėgos nori patikrinti, ar žmonės pagaliau išmoko atpažinti dvasios didybę visais besikeičiančiais jos pavidalais.

Laukinė Moteris irgi turi gausybę formų, dydžių, spalvų ir būsenų. Tad būkime budrios, kad atpažintume laukinę dvasią visais jos pavidalais.

VIII SKYRIUS

Savisauga: kaip atpažinti spąstus, vilkduobes ir užnuodytą jauką

Sulaukėjusi moteris

Kaip nurodoma Oksfordo anglų kalbos žodyne, angliškas žodis *feral* 'laukinis, sulaukėjęs' kilęs iš lotyniško *fer*... 'laukinis gyvulys'. Kasdienėje kalboje sulaukėjusiu paprastai vadinamas koks nors padaras, kuris kadaise buvo laukinis, paskui prijaukintas, o vėliau vėl grįžo į savo natūralų, nevaržomą būvį.

Aš sulaukėjusia vadinu moterį, kuri anksčiau buvo natūralios dvasinės būsenos, t. y. turėjo normalią pirmapradę laukinę sąmonę, paskui dėl kokių nors aplinkybių sutapimo leidosi prijaukinama, todėl jos instinktai apmirė. Pasitaikius progai sugrįžti prie savo ankstesnės laukinės prigimties, ji pernelyg lengvai pakliūva į visokiausius spąstus ir vilkduobes. Kadangi jos ciklai bei apsauginės sistemos yra pažeisti, tai atsidūrusi ankstesnėje normalioje laukinėje aplinkoje ji nuolat smarkiai rizikuoja. Praradusi įprastinį budrumą ir atsargumą, ji itin lengvai tampa auka.

Instinktai paprastai prarandami pagal tam tikrą schemą. Todėl itin svarbu gerai išsistudijuoti šią schemą, praktiškai – išmokti ją atmintinai, kad galėtume apsaugoti tiek savo, tiek savo dukterų

giliausius prigimties lobius. Juk dvasios tankmėse pilna primėtyta surūdijusių geležinių spąstų, kurių grėsmingi dantys slepiasi po vešlia žalia žole ir lapija tiesiai po mūsų kojomis. Psichologine prasme tą patį galima pasakyti ir apie platųjį išorinį pasaulį. Ir čia netrūksta įvairiausių pagundų: patrauklūs santykiai, žmonės, sumanymai, kurie mums atrodo labai viliojantys, bet vos tik į tokį sultingą jauką suleidi dantis, jo viduje pajunti nuodingą aštrų smaigalį, mirtinai pavojingą dvasiai.

Tuo tarpu įvairiausio amžiaus sulaukėjusios moterys, o ypač tos, kurios dar visai jaunos, jaučia didžiulį poreikį atsigriebti už daugelį badavimo ir tremties metų. Jos lenda į baisų pavojų, beatodairiškai, lyg apdujusios veržiasi prie tokių žmonių ir dalykų, kuriuose nė su žiburiu nerasi nei atramos, nei saugumo, nei pastovumo. Kad ir kur ar kokiais laikais jos gyventų, visuomet rasis jų tykojančių vilkduobių: visokiausių pernelyg menko ar niekingo gyvenimo variantų, į kuriuos moterį galima įvilioti arba įginti.

Jeigu kada nors esate gyvenusi nelaisvėje, jei esate patyrusi *hambre del alma,* dvasinį badą, jeigu kada nors pakliuvote į spąstus ir ypač – jeigu jaučiate poreikį kurti, tai labai gali būti, kad jūs buvote arba esate sulaukėjusi moteris. Sulaukėjusi moteris paprastai jaučia milžinišką dvasingumo alkį, tad neretai stveria ir nieko nežiūrėdama praryja bet kokį užnuodytą jauką, vildamasi taip numalšinsianti šį sielą draskantį troškimą.

Nors kai kurioms sulaukėjusioms moterims ir pasiseka paskutinę akimirką išvengti spąstų, atsipirkus vos keliais išplėšto kailio kuokštais, kur kas daugiau tokių, kurios nejučiomis į juos papuola: vienos kuriam laikui praranda sąmonę, kitos susilaužo stuburą, o dar kitoms pavyksta vargais negalais išsivaduoti ir nušliaužti į kokią nors olą vienumoje išsilaižyti žaizdų.

Kad nepakliūtume į šiuos raizgus ir išvengtume pagundų, prie kurių mus stumia ankstesni nelaisvės ir bado metai, privalome išmokti iš anksto juos pastebėti ir saugiai aplenkti. Būtinai turime iš naujo išsiugdyti įžvalgą bei atsargumą, išmokti keisti judėjimo kryptį. Kad žinotume, kur galima žengti, pirmiausia turime jausti, kur žengti jokiu būdu negalima.

Norėčiau pasiūlyti jums pasaką, kurioje, mano manymu, išlikę senovinės moterų didaktinės istorijos apie nelengvą išbadėjusios ir iš naujo laisvėn ištrūkusios moters dalią liekanų. Ši pasaka įvairiai vadinama: „Balinės velnio kurpaitės“, „Raudonai įkaitintos velnio kurpaitės“ arba tiesiog – „Raudonos kurpaitės“. Pastarąjį pavadinimą jai davė Hansas Christianas Andersenas, parašęs savąją šios senos pasakos versiją. Kaip tikram pasakotojui ir priguli, jis gerokai padabino originalų istorijos branduolį, nuo savęs pridėdamas nemažą porciją nacionalinio kolorito bei jausmingumo.

Toliau pateiksiu jums vengrų ir vokiečių tradicijoje žinomą pasakos apie raudonas kurpaites versiją, kurią vaikystėje mums sekdavo tetulė Tereza ir kurią čia perpasakoju jai maloningai palaiminus. Pradėdama šią pasaką, ji visuomet gudriai sakydavo: „Pasižiūrėkit į savo kurpaites ir padėkokit Dievui, kad jos neišvaizdžios... Nes tų, kas avi ryškiai raudonomis kurpaitėmis, gyvenime tyko didžiulis pavojus“.

Raudonos kurpaitės

KARTĄ GYVENO VARGŠĖ NAŠLAITĖ, kuri neturėjo batelių. Tačiau ji kantriai iš visur rankiojo medžiagos skiauteles ir po kurio laiko pasisiuvo sau porą raudonų kurpaičių. Kurpaitės išėjo nedailios, bet mergaitė jas labai mėgo. Apsiavusi jas jausdavosi turtuolė, nors kasdien nuo ankstyvo ryto iki vėlyvo vakaro turėdavo vargti, tankiame miške rankiodama valgomus daiktus, kad galėtų pramisti.

Vieną dieną, kai ji, vilkėdama skarmalais ir avėdama raudonomis kurpaitėmis, ėjo sau keliu, šalimais sustojo paauksuota karieta. Joje sėdėjusi senyva dama pažadėjo našlaitei pasiimti ją pas save ir užauginti kaip savo tikrą dukterį. Taigi jos nuvažiavo į senosios damos rūmus, kur našlaitei ištrinko galvą ir sušukavo plaukus, aprengė švariais šilkiniais baltiniais, dailia vilnone suknele, apavė

baltomis kojinaitėmis ir blizgančiais juodais bateliais. Kai mergaitė paklausė, kur jos senieji rūbeliai, o ypač ji pasigedo raudonųjų savo kurpaičių, senoji dama atsakė, kad jos skarmalai buvę tokie purvini, o kurpaitės – tokios juokingos, kad ji sumetusi viską į židinį ir sudeginusi.

Mergaitė labai nuliūdo, nes, nors dabar ji ir gyveno prabangoje, vis dėlto kuklios, savomis rankomis sudurstytos raudonosios kurpaitės buvo didžiausias jos gyvenimo džiaugsmas. Dabar jai teko pratintis visą laiką sėdėti ramiai, vaikščioti nestrakaliojant, o prabilti tiktai tada, kai į ją kas kreipdavosi, tad pamažėle jos širdyje įsiplieskė paslaptinga kaitri ugnis, ir ji labiau už viską pasaulyje ilgėjosi savo senų raudonųjų kurpaičių.

Kai mergaitė ūgtelėjo tiek, kad jau reikėjo rengtis konfirmacijai, Nekaltųjų Vaikelių dienos išvakarėse kilnioji dama nusivedė ją pas seną luošą kurpių, kad ta proga užsakytų jai dailius išeiginius batelius. Kurpiaus dirbtuvės lange mergaitė išvydo nepaprastai dailias ploniausios odos raudonas kurpaites – tokias gražias, kad, rodėsi, kone švietė iš tolo. Ir nors į bažnyčią autis raudonais bateliais atrodė negirdėtas dalykas, iškankintos savo širdelės akinama mergaitė išsirinko būtent raudonąsias kurpaites. Senosios damos regėjimas jau buvo tiek nusilpęs, kad ji nebeįžiūrėjo batelių spalvos ir sumokėjo kurpiui. Kurpius pamerkė akį mergaitei ir supakavo jos išsirinktas kurpaites.

Rytojaus dieną visų susirinkusiųjų į bažnyčią akys krypo į raudonas kurpaites ant mergaitės kojų. Jos švytėjo tarytum prinokę vaškiniai obuoliukai, tarytum širdys arba švariai nuplautos išsirpusios slyvos. Visi sprogino į ją akis; regėjos, net šventųjų paveikslai nuo sienų, net statulos nuo altoriaus nepritariamai dėbčiojo į ją. Bet jai tos kurpaitės kuo toliau, tuo labiau patiko. Kunigui tariant maldos žodžius, iškilmingai giedant chorui ir gaudžiant vargonams, mergaitė tegalvojo vien apie savo raudonąsias kurpaites, kurios jai rodėsi gražesnės už viską pasaulyje.

Į dienos pabaigą senajai damai buvo pranešta, kokios spalvos kurpaites avi jos augintinė.

– Kad man niekad daugiau jų nebesiautum! – prigrasino ji mergaitei. Tačiau kitą sekmadienį, kaip paprastai eidama drauge

su senąja dama į bažnyčią, ši ir vėl neatsispyrė pagundai: vietoje juodų batelių apsiavė raudonąsias kurpaites.

Prie bažnyčios durų stovėjo senas kareivis su parišta ranka. Jis vilkėjo striuką švarkelį ir buvo užsiželdinęs rudą barzdą. Nusilenkęs kareivis paprašė leidimo nubraukti dulkes nuo mergaitės batelių. Mergaitė atstatė į priekį koją, ir jis į jos kurpaičių padus pabarbeno smagią melodiją: titi-titi-ta-ta-ta! — kad jai net kojas panižo.

— Žiūrėk, nepamiršk likti pasišokti, — šyptelėjo jis ir pamerkė jai akį.

Ir vėl visa bažnyčia varstė akimis raudonąsias mergaitės kurpaites. Bet jai taip patiko tos kurpaitės — ryškiai raudonos kaip purpuras, kaip avietės, kaip granatai, — kad ji vien apie jas ir teįstengė galvoti. Ji vargiai tesiklausė mišių: žavėdamasi ir grožėdamasi savo kurpaitėmis, kraipė kojas tai šiaip, tai taip, — pamiršo net giedoti.

Kai juodvi su senąja dama išėjo iš bažnyčios, kareivis su parišta ranka šūktelėjo:

— Kokios dailios kurpaitės — tik šok ir norėk!

Tai išgirdusi, mergaitė stryktelėjo keletą šokio žingsnelių. O paskui jau nebegalėjo sustoti — kojos pačios nešė, ir ji skriete nuskriejo per gėlynus ir apsuko bažnyčios kampą. Atrodė, kad kojos visiškai jos nebeklauso: ji sušoko gavotą, paskui sutrypė čardašą, o tada valso sūkuriu pasileido laukais palei kelią.

Senosios damos vežikas nušoko nuo pasostės ir leidosi vytis mergaitę. Pasivijęs čiupo ją glėbin ir parnešė atgal prie karietos, tačiau raudonomis kurpaitėmis apautos mergaitės kojos šokdamos tebespurdėjo ore, tarsi būtų buvusios ant žemės. Senoji dama su vežiku ilgai plūkėsi, stengdamiesi nutraukti jai nuo kojų raudonąsias kurpaites. Na, ir vaizdelis gi buvo pasižiūrėti: abiem nusmuko ant šono skrybėlės, o mergaitės kojos it padūkusios spardėsi ir trūkčiojo ore, kol galiausiai jiems vargais negalais pavyko jas nuraminti.

Parvažiavus namo, senoji dama užmetė raudonąsias kurpaites ant pačios aukščiausios lentynos toli palubėje ir kuo griežčiausiai uždraudė augintinei jas net paliesti. Bet mergaitė nieko negalėjo

su savimi padaryti: tolydžio vis dairėsi į kurpaites ir troško vėl jas apsiauti. Jai jos vis viena tebebuvo pats gražiausias daiktas pasaulyje.

Netrukus likimas taip pasisuko, kad senoji dama atgulė patalan, ir vos spėjo išsivaikščioti prie jos pašaukti daktarai, o mergaitė jau nutykino į tą kambarį, kuriame ant lentynos gulėjo kurpaitės. Užvertusi galvą ji pažvelgė į jas, gulinčias aukštai palubėje. O pažvelgusi nebeįstengė atitraukti nuo jų akių, ir kuo ilgiau žiūrėjo, tuo labiau jų troško. Galiausiai nebeatsispyrė pagundai: nukėlė kurpaites nuo lentynos ir manydama, kad nieko blogo tikrai nenutiks, apsiavė. Bet vos tiktai jos atsidūrė ant mergaitės kojų, ją pagavo nevaldomas troškimas šokti.

Šokdama ji išlėkė pro duris ir nusileido laiptais – iš pradžių gavoto žingsniu, paskui čardašo, o tada padūko suktis valso ritmu. Mergaitė buvo be galo laiminga ir tol nesuprato, į kokią bėdą pakliuvusi, kol sykį, jai panorus sukti kairėn, kurpaitės savavališkai nunešė ją dešinėn. Tada ji sumanė apsisukti, bet kurpaitės užsispyrusios nešė ją tiesiai pirmyn. Ne mergaitė šokdama sprendė, kur norėtų pasukti, o kurpaitės: jos nunešė ją tiesiu keliu, paskui per klampius dirvonus, o tada – stačiai į tamsų ir niūrų mišką.

O ten, atsirėmęs į medžio kamieną, stovėjo senasis kareivis su parišta ranka, apžėlęs ruda barzda ir apsivilkęs striuką švarkelį.

– Oho! – šūktelėjo jis. – Kokios dailios kurpaitės – tik šok ir norėk!

Apimta siaubo, mergaitė mėgino nusiauti kurpaites, bet šios tarsi priaugo prie kojų: plėšk neplėšusi – nenusimausi. Ji strykčiojo ant vienos kojos, paskui ant kitos, mėgindama paeiliui nusiauti kurpaites, bet ta koja, kuria ji rėmėsi į žemę, nė akimirką nesiliovė šokusi, o antroji, kurią ji sučiupusi laikė ranka, irgi savo ruožtu šoko ore.

Taigi ji šoko, šoko ir šoko – nepaliaudama. Šokdama perskriejo aukščiausias kalvas ir giliausius slėnius, šoko per lietų, per sniegą ir per karštį, šoko tamsiausią naktį ir saulei tekant, šoko auštant ir brėkštant. Bet tai nebuvo smagus šokis. Tai buvo klaikus, siaubingas šokis, ir ji nė akimirką negalėjo atsikvėpti.

Kartą ji šokdama įstriksėjo į šventorių, bet pasirodžiusi baisinga dvasia neleido jos į bažnyčią.

– Tu šoksi ir šoksi su savo raudonom kurpaitėm, – paskelbė jai nuosprendį dvasia, – kol pati pasidarysi panaši į vaiduoklį, į kraupią pamėklę, kol iš tavęs beliks vieni kaulai ir oda, bet net ir tada tu šoksi. Šokdama lėksi per kaimus nuo vienų durų prie kitų, į kiekvienas po triskart belsiesi, kad žmonės, išvydę tave, išsigąstų ir bijotųsi sulaukti tokio paties likimo. Šokit, raudonosios kurpaitės, šokit iki nukritimo!

Mergaitė dar bandė maldauti pasigailėjimo, bet nespėjus jai nė žodžio išdaužti, raudonosios kurpaitės jau nunešė ją šalin. Šokdama ji perskriejo per erškėtynus, per upelius, per gyvatvores ir lėkė vis tolyn, nė akimirką nepaliaudama šokti, kol atsidūrė prie savo buvusių namų, o ten išvydo gedulingą procesiją: ją priglaudusi senoji dama pasimirė. Bet ir dabar mergaitė negalėjo nustoti šokusi: šokdama ji nuskriejo išilgai laidotuvininkų voros ir nulėkė tolyn. Galų gale, jau visiškai išsekusi ir paklaikusi, ji atsidūrė miške, kur gyveno miesto budelis. Pajutęs ją artinantis, ant budelio trobelės sienos kabojęs kirvis ėmė grėsmingai virpėti.

– Maldauju! – atsidūrusi prie budelio durų, sudejavo mergaitė. – Pasigailėkite, perkirskit mano kurpaites ir išvaduokit mane nuo šito baisaus likimo!

Paėmęs kirvį, budelis perrėžė raudonųjų kurpaičių dirželius. Bet kurpaitės vis tiek nenusimovė nuo kojų. Apimta nevilties, mergaitė sušuko, kad jos gyvenimas vis tiek jau pražuvęs, ir maldavo budelį nukirsti jai kojas su visomis kurpaitėmis. Taip jis ir padarė. Nukirstos mergaitės pėdos kurpaitėse vis viena nesiliovė šokusios ir tebešokdamos nulėkė per mišką, perskriejo anapus kalvos ir dingo iš akių. O mergaitė nuo tada liko luoša vargeta, kuriai teko manytis kaip išgali, tarnaujant svetimiems. Ir kaip gyva ji niekada daugiau nebesvajojo apie raudonas kurpaites.

Visiškai pagrįstai galima klausti: kodėl stebuklinėse pasakose esama tokių žiaurių epizodų? Šis reiškinys paplitęs viso pasaulio mituose ir folklore. Tokia siaubinga pabaiga būdinga toms stebuklinėms pasakoms, kurių dvasiniam protagonistui nepavyksta įgyvendinti pradėtos transformacijos.

Psichologiniu požiūriu žiaurus epizodas skirtas žūtbūt atkreipti dėmesiui į kokią nors esminę dvasinę tiesą. Toji tiesa tokia svarbi, kad ją būtina įsisąmoninti, tačiau labai lengvai galima ir numoti ranka, atsainiai mestelėjus: „Ak, taip, taip, žinoma, suprantu...“ – ir toliau sau maklinti pirmyn, stačiai į pražūtį. Mat į švelnesnį pavojaus signalą mes niekuomet nelinkę reaguoti.

Šiuolaikiniame technikos pažangos pasaulyje žiaurius pasakų epizodus dažnai atstoja televizinės reklamos įvaizdžiai: pavyzdžiui, demonstruojama šeimyninė nuotrauka, kurioje vienas narys ištrintas, o per visą paveikslą nudrykusi kraujo dėmė, – šitaip parodoma, kas nutinka, vairuojant neblaiviam; arba, norint įtikinti žmones nevartoti narkotikų, rodomas keptuvėje šnypščiantis ir besiraitantis kiaušinis, taip leidžiant suprasti, jog tas pats laukia ir narkomano smegenų. Žiaurus, drastiškas įvaizdis – vienas iš seniausių būdų atkreipti emocinio „Aš“ dėmesį į kokį nors rimtą dalyką.

Psichologinė „Raudonų kurpaičių“ tiesa tokia: į dvasinį moters gyvenimą gali būti kišamasi, jam gali būti keliama grėsmė, jis gali būti iš moters atimtas prievarta arba išviliotas apgaule, jei ji nesugebės išsaugoti arba atsikovoti pamatinio savo laukinio gyvenimo džiaugsmo bei to, kas jai iš tiesų atrodo vertinga. Pasaka siekia atkreipti mūsų dėmesį į spąstus ir klastingus nuodus, kurių vilionėms mes itin linkusios pasiduoti, genamos išbadėjusios laukinės savo dvasios troškimų. Nutrūkus glaudžiam ryšiui su pirmaprade laukine prigimtimi, moteris kenčia dvasinį alkį ir it apsėsta vaikosi visokiausių „noriu jaustis geriau“, „palikite mane ramybėje“ bei „ak, maldauju, pamilkite mane“!

Išbadėjusi moteris godžiai stveria bet kokį pasiūlytą pakaitalą, nesvarbu, kas tai būtų: ar placebas, kuris ničniekuo jai negali pa-

dėti, ar kenksmingi, net mirtini nuodai, kuriuos vartodama ji tik tuščiai švaistys savo laiką bei sugebėjimus, o gal net sukels pavojų savo sveikatai ir gyvybei. Būtent dvasinis badas verčia moterį rinktis dalykus, įsuksiančius ją į nevaldomą beprotiško šokio sūkurį, o galiausiai – nunešiančius pernelyg arti prie budelio durų.

Taigi norėdamos giliau perprasti šią pasaką, privalome išsiaiškinti, kokiu būdu moteris, praradusi savo instinktyvųjį, laukinį gyvenimą, gali šitaip tragiškai susipainioti. Kad išsaugotume tai, ką turime, kad įstengtume sugrįžti atgal, į laukinio moteriškumo glėbį, turime suvokti, kokių klaidų gali pridaryti moteris, pakliuvusi į šitokius spąstus. Tiktai tada galėsime grįžti atgalios ir viską ištaisyti. Tiktai tada galėsime atkurti nutrūkusius saitus.

Kaip pamatysime, savadarbių raudonų kurpaičių praradimas simbolizuoja gyvenimo kelio, kurį moteris pati sau pasirinko, bei nevaržomo aistringo gyvybingumo netektį. Moteris leidžiasi pernelyg suvaržoma ir prijaukinama, todėl praranda įžvalgumą bei sugebėjimą teisingai vertinti aplinką. Viso to rezultatas – nesaikingumas, pasibaigiantis kojų praradimu; o juk kojos – tai mūsų atrama, ant kurios laikomės, mūsų pamatas, viena iš esminių mūsų laisvę garantuojančios instinktyviosios prigimties dalių.

Pasakoje apie raudonąsias kurpaites akivaizdžiai parodoma, nuo ko prasideda žlugimas ir kur galima nusiristi, jei pačios neimsime aktyviai ginti savo laukinės prigimties interesų. Ir lai stodama kovon su savo demonu, kas jis toks bebūtų, moteris neklysta ir aiškiai žino: tai pats svarbiausias ir garbingiausias mūšis – tiek archetipinėje sferoje, tiek ir kasdieniame, realiame gyvenime. Net jeigu, kaip šioje pasakoje, ji atsidurtų pačiame dugne, kai giliau kristi jau nebėra kur: išbadėjusi, įkalinta, pažeistais instinktais, pridariusi daugybę pražūtingų klaidų ir išmaišiusi aibę klystkelių, – atminkite, jog būtent dugne glūdi dvasios gyvybę palaikančios šaknys. Būtent čia – laukinio moters gyvenimo pamatai. Čia geriausia vieta sėti ir auginti ką nors nauja. Šia prasme atsidurti dugne, kaip tai bebūtų skausminga, – vadinasi, pasiekti derlingą dirvą.

Nors nė viena nei sau, nei kitiems nelinkėtume tų pražūtingų raudonų kurpaičių, tartum čiulpte iščiulpiančių žmogaus jėgas,

vis dėlto šios klaikiõs, destruktyviõs situacijos šerdyje esama tam tikro lemtingo momento, kai moters, sušokusios tą prakeiktą šokį, išbarsčiusios save ir kūrybines savo galias, pasmerkusios save pragariškoms kančioms pigaus (ar pasakiškai brangaus) pirkinio pavidalu, nelaimės virsta išmintimi: ji vargais negalais išsaugo šiokias tokias sąsajas su žodžiu, idėja, mintimi, o pasitaikius menkutei progai įstengia per laike atsivėrusį plyšelį pasprukti nuo savo demono ir išgyventi, kad apie visa tai papasakotų.

Todėl moteris, kuriai prisiėjo prieš savo valią be atvangos šokti, kuri neteko pagrindo po kojomis, o galiausiai – ir pačių kojų, kuri pasakos pabaigoje suvokia visą savo padėties tragizmą ir varganumą, yra sukaupusi ypač vertingos išminties. Tokia moteris panaši į saguarą – nuostabiai gražų kaktusą, augantį dykumoje. Saguarą galima sušaudyti it rėtį, supjaustyti, nulaužti, sutrypti kojomis – jis vis vien lieka gyvas, toliau kaupia gaivinantį vandenį, auga ir laikui bėgant užsigydo žaizdas.

Pasakos baigiasi po dešimties puslapių, o mūsų gyvenimas tęsiasi. Mes – nelyginant daugiatomiai leidiniai. Ir nors atskiri mūsų gyvenimo epizodai pasibaigtų žlugimu ar degėsiais, mūsų visuomet laukia kitas, tolesnis epizodas, o po jo – dar kitas. Visuomet turime galimybių daug ką ištaisyti ir susikurti sau tokį gyvenimą, kokio nusipelnėme. Tad negaiškime veltui laiko grauždamosi dėl nesėkmių. Nesėkmė – geresnė mokytoja už pergalę. Išklausykime, pasimokykime ir ženkime pirmyn. Būtent taip reikėtų elgtis ir su šia pasaka: išgirsti iš senovės laikų atskambantį jos perspėjimą. Mes turime gerai išsistudijuoti žlugimo modelius, kad galėtume drąsiai eiti savo keliu žinodamos, jog prireikus sugebėsime pajusti ir atpažinti spąstus, vilkduobes bei jaukus anksčiau, nei pakliūsime į jų pinkles.

Gilindamosi į šios itin svarbios pasakos prasmę, pirmiausia turime suvokti, kas nutinka, kuomet tai, ką mes labiausiai vertiname, – nors ir koks tas dalykas atrodytų aplinkinių akimis, – ką užvis labiausiai gyvenime branginame ir mylime, yra suniekinama ir virsta plėnimis.

Našlaitė pasakoje netenka raudonų kurpaičių, kurias pati savo rankomis susidurstė ir kurias avėdama, nepaisant nieko, galėdavo pasijusti turtuole. Nors gyveno vargingai, mergaitė buvo sumani, išradinga ir nenukabindavo nosies. Iš pradžių išvis neturėdama jokių batelių, ji sugebėjo pasisiūti sau tokias kurpaites, kurios net vargingiausio išorinio gyvenimo sąlygomis teikė jai dvasinės pilnatvės jausmą. Savadarbės kurpaitės ženklina jos pakilimą nuo menkos, niekingos dvasinės egzistencijos pakopos į aistringą, pačios pasirinktą gyvenimo būdą. Šios kurpaitės įkūnija milžinišką žingsnį – tiesiogine prasme! – kurį ji žengia, įvairialypės moteriškos savo prigimties išteklius pritaikydama kasdienio gyvenimo reikmėms. Ne tiek svarbu, kad jos gyvenimas toli gražu ne tobulas. Užtat ji moka džiaugtis. Ir sugeba tobulėti.

Šią tokią būdingą stebuklinių pasakų veikėją – vargšę, bet išradingą našlaitę – galime interpretuoti kaip psichologinį motyvą, įkūnijantį dvasiškai turtingą asmenybę, kuri laikui bėgant pamažu darosi vis sąmoningesnė bei stipresnė. Galėtume sakyti, kad ši veikėja – tai tikslus mūsų visų atspindys: juk visos mes pažangą darome iš lėto, bet tvirtai.

Visuomenės gyvenime žmogaus apavas neretai yra tarsi signalas, padedantis nustatyti socialinę individo priklausomybę. Antai menininkų avimi batai dažniausiai smarkiai skiriasi nuo tų, kuriuos nešioja, pavyzdžiui, inžinieriai. Batai gali kai ką pasakyti apie mus pačius, o kartais – apie tai, kuo mes norėtume būti, apie tą *personą,* kurią tuo metu mėginame „dėvėti".

Archetipinė batų simbolika siekia labai senus laikus, kuomet apavas buvo valdžios ženklas: ponai turėjo batus, o vergai – ne. Net ir šiandieną didelėje moderniojo pasaulio dalyje nepagrįstai mokoma apie žmonių protą bei sugebėjimus spręsti pagal tai, basi jie ar apsiavę, o jei apsiavę – tai kokios odos bei kokybės jų batai.

Ši pasakos versija kilusi iš šaltų šiaurės kraštų, kuriuose batai suvokiami kaip būtinybė, be jų neišgyvensi. Žvarbiame žiemos

speige bei drėgmėje privalu kojas laikyti sausai ir šiltai, kad nesusirgtum. Dar pamenu, kaip mano teta sakydavo, kad žiemą pavogti vienintelius žmogaus batus – nusikaltimas, tolygus žmogžudystei. Lygiai toks pat pavojus gresia ir kūrybingos, aistringos prigimties moteriai, neįstengiančiai apsaugoti savo tobulėjimo bei gyvenimo džiaugsmo šaltinio. Ji irgi lieka be šilumos ir be apsaugos.

Batų simbolį galima suvokti ir kaip psichologinę metaforą: jie apsaugo ir gina tai, ant ko mes stovime ir kuo remiamės, – kojas. Archetipinėje simbolikoje kojos įkūnija laisvę ir galimybę judėti. Šia prasme turėti kojas saugančius batus – tai neabejoti savo įsitikinimais ir turėti galimybių veikti pagal juos. Likusi dvasiškai „basa“, moteris nepajėgi įžengti į tokias vidinio bei išorinio pasaulio vietas, kuriose reikia ypatingos įžvalgos, jautrumo, budrumo bei kietumo.

Gyvenimas neapsieina be aukų. Raudona – tai ir gyvybės, ir aukos spalva. Kad gyventume visavertį gyvenimą, privalome nuolatos ką nors paaukoti. Norėdamos mokytis universitete, turime tam skirti daugybę laiko ir pinigų, sutelkti šiam sumanymui įgyvendinti didžiules pastangas ir išteklius. Norėdamos kurti, privalome atsisakyti paviršutiniškumo, iš dalies – saugumo, o neretai – ir svajonių būti mėgstamos; sutelkti kūrybai pačias giliausias savo įžvalgas bei toliaregiškiausias vizijas.

Problemų kyla tada, kai tenka be galo aukotis, tačiau gyvenimas dėl to nesidaro vertingesnis. Tuomet raudona tampa mirtino kraujoplūdžio, o ne pilnakraujo gyvenimo spalva. Būtent taip ir nutinka pasakoje. Viena gyvybingos, brangintinos raudonos spalvos atmaina prarandama tuomet, kai sudega našlaitės savadarbės raudonos kurpaitės. Tai įžiebia jos sieloje nenumaldomą ilgesį, kuris ilgainiui virsta savotišku apsėdimu ir maniakišku prisirišimu prie kitokios raudonumo atmainos, įkūnijančios besaikį pramogavimą, pigių malonumų vaikymąsi ir bedvasį, lengvabūdišką seksą, – visa tai, kas daro gyvenimą beprasmį.

Taigi, suvokdamos visus šios pasakos aspektus kaip moters dvasios sudėtines dalis, mes matome, kad pasisiūdama sau raudonas kurpaites našlaitė iš esmės transformuoja savo gyvenimą:

iš basakojės/vergės, kuri nosies nepakeldama nuo žemės ir nesidairydama nei kairėn, nei dešinėn, pluošia savu keliu, ir tiek, ji tampa sąmoninga būtybe, gebančia kurti, pastebinčia grožį, mokančia džiaugtis, išgyvenančia aistrą ir juntančia pasitenkinimą bei apdovanota visu tuo, kas būdinga vientisai prigimčiai, kurią mes vadiname laukine.

Raudona kurpaičių spalva – tai ženklas, jog prieš akis laukia turiningas gyvenimas, kuriame bus visko, vadinasi – ir aukų. Tai teisinga, taip ir turėtų būti. O tai, kad kurpaitės savadarbės, pačios mergaitės sudurstytos iš atskirų skiautelių, liudija ją esant kūrybingą dvasią: dėl nežinomų priežasčių likusi be motinos ir nepatyrusi nei jos globos, nei pamokymų, našlaitė pati, vadovaudamasi vien įgimta nuojauta, sugeba sujungti visas skiauteles. Bravo! Koks puikus dvasinis laimėjimas!

Jei niekas netrukdytų, regis, šios kūrybingosios dvasios likimas turėtų klostytis kuo palankiausiai. Našlaitė pasakoje negali atsidžiaugti savo darbeliu: juk pati savarankiškai įstengė viską padaryti, turėjo kantrybės suieškoti, surankioti skiauteles, sudėliojo jas, sudurstė ir įgyvendino savo sumanymą! Ir visiškai nesvarbu, kad kurpaitės išėjo nedailios: ar mažai Dievų kūrėjų visais laikais ir visose kultūrose nesugebėdavo iš pirmo karto nieko doro sukurti! Pirmas blynas dažniausiai būna prisvilęs, o kartais – dar ir antras, ir trečias ar net ketvirtas. Tai anaiptol neatspindi nei tikrųjų kūrėjo sugebėjimų, nei vertės. Toks yra gyvenimas – jis mus skatina ir verčia tobulėti.

Jei mergaitei niekas netrukdytų, ji pasiūtų dar vieną kurpaičių porą, paskui – dar vieną ir dar, jos išeitų vis dailesnės ir dailesnės. Ji tobulėtų. Beje, negana to, kad itin sudėtingomis sąlygomis ji sugebėjo parodyti nepaprastą išradingumą ir sumanumą, į akis neišvengiamai krinta dar ir tai, kad tos kurpaitės, kurias ji pasisiuvo, teikia jai begalinį džiaugsmą, o šis yra jos gyvenimo kraujas, dvasios penas ir sielos gyvybės šaltinis – viskas kartu.

Šitokį džiaugsmą patiria moteris, kuriai pavyksta tiksliai išguldyti savo mintis ant popieriaus arba pirmąsyk be klaidų paskambinti muzikos kūrinį. Čia tai bent! Nuostabu! Neįtikėtina! Panašiai

pasijunta moteris, sužinojusi apie trokštamą, ilgai lauktą nėštumą. Šitaip džiaugiasi ir moteris, matydama laimingus ir linksmus savo mylimus žmones. Panašus džiaugsmas apima moterį, įveikusią daug atkaklumo ir pastangų pareikalavusią užduotį, atlikusią rizikingą žygį, privertusį ją įtempti visas jėgas ar net pasiekti savo galimybių ribą, tačiau jai pavyko: gal šauniai, gal – nelabai, bet ji padarė savo, sukūrė tai, ko norėjo, – meno kūrinį, pergalę kovoje, ilgai lauktą momentą – savo gyvenimą. Tai natūrali, instinktyvi moters būsena. Būtent per tokį džiaugsmą ateina Laukinė Moteris. Šitokia dvasinė savijauta tiesiog šaukia ją vardu.

Bet pasakoje mergaitės likimas susiklosto kitaip: vieną dieną į jos gyvenimą girgždėdama įrieda paauksuota karieta – tikra raudonų, iš skiautelių sudurstytų kurpaičių, paprasto ir neįmantraus gyvenimo džiaugsmo priešingybė.

Spąstai

Spąstai Nr. 1: paauksuota karieta, bevertis gyvenimas

Archetipinėje simbolikoje karietos įvaizdis turi tiesioginę prasmę – tai transporto priemonė, perkelianti iš vienos vietos į kitą. Šiuolaikiniuose sapnuose bei folklore ją dažniausiai išstumia automobilis, perteikiantis tą patį archetipinį „jausmą“. Tradiciškai šitokio pobūdžio „transporto priemonė“ suvokiama kaip tam tikra pamatinė dvasinė nuostata, perkelianti mus iš vienos dvasios plotmės į kitą, nuo vienos idėjos, minties ar sumanymo – prie kito.

Įlipti į paauksuotą senosios damos karietą pasakoje – tai beveik tas pats, kas atsidurti auksiniame narvelyje: atrodytų, našlaitei siūlomas patogesnis, saugesnis gyvenimas, o iš tiesų – ji tiktai įviliojama į spąstus. Atsidūrusi šitokioje nelaisvėje, mergaitė netgi ne iškart supranta, kas jai nutiko, nes auksas iš pradžių apžilpina akis ir apsuka galvą. Taigi įsivaizduokime, kad žingsniuojame sau gyvenimo keliu, apsiavusios savadarbėmis raudonomis kurpaitėmis, ir staiga mums į galvą šauna maždaug tokio pobūdžio mintis: „O gal geriau būtų pabandyti ką nors kita – ką nors lengvesnio, kam nereikėtų šitiek laiko, jėgų ir pastangų?“

Moterims dažnai taip nutinka. Mes eame kelio vidury, ir nė pačios nežinome, ar mums patinka tai, ką darome, ar ne. Mes tiesiog kuriame savo gyvenimą taip, kaip galime, ir stengiamės kaip įmanydamos. Bet staiga mus pagauna kažkoks keistas nusiteikimas, kažkas mums tarsi sako: „Oi, tau labai sunku! Verčiau pažvelk antai ten – kokia grožybė! Tasai iščiustytas daikčiukas atrodo daug lengvesnis, dailesnis ir patrauklesnis!“ Netikėtai privažiuoja paauksuota karieta, durys atsidaro, nusileidžia maži laipteliai, ir mes ropščiamės vidun. Mus suviliojo. Šitokių pagundų pasitaiko gana dažnai, kartais – kone kasdien. Ir atsispirti dažnai būna labai sunku.

Todėl ir ištekame už nemylimo vyro, nes norime pagerinti savo materialinę padėtį. Todėl užmetame nebaigusios pradėtą savo kūrinį ir grįžtame prie darbo, kuris mums jau prieš gerą dešimtmetį atrodė beviltiškas. Todėl parašiusios pusėtiną eilėraštį pasitenkiname trečiuoju jo variantu, užuot dar sykį perdirbusios ir pavertusios jį šedevru.

Pasirodžiusi auksinė karieta užgožia tą paprastą džiaugsmą, kurį teikia raudonos kurpaitės. Nors šį momentą pasakoje galima interpretuoti kaip moteriai būdingą materialinių gėrybių bei prabangos troškimą, kur kas dažniau jis reiškia paprasčiausią psichologinį poreikį nepersistengti klojant savo kūrybinio gyvenimo pamatus. Lengvesnio gyvenimo troškimas yra natūralus ir būdingas ego – savaime tai ne spąstai. Svarbu, kokia kaina. Būtent kaina, kurią už tai sumokame, ir yra spąstai. Našlaitė pakliūva į juos, sutikdama apsigyventi senosios damos namuose. Čia ji nuolatos mokoma gražiai elgtis, būti tyli ir mandagi... Jai negalima pernelyg aistringai ko nors trokšti ir ilgėtis, o juo labiau – tikėtis tą troškimą patenkinti. Šitaip prasideda kūrybingos moters sielos badas.

Klasikinėje Jungo psichologijoje akcentuojama, kad sielą itin dažnai prarandame apie gyvenimo vidurį, būdamos kokių trisdešimt penkerių ar dar vyresnės. Bet šiuolaikinėje visuomenėje šis pavojus moteriai gresia nuolatos – kiekvieną mielą dieną, nepriklausomai nuo to, ar jai aštuoniolika, ar aštuoniasdešimt, ištekėjusi

ji ar ne, nepriklausomai nuo jos kilmės, išsilavinimo, materialinės padėties. Daugelis „išsilavinusių“ žmonių tik atlaidžiai šypsosi išgirdę, jog „primityvios“ gentys žino ir gali išvardyti daugybę įvykių bei išgyvenimų, kurie, jų manymu, gali pavogti sielas: nuo susitikimo su lokiu netinkamu metų laiku iki įžengimo į namus, dar neatšventintus po to, kai juose apsilankė mirtis.

Nors šiuolaikinėje mūsų kultūroje tikrai nemažai nuostabių ir teigiamų dalykų, tačiau viename mūsų didmiesčio kvartale daugiau progų netikėtai susidurti su lokiu ar pakliūti į kokią nelemtą vietą nei tūkstantyje kvadratinių mylių kokių nors tyrų. Pagrindinė psichologinė tiesa išlieka nepakitusi: svarbiausia – budriai sergėti, kad neprarastume gyvenimo prasmingumo jausmo, aistros, dvasingumo ir ryšio su laukine savo prigimtimi. Daug kas gyvenime taip ir tyko atimti, nugvelbti, išvilioti iš mūsų tas savadarbes kurpaites; dažnai tai iš pažiūros visiškai kasdieniški, paprasti dalykai, kaip antai pasakymai: „Ai, pašoksiu, pasėsiu, apkabinsiu, surasiu, suplanuosiu, išmoksiu, sutaikysiu, sutvarkysiu... visa tai vėliau“. Čia ir yra spąstai.

Spąstai Nr.2: sudžiūvusi senoji dama, senatvinė jėga

Sapnų ir pasakų interpretacijoje „pažiūrų transporto priemonės“, šiuo atveju – paauksuotos karietos, savininkas suvokiamas kaip svarbiausias psichiką įtakojantis veiksnys, verčiantis ją žengti pirmyn, stumiantis sau priimtina kryptimi. Taigi matome, kad karietos savininkės – senosios damos pripažįstamos vertybės tampa vyraujančia dvasią veikiančia jėga.

Klasikinėje Jungo psichologijoje archetipinė senio figūra kartais įvardijama kaip „senex“ jėga (lotyniškai *senex* ‘senis’). Taigi, nepaisydami lyties, pagyvenusio žmogaus figūrą galėtume interpretuoti kaip *senatvinės jėgos* simbolį: ši jėga būdinga tiktai senyvo amžiaus asmenims.[1]

Pasakose šią senatvinę jėgą neretai įkūnija senas žmogus, vaizduojamas kaip tam tikra prasme vienašališkas; tai požymis, kad psichiniai individo procesai irgi rutuliojasi pernelyg vienašališkai –

jiems stinga įvairumo. Idealiu atveju senoji dama simbolizuoja orumą, globą, išmintį, gerą savęs pažinimą, ištikimybę tradicijoms, griežtai nustatytus gyvenimo rėmus ir patirtį... gausiai pagardintą seniokišku irzlumu, įkyrumu, tiesmukumu ir koketiškumu.

Bet kai senoji dama pasakoje visas šias savybes naudoja blogam, kaip nutinka ir „Raudonose kurpaitėse", kyla pavojus, kad šilumai jautrūs dvasios aspektai gali netrukus sustingti. Tai, kas dvasios viduje paprastai pulsuoja ir virpa, kėsinamasi kietai iškrakmolyti, perdirbti ir neatpažįstamai sudarkyti. Įsėsdama į paauksuotą senosios damos karietą, o paskui apsigyvendama jos namuose, našlaitė lygiai taip pat beviltiškai patenka nelaisvėn, kaip ir tyčia įkišdama ranką į medžioklinius spąstus su dvigubais geležiniais nasrais.

Kaip matome pasakoje, priglausdama savo namuose mergaitę, senoji dama ne palaimina jos jaunystę ir gaivumą, bet seniokiškai užkerta kelią bet kokioms naujovėms. Užuot globojusi ir ugdžiusi augintinę, ji tiktai stengiasi sustabdyti jos raidą. Taigi ši senolė pasakoje įkūnija ne gyvenimo išmintį ir patyrimą, o tiktai nuolatinį tų pačių dalykų kartojimą, nepripažįstant jokio atsinaujinimo ir jokių eksperimentų.

Kaip aiškėja iš scenų bažnyčioje, toji vienintelė senės išpažįstama vertybė yra kolektyvo nuomonė, kuri jai reiškia daugiau už viską ir kuri, be jokios abejonės, nusveria individualius laukinės dvasios poreikius. Kolektyvas neretai suvokiamas kaip individą supanti visuomenė.[2] Tai tiesa, bet Jungas kolektyvą apibrėžė dar ir kaip „daugumos priešingybę vienam". Mes patiriame daugelio kolektyvų įtaką – tiek tų, kuriems priklausome, tiek ir tų, su kuriais neturime nieko bendro. Kokie bebūtų mus supantys kolektyvai – akademiniai, dvasiniai, finansiniai, darbo, šeimos ar dar kokie nors, – visi jie teikia apčiuopiamus apdovanojimus bei skiria bausmes tiek savo nariams, tiek ir jiems nepriklausantiems žmonėms. Jie siekia kontroliuoti ir veikia daugybę dalykų: nuo mūsų minčių iki gyvenimo draugo bei viso gyvenimo darbo pasirinkimo. O pastangas ir sumanymus, neatitinkančius jų propaguojamų, jie stengiasi visaip menkinti ir žlugdyti.

Senoji dama šioje pasakoje įkūnija griežtą kolektyvo tradicijų sergėtoją, nepajudinamo *status quo* įtvirtintoją, besivadovaujančią

visais tais žinomais priesakais: „gražiai elkis; nedrumsk vandens; per daug nemąstyk; neišsigalvok; neišsišok; būk pilka pelytė; kalbėk mandagiai; sakyk „taip“, net jeigu siūlomas dalykas tau netinka, nepatinka, ne tavo dydžio, spaudžia ar trina“, ir taip toliau.

Laikytis šitokios bekraujės vertybių sistemos – vadinasi, absoliučiai prarasti savo sielą. Kokiam kolektyvui mes bepriklausytume ir kaip bebūtume jo veikiamos, vardan savo laukinės prigimties ir kūrybinės dvasios privalome *ne* stengtis jame ištirpti, o priešingai – išsiskirti iš aplinkos ir tiktai tada savo nuožiūra vėl susieiti su tais, su kuo pačios norime. Tiktai mes sprendžiame, kurie su aplinkiniais mus jungiantys tiltai bus tvirti ir dažnai važinėjami, o kurie – linguojantys ir pustuščiai. Garbę turėti mus tarp savo narių mes suteiksime tiktai tiems kolektyvams, kurie labiausiai rems mūsų dvasią ir kūrybinius sumanymus.

Moteris, dirbanti universitete, priklauso akademinei bendruomenei. Bet užuot besąlygiškai tapatinusis su šia kolektyvine aplinka ir jos keliamais reikalavimais, ji turėtų stengtis praturtinti ją savais ypatingais atspalviais bei sugebėjimais. Būdama visavertė būtybė, moteris negali užsidaryti siaurame interesų plotelyje ir tiktai vienašališkai lementi: „Aš darau savo darbą, grįžtu namo, vėl einu į darbą...“ – nebent būtų kitoje gyvenimo srityje nuveikusi ką nors apčiuopiamo, kuo galėtų šitai kompensuoti. Moteris, besistengianti tapti neatsiejama nuo organizacijos, draugijos ar šeimos, nė iš tolo nesidominčios jos dvasiniu gyvenimu, nepaisančios jos poreikių ir nė nesiteikiančios paklausti: „Kurgi ji amžinai taip lekia?“ ar kaip nors geranoriškai ją paremti, padrąsinti, net išbandyti, – sparčiai praranda gebėjimą kurti ir džiaugtis gyvenimu. Kuo atšiauresnėje aplinkoje ji atsiduria, tuo greičiau pasijunta ištremta į druskingą dykvietę, kur neauga niekas, kas gyva.

Atsieti savo gyvenimą ir mąstymą nuo lėkšto kolektyvinio galvojimo ir imtis puoselėti unikalius savo talentus bei sugebėjimus – tai vienas iš pačių svarbiausių moters laimėjimų, nes tik tokiu būdu ji gali sukliudyti pavergti savo sielą ir dvasią. Visuomenė, iš tikrųjų remianti individualų visų savo narių tobulėjimą,

niekuomet nesieks paversti vergais jokios savo narių grupės ar lyties atstovų.

Vis dėlto mergaitei pasakoje tenka taikstytis su bekraujėmis senosios damos propaguojamomis vertybėmis. Tuomet mergaitė žengia žingsnį sulaukėjimo link, iš natūralios savo būsenos pakliūdama nelaisvėn. Netrukus ji vėl bus išsviesta į laukinį demoniškų raudonųjų kurpaičių pasaulį, tiktai jau be įgimtos intuicijos ir įžvalgumo, padedančio numatyti pavojų ir jo išvengti.

Atsisakiusios tikrojo, kunkuliuojančių aistrų sklidino savo gyvenimo ir įsėdusios paauksuoton senosios damos karieton, mes iš esmės perimame ir senosios sudžiūvėlės perfekcionistės ambicijas bei jos *personą*. Paskui, kaip ir visas į narvą uždarytas gyvas būtybes, mus pradeda kankinti liūdesys ir nenumaldomas ilgėjimasis, kurį savo praktikoje dažniausiai girdžiu apibūdinant kaip „neaiškų nerimą“. Tuomet mes jau rizikuojame nesidairydamos stverti pirmą pasitaikiusį daiktą, kuris tik atrodo galįs grąžinti mums prarastą gyvenimo pilnatvės pojūtį.

Užtat taip svarbu nė akimirką neprarasti budrumo ir nesileisti užliūliuojamoms nerūpestingo gyvenimo, lengvos ir aprūpintos buities pažadų, ypač jeigu mainais mūsų prašoma mesti asmeninį kūrybos džiaugsmą į krematoriumo krosnį, užuot kurstčius savo pačių įžiebtą ugnelę.

Spąstai Nr.3: sudegintas lobis ir hambre del alma, *dvasinis badas*

Kartais liepsna reiškia gyvenimo džiaugsmą, o kartais – mirtį ir išnykimą. Vienokia ugnis keičia ir transformuoja, kitokia – naikina ir žudo. Mums reikalinga tik ta, kuri transformuoja. Bet kiek daug moterų sava valia atsisako raudonų kurpaičių ir sutinka būti neatpažįstamai pakeistos, nubaustos, sušukuotos ir prisitaikyti prie svetimo pasaulio matymo! Mes leidžiame sudeginti savo raudonąsias kurpaites – savo gyvenimo džiaugsmo šaltinį, kai nekritiškai, urmu priimame mums brukamas vertybes, ideologijas, filosofijas, taip pat ir psichologines teorijas. Raudonosios mūsų

kurpaitės virsta plėnimis tuomet, kai tapome, vaidiname, rašome, elgiamės ir gyvename taip, kad tuščiai eikvojame savo gyvybines jėgas, silpniname regėjimą, laužome savo dvasios stuburą.

Tuomet moters gyvenimą užlieja blyški mirties spalva, nes ji tampa *hambre del alma*, išbadėjusia dvasia. Ji tetrokšta tiktai susigrąžinti prarastą gyvenimo pilnatvę, atgauti savadarbes raudonąsias kurpaites. Laukinis gyvenimo džiaugsmas, kurį jos įkūnija, gali būti sudegintas užmaršties ar savo pačios triūso niekinimo liepsnose, gali būti pražuvęs savanoriško tylėjimo lauže.

Pernelyg daug moterų kitados, nerasdamos kitos išeities, yra davusios siaubingus įžadus. Dar ankstyvoje jaunystėje, skaudžiai stokodamos paramos bei įvertinimo, jos išgyveno tokį sielvartą ir nusivylimą, kad nusviedė plunksną, užgniaužė žodžius, nutildė dainas, susuko drobes ir prisiekė sau niekuomet daugiau jų nebepaliesti. Šitaip pasielgusi moteris nejučiomis pati susidegina drauge su savo rankdarbiais. Jos gyvenimas virsta plėnimis.

Moters gyvenimas gali sunykti ir neapykantos sau liepsnose, nes kompleksai gelia it gyvatės ir bent jau kuriam laikui atmuša jai norą net artintis prie savo darbo, kuris jai svarbiau už viską. Tuomet metai po metų ji atkakliai stengiasi niekur neiti, nejudėti, nesimokyti, nežinoti, neįgyti, nesiryžti, netapti.

Moters savarankiškai susikurtą gyvenimo viziją gali sudeginti ir kieno nors kito pavydas ar tiesiog atviras ir nuožmus priešiškumas jai. Šeimos narių, globėjų, mokytojų ir draugų juntamas pavydas neturėtų peraugti į priešiškumą, deja, neretai taip nutinka, ir jie tampa slaptais arba atvirais moters priešais. Jokia moteris neturėtų leisti savo kūrybiniam gyvenimui kaboti ant plauko, kol ji nuolankiai tarnauja priešiškai nusiteikusio meilužio, tėvo, mokytojo ar draugo užgaidoms.

Kai dvasinis moters gyvenimas virsta plėnimis, ji nebetenka savo gyvybės šaltinio, sudžiūva ir pasidaro perkarusi it Mirtis. Troškimas atgauti savo raudonąsias kurpaites – laukinio gyvenimo džiaugsmą ne tiktai toliau tarpsta jos pasąmonėje, jis dargi auga ir stiprėja, kol vieną dieną nuožmiai ir galingai sukyla ir užvaldo jos sielą.

Patirti *hambre del alma*, dvasinio bado, būseną – vadinasi, išgyventi nuolatinį ir nepasotinamą alkį. Moterį tiesiog degina troškimas gauti ką nors, kieno dėka ji vėl pajustų gyvybinių jėgų antplūdį. Nelaisvės nukamuota moteris nebemoka rinktis ir stveria bet ką, kas *nors kiek primena* jos prarastąjį lobį, – geras ar blogas tas daiktas būtų. Dvasinio bado alinama moteris iš pažiūros gali atrodyti „švari ir sušukuota", bet jos viduje bejėgiškai tiesiasi dešimtys meldžiančių rankų ir žiojasi dešimtys išbadėjusių burnų.

Šitaip iškankinta, ji nežiūrėdama kimš į save bet kokį maistą, nepaisydama nei jo vertės, nei sugedimo, nes jai terūpi atsigriebti už tai, ko neteko. Vis dėlto net ir šioje klaikioje situacijoje laukinė Esybė nepaliaujamai stengiasi mus išgelbėti. Ji šnibžda, dejuoja, šaukia, barškina apgraužtais skeletais mūsų košmariškuose sapnuose, kol pradedame sąmoningai suvokti savo padėtį ir imamės žygių prarastajam lobiui susigrąžinti.

Kad geriau suprastume dvasios bado išsekintą moterį, puolančią į visokiausius kraštutinumus, – dažniausiai tai būna piktnaudžiavimas narkotikais, alkoholiu ir netikę seksualiniai santykiai, – pabandykime pasekti, kaip elgiasi išbadėjęs ir maisto ieškantis žvėris. Vilkas dažnai apibūdinamas panašiai kaip ir išbadėjusi siela: jis kaltinamas esąs žiaurus, godus, puoląs iš pasalų, pjaunąs silpnuosius, žudąs tik dėl žudymo ir nežinantis saiko. Kaip matome, vilko reputacija pasakose ir tikrovėje tikrai nepavydėtina ir nepelnytai prasta. Nes iš tiesų vilkai yra atsidavę bendruomeniniai gyvūnai. Rujoje jie instinktyviai tvarkosi taip, kad sveiki vilkai žudo tik tiek, kiek būtinai reikia jiems išgyventi. Tiktai tada, kai vilkas sužeistas arba normali rujos gyvenimo tvarka suardyta, šis įprotis gali pasikeisti.

Vilkai be saiko žudo tiktai dviem atvejais. Abu kartus tai reiškia, kad vilkui kažkas negerai. Jis gali pjauti visus paeiliui, jei užsikrėtęs pasiutlige arba maru. Be to, jis gali žudyti daugiau, negu reikia, ir po ilgo badavimo. Tai, kaip dėl bado gali pasikeisti gyvūnų elgesys, yra puiki metafora, paaiškinanti dvasinio bado nualintos moters būseną. Devynis kartus iš dešimties dvasinių ar psichologinių problemų, dėl kurių nuolatos pakliūva į spąstus ir

smarkiai nukenčia, turi moteris, kamuojama dvasinio alkio arba išgyvenusi tragišką dvasinio bado tarpsnį praeityje.

Vilkus badas ištinka tada, kai sniego pernelyg gilu ir medžioti darosi nebeįmanoma. Briedžiai ir šiaurės elniai yra tarsi sniego valytuvai – vilkai jų pramintais takais keliauja per pusnis. Bet jei dėl ypač gausaus sniego elniai nebegali pajudėti, ir vilkai drauge su jais pakliūva sniego nelaisvėn. Tuomet ateina badas. Žiema vilkams – pats sunkiausias ir alkaniausias metas. Tuo tarpu moterį badas gali užklupti bet kada, užgriūti iš bet kur, įskaitant ir jos pačios įprastinę kultūrą.

Bado laikotarpis vilkams paprastai baigiasi atėjus pavasariui, kai sniegas pradeda tirpti. Štai tada išsibadavusių žvėrių ruja tiesiog įpuola beprotybėn ir ima pjauti ir žudyti it pašėlusi. Didžiumos sumedžioto grobio vilkai nepajėgia suėsti ir net nesivargina slėpti. Jie tiesiog jį palieka. Tokiais atvejais jie sumedžioja daugiau nei apskritai įstengtų suėsti, daug daugiau, nei jiems išvis reikia.[3] Panašiai būna ir ilgai nelaisvėje išbuvusiai išsibadavusiai moteriai. Staiga pajutusi laisvę eiti, kur nori, daryti, ką nori, gyventi, kaip nori, ji irgi gali atsiduoti pavojingai beprotybei ir imti siautėti... ir netgi jaustis teisi! Našlaitė pasakoje irgi jaučiasi teisi, stengdamasi bet kokia kaina gauti pražūtingąsias raudonas kurpaites. Badas kažkokiu būdu sugeba smarkiai iškreipti mūsų teisingumo jausmą.

Taigi, kai pats brangiausias dvasinis lobis moters gyvenime pavirsta plėnimis, ji, užuot laukusi ir tikėjusis, staiga tampa godi ir nepasotinama. Pavyzdžiui, jeigu jai ilgą laiką drausdavo kalti skulptūras, ji gali netikėtai pradėti jas kalti nesustodama, dieną ir naktį, be miego, kankindama savo niekuo dėtą kūną pusbadžiavimu, niokodama sveikatą ir dar dievai žino ką išdarinėdama. Jeigu akys nenugalimai pradeda merktis, ji stveria stimuliatorių, nes nežino, kiek dar laiko įstengs išbūti laisva.

Hambre del alma – tai ir alkis viso to, kas būtina sielai: kūrybingumas, pojūčių aštrumas bei kiti instinktyvios dvasios turtai. Jei moteris verčiama visą laiką elgtis kaip tikra dama ir sėdėti dailiai suglaudusi kelius, jei išgirdusi riebesnį žodį ji vos neapalpsta, jei

visą laiką turi gerti tik nugriebtą pieną... tuomet saugokitės, kai ji ištrūksta į laisvę! Dabar ji be saiko plempia džiną, sėdi išsidrėbusi kaip girtas matrosas ir keikiasi taip, kad net tinkas nuo lubų byra. Išbadėjusi moteris niekaip negali atsikratyti baimės, kad vieną gražią dieną ją vėl sugaus. Todėl ir stengiasi, naudodamasi proga, imti, kiek tik pajėgia.[4]

Puldamos į kraštutinumus ir nevaldomai siautėdamos save dažniausiai alina moterys, ištroškusios prasmingo, turiningo gyvenimo. Ilgą laiką buvusi atkirsta nuo savo ciklų ir negalėdama patenkinti kūrybinių poreikių, moteris gali stačia galva įpulti į ką tik norite: girtavimas, narkomanija, pykčio priepuoliai, spiritizmas, despotizmas, paleistuvystė, nėštumai, studijos, kūryba, vadovavimas, švietimas, švarinimasis, aerobika, besaikis rijimas, – tai dar toli gražu ne visos dažniausiai pasitaikančių piktnaudžiavimų rūšys. Šitaip besielgiančios moterys paprastai stengiasi kompensuoti prarastus normalios saviraiškos, dvasinio gyvenimo bei dvasinio pasitenkinimo ciklus.

Tokiai moteriai tenka kęsti vieną bado laikotarpį po kito. Gal kartais ji ir mėgina ištrūkti į laisvę, bet išsigąsta, kad pabėgimas jai pernelyg daug kainuos, bijo išeikvoti savo libido, savo energiją. Galbūt ir kitais atžvilgiais ji pernelyg menkai pasirengusi: stokoja išsilavinimo, lėšų, patirties. Nelaimei, dvasinio lobio praradimas ir giliai įsišakniję prisiminimai apie išgyventą badą gali net priversti mus manyti, kad perlenkimai ir kraštutinumai – visiškai neblogas dalykas. O be to, juk taip malonu ir gera, kai gali vėl mėgautis pojūčiais... kokie jie bebūtų.

Ką tik ištvėrusi badą moteris tiesiog įvairumo dėlei nori pasimėgauti gyvenimu. Vis dėlto jos atbukęs emocinių, racionaliųjų, fizinių, dvasinių ir finansinių išgyvenimo sąlygų vertinimas kelia jai didžiulę grėsmę. O kažkur prieš akis dar šmėžuoja pora demoniškų raudonųjų kurpaičių. Ji stvers jas, kur tik suras. Štai kuo baisus badas. Vos moteriai pasirodys, kad kas nors gali numalšinti tą klaikų alkį, ji griebs tą daiktą nėmaž nedelsdama ir nesidairydama.

Spąstai Nr.4: pažeisti instinktai – nelaisvės pasekmė

Instinktą gana sunku apibrėžti, nes niekas nežino, kaip jis atrodo, ir nors jaučiame, kad nuo neatmenamų laikų instinktai buvo svarbi žmogaus prigimties dalis, niekas ligi šiol tiksliai nežino, nei kurioje nervų sistemos vietoje jie yra, nei kaip jie mus veikia. Psichologine prasme Jungas spėjo, kad instinktai gali kilti iš psichoidinės pasąmonės – to psichikos lygmens, kur susiliečia biologiniai ir dvasiniai aspektai. Iš esmės pritardama jo nuomonei, aš dargi žengčiau toliau ir drįsčiau tvirtinti, kad, pavyzdžiui, kūrybinis instinktas yra lygiai tokia pat lyrinė mūsų „aš" kalba, kaip ir sapnų simboliai.

Etimologiškai žodis *instinktas* kilęs iš lotynų *instinguere*, reiškiančio ‘impulsą', bei *instinctus*, reiškiančio ‘kurstymą', šiuo atveju – kokį nors raginimą ar skatinimą, kylantį iš vidinio balso. Instinktą galima vertinti teigiamai – tai tam tikra vidinė jėga, kuri, veikdama drauge su mąstymu ir sąmone, garantuoja nuoseklų žmogaus elgesį. Gimdama moteris atsineša visus savo instinktus sveikus ir nepažeistus.

Atrodo, galėtume tvirtinti, kad našlaitė pasakoje patenka į naują aplinką, kurioje atsikrato šiurkštumo, įgyja subtilumo ir pratinasi prie lengvesnio gyvenimo, tačiau iš tiesų jos asmenybės raida visiškai sustoja, o noras tobulėti dingsta. Ir kai senoji dama suniekina didžiausią jos brangenybę – kurpaites, šį dvasinės kūrybos vaisių laiko šlamštu, kurį reikia sudeginti, netekusi savadarbių raudonų kurpaičių mergaitė visiškai nutyla. Ją apninka liūdesys – perdėm tikėtina būsena kūrybingai dvasiai, uždarytai į narvą ir atskirtai nuo įprastinio dvasinio gyvenimo. Negana to, mergaitės instinktai, kurie turėtų skatinti ją vaduotis iš tokios padėties, tiek atbukę, kad, regis, jų išvis nebėra. Tad, užuot veržusis į kitokį gyvenimą, mergaitė grimzta dvasinėje pelkėje. O kadangi ji nemėgina bėgti, nors tai būtų visiškai pagrįsta ir teisėta, ją užpuola depresija. Dar vieni spąstai.

Galime vadinti sielą, kaip tik norime: sąjunga su laukiniu pradu, ateities viltimi, siautulingąja energija, kūrybine aistra, savo keliu, savo darbu, Mylimąja, laukine nuotaka, „plunksnele

Dievo kvėptelėjime".[5] Kokiais žodžiais ar vaizdais bemėgintume apibūdinti šią savo būties dalį, aišku viena – būtent ji ir atsidūrė nelaisvėje. Būtent todėl kūrybinė dvasios galia staiga pasijunta taip nustekenta.

Stebėdami įvairiausias nelaisvėje laikomų laukinių gyvūnų rūšis, mokslininkai nustatė: su kokia meile beįrengtume jų būstą zoologijos sode, kaip juos bemylėtų ir belepintų jų prižiūrėtojai (ką pastarieji dažniausiai ir daro), gyvūnai vis tiek paprastai nustoja daugintis, praranda apetitą, tampa neramūs, ankstesnį jų gyvybingumą pakeičia letargas, niūri nuotaika ar nelauktas agresyvumas. Zoologai šią nelaisvėje laikomų padarų būseną vadina „gyvūnų depresija". Įprastiniai gyvūnų miego, partnerio pasirinkimo, poravimosi, švarinimosi, jauniklių priežiūros ir kitokie ciklai kaipmat suyra, vos tik jie atsiduria nelaisvėje. Prarastų ciklų vietoje atsiveria tuštuma. Tik ji ne pilna, kaip budistinėje šventosios tuštumos koncepcijoje, – šis tuštumos pojūtis veikiau primena tupėjimą užkaltoje dėžėje be langų.

Panašiai ir moterį, įžengusią į senosios sudžiūvėlės damos namus, apninka neryžtingumas, prasta nuotaika, nuobodulys, paprasčiausia depresija ir netikėti nerimo priepuoliai – simptomai, smarkiai primenantys tuos, kuriuos patiria nelaisvėn uždaryti arba sužeisti gyvūnai. Pernelyg smarkiai domestikuoti padarai netenka ankstesniųjų stiprių, pamatinių savo impulsų, skatinančių juos žaisti, bendrauti, įveikti sunkumus, bastytis, užmegzti santykius su gentainiais ir t. t. Kai moteris darosi pernelyg „gerai išauklėta", šiuos impulsus reguliuojantys jos instinktai nusilpsta ir nugrimzta į tamsiausias pasąmonės gelmes, kur ji nebegali lengvai jų pasiekti. Tuomet ir sakoma, kad jos instinktai pažeisti. Tai, kas turėtų vykti savaime, arba apskritai nevyksta, arba išjudinama tiktai po didžiulių pastangų, trūkčiojimų, racionalizavimų ir karo su savimi pačia.

Kalbėdama apie pernelyg smarkią domestikaciją ir lygindama ją su nelaisve, aš neturiu omenyje individo socializacijos – proceso, kurio metu vaikai išmokomi daugmaž civilizuotai elgtis visuomenėje. Socialinė žmogaus raida – būtinas ir labai svarbus dalykas. Antraip moteris nesugebėtų normaliai bendrauti su aplinka.

Tačiau pernelyg smarkiai domestikuoti – tas pats, kas uždrausti jaunai gyvybei žaisti ir judėti. Juk sveika, normaliai besivystanti laukinė būtybė anaiptol nebūna pernelyg romi ir bežadė. Priešingai, ji judri ir jautri, gyvai reaguoja į kiekvieną judesį ar aplinkos pokytį. Ji nekartoja lyg prisukta vis to paties įkalto elgsenos modelio ar schemos, neva tinkamų visiems gyvenimo atvejams. Ji laisva, išradinga ir gali rinktis. O moteris su pažeistais instinktais rinktis nesugeba. Ji neįstengia nė pajudėti.

Tokioje padėtyje atsiduriama dėl daugelio priežasčių. Moteris su pažeistais instinktais dažniausiai pati save išduoda ir nuleidžia rankas, nes jai pernelyg sunku prašyti pagalbos arba ji pati nesupranta, ko nori. Prigimtiniai jos instinktai, skatinantys kovoti arba gelbėtis, sulėtėja arba išvis nusilpsta. Sotumo, skonio pojūčiai, įtarumo, atsargumo būsenos ir laisvos, visa apimančios meilės poreikis gali labai susilpnėti arba priešingai – pasidaryti pernelyg stiprūs ir aštrūs.

Kaip ir pasakoje, vienas iš pačių klastingiausių laukinės prigimties gniuždymo būdų – reikalavimas gerai elgtis, kad gautum dovaną (kada nors ateityje). Nors šis metodas retkarčiais (kartoju: retkarčiais!) ir padeda įtikinti trečius metukus einančią mažylę susitvarkyti savo kambarį (pirma pasiklok lovytę, tada galėsi pažaisti)[6], jis visiškai netinkamas ir nevartotinas, kai turime reikalą su gyva, suaugusia moterimi. Nors pastovumas, atkaklumas bei organizuotumas – itin svarbios ir kūrybinėje veikloje labai reikalingos savybės, senosios damos reikalavimas visur ir visada „deramai elgtis“ pakerta bet kokią jos globotinės tolesnės raidos galimybę.

Juk būtent žaismė, o ne deramo elgesio normų laikymasis, yra centrinė kūrybinio gyvenimo arterija, jo šerdis ir smegenų kamienas. Troškimas žaisti yra instinktyvus. Nėra žaismės – nėra kūrybos. „Būk gerutė, ramiai sėdėk“, – ir nieko nesukursi. Jeigu kalbėsi, galvosi, elgsiesi vien tik prideramai ir oriai – kūrybinė ugnis gali išvis užgesti. Bet kuri socialinė grupė, visuomenė, institucija ar organizacija, verčianti moteris smerkti visa, kas ekscentriška, įtariai žiūrėti į bet kokią naujovę ar keistenybę, vengti

aistros, karščio, išradingumo, nuasmeninti viską, kas individualu, – anksčiau ar vėliau sukurs negyvų moterų kultūrą.

Puikus sulaukėjusios moters, kurios instinktai buvo smarkiai pažeisti priešingų jos dvasiniams polėkiams jėgų, pavyzdys – tai populiari septintojo dešimtmečio bliuzo dainininkė Janis Joplin. Kūrybiniai jos bandymai, nekaltas smalsumas, gyvenimo džiaugsmas, šiek tiek familiarokas požiūris į pasaulį paauglystės metais sulaukė negailestingos mokytojų ir kitų „padorios" baltaodžių Pietų baptistų bendruomenės, kurioje ji augo, narių kritikos ir pasmerkimo.

Nors ir būdama puiki mokinė bei talentinga dailininkė, Janis beveik neturėjo draugių, nes kitos mergaitės smerkė ją už tai, kad nesidažo[7], o kaimynai piktinosi jos pomėgiu kopti ant uolos, stūksančios miestelio pakraštyje, ir ten su draugais dainuoti bei klausytis džiazo. Kai jai pagaliau pavyko pabėgti bliuzo pasaulin, buvo jau taip išbadėjusi, kad visiškai nebeturėjo saiko jausmo ir nežinojo ribų nei seksui, nei alkoholiui, nei narkotikams.[8]

Ir Bessie Smith, Anne Sexton, Edith Piaf, Marilyn Monroe bei Judy Garland likimuose galima įžiūrėti tą patį dvasinio bado kamuojamos moters su pažeistais instinktais elgesio modelį: mėginimai prisitaikyti, saiko jausmo praradimas, nesugebėjimas sustoti.[9] Galėtume sudaryti ilgiausią talentingų moterų su pažeistais instinktais sąrašą, kurios, patekusios į tokią apgailėtiną padėtį, žengė itin lemtingus žingsnius. Lygiai kaip našlaitė iš pasakos, visos jos kokiu nors būdu buvo praradusios savadarbes kurpaites ir todėl, pasitaikius progai, neatsargiai stvėrė pražūtingas raudonąsias. Jas visas kamavo liūdesys, visos buvo ištroškusios dvasinio peno, nuoširdaus bendravimo, galimybės laisvai keliauti ir puoštis taip, kaip pačiai norisi, išsiilgusios Dievo žodžio ir paprasto, natūralaus, sveiko seksualinio gyvenimo. Tačiau nejučiom pasirinko užkeiktąsias kurpaites, įkūnijančias destruktyvias pažiūras, veiksmus ir idėjas, dėl kurių šių moterų gyvenimas nebepataisomai sugriuvo, o jos pačios virto beprotiško šokio sūkury besisukančiais vaiduokliais.

Pažeisti instinktai dažniausiai ir būna toji pagrindinė priežastis, dėl kurios moterys pradeda beprotiškai elgtis, leidžiasi

apsėdamos visokių maniakiškų idėjų arba pasuka kitu, tegu ir ne tokiu pražūtingu, bet vis dėlto žalingu keliu. Norint atkurti pažeistus instinktus, pirmiausia tenka pripažinti, jog pakliuvai nelaisvėn, išgyvenai dvasinį badą, išjudinusį įprastinės įžvalgos ir savisaugos pamatus. Reikia grįžti atgal tuo pačiu keliu, atvedusiu mus į spąstus ir sukėlusiu dvasinį badą. Bet dažniausiai daugelis moterų pirmiausia pereina dar penkias pasakoje pavaizduoto kelio pakopas.

Spąstai Nr.5: mėginimas vogčiom įgyti lobį, asmenybės susidvejinimas

Šioje pasakos dalyje rengiamasi mergaitės konfirmacijai, tad senoji dama vedasi ją pas kurpių pirkti išeiginių batelių. Konfirmacijos motyvas – palyginti naujas pasakos pridūrinys. Archetipiniu požiūriu atrodytų, kad pasakoje apie raudonąsias kurpaites po daugeliu vėlyvesnių antsluoksnių slypi labai senõs legendos ar mito fragmentas, pasakojantis apie pirmųjų menstruacijų atsiradimą ir mergaitės įžengimą į savarankiškesnį, mažiau motinos globojamą ir prižiūrimą gyvenimo etapą. Pasitelkdamos šią pasaką, vyresnės moterys senovėje, matyt, mokydavo jaunas mergaites budrumo ir sugebėjimo adekvačiai reaguoti į aplinkinį pasaulį.[10]

Teigiama, kad matriarchatinėse senovės Indijos, Egipto, atskirų Azijos dalių ir Turkijos kultūrose, – kurios per tūkstančius mylių aplinkui visomis kryptimis formavo moteriškos dvasios suvokimą, – vienas iš pagrindinių pėrėjimo apeigų[11] momentų buvo chna ar kitokių raudonų dažų įteikimas jaunoms mergaitėms, kad šios galėtų nusidažyti jais pėdas. O vienos iš svarbiausių perėjimo apeigų buvo siejamos su pirmosiomis menstruacijomis. Šios apeigos ženklino slenkstį tarp vaikystės ir galėjimo savo įsčiose išnešioti bei pagimdyti naują gyvybę, taip pat valdyti su tuo susijusią seksualinę energiją bei visas kitas moteriškas galias. Šiose apeigose svarbų vaidmenį vaidino visi raudonojo gimdos kraujo pavidalai: menstruacijų kraujas, gimdymo kraujas, persileidimo metu tekantis kraujas, kuris visais atvejais srūva moters kojomis iki

pat pėdų. Kaip matome, pirmykštės raudonos kurpaitės senovėje turėjo itin turtingą simbolinę prasmę.

Nekaltųjų Vaikelių dienos paminėjimas pasakoje – taip pat vėlyvo antsluoksnio dalis. Ši diena žymi krikščionišką šventę, kuri Europos šalyse palaipsniui išstūmė senas pagoniškas žiemos saulėgrįžos apeigas, kuriomis moterys atlikdavo ritualinį kūno ir dvasios apsivalymą, simboline ir tiesiogine prasme rengdamosi naujam gyvenimui ateinantį pavasarį. Greičiausiai į šias apeigas įeidavo ir kolektyvinis mirusių bei negimusių kūdikių apraudojimas[12], apimantis mirusius naujagimius, persileidimus, negyvagimius, nėštumo nutraukimus ir kitokius svarbius seksualinio bei reprodukcinio moterų gyvenimo įvykius, atsitikusius senaisiais, besibaigiančiais metais.[13]

Toliau pasakoje eina vienas iš pačių iškalbingiausių dvasinę priespaudą iliustruojančių epizodų. Prasiveržęs nenumaldomas dvasinio peno troškimas pralaužia sausas „padoraus" elgesio užtvaras, ribojusias mergaitės laisvę. Kurpiaus dirbtuvėje ji be senosios damos leidimo vogčiomis nusičiumpa viliojančias raudonąsias kurpaites. Sukilęs į paviršių nenumalšinamas dvasingumo alkis verčia ją stverti tai, kas pirmiausia papuola po ranka, nes ego žino, kad netrukus gali vėl atsidurti nelaisvėje.

Šitokia staigi dvasinė „vagystė" pasitaiko tada, kai didžiulę savojo „aš" dalį moteris būna užgniaužusi ir nugrūdusi į tolimiausius psichikos užkaborius. Analitinės psichologijos požiūriu, užgniaužti ir į pasąmonę nustumti tiek teigiami, tiek ir neigiami instinktai, poreikiai bei jausmai ir toliau gyvuoja šešėliniame psichikos pasaulyje. Tolesni ego bei super-ego mėginimai kontroliuoti šiuos šešėlinius impulsus sukelia spaudimą, kurio poveikis darosi panašus į oro pūslelę, atsiradusią šoninėje automobilio padangos sienelėje. Ratui sukantis, padanga kaista, spaudimas jos viduje didėja, ir galiausiai padanga sprogsta, o visa, kas susikaupė jos viduje, išsiveržia į išorę.

Šešėlinė psichikos dalis veikia labai panašiai. Būtent todėl didžiausias šykštuolis turčius vieną gražią dieną gali visus apstulbinti, nei iš šio, nei iš to paaukodamas kelis milijonus našlaičių prie-

glaudai. Arba kodėl koks nors santūrus, mielas ir ramus žmogus staiga įsiplieskia ir sprogsta it fejerverko raketa? Pamažu aiškėja, kad vos per siaurutį plyšelį praverdamos duris į šešėlinę sritį ir pamažu, nedidelėmis grupelėmis išleisdamos ten susikaupusius elementus, galime su jais bendrauti, tartis, rasti jiems naudingą pritaikymo būdą ir šitaip išvengti netikėtų ir pavojingų šešėlinės dalies išpuolių bei sprogimų.

Nors įvairių visuomenių pripažįstamos vertybės gerokai skiriasi, tad ir į šešėlinę sritį išstumiami nevienodi „teigiami“ ar „neigiami“ dalykai, bet esama ir tokių impulsų, kurie beveik visur ir visada laikomi neigiamais ir paprastai nutremiami į šešėlius: tai asmens noras ar poreikis vogti, sukčiauti, žudyti, leistis į visokiausius kraštutinumus ir panašiai. Neigiami šešėlinės srities aspektai žadina keistą jaudulį ir smalsumą, tačiau, būdami entropiški, gali išmušti žmogų iš pusiausvyros, sudrumsti ramybę, sugriauti nusistovėjusį šeimos ar didesnės socialinės grupės gyvenimo ritmą.

Tačiau šešėlyje neretai atsiduria ir dieviški, patrauklūs, gražūs bei galingi asmenybės aspektai. Ypač dažnai taip nutinka moterims, kurių šešėlinėje srityje kone visuomet esama labai subtilių jų būties aspektų, nepriimtinų aplinkinei visuomenei arba nesulaukiančių jos paramos. Kokios daugybės moterų psichikoje, pačiame šulinio dugne, tūno pranašė ir kūrėja, įžvalgi tiesos sakytoja, aiškiaregė, būtybė, sugebanti kalbėti nemenkindama savo nuopelnų, drįstanti pažvelgti į save nesigūždama ir atkakliai dirbti, tobulindama savo kūrinius! Mūsų visuomenėje teigiami moterų šešėliniai dvasios impulsai dažniausiai sukasi apie galimybę pačiai kurti savo gyvenimą.

Atstumti, neįvertinti, „netinkami“ mūsų sielos bei mūsų „aš“ aspektai toli gražu netūno sau ramiai tamsoje – priešingai, jie susimoko tarpusavyje ir drauge ima regzti planus, kaip išsiveržti į laisvę. Tose pasąmonės gelmėse jie verda, kunkuliuoja, pliupa, kol vieną gražią dieną, nors ir kaip sandariai uždėtas dangtis, jie it geizeris su trenksmu išsiveržia aukštyn, išsilieja laukan ir tada jau daro, ką panorėję.

O tada jau su jais susidoroti, pasak populiaraus mano vaikystės posakio, – tas pats, kas dešimt svarų molio sukišti atgal į penkių

svarų maišą. Sykį išsiveržusius iš šešėlio impulsus po šitokio sprogimo sunku vėl suvaryti atgal ir iš naujo uždaryti „belangėje“. O juk, regis, kur kas protingiau būtų buvę rasti normalų būdą sąmoningai ir kūrybingai išreikšti savo džiaugsmui, nei apskritai jį palaidoti; bet kartais moteris įvaroma į kampą, ir tuomet jau sprogimo nebeišvengsi.

Šešėlinis gyvenimas prasideda tada, kai rašytoja, dailininkė, šokėja, motina, atradėja, mistikė, tyrinėtoja ar keliautoja liaujasi rašiusi, tapiusi, šokusi, rūpinusis vaikais, ieškojusi, stebėjusi, tyrusi bei keliavusi. Taip gali nutikti, jei užsiėmimas, kuriam moteris skyrė daugybę pastangų, laiko ir širdies, nedavė rezultatų, kokių ji tikėjosi, arba nesulaukė įvertinimo, kurio buvo nusipelnęs, arba dar dėl daugybės kitų priežasčių. Kaip ten bebūtų, jeigu kūrėja staiga meta savo darbą, tai energija, kurią ji natūraliai tam skyrė, nukreipiama į požemius, iš kur išsiveržia kada gali ir kaip gali. Moteris, vidury šviesios dienos neturinti galimybės visa siela atsiduoti mėgstamam užsiėmimui, pradeda keistą dvilypį gyvenimą: viešumoje nuduoda esanti vienokia, o vos nutaikiusi tinkamą progą elgiasi visiškai kitaip.

Moteris, besistengianti supakuoti visą savo gyvenimą į dailią dovanų dėžutę ir perrišti ją kaspinėliu, pasiekia tik vieno: visa jos gyvybinė energija it suspausta spyruoklė atsiduria šešėlyje. „Ką jūs, aš gyvenu kuo puikiausiai“, – šypsodamasi tvirtina tokia moteris. Bet pažvelgus į ją iš kito kambario kampo arba žiūrint į jos atspindį veidrodyje, aiškiai matyti, kad taip nėra. O paskui vieną dieną mus pasiekia žinia, kad ji susidėjo su kažkokiu fleitininku ir su juo pabėgo į Tipikaną, kur tapo biliardo žvaigžde. Negali būti! – traukome pečiais. Juk puikiai žinome, kad ji nemėgsta fleitininkų, visuomet svajojo gyventi Orkos saloje, o ne Tipikanoje ir niekada nėra lošusi biliardo!

Lygiai kaip Heda Gabler iš Henriko Ibseno dramos, laukinė moteris gali sukandusi dantis apsimetinėti gyvenanti „kaip visi“, tačiau už tai visuomet tenka sumokėti didžiulę kainą. Heda vogčiomis atsiduoda aistroms ir pavojams, rizikingai flirtuodama su buvusiu meilužiu ir žaisdama su Mirtimi. Iš pažiūros ji atrodo

visai patenkinta, dėvėdama skrybėlaites ir klausydamasi nuobodžių vyro postringavimų apie jo dulkiną tarnybą. Moteris gali elgtis mandagiai, netgi ciniškai, nors viduje jos širdis ir plūstų krauju.

Arba, kaip Janis Joplin, moteris gali kaip įmanydama stengtis prisitaikyti, nusileisti, paklusti, kol daugiau nebepajėgia tverti tokio gyvenimo, o jos kūrybinė prigimtis, ilgai ardyta, niokota ir grūsta į šešėlius, staiga išsiveržia kaip vulkanas ir sukyla prieš bedvasio „auklėjimo“ principus, nepaisančius nei žmogaus talento, nei jo gyvybinių poreikių.

Sakykite ką norite, tačiau aišku viena: tokie bandymai vogčiomis nugvelbti kokį dvasinio gyvenimo trupinėlį, nes realiame gyvenime tam neatsiranda vietos, smarkiai žeidžia gyvybines moters jėgas. Įkalintos ir išbadėjusios moterys šitaip griebia viską, ką gali: draudžiamas knygas ir muziką, bičiulystės ryšius, seksualinį pasitenkinimą, religines sektas. Jos įsikimba slaptų minčių ir revoliucinių idėjų. Vagia laiką iš savo šeimos ir sutuoktinio. Slapčiomis velka į namus nugvelbtą lobį. Stengiasi nuvogti valandėlę kitą rašymui, apmąstymams, sielai. Jos slepia miegamajame vaiduoklį, prieš eidamos į tarnybą vogčiomis skaito eiles, nutaikiusios momentą bando iš kur nors pasprukti arba niekieno nepastebėtos nugvelbti bučinį.

Norėdama išsukti iš šio dvilypio kelio, moteris turi liautis apsimetinėjusi. Juk šitaip vagiliaudama netikro dvasinio gyvenimo trupinius nieko nelaimėsite! Apgavystė visuomet su trenksmu išsiverš aikštėn, kai mažiausiai to tikėsitės. O tuomet didžiulės bėdos neišvengsite. Kur kas geriau vienąkart atsitiesti, tvirtai įsispirti kojomis – kokia savadarbė bebūtų toji jūsų atrama! – ir ryžtis gyventi kaip galite, kaip sugebate, drąsiai ir atvirai, o ne vogčiomis ir apsimetinėjant. Užuot stvarsčiusi visokius atsitiktinius niekučius, siekite to, kas jums iš tikrųjų brangu ir reikšminga.

Mergaitė pasakoje pasičiumpa raudonąsias kurpaites naudodamasi tuo, kad senosios damos regėjimas nusilpęs. Taigi galime suprasti, kad sudžiūvusių, negyvų vertybių sistema pati nėra itin akyla ir nesugeba jautriai reaguoti į tai, kas dedasi aplinkui. Nepastebėti asmeninių individo negandų – būdingas pažeistos dvasios

ir pažeistos visuomenės požymis. Todėl mergaitė žengia dar vieną klaidingą žingsnį ilgoje savo nelaimių ir apsirikimų virtinėje.

Tarkim, kad pirmas jos žingsnis, kai ji įlipo į paauksuotą karietą ir atsidūrė spąstuose, buvo žengtas per neišmanymą ir vaikišką naivumą. Tarkim, kad savadarbes kurpaites iš rankų ji išleido per neapdairumą – tipiškas nepatyrusios būtybės poelgis. Bet dabar ji nenumaldomai trokšta gauti tas kurpiaus vitrinoje švytinčias kurpaites, ir kaip tai bebūtų paradoksalu, tas impulsas, akinantis ją siekti naujo gyvenimo, yra teisingas ir absoliučiai dėsningas, tačiau ji jau *per ilgai* išbuvo senosios damos namuose ir jos instinktai jau nebesiunčia pavojaus signalo, jai pasirinkus kenksmingą, pražūtingą dalyką. O kurpius, beje, irgi susimokė su mergaite. Matydamas, kokį pražūtingą daiktą jinai renkasi, jis tiktai mirkteli ir nusišypso. Jo padedama, mergaitė nusičiumpa raudonąsias kurpaites tiesiai senajai damai po nosimi.

Daugelis moterų linkusios šitaip save apgaudinėti. Paleidusios iš rankų tikrąjį lobį, jos vogčiomis, kur galėdamos, stengiasi nugvelbti vis po trupinėlį, vis po mažą jo dalelytę. Jos rašo? Taip, bet paslapčiom, todėl nesulaukia nei paramos, nei įvertinimo. O studijuodamos ar siekia geriausio rezultato? Taip, bet irgi slapčia, todėl niekas nepadeda ir negali patarti. Arba aktorė – ar ji ryšis suvaidinti visiškai originalų dalyką, ar tiesiog visą gyvenimą kartos tai, ką jau išbandė kiti, ir užuot tapusi žvaigžde, teliks tiktai blyškiu jos atspindžiu? O kaip toji ambicinga moteris, kuri apsimeta neturinti jokių ambicijų, nors visa širdimi serga dėl savęs, savo tautos ir pasaulio likimo? Tai ryški ir entuziastinga svajotoja, verčianti save tylomis veržtis į priekį. Bet juk tai nežmoniškai sunku – kai neturi nei artimo bičiulio, nei vadovo, nei netgi mažytės palaikymo grupelės!

Labai sunku šitaip slapčiomis stvarstyti gyvenimo kruopeles, bet moterims tai – kasdienybė. Jeigu moteris priversta vogti gyvenimą, vadinasi, jai tenka gyventi pusbadžiu. Gyvenimą ji vagia slėpdamasi nuo „jų", kad ir kas tie „jie" būtų. Išoriškai ji dedasi esanti rami ir abejinga, bet vos tik pastebi šviesos plyšelį, išbadėjęs jos „aš" kaipmat strykteli lauk, lekia prie artimiausios gyvos

kruopelytės, laižo ją, šokinėja, laksto kaip be galvos, džiaugsmingai šoka ir sukasi ratu, kol galutinai nusivaro nuo kojų ir tada stengiasi vėl patyliukais paršliaužti į tamsų savo narvą, kol dar niekas jos nepasigedo.

Šitaip elgiasi nelaimingai ištekėjusios moterys. Šitaip elgiasi nuolat žeminamos ir niekinamos moterys. Moterys, kurioms gėda, kurios bijo bausmės, pajuokos ar pažeminimo, irgi taip daro. Taip daro moterys su pažeistais instinktais. Toks vagiliavimas naudingas pavergtai moteriai tiktai tada, jeigu jai pavyksta nugvelbti naudingą daiktą, padėsiantį jai išsivaduoti. Įgyjant gerus, vertingus ir drąsą skatinančius gyvenimo fragmentus, moters sieloje tik dar labiau stiprėja pasiryžimas galų gale baigti tas vagystes ir atgauti laisvę atvirai gyventi taip, kaip jai norisi.

Matote, laukinė dvasia turi kažką tokio, kas neleidžia mums amžinai misti vien trupiniais. Iš tikrųjų, juk moteris, norinti gyventi sąmoningai, negali kartą kitą įkvėpusi šviežio oro, tuo pasitenkinti. Ar pamenate, kaip vaikystėje pirmąkart patyrėte, jog negalite gyventi sulaikiusi kvapą? Kurį laiką gal ir užtenka vieno oro gurkšnio, galima pamėginti ir visai be jo apsieiti, bet paskui kažkur viduje pradeda veikti tarsi galingos dumplės, ir kažkokia griežta, galinga jėga priverčia mus skubiai ir godžiai įkvėpti. Taigi mes giliai įkvepiame, tada kurį laiką tarsi didžiuliais kąsniais ryjame orą, kol mūsų kvėpavimas išsilygina ir vėl imame normaliai alsuoti.

Laimei, mūsų dvasioje ar sieloje irgi esama kažko panašaus. Pradėjusi veikti, ši jėga greitai priverčia mus godžiai ir giliai traukti į save gaivų orą. Iš tiesų juk ir pačios suprantame, kad neįmanoma amžinai tenkintis mažyčiais, slapčia nugvelbtais gyvenimo gurkšneliais. Laukinė jėga moters sieloje reikalauja jo viso. Turime būti budrios ir imti tai, kas mums tikrai naudinga.

Kurpius pasakoje yra tarsi vėliau pasirodysiančio kareivio pirmtakas; būtent senasis kareivis privers pašėlusiai šokti užburtąsias kurpaites. Bent kiek susipažinusiam su archajiška simbolika žmogui šis pasakos veikėjas tikrai nepasirodys besąs tiktai niekuo dėtas prašalaitis. Prigimtinis grobuonis, tūnantis mūsų dvasioje (kaip ir

išorinėje kultūroje) – tai tikras meistras keisti išvaizdą: jis moka įvairiai maskuotis ir kaskart pasirodo vis kitokiu pavidalu – lygiai kaip ir spąstai, vilkduobės bei užnuodyti jaukai, kurie irgi dangstomi ir maskuojami, kad priviliotų neatsargią auką. Nepamirškime, kaip kurpius smaginasi, padėdamas apmauti senąją damą!

Ne, kurpius greičiausiai bus susimokęs su kareiviu, o šis, be jokios abejonės, – tai pats velnias žmogaus pavidalu.[14] Senovėje velnio, kareivio, kurpiaus, kupriaus ir panašūs įvaizdžiai laikyti blogio jėgų, tarpstančių gamtoje ir žmogaus sieloje, įsikūnijimais.[15]

Regis, beveik galėtume žavėtis tokia šaunuole, kuriai pakanka drąsos netgi tokiomis atšiauriomis sąlygomis mėginti ką nors nugvelbti, tačiau akivaizdu, kad pagrindinė problema čia kita. Nuosekli, vientisa psichologinė teorija turėtų apimti ne vien žmogaus kūną, mąstymą ir dvasią, bet lygiai taip pat atsižvelgti ir į visuomeninę bei kultūrinę aplinką. O visa tai įvertinus, privalu kiekvienu lygmeniu kelti klausimą: kokiu būdu ir kodėl taip nutinka, jog kiekvienai moteriai atrodo, neva ji turinti nuolatos gūžtis, krūpčioti, keliaklupsčiauti ir nuolankiai maldauti gyvenimo, kuris ir šiaip nuo pat pradžių yra jos ir niekieno kito? Ką gi tokio turi kiekviena visuomenė, kas verčia moterį šitaip elgtis? Galbūt geriau suvokusi visais išorinio bei vidinio pasaulio lygmenimis jai daromą spaudimą, moteris nustos maniusi, kad velnio kurpaičių vagystė galėtų būti konstruktyvus problemos sprendimo būdas.

Spąstai Nr.6: nuolaidžiavimas kolektyvui ir šešėlinis maištas

Vogčiomis įsigijusi raudonąsias kurpaites, mergaitė apsiauna jomis ir nužygiuoja į bažnyčią, kur, nekreipdama dėmesio į tai, kas dedasi aplinkui, sukelia visuotinį bendruomenės narių pasipiktinimą. Kažkas iš parapijiečių apskundžia ją senajai damai. Ši išbara globotinę ir atima raudonąsias kurpaites. Tačiau jau per vėlu. Mergaitė jau „užkibo“ ant kabliuko. Tai dar ne manija ir ne apsėdimas, – tiesiog besąlygiškai reikalaudami paklusti siaurai

jų išpažįstamai vertybinei sistemai, kolektyvo nariai tik dar labiau sustiprina jos sieloje dvasinio bado pojūtį.

Galima susikurti sau slaptą gyvenimą, bet anksčiau ar vėliau būsite užkluptos: jus užgrius super-ego, neigiami kompleksai ir/arba pati visuomenė. Mat labai sunku nuslėpti tą uždraustą daiktą, kurio taip baisiai alkstate. Sunku nuslėpti vogtus džiaugsmus netgi tada, jeigu jie jūsų nesotina.

Negatyvūs kompleksai, vyraujantys tam tikroje visuomenėje, iš prigimties pasižymi įpročiu pulti viską, kas bent kiek neatitinka nusistovėjusio supratimo, koks elgesys laikytinas priimtinu, ir kas panašėja į individualų, netipišką poelgį. Lygiai kaip pasitaiko žmonių, kurie pasiunta, pamatę vos vienintelį ant savo tako nukritusį lapelį, taip ir neigiamai nusistačiusi visuomenė iškart čiumpa kirvį, grasindama atkirsti nuo savęs bet kokį su jos sprendimu nesitaikstantį narį.

Būna, kad moteriai daromas kolektyvinis spaudimas būti „šventąja", apsišvietusia ir politiškai korektiška, visapusiška, kad kiekvienas jos laimėjimas prilygtų šedevrui. Jeigu, bijodamos kolektyvo pasmerkimo, nuolaidžiaujame jo spaudimui ir nemąstydamos sutinkame su visais mums keliamais reikalavimais, tai tremties išvengiame, bet tuo pat metu išduodame savo laukinį gyvenimą ir sukeliame jam didžiulį pavojų.

Daugelis mano, kad jau praėjo tie laikai, kuomet moterį pavadinti „laukine" prilygo prakeikimui. Laukinė moteris, tai yra tokia, kuri nesivaržydavo atskleisti natūralų savąjį „aš", būdavo laikoma bloga ir netikusia. Bet tie laikai toli gražu dar ne praeityje. Pasikeitė tiktai samprata, kokio tipo moters elgesys leidžia vadinti ją „nevaldoma" ir pavojinga. Pavyzdžiui, daugelyje pasaulio šalių dar ir šiandien moteris, turinti tvirtą politinę, visuomeninę, dvasinę, šeimyninę ar aplinkosauginę poziciją ir drįstanti atvirai pareikšti, kad koks nors karalius yra nuogas, arba aktyviai ginanti pažemintuosius ir nuskriaustuosius, pernelyg dažnai užsitraukia kaltinimus esanti „laukinė" arba „pamišėlė".

Griežtoje bendrijoje gimęs laukinis vaikas paprastai sulaukia skaudaus pažeminimo: visi aplinkiniai ima jo vengti. Tokiais at-

vejais su auka elgiamasi taip, tarsi jos iš viso nebūtų. Ji nebesulaukia iš aplinkinių nei šilumos, nei rūpesčio, nei meilės, nei kitokių dvasiškai būtinų dalykų. Tokio bendruomenės elgesio tikslas – priversti auką pasiduoti ir prisitaikyti arba dvasiškai ją nužudyti ir/arba ištremti lauk iš kaimo, kur ji sunyktų ir pražūtų vienumoje.

Jeigu tokiame visuotinio vengimo rate atsiduria moteris, tai paprastai reiškia, jog ji padarė arba ketino padaryti ką nors „laukinio": pareiškė kiek besiskiriančią nuo visuotinės nuomonę arba apsivilko netinkamos spalvos drabužį. Priežastis kartais gali būti ir visiškai menkutė bei niekinga, o kartais – ir gerokai rimtesnė. Betgi būtina atminti, kad pasmerktoji moteris ne tiek atsisako paklusti kolektyvui, kiek *negali* to padaryti, nes jai tai baisiau už mirtį. Ant kortos pastatytas jos dvasinis integralumas, tad ji visais įmanomais būdais stengsis ištrūkti į laisvę, net jeigu tektų ir smarkiai rizikuoti.

Pateiksiu visai neseną pavyzdį. Pasak CNN reportažo, prasidėjus Persų įlankos karui, daugelis musulmonių iš Saudo Arabijos, kurioms religija kategoriškai draudžia vairuoti, sėdo prie mašinų vairo. Karui pasibaigus, šios moterys buvo atiduotos tribunolui ir pasmerktos. Galiausiai po ilgo tardymo ir teisminio nagrinėjimo jas grąžino vyrų – tėvų, brolių bei sutuoktinių priežiūron, o pastarieji turėjo iškilmingai pasižadėti ateityje griežčiau prižiūrėti savo moteris.

Tai tik vienas iš atvejų, kai gyvenimą teigiantis bei įtvirtinantis moterų elgesys šiame beprotiškame pasaulyje buvo apšauktas skandalingu, beprotišku ir nekontroliuojamu. Skirtingai nei mergaitė iš pasakos, kuri leidžiasi aplinkinės bendruomenės spraudžiama į vis siauresnius ir sausesnius rėmus, kartais moteris beturi vienintelę galimybę atsispirti perdžiūvusiam kolektyvui – atlikti veiksmą, tiesiog trykšte trykštantį drąsa. Ir visai nebūtinai tai turi sukelti žemės drebėjimą. Drąsa reiškia klausyti savo širdies balso. Milijonai moterų kasdien atlieka nepaprastai drąsius poelgius. Gal kartais vienas vienintelis drąsus iššūkis ir neprivers sudžiūvusio kolektyvo pasikeisti, bet daugiau tokių poelgių gali daug ką iš-

judinti. Kaip kartą pasakė man jauna budistų vienuolė: „Lašas po lašo ir akmenį pratašo“.

Be to, daugelis kolektyvų turi dar vieną slaptą savybę, padedančią engti laukines, dvasingas ir kūrybingas moteris: visuomenė tolydžio visokiausiais būdais skatina pačias moteris „skųsti“ viena kitą, šitaip pasmerkiant savo seseris (ar brolius) griežtoms bausmėms; toks elgesys tikrai neturi nieko bendro su tuo dvasiniu tarpusavio artumu ir draugiškumu, kuris iš prigimties būdingas daugumai moterų. Čia turime omenyje, jog moterys ne tiktai skatinamos įduoti kitą, kad šioji būtų pasmerkta ir nubausta už tai, kam elgėsi taip, kaip reikalauja moteriška jos prigimtis ir dvasinis integralumas, pavyzdžiui, pasibaisėjo ir pareiškė nepritarimą prievartai arba neteisybei, – bet vyresnės moterys dar skatinamos susitelkti, kad galėtų drauge fiziškai, psichiškai ir dvasiškai terorizuoti jaunesnes, silpnesnes ar visai bejėges, o jaunosios savo ruožtu verčiamos nekreipti dėmesio ir numoti ranka į gerokai už save vyresnių moterų poreikius ir maldavimus.

Moteris, drįsusi nepritarti sudžiūvusiam kolektyvui, atsisako toliau varžyti savo laukinį mąstymą bei pradeda atitinkamai elgtis. Pasaka „Raudonos kurpaitės“ mus moko, kad laukinę dvasią privalu ir atkakliai saugoti bei ginti: pačios turime besąlygiškai ją vertinti, reikšti jai paramą ir jokiais būdais nepasiduoti dvasinei negaliai. Kaip matome, savo spindulinga energija ir grožiu laukinė prigimtis *visuomet* traukia kokio nors asmens, kokios nors grupės ar dar kieno nors žvilgsnius, keldama troškimą ją užkariauti arba bent jau susilpninti, pakeisti, užvaldyti, nužudyti, performuoti ar kontroliuoti. Laukiniam pradui visuomet reikia gero sargo, kuris apsaugotų nuo pašalinių jėgų piktnaudžiavimo.

Jeigu kolektyvas priešiškai nusiteikęs moters dvasinio gyvenimo atžvilgiu, šioji, užuot klusniai leidusis visaip niekinama ir žeminama, turi elgtis kaip tas bjaurusis ančiukas: laikytis, nepasiduoti ir pamėginti surasti saviškius, o jei pavyks – tai dar ir pergyventi, pranokti ir toli prašokti visus savo niekintojus bei nekentėjus.

Mergaitės su raudonomis kurpaitėmis pasakoje didžiausia bėda ta, kad, užuot telkusi jėgas kovai, ji leidžiasi nerūpestingai klajoti

svajonių pasaulyje, apsvaiginta raudonųjų kurpaičių romantikos. Jei jau maištaujame, tai svarbiausia, kad tas maištas būtų efektyvus. O mergaitės susižavėjimas raudonomis kurpaitėmis iš tiesų trukdo jai rinktis sąmoningą pasipriešinimo formą – ką nors pakeisti, paskelbti kokią nors žinią, kam nors atverti akis.

Būčiau laiminga, galėdama pasakyti, kad nuo šiol daugiau jokių spąstų moterims nebėra, arba kad jos tapo tokios išmintingos, jog sugeba iš kažin kur juos pastebėti. Deja, taip nėra. Ir mūsų visuomenėje tebesiautėja grobuonis, bandantis sutrypti bet kokį sąmoningumo daigą, pakirsti bet kokį dvasinės pilnatvės siekį. Posakyje, neva maždaug kas du dešimtmečiai laisvę tenka iškovoti iš naujo, – nemaža dalis tiesos. Kartais atrodo, kad ją tenka atsikovoti net kas penkios minutės.

Tačiau laukinė prigimtis mus moko, kad su sunkumais turime dorotis tada, kai jie mus užgriūva. Medžiotojų ir varovų užspeisti vilkai juk nedejuoja: „O, varge! Na, kiek galima?!“ Jie sprunka, šokinėja, lekia, neria, ropščiasi, apsimeta negyvi, kimba priešams į gerkles ir daro viską, ką tik gali, kad išgyventų. Taigi ir mums nevalia pulti į neviltį dėl to, kad pasaulyje esama entropijos, nuosmukio ar sunkių laikotarpių. Turime suprasti, kad moters gyvenimo džiaugsmą grobiančios problemos visuomet klastingai keisis ir mainys pavidalus, bet juk savo tikrosios prigimties šerdyje mes turime nepalaužiamos ištvermės bei užtektinai libido, reikalingų drąsiems žygiams atlikti.

Spąstai Nr. 7: apsimetinėjimas, pastangos „būti gerutei“ ir pateisinti tai, kas nenormalu

Toliau pasakoje mergaitė nubaudžiama už tai, kam apsiavė raudonas kurpaites į bažnyčią. Dabar ji tik godžiai žiūri į aukštai ant lentynos užmestas kurpaites, tačiau jų neliečia. Ligi šiol ji vis stengėsi kaip nors apsieiti be dvasinio gyvenimo, bet nieko iš to neišėjo. Paskui pamėgino vogčiom nugvelbti dvasinio gyvenimo dalį, bet tai irgi pasirodė bergždžia. O dabar, priėjusi paskutinę ribą, ji dar sykį bando „būti gerutė“.

Visa tokių bandymų „būti gerutei“ iki pat paskutinės ribos bėda ta, kad jie toli gražu neišsprendžia pamatinės šešėlinės problemos, kuri ir vėl sukils it cunamis, it milžiniška potvynio banga, šluodama viską sau nuo kelio. Stengdamasi „būti gerutė“, moteris užmerkia akis, kad nematytų visko, kas aplinkui ją grubu, sudarkyta ar pražūtinga, ir tiesiog mėgina su tuo „susitaikyti“. Tokios pastangos priimti ir pateisinti šią nenormalią padėtį dar labiau žeidžia jos instinktus, padedančius reaguoti, aptikti, pakeisti ir paveikti tai, kas aplinkui negera ir neteisinga.

Štai ką, įkvėpta pasakos „Raudonos kurpaitės“, savo to paties pavadinimo eilėraštyje rašė Anne Sexton:

Aš stoviu didžiulėje
mirusio miesto aikštėj
ir rišuosi raudonas kurpaites...
Jos ne mano.
Jos mano mamos.
O anksčiau buvo mano senelės.
Jas paveldim it lobį,
bet slepiam it gėdingus laiškus.
Namas ir gatvė, kur jos anksčiau buvo,
dabar paslėpti, ir visos moterys taip pat –
paslėptos...

Mėgindama vidinės ar išorinės grėsmės akivaizdoje būti gera, drausminga ir nuolanki, lygiai kaip ir stengdamasi tokiu būdu nuslėpti sudėtingą dvasinę ar gyvenimišką padėtį, kurioje atsidūrė, moteris tiesiog niokoja savo sielą. Ji pakerta savo išminties šaknis, netenka sugebėjimo veikti. Visai kaip mergaitę pasakoje, kuri niekad garsiai neprieštarauja, vis bando nuslėpti dvasinį savo badą ir apsimesti, esą jos sielos nedegina jokie troškimai, šiuolaikines moteris kamuoja lygiai tokia pati negalia: jos stengiasi nenormalią padėtį vaizduoti esant normalią. Šis sutrikimas plačiai paplitęs daugelyje kultūrų. Pastangos „normalizuoti“ nenormalius dalykus priverčia žmogaus dvasią, – kuri šiaip iškart bandytų

reaguoti ir ką nors keisti, stengtųsi taisyti padėtį, – pasiduoti nuobodului, nuolankumui, abejingumui, o galiausiai – lygiai kaip senoji dama – ir aklumui.

Vieno svarbaus tyrimo rezultatai akivaizdžiai parodo, kaip smarkiai moterys yra praradusios savisaugos instinktą. Septintojo dešimtmečio pradžioje mokslininkai[16] atliko seriją bandymų su gyvūnais, mėgindami nustatyti, ar žmonės turi vadinamąjį „pabėgimo instinktą“. Per pirmąjį eksperimentą didelio narvo dugne, vienoje pusėje, išvedžiojo elektros laidus, kad šunį, esantį narve, elektra kratytų tik tada, kai jis bandys įkelti koją į dešinę pusę. Šuo greitai susiprato, kad reikia laikytis kairės.

Paskui lygiai taip pat elektrą išvedžiojo kairėje narvo pusėje, o dešinė liko saugi. Šuo mikliai persiorientavo ir įsitaisė dešinėje. Tada elektros laidus išvedžiojo po visą narvo dugną, kad vis tiek, kurioje pusėje šuo bandys atsistoti ar atsigulti, jį vis protarpiais nukratytų elektra. Šuo iš pradžių sutriko, paskui puolė į paniką, o galiausiai „pasidavė“ ir pavargęs atsigulė, kęsdamas elektros šokus ir nesistengdamas nei jų išvengti, nei pergudrauti.

Bet tuo eksperimentas nesibaigė. Dabar mokslininkai atidarė narvo duris. Jie tikėjosi, kad šuo puls lauk it akis išdegęs, bet jis net nebandė bėgti. Nors ir galėdamas lengvai pasprukti į laisvę, jis ir toliau abejingai gulėjo narve, kęsdamas jį protarpiais krečiančią elektrą ir nieko nedarydamas. Mokslininkai iš to padarė išvadą, jog kai gyva būtybė patiria prievartą, ji kaip įmanydama stengiasi prie šios negandos prisitaikyti, o kai prievarta jos atžvilgiu liaujasi arba kai jai suteikiama galimybė ištrūkti laisvėn, sveikas jos instinktas, raginantis bėgti ir gelbėtis, yra jau taip smarkiai pažeistas, kad ji nė nemėgina nieko daryti.[17]

Kalbant apie laukinės moters prigimtį, akivaizdu, jog būtent šitoks prievartos normalizavimas bei pripratimas, kurį mokslininkai vėliau pavadino „išsiugdytu bejėgiškumu“, ne tiktai verčia moteris nepamesti alkoholikų savo vyrų, kęsti viršininkų sadizmą bei taikstytis su kolektyvais, kuriuose jas engia bei terorizuoja, bet netgi daro jas nepajėgias apginti tai, kas joms brangiau už viską pasaulyje: savo kūrybą, meilę, gyvenimo būdą, politines pažiūras.

Mėginimai pateisinti nenormalius dalykus netgi tada, kai toks elgesys aiškiai kenkia jai pačiai,[18] – štai iš ko lengviausia pažinti bet kokią fizine, emocine, kūrybine, dvasine ar instinktyviąja prasme užguitą būtybę. Moterys su šiuo reiškiniu susiduria kaskart, kai yra verčiamos neginti savo sielos nuo įžūlių svetimųjų antpuolių – visuomeninių, dvasinių ar dar kokių nors.

Mūsų dvasia pripranta kęsti smūgius, nukreiptus į laukinę mūsų prigimtį. Susitaikome su prievarta prieš giliausią savo dvasinę išmintį. Mes kaip įmanydamos stengiamės būti geros ir susitaikyti su nenormaliais dalykais savo gyvenime. Dėl to prarandame sugebėjimą bėgti ir gelbėtis nuo pavojaus. Netenkame jėgų kovoti už tai, ką savo sieloje bei gyvenime turime vertingiausio. Kai tarsi apsėstos vaikomės raudonųjų kurpaičių, visi kiti svarbūs asmeniniai, visuomeniniai ar aplinkosaugos reikalai lieka nuošalyje.

Kai žmogus atsisako gyvenimo, kurį pats savo rankomis buvo susikūręs, viskas jam taip nebetenka prasmės, kad jis gali nuolankiai iškęsti visokiausį dvasios, gamtos, kultūros, šeimos ir pan. niokojimą bei žalojimą. Žala, daroma gamtai, yra tiesiogiai susijusi su žmonių dvasios niokojimu. Šių dalykų negalima vertinti atskirai, nes jie glaudžiai tarpusavyje susipynę. Jeigu viena dalis žmonių tikina, kad laukinė prigimtis – blogai, o kita, priešingai, mano, kad su laukine prigimtimi buvo blogai elgiamasi, tai šioje situacijoje neišvengiamai slypi kažkas drastiškai bloga. Laukinė Moteris su instinktyvia dvasia, žiūrėdama į mišką, mato ten namus sau ir visiems aplinkiniams. Tuo tarpu tikrai atsiras tokių, kurie, žiūrėdami į tą patį mišką, svajos, kaip gera būtų iškirsti visus medžius ir kiek pinigų jie iš to uždirbtų. Tokie neatitikimai rodo, kad žmogaus gebėjimas gyventi pačiam ir leisti gyventi kitiems tam, kad visi galėtume gyventi, yra smarkiai pažeistas.

Šeštajame dešimtmetyje, prasidėjus grobikiškam pramonės antpuoliui prieš mūsų krašto gamtą, aš buvau dar visai vaikas. Sykį Mičigano ežere, Čikagos įlankoje, nuskendo barža su nafta. Jau kitą dieną paplūdimyje motinos gremžė iš šveitė nafta aplipusius savo mažylius taip pat atkakliai ir entuziastingai, kaip jos paprastai šiūruodavo medines grindis.

Iš paskendusios baržos besisunkianti nafta didžiulėmis, miesto kvartalo ploto, lipniomis dėmėmis sklido vandens paviršiuje ir nelyginant plaukiojančios salos dreifavo į visas puses. Pralekiantys kateriai skaidė šias dėmes į gabalus, naftos gniutulai grimzdo į dugną ir ežero bangų būdavo išmetami į paplūdimius. Paskui daugybę metų ežere nebuvo galima maudytis, kad neapliptum juodu purvu. Vaikai, statydami pakrantėje smėlio pilis, tarpais vis išrausdavo kokį sustingusios naftos gniutulą. Įsimylėjėliai daugiau nebegalėjo nerūpestingai voliotis smėlyje. Kentėjo visi: šunys, paukščiai, vandens gyvūnai ir žmonės. Pamenu, jaučiausi taip, lyg kažkas būtų numetęs bombą ant mano katedros.

Tiktai dėl pažeistų instinktų ir įpročio nenormalius dalykus priimti kaip normą motinos tąsyk įstengė taip dalykiškai šveisti naftos dėmes nuo savo vaikų, o paskui – ir visus kitus gamyklų, naftos perdirbimo fabrikų ir metalo liejyklų daromų nusikaltimų įrodymus kaip galėdamos efektyviau valyti nuo savo mažylių, savo skalbinių, savo artimų ir mylimų žmonių sielų. Nors širdies gilumoje joms buvo pikta, apmaudu ir neramu, moterys kaip įmanydamos stengėsi užgniaužti savyje kylantį teisėtą įniršį. Dauguma, nors ir ne visos, susigyveno su nuostata, kad ne jų valioje pakeisti sukrečiančius dalykus. O tų, kurios išdrįsdavo netylėti, bandydavo sprukti iš narvo, viešai įvardyti blogybes ir reikalauti permainų, laukė didžiulės bausmės.

Daugelis panašių įvykių, su kuriais gyvenime susiduria kiekviena iš mūsų, aiškiai rodo: kai moterys tyli, kai apskritai beveik niekas nedrįsta prasižioti, Laukinės Moters balsas irgi silpsta, darosi vos girdimas, o drauge ir visas pasaulis liaujasi kalbėjęs apie natūralius ir laukinius dalykus. Taip pat ir apie vilkus, lokius bei kitus plėšrūnus. Tuomet nutyla dainos, šokiai, sunyksta bet kokia kūryba. Nebemokama mylėti, atitaisyti, išsaugoti. Nebelieka tyro vandens, oro, nutyla sąžinės balsas.

Tačiau kaip dažnai ir anais laikais, ir dabar, nors ir tebesiilgėdamos laukinės savo laisvės, moterys nebent tylomis visokiais cheminiais valikliais išvedžioja SOS ženklą ant šveičiamo porceliano, ant blizginamų langų stiklų, o pačios, pasak Sylvia'os Plath, taip

ir „lieka pririštos prie savo skalbimo mašinų". Jomis skalbdamos ir skalaudamos savo rūbus pernelyg karštame žmogaus rankoms vandenyje, jos svajoja apie visai kitokį pasaulį.[19] Žmonės, kurių instinktai pažeisti, gali pateisinti vieną antpuolį po kito, bet kokią neteisybę ir žalą, daromą jiems patiems, jų vaikams, jų mylimiesiems, jų žemei, netgi jų dievams.

Vienintelė atsvara tokiam sukrečiančiam prievartos „normalizavimui" – mėginti atkurti pažeistus instinktus. Atkūrus instinktus, grįžta integralioji laukinė prigimtis. Tuomet, užuot beprotiško šokio sūkury lėkusios su raudonomis kurpaitėmis į mišką, kol visas gyvenimas liks sudarkytas ir beprasmis, galėtume grįžti prie tikrojo gyvenimo, sukurto savo pačių rankomis ir visiškai sąmoningo, iš naujo pasisiūti sau kurpaites, žengti savo žingsniu ir kalbėti sava kalba.

Žinoma, galima daug ko išmokti, liovusis projektuoti visą blogį į kitus (tu negeras, tu mane nuskriaudei) ir atkreipus dėmesį į tai, kaip mes pačios su savimi elgiamės, kaip save skriaudžiame ir kamuojame. Bet ir tai dar toli gražu ne galutinis problemos sprendimas.

Šių spąstų viduje slypi dar vieni: tai įsitikinimas, kad viską galima pataisyti, atsisakius projekcijų ir ėmus sąmoningai gilintis į save. Kartais tai pasiteisina, o kartais – anaiptol. Užuot mąsčius priešpriešomis pagal principą *arba/arba* (arba aplinkoje kažko trūksta, arba su mumis kažkas negerai), naudingiau vadovautis modeliu *ir/ir*: ši problema gali būti ir išorinė, ir vidinė. Tuomet padėtį suvoksime kur kas teisingiau ir galėsime rasti efektyvesnį ir visapusiškesnį gydymo būdą. Vadovaudamosi šia paradigma, moterys gali kur kas pagrįsčiau suabejoti esamos padėties teisingumu ir ne tiktai gilintis į save, bet atkreipti dėmesį ir į atsitiktinai, nejučiomis arba piktybiškai jas spaudžiantį aplinkinį pasaulį. Principas *ir/ir* skirtas ne kam nors besąlygiškai apkaltinti – sau arba kitiems, – tai veikiau būdas pasverti ir nustatyti tiek vidinę, tiek išorinę atsakomybę; tai, ką reikėtų pakeisti, kuo derėtų užsiimti, ką galima numatyti. Kai moteris bando pataisyti viską, ką tiktai gali pasiekti, neapribodama savo poreikių ir nenusigręždama nuo pasaulio, susiskaldymui ir blaškymuisi savaime nebelieka vietos.

Nemažai moterų kažin kaip įsigudrina, netgi būdamos nelaisvėje, išsaugoti dar pusę, ketvirtį arba vieną n-tąją dalį gyvenimo. Tačiau net ir tada jos sulig kiekviena diena kenčia vis labiau ir labiau. Kartais jas apima neviltis, o kartais, nelyginant maži kūdikiai, kurie verkė ir klykė iš visų plaučių, bet taip ir nesugebėjo prisišaukti niekieno pagalbos ir atkreipti į save dėmesio, jos nutyla ir desperatiškai tyli. Po to ateina visiškas išsekimas ir rezignacija. Viskas, spąstai užsitrenkė.

Spąstai Nr.8: nevaldomas šokis, apsėdimas ir priklausomybė

Senoji dama tris kartus neteisingai įvertino padėtį. Nors iš principo ji privalėtų būti dvasios sergėtoja ir vadovė, ji tokia žliba, kad net nemato, už kokias demoniškas kurpaites pati sumokėjo. Ji nepastebi ir to, kaip jos augintinė vis labiau ir labiau it užburta neatsiplėšia nuo tų kurpaičių; neperpranta net tikrosios rudabarzdžio vyro, tykančio jų prie bažnyčios durų, prigimties.

Senasis kareivis su ruda barzda išbeldžia į mergaitės kurpaičių padus šokio melodiją: titi-titi-ta-ta-ta! – ir nuo šio smagaus stuksenimo mergaitės kojomis perbėga virpulys. Kojos pačios leidžiasi šokti. Ak, kaip ji šoka! Šoka tiesiog puikiai, jei ne viena bėda: ji negali sustoti. Taigi tiek senoji dama – tariamoji dvasios sergėtoja, – tiek ir pati mergaitė, dvasinio džiaugsmo reiškėja, yra visiškai praradusios bet kokius instinktus ir sveiką protą.

Mergaitė išmėgino viską: bandė įtikti senajai damai ir jos nepaisyti, vogčiom įsigijo norimą daiktą, vėl stengėsi „būti gerutė“, bet negalėjo susivaldyti ir leidosi šokti iki nukritimo, paskui dar sykį bandė susiimti ir vėl būti gera. Bet dabar nenumalšinamas dvasinis badas ir prasmingo gyvenimo alkis dar sykį priverčia ją siekti raudonųjų kurpaičių, apsiauti jas ir leistis šokti paskutinį savo gyvenime šokį, kurio sūkurys nuneš ją į pasąmonės tuštumą.

Ji taip ilgai stengėsi sausą ir žiaurų savo gyvenimą laikyti norma, kad į šešėlinę savo psichikos sritį išstūmė vis galingesnį beprotiškų raudonųjų kurpaičių troškimą. Rudabarzdis kareivis sugebėjo įkvėpti tam tikros gyvybės, bet ne pačiai mergaitei, o

jos pražūtingoms kurpaitėms. Mergaitė, skriedama sūkuriu, ima vynioti ir švaistyti savo gyvenimą, bet, kaip ir visoks apsėdimas, tai neatneša jai nei pilnatvės, nei vilties, nei laimės – vien kančias, baimę ir išsekimą. Ji nė akimirką negali atsikvėpti.

Kai šokio sūkurys atneša mergaitę į šventorių, pasirodžiusi baisinga dvasia neleidžia jai eiti toliau. Dvasia paskelbia jai šitokį nuosprendį: „Tu šoksi ir šoksi su savo raudonom kurpaitėm, kol pati pasidarysi panaši į vaiduoklį, į kraupią pamėklę, kol iš tavęs beliks vieni kaulai ir oda, bet net ir tada tu šoksi. Šokdama lėksi per kaimus nuo vienų durų prie kitų, į kiekvienas po triskart belsiesi, kad žmonės, išvydę tave, išsigąstų ir bijotųsi sulaukti tokio paties likimo. Šokit, raudonosios kurpaitės, šokit iki nukritimo!“ Šitoks dvasios prakeikimas pasmerkia ją apsėdimui, primenančiam bet kokią kitą priklausomybės formą.

Pagal tokią pačią schemą klostėsi daugelio kūrybingų moterų likimai. Dar būdama paauglė, Janis Joplin mėgino prisitaikyti prie savo nedidelio miestelio papročių. Paskui ji bandė po truputį maištauti, ropšdamasi vakarais ant uolų ir ten dainuodama, susidėjo su visokiomis „artistiškomis natūromis“. Bet nuo tada, kai jos tėvus iškvietė į mokyklą pasiaiškinti dėl dukters elgesio, ji ėmė gyventi dvigubą gyvenimą: išoriškai vaidino kuklią ir paklusnią mokinukę, o naktimis maudavo per sieną į kitą valstiją pasiklausyti džiazo. Dar vėliau ji įstojo į koledžą, gerokai susigadino sveikatą visokiais piktnaudžiavimais, „pasitaisė“ ir mėgino elgtis normaliai. Bet galiausiai vėl pradėjo gerti, subūrė nedidelę nevykusią grupelę, įjunko į narkotikus ir dabar jau kaip reikiant užsiraišiojo raudonąsias kurpaites. Ji šoko savo pamišusį šokį tol, kol būdama dvidešimt septynerių mirė perdozavusi narkotikų.

Janis Joplin pražudė ne muzika, ne dainavimas ir ne galiausiai į laisvę išsiveržęs jos kūrybingumas. Visa bėda, kad ji nebeturėjo instinktų, taigi nesugebėjo atpažinti spąstų, niekur nejuto saiko, neįstengė apsaugoti savo sveikatos ir gerovės, nesuprato, kad piktnaudžiavimas iš pradžių sulaužo smulkius dvasinius kaulelius, paskui – stambesnius, o tada sutrupina dvasinį stuburą, ir žmogus, užuot buvęs galinga jėga, tampa viso labo murzina bala.

O, kad ji būtų turėjusi bent vieną išmintingą vidinę nuostatą, kuria būtų galėjusi remtis, kad bent kruopelė instinkto būtų išlikusi iki tada, kai ji jau galėjo pradėti daug laiko ir ištvermės reikalaujantį vidinės nuovokos ir instinktų atkūrimo darbą! Visos mes savo viduje girdime laukinį balsą, kuris mums šnibžda: „Neskubėk! Palūkėk, pabūk čia, kol atgaivinsi viltį, kol atsikratysi to pražūtingo šaltumo, atsisakysi gynybinių pusiau tiesų, kol įstengsi toliau sėlinti, laužtis, kirsti sau kelią. Pabūk čia, kol aiškiai suprasi, kas tau naudinga, kol sustiprėsi tiek, kad įstengtum pasiekti, ko nori, kad pajėgtum ištverti iki pat finišo linijos – juk visai nesvarbu, nei kokiu stilium tu ją pasieksi, nei kada tu ją kirsi...“

Priklausomybė

Pasakoje „Raudonos kurpaitės“ mergaitės dvasią pražudo ne gyvenimo džiaugsmas, o jo stoka. Kol moteris neįsisąmonina, kokį dvasinį badą ji kenčia, kokių pražūtingų pasekmių jai turės mirtinai nuodingų priemonių ir medžiagų vartojimas, ji šoka ir šoka nesustodama. Tokie dalykai, kaip chroniškas nepasitenkinimas, netikę draugai, žeminančios situacijos, narkotikai, alkoholis, – visa tai smarkiai primena raudonąsias kurpaites: jei jau kartą jas apsimovei, lengvai nebeištrūksi.

Svarbiausią vaidmenį šioje kompensuojamoje priklausomybėje nuo kraštutinumų vaidina senoji dama. Iš pradžių ji pasirodė besanti žliba. O dabar dar ir suserga, nebesikelia iš lovos. Jos nejudrumas palieka dvasioje neužpildytą tuštumą. Dabar jau visai nebėra kam atvesti į protą kraštutinumais piktnaudžiauti linkusios dvasios. Galiausiai senoji dama išvis numiršta, nebepalikdama dvasiai jokios atramos. Taigi mergaitė šoka. Iš pradžių ji stačiai svaigsta iš džiaugsmo, bet paskui, kai kurpaitės ją kaip reikiant nukamuoja, ima šiurpti iš siaubo.

Laukinėje dvasioje slypi patys nuožmiausi moters instinktai, garantuojantys jos išlikimą. Bet jeigu moteris ilgokai nesinaudoja savo vidine bei išorine laisve, tai nuolaidumas, pasyvumas bei nelaisvėje praleistas laikas atbukina jos įgimtą įžvalgą, juslę,

pasitikėjimą savim bei kitas galias, būtinas savarankiškam jos egzistavimui.

Instinktyvioji prigimtis mums praneša, kada metas liautis. Ji apdairi, atsargi ir siekia žūtbūt išsaugoti gyvybę. Moteris negali atlyginti sau už ilgus išdavysčių ir kančių metus, puldama be saiko piktnaudžiauti malonumais, nežabotai siautėti ar imdama viską neigti. Senoji jos dvasios dama turėtų perspėti, kad metas liautis, turėtų pasakyti: gana. Bet šioje pasakoje senei kaput; jai galas.

Kartais mes nė pačios nepajuntame, kaip prarandame savo instinktus, nes tai dažniausiai būna nematomas procesas, kuris neįvyksta per vieną dieną, o trunka gana ilgai. Be to, instinktų praradimą ar atbukimą neretai visomis keturiomis remia aplinkinė visuomenė, o kartais – dar ir kitos moterys, instinktų netekimą vertinančios kaip būdą susilieti su kultūra, kurioje pirmapradei moteriai nėra peno ir tinkamų gyvenimo sąlygų.[20]

Priklausomybė atsiranda tada, kai moteris netenka savo prasmingo, pačios susikurto gyvenimo ir užsispyrusi bando bet kokiais būdais atgauti ką nors panašaus. Antai pasakoje mergaitė vis iš naujo bando apsiauti tas velniškas raudonąsias kurpaites, nors jos kaskart vis labiau verčia ją prarasti savikontrolę. Ji prarado sugebėjimą skirti pelus nuo grūdų, užtat ir nejaučia tikrosios daiktų prigimties. Netekusi pirmapradžio savo gyvybės šaltinio, ji dabar trokšta gauti jo mirtiną pakaitalą. Psichoanalitikai pasakytų, jog ji prarado savąjį „aš".

Priklausomybė ir sulaukėjimas yra glaudžiai tarpusavyje susiję. Dauguma moterų bent trumpam buvo patekusios į spąstus, o kai kurios nelaisvėje praleido netgi labai ilgai. Yra ir tokių, kurios laisvę pažino tik *in utero*, motinos įsčiose. Visos jos per tam tikrą laiką neteko kurios nors instinktų dalies. Kai kurių pažeistas instinktas, padedantis atskirti gerą žmogų nuo pikto, tad moteris neretai apsigauna ir išklysta iš kelio. Kitoms gerokai atbunka gebėjimas reaguoti į neteisybę, tad jos dažniausiai prieš savo valią tampa kankinėmis, nes ilgai nesiryžta atkeršyti savo skriaudėjams. Dar kitoms nusilpsta instinktas, raginantis bėgti nuo pavojaus arba kautis su užpuoliku, tad jos lengvai tampa aukomis. Šį sąrašą

dar būtų galima tęsti. Moteris, nepraradusi savo sveikos laukinės nuovokos, priešingai, niekuomet nenusileidžia sustabarėjusioms normoms ar papročiams, jei mato, kad tai neprotinga ir nieko jai neduos.

Piktnaudžiavimas alkoholiu, narkotikais ar kitokiomis cheminėmis medžiagomis – labai baisūs ir pavojingi spąstai. Narkotikai ir alkoholis elgiasi su mumis panašiai kaip despotas meilužis, kuris iš pradžių nešioja mus ant rankų, paskui žiauriai sumuša, tada puola atsiprašinėti ir kurį laiką vėl būna meilus, paskui dar sykį pridaužo... Tokių spąstų veikimas remiasi tuo, kad mes iš paskutiniųjų stengiamės atsiminti tik malonius momentus ir kuo greičiau pamiršti tai, kas bloga. O tai – klaida, kuri nieko gero mums neatneš.

Joplin tapo ir kitų žmonių laukinių troškimų įsikūnijimu. Ji virto tam tikros archetipinės dvasios nešėja tiems, kurie patys nedrįso ar nepajėgė jos panešti. Jie visokiais būdais palaikė ir sveikino jos maištą, tarsi ji būtų galėjusi išvaduoti juos, *vietoj jų pačių* tapdama laukine.

Prieš nuslysdama į ilgą kelią priklausomybės link, Janis paskutinįsyk dar pabandė prisitaikyti. O paskui papildė kitų stiprių, bet iškankintų moterų gretas – joms visoms teko būti masėms nelyginant savotiškomis skraidančiomis šamanėmis, o išsekus – kristi iš dangaus. Frances Farmer, Billie Holiday, Anne Sexton, Sylvia Plath, Sara Teasdale, Judy Garland, Bessie Smith, Edith Piaf, Frida Kahlo – nelaimei, daugelio mūsų mylimų ir vertinamų laukinių ir kūrybingų moterų gyvenimas nutrūko tragiškai ir per anksti.

Sulaukėjusi moteris nėra tokia stipri, kad pajėgtų įkūnyti savyje visų trokštamą archetipą ir nepalūžti. Sulaukėjusiai moteriai pirmiausia reikėtų pagydyti savo sielą. Juk žmogaus, dar neatsigavusio po sunkios ligos, mes neprašome vilkti laiptais į viršų pianiną. Moteriai, grįžtančiai į normalų gyvenimą, reikia duoti laiko sustiprėti.

Žmonėms, pakliuvusiems raudonųjų kurpaičių priklausomybėn, visuomet iš pradžių atrodo, jog tai, į ką jie įjunko, juos iš tikrųjų vienaip ar kitaip išgelbės. Kartais jie jaučiasi fantastiškai

stiprūs ir galingi, juos pagauna apgaulingas pojūtis, neva jie turį tiek energijos, jog galį apsieiti be miego, be valgio, kurti iki aušros. Arba galbūt jiems kaip tik pavyksta užmigti, nesibaiminant savo demonų, apraminti nervus, nesijaudinti taip smarkiai dėl dalykų, kurie paprastai varo juos iš proto, o gal – nuslopinti pernelyg stiprų troškimą mylėti ir būti mylimam. Tačiau, kaip toliau matome pasakoje, tokie piktnaudžiavimai galiausiai priverčia mus suktis tokiu greičiu, kad visas gyvenimas drumstu sūkuriu lekia pro šalį, neleisdamas mums nieko iš tiesų patirti, pajusti, išgyventi. Priklausomybė[21] – tai tarsi pamišusi Baba Jaga, ryjanti pasiklydusius vaikus ir pametanti juos prie budelio durų.

Prie budelio namų

Pavėluotas bandymas nusiauti kurpaites

Kraštutiniais atvejais, kai laukinė prigimtis beveik visiškai sunaikinta, moterį gali ištikti net šizoidinė degradacija ir/arba psichozė.[22] Tuomet ji staiga pradeda kiaurą dieną voliotis lovoje ir nenori keltis; arba visą dieną išsiblaškiusi slankioja po namus su chalatu, palikinėdama peleninėse po kelias smilkstančias cigaretes; arba ima nenumaldomai verkti ir nepajėgia liautis; visa susivėlusi ir apsiskarmaliavusi šlaistosi gatvėmis arba staiga meta šeimą ir leidžiasi bastytis po pasaulį. Moterį gali kamuoti potraukis į savižudybę, kartais ji iš tiesų – tyčia arba atsitiktinai – pasidaro sau galą. Tačiau užvis dažniausiai tokia moteris tiesiog apmiršta. Ji nesijaučia nei gerai, nei blogai, – ji apskritai nieko nejaučia.

Tai kas gi nutinka moteriai, suplakus krūvon visas ryškias jos dvasines spalvas? Ką gausime, sumaišę ryškiai raudoną, mėlyną ir topazo spalvas? Dailininkai žino. Sumaišius į krūvą ryškias ir skaisčias spalvas, gaunama tas pats – murzina spalva. Tai purvo spalva, bet tas purvas nederlingas, priešingai – jis be gyvybės, be spalvos, tarsi negyvas ir neskleidžia šviesos. Dailininkas, ant drobės paskleidęs tokį murziną dažą, privalo viską pradėti iš naujo.

Dabar ateina pats sunkiausias etapas, kai tenka atkirsti pražūtingas kurpaites. Tai labai skausminga – nukirsti savo polinkį

susinaikinti. Ir niekas nežino, kodėl. Atrodytų, išsivadavęs žmogus turėtų jausti palengvėjimą, pagaliau ištrūkęs į laisvę, ir lengviau atsidūsėti, kad per plauką išvengė pražūties. Mums atrodo, kad toks žmogus turėtų džiūgauti it pašėlęs. Kur ten! Užuot džiaugęsis, jis baisiai išsigąsta, jo ausis girdi dantų griežimą, ir staiga jis supranta, kad tai griežia jis pats. Jam rodosi, kad jis srūva krauju, nors niekur jokio kraujo nematyti. Tačiau būtent šis skausmas, baimė, būtent šis pojūtis, jog nėra į ką atsiremti, jog neturi kur sugrįžti, – yra tai, ko reikia, kad galėtume viską pradėti iš naujo, nuo nulio, kad vėl imtume savomis rankomis kurti savo gyvenimą – kasdien, rūpestingai ir atidžiai.

Taigi atkirstai nuo raudonųjų kurpaičių baisiai skauda. Tačiau staigiai ir iškart nukirsti savo priklausomybę – mūsų vienintelė viltis. Tokia amputacija – tai absoliuti palaima. Nukirstos kojos ataugs, mes surasime savąjį kelią, išgysime, sustiprėsime ir vieną gražią dieną vėl galėsime bėgioti, šokinėti, strakséti. O ligi tol jau būsime iš naujo susikūrusios savadarbį gyvenimą. Įšoksime į jį ir galėsime džiaugtis ir dėkoti likimui, suteikusiam mums dar vieną galimybę.

Grįžimas į savadarbį gyvenimą – pažeistų instinktų gydymas

Kai pasaka baigiasi taip, kaip ši – pagrindinio veikėjo mirtimi arba sužalojimu, – mes paprastai klausiame: o ar galėjo ji baigtis kitaip?

Dvasine prasme būtų gerai turėti kokią tarpinę stotį ar pakelės stotelę, sutartą vietą, kur išsigelbėjusi iš bado gniaužtų dvasia galėtų atsipūsti ir mažumėlę atsigauti. Nei metai, nei dveji tikrai nėra per daug tam, kad apsižiūrėtume savo žaizdas, susirastume vadovą, pasigydytume, apmąstytume ateitį. Metai arba dveji – gana trumpas laiko tarpas. Sulaukėjusi moteris – tai moteris, grįžtanti į save. Ji bunda, mokosi stebėti, atkreipti dėmesį, pamažu liaujasi buvusi naivi ir nieko nenutuokianti. Ji mokosi pati tvarkyti savo gyvenimą. Tam, kad iš naujo atkurtume pamatinius moteriškus instinktus, pirmiausia svarbu išsiaiškinti, kaip jų netekome.

Kas bebūtų labiausiai nukentėję – jūsų kūryba, žodžiai, gyvenimo būdas, mintys ar idėjos, net jeigu jūs pati susipainiojote savo rankdarbyje, – perrėžkite tą raizgalynę, ir baigta. Anapus aistrų ir troškimų, anapus gerai apgalvotų metodų, kuriuos taip mėgstame aptarinėti ir planuoti, yra visai paprastos durys, kurios tik ir laukia, kad pro jas įeitume. O už tų durų – naujos mūsų pėdos. Eikite ten! Jei reikia – netgi šliaužte. Liaukitės plepėjusi ir be reikalo laužiusi galvą. Pirmyn!

Nuo mūsų nepriklauso, kas paleis mus į šį pasaulį. Niekaip negalime paveikti ir savo auklėjimo, negalime aplinkinės kultūros akimirksniu padaryti palankios mums. Tačiau gerai bent tai, kad netgi būdamos sužeistos, netgi sulaukėjusios, netgi, jei norime, dar uždarytos nelaisvėje, mes galime susigrąžinti savo gyvenimą.

Psichologinis dvasios grįžimo į save planas būtų toks. Imkitės visų įmanomų atsargumo priemonių, kad į laukinę būtį įsiliejumėte labai pamažu, palaipsniui. Nusistatykite etines bei apsaugines struktūras, kurios greitai padėtų suprasti, jeigu kas nors viršija normą (juk paprastai tuoj pajuntame, jei ko nors trūksta).

Taigi grįžti prie laukinės ir laisvos dvasios tenka drąsiai ir ryžtingai, bet drauge – ir labai apdairiai. Psichoanalitikai mėgsta kartoti, kad geram gydytojui ar pagalbininkui labai svarbu ne tik žinoti, ką reikia daryti, bet ir – ko jokiu būdu negalima daryti. Grįžimui iš nelaisvės į laukinį gyvenimą galioja tie patys perspėjimai. Panagrinėkime tai atidžiau.

Konkretūs laukinės moters tykantys spąstai, vilkduobės ir užnuodyti jaukai paprastai priklauso nuo ją supančios visuomenės. Čia išvardyti tie, kurie būdingi daugeliui kultūrų. Moterys, gyvenančios kitokiomis etninėmis ir religinėmis sąlygomis, galėtų šį sąrašą gerokai papildyti ir pakoreguoti. Simboline prasme mes tarsi braižome savo gyvenamojo miško žemėlapį: žymime, kur gyvena plėšrūnai ir kokie jų įpročiai. Sakoma, kad vieniša vilkė pažįsta kiekvieną gyvą padarą savo teritorijoje – per daugelį mylių aplink. Būtent dėl tokio žinojimo ji įgyja pranašumą – galimybę gyventi kiek įmanoma laisviau.

Visiškai įmanoma tiek susigrąžinti prarastus, tiek ir atkurti pažeistus savo instinktus, nes jie grįžta, vos moteris ima atidžiai žiūrėti, klausytis, stebėti ir jausti aplinkinį pasaulį, o paskui – veikti taip, kaip mato veikiant kitus: dalykiškai, efektyviai, bet sykiu – jautriai ir išmintingai. Gijimo procesui itin svarbu stebėti tas, kieno instinktai sveiki ir nepažeisti. Ilgainiui toks klausymasis, stebėjimas ir veikimas susilieja į nuoseklią visumą, turinčią savą vidinį ritmą, kurį jūs kartojate tol, kol perimate iš naujo ir kol šie įgūdžiai vėl tampa automatiški.

Jeigu kas nors kaip nors sužeidė laukinę mūsų prigimtį, mes juk nekrintame paslikos ir nemirštame. Nelaikome savo patirto sužeidimo norma. Šaukiamės pagalbon savo instinktus ir darome viską, kas tokiu atveju įmanoma. Laukinė moteris iš prigimties stipri ir talentinga. Tačiau atkirsta nuo savo instinktų, ji tampa naivi, susitaiko su prievarta, su tremtimi, su gyvenimu be motinos. Nei meilužiai, nei narkotikai, nei alkoholis, nei pinigai, nei šlovė ar valdžia negali jai kompensuoti patirtos žalos. Vienintelė jai likusi galimybė – laipsniškas grįžimas prie instinktyviojo gyvenimo. Bet tam moteriai reikia motinos, „pakankamai geros" laukinės motinos. Ir spėkit, kas siūlosi jai tokia motina būti? Laukinė Moteris niekaip negali suprasti tik vieno: kas taip ilgai kliudo jums būti su ja, *iš tikrųjų* būti su ja – ne atsitiktinai, ne priešokiais, ne kada jums patogu, bet nuolatos.

Kai stengiatės nuveikti ką nors svarbaus ir vertingo, labai svarbu, kad aplinkiniai tvirtai jus remtų ir palaikytų. Pražūtingi spąstai ir nuodai – jei aplinkui pilna tariamų draugų, patyrusių tokius pačius sužalojimus, bet nėmaž nenorinčių pagyti. Šie draugai būtinai skatins jus elgtis drastiškai bei iššaukiamai, nors tokie poelgiai nėmaž nesiderintų su natūraliais jūsų ciklais ir nieko bendro neturėtų su tikrosiomis jūsų sielos reikmėmis.

Sulaukėjusi moteris negali sau leisti būti naivi. Grįždama prie įgimto savo gyvenimo būdo, ji privalo skeptiškai vertinti bet kokius kraštutinumus, atsižvelgti į jų poveikį savo sielai, dvasiai ir instinktams. Lygiai kaip jaunikliai vilkiukai, mes išmokstame, kas yra spąstai, kaip jie įtaisyti ir kur paspęsti. Tiktai šitaip galime išsaugoti laisvę.

Kaip ten bebūtų, o prarasti instinktai niekad nedingsta be pėdsako: visuomet lieka koks nors atgarsis, emocinis atspaudas, kuriuo sekdamos galime vėl atgauti tai, ką praradome. Netgi suspausta aksominiuose griežčiausio padorumo gniaužtuose, netgi būdama vos per plaukelį nuo pražūties dėl piktnaudžiavimo visokiais kraštutinumais ar dar tiktai taikydamasi stačia galva jiems atsiduoti, moteris vis vien girdi laukinės Deivės balsą savo kraujyje. Netgi pačiomis baisiausiomis sąlygomis, panašiai kaip pasakoje „Raudonos kurpaitės", netgi labiausiai sužalotus instinktus visuomet galima pagydyti.

Norėdamos visa tai atitaisyti, mes kaskart vis iš naujo atgaiviname laukinę savo prigimtį, tiktai kiekvienąsyk svarstyklių lėkštė nukrypsta tai į vieną, tai į kitą pusę. Bet mes suprasime, kada reikėtų susirūpinti, nes paprastai pusiausvyra išplečia mūsų gyvenimo rėmus, o jos nebuvimas – susiaurina.

Vienas iš pačių svarbiausių dalykų, kuriuos galime padaryti, – tai mokytis suvokti gyvenimą – visą gyvenimą – kaip savarankišką gyvą organizmą: su sava kvėpavimo sistema, ląstelių atsinaujinimu, odos kaita ir medžiagų apykaitos atliekomis. Juk būtų kvaila tikėtis iš savo organizmo, kad atliekos jame kauptųsi tik kokį kartą per penkerius metus. Lygiai kaip beprasmiška būtų manyti, kad vakar pavalgę, dar ir šiandien jausimės sotūs.

Lygiai taip yra neprotinga galvoti, kad sykį išsprendus problemą, daugiau nebereikės prie jos grįžti, o sykį ko nors išmokę, visuomet tai atsiminsime. Anaiptol, nes gyvenimas – didelis ir sudėtingas organizmas, kuris vienose srityse auga, kitose – silpnėja, be to, daro tai nevienodu greičiu ir mastu. Ir jei gyvename panašiai kaip gyvas organizmas – augame ir stiprėjame, braidome po *la mierda*, mėšlą, paprasčiausiai kvėpuojame ar ilsimės, – mes aiškiai jaučiame, kad esame gyvos, kad šie procesai atitinka Laukinės Moters ciklus. Ir jeigu tik suprastume, kad *mūsų darbas – toliau dirbti*, tai būtume daug narsesnės ir ramesnės.

Kad išsaugotume gebėjimą džiaugtis, kartais tenka už tai pakovoti: turime sukaupti jėgas ir kaip reikiant pasistengti, turime kautis visais mums įmanomais ir prieinamais būdais. Ruošdamosi

atlaikyti apgultį, turime išmokti gana ilgai apsieiti be daugelio patogumų. Mes galime ilgam ir daug ko – beveik visko – atsisakyti, bet tiktai ne savo džiaugsmo, ne tų savadarbių raudonųjų kurpaičių.

Tikras individualios savimonės atgaivinimo ir Laukinės Moters sugrįžimo stebuklas yra tai, kad mes visos pradedame šį procesą dar nebūdamos jam pasirengusios, dar pakankamai nesustiprėjusios ir daug ko nežinodamos; mes pradedame kalbėtis su tomis mintimis ir jausmais, kurie tai krebžda, tai griaudėja mūsų viduje. Mes sugebame atsiliepti, nors dar nemokame kalbos, dar nenutuokiame, ką turėtume atsakyti, netgi tiksliai nežinome, su kuo kalbamės.

Bet būtent taip mumyse apsireiškia Laukinė Moteris – visai kaip vilkė, mokanti savo jauniklius medžioti ir saugotis pavojų. Pamažu mes prabylame jos balsu, išmokstame regėti jos akimis ir vertinti tai, ką vertina ji. Jos dėka pranešame apie savo sugrįžimą ir kitoms, panašioms į save.

Pažįstu bent keletą rašytojų, kurios šį devizą pasikabinusios virš savo rašomojo stalo, ir vieną, kuri jį nešiojasi su savim, sulanksčiusi ir įsikišusi į batą. Tai žodžiai iš Charleso Simico eilėraščio, kuriais puikiai galėtume vadovautis mes visos: „Nemokantis staugti savųjų neras“.[23]

Jei norite susigrąžinti Laukinę Moterį, nesiduokite pagaunama.[24] Turėdama sveikus ir aštrius instinktus, puikiai išlaikysite pusiausvyrą, tad šokite, kur tik norite, staukite ir urgzkite, kada panorėjusi, čiupkite, ką tik rasite, išsiaiškinkite viską iki galo, ir tegul jūsų akyse atsispindi tai, ką jaučiate. Drąsiai žvelkite į viską ir matykite tai, ką matote. Šokite, apsiavusi raudonomis kurpaitėmis, tik pirma įsitikinkite, jog tai tikrai tos, kurias pati savo rankomis pasisiuvote. Pažadu, kad tuomet tikrai tapsite gyva ir energinga moterimi.

IX SKYRIUS

Namo: grįžimas į save

Yra žmonių laikas ir laukinės gamtos laikas. Būdama dar maža mergaitė ir augdama šiaurės miškuose, aš nežinojau, jog yra tik keturi metų laikai. Man atrodė, kad jų – dešimtys: naktinių audrų laikas, plieskiančių žaibų laikas, laužų miške laikas, kruvino sniego laikas, apšarmojusių medžių, nulinkusių medžių, raudančių medžių, spindinčių medžių, viršūnėmis linguojančių medžių ir savo vaikus mėtančių medžių laikas. Be galo mėgau spindinčio sniego, garuojančio sniego, girgždančio sniego, netgi purvino ir suakmenėjusio sniego laiką, nes jis pranašavo netrukus ateisiantį žiedų paupyje laiką.

Visi šie laikai ateidavo kaip svarbūs ir laukiami svečiai, kiekvienas sutartu ženklu pranešdamas apie savo atvykimą: prasivėrę pušų kankorėžiai, užsivėrę pušų kankorėžiai, pūvančių lapų kvapas, artėjančio lietaus kvapas, traškantys plaukai, švelnūs plaukai, pasišiaušę plaukai, laisvai užsidarančios durys, sunkiai užsidarančios durys, išvis neužsidarančios durys, apledėję langų stiklai, drėgnais žiedlapiais aplipę langų stiklai, geltonomis žiedadulkėmis apnešti langų stiklai, lipniais syvais nutaškyti langų stiklai. Mūsų oda taip pat turėjo savo ciklus: ji būdavo tai suskirdusi, tai prakaituota, tai šiurkšti, tai įdegusi, tai švelni.

Moterų psichika bei siela irgi gyvena pagal savus ciklus, kuomet viskam ateina savas laikas: dirbti ir atsiskirti, bėgti ir pasilikti, įsi-

traukti ir pasitraukti, ieškoti ir ilsėtis, kurti ir brandinti, rūpintis pasaulio reikalais ir grįžti į savo sielos buveinę. Vaikystėje ir paauglystėje instinktyvioji mūsų prigimtis seka visus šiuos ciklus ir fazes. Ji plevena kažkur visai netoliese, tad skirtingu metu mes būname budrios ir aktyvios.

Vaikai patys yra laukinės gamtos dalis, ir niekieno neliepiami jie pasirengia šiai laikų kaitai, kiekvieną iš jų pasveikindami, gyvendami pagal juos ir pasilikdami sau nuo kiekvieno iš jų kokį *recuerdos* – niekutį prisiminimui: purpurinį lapą žodyne, vėrinį iš klevo sėklų, panašių į angelo sparnus, sniego gniūžtę šaldymo kameroje, kokį ypatingą akmenuką, kauliuką, pagaliuką ar ankštį, gražią kriauklelę, kaspinėlį iš paukščiuko laidotuvių, ištisą to meto kvapų kolekciją, širdies ramybę, kunkuliuojantį kraują bei visus tuos vaizdus, įsirėžusius atmintyje.

Kadaise mes metai iš metų gyvenome pagal šiuos ciklus ir gamtos laikus, o jie gyveno mumyse. Jie mus ramino, šokdino, supurtydavo, paremdavo, vertė mokytis visa savo esybe. Tai buvo lyg mūsų sielos oda – toks dangalas, gaubiantis mus drauge su visu laukiniu gamtos pasauliu, – bent jau tol, kol mums pasakė, kad yra tik keturi metų laikai, o moterys iš viso teturi vos tris amžiaus tarpsnius – mergystę, brandą, senatvę. Ir viskas.

Tačiau mes negalime it lunatikės slankioti susisukusios į šį nepagrįstą prasimanymą, išgalvotą tų, kas nemoka stebėti, nes taip darydamos moterys išsimuša iš savo dvasinių ir gamtinių ciklų, todėl kenčia nuo išsausėjimo, nuovargio ir namų ilgesio. Mums visoms nepalyginamai geriau reguliariai grįžti prie savo unikalių dvasinių ritmų – prie visų iššyk ar prie bet kurio vieno. Istoriją, kurią toliau jums paseksiu, galima laikyti vieno iš svarbiausių moteriškųjų ciklų – grįžimo namo, į savo laukinius sielos namus, – komentaru.

Visame pasaulyje pasakojama apie įvairias būtybes, paslaptingu būdu giminingas žmonėms, nes jos įkūnija archetipą – visuotinį žinojimą apie sielą. Kartais pasakos ir padavimai randasi iš tam tikros vietos pojūčio: ypač dažnai jos būna susijusios su dvasingumo sklidinomis vietovėmis. Ši istorija labai mėgstama šaltuose

šiaurės kraštuose bei visur, kur tik banguoja šalta lediniuota jūra ar vandenynas. Atskiri jos variantai žinomi keltams, škotams, Šiaurės Vakarų Amerikos gentims, Sibiro bei Islandijos gyventojams. Paprastai ji vadinasi „Mergelė ruonė“ arba „Selkie-o, *Pamrauk,* ruoniukas“, arba dar „*Eyalirtaq*, ruoniena“. Čia pateikiamą literatūrinę jos versiją sukūriau specialiai savo pacientėms bei sceniniam atlikimui ir pavadinau „Ruonio kailis, sielos oda“. Tai istorija apie tikrąją mūsų kilmę, iš ko ir kaip mes esame padarytos, ir kodėl privalome nuolatos lavinti savo instinktus, kad rastume kelią namo.[1]

Ruonio kailis, sielos oda

TAI BUVO SENOVĖS LAIKAIS, kurie jau seniai praėjo, bet netrukus ir vėl sugrįš. Diena iš dienos aplinkui plytėjo tik baltas sniegas, baltas dangus, o žmonės, šunys ir meškos atrodė tarsi mažyčiai taškeliai toje baltybėje.

Gyvenimas šiuose kraštuose labai atšiaurus. Pučia žvarbūs vėjai, todėl žmonėms tenka gerai apsitūloti, kone ant akių užsimaukšlinti gobtuvus ir kuo aukščiau užsitraukti kailinius aulinius batus. Žodis, vos ištartas, sustingsta ore, o ištisus sakinius kartais tenka atskelti nuo kalbėtojo lūpų ir nunešus atitirpinti prie ugnies, kad suprastum, kas pasakyta. Žmonės čia gyvena įsisukę į žilus prosenelės Anuluk, senosios burtininkės, kuri yra pati Žemė, plaukus. Štai tokiame krašte kadaise buvo žmogus... Jis buvo toks vienišas, kad per daugelį metų ašaros jo skruostuose išgraužė gilius griovius.

Jis bandė šypsotis ir džiaugtis. Eidavo į medžioklę. Sugavęs kokį žvėrį, miegodavo sau ramiai. Tik jam baisiai ilgu būdavo žmonių draugijos. Kartais, išplaukęs kajaku žvejoti į seklumas, jis pamatydavo kur netoliese ruonį ir prisimindavo senolių pasakojimus apie tai, kad ruoniai kadaise irgi buvę žmonės, o dabar

iš tų laikų jiems telikę tik akys, kuriose dar tebespindi išmintis, meilė ir laukinė jų siela. Kartais, pagalvojus apie tai, nuo vienatvės jam taip suspausdavo širdį, kad ašaros pačios pasrūdavo seniai išgraužtais skruostų grioviais.

Sykį jis medžiojo iki pat vėlumos, bet tuščiai. Į dangų pakilo mėnulis ir sidabrine šviesa užliejo ledo lytis. Tada medžiotojas išvydo netoliese iš jūros kylančią didžiulę dėmėtą uolą, o žvitri jo akis pastebėjo ant to seno akmens kažką grakščiai judant.

Iš lėto, giliai nardindamas irklus, jis priplaukė arčiau, ir tada įžiūrėjo didžiulės uolos viršūnėje būrelį šokančių moterų; jos visos buvo nuogos – tarsi ką tik išsprūdusios iš motinos įsčių. Ką gi, medžiotojas buvo labai vienišas, kiek pats prisiminė, niekuomet neturėjo draugų, taigi jis liko ten ir ėmė stebėti. Moterų kūnai atrodė tarytum nuausti iš mėnulio pieno, jų oda spindėjo sidabro taškeliais tarsi lašišos šonai pavasarį, o jų rankos ir kojos buvo ilgos ir grakščios.

Tos moterys buvo tokios nuostabios, kad vyriškis sėdėjo savo kajake lyg apkerėtas, o vilnijančios bangos nešė jį vis artyn ir artyn prie uolos. Jis girdėjo tų nepaprastų moterų juoką... Regis, jos iš tikrųjų juokėsi, o gal tai tik bangos pliuškeno atsimušdamos į uolos kraštą? Apstulbęs medžiotojas jau nieko nebesuprato. Tik jautė, kaip pamažu atlėgsta vienatvė, gniaužusi jam krūtinę tarsi šlapias kailis, ir nė pats nesuvokdamas, ką daro, tarsi kieno liepiamas, jis priplaukė prie uolos, iššoko iš valties ir pastvėrė vieną iš ruonių kailių, kurie ten mėtėsi. Tada užsiglaudė už atsikišusio akmens atbrailos, o susuktą ruoneną susigrūdo sau į užantį.

Netrukus viena iš moterų kažką sušuko tokiu nuostabiu balsu, kad gražesnio jis kaip gyvas nebuvo girdėjęs... Tas balsas buvo nelyginant banginio šauksmas apyaušriu... ar veikiau kaip jauniklių vilkiukų viauksėjimas pavasarį... ak, ne, jis buvo nepalyginamai gražesnis ir skambesnis, bet tai nesvarbu, nes... Pala, bet ką gi tos moterys tenai toliau darė?

O jos paeiliui šmurkštelėdavo į ruonių kailius ir, džiaugsmingai šūkčiodamos bei ūksėdamos, viena po kitos nerdavo į jūrą. Galiausiai ant kranto beliko tik paskutinioji, pati aukščiausia. Ji

visur ieškojo savosios ruonenos, bet niekaip negalėjo jos rasti. Dabar medžiotojas išdrąsėjo, nors nė pats nežinojo kodėl. Išlindęs iš savo užuoglaudos, jis tarė:

– Moterie... būk... mano... žmona. Aš... toks... vienišas...

– Ak, aš negaliu būti tavo žmona, – atsiliepė moteris, – juk aš iš tų, kurie gyvena *temeqvanek*, po vandeniu.

– Būk mano žmona, – neatlyžo medžiotojas. – O po septynių vasarų grąžinsiu tau ruonio kailį, ir tuomet galėsi išeiti ar pasilikti – kaip tinkama.

Jaunoji moteris ruonė pažvelgė jam į veidą tokiu ilgesingu žvilgsniu... Jos akys atrodė visiškai kaip žmogaus, nors ji ir priklausė ruonių giminei. Po valandėlės ji tarė:

– Gerai, aš eisiu su tavim. O po septynių vasarų bus matyti.

Po kiek laiko jiems gimė sūnus, kuriam davė vardą Urukas. Berniukas buvo nedidukas ir apvalutis. Žiemą motina pasakodavo Urukui apie padarus, gyvenančius jūroje, o tėvas savo ilgu peiliu raižydavo iš balto akmens lokius ir vilkus. Nešdama mažąjį Uruką miegoti, motina pro dūmų angą lubose rodydavo jam dangumi plaukiančius debesis, kurių pavidalai jai priminė ne varnus, lokius ar vilkus, bet jūrų vėplius, banginius, ruonius ar lašišas... Šiuos gyvūnus ji pažinojo ir apie juos pasakodavo sūnui.

Bet laikui bėgant jos kūnas pamažu ėmė džiūti. Oda iš pradžių šerpetojo, paskui ėmė skilinėti. Akių vokai nusilupo, plaukai beveik nuslinko. Ji pasidarė *naluaq*, mirtinai blyški. Jos kūnas susitraukė, ankstesnio putnumo nebeliko nė ženklo. Ji apšlubo, nors bandė tai slėpti. Nepriklausomai nuo jos valios, jos akys kasdien vis labiau geso. Eidama ji apčiuopom grabinėdavo priešais save, nes beveik nieko nebematė.

Ir štai vieną naktį mažąjį Uruką pažadino garsūs balsai, ir jis išsigandęs atsisėdo savo guolyje. Išgirdo tarsi lokio riaumojimą – tai tėvas barėsi ant motinos. Išgirdo ir balsą, panašų į sidabro kirčius per akmenį, – tai šaukė motina.

– Jau septynios vasaros praėjo, kai tu paslėpei manąją ruonieną, artinasi aštuntoji žiema! Atiduok man tai, kas yra mano kūnas! – priekaištavo vyrui moteris ruonė.

– Jeigu atiduosiu, tu mane paliksi, – griaudėjo jos vyras.

– Dar nežinau, ką toliau darysiu. Žinau tik tiek, kad privalau atgauti tai, kas man priklauso!

– Nenaudėle! Tu nori, kad likčiau be žmonos, o mūsų berniukas augtų našlaitis!

Sulig tais žodžiais jos vyras nubloškė šonan duris dengiantį odinį dangalą ir dingo tamsoje.

Mažasis Urukas labai mylėjo savo mamą ir baisiai bijojo jos netekti. Todėl jis graudžiai apsiverkė iš baimės ir verkė tol, kol vėl užmigo. Pabudo nuo vėjo kauksmo. Tai buvo keistas kauksmas, tarsi kažkas būtų šaukęs jį vardu: „Uuuuruuukai, Uuuuruuukai!“

Berniukas greitai išsirito iš guolio. Jis taip skubėjo, kad išvirkščią apsivilko kailinę savo parką ir tik iki pusės blauzdų užsitraukė muklukus. Tada išlėkė laukan, į tūkstančiais žvaigždžių mirgančią naktį, kur vėjas tebeūkė jo vardą:

– Uuuuruukai!

Berniukas nudūmė prie aukšto skardžio, kylančio tiesiai iš jūros. O ten, tolumoje, vėjo šiaušiamuose vandenyse, plaukiojo didžiulis šeriuotas sidabrinis ruonis... Jo galva atrodė milžiniška, ūsai buvo nukarę ant krūtinės, o akys – ryškiai geltonos.

– Uuuuruukai!

Berniukas kone kūlvirstom nusirito nuo skardžio, o apačioje, prie pat vandens, užkliuvo už akmens. Bet pasirodė, jog tai – visai ne akmuo, o kažkoks ryšulys, išslydęs iš plyšio uoloje. Vėjo taršomi plaukai tarsi tūkstantis ledinių botagų plakė berniukui veidą.

– Uuuuruukai!..

Berniukas greit pastvėrė ryšulį ir krestelėjo – šis išsivyniojo: tai buvo jo motinos ruonės kailis. Ak, jis užuodė pažįstamą motinos kvapą! Prispaudęs ruoneną prie savęs, jis įsikniaubė į ją ir iš visų jėgų traukė į save jos aromatą. Tuomet motinos dvasia padvelkė į jį lyg gaivus pavasarinio vėjo gūsis.

– Ak! – aiktelėjo jis iš džiaugsmo ir iš skausmo, tada vėl prisispaudė veidu prie ruonės kailio, ir motinos dvasia dar sykį dvelktelėjo į jį. – Ak! – vėl sušuko jis, jausdamas plūstančią į save begalinę motinos meilę.

O didysis sidabrinis ruonis tolumoje iš lėto paniro po vandeniu...

Berniukas užsiropštė atgal ant skardžio ir kiek įkabindamas nukūrė namo, o ruonena plaikstėsi jam iš paskos. Taip jis įgriuvo vidun ir pataikė stačiai į motinos glėbį. Motina suspaudė sūnų ir jo atneštą ruonės kailį glėbyje ir valandėlę užmerkė akis, džiaugdamasi, kad jie abu sveiki.

Tada ji greit užsitraukė ant savęs ruoneną.

– Oi, mama, ne! – pravirko vaikas.

Ji čiupo jį glėbin ir pasispaudusi po pažastim šlubčiodama nukuduliavo prie šniokščiančios jūros.

– Ne, mama, ne! Nepalik manęs! – pro ašaras šaukė Urukas.

Buvo aišku, kad motina *norėtų* likti su savo vaiku, kad visa širdim trokšta būti su juo, bet kažkas ją šaukė – kažkas, daug senesnis ir už ją, ir už jį, ir už patį laiką.

– Ne, mama, ne, ne, ne! – iš visų jėgų klykė berniukas.

Motina pažvelgė į jį begalinės meilės sklidinomis akimis. Suėmė delnais jo veidą ir papūtė jam į plaučius savo gaivų kvapą – kartą, kitą, trečią. Paskui, it brangiausią nešulį tebelaikydama jį po pažastim, ji šoko į jūrą ir nėrė po vandeniu: leidosi vis gilyn, gilyn ir gilyn, į patį dugną. Moteris ruonė ir jos vaikas lengvai sau kvėpavo po vandeniu.

Galingais, stipriais yriais ji nuplaukė į povandeninę skliautuotą olą, kur visokiausi jūros gyviai sau puotavo ir linksminosi, šoko ir šnekučiavosi, o tas didysis sidabrinis ruonis, kuris naktį plaukiodamas jūroje šaukė vardu Uruką, dabar apkabino berniuką ir pavadino jį savo anūku.

– Kaip tau ten sekėsi viršuje, dukrele? – paklausė didysis sidabrinis ruonis.

Moteris ruonė nusuko akis į šoną ir tarė:

– Aš įskaudinau žmogų... vyrą, kuris viską atidavė dėl manęs. Bet aš negaliu pas jį grįžti, nes netekčiau laisvės.

– O kaipgi berniukas? – toliau klausinėjo senasis ruonis. – Kaip mano anūkas? – net virpančiu iš pasididžiavimo balsu pridūrė jis.

– Jis turi grįžti atgal, tėve. Jam negalima likti. Jam dar neatėjo laikas būti čia, su mumis.

Tai tarusi, ji pravirko. O jai iš paskos pravirko ir senasis ruonis su berniuku.

Prabėgo dar keletas dienų ir naktų, o tiksliau – lygiai septynios, per kurias moters ruonės plaukai ir akys atgavo ankstesnį žvilgesį. Jos oda vėl tapo tamsi ir glotni, kūnas – apvalus kaip anksčiau, regėjimas – aštrus, o judesiai – lengvi ir grakštūs. Bet dabar jau atėjo metas Urukui grįžti į sausumą. Tąnakt senasis ruonis senelis ir gražioji berniuko motina ruonė leidosi į kelią, laikydami tarp savęs vaiką. Jie visi plaukė atgal, kilo vis aukštyn, aukštyn ir aukštyn, kol išniro į paviršių ir priplaukė prie kranto. Tuomet mėnulio šviesoje jie švelniai pasodino Uruką pakrantėje ant akmens.

– Aš visada būsiu su tavim, – pažadėjo jam motina. – Tau tereikės tik paliesti tai, ką liečiau aš, paimti kokį nors iš mano daiktų: lazdeles ugniai įkurti, mano *ulu*, peilį, ūdrų ir ruonių figūrėles, kurias išraižiau iš akmens, ir aš įkvėpsiu tau į plaučius gaivaus vėjo, kad galėtum dainuoti savo dainas.

Senasis sidabrinis ruonis ir jo duktė atsisveikindami dar daugybę sykių išbučiavo berniuką. Paskui, vargais negalais nuo jo atsiplėšę, nuplaukė atgal, į jūrą; tada paskutinįsyk dar atsigręžė į jį ir panėrė po vandeniu. O Urukas liko ant kranto, nes jo metas dar nebuvo atėjęs.

Bėgo metai, jis užaugo ir tapo garsiu būgnininku, dainininku ir istorijų pasakotoju, o žmonės kalbėjo, kad visa tai jis sugebąs todėl, jog vaikystėje didžiųjų ruonių dvasios buvo nunešusios jį į jūrą. Ir dabar dar pilkose ryto ūkanose jį kartais galima pamatyti nusiyrusį kajaku prie vienos jūroje stūksančios uolos – klūpantį ant jos krašto ir, regis, besikalbantį su viena tokia ruone, kuri dažnai atplaukia prie kranto. Nors daug medžiotojų mėgino ją nušauti, bet niekam dar nepavyko. Ją vadina *Tanqigcaq* – šviesiąja, stebuklingąja; dar sako, kad nors ji ir ruonių giminės, bet jos akys kaip žmogaus – jose spindinti išmintis, meilė ir laukinė dvasia.

Ruonis – vienas iš pačių įstabiausių laukinės sielos simbolių. Lygiai kaip ir laukinė moterų prigimtis, ruoniai – tai nepaprasti padarai, per daugybę amžių neprilygstamai ištobulėję ir puikiai prisitaikę prie aplinkos. Visai kaip ir moteris ruonė mūsų pasakojime, tikrieji ruoniai irgi išlipa į krantą tiktai poruotis ir atsivesti jauniklių. Motina ruonė apie du mėnesius beveik nesitraukia nuo savo mažylio, rūpinasi juo, lepina, saugo ir žindo savo pienu. Per tą laiką trisdešimties svarų mažylis maždaug keturgubai pasunkėja. Tuomet motina vėl išplaukia į jūrą, o jos jauniklis, dabar jau gerokai ūgtelėjęs ir sustiprėjęs, pradeda savarankišką gyvenimą.

Daugelyje pasaulio tautų ir genčių, įskaitant ir nemažai tolimosios Šiaurės bei Vakarų Afrikos gyventojų, gyvuoja tikėjimas, neva žmogus iš tikrųjų pradedąs gyvenimą tiktai tada, kai siela pagimdanti, išauginanti ir išmaitinanti dvasią, pripildydama ją jėgų ir stiprybės. Sakoma, kad paskui siela grįžtanti atgal, į savo tėvo namus, tuo tarpu dvasia pradedanti savarankiškai gyventi pasaulyje.[2]

Ruonio, kaip simbolinio sielos įsikūnijimo, įvaizdį dar įdomesnį ir patrauklesnį daro tai, kad ruoniai iš tiesų nepaprastai romūs, supratingi ir draugiški – šie jų bruožai gerai pažįstami visiems, kam tenka susidurti su šiais gyvūnais. Ruoniai kažkuo labai primena šunis; jie iš prigimties meilūs ir prieraišūs. Iš jų sklinda kažkoks nenusakomas tyrumas. Bet iškilus pavojui, jie sugeba greitai reaguoti, sprukti arba atsikirsti. Tokia pat ir žmogaus siela. Ji visuomet netoliese. Ji puoselėja dvasią. Ir nepuola bėgti, vos pamačiusi ką nors nauja, neįprasta ar sudėtinga.

Bet pasitaiko, ypač jei ruonė nepratusi prie žmonių ir tiesiog sau palaimingai drybso, nugrimzdusi į vieną iš tų nedrumsčiamos ramybės būsenų, į kurias ruoniai mėgsta protarpiais pasinerti, kad ji nė nenutuokia, ko tikėtis iš žmonių. Panašiai kaip moteris ruonė mūsų istorijoje ir kaip jaunos, nepatyrusios sielos merginos, ji nežino aplinkinių kėslų ir nė iš tolo neįtaria, kokios žalos šie gali pridaryti. Būtent tokiais atvejais jai ir pavagia kailį.

Per daugelį metų, tyrinėdama „nelaisvės“ ir „prarasto lobio“ motyvus, bei per daugybę psichoanalizės seansų aš visiškai įsitikinau, kad kone kiekvienam žmogui, tiek vyrui, tiek ir moteriai, bent sykį individualizacijos procese pasitaiko išgyventi nors vieną gana reikšmingą praradimą. Kai kurie žmonės tvirtina praradę „didžiąją savo gyvenimo galimybę“. Kiti kalba apie pagrobtą meilę, išplėštą dvasią, susilpnėjusį savojo „aš“ suvokimą. Dar kiti apibūdina šį praradimą kaip skausmingą atotrūkį nuo ko nors brangaus ir jiems gyvybiškai būtino: jų meninės kūrybos, meilės, svajonių, vilčių, tikėjimo gėriu, asmenybės raidos, garbės ir siekimų.

Dažniausiai ši netektis žmogų užgriūva netikėtai, iš pasalų. Moteris ištinkančio praradimo priežastys paprastai tokios pat, kaip šioje istorijoje: jos apiplėšiamos dėl jų pačių naivumo, nesugebėjimo perprasti svetimųjų kėslų, nepatyrimo, nemokėjimo numatyti, kas laukia ateityje, aplinkos siunčiamų signalų ignoravimo ar paprasčiausiai todėl, kad likimas mėgsta netikėtai pateikti mums pamokas.

Šitaip apiplėšti žmonės nėra nei blogi, nei nedori. Jie nekvaili. Bet jiems stinga tam tikros reikšmingos patirties, savotiško dvasinio budrumo. Labai klystume manydamos, kad tokioje būklėje gali atsidurti tiktai geltonsnapiai jaunikliai. Taip gali pasitaikyti kiekvienam, nepriklausomai nuo amžiaus, tautybės, išsimokslinimo ar netgi gerų ketinimų. Be to, akivaizdu, kad tokia padėtis apvogtajam praktiškai visuomet reiškia tam tikrą paslaptingą archetipinės iniciacijos[3] galimybę... O taip juk nutinka kone kiekvienam!

Prarasto lobio atgavimas ir būdų, kaip vėl užpildyti susidariusią tuštumą, paieškos stimuliuoja keturių gyvybinių psichikos struktūrų raidą. Kaktomuša susidūrus su šia dilema ir nusileidus prie *Río Abajo Río*, upės, tekančios po upe, smarkiai sustiprėja mūsų ryžtas sąmoningai siekti žalos atitaisymo. Laikui bėgant, tai padeda išsiaiškinti, kas mums svarbiausia. Mes įsisąmoniname poreikį turėti iš anksto parengtą planą, kaip siekti dvasinio ar kokio kitokio išsivadavimo, ir įgyvendinti savo naujai įgytas žinias. O galiausiai – ir svarbiausia! – tai ugdo mūsų viduriniąją prigimtį,

tą laukinę ir išmintingą psichikos dalį, sugebančią, be kita ko, įžengti ir į sielos, ir į žmogiškojo gyvenimo sritis.

Istorija apie pagrobtą ruonio kailį turi nepaprastai vertingą archetipinį branduolį, nes čia pateikiami aiškūs ir tikslūs nurodymai, ką ir kaip turėtume daryti, norėdamos toliau tobulėti ir įvykdyti minėtas užduotis. Vienas iš svarbiausių ir potencialiai žalingiausių dalykų, nutinkančių moterims, – tai mėginimai pradėti įvairius psichologinių iniciacijų procesus vadovaujant asmenims, kurie patys nėra šių procesų užbaigę. Tuomet inicijuojamosioms stinga patyrusių vadovių, gerai išmanančių, ką daryti toliau. Kai iniciacijai vadovauja moterys, pačios iki galo tos iniciacijos neperėjusios, jos ir be blogos valios, net pačios to nesuvokdamos, praleidžia svarbias proceso vietas, kartais tuo smarkiai pakenkdamos inicijuojamajai, kadangi pernelyg fragmentiškai suvokia iniciaciją, todėl neišvengiamai vienaip ar kitaip ją iškraipo.[4]

Priešingas atvejis – tai netektį išgyvenusi moteris, mėginanti perprasti susidariusią padėtį ir ją įvaldyti, tačiau galutinai išklydusi iš kelio: ji net nežino, jog esama tolesnių patyrimo ir mokymosi galimybių, kurias būtina išbandyti, norint užbaigti procesą, todėl vis iš naujo kartoja tą patį, pirmąjį, etapą – netektį. Kokios bebūtų tos aplinkybės, ši moteris yra galutinai susipainiojusi. Iš esmės jai labiausiai stinga gero patarimo. Todėl, užuot atskleidusi sveikos laukinės sielos poreikius ir galimybes, ji tampa nebaigto iniciacijų proceso auka.

Kadangi jau taip ilgai ir tokia daugybė moterų yra iškritusios iš sutrūkinėjusios, fragmentiškos matrilinijinės iniciacijų sekos, kai vyresnės moterys tam tikrų dvasinių laukinio moteriškumo komponentų bei procedūrų pamoko jaunesnes, tai tikrai didžiulė laimė, kad dar galime mokytis iš giliosios pasakų archeologijos. Tai, ką galima išgauti iš jų gelmėse glūdinčių modelių, nuostabiai atkartoja įgimtas visuminių dvasinių moters procesų schemas. Šia prasme pasakos ir mitai yra tikrieji iniciatoriai – nelyginant išminčiai, mokantys tuos, kas eina jiems iš paskos.

Taigi istorijos apie ruonio kailį dinamika labiausiai turėtų praversti toms moterims, kurioms nepavyko iki galo užbaigti

iniciacijos arba kurios teįveikė jos tiktai pusę. Žinodamos visus žingsnius, kuriuos privalu nueiti, kad užbaigtume ciklinį grįžimą namo, galėsime išpainioti, deramai sustyguoti ir užbaigti net ir pačią fragmentiškiausią bei labiausiai iškreiptą iniciaciją. Taigi pažiūrėkime, ką mums siūlo ši pasaka.

Odos praradimas

Sąmonėjimo procesas, vaizduojamas kai kuriose „Mėlynbarzdžio", „Runcuncuko", „Velnio bobutės", „Erškėtrožės" ir kt. pasakų versijose, prasideda nuo kančios. Veikėja iš pradžių atrodo esanti naivi kvailutė, paskui tampa kieno nors apgaulės ar piktų užmačių auka, o tada vėl sugeba atsitiesti ir pakilti, ir netgi sustiprėti bei pagilinti savo esmingiausiąją patirtį bei gyvenimo suvokimą. Lemtingos žabangos, kuriomis išbandoma sąmonė ir įgyjama žinių bei patirties, – amžinoji pasakų, kurių pagrindinė veikėja yra moteriškos lyties, tema. Tokiose pasakose glaustai pateikiami esminiai nurodymai mums visoms: ką daryti pakliuvus į žabangas ir atsidūrus nelaisvėje, kaip iš jų ištrūkti ir grįžti į normalų gyvenimą, išmokus *pasar atravez del basque como una loba,* sėlinti mišku tartum vilkei, *con un ojo agudo*, su žvitria akimi.

Pasakoje „Ruonio kailis, sielos oda" aptinkame priešingą motyvą. Kartais tokios pasakos dar vadinamos „atvirkštinėmis". Daugumoje stebuklinių pasakų kalbama apie tai, kaip užkerėtas žmogus paverčiamas gyvūnu. O čia – priešingai – laukinis gyvūnas įtraukiamas į žmonių gyvenimą. Užtat šioje istorijoje pateikiama vertingų įžvalgų apie moters dvasinę sandarą. Mergelė ruonė, panašiai kaip laukinė prigimtis moterų dvasioje, – tai paslaptingas laukinės gamtos darinys, tuo pat metu galintis gyventi tarp žmonių ir dargi tą žmogiškąjį gyvenimą nepaprastai praturtinti.

Ruonio kailis šioje istorijoje – ne tiek kūno dalis, kiek emocinės būsenos ir gyvenimo kokybės įsikūnijimas, simbolizuojantis būties pilnatvę, dvasingumą ir artumą laukinei moters prigimčiai. Būdama „savame kailyje" moteris jaučiasi puikiai: tvirtai, saugiai ir sklidina pasitikėjimo savim; jai nereikia nuolatos savęs sekti ir

nuogąstauti dėl kiekvieno tinkamo ar netinkamo savo žingsnio, veiksmo ar žodžio. Ir nors protarpiais moteris kuriam laikui išslysta iš tos buvimo „savame kailyje“ būsenos, bet anksčiau joje praleistas laikas stiprina ir palaiko ją, kol nudirbs išoriniame pasaulyje būtinus darbus. O reguliariai grįždama į šią laukinę būseną, moteris pasipildo savo dvasinius išteklius, reikalingus įvairiems sumanymams įgyvendinti, šeimai, bendravimui ir kūrybinei veiklai išoriniame pasaulyje.

Kiekviena moteris, pernelyg ilgai užsibuvusi toli nuo savo sielos namų, anksčiau ar vėliau pavargsta. Kitaip ir būti negali. Tuomet ji vėl bando susirasti savąją odą, norėdama atgaivinti savimonę, savo sielos pojūtį, atkurti gilų ir neaprėpiamą it vandenynas žinojimą. Šis didysis periodiško išėjimo ir sugrįžimo ciklas atsikartoja instinktyviojoje moterų prigimtyje, jis įgimtas kiekvienai moteriai ir apima visą jos gyvenimą: vaikystę, paauglystę, jaunystę, meilės metą, motinystę, amato paslapčių išmanymą, išminties sergėtojos amžių, senatvę ir taip toliau. Šie etapai nebūtinai turi sekti vienas po kito: juk neretai brandaus amžiaus moterys būna tarsi naujagimės, pagyvenusios damos moka karštai mylėti, o mažos mergytės neblogai išmano senučių kerus.

Mums vis iš naujo taikosi prarasti šį pilnatvės, buvimo „savame kailyje“ pojūtį. Taip nutinka dėl mano jau įvardytų priežasčių bei dėl ilgalaikės prievartos. Smarkiai rizikuoja ir tos, kurios pernelyg ilgai be atokvėpio triūsia. Sielos oda pradingsta, kai nebesuvokiame, ką mes iš tiesų darome, o ypač – kiek tai mums iš tikrųjų atsieina.

Sielos odą prarandame ir tada, kai pernelyg atsiduodame ego vilionėms, ir kai tampame perdėtai reiklios perfekcionistės[5] arba kai be reikalo save kamuojame, kai leidžiamės apakinamos ambicijų, kai jaučiamės viskuo nepatenkintos – savimi, savo šeima, bendruomene, kultūra, visu pasauliu, – ir nė žodžio nepasakome, nė piršto nepajudiname tam, kad ką nors pakeistume; arba kai apsimetame esančios neišsenkamas visa ko šaltinis kitiems ir nepakankamai stengiamės pačios sau pagelbėti. Visko neišvardinsi, nes juk būdų prarasti sielos odą – tiek pat, kiek moterų pasaulyje.

Vienintelė galimybė išsaugoti šią tokią svarbią mums sielos odą – tai nė akimirką nesuabejoti nepaprasta jos verte ir nepamiršti, kam ji mums reikalinga. Bet kadangi niekas negali nuolatos išsaugoti tokio skaidraus pirmapradžio sąmoningumo lygio, tai niekam nepavyksta ir kiaurą parą nė akimirkai neprarasti savo sielos odos. Tačiau galima pasistengti iki minimumo sumažinti vagystės galimybę. Tam tereikia išlavinti tą *ojo agudo,* žvitrią akį, nuolatos stebinčią, kas dedasi aplink, ir atitinkamai sergstinčią mūsų dvasinę teritoriją. Kaip ten bebūtų, o istorijoje apie ruonio kailį pasakojama apie tokį odos praradimą, kurį būtų galima pavadinti vagyste sunkinančiomis aplinkybėmis. Vis dėlto, pasitelkus sąmoningą savistabą, laikui bėgant galima kiek apmažinti per tokią vagystę patirtus nuostolius: tereikia atidžiai stebėti savo ciklus ir nepraleisti pro ausis balso, šaukiančio mus viską metus grįžti namo.

Kiekviena gyva būtybė žemėje anksčiau ar vėliau sugrįžta namo. Argi ne absurdas, kad mes taip stengiamės sukurti saugias laukinės gamtos saleles ibiams, pelikanams, garniams, vilkams, gervėms, elniams, pelėms, briedžiams ir lokiams, bet tik ne patiems sau ir ne ten, kur mums tenka gyventi. Juk akivaizdu, kad gyvenamosios vietos praradimas – vienas iš pačių baisiausių dalykų bet kuriai laisvai būtybei. Mes aistringai piktinamės, kad įprastinės daugelio gyvūnų teritorijos atsidūrė miestų, fermų, greitkelių apsuptyje, kad jie kenčia nuo triukšmo, taršos ir kitokių blogybių, – tarsi mūsų pačių visa tai neliestų ir lygiai taip pat nežalotų. Juk puikiai žinome, jog kiekvienam gyvam padarui, kad išgyventų, reikia namų – ramios priebėgos, kur jis bent protarpiais galėtų prisiglausti ir kur jaustųsi laisvas ir saugus.

Mes įpratę ramesnės gyvenamosios aplinkos praradimą kompensuoti atostogomis, per jas iš principo turėtume mėgautis malonumais ir daugiausia rūpintis savimi. Deja, per atostogas dažniausiai išeina priešingai... Darbo dieną patiriamą stresą galėtume sumažinti, išbraukdamos iš darbotvarkės tas užduotis, kurios verčia mus persitempti taip, kad raumenys pavirsta geliančiais skauduliais. Visa tai gerai, bet sielos-dvasios-psichikos požiūriu

atostogos – tai dar toli gražu ne tas pats, kas saugus prieglobstis. Trumpas atokvėpis ar pertraukėlė – tai dar ne grįžimas namo. O ramybė – nebūtinai vienatvė.

Šitokį sielos praradimą galima sustabdyti, bet tam pirmiausia reikia budriai sergėti sielos odą. Pavyzdžiui, savo praktikoje susidurdama su daugeliu talentingų moterų, aš dažnai matau, kad sielos odą jos praranda, suartėdamos su partneriais, kurie patys ne itin jaukiai jaučiasi savame kailyje; o kartais tokie santykiai gali būti tiesiog pražūtingi. Kad juos nutrauktume, tenka sukaupti visą valią ir ryžtą, bet tai įmanoma, ypač jeigu – kaip šioje pasakoje – mus pažadina balsas, šaukiantis namo, šaukiantis grįžti prie giliausių savo esybės šaknų, prie nesuskaldytos ir lengvai pasiekiamos būtiniausios savo išminties. O iš ten jau moteris gali aiškiai pamatyti ir nuspręsti, ką ji norėtų turėti ir ką norėtų veikti.

Odos vagystė sunkinančiomis aplinkybėmis gali būti įvykdyta ir kur kas subtiliau: grobiant moters išteklius bei laiką. Pasaulis išsiilgęs šilumos bei jaukumo, moterų klubų ir krūtų. Jis moja mums tūkstančiais rankų, šaukia mus milijonais balsų, pešioja ir tampo mus už skvernų, kad tik kaip nors atkreiptų mūsų dėmesį. Kartais ima atrodyti, kad kur tik bepasisuktum, visuomet atsiras kas nors, kam mūsų reikia, kas mūsų ilgisi ir trokšta. Kartais tie žmonės, daiktai ir reikalai būna visai žavūs ir viliojantys, kartais – pikti ir nekantrūs, bet pasitaiko ir tokių graudžiai bejėgių padarų, kad tiesiog prieš mūsų valią širdį suspaudžia gailestis, o iš krūtų pasrūva pienas. Tačiau jeigu tai nėra gyvybės ar mirties klausimas, būtinai stabtelėkite, žūtbūt raskite laiko „užsisegti neperšlampamai liemenėlei".[6] Liaukitės plūdusi pieno upėmis. Pasistenkite verčiau grįžti namo.

Taigi jau aišku, kad odą galima prarasti dėl pražūtingos, nelemtos ir netikros meilės; bet ir dėl pačios giliausios bei širdingiausios – lygiai taip pat. Juk sielos odos praradimą iš esmės lemia ne tai, ar mylimas žmogus arba mėgstamas daiktas mums tinka, o tai, kiek mums šie santykiai atsieina. Svarbu, kiek laiko, energijos, rūpinimosi, dėmesio, globos, pasakinėjimo, nurodinėjimo, mokymo ir patarinėjimo visa tai iš mūsų reikalauja. Juk tokie

dvasiniai veiksmai kaskart yra tarsi grynųjų pinigų paėmimas iš mūsų dvasinių santaupų sąskaitos. Esmė – ne pats energijos santaupų eikvojimas, nes tai – svarbi gyvenimiškosios buhalterijos dalis. Tačiau reikia stengtis *nepereikvoti* sąskaitos, antraip neteksime odos, ir būtent tada ims blykšti ir bukti patys skvarbiausi mūsų instinktai. Moteris, išeikvojusi visus savo energijos, žinių, supratimo, idėjų ir dvasinio pakilimo rezervus, pasijunta dvasine prasme mirštanti.

Pasakoje jaunoji mergina ruonė praranda savo kailį būtent tada, kai tarsi apžavėta ir apsvaigusi mėgaujasi laisve. Ji šoka ir šoka, nėmaž nekreipdama dėmesio į tai, kas darosi aplink. Visos mes lygiai taip pat svaigstame gyvenimu, teisėtai atsiduodamos laukinei savo prigimčiai. Šitoks džiūgavimas – tai irgi ženklas, kad Laukinė Moteris yra netoliese. Visos mes į šį pasaulį įžengiame šokdamos. Ir nuosava mūsų oda iš pradžių visada būna sveikut sveikutėlė.

Tačiau bent ligi tol, kol tapsime sąmoningesnės, visos mes pereiname ir šį individuacijos tarpsnį. Visos mes plaukiame prie uolos, šokame ir viską aplinkui pamirštame. Ir būtent tada pasireiškia pati klastingiausia mūsų psichikos dalis. Todėl vieną akimirką pakeliui mes staiga apsidairome ir nustebusios pasigendame to, kas mums teisėtai priklausė ir kieno dalis buvome mes. Mūsų sielos pojūtis staiga paslaptingai išnyko; negana to – kažkas jį tyčia nuo mūsų paslėpė! Dabar jau mes blaškomės aplinkui tarsi apkvaitusios. Neverta nieko spręsti, kai esi apkvaitusi; deja, būtent taip mes ir pasielgiame.

Juk žinome, kad nevykusiai nuspręsti galima įvairiai. Antai viena išteka per anksti, kita pernelyg jauna būdama pastoja, trečia susideda su niekam tikusiu partneriu. Dar kita meta savo kūrybą, nes nori „turėti daugiau“. Vienos pasiduoda iliuzijoms, kitos patiki pažadais, trečias suklaidina būtinybė „būti gerutėms“ ir dvasingumo stoka, o ketvirtas klystkeliais nuveda amžinas skrajojimas padebesiais ir tvirtos žemės po kojomis nejautimas. O jei moteris beturi vos pusę sielos odos, tuo tarpu kita pusė kažkur pradingusi, tai dėl to dažniausiai būna kalti ne tiek jos nevykę sprendimai,

kiek pernelyg ilgas buvimas toli nuo savo sielos namų, dėl kurio moteris išsenka, išdžiūva ir tampa niekam nebenaudinga, o užvis mažiausiai – sau pačiai. Taigi yra šimtai būdų, kaip prarasti sielos odą.

Pasigilinusios į žvėrių kailio simboliką, pamatysime, kad visų gyvūnų, taip pat ir žmogaus, vadinamoji piloerekcija – kuomet plaukai pasišiaušia – yra atsakas tiek į regimus vaizdus, tiek ir į jutimus. Pasišiaušdami kailio plaukai ar šeriai sukelia jų savininkui „šiurpo" pojūtį, tuo pat metu sužadindami budrumą, įtarumą bei kitas gynybines savybes. Inuitai sako, kad tiek kailis, tiek plunksnos geba regėti tai, kas vyksta labai toli, ir būtent todėl jų *angakok*, šamanas, dėvi daugybę kailių bei plunksnų, – kad turėtų šimtą akių ir galėtų geriau įžvelgti paslaptis. Ruonio kailis, kaip sielos simbolis, ne tik palaiko šilumą, bet per savo gebėjimą nujausti ir regėti dar ir parūpina tam tikrą išankstinio perspėjimo sistemą.

Medžiotojų visuomenėse žvėrių kailiai bei odos yra lygiaverčiai maistui dalykai, nes jie ne mažiau svarbūs žmogui išgyventi. Iš odos siuvami batai, kailiu pamušami drabužiai; būdama neperšlampama, oda naudojama apsaugoti veidui ir rankoms, kad neapledėtų. Žvėrių kailis šildo ir saugo mažus kūdikius, jautrias bei pažeidžiamas žmonių kūno vietas: pilvą, nugarą, kojas, rankas, galvą. Netekti kailio – vadinasi, likti be apsaugos, be šilumos, be išankstinio perspėjimo sistemos, be instinktyviosios regos. Dvasine prasme be odos likusi moteris paprastai imasi to, ką mano esant reikalinga, o ne to, ko pati iš tiesų nori. Ji klusniai pėdina paskui tą, kas jai atrodo esąs stipriausias, nesvarbu, į gera ar į bloga jai pačiai tas išvirs. Paskui daug blaškomasi ir mažai gilinamasi. Moteris juokauja, užuot kandžiai atkirtusi, bando nuleisti viską juokais, atidėti vėlesniam laikui. Ji delsia, nesiryždama žengti tolesnio žingsnio, nusileisti į gelmes, kur turėtų atsidurti ir išbūti ten tiek ilgai, kol kas nors nutiks.

Taigi matome, kad pasaulyje, kur ypač vertinamos užguitos moterys, kurios nesustodamos eina pirmyn it automatai, sielos odą pagrobti itin lengva: paprastai pirma tokia vagystė įvyksta kur nors tarp septynerių ir aštuoniolikos metų amžiaus. Ligi tol dauguma jaunų merginų jau būna pradėjusios šokti jūroje ant

uolos. Tuo metu daugelis jų jau tiesia ranką prie savo odos, bet neranda jos ten, kur buvo pasidėjusios. Ir nors šis įvykis, regis, pirmiausia turėtų padėti formuotis viduriniajai psichikos daliai, atsakingai už gebėjimą sykiu gyventi ir dvasiniame, ir išoriniame pasaulyje, bet pernelyg dažnai nieko panašaus nesulaukiame, lygiai kaip neįvyksta ir kiti iniciacijų proceso pokyčiai, o moteris išmetama į gyvenimą be odos.

Nors ir bandytume apsisaugoti nuo pakartotinių vagysčių, kone užsisiūdamos savo sielos odoje, labai nedaugeliui moterų pavyksta sulaukti pilnametystės, išsaugojus daugiau nei kelis kuokštus iš kadaise buvusio sveiko savo kailio. Šokdamos odą mes pasidedame į šalį. Mokomės pažinti pasaulį, tačiau tuo pat metu netenkame apdangalo. O tada pajuntame, kad likusios be odos pamažu imame džiūti ir nykti. Bet kadangi daugumai moterų nuo mažumės diegiama, neva jos privalančios viską stojiškai ištverti, kaip anksčiau darė jų motinos, tai niekas nė nepastebi, kaip jos iš lėto merdėja, kol vieną gražią dieną...

Jaunystėje, kai mūsų dvasinis gyvenimas pradeda kirstis su visuomenės bei išorinio pasaulio keliamais reikalavimais ir lūkesčiais, išties skaudžiai pasijuntame esančios išmestos į seklumą toli nuo namų. Bet ir suaugusios sėkmingai dar labiau nuo tų namų tolstame, dabar jau pačios rinkdamosi, kam, ką, kur ir kaip ilgai aukosime. Ir jeigu vaikystėje mums niekas neįskiepijo būtinybės grįžti į savo sielos namus, tai mes taip ir klaidžiojame po gyvenimą, iki begalybės kartodamos „vagystės ir pasimetimo“schemą. Vis dėlto, net jei ir pačios nevykusiais savo sprendimais galutinai išsimušėme iš vėžių ir nuklydome toliau, nei iš pradžių manėme, neverta prarasti vilties, nes siela pati sugeba rasti kelią namo. Todėl visos galime grįžti.

Vienišas vyras

Yra pasaka, kurios pamatinis siužetas panašus į šios: tiktai ten žemės moteris suvilioja vyrą banginį ir, pavogusi jo peleką, priverčia su ja santykiauti. Dar kituose šios istorijos variantuose gimęs vaikas yra mergaitė, o kartais – berniukas žuvis. Vietoj iš jūros

šaukiančio senelio ruonio kartais irgi vaizduojama garbaus amžiaus patelė. Kadangi veikėjų lytis įvairiuose variantuose tolydžio kinta, matyt, šiose istorijose ji nėra itin svarbi. Kur kas reikšmingesnis dalykas – draudimas ir jo sulaužymas.

Turėdami tai omeny, galime teigti, jog vienišas vyras, grobiantis ruonio kailį, atlieka ego vaidmenį moters psichikoje. O ego savijauta dažnai priklauso nuo to, ar tiksliai mes nustatome išorinio pasaulio ribas, ar aiškiai suvokiame savo tapatybę, ar gerai skiriame praeitį, dabartį ir ateitį, ar mūsų pojūčiai bei suvokimas pakankamai gerai atitinka visuotinai priimtą tikrovės paveikslą. Žmogaus psichikoje ego nuo amžių grumiasi su siela dėl gyvybinių jėgų kontrolės. Vaikystėje ir jaunystėje didžiulis ego apetitas paprastai lemia jo pirmavimą: jis visuomet turi paruošęs kokį nors gardžiai kvepiantį skanėstą. Šiame gyvenimo tarpsnyje žmogaus ego nepaprastai stiprus. Jis sugeba nugrūsti sielą į patvorius arba patiki jai virėjos vaidmenį.

Tačiau ateina toks metas (vieniems – sulaukus dvidešimties, kitiems – trisdešimties, o dažniausiai – keturiasdešimties metų, nors pasitaiko moterų, kurios tam būna pasirengusios tiktai perkopusios per penktą, šeštą, arba net septintą ar aštuntą dešimtį), kai mūsų siela pagaliau išsiveržia į vadovaujančias pozicijas. Blizgučių ir niekučių vietą mūsų interesų sferoje užima sielos reikalai. Ir nors atėjusi į valdžią siela tikrai nesumala ego į miltus, bet jis tarsi perkeliamas į „žemesnes pareigas“: jo paskirtis mūsų dvasioje nuo šiol jau visiškai kita, ir iš esmės jis privalo tenkinti sielos poreikius.

Nuo pat gimimo mumyse glūdi potraukis prie laukinių dalykų ir miglotas sielos vadovavimo troškimas, nes ego galimybės iš tiesų yra gana ribotos. Įsivaizduokime, kad ego visą gyvenimą yra tartum pririštas ant trumpo, nė akimirką neatsegamo pavadėlio: tiek jis ir teįstengia kyštelėti nosį į gyvenimo ir dvasios paslaptis, kiek siekia jo pavadėlis. Paprastai jam iškart pasidaro baisu. Be to, jis turi bjaurų įprotį viską, kas mistiška bei paslaptinga, kaipmat apšaukti „niekais“. Jam nuolatos reikia apčiuopiamų faktų. O emocinės, mistinės prigimties įrodymai jam dažniausiai atrodo nepriimtini. Būtent todėl ego jaučiasi vienišas. Jo samprotavimai

bei koncepcijos tokie riboti, kad jis neįstengia deramai įsijungti į paslaptingesnius sielos ir psichikos procesus. Vis dėlto šį vienišą žmogų kamuoja sielos ilgesys, ir jis miglotai junta dvasinius, laukinius dalykus, esančius kažkur netoliese.

Kai kam žodžiai *siela* (angl. *soul*) ir *dvasia* (angl. *spirit*) atrodo esą sinonimai. Tačiau pasakose siela visuomet yra dvasios gimdytoja ir pirmtakė. Paslaptingame hermeneutikos moksle dvasia gimsta iš sielos. Dvasia paveldi materiją arba į ją įsikūnija, kad galėtų sužinoti išorinio pasaulio naujienas ir perduoti jas sielai. Jei niekas netrukdo, tai sielos ir dvasios tarpusavio santykiai yra tobulos simetrijos pavyzdys; kiekviena iš jų savo ruožtu praturtina antrąją. Drauge siela su dvasia sudaro savotišką simbiozinę sistemą – panašiai kaip tvenkinyje, kur dugno gyventojai yra maistas gyvenantiems viršuje ir atvirkščiai.

Jungo psichologijoje ego neretai traktuojamas kaip maža sąmonės salelė, plūduriuojanti milžiniškame pasąmonės vandenyne. Tačiau folklore žmogaus ego paprastai vaizduojamas kaip godus ir rajus padaras, kurį dažniausiai įkūnija koks nors ne itin protingas žmogus ar gyvūnas, supamas paslaptingų jėgų ir reiškinių, kurių prigimties jis visiškai nesuvokia, bet visaip mėgina juos užvaldyti. Kartais jam tai pavyksta – dažniausiai kokiu nors brutaliu ir destruktyviu būdu, bet vėliau, pagrindiniam veikėjui ar veikėjai darant pažangą, ego dažniausiai nuverčiamas nuo sosto.

Žmogaus gyvenimo pradžioje ego kartais dar domisi sielos pasauliu, bet dažniau jam tiesiog rūpi patenkinti savo poreikius. Iš pradžių ego randasi mumyse kaip potencialas, o jį formuoja, brandina ir idėjų, vertybių bei pareigų pripildo aplinkinis, mus supantis pasaulis: tėvai, mokytojai, visuomenė. Aišku, taip ir turi būti, kadangi ego tampa mūsų palydovu, mūsų šarvais ir mūsų žvalgu, siunčiamu į išorės pasaulį. Tačiau jeigu laukinė prigimtis suvaržoma ir nepajėgia skleistis aukštyn, į išorę, persmelkdama mūsų ego, suteikdama jam spalvų, syvų ir instinktyvaus pagavumo, tuomet, nors visuomenė ir pripažintų tai, kas šiam ego buvo įdiegta, siela negali, nenori ir nesutinka su šitokiu neišbaigtu jos triūso rezultatu.

Vienišius medžiotojas pasakoje mėgina kaip nors dalyvauti sielos gyvenime. Tačiau, lygiai kaip ir ego, jis tam gyvenimui ne itin tinkamas, todėl ir stengiasi, užuot susidraugavęs su siela, veikiau ja pasinaudoti. Kuriems galams ego prireikė vogti tą ruonio odą? Kaip ir visi vieniši bei alkani padarai, jis mėgsta šviesą. Pamatęs šviesą, jis įžvelgia galimybę prisiartinti prie sielos, todėl prisėlinęs čiumpa vieną iš svarbiausių sielos dangalų. Ego kitaip ir negali elgtis. Jis toks, koks yra, ir šviesa jį nenugalimai traukia. Nors ir negalėdamas gyventi po vandeniu, jis vis dėlto trokšta suartėti su siela ir ilgisi jos. Palyginti su siela, ego atrodo šiurkštus ir netašytas. Jo elgesio taip pat nepavadinsi žaviu ar subtiliu. Tačiau jis turi šiokį tokį, tegu miglotai suvokiamą, nuostabios ir skaidrios šviesos troškimą. Kuriam laikui ir kokiu nors būdu tai jį nuramina.

Taigi, genamas sielos ilgesio, mūsų ego-„aš“ pagrobia kailį. „Pasilik su manim, – šnabžda ego. – Padarysiu tave laimingą: išvaduosiu nuo tavojo sielos-„aš“ ir nuo tavo ciklų, verčiančių tave nuolatos grįžti į savo sielos namus. Padarysiu tave labai labai laimingą... Būk gera, maldauju, pasilik!“ Tokiu būdu siela priverčiama suartėti su ego; pačioje moters asmenybės raidos pradžioje tai visai natūralu. Šitokia sielos tarnystė ir nuolankumas ego turi labai aiškią paskirtį kasdieniame gyvenime: jos dėka mes mokomės pažinti aplinkiniame pasaulyje verdančius procesus, sužinome, kaip, ką ir iš kur galima gauti, kaip reikia dirbti, mokomės atskirti gerus dalykus nuo niekam tikusių ir pajusti, kada reikia bėgti, o kada – palūkėti, mokomės sugyventi su kitais žmonėmis, susipažįstame su visuomenės mechanizmais bei machinacijomis, mokomės išsaugoti darbą, apsaugoti vaiką, puoselėti savo kūną, plėtoti verslą ir dar daugybės įvairiausių dalykų, būtinų sėkmingam įsitvirtinimui išoriniame pasaulyje.

Pirminė tokio svarbaus darinio, kaip akivaizdžiai nelygiavertė mergelės ruonės ir vienišojo vyriškio santuoka, atsiradimo moters psichikoje paskirtis – sudaryti laikiną sąjungą, iš kurios gimęs dvasinis vaikas galėtų gyventi tiek kasdieniame, tiek laukiniame pasaulyje ir būti jų tarpininku. O kai šis simbolinis kūdikis gimsta,

užauga ir pereina iniciaciją, jis iš naujo grįžta į išorinį pasaulį, taip atkurdamas nepažeistą santykį su siela. Ir nors vienišasis vyriškis ego nepajėgia amžinai dominuoti (vieną dieną jam tenka visam likusiam moters gyvenimui nusileisti sielos reikalavimams), tačiau, vien pagyvenęs su moterim ruone/siela, jis pasijunta palytėtas jos didybės, taigi tuo pat metu ir patenkintas, ir praturtintas, ir apramintas.

Dvasinis vaikas

Taigi matome, kaip iš tokios dviejų priešybių – ego ir sielos – sąjungos gimsta neįkainojama vertybė – dvasinis vaikas. Be to, netgi tuo atveju, kai ego įžūliai braunasi į kur kas subtilesnes psichikos ir sielos sritis, abi pusės vis vien praturtina ir apvaisina viena kitą. Paradoksalu, tačiau, pagrobdamas iš sielos apsauginį jos dangalą ir atimdamas galimybę kada panorėjus nerti ir pasislėpti po vandeniu, ego suvaidina reikšmingą vaidmenį sukuriant vaiką, kuris paveldės dvigubą palikimą – išorinio pasaulio ir sielos, todėl galės būti tarpininku tarp šių dviejų pasaulių ir nešioti žinias bei dovanas iš vieno kitam.

Kai kuriose pačiose nuostabiausiose legendose, kaip antai gėlų „Gražuolė ir pabaisa", meksikiečių „*Bruja Milagra*" bei japonų „*Tsukina Waguma*: lokys", kelio atgal į savo natūralų ir teisėtą dvasinį būvį ieškojimas prasideda nuo to, kad veikėjas pamaitina arba išslaugo vienišą ir/arba sužeistą moterį, vyrą ar žvėrį. Tai, kad šitoks vaikas, pajėgus lygiai sėkmingai keliauti ir gerai jaustis abiejuose tokiuose skirtinguose pasauliuose, gimsta moteriai, likusiai be odos ir dar „ištekėjusiai" už kažkokio itin vienišo ir gerokai už save žemesnio padaro savo viduje arba išoriniame pasaulyje, yra vienas iš amžinųjų psichikos stebuklų. Kai esame tokios būklės, mumyse nutinka kažkas, kas sužadina tam tikrą jausmą, mažytį naujos gyvybės daigelį, silpnutę liepsnelę, įsiplieskiančią sudėtingomis, nepalankiomis ar net stačiai nežmoniškomis sąlygomis.

Šis dvasinis vaikas yra *la niña milagrosa*, stebuklingas kūdikis, gebantis išgirsti šauksmą – tą tolimą balsą, sakantį, kad jau

metas grįžti atgal, grįžti į save. Šis vaikas – viduriniosios mūsų prigimties dalis, mokanti patraukti mūsų dėmesį ir priverčianti mus suklusti, kadangi išgirsta šauksmą, vos tik tasai jį pasiekia. Būtent šis vaikiukas, pabundantis vidury nakties, šokantis iš lovos, bėgantis iš namų ir lekiantis laukan, į vėjuotą naktį, prie galingai šniokščiančios jūros, galiausiai priverčia mus tarti: „Dievas mato, aš eisiu toliau“, – arba: „Aš *tikrai* ištversiu!“ – arba: „Niekas manęs neprivers išsukti iš šio kelio“, – arba: „Aš rasiu būdą žengti toliau“.

Juk būtent vaikas parneša motinai ruonio kailį – grąžina jai sielos odą. Būtent vaiko dėka ji pagaliau gali grįžti namo. Šis vaikas – tai toji dvasinė jėga, verčianti mus tęsti pradėtą svarbų darbą, priešintis skriaudėjams, keisti savo gyvenimą, gerinti visuomenę, padėti atkurti pasaulyje pusiausvyrą... Ir visa tai vien todėl, kad grįžtame namo. Kad pajėgtume visa tai nuveikti, tenka sudaryti nelengvą santuoką tarp sielos ir ego, iš kurios turi gimti dvasinis vaikas. Svarbiausia – išmokti grįžti ir sugrąžinti, kas prarasta.

Kur bebūtų moteris ir kas jai bebūtų nutikę, kur nors netoliese visuomet būna dvasinis vaikas, senasis ruonis, kuris iškildamas iš bangų šaukia savo dukterį grįžti namo, ir atvira bekraštė jūra. Jie visuomet greta, netgi ten ir tada, kai, regis, mažiausiai galėtume tikėtis jų buvimo.

Nuo pat 1971 metų aš daugelyje Amerikos kalėjimų bei pataisos įstaigų mokiau rašymo kaip stebėjimo praktikos. Sykį su grupe gydytojų ir artisčių[7] teko lankytis federaliniame moterų kalėjime, kur turėjome surengti pasirodymą bei užsiėmimus maždaug šimtui moterų, aktyviai įsitraukusių į tenykštę dvasinio tobulėjimo programą. Kaip visuomet, tarp jų išvydau vos keletą „užkietėjusių“ moterų. Užtat buvo dešimtys moterų, besančių įvairiose moters ruonės raidos stadijose. Daugybė iš jų tiesiogine ir perkeltine prasme įkliuvo per savo begalinį naivumą ir nevykusius sprendimus. Nors ir dėl kokių priežasčių šios moterys ten atsidūrė, buvo akivaizdu, kad nepaisydamos sunkių kalėjimo sąlygų ir visokiausių suvaržymų, kiekviena iš jų savaip mėgino sukurti ir pagimdyti dvasinį kūdikį: kantriai ir su meile lipdė jį ir formavo

iš savo pačios kūno bei kaulų. Be to, kiekviena iš šių moterų dar ir ieškojo savojo ruonės kailio; kiekviena mėgino prisiminti kelią atgal į savo sielos namus.

Viena iš mūsų trupės artisčių, jauna juodaodė smuikininkė, vardu India Cook, pradėjo griežti šioms moterims. Koncertas vyko po atviru dangum, kalėjimo kieme; buvo labai šalta, o žvarbus vėjas gūdžiai stūgavo anapus atviros scenos. Atlikėja energingai perbraukė stryku per savo elektrinio smuiko stygas ir užgrojo minorinę širdį draskančią melodiją. Atrodė, jos smuikas raudojo ir dejavo it gyvas. Stambi lakotų genties indėnė niūktelėjo man į pašonę ir kimiai sugergždė: „Šitas garsas... tas jos smuikas lyg ir kažką atrakino mano viduje. O jau maniau, kad ten viskas seniai užrakinta ir užkalta visiems laikams!“ Platus jos veidas atrodė sykiu nustebęs ir nušvitęs. Mano širdis akimirką liovėsi plakusi iš susijaudinimo ir džiaugsmo, supratus, kad kas bebūtų šiai moteriai nutikę, – o jai gyvenime nutiko tikrai *nemažai!* – ji tebegirdi tą balsą iš jūros, šaukiantį grįžti namo.

Pasakoje apie ruonio kailį moteris ruonė seka savo vaikui istorijas apie visokiausius padarus, gyvenančius jūroje. Šie pasakojimai – tai savotiški nurodymai ir pamokymai vaikui, gimusiam iš jos sąjungos su ego. Ji ugdo ir lavina vaiką, mokydama jį tiek žemiškojo, tiek „anapusinio“ gyvenimo paslapčių. Tokiu būdu siela rengia šį laukinį dvasinį kūdikį svarbiems darbams, laukiantiems jo ateityje.

Džiūvanti ir nykstanti moteris

Daugumą moteriškų depresijų, nuobodulio priepuolių ir net klejonių sukelia drastiški sielos gyvenimo suvaržymai, kuomet draudžiamos ar ribojamos naujovės, impulsai bei kūrybinė veikla. Kūrybinės jėgos suteikia moterims galingą impulsą veikti. Negalima nepastebėti ir to, kad iki pat šių dienų moterų talentai ir gabumai neretai vagiami, pasitelkiant visuomenės taikomus apribojimus, jų sumanymams pakerpami sparnai, o jos pačios baudžiamos už tai, kad leidžia pasireikšti savo natūraliems laukiniams instinktams.

Iš tokios padėties galime rasti išeitį, jeigu aptinkame kokią nors požeminę upę ar bent mažytį upokšnį, tekantį iš tam tikrų dvasinių sferų ir maitinantį mūsų gyvenimą. Bet jeigu „toli nuo namų“ esanti moteris atiduos visas savo galias, tai ji iš pradžių pavirs rūku, paskui lengva miglele, o galiausiai jos ankstesnysis laukinis „aš“ išsisklaidys ir išnyks lyg dūmas.

Šitaip pagrobus ir paslėpus natūralią moters odą, jos savininkė pamažu ima džiūti ir nykti. Visa tai man primena dar vieną pasaką, kurią mūsų giminėje mokėjo ir kartkartėmis pasekdavo seni kaimo siuvėjai. Velionis mano dėdulė Vilmosas sykį pasekė ją, norėdamas pamokyti ir sutramdyti kažką iš plačios mūsų šeimos suaugusiųjų, kuris be reikalo pernelyg griežtai elgėsi su vaiku. Dėdulė Vilmosas turėjo geležinę kantrybę ir nestokojo švelnumo nei žmonėms, nei gyvuliams. Iš prigimties jis buvo puikus pasakotojas, ištikimas *mesemondók* tradicijai, negana to, dar ir įstabiai mokėjo savo pasakomis gydyti kitus.

Vienas žmogelis atėjo pas *szabó*, siuvėją, pasimatuoti kostiumo. Žiūrėdamas į veidrodį, jis pastebėjo, kad liemenės skvernai nevienodi – vienas ilgesnis, kitas trumpesnis.

– A, – numojo siuvėjas, – nekvaršinkit sau galvos dėl niekų! Tiesiog suimkit kaire ranka trumpesnįjį skverną ir patempkit žemyn, tai niekas nė nepastebės.

Žmogus pabandė taip ir padaryti. Bet netrukus pastebėjo, kad vienas švarko atlapas, užuot lygiai prigludęs, riečiasi į viršų.

– A, šitas? – nėmaž nesumišo siuvėjas. – Smulkmena! Jums reikia tik vos vos pasukti galvą į šoną ir prispausti jį smakru.

Pirkėjas pakluso, bet palenkęs galvą iškart pamatė, kad kelnės siaurokos, be to, pajuto, kad jos mažumėlę veržia.

– Ai, nesirūpinkit dėl to, – siuvėjas nesileido išmušamas iš vėžių. – Tiesiog dešine ranka truputėlį truktelėkit kelnes žemyn, ir bus tvarka.

Pirkėjas linktelėjo ir nusipirko kostiumą.

Rytojaus dieną, apsivilkęs naująjį kostiumą, jis išdrožė pasivaikščioti, viską kaip buvo pamokytas prilaikydamas rankomis ir smakru. Pamatę jį šitaip kuduliuojantį per parką – smakru prispaudusį švarko atlapą, viena ranka timpčiojantį liemenės skverną, o kita suėmusį iš priešakio kelnes, – du senukai pamiršo savo šaškes ir nustebę įsispoksojo į jį.

– O varge! Mistenai, – šūktelėjo vienas iš jų, – tu tik pažiūrėk į tą nelaimingą luošį!

Antras senukas valandėlę pamąstė, paskui sumurmėjo:

– Kas be ko, Igenai, luošam, žinoma, ne pyragai... Bet man tiktai rūpi, iš kur jis gavo tokį gražų kostiumą?

Antrojo senuko reakcija atspindi tipišką visuomenės požiūrį į moterį, kuri susikūrė sau nepriekaištingą *personą,* tačiau besistengdama ją išsaugoti pati save neatpažįstamai suluošino. Na taip, ji luoša, bet pažiūrėkit, kaip gerai ji atrodo, kokia ji šauni ir kaip puikiai jai sekasi! Vis labiau džiūdamos, mes iš paskutiniųjų stengiamės kuo žvaliau klibikščiuoti, mėgindamos įteigti aplinkiniams, neva mums viskas gerai, viskas tvarkoje, nėra reikalo rūpintis ir pan. Ar būtume praradusios prigimtinę sielos odą, ar visuomenės užtempta oda mums spaudžia ir graužia per visus galus, – mes lygiai taip pat save luošiname, mėgindamos apsimesti, kad nieko baisaus nenutiko. Taip darydamos, mes menkiname ir žalojame savo gyvenimą, o už tai paskui tenka labai brangiai sumokėti.

Pradėjusi džiūti moteris vis sunkiau begali išsaugoti sveiką ir džiaugsmingą laukinę prigimtį. Juk idėjoms, kūrybai, pačiam gyvenimui – viskam reikia drėgmės. Šitokioje padėtyje atsidūrusioms moterims dažnai sapnuojasi sapnai apie juodą vyrą: joms grasina banditai, plėšikai, prievartautojai, ima jas įkaitėmis, apiplėšia ir kitaip prievartauja bei gąsdina. Kartais tokie sapnai – tai traumos, likusios po iš tiesų patirto užpuolimo, pasekmė. Bet

dažniausiai jie sapnuojasi moterims, kurios tiesiog džiūva ir nyksta, nes yra apleidusios instinktyviąją savo gyvenimo pusę ir pačios save apiplėšusios, nebeįstengia kurti ir kartais nė nebando kaip nors gelbėtis, kapstytis iš tokios padėties, arba net mėgina užsikimšti ausis, kad tik negirdėtų balso, šaukiančio grįžti į jūrą.

Per daugelį savo praktikos metų esu mačiusi begalę šitokių džiūvančių moterų: vienos iš jų buvo dar nedaug tenukentėjusios, o kitos – gerokai sunykusios. Atitinkamai iš tų pačių moterų teko prisiklausyti daugybės sapnų apie sužeistus gyvūnus; beje, per pastaruosius dešimtį metų tokių sapnų labai pagausėjo – tiek moterims, tiek ir vyrams. Neįmanoma nepastebėti, kad šitokių sapnų apie sužeistus gyvūnus gausėjimas sutampa su laukinės gamtos plotų naikinimu žemėje – ir mumyse, ir aplink mus.

Gyvūnas tokiuose sapnuose – stirna, driežas, arklys, lokys, jautis, banginis ar dar kas nors – paprastai būna suluošintas, lygiai kaip žmogus pasakoje apie siuvėją, lygiai kaip moteris ruonė. Nors sužeisto gyvūno sapnavimas daugiausia atspindi moters psichikos instinktyviosios dalies būklę bei jos santykius su laukine gamta, šie sapnai – tai ir gilių pažeidimų bei plyšių, atsivėrusių kolektyvinėje pasąmonėje dėl nenumaldomo instinktyviojo gyvenimo nykimo, išraiška. Jei visuomenė dėl kokių nors priežasčių atima moteriai galimybę gyventi visavertį ir sveiką gyvenimą, tai moteris ir ima sapnuoti sužeistus gyvūnus. Ir nors dvasia visais įmanomais būdais stengiasi reguliariai apsivalyti ir sustiprėti, bet kiekvienas kirtis, kliuvęs „ten“, įsirėžia į pasąmonę „čia“, todėl sapnuojančioji patiria ir asmeninio ryšio su Laukine Moterimi nutrūkimo padarinius, ir pasaulio išgyvenarnus nykstančius santykius su šia slaptingąja prigimtimi.

Dėl to kartais džiūva ne vien pati moteris. Kartais ir svarbios jos artimiausios aplinkos dalys – pavyzdžiui, šeima, darbo kolektyvas, – arba platesnė visuomenės dalis taip pat džiūva, skilinėja ir byra į dulkes; šių procesų poveikis moteriai – toks pat žalingas. Norėdama kaip nors pagerinti, ištaisyti tokią padėtį, moteris privalo pirmiausia susigrąžinti savo tikrąją odą, atgauti sveiką instinktyviąją nuovoką ir pati sugrįžti namo.

Jau matėme, kad susigaudyti, kas mums darosi, ganėtinai sunku, kol neatsiduriame tokioje pat apverktinoje padėtyje, kaip moteris ruonė: skilinėjanti oda, išdžiūvęs kūnas, šlubumas, apakimas... Todėl tikra laimė, jog begalinio gyvybingumo sklidina dvasia siunčia mums neįkainojamą dovaną: neįžvelgiamose pasąmonės gelmėse yra kas mus pašaukia – tai senolis, iškilęs į sąmonės paviršių, ima be paliovos šaukti mus grįžti prie tikrosios savo prigimties.

Išgirsti senolio šauksmą

Kieno gi tas šauksmas, sklindantis iš jūros? Kieno balsą atneša vėjas, kurį išgirdęs vaikas vidury nakties šoka iš lovos ir lekia laukan? Tas šauksmas panašus į sapną, kuris įsirėžia mūsų sąmonėje tiktai kaip bekūnis balsas, ir nieko daugiau. Tai vienas iš pačių įtaigiausių sapnų, galinčių mums prisisapnuoti. Kultūrinėse tradicijose, kuriose aš užaugau, tikima, jog viskas, ką sapne pasako toks balsas, ateina tiesiai iš sielos.

Sakoma, kad toks bekūnis balsas sapnuose gali pasigirsti bet kada, tačiau dažniausiai – tuomet, kai siela atsiduria bėdoje; tada giliausioji mūsų esybė prasiskverbia į paviršių. Viens! Ir moters siela prabyla. Ir pasakoja, kas bus toliau.

Senasis ruonis pasakoje iškyla iš įprastinės savo stichijos, kad pašauktų dukterį. Tai esminė laukinės dvasios savybė: jeigu pačios neateiname, jeigu pamiršome savo ciklus ir nebejaučiame, kad metas sugrįžti, senolis išsirengia mūsų pašaukti ir be paliovos šaukia tol, kol kas nors mumyse atsiliepia.

Ačiū Dievui, kad yra toks natūralus signalas, pranešantis, jog metas namo, ir aidintis tuo garsiau, kuo skubiau turime grįžti. Šis signalas nuskamba tuomet, kai visko pasidaro „per daug“ – tiek teigiama, tiek ir neigiama prasme. Metas sugrįžti namo ateina tada, kai patiriame pernelyg daug teigiamų impulsų, ir tada, kai nuolat kas nors nesiklijuoja ir byra. Gal pernelyg daug širdies į ką nors dedame? Gal jaučiamės pernelyg išsunktos, nustekentos? Gal mus per daug ar per mažai myli, gal persidirbome ar persidy-

kinėjome? Už viską juk tenka brangiai sumokėti. Dėl kiekvieno tokio „per daug“ mes vis labiau džiūvame, mūsų aistros blėsta, jėgos senka ir pamažu mus apima ilgesys „kažko tokio“ – kitaip beveik niekad nemokame šio jausmo įvardyti, bet jis vis labiau mus kamuoja; štai tada ir pasigirsta senolio šauksmas.

Labai įdomu šioje pasakoje tai, kad šauksmą iš jūros išgirsta ir į jį atsiliepia ne kas kitas, o mažasis dvasinis vaikas. Būtent jis griūdamas lekia per ledo luitus ir akmenis ten, iš kur girdi sklindantį balsą, ir nejučiom užkliūva už susuktos savo motinos ruonės odos.

Neramus vaiko miegas puikiai ir labai tiksliai atspindi tą nerimą, kuris graužia moterį, jaučiančią, jog metas grįžti prie savo šaknų. Kadangi psichika – vieninga sistema, tai į šį šauksmą reaguoja visos jos dalys. Šitokį nerimą išgyvenanti moteris dažniausiai būna dirgli, ją viskas erzina, jai nuolat atrodo, kad kas nors lenda per arti ir trukdo arba kad jau per daug nutolo ir darosi nebepasiekiama. Ji jaučiasi šiek tiek sutrikusi arba gal net visiškai pasimetusi, kadangi pernelyg ilgai užsibuvo toli nuo namų. Tokia savijauta normali, taip ir turi būti. Šie jausmai tarsi sako mums: „Tuoj pat grįžk!“ O pojūtis, jog esame plėšiamos per pusę, kyla todėl, kad sąmoningai ar nesąmoningai mes girdime šauksmą, kažkieno balsą, kviečiantį mus grįžti, kuriam negalime atsispirti, skaudžiai savęs nenuskriausdamos.

Jeigu nepareiname laiku, siela pati ateina mūsų parsivesti, kaip matome eilėraštyje „Moteris iš ežero“:

...vieną naktį
kažkas pabels į duris – tartum širdis.
Lauke stovi moteris, išnirusi iš rūko,
jos plaukai – iš vytelių, suknia – iš vandens žolių,
nuo jų laša žalias ežero vanduo.
„Aš – tai tu, – sako ji, –
ir atkeliavau iš toli.
Eikš su manim, pažiūrėk, ką parodysiu...“
Ji sukasi eiti, jos rūbas nuslysta,
Ir staiga – auksinė šviesa... visur tik auksinė šviesa...[8]

Senasis ruonis iškyla iš vandens naktį, vaikas taip pat bėga į pakrantę naktį. Šioje, kaip ir daugelyje kitų pasakų, matome, kad veikėjai atranda neįtikėtiną tiesą arba atgauna neįkainojamą lobį būtent tada, kai aklai ieško tamsoje. Tai amžinasis pasakų motyvas, geruoju ar piktuoju įterpiamas beveik visada. Juk šviesa, stebuklas ar lobis visuomet ryškiausiai matomi tamsoje. Posakis „juodoji sielos naktis" kai kuriose kultūros srityse jau tapo kone madingas. Dieviškumas sušvinta ir Helo, ir Hado tamsybėse ar dar kur nors „anapus". Prisikėlęs Kristus pirmiausia sušvinta kaip šviesa iš pragaro tamsybių. Japonų Saulės deivė Amaterasu nušvinta išėjusi iš tamsios grotos kalno papėdėje. Šumerų deivė Inana vandeniniu savo pavidalu „švyti it spindintis auksas, kai guli šviežiai išartos juodos žemės vagoj".[9] Pasak Čiapo kalnų gyventojų, kas rytą „patekėdama geltona saulė turi pradeginti skylę juodut juodutėliuose *huipil*, marškiniuose".[10]

Šie ėjimo per tamsą ir klaidžiojimo tamsoje įvaizdžiai perteikia mums iš amžių glūdumos ateinantį raginimą: „Nebijok nežinoti". Skirtingais mūsų gyvenimo tarpsniais bei laikotarpiais taip ir turėtų būti. Šitaip mitai ir pasakos skatina mus atsiliepti į šauksmą, nors nė menkiausio supratimo neturime, kur eiti, į kurią pusę ir ar ilgai. Viskas, ką žinome, – tai kad lygiai kaip tas vaikas pasakoje turime pabusti, pašokti ir bėgti laukan pažiūrėti, kas ten. Ir nors ilgiausiai tektų klaidžioti tamsoje ir ieškoti, kas gi mus šaukia, bet kadangi jau pajėgėme atsispirti įkalbinėjimams neatsiliepti į laukinės prigimties šauksmą, tai neišvengiamai anksčiau ar vėliau užkliūsime už sielos odos. O vos įtraukusios į save to sielos aromato, iškart pajusime ir suvoksime: „Štai ji! Jau žinau, ko man reikia".

Daugelį šiuolaikinių moterų labiausiai baugina ne klaidžiojimas tamsoje ieškant sielos odos. Joms kur kas baisiau atrodo pats panirimas į vandenį, tas tikrasis grįžimas namo, o užvis labiausiai jas gąsdina tai, kad reikės išeiti. Nors tai grįžimas į save, ir moterys jau įsinėrė į ruonio odą, kuri puikiai priglunda, kaip čia buvusi, tad jos jau visai pasirengusios grįžti, bet iškeliauti būna be galo sunku: labai sunku palikti viską, į ką ligi šiol buvo taip įsitraukusios, ir tiesiog – imti ir išeiti.

Ruonė moteris pasakoje išdžiūva todėl, kad per ilgai delsia. Ją ištinka tas pats, kas ir mus, kuomet užsibūname per ilgai. Jos oda perdžiūva. O mūsų oda juk yra pagrindinis jutimų šaltinis; ji praneša mums, kai šalta ir kai per karšta, parodo, kad susijaudinome ar išsigandome. Moters, pernelyg ilgai išbuvusios toli nuo namų, gebėjimas suvokti, kaip ji iš tiesų jaučiasi ir kokie jai atrodo kiti, nusilpsta, perdžiūva ir sutrūkinėja. Ji darosi panaši į lemingą, genamą bandos jausmo. Kadangi pati nebesuvokia, ko jai per daug ir ko trūksta, tai kaipmat peržengia savo galimybių ribas.

Pasakoje sakoma, kad jai išslenka plaukai, ji sulysta ir virsta apgailėtina, anemiška ankstesnės gražuolės liekana. Pernelyg ilgai užsibuvusios toli nuo namų, mes irgi išbarstome savo idėjas, mūsų ryšys su siela nusilpsta, o kraujas vos pateka gyslomis. Moteris ruonė apšlumba, drėgmės netekusios jos akys beveik nieko nebemato. Jeigu ilgai negrįžtame namo, mūsų akys irgi liaujasi spindėjusios, kaulus gelia, nervai pasidaro it plikos vielos, ir mes daugiau nebepajėgiame susitelkti ties niekuo, ką darome ir kas esame.

Miškingose Indianos bei Mičigano kalvose gyvena nuostabi valstiečių padermė; jų protėviai kadaise atsikraustė čionai iš kalvotų Tenesio ir Kentukio valstijų. Nors jų kalboje knibždėte knibžda netaisyklingų gramatinių konstrukcijų, jie be galo mėgsta skaityti Bibliją ir vartoja ilgus, gražius ir skambius senoviškus žodžius, kaip antai „apgaulingas“, „gardžiakvapis“ ir „giesmininkas“.[11] Šie žmonės taip pat moka vaizdingai apibūdinti nusialinusias moteris, kurios pačios to nejaučia. Šie kaimo žmonės nepratę vynioti žodžių į vatą; jie iškerta juos tarsi akmens luitus, suveria ant virvės, vadinamos sakiniu, ir sviedžia nelabai žiūrėdami, kam klius, kam neklius. „Per ilgai jungą tempė“, „nusivarius, kad nė kojų nebepavelka“, „tiek nusistekenus, kad nė ėdžių nebemato“, arba itin žiauriai – „negyvus šunyčius žindo“ – sako jie apie moterį, bergždžiai švaistančią savo jėgas bei gyvenimą nevykusiai santuokai, darbui ar sumanymams.

Pernelyg ilgai užsibuvusi toli nuo namų, moteris vis mažiau bepajėgia judėti į priekį. Užuot nešusi savo pačios užsikrautą naštą, ji tik bejėgiškai tampo pavalkus. Ji tiek pervargusi, kad nė nebepastebi, kaip praeina pro vietą, kur jos laukia pagalba ir paguoda. Tie „negyvi šunyčiai“ – tai bergždžios idėjos, darbai ir reikalavimai, kurie niekam nereikalingi ir kurie pačiai moteriai neteikia jokio džiaugsmo. Tokia moteris darosi vis blyškesnė ir priekabesnė, vis kategoriškesnė, nors pati nebeįstengia susikaupti. Jos dvasinė ugnis pamažu gęsta. Tokiais atvejais žmonės sako, kad moteris „perdegė“; tačiau problema čia gilesnė – tai akivaizdus *hambre del alma*, sielos badas. Galiausiai jai belieka vienintelė galimybė, ir pati moteris turi tai suvokti: ji privalo – ne galėtų, reikėtų, turėtų, bet *privalo* – grįžti namo.

Pasakoje duotas pažadas sulaužomas. Vyriškis, kuris ir pats ganėtinai išdžiūvęs nuo pernelyg ilgai užsitęsusios savo vienatvės – tai liudija tie gilūs grioviai jo veide, – įtikina moterį ruonę apsigyventi jo namuose ir širdyje pažadėdamas, kad prabėgus tam tikram laikui grąžinsiąs jai pagrobtą kailį ir ji galėsianti rinktis: likti su juo ar grįžti atgal į jūrą.

Ir kuri gi moteris nežino, ko verti tokie pažadai? „Kai tik pabaigsiu darbus, galėsiu važiuoti. Kai tik bus proga ištrūkti... Važiuosiu pavasarį, kai atšils orai. Ne, verčiau vasaros pabaigoje. Kai vaikai pradės eiti į mokyklą... Važiuosiu vėlyvą rudenį, kai medžiai būna tokie gražūs! Na, juk žiemą niekas niekur nekeliauja. Geriau palauksiu pavasario... Šįkart jau tvirtai prižadu.“

Grįžti namo ypač svarbu, jei moteris iki ausų nugrimzdusi į kasdienius, buitinius reikalus ir užsibuvusi ilgiau, nei turėjo. O kiekgi galima būti? Kiekvienai moteriai tas laikotarpis individualus, tad pakaks pasakyti, jog moterys žino, jos neklysdamos žino, kad užsibuvo per ilgai. Jos puikiai žino, kada metas grįžti namo. Jų kūnai dar būna čia ir dabar, bet mintys jau keliauja toli toli...

Jos žūtbūtinai trokšta kitokio gyvenimo. Jos ilgisi jūros. Gyvena tiktai laukdamos mėnesio pabaigos, tiktai kol baigsis šitas semestras, arba niekaip negali sulaukti, kada gi pagaliau baigsis šita begalinė žiema ir jos vėl galės lengviau atsikvėpti, – jos laukia

ir laukia kažin kokios stebuklingos akimirkos ateityje, kuomet jos galėsiančios padaryti kažką nepaprasta. Joms rodosi, kad numirs, jeigu ne_____ (užpildykite pačios). Tokioje būsenoje iš tiesų yra tam tikras gedulo atspalvis. Baimė. Netekties jausmas. Nostalgija ir nenumaldomas ilgesys. Moteris mąsliai pešioja sijoną ir lyg užkerėta žvelgia pro langą. Ir tai ne koks trumpalaikis prastos nuotaikos priepuolis. Šios būsenos neįmanoma atsikratyti, ji mūsų nepaleidžia ir dargi tolydžio stiprėja.

Bet moterys ir toliau velka kasdienių darbų ir rūpesčių jungą, nors jaučiasi kaltos, nedrąsios ir pasimetusios. „Taip, taip, taip, žinau, – beviltiškai kartoja jos. – Žinau, kad turėčiau, bet, bet, bet..." Ir šitie „bet" jų lūpose – tai nenuginčijami įrodymai, kad moteris užsibuvo per ilgai.

Iki galo neinicijuota moteris, net ir būdama šitaip išsekusi, vis vien klaidingai mano, neva jos dvasiniai nuopelnai bus didesni, jei pasiliks, o ne iškeliaus. O kitos įkliūva dar kitaip: kaip sakoma Meksikoje, jos amžinai *dar a algo un tirón fuerte,* tampo Švenčiausiąją Mergelę už rankovės, t. y. pluša ir pluša nesustodamos, tikėdamosi įrodyti esančios vertingos ir nepaprastos asmenybės.

Tačiau vidiniam moters susidvejinimui esama ir kitokių priežasčių. Galbūt ji tiesiog nepratusi leisti kitiems perimti irklus. O gal ji – viena iš tų „vaikų litanijos" atlikėjų, nuolatos kartojančių: „Bet mano vaikams reikia to, mano vaikams reikia ano..."[12] Tokia moteris nesuvokia, kad pasiaukodama ir likdama, kai privalo grįžti, ji diegia savo vaikams tą patį elgesio modelį ir moko juos užaugus lygiai taip pat nepaisyti gyvybinių savo poreikių.

Kai kurios moterys baiminasi, kad aplinkiniai nesupras, kodėl joms reikia grįžti. Aišku, bus ir tokių. Bet svarbiausia, kad pati moteris *suprastų*: kai paklusdama savo natūraliems ciklams ji grįžta namo, aplinkiniams tada tenka gerokai paplušėti ugdant ir formuojant savo asmenybes, patiems sprendžiant gyvybiškai svarbias problemas. Grįždama namo, moteris suteikia ir kitiems galimybę augti bei tobulėti.

Vilkai nepatiria tokių emocinių kančių, jiems nereikia spręsti dilemos: likti ar išeiti, nes jų veikla, jauniklių vedimas, poilsis ir

klajonės visada būna cikliški. Jie priklauso grupei, kurios vieni nariai perima kitų užduotis ir rūpesčius, kai šie nusprendžia pasitraukti. Gera taip gyventi. Šitoks gyvenimo būdas – vientisas ir nuoseklus, jis būdingas ir laukinei moteriai.

Turime suprasti, kad grįžimas namo skirtingoms moterims gali reikšti daugybę skirtingų dalykų. Vienas mano bičiulis, rumunas dailininkas, suprato, kad jo močiutė nusprendė grįžti namo, kai ji išsinešė medinę kėdę į sodelį už namo, atsisėdo ir plačiai atmerktomis akimis įsistebeilijo į saulę. „Mano akims tai – tikras vaistas, tau irgi būtų gerai“, – pareiškė ji. Aplinkiniai suprato, kad geriausia bus duoti jai ramybę, o tiems, kurie bandė trukdyti, greitai teko liautis. Svarbu žinoti, kad grįžimui namo nebūtinai reikia pinigų. Tam reikia laiko. Ir užtektinai ryžto pasakyti: „Aš išeinu“, – ir tikrai išeiti. Arba, kaip siūlo mano miela bičiulė Jean, tiesiog mestelėti per petį: „Dabar manęs nėra, bet aš grįšiu!“ Bet kuriuo atveju svarbu nesustoti ir nedvejoti, o keliauti namo.

Namo veda daugybė kelių: dauguma jų – žemiški, bet yra ir dieviškų. Pasak mano pacienčių, štai kokie paprasti ir žemiški dalykai joms reiškia grįžimą namo... Tiktai turiu perspėti, jog tiksli vieta, kur prasideda kelias namo, nuolat keičiasi, todėl šį mėnesį ji gali atsidurti visiškai kitur, nei buvo pereitą. Iš naujo perskaityti kelias pastraipas iš mėgstamos knygos arba eiles, kurios kadaise jus sugraudino. Bent keletą minučių pasėdėti prie upės, upelio ar šaltinio. Pagulėti ant žemės, aplinkui šokinėjant saulės zuikučiams. Pabūti su mylimuoju, kad aplinkui nesisukiotų vaikai. Pasėdėti terasoje, ką nors gliaudant, mezgant, lupinėjant. Eiti arba važiuoti kur akys mato, kokią valandą, paskui sugrįžti. Sėsti į bet kurį autobusą, nepažiūrėjus, kur jis veža. Klausytis muzikos ir mušti taktą. Pasitikti saulėtekį. Sutemus nuvažiuoti į užmiestį, kad miesto šviesos netrukdytų žiūrėti į žvaigždes. Pasimelsti. Pabūti su geru draugu. Pasėdėti ant tilto, nukorus kojas. Palaikyti glėbyje kūdikį. Pasėdėti kavinėje prie lango ir ką nors parašyti. Pasėdėti tarp medžių. Prieš saulę išsidžiovinti plaukus. Sukišti rankas į statinę su lietaus vandeniu. Persodinti gėles ir kaip rei-

kiant išsižemėti rankas. Pasigrožėti žmonių gražumu, grakštumu ir nepaprastu trapumu.

Tad grįžimas namo nebūtinai reiškia baisiai tolimą ir varginantį žygį. Bet nenorėčiau sudaryti įspūdžio, neva tai visai paprastas ir nereikšmingas dalykas, nes grįždamos namo visuomet susiduriame su dideliais sunkumais ir pasipriešinimu, koks tas grįžimas bebūtų – sudėtingas ar visai lengvas.

Moterys atidėlioja grįžimą ir dar dėl vienos, kur kas paslaptingesnės ir sunkiau suvokiamos priežasties: jos pernelyg susitapatina su gydytojos archetipu. O archetipas yra nepaprastai galinga jėga, kurioje glūdi ir paslaptis, ir raginimai bei nurodymai. Būdamos šalia jo, mėgindamos bent iš dalies jį pamėgdžioti, sudarydamos su juo abipusius santykius, mes labai daug įgyjame. Kiekvienas archetipas pasižymi tam tikromis būdingomis savybėmis, pagrindžiančiomis pavadinimą, kurį mes jam suteikėme: didžioji motina, dieviškasis kūdikis, soliarinis herojus ir t. t.

Didysis gydytojo archetipas apima išmintį, gerumą, žinias, rūpestingumą ir dar daugelį kitų dalykų bei savybių, siejamų su gydytojais. Tad anaiptol nėra blogai būti dosnioms, rūpestingoms, švelnioms ir paslaugioms, kaip didysis gydytojo archetipas. Bet tik iki tam tikros ribos, kurią peržengus, tai ima mums trukdyti ir slėgti. Ta amžina moterų prievolė „visus pagydyti, viską sutvarkyti“ – tai vienos iš pačių didžiausių žabangų, kurias mums paspendė visuomenė su savo reikalavimais, verčiančiais mus nuolatos įrodinėti, kad ne šiaip sau vietą užimame ir orą gadiname bei malonumų vaikomės, o kad turime konkrečią vertę; negana to, kai kuriose pasaulio dalyse – nesuklysime pasakę – dargi privalome įrodinėti, jog turima vertė duoda mums teisę gyventi. Šie reikalavimai mums įkalami dar tada, kai esame per mažos ir neįstengiame nei kritiškai jų įvertinti, nei jiems atsispirti. Taigi jie tampa mums neginčijamu įstatymu... bent jau kol išdrįstame jais suabejoti.

Bet juk vienas žmogus negali ištisai atsiliepti į viso kenčiančio pasaulio šauksmus ir maldavimus. Iš tiesų turėtume apsispręsti padėti tiktai tiems, kurie leidžia mums reguliariai grįžti namo,

antraip mūsų širdies šviesa išblės ir nebešildys. Širdis kartais trokšta padėti daugiau, nei įstengia aprėpti siela. Moteris, branginanti savo sielos odą, turi pati apsispręsti, kaip elgtis, nelygu kaip arti „namų“ ji yra ir ar seniai buvo į juos sugrįžusi.

Nors tam tikrą laiką archetipai gali skleistis per mus, suteikdami vadinamuosius dieviškumo potyrius, bet nė viena moteris nepajėgia nuolatos įkūnyti archetipo. Tiktai pats archetipas pajėgus amžinai išlikti visagalis, neišsemiamas ir neišsenkantis. Kiek besistengtume juos pamėgdžioti, tai – žmonėms nepasiekiami idealai, todėl net neverta bandyti. Tačiau visuomenės paspęstų žabangų verčiamos moterys kone negyvai nusikamuoja, besivaikydamos šios nepasiekiamos tobulybės. Kad išvengtume tokių spąstų, turime išmokti griežtai ir ryžtingai pasakyti sau: „Stok! Užtenka!“

Kartais moteriai reikia iškeliauti, kad pabūtų viena, susikauptų ir pirmiausia pabandytų suprasti, kaip ir kada ji pakliuvo į archetipo žabangas.[13] Būtina susigrąžinti ir sustiprinti vieną iš pamatinių laukinių instinktų, perspėjančių mus, jog „čia riba, toliau eiti negalima“. Tik šitaip išsaugosime tai, ką turime. Užtat verčiau kuriam laikui sugrįžti namo, net jeigu aplinkiniai ir pyktelėtų, negu likti, galutinai nusialinti ir galiausiai paršliaužti vos gyvoms.

Taigi, moterys, jeigu jūs pavargote, jei viskas aplinkui jums jau kelia šleikštulį, bet jūs vis tiek bijote atsipalaiduoti, nedrįstate stabtelėti, – atsikvošėkite! Apsukite stora antklode tą nenumaldomai gaudžiantį gongą, kuris kas akimirką liepia jums padėti tam, padėti anam, padėti šiam ir dar kitam! Jis niekur nedings, ir grįžusios galėsite jį vėl išvynioti – jeigu dar norėsite. Jei laiku negrįžtame namo, prarandame atramą po kojų. Užtat susiraskime savo odą, įsinerkime į ją, pajuskime, kaip puikiai ji priglunda, ir keliaukime namo, kad grįžusios galėtume kur kas geriau ir našiau darbuotis. Kartais sakoma: „Kelio atgal nebėra“. Tai netiesa! Žinoma, atgal į motinos įsčias nebeįlįsime, bet grįžti prie savo sielos šaknų įmanoma. Ir netgi būtina.

Kas yra tas namų jausmas? Tai tam tikras instinktas, verčiantis mus sugrįžti ir vėl surasti vietą, kurią prisimename. Tai ir sugebėjimas tiek dienos aky, tiek ir vidury nakties atrasti tą vietą. Visos mes mokame grįžti namo. Kad ir kaip seniai tenai buvome, kelią tikrai surasime. Galime keliauti dieną naktį, nepažįstamomis žemėmis, per nežinomas šalis, be žemėlapio ir vis tiek neklausinėdamos kelio žinosime, kur eiti.

Kur kas sudėtingiau tiksliai atsakyti į klausimą: „Kur yra namai?“ Tam tikra prasme galima pasakyti, kad toji vieta yra mumyse, mūsų viduje, kad ji veikiau egzistuoja laike nei erdvėje; tai vieta, kur atsidūrusi moteris jaučiasi vientisa ir nedaloma. Namai yra ten, kur galime nekliudomos plėtoti mintį arba išgyventi jausmą, nesibaimindamos, kad mums kas nors sutrukdys ir viską iš mūsų atims, reikalaudami skirti savo laiką ir dėmesį kitiems dalykams. Visais laikais moterys atrasdavo milijonus būdų išsaugoti, sukurti sau šią vietelę, kad ir kokios sunkios bei nepabaigiamos būtų buvusios jų pareigos ir prievolės.

Aš pirmąsyk šito išmokau vaikystėje, savo gimtinėje, kur dauguma dievobaimingų moterų keldavosi dar prieš penkias ryto ir užsitempusios ilgas juodas suknias bei kone ant akių užsirišusios skaras, pilkoje priešaušrio brėkšmoje keliaudavo pasimelsti į parapijos bažnyčią. Čia, suklupusios po aukštais skliautais ant šaltų akmeninių grindų, įsikniaubusios į raudonus, suskirdusius delnus, jos melsdavosi, kalbėdavosi su Dievu, pamažu prisipildydamos ramybės, ištvermės ir įžvalgumo. Tetulė Katerina neretai vesdavosi ten ir mane. Kai sykį išsitariau: „Kaip čia gražu ir gera“, ji tiktai mirktelėjo ir pridėjo pirštą prie lūpų: „Tik niekam nesakyk; tai didelė paslaptis!“ Tikrai, tai buvo gryna teisybė, nes tais laikais vienintelės pora vietų, kur buvo draudžiama trukdyti moterį, buvo šitas kelias apyaušriu į bažnyčią ir pati šalta, prieblandoje skendinti bažnyčios nava.

Moterys visiškai teisingai daro, jeigu sukasi kaip įmanydamos, laužo stereotipus, ima, kuria, visokiais būdais mėgina gauti bei

įtvirtinti savo teisę sugrįžti namo. Namai yra tam tikra nuotaika ar būsena, kai galime išgyventi jausmus, kuriuos patirti kasdieniame savo gyvenime toli gražu ne visuomet turime galimybių: nuostabą, regėjimus, ramybę, kai atsikratome rūpesčių ir nerimo, nebegirdime nuolatinių reikalavimų ir nenutylančių šnekų. Visus šiuos namų lobius kaupiame ir saugome savo psichikoje, kad vėliau prireikus galėtume juos panaudoti išoriniame pasaulyje.

Nors žemėje nemažai realių vietų, kur galime nukeliauti, kad išgyventume šį sugrįžimo į ypatingus savo namus jausmą, bet pati tokia vieta savaime dar nėra namai: tai tik lopšys, užliūliuojantis mūsų ego, kad likusią kelio dalį galėtume nukeliauti jo netrukdomos. Priemonių, padedančių moteriai pasiekti namus, yra daug: muzika, menas, miškas, jūros ošimas, saulėtekis, vienatvė. Visos jos sugrąžina mus namo – į tą stiprinantį, palaikantį, maitinantį vidinį pasaulį, kuriame savos idėjos, sava tvarka ir savas penas.

Namai – tai pirmapradis instinktyvus gyvenimas, slystantis taip pat lengvai ir sklandžiai, kaip guolis gerai suteptoje sankaboje, kur viskas taip, kaip ir turi būti, kur triukšmas neerzina, šviesa neplieskia į akis, o kvapai ramina, užuot dirginę. Ir ne tiek svarbu, ką veikiame, tenai sugrįžę. Svarbu tai, kas padeda atkurti suardytą pusiausvyrą. Tai ir yra namai.

Ten mums ateina metas ne vien stebėti ir gilintis, bet ir mokytis, iš naujo atrasti seniai pamirštus, nebenaudojamus, kažin kur palaidotus dalykus. Ten galime ramiai įsivaizduoti ateitį bei gerai ištyrinėti dvasinių savo randų žemėlapį, kad susigaudytume, iš kur jie atsirado ir kas mūsų laukia toliau. Štai ką apie savojo „aš“ susigrąžinimą įtaigiame eilėraštyje „Nusileidimas į paskendusį laivą“ rašo Adrienne Rich[14]:

O štai ir kopėčios.
Jos visada ten
karo it niekur nieko
palei nuskendusios škunos bortą...
Aš leidžiuos gilyn...
Noriu apžiūrėti liekanas...

Matau, kiek žalos padaryta,
bet matau ir lobius – jų žymiai daugiau...

Pats svarbiausias dalykas, ką galiu pasakyti apie šių sugrįžimo ciklų trukmę, yra toks: jeigu laikas atėjo, vadinasi, atėjo. Net jeigu jūs nepasiruošusi, net jeigu laukia daugybė nebaigtų darbų, net jeigu kaip tik šiandien jūsų laivas atplaukia į uostą. Jeigu jau metas, tai nieko čia nepadarysi. Moteris ruonė juk grįžta į jūrą ne todėl, kad staiga užsigeidė, ne todėl, kad kaip tik išpuolė tinkama diena tokiam žygiui, ne todėl, kad viskas jos gyvenime gražu ir tvarkinga, – niekas niekada nebūna visiškai gražu ir tvarkinga! Ji grįžta todėl, kad tam atėjo metas, ir ji privalo grįžti.

Visos mes puikiai sugebame rasti dingsčių ir įtikinti save, neva jokiais būdais dabar negalime grįžti; vis dėlto, atkurdamos savo instinktyviuosius laukinio gyvenimo ciklus, prisiimame tam tikrą dvasinį įsipareigojimą taip tvarkyti savo gyvenimą, kad galėtume gyventi kuo harmoningiau. Visiškai bergždžia ginčytis dėl to, verta ar neverta gaišti laiką grįžimui namo. Tiesa yra paprasta ir neginčytina: jeigu jau metas, vadinasi, metas.[15]

Kai kurios moterys niekad negrįžta namo ir visą gyvenimą praleidžia *a la zona zombi*, tartum zombių zonoje. Žiauriausias dalykas, kad tokia be gyvybės likusi moteris vis dar iš pažiūros funkcionuoja: ji vaikšto, kalba, veikia, netgi pasiekia tam tikrų laimėjimų, bet nebejunta, jog kažkas negerai; jeigu pajustų, tai persmelkęs skausmas kaipmat priverstų ją ko nors imtis, kad ištaisytų esamą padėtį.

Bet kur tau – tokia moteris atkakliai šlubčioja pirmyn, ištiesusi priešais save rankas; ji nebejaučia skausmo dėl to, kad prarado namus, ji akla ir, kaip sakoma Bahamose, „pavirtusi *sparat*“, t. y. jos siela ją apleido, todėl, kad ir ką ji dabar bedarytų, ją nuolat lydi tam tikras nematerialumo pojūtis. Šitokios būklės moterys nuolat jaučia, jog kokių laimėjimų jos bepasiektų, niekas jų nedžiugina. Regis, jos daro tai, ką nori, tačiau lobis jų rankose kažkodėl pavirtęs dulkėmis. Moteriai, atsidūrusiai tokioje padėtyje, šitoks suvokimas labai naudingas. Nepasitenkinimas ir yra tos slaptosios durelės, kurios veda prie esminių gyvybinių permainų.

Moterys, su kuriomis aš dirbau ir kurios namie nebuvo jau kokius dvidešimt ar daugiau metų, visuomet apsiverkia, vėl įkėlusios koją į tą dvasinę žemę. Dėl įvairiausių priežasčių, kurios savo laiku galbūt atrodė visai rimtos, jos daugelį metų ištvėrė nuolatinėje tremtyje, toli nuo namų, ir visiškai pamiršo, kokia palaima apima, kai perdžiūvusią dirvą ima vilgyti lietaus lašai.

Kai kurioms moterims namai reiškia kokių nors seniai užmirštų siekių prisiminimą. Pavyzdžiui, po daugelio metų moterys staiga vėl pradeda dainuoti, nors ligi tol vis rasdavo priežasčių to nedaryti. Arba ryžtasi pagaliau pradėti studijuoti kokį nors dalyką, prie kurio seniai linko širdis. Jos iš naujo susiranda seniai iš jų gyvenimo dingusius žmones arba daiktus. Staiga atgauna balsą ir pradeda rašyti. Išmoksta ilsėtis. Paverčia savu kokį nors išsirinktą žemės kampelį. Daro svarbius ir ryžtingus sprendimus bei juos įgyvendina. Žodžiu, imasi ko nors, kas paliktų ryškius pėdsakus.

Kitoms namai – tai miškas, dykuma, jūra. Tiesą sakant, namai yra holografiški. Visą jų jėgą išsaugo net ir vienišas medis arba kaktusas, užsilikęs gėlių parduotuvės lange, arba lygus tvenkinio paviršius. Namus kuo puikiausiai galima atrasti ir geltoname lape ant asfalto, rudame moliniame vazone, tuoj priimsiančiame šaknų raizgalynę, ir lašelyje vandens, užtiškusiame ant odos. Žiūrint sielos akimis, namus galima išvysti daugelyje labai skirtingų vietų.

Ar ilgam reikia sugrįžti namo? Tiek, kiek įstengiame, arba kol vėl parsirandame atgal. Ar dažnai reikia tai daryti? Kur kas dažniau, jeigu jūs esate labai jautri arba aktyviai plušate išoriniame pasaulyje. Galima ir rečiau, jei turite pakankamai storą odą ir ne taip jau daug būnate „išorėje“. Kiekviena moteris širdimi pajunta, ar dažnai ir ar ilgam turi sugrįžti namo. Tereikia įvertinti savo akių spindesį, nuotaikų kaitą bei juslių aštrumą, ir jau tvirtai žinosime, ką daryti.

O kaip suderinti poreikį grįžti namo su kasdieniu savo gyvenimu? Reikia iš anksto numatyti tam laiko, kai planuojate savo gyvenimą. Tiesiog nuostabu, kaip greit ir lengvai moterys sugeba rasti papildomo laiko, jei kas nors suserga, jei ko nors prireikia vaikui, jei sugenda mašina arba suskausta dantį. O juk grįžimas

namo – lygiai toks pat svarbus dalykas; prireikus jam galima suteikti ir „neatidėliotinų reikalų" kategoriją. Ir tai bus neginčytina tiesa, nes jei moteris neiškeliaus laiku, tai siūlo platumo plyšelis jos sieloje/psichikoje pavirs žiojinčiu plyšiu, o šis – kriokiančia praraja.

Kai moteris išmoksta gerbti ir vertinti savo grįžimo į namus ciklus ir nepriekaištingai jų laikosi, aplinkiniai irgi netrukus pradeda suvokti jų vertę. Teisybė, kad tikrą „namų" jausmą galima patirti, nuvogus tam laiko iš kasdienybės bruzdesio ir triukšmo verpeto; tiktai tas laikas turi būti nedrumsčiamai ir neginčijamai mūsų. Tokį vien tiktai sau skirtą laiką įvairios moterys supranta ir vertina nevienodai. Vienoms pabuvimas atskirame kambaryje užsidarius duris, pro kurias vis tiek kas nors bet kada gali įeiti arba pašaukti, yra visiškai tinkamas būdas grįžti namo. O kitoms kelias į namus prasideda tiktai ten, kur joms visiškai niekas nė trupučio negali sutrukdyti. Jokių ten: „Mamyte, kur mano batukai?" – arba: „Brangioji, ką parnešti iš parduotuvės?"

Tokiai moteriai durys į slaptinguosius sielos namus atsiveria tik visiškoje tyloje. *No me molestes*, palikite mane ramybėje! Absoliuti Tyla, abu žodžiai didžiąja raide. Jai tyla – tai vėjo šniokštimas medžių viršūnėse. Tai kalnų upelio čiurlenimas. Tai griaustinio grumėjimas. Natūralus gamtos gyvenimas, į kurį nereikia kištis ir kuris nieko iš jos nereikalauja, tokiai moteriai reiškia gaivinančią tylą ir ramybę. Kiekviena moteris renkasi tai, kas jai artima, ko jai reikia ir kas jai prieinama.

Kiek laiko jūs bebūtumėte išėjusi namo – vos valandai ar daugeliui dienų, – atminkite, kad jūsų katėmis ir kas nors kitas sugebės pasirūpinti, nors katės ir purkštautų, esą tik jūs viena galite viską padaryti taip, kaip reikia. Jūsų šuo tikriausiai irgi pamėgins nuduoti, neva jūs jį, vargšą kūdikėlį, pametate vidury greitkelio, bet jis taip pat jums atleis. Pievelė gal kiek peraugs ir paruduos, bet nieko – atsigaus. Jūs su vaikais vieni kitų pasiilgsite, užtat kiek bus džiaugsmo vėl susitikus! Sutuoktinis tikriausiai burbės. Nieko, netrukus liausis. Jūsų viršininkas galbūt svaidysis žaibais. Nieko, ir jam teks nustoti. Beprotybė – užsibūti per-

nelyg ilgai. O kelionė namo – visiškai racionalus ir protingas dalykas.

Jeigu aplinkinė visuomenė, kultūra arba dvasia nepalaiko ir nesupranta šio cikliško moters grįžimo namo, daugelis moterų vis tiek įsigudrina peršokti per tvorą arba pasikasti po vartais. Jos įsitaiso kokią nors chronišką ligą ir ilgiausiai su knyga rankose gulinėja lovoje. Jos kuo plačiausiai šypsosi – atseit, viskas gerai, – o pačios patyliukais tęsia savo subtilų streiką.

Jeigu kas nors trukdo moteriai grįžti namo ir mėgina suardyti šį natūralų jos ciklą, tai daugeliui moterų tokiais atvejais ima atrodyti, kad dėl savo dvasinių poreikių jos privalo stoti į kovą su darbdaviu, vaikais, tėvais ar sutuoktiniu – ir vis vien išsilaisvinti. Tuomet kokio nors skandalo įkarštyje moteris ima ir pareiškia: „Ką gi, aš išeinu. Kadangi tu esi toks ____ [užpildykite pačios] ir tau aiškiai nė trupučio nerūpi ______ [užpildykite pačios], tai man telieka išeiti. Ačiū ir sudie!“ Pasigirsta trenksmas, gaudesys, pakyla dulkių stulpas, ir viskas – ji dingo.

Jeigu moteriai tenka kovoti už tai, kas jai teisėtai priklauso, tada ji jaučiasi esanti teisi, tada jai atrodo, kad jos troškimas grįžti namo – absoliučiai racionalus ir pagrįstas. Įdomu, jog prireikus vilkai irgi nedvejodami stoja į kovą, kad gautų tai, ko jiems reikia: maisto, miego, sekso ar ramybės. Regis, kovoti už tai, kad patenkintum savo troškimus, yra normali instinktyvi reakcija, susidūrus su kliūtimis. Šiaip ar taip, daugeliui moterų šią kovą tenka perkelti į savo vidų, grumiantis su visokiausiais vidiniais kompleksais, kurie pirmiausia bando paneigti patį poreikį sugrįžti namo. Beje, išorinės kultūros antpuolius atremti taip pat galima daug sėkmingiau, jei prieš tai jums pavyko sugrįžti namo ir parkeliauti atgal.

Bet jei kiekvieną sykį tam, kad išvyktumėt, jums neišvengiamai prisieina stoti į aršią kovą, gal verta iš naujo persvarstyti savo santykius su artimaisiais? Jei įmanoma, pamėginkite jiems paaiškinti, kad sugrįžusi būsite visai kitokia ir daug geresnė, kad anaiptol neketinate jų pamesti, o tiktai norite iš naujo save pažinti ir sugrąžinti į tikrąjį savo gyvenimą. Ypač jeigu esate menininkė,

pasistenkite apsupti save žmonėmis, suprantančiais jūsų poreikį grįžti namo, kadangi yra didelė tikimybė, jog jums dažniau nei kitiems prisieis raustis po dvasinę namų dirvą, kad pažintumėt kūrybos ciklus. Todėl kalbėkite trumpai ir aiškiai. Mano draugė Normandi, talentinga rašytoja, prisipažino per daugelį praktikos metų pamažu supratusi, jog geriausia pasakyti tik tiek: „Aš išeinu". Tai patys geriausi žodžiai. Ištarkite juos ir keliaukite.

Skirtingos moterys nevienodai įsivaizduoja, koks namuose praleistas laikas yra pakankamas ir/arba naudingas. Dauguma mūsų ne visuomet galime išbūti ten tiek, kiek norime, užtat tenka būti tiek, kiek galime. Kartais būname ten tik tiek, kiek mums būtinai reikia. O kartais galime praleisti namie tiek laiko, kad imame ilgėtis to, ką palikome. Pasitaiko, kad greitai neriame gilyn, išneriame į paviršių, vėl neriame... Dauguma moterų, iš naujo atrandančių savo prigimtinius ciklus, pakaitomis išbando visus minėtus variantus, kol suderina reikmes su konkrečiomis savo galimybėmis. Viena žinau tvirtai: visai neblogai kur nors prie durų laikyti sukrautą lagaminėlį. Šiaip sau, dėl viso pikto.

Moteris tarpininkė: kvėpavimas po vandeniu

Pasakoje matome savotišką kompromisą. Užuot palikusi sūnų ant kranto arba amžinai nusinešusi į gelmę su savimi, moteris ruonė pasiima jį pasisvečiuoti pas dugno gyventojus. Berniuką, kurio gyslomis teka motinos kraujas, ruonių giminė priima į savo tarpą. Ten, povandeninėje jų buveinėje, jis susipažįsta su laukinės sielos įpročiais.

Vaikas simbolizuoja naują dvasinę tvarką. Jo motina ruonė įpūtė jam į plaučius dalį savo kvapo, dalį ypatingos savo pačios gyvybės, tokiu būdu, psichologijos terminais tariant, paversdama jį tarpininku[16], galinčiu nutiesti tiltą tarp dviejų pasaulių. Vis dėlto, nors ir perėjęs povandeninio pasaulio iniciaciją, šis vaikas negali ten pasilikti – jis privalo grįžti į žemę. Nuo šiol jam tenka išskirtinis vaidmuo. Vaikas, sugebėjęs nusileisti į povandeninį pasaulį ir vėl sugrįžti, jau yra nebe visai ego ir nebe visai siela, jis – tarpininkas.

Kiekvienos moters dvasinėse gelmėse slypi būtybė, kurią Tonis Wolffe, jungiškosios krypties psichoanalitikas, gyvenęs XX amžiaus pirmojoje pusėje, vadino „moterim tarpininke“. Egzistuodama tarp kasdienės realybės ir mistinės pasąmonės pasaulių, ši moteris yra jų mediatorė. Ji tarsi siųstuvas ir imtuvas, perduodantis ir priimantis dvi arba daugiau skirtingų idėjų bei vertybių. Būtent ji įgyvendina naujas idėjas, o senus sumanymus išmaino į novatoriškas mintis ir vertėjauja iš racionaliojo pasaulio kalbos į vaizduotės kalbą. Ji „girdi“, „žino“ ir „jaučia“, kas bus toliau.

Šios moters tarpininkės namai – pusiaukelė tarp racionalumo ir vaizduotės, tarp mąstymo ir jausmo, tarp materijos ir dvasios, tarp visų įmanomų priešybių ir reikšmės atspalvių, kokius tiktai galima įsivaizduoti. Moteris ruonė pasakoje yra sielos įsikūnijimas. Ji gali gyventi abiejuose pasauliuose – viršutiniame materialiajame bei tolimajame povandeniniame, kuris yra jos dvasiniai namai, – tiktai jai negalima pernelyg ilgai užsibūti žemėje. Drauge su žveju, įkūnijančiu moters psichikos ego aspektą, jiedu sukuria vaiką, kuris taip pat gali gyventi abiejuose pasauliuose, tiktai jam negalima pernelyg ilgai būti sielos namuose.

Ruonė moteris drauge su savo vaiku moters psichikoje sudaro kažką panašaus į gyvą grandinę. Ruonė moteris, mūsų siela, perduoda iš gelmių pasemtas mintis, idėjas, jausmus bei impulsus būtybei tarpininkei, kuri savo ruožtu iškelia visa tai aukštyn, į krantą – į sąmoningą išorinę realybę. Sistema veikia ir priešinga kryptimi. Mūsų kasdienio gyvenimo įvykiai, patirtos traumos ir džiaugsmai, baimės ir ateities viltys – visa tai irgi perduodama iš rankų į rankas žemyn, sielai, kuri visa tai komentuoja sapnuose, siunčia savo jausmus aukštyn, į mūsų kūną, ar galiausiai įkvėpimo akimirką perveria mus ilgai laukta idėja.

Laukinė Moteris – tai sveikos nuovokos ir sielos išminties derinys. Moteris tarpininkė yra jos antrininkė, jai irgi būdinga ir viena, ir kita. Panašiai kaip berniukas pasakoje apie ruonio kailį, moteris tarpininkė irgi priklauso šiam pasauliui, bet lengvai gali nusileisti į giliuosius psichikos klodus. Kai kurios moterys šitokį gebėjimą jau atsineša gimdamos – tai ypatingas talentas. Kitos

įgyja jį tarsi įgūdį. Visai nesvarbu, kaip šis gebėjimas gautas. Tačiau reguliarios kelionės „namo“ daro ir dar vieną teigiamą poveikį: kaskart iškeliaudamos ir sugrįždamos mes stipriname savo dvasioje glūdinčią moterį tarpininkę.

Išnirimas iš gelmių

Grįžimas į laukinius namus toks stebuklingas ir kankinantis atrodo būtent todėl, kad mes galime tenai tiktai paviešėti, bet ne pasilikti visiems laikams. Kad ir kaip nuostabu būtų svečiuotis tose gelmėse, mes negalime amžinai gyventi po vandeniu – privalome vėl išnirti į paviršių. Panašiai kaip Urukas, kurį motina su seneliu švelniai iškelia iš gelmių ir pasodina ant akmens jūros pakrantėje, mes irgi grįžtame į kasdienį savo gyvenimą, pasisėmusios naujos gyvybės. Bet vis tiek labai liūdna vėl atsidurti ant kranto ir būti paliktai vienai su savimi. Lygiai taip per senovės mistines apeigas inicijuotieji, grįždami atgal į išorinį pasaulį, irgi išgyvendavo saldžiai aitraus kartėlio antplūdį. Jausdavosi laimingi bei atsigavę, bet sykiu, bent iš pradžių, – ir liūdni bei kamuojami ilgesio.

Norėdama palengvinti šį kone gedulingą išsiskyrimo momentą, motina ruonė sako savo vaikui: „Aš visada būsiu su tavim. Tau tereikės tik paliesti tai, ką liečiau aš, paimti kokį nors iš mano daiktų: lazdeles ugniai įkurti, mano *ulu*, peilį, ūdrų ir ruonių figūrėles, kurias išraižiau iš akmens, ir aš įkvėpsiu tau į plaučius gaivaus vėjo, kad galėtum dainuoti savo dainas“.[17] Jos žodžiai – tai ypatingas laukinės prigimties pažadas. Ji tarsi sako, kad neverta pernelyg ilgai kamuotis norint tuoj pat sugrįžti atgal; verčiau pasistengti perprasti tuos įrankius, susidraugauti su jais, – ir tada iškart pajusi jos artumą, tarsi būtum oda, užtempta ant būgno, kurį palietė laukinė ranka.

Apie minėtus įnagius inuitai sako, kad jie priklauso „tikrai moteriai“. Jie reikalingi tam, kad moteris „išsiraižytų sau gyvenimą“. Peilis skirtas atpjauti, aprengti, išlaisvinti, padailinti, pritaikyti ir priderinti. Įgusti naudotis lazdelėmis ugniai įkurti būtina, norint įžiebti ugnį net pačiomis atšiauriausiomis sąlygomis. O akmens

raižiniai – tai mistinių moters žinių, gebėjimo gydyti ir asmeninių sąsajų su dvasių pasauliu išraiška.

Kalbant psichologinėmis sąvokomis, galima pasakyti, kad šios metaforos simbolizuoja laukinės gamtos galias. Kai kurie klasikinės Jungo psichologijos šalininkai šį tandemą greičiausiai pavadintų ego-„aš“ ašimi. Stebuklinėse pasakose peilis, be kita ko, yra traktuojamas kaip aiškiaregystės įrankis: jis perrėžia tamsą ir atveria mums jos dengiamas paslaptis. Įnagiai ugniai įkurti simbolizuoja gebėjimą pasigaminti maisto, transformuoti senąjį savo gyvenimą ir suteikti jam naują pavidalą, atsikratyti bergždžių dalykų. Juos galima traktuoti kaip įgimto siekio ugnimi užgrūdinti pamatines dvasines medžiagas išraišką. Fetišų bei talismanų gamyba tradiciškai padeda pasakų veikėjams prisiminti, jog netoliese esama dvasinio pasaulio jėgų.

Šiuolaikinei moteriai jos peilis *ulu* – tai intuicijos simbolis, įkūnijantis jos troškimą ir sugebėjimą atkirsti ir atmesti viską, kas nereikalinga, nubrėžti ribą po praeitim ir paženklinti naują pradžią. Ugnies įkūrimas išreiškia moters stiprybę atsitiesti po pralaimėjimo, įpūsti kaitrią aistrą savo pačios labui, o prireikus – ir ką nors supleškinti iki pamatų. Akmens raižiniai įkūnija jos laukinės sąmonės prisiminimą ir artimumą prigimtiniam instinktų pasauliui.

Drauge su ruonės moters vaiku mes sužinome, kad prisiliesti prie motinos sielos kūrinių – tai būdas jos prisipildyti. Net jeigu ji ir iškeliavo pas savuosius, visą jos galią bei stiprybę perteikia moteriška jos intuicija, aistringumas ir artumas laukinei gamtai. Jos pažadas reiškia, kad jeigu mes prisiliesime prie šių dvasinės energijos sklidinų įnagių, tai pajusime jos alsavimą; jos kvapas mums pripildys krūtinę, o drauge su juo – ir šventoji giesmės dvasia. Pasak senųjų inuitų, būtent sumišęs dievo ir žmogaus kvapas leidžia žmogui kurti poeziją, paženklintą dieviškumo žyme.[18]

O juk mums reikia kaip tik tokios įkvėptos poezijos ir giesmių. Mums reikia įtaigių žodžių ir tokių dainų, kurios skambėtų ir po vandeniu, ir toli ant kranto. Mums reikia laukinių giesmių, kuriose galėtume pavartoti laukinės kalbos žodžius, atmintinai išmoktus

po vandeniu. Jei moteris atvirai rėžia tiesą, aistringai reiškia savo jausmus ir ketinimus, išlaiko glaudų ryšį su instinktyviąja prigimtimi, – tai ji gieda, ji stačiai gyvena galingu laukinės sielos alsavimu. Šitoks gyvenimas jau savaime yra ciklas, kuris privalo tęstis, tęstis ir tęstis.

Būtent todėl Urukas ir nepuola paskui motiną, kai ji apsisuka grįžti į jūrą ir dingsta jam iš akių, nemaldauja jos pasiimti ir jį drauge. Todėl jis ir lieka ant kranto. Nes turi jos pažadą. Kai grįžtame atgal į kasdienybės erzelį, ypač jeigu kelionėje namo buvome gerokai nuo visų ir visko atsiskyrę, tai žmonės, mašinos bei kiti daiktai mums iš pradžių atrodo kažkokie keisti, neįprasti, netgi jų keliamas triukšmas visai kitaip rėžia ausį. Tai natūralu; šis sugrįžimo etapas vadinamas įėjimu iš naujo. Pojūtis, tarsi būtume atėję iš kito pasaulio, išnyksta po kelių valandų ar kelių dienų. Nuo šiol didžiąją laiko dalį turėsime skirti kasdieniam savo gyvenimui, ir mums labai pravers kelionėje namo pasisemta energija bei mokėjimas vienatvėje užmegzti laikiną ryšį su siela.

Ruonės moters vaikas pasakoje tampa tarpininko įsikūnijimu. Jis išmoksta mušti būgną, giedoti giesmes ir sekti pasakas. Stebuklinės pasakos kontekste būgną mušantis žmogus interpretuojamas kaip visa ko centras, kaip plakanti bet kokio naujo gyvenimo ar naujai suvirpusio jausmo širdis. Būgnininkas gali tiek nubaidyti, tiek ir prišaukti ką panorėjęs. Giedotojas nešioja žinutes – iš didžiosios sielos mūsų žemiškajam „aš" ir atgal. Giedotojas vien savo balsu gali ką nors suardyti, sugriauti, o paskui – sukurti ir pastatyti iš naujo. Apie pasakotoją sakoma, neva jis pirštų galais prisėlinęs prie miegančių dievų ir nugirdęs, ką tie kalbą per sapnus...[19]

Taigi savo kūryba vaikas išreiškia tai, ką jam įkvėpė motina ruonė. O savo gyvenimu jis įkūnija tai, ko išmoko būdamas po vandeniu – artimus santykius su laukine siela. Taip gyvendamos, mes ir atrandame save – sklidinas būgno garsų, sklidinas giesmių, sklidinas noro klausytis ir kalbėti savo pačių žodžiais, sklidinas naujų eilių, kitokių regėjimo, veiklos ir mąstymo galimybių. Užuot mėginusios sustabdyti „stebuklingą akimirką", mes paprasčiausiai gyvename. Užuot spyriojusios ir drebėjusios dėl savo

pasirinkto darbo, mes lengvai ir sklandžiai jo imamės; jaučiamės gyvos, kupinos naujų idėjų ir begalinio smalsumo: o kas gi toliau? Šiaip ar taip, juk žmogus, galiausiai sugrįžęs namo, nemažai patyrė: didžiosios ruonių dvasios buvo nunešusios jį į jūrą, o jis sveikas ir gyvas parkeliavo atgal.

Savanoriškos vienatvės praktika

Pilkoje priešaušrio migloje jau suaugęs ruonės sūnus klūpo ant stūksančios prie jūros uolos ir kalbasi ne su kuo kitu, o su savo motina. Šitoks savanoriškas kasdienis atsiskyrimas nuo visų ir bendravimas su anapusybe – tai labai ypatingas būdas visuomet būti arti namų: ne vien tiktai neriant gilyn, į sielos buveinę, ilgesniam ar trumpesniam laiko tarpui, bet ir svarbi galimybė trumpam pasikviesti sielą atgal, į paviršių.

Norėdama susisiekti su laukiniu moteriškumu, moteris irgi privalo trumpam palikti šį pasaulį ir įeiti į visiškos vienatvės būseną pačia pirmine šio žodžio prasme. Juk senovėje angliškas žodis *alone* 'vienišas' laikytas dviejų žodžių sandūra: *all one* [20], t. y. 'visai vienas', 'vientisas' – absoliučiai arba bent kurį laiką. O juk kaip tik tokia ir yra atsiskyrimo nuo kitų, vienatvės prasmė – pabūti tik su savimi, išgyventi savo vientisumą, pajusti būties pilnatvę. Tai puikus vaistas nuo išsekimo, taip dažnai kamuojančio šiuolaikines moteris; paskui jos jau gali, pasak senos patarlės, „užšokusios ant arklio vėl lėkti kur akys veda".

Vienatvė – tai ne sustingimas ar visiškas neveiklumas, kaip daugelis linkę manyti, o didžiulis mums perduodamas turtas iš laukinės sielos lobyno. Senovėje, kaip liudija tų laikų gydytojų, dvasininkų ir mistikų raštai, savanoriška vienatvė laikyta ir paliatyvia, ir profilaktine priemone. Ja gydydavo pervargimą ir užkirsdavo kelią nuoboduliui. Jos griebdavosi ir tada, kai reikėdavo numatyti ateitį: tai buvo galimybė įsiklausyti į savo vidinį balsą ir gauti nurodymų ar patarimų, kurių kasdienybės šurmulyje tiesiog neįmanoma būdavo išgirsti.

Senovės laikų moterys, lygiai kaip ir šiuolaikinių aborigenų genčių atstovės, tokiam bendravimui ir pasitarimams su savimi

dažniausiai turėdavo paskyrusios ypatingą, sakralią vietą. Manyta, kad labiausiai tam tinkąs menstruacijų laikotarpis, nes per jas moteris neva esanti arčiausiai savęs pažinimo nei kitais kartais; esą tuo metu pasąmonę nuo sąmonės skirianti riba smarkiai suplonėjanti. Jausmai, prisiminimai, pojūčiai, paprastai neprieinami sąmoningam pažinimui, tuo laiku lengvai patenka į sąmonės sritį. Todėl būtent tokiu laiku vienatvę pasirinkusi moteris galėdavo tikėtis gausesnio laimikio.

Vis dėlto, intensyviai bendraudama su Šiaurės, Centrinės ir Pietų Amerikos genčių indėnėmis bei kai kurių slavų genčių palikuonėmis, aš patyriau, jog „moterų vietos“ būdavo naudojamos *bet kada*, ne vien tiktai menstruacijų laikotarpiu; negana to, neretai kiekviena moteris turėdavo išsirinkusi savo atskirą „moterišką vietelę“ – kokį nors medį, upės pakrantę, kokią nors girios erčią ar dykumos lopinėlį, o gal – jūros bangų išgraužtą grotą.

Per psichoanalizės seansus daug bendraudama su moterimis, aš pradėjau manyti, kad daugelis šiuolaikinių moterų prieš menstruacijas patiriamų negalavimų yra ne vien fiziologinio pobūdžio sutrikimai; jie lygiai taip pat sietini su tuo, kad moterys neturi galimybės šiuo metu skirti pakankamai laiko sau, kad atsigautų ir atsinaujintų.[21] Mane visuomet ima juokas, kai kas nors cituoja pirmuosius antropologus, aiškinusius, neva daugelyje genčių menstruojančios moterys laikytos „nešvariomis“ – esą todėl jas tuo metu išvarydavę iš kaimo, kol „apsivalys“. Kiekviena moteris supras, kad jei tokia priverstinė ritualinė tremtis ir būtų buvusi, tai kiekviena iš mūsų, atėjus metui, būtume nuleista galva ir liūdna veido išraiška palikusios kaimą ir taip gūrinusios, kol dingtume visiems iš akių, o tada jau užvertusios galvas ir smagiai kvatodamos likusį kelią skuostume net pasišokinėdamos.

Kaip ir pasakoje, reguliariai skirdamos sau laiko pabūti vienatvėje, mes užmezgame pašnekesį su laukine siela, priplaukiančia prie mūsų krantų. Taip darome ne vien tam, kad „nenutoltume“ nuo laukinės, dvasingos savo prigimties, bet, kaip ir nuo neatmenamų laikų egzistavusiose mistinėse tradicijose, šitokio bendravimo paskirtis yra mums – klausti, o sielai – atsakyti ir patarti.

Kokiu būdu galima prisišaukti sielą? Įvairiai: medituojant, atsiduodant bėgimo ritmui arba mušant būgną, dainuojant, rašant, piešiant, kuriant muziką, gėrintis grožiu, meldžiantis, mąstant, atliekant apeigas bei ritualus, džiaugiantis ramybe ar netgi išgyvenant nepaprastą nuotaiką arba užburiančią idėją. Visi šie būdai kuo puikiausiai tinka sielai iš jos buveinės prisišaukti.

Vis dėlto aš labiau patarčiau naudotis tais metodais, kuriems nereikia nei dekoracijų, nei ypatingos vietos ar erdvės, ir kuriais pasinaudoti lygiai sėkmingai galima ir per minutę, ir per ištisą dieną. Tam reikia pasitelkti savo pačių protą, kad prisišauktume sielą. Juk kiekviena iš mūsų turime bent vieną gana įprastą proto būseną, tinkamiausią tokiam vienatvės išgyvenimui. Man, pavyzdžiui, vienatvė primena „sudedamą giria", kurią aš nuolat su savimi nešiojuosi ir prireikus išsilankstau. Tada įsitaisau po milžiniškais medžiais savo vaikystės girioje. Iš ten užduodu savo klausimus, išgirstu atsakymus ir vėl susilankstau savąjį girios kampelį iki meilės laiškučio dydžio – kitam kartui. Tokia patirtis ateina akimirksniu, ji trumpa ir be galo talpi.

Tiesą sakant, vienintelis dalykas, ką reikia mokėti norint pasinerti į tokią savanoriškos vienatvės būseną, – tai „atsijungti" nuo įvairiausių trukdžių. Moteris sugeba atsiriboti nuo kitų žmonių, nuo triukšmo ir erzelio net ir sėdėdama tarybos posėdyje, kuriame atmosfera vis labiau kaista, net ir tada, kai jos namuose toks sąvartynas, kad be buldozerio neiškuopsi, net jei aplinkui – kokios aštuonios dešimtys plepių giminaičių, kurie ištisas tris atostogų dienas be paliovos pešasi, dainuoja ir šoka. Jei dar prisimenate paauglystės laikus, tai, be abejo, žinote, kaip „atsijungti". Jei kada buvote dvimečio vaikiuko, kuris niekaip nenori užmigti, mama, tai irgi tikriausiai dar mokate panirti į savanoriškos vienatvės būseną. Tai nėra labai sunku, sunkiausia – nepamiršti to padaryti.

Nors mums visoms labiau patiktų paviešėti namuose kuo ilgesnį laiką, kad niekas nežinotų, kur mes iškeliavome, ir galėtume sugrįžti žymiai vėliau, vis dėlto labai pravartu išmokti pabūti vienoms ir patalpoje, kurioje pilna žmonių. Nors iš pradžių ir keistai nuskambės, bet, atvirai sakant, žmonės su savo siela bendrauja

nuolatos. Tiktai užuot sąmoningai pasinėrę į tokią būseną, daugelis nugrimzta į ją netikėtai: tik užsisvajoja – viens! – ir jie jau ten.

Kadangi toks bendravimas su siela laikomas lyg ir nederamu dalyku, tai šitokią savo būseną išmokstame dangstyti įvairiausiais kasdieniškais apibūdinimais, kaip antai: „šnekuosi su savimi“, „paskendau mintyse“, „užsižiūrėjau į tolį“, „užsisvajojau“. Šitokių eufemizmų prisigraibome daugelyje visuomenės gyvenimo sričių, nes – deja! – nuo pat vaikystės esame pratinamos susigėsti, jei mus užklumpa bendraujančias su siela, ypač jei tai nutinka tokioje proziškoje aplinkoje kaip darbas arba mokykla.

Kažkodėl verslo ir mokslo pasaulis įsitikinęs, kad laikas, kurį skiriame šitokiam buvimui su savimi, yra iššvaistomas tuščiai, nors iš tiesų jis – pats vaisingiausias. Juk būtent laukinė dvasia teikia mūsų vaizduotei idėjas, kurias paskui mes rūšiuojame, atsijodamos tas, kurias vertėtų įgyvendinti, kurios atrodo mums tinkamiausios ir vertingiausios. Tiktai susiliejus su siela mumyse sušvinta dvasinė šviesa ir kyla noras atskleisti savo talentus, kokie jie bebūtų. Būtent ši trumpa, kartais vos akimirką tetrunkanti, bet tikslinga sąjunga padeda mums sustyguoti vidinį savo gyvenimą: užuot laidojusios jį po ydingais gėdos, baimės būti pasmerktai ar užsipultai, neveiklumo, tingumo klodais ar kitokiais abejotinais pasiteisinimais bei dingstimis, mes leidžiame jam laisvai pleventi, liepsnoti ir švytėti, kad visi matytų.

Taigi nekalbant jau apie informacijos mus dominančiais klausimais gavimą, atsiskyrimą ir vienatvę galima panaudoti ir savo laimėjimams pasirinktoje srityje įvertinti. Kiek anksčiau pasakoje matėme, kad berniukas po vandeniu išbuvo septynias dienas ir septynias naktis – lygiai tiek, kiek reikia vienam iš pačių seniausių gamtos ciklų įsisavinti. Septyni neretai laikomas „moterišku“ mistiniu skaičiumi, susijusiu su mėnulio mėnesio padalijimu į keturias fazes, kurių trukmė maždaug atitinka menstruacijų trukmę. Tai jaunatis, pilnatis, delčia ir senatis. Senosiose etninėse moterų tradicijose būdavo įprasta per pilnatį išsiaiškinti, kaip klostosi mūsų gyvenimas: kaip laikosi mūsų draugai, namiškiai, vyras ir vaikai.

Savanoriškos vienatvės būsena – pati geriausia proga visa tai įvertinti, nes būtent dabar visus savojo „aš“ aspektus mes sutelkiame į vieną tašką laike, būtent dabar juos apžiūrime ir apklausiame, kad sužinotume, ko jiems/mums/sielai kaip tik dabar reikia, o jei įmanoma – tą reikiamą dalyką ir gauname. Šitokiu būdu mes atliekame nepaprastai svarbius dabartinės savo gyvenimo būklės matavimus. Juk yra daugybė mūsų gyvenimo aspektų, kuriuos reikėtų nuolatos vertinti ir stebėti: gyvenamoji vieta, darbas, kūryba, šeima, vyras, vaikai, tėvai, seksualumas, dvasinis gyvenimas ir t. t.

Matuojame ir vertiname gana paprastai: tiesiog pasižiūrime, ko turime per daug ir ko – per mažai. Būtent šito teiraujamės instinktyviojo savo „aš“; ne remdamosi pasipūtėliška logika, ne ego vardu, o pasitelkdamos Laukinės Moters išmintį klausiame, ką reikėtų padaryti, pritaikyti, atpalaiduoti ar sustiprinti? Ar neišklydome dar iš sielos ir dvasios užduoto kurso? Ar vidinis mūsų gyvenimas atsispindi išorėje? Ką reikia sutvirtinti, apsaugoti, pasunkinti, padidinti? Ko turime atsikratyti, ką reikia pakeisti ar perkelti kitur?

Kuo ilgiau praktikuojamės, tuo didesnį suvestinį efektą šitokia savanoriška vienatvė duoda; galiausiai ji tampa gyvybiškai būtina kaip kvėpavimas – tai savotiškas natūralus žinių kaupimo, smulkių pataisų darymo ir nuolatinio visokių nereikalingų dalykų atsikratymo ritmas. Šitokia sistema ne tik labai galinga, bet ir praktiška, nes pasiekti vienatvės būseną gana pigu ir nesudėtinga: nors tam reikia šiek tiek užsispyrimo ir valios, bet padaryti tai galima bet kur ir bet kada. Besipraktikuodamos netrukus pajusite, kad iš anksto parengiate sielai klausimus. O kitąsyk galbūt teturėsite tiktai vieną klausimą. Arba išvis nė vieno – galbūt jums norėsis tiktai atsipūsti ant uolos, pabūti greta sielos ir pajusti jos gaivinantį alsavimą.

Pasakos pabaigoje minima, kad daugelis medžiotojų bandė sumedžioti sielą, pagauti ją ir nudobti, bet niekam tai nepavyko. Šitaip pasaka dar sykį mums primena, kad laukinė siela – nesunaikinama. Net jeigu ilgai dirbame, mylimės, ilsimės ar žaidžiame visiškai nepaisydamos savo prigimtinių ciklų, Laukinės Moters vis tiek nenužudome – tiktai pačios baisiai pavargstame. Nuostabu tai, kad bet kada galime padaryti reikiamus pataisymus ir vėl sugrįžti prie savo prigimtinių, natūralių ciklų. Juk tiktai mylėdamos save ir rūpindamosi savais „metų laikais“ galime apsaugoti savo gyvenimą, kad jis nebūtų įveltas į svetimą ritmą, svetimus šokius, svetimo alkio malšinimą. Tiktai besąlygiškai vertindamos savo ypatingus, visiškai savitus sekso, kūrybos, poilsio, žaidimų ir darbo ciklus iš naujo mokomės apibrėžti ir atskirti visus laukinius savo pojūčius bei ritmus.

Mes puikiai suprantame, kad negalime gyventi svetimo, iš kieno nors kito atimto gyvenimo. Žinome, kad ateina toks metas, kai žmonių, tautos, pasaulio reikalus tenka kuriam laikui atidėti šalin. Jau suvokėme, kad esame panašios į amfibijas: gyvename sausumoje, bet ne visą laiką – protarpiais privalome pasinerti į vandenį ir grįžti namo. Pernelyg civilizuotos ir despotiškos visuomenės dažniausiai mėgina užkirsti moterims kelią grįžti namo. Neretai joms draudžiama net prisiartinti prie vandens, kol jos visiškai sunyksta ir pasidaro kone permatomos.

Bet kai pasigirsta balsas, šaukiantis moterį grįžti namo, kažkuri jos dalis visuomet jį išgirsta – juk ji tik to ir telaukė. Išgirdusi tą balsą, ji visuomet paklūsta jo šauksmui, nes jau ilgą laiką slapčia ar beveik atvirai tam rengėsi. Ji pati drauge su visais slaptingose jos psichikos gelmėse glūdinčiais sąjungininkais netrunka atkurti savo gebėjimą grįžti. Šis galingas procesas paliečia ne tik vieną kitą moterį – jis veikia mus visas. Juk visas mus slegia gausybė žemiškų įsipareigojimų. Bet senolis iš jūros taip pat šaukia kiekvieną iš mūsų. Ir kiekviena privalome grįžti.

Nė vienas iš šių grįžimo į namus būdų nepriklauso nuo mūsų materialinės ar visuomeninės padėties, išsilavinimo ar fizinio judrumo. Net jei aplinkui tematome vos vieną žolės stiebelį, net jei horizontą mums atstoja mažytis dangaus lopinėlis, net jei teturime vos vieną atkaklią piktžolę, prasikalusią tarp šaligatvio plytelių, – vis vien gamtoje ir jos dėka galime įžvelgti visus savo ciklus. Kelias į jūrą atviras visoms. Ir visos galime įsitaisiusios ant uolos pabendrauti su ruone. Visoms moterims ši sąjunga gyvybiškai reikalinga: ir motinoms, ir meilužėms, ir vienišėms, veiklioms moterims, depresuojančioms moterims, pasaulio galiūnėms, užsidariusioms ir atlapaširdėms, ir net patologiškai pareigingoms...

Jungas yra sakęs: „Verčiau iškart prisipažinti, kad esi dvasios skurdžius... Apsunkusi dvasia virsta vandeniu... Todėl ir sielos kelias... veda į vandenį“.[22] Grįžimas namo bei nuolatiniai pasikalbėjimai su ruone nuo jūroje stūksančios uolos – tai mūsų įgimtos, visuotinės ekologijos dalys, reiškiančios grįžimą į vandenį ir susitikimą su laukine bičiule, kuri labiau už visus pasaulyje, nepaliaujamai, atsidavusi ir be galo kantriai mus myli. Mums tereikia tiktai žiūrėti į šias sielos akis, kuriose spindi „išmintis, meilė ir laukinė dvasia“, ir mokytis iš jų.

X SKYRIUS

Tyras vanduo: kūrybinio gyvenimo penas

Kūrybingumas tiesiog nuostabiai geba mainyti pavidalą: čia jis vienoks, o po akimirkos – jau visai kitoks. Įkvėpimas – tai tarsi švytinti dvasia, kurią visi kartkartėmis regime, bet nelabai mokame apibūdinti, nes kiekvienas savaip nupasakoja tai, ką išvydęs tame akinančios šviesos blyksnyje. Ar jo buvimą liudija dažai ir drobės, o gal – tinkas ir sienų apmušalai? O plunksna ir popierius, dailūs gėlynai palei sodo takelį, universiteto pastato projektas? Taip, taip! O mokėjimas tobulai išlyginti apykaklaitę, įžiebti revoliuciją? Taip. Meiliai paliesti augalo lapus, laimėti „amžiaus sandėrį", sėsti į audimo stakles, atgauti balsą, karštai ir pasiaukojamai ką nors mylėti? Taip. Sugauti į glėbį karštą naujagimio kūnelį, užauginti vaiką, pagelbėti pavergtai tautai atsitiesti? Taip! Tarytum gražų sodą puoselėti santuoką, iškasti dvasinį auksą, surasti taiklų žodį, pasiūti mėlynas užuolaidėles? Taip, visa tai yra kūryba. Visi šie dalykai pareina nuo Laukinės Moters, jie kyla iš *Río Abajo Río*, upės, tekančios po upe, kuri nepaliaujamai plaukia į mūsų gyvenimus.

Vieni sako, kad kūrybai svarbiausia – idėjos, kiti – kad jų įgyvendinimas. Bet atrodo, kad dažniausiai tai – tiesiog būtis. Tai ne virtuoziškumas, nors šis pats savaime – irgi puikus dalykas. Tai

meilė kam nors, tokia didžiulė meilė – žmogui, žodžiui, pavidalui, idėjai, žemei, visai žmonijai, – kad, kai ji perpildo mūsų širdį, belieka tik viena – kurti. Ir net ne dėl to, kad to norime, kad užsispyrėme ko nors pasiekti; paprasčiausiai – kitaip negalime.

Kūrybos galia lyg potvynis apsemia mūsų dvasios žemę, ieškodama natūralių įdubų ar kiaurymių, *arroyos*, mumyse esančių kanalų. Mes tampame jos intakais, jos baseinais; mes – jos tvenkiniai, ežerai, upės ir šventieji šaltiniai. Laukinė kūrybos galia pripildo visas vagas, kurias tik randa mūsų dvasioje: tiek esančias mumyse nuo gimimo, tiek ir tas, kurias pačios savo rankomis sugebame jai išrausti. Mums nereikia jų pripildyti – pakanka jas nutiesti.

Archetipų teorijoje egzistuoja toks principas: jeigu žmogus parengia savo dvasioje tam tikrą ypatingą vietą, tuomet būtis, kūrybos galia, sielos versmė sužino apie ją, susiranda ten kelią ir joje įsikuria. Kokia jėga ją pašaukia, – ar kaip Biblijoje, kur sakoma: „Eik ir parenk vietą savo sielai“, ar kaip filme „Sapnų laukas“[1], kur fermeris išgirsta balsą, raginantį įrengti beisbolo aikštę, kurioje galėtų žaisti mirusių žaidėjų dvasios („Tu tik įrenk, ir jie ateis“), – tačiau aišku viena: tinkamai parengta vieta paskatina didžiąją kūrybos galią pasirodyti.

O kai ši galinga požeminė upė susiranda mūsų dvasioje savo žiotis ir protakas, kūrybinės mūsų galios ima kilti ir sekti, tvinti ir slūgti cikliniu laukinės upės ritmu. Šie ciklai lemia atsiradimą, penėjimą, nuosmukį ir mirtį – viskas vyksta savu laiku ir kartojasi vis iš naujo.

Tai, kas sukuriama vienoje upės vietoje, maitina tuos, kas ateina prie upės, maitina gyvus padarus, gyvenančius pasroviui, ir tuos, kurie tūno upės gelmėse. Kūryba niekuomet nebūna atskiras, su niekuo nesusijęs veiksmas, ir būtent čia – jos galia. Ką ji bepaliestų, kas ją beišgirstų, beišvystų, pajustų ar pažintų, – bus papenėtas. Būtent todėl, stebėdamos, jausdamos, išgyvendamos kieno nors kito kūrinį – žodį, pavidalą, idėją, – mes prisipildome dvasinio peno, pasisemiame įkvėpimo savo pačių kūrybinei veiklai. Net ir vienas vienintelis kūrybos aktas kartais gali pasotinti ištisą žemyną. Vienas vienintelis kūrybos aktas gali priversti upę pralaužti akmenines užtvaras.

Štai kodėl moters gebėjimas kurti – viena iš pačių vertingiausių jos savybių, praturtinanti ir visus aplinkui, ir ją pačią visais įmanomais lygiais: psichologiniu, dvasiniu, intelektualiniu, emociniu ir ekonominiu. Laukinės prigimties srautas plukdo neišsemiamas galimybes, veikia kaip gimdymo kanalas, gaivina, malšina mūsų troškulį ir gilesnio, laukinio gyvenimo alkį. Idealiu atveju ši kūrybos upė neturi nei užtvankų, nei kokių nors dumblinų senvagių, o svarbiausia – ja neįmanoma piktnaudžiauti.[2]

Laukinės Moters upė mus maitina ir augina iš mūsų būtybes, tokias kaip ji – gyvenimo davėjas. Kai mes kuriame, ši laukinė, paslaptinga būtybė savo ruožtu kuria mus, pripildydama meilės. Mes augame ir tiesiamės į ją, panašiai kaip laukiniai žvėrys ir augalai stiebiasi ir ieško saulės ir vandens. Mes taip sklidinai prisipildome gyvybės, kad ir pačios imame ją kurti bei dalinti: išsprogstame, pražystame, dauginamės ir dalijamės, apvaisiname, subrandiname, paskleidžiame, atiduodame.

Akivaizdu, kad kūrybinis pradas yra tai, kas kyla, verčiasi, banguoja ir užgriūva mus, o ne kantriai sau stovi vietoje laukdamas, kada gi pagaliau, kaip reikiant nusiplūkusios, mes jį surasime. Šia prasme kūrybos versmės „prarasti“ neįmanoma. Ji visuomet mumyse – pripildo mus arba grumiasi su jos kelyje atsiradusiomis kliūtimis. O jeigu neranda mumyse jokio plyšelio, per kurį galėtų įsiskverbti vidun, tuomet atsitraukia, sukaupia jėgas ir visu stiprumu smogia į sieną – daužosi į ją tol, kol pralaužia ir įsiveržia. Vienintelis būdas išvengti šios nerimstančios energijos – tai nuolat ręsti jos kelyje vis naujas užtvaras ir barjerus arba užnuodyti ją žalingu negatyvizmu ir apsileidimu.

O jeigu mūsų kūrybinės galios išsenka, jeigu nieko nebesugebame išauginti, išgalvoti, išrasti, jeigu nebeįstengiame sufokusuoti savo asmeninių vizijų, jų sekti ir plėtoti, – vadinasi, kažkas išsiderino įrenginyje, jungiančiame upės ištakas su mūsų kanalu. Arba gal kūrybinės mūsų galios plūsta per užnuodytą žemę, kur visi fantazijos daigai žūva nė nespėję subręsti. O dažniausiai dėl nusekusių kūrybinių moters galių kaltos visos šios aplinkybės sykiu.

Bet būna ir dar klastingesnių problemų. Pasitaiko, kad žmogus taip susižavi kieno nors kito talentais ir/arba tariamai to kito asmens uždirbtomis ar gautomis gėrybėmis, jog tampa tikru mimikrijos profesionalu ir liūdnai tenkinasi įsiliedamas į pilką „gerbėjų“ minią, užuot lavinęs ir puoselėjęs unikalius ir nepakartojamus savo gabumus. Iki užsimiršimo garbindamas svetimą „žvaigždę“, toks žmogus dažniausiai neturi nė menkiausio supratimo, kur slypi vertingiausi jo paties dvasiniai turtai. O gal jam tiesiog baisu, nes vanduo gilus, naktis tamsi, o kelias tolimas; bet juk šios aplinkybės – būtent tai, ko reikia, norint atrasti ir išplėtoti originalius ir nepaprastus savo sugebėjimus.

Kadangi Laukinė Moteris – tai *Río Abajo Río*, upė, tekanti po upe, tai jai įsiliejant į mus, mes irgi pavirstame į upę. Jei užtvenkiama protaka, per kurią jos vandenys patenka į mus, mes irgi nusenkame. Jeigu jos vanduo užterštas negatyvių vidinių mūsų kompleksų arba aplinkinių požiūrio, tai subtilus mūsų idėjų kūrimo procesas irgi susiteršia. Tuomet mes daromės panašios į žūvančią upę. Ir tai anaiptol ne koks menkniekis, į kurį galėtume nekreipti dėmesio. Tyro kūrybos šaltinio netektis – sunkios psichologinės ir dvasinės krizės ženklas.

Kai upės vanduo užterštas, viskas aplinkui taip pat žūva, nes, kaip žinome iš ekologijos, kiekviena gyvybės forma įtakoja visas kitas. Antai jeigu tikros upės pakraščiuose augančios viksvos paruduoja dėl deguonies stygiaus, tai dulkelėms nebelieka ką apvaisinti, dumblialaiškiai sunyksta, tarp jų šaknų nebelieka vietos prisitvirtinti vandens lelijoms, karklai nebeužaugina kačiukų, tritonai neberanda su kuo poruotis, lašalai nebeišsiperi. Žuvys liaujasi šokinėjusios iš vandens, paukščiai nebenardo jų gaudyti, o vilkai ir kiti žvėrys, kurie ateidavo prie upės atsigerti, dabar spūdina kitur arba dvesia, prisigėrę užteršto vandens arba užėdę gyvių, mitusių supuvusiais vandens augalais.

Jeigu dėl kokių nors priežasčių vanduo liaujasi tekėjęs mūsų kūrybos vaga, rezultatas būna lygiai toks pats: mes dūstame, nerasdamos atgaivos, nebesugebame nieko apvaisinti, nebelieka vietos smulkioms gyvybės formoms, pripratusioms glaustis tarp

didžiųjų, viena idėja nebegimdo kitos, niekas nebeišsikala, nieko nebelieka. Tuomet mes blogai jaučiamės ir bandome ką nors daryti. Kartais be tikslo blaškomės, dėdamosi neva galinčios apsieiti be gaiviosios kūrybos versmės ar nuduodamos, kad ją tebeturime; bet iš to nieko neišeina, tokios pastangos iš anksto pasmerktos. Kad vėl atgautume kūrybinę energiją, vandenį turime išvalyti ir išgryninti. Todėl teks bristi į purvą, išvalyti nešvarumus, atverti protaką ir ateityje saugoti ją, kad vėl ko nors blogo nenutiktų.

Ispaniškai kalbantys Amerikos gyventojai nuo senų seniausių laikų turi legendą, kuri vadinasi *La Llorona*[3], „Raudotoja". Kartais sakoma, kad ši legenda atsirado XVI amžiaus pradžioje, kai į Meksiką atkeliavę konkistadorai nukariavo actekus, bet iš tiesų ji kur kas senesnė. Tai pasakojimas apie gyvybės upę, virtusią mirties upe. Pagrindinė šios legendos herojė – tai moters pavidalo upės dvasia, kuri dosni ir vaisinga, kurianti iš savo pačios kūno. Ji paprasta, bet stulbinamai graži, turtingos sielos ir dvasios.

La Llorona – labai savotiška legenda, nes laikui bėgant ji nuolatos rutuliojasi ir kinta, tarsi gyventų savą labai turiningą vidinį gyvenimą. Tartum didžiulė vėjo pustoma smėlio kopa, kuri keliauja per sausumą, užgriebdama vis naujus plotus, apimdama viską, kas tiktai pasitaiko priešais ją, iškildama viršum naujų žemių ir paversdama jas savo dalimi, – taip ir ši legenda kinta, apimdama vis naujų kartų dvasines problemas. Kartais teigiama, kad tai istorija apie *Ce. Malinalli* arba *Malinche*, vietinę moterį, buvusią, kaip tvirtinama, ispano užkariautojo Hernáno Cortéso vertėja ir meilužė.

Tačiau pirmoji mano girdėta *La Llorona* legendos versija buvo apie moterį – karo prieš valstijų susivienijimą heroję, paplitusi miškinguose Šiaurės Amerikos regionuose, kur aš užaugau. Antrąsyk, kai vėl išgirdau šią istoriją, *La Llorona* jau buvo pasakojimas apie aršią priverstinės meksikiečių repatriacijos iš Jungtinių Valstijų, vykusios šeštajame XX amžiaus dešimtmetyje, priešininkę. Paskui dar daugybę kartų užfiksavau šią legendą Amerikos pietvakariuose; vieną variantą papasakojo sena ispanų kilmės fermerių šeima, gavusi žemės iš valstybės, – jie tvirtino, esą

herojė dalyvavusi kare dėl žemės Naujojoje Meksikoje: turtingas žemvaldys suvedžiojęs jauną ir gražią, bet neturtinga ispanę.

Dar girdėjau sakmę apie vaiduoklius: *La Llorona* gailiai dejuodama naktimis klaidžiojanti po vilkikų stovėjimo aikštelę. Kitur pasakojama apie „ŽIV užsikrėtusią prostitutę“: esą seniausiu pasaulyje amatu *La Llorona* užsiimanti Ostino mieste, prie upės. O netikėčiausią, labiausiai pribloškiančią legendos versiją išgirdau iš mažo berniuko. Taigi pirmiausia pateiksiu jums apibendrintą senųjų *La Llorona* legendų siužetinę liniją, o paskui – šį netikėtą legendos posūkį.

La Llorona

TURTINGAS IR KILMINGAS IDALGAS pradeda merginti gražią, bet neturtingą mergaitę, kuri jį įsimyli. Ji pagimdo jam du sūnus, bet mylimasis nė neketina jos vesti. Vieną dieną jis praneša ketinąs grįžti į Ispaniją, kur vesiąs turtingą giminaičių jam parinktą nuotaką. Sūnus jis norįs pasiimti drauge.

Jaunoji moteris iš nevilties netenka proto. Ji pasielgia taip, kaip visais laikais elgdavosi visos pakvaišėlės ir pamišėlės: nagais išakėja jam veidą, paskui drasko save, suplėšo jo drabužius, paskui – savo. Tada stveria į glėbį abu mažylius, lekia su jais prie upės ir sviedžia vaikus į gelmę. Vaikai prigeria, o sielvarto palaužta *La Llorona* krinta ant žemės ir miršta iš skausmo.

Idalgas grįžta į Ispaniją ir veda savo turtingąją nuotaką. O *La Llorona* siela nueina į dangų. Bet dangaus vartų sargas paskelbia, esą ji turinti teisę eiti dangun, nes daug kentėjusi, bet negalinti įžengti pro vartus, kol neatgaus upėje paskandintų savo vaikų sielų.

Štai todėl ir pasakojama, esą dabar *La Llorona* raudodama klaidžiojanti palei upę, šluodama jos pakrantes savo palaidais plaukais, o ilgais, plonais it šiekštai pirštais akėdama jos dugną – bene aptiks

nuskendusius savo vaikus. Štai todėl sutemus vaikams esą jokiais būdais nevalia eiti prie upės, nes *La Llorona* galinti per klaidą palaikyti juos savo mažyliais ir amžinai nusinešti su savimi.[4]

O dabar pereikime prie šiuolaikinės *La Llorona.* Dėl įvairiausių veiksnių kintant visuomenei ir kultūrai, drauge keičiasi mūsų mąstymas, pažiūros ir mus jaudinančios problemos. Keičiasi ir istorija apie *La Llorona.* Pernai metais, Kolorado valstijoje berenkant sakmes apie vaiduoklius, dešimtmetis berniukas Danny Salazaras – be iškritusių priekinių dantų, siurrealistiškai didelėmis pėdomis ir liesučiu kūneliu, bet aiškiai vieną dieną išaugsiantis į dailų aukštaūgį, – papasakojo man štai ką: jo manymu, *La Llorona* visai ne dėl to nužudžiusi savo sūnus, kaip vaizduojama senosiose legendose.

„Ne, ne, – purtė galvą Danny. – *La Llorona* susidėjo su turtingu ponu, kuriam priklausė fabrikai palei upę. Bet paskui jie dėl kažko susipyko. *La Llorona* gėrė vandenį iš upės, kai buvo nėščia. Jos vaikai, dvynukai, gimė akli ir su plėvėtais kaip ančių pirštais, nes turtuolio fabrikai savo nuotekomis užnuodijo upės vandenį.

Turtuolis pasakė *La Llorona*, kad jam nereikia nei jos, nei vaikų. Ir vedė turtuolę, kuriai patiko tie dalykai, kuriuos gamino jo fabrikai. Tada *La Llorona* sumetė vaikus į upę, nes jų laukė baisiai sunkus gyvenimas. O paskui pati iš skausmo krito negyva. Jinai nuėjo į dangų, bet šventas Petras jai pasakė, kad ji negalės įeiti pro vartus tol, kol nesuras savo vaikų sielų. Tai dabar *La Llorona* visą laiką ir ieško užnuodytoje upėje savo vaikų, tik niekaip negali jų rasti, nes vanduo labai purvinas ir juodas, nieko nesimato. Užtai jos šmėkla savo ilgais pirštais akėja upės dugną ir kiauras dienas klaidžioja pakrante, šaukdama vaikus.“

La Llorona priklauso prie tokio tipo istorijų, kurias mūsų giminės *cantadoras y cuentistas* vadina *temblón*, šiurpėmis. Iš pirmo žvilgsnio jos skirtos pramogai, bet klausytojams nuo jų per nugarą bėga šiurpuliai: mat jos skatina suvokti, apmąstyti, įsigilinti ir pagaliau – imtis veiksmų. Nepaisant kai kurių kintančių šios legendos motyvų, pagrindinė jos tema amžinai lieka ta pati: vaisingojo moteriškumo žūtis. Ne tiek svarbu, koks laukinis grožis naikinamas ir nuodijamas – vidinis ar išorinis, – abiejų žūtį regėti vienodai skaudu. Šiuolaikinei visuomenei kartais atrodo, kad vienas atvejis neva esąs kur kas grėsmingesnis už kitą, tačiau abu jie – lygiai pražūtingi.

Nors kartais abi šios legendos versijas aš pasakoju ir kitokiame kontekste,[5] bet suvokiama kaip kūrybinio srauto taršos metafora ji priverčia kiekvieną – tiek vyrus, tiek moteris – krūptelėti, perpratus slaptą jos prasmę. O interpretuojant šią istoriją kaip atskiros moters dvasinės būklės apibūdinimą, galima nemažai sužinoti apie priežastis, dėl kurių senka ir silpsta kūrybiniai moters procesai. Kaip ir kitos istorijos su liūdna pabaiga, ši legenda yra puiki mokymo priemonė, nurodanti moterims, ko *ne*reikėtų daryti, o jei jau padarėte klaidą, – kaip išsisukti ir sumažinti neigiamas jos pasekmes. Paprastai, žengdamos žingsnį priešinga kryptimi, nei pasirinko istorijos herojė, mes galime tikėtis išplaukti ant bangos keteros, užuot joje nuskendusios.

Graži moteris ir švari, srauni upė šioje legendoje simbolizuoja normalų, sveiką kūrybinį moters gyvenimą. Bet paskui, susidūrus su destruktyviu *animus*, nukenčia ir moteris, ir upė. Tuomet moteris, kurios kūrybinės galios nyksta, kaip ir *La Llorona* jaučiasi apnuodyta, sužalota, jai norisi visus aplinkui užmušti. Dėl to galiausiai ji priversta be galo be krašto naršyti po ankstesnio kūrybinio savo gyvenimo skeveldras.

Norint atkurti jos dvasinę ekologinę sistemą, būtina išvalyti upės vandenį. Šioje istorijoje mus domina ne kūrybinės veiklos produktų kokybė, o žmogaus gebėjimas suvokti, kokie vertingi

ir unikalūs yra jam duoti gabumai, ir mokėjimas puoselėti bei prižiūrėti kūrybinį gyvenimą, kuris juos supa. Juk visuomet po rašymu, tapyba, apmąstymais, gydymu, darbu, valgio gaminimu, pokalbiais, šypsenomis ir kitokia veikla glūdi upė – *Río Abajo Río*; upė, tekanti po upe, maitina viską, ką tik įstengiame sukurti.

Simbolių moksle dideli vandens telkiniai paprastai įkūnija vietas, kuriose pirmiausia atsirado gyvybė. Ispaniškai kalbantiems Amerikos pietvakarių gyventojams upė simbolizuoja tikrą, visavertį ir nevaržomą gyvenimą. Į ją kreipiamasi kaip į motiną: *La Madre Grande, La Mujer Grande*, Didžioji Moteris, kurios vandenys ne tiktai sklidinai pripildo kanalus ir vagas, bet ir liejasi iš paties moters kūno, jai gimdant. Upė čia įsivaizduojama kaip *Gran Dama*, einanti per žemę su plačiu, pūstu mėlynos, sidabrinės, o kartais – ir auksinės spalvos sijonu ir sugulanti su dirbamais laukais, kad juos apvaisintų ir parengtų sėjai.

Kai kurios senos mano bičiulės iš pietų Teksaso tikina, kad *El Río Grande* jokiu būdu negalėtų būti vyriškos – ji esanti tiktai moteriškos giminės. Juokdamosi jos dar priduria: „Juk upė – tai ne kas kita, kaip *La Dulce Acequia*, saldžioji vagelė tarp motinos žemės šlaunų!“ O šiaurinėje Naujosios Meksikos dalyje apie šniokščiančią, vėjo pašiauštą arba iš krantų išsiliejusią upę sakoma, neva ji esanti sujaudinta ir aistros apimta trokštanti paliesti viską, ką tik gali, kad priverstų augti.

Taigi matome, kad upė čia simbolizuoja dosnų ir nevaržomą moteriškumą, kuris jaudina, žadina, kaitina kraują. Kuriančių moterų akys nuostabiai spindi, žodžiai melodingai skamba, veiduose dega gyvenimo raudonis, ir atrodo, kad netgi jų plaukai ima labiau žvilgėti. Idėjos jas jaudina, galimybės sužadina, mintys kaitina kraują, ir taip įsiaistrinusios jos tarsi galinga upė veržiasi pirmyn ir tolyn savo vienintele, unikalia ir su niekuo nesulyginama kūrybinio gyvenimo vaga. Tik šitaip moterys gali pajusti pilnatvę. Būtent šitokia srauni ir veržli kadaise buvo ir upė, prie kurios gyveno *La Llorona*, kol neįvyko nelaimė.

Bet pasitaiko, kaip ir šiame pasakojime, kad kūrybinį moters gyvenimą užvaldo jėgos, tesiekiančios gaminti tiktai ego skirtus ir

patinkamus daiktus, neturinčius jokios apčiuopiamos vertės sielai. Kartais moteris patiria išorinį visuomenės spaudimą: jai sakoma, esą kūrybinės jos idėjos nieko nevertos ir niekam neįdomios, tad jai nesą jokios prasmės kurti toliau. Tai ir yra tarša. Tai tas pats, kas pilti į upę šviną. Tai nuodija dvasią.

Patenkinti ego visiškai galima ir netgi savaip naudinga. Bėda ta, kad išsiveržę neigiami kompleksai puola ir žudo visa, kas šviežia, nauja, sklidina potencialių galimybių, kas dar tik užgimę ar neišsilukštenę, nesubrendę, taip pat ir tai, kas sena bei gerbtina. O kai prasideda bedvasių, tariamai vertingų dalykų perprodukcija, tai nuodingos atliekos užteršia skaidrų upės vandenį, išnuodydamos ir išnaikindamos tiek kūrybinius impulsus, tiek ir energiją.

Nuodai upėje

Daugybė mitų pasakoja apie kūrybinio ir laukinio prado užteršimą ar užgriozdinimą: kartais juose kalbama apie suterštą tyrumą, kaip antai istorijoje apie nuodingą rūką, kadaise apsiautusį Lekijos salą, kur buvo saugomos likimo deivių suverptų siūlų sruogos[6], arba pasakose apie piktadarius, užkimšusius kaimo šulinius ir privertusius žmones kankintis ir mirti iš troškulio. Vieni iš pačių ryškiausių tokio tipo pavyzdžių – tai pora ganėtinai vėlyvų pasakojimų „Žanas gėlininkas“ bei „Šaltinio Manona“.[7] Juose vaizduojama, kaip du nedorėliai, susimokę atimti iš vargšo kupriaus žemę, kurią tas su žmona ir maža dukrele sąžiningai bando įdirbti ir apsodinti medžiais bei gėlėmis, užkemša tą žemę drėkinantį šaltinį, taip pasmerkdami dvasingą ir darbščią šeimą pražūčiai.

Dažniausiai pasitaikantis užteršto kūrybinio moters gyvenimo požymis – gyvybingumo stoka. Tokiu atveju moteris jau nebeįstengia nieko sukurti ir nuveikti „ten“, išoriniame pasaulyje. Nors sveikai, kūrybingai moteriai taip pat pasitaiko momentų, kai jos kūrybos upė tam tikru kūrybinio ciklo metu nusenka ir kuriam laikui dingsta po žeme, bet net ir tada gyvenimas nesustoja, kas nors vis tiek vyksta, kunkuliuoja, bręsta. Tuomet moters savijauta būna visiškai kitokia, nei apėmus dvasinei krizei.

Natūralių ciklų metu greičiausiai pasitaiko nerimo, nekantros laikotarpių, bet niekuomet nesijaučiame taip, tarsi mūsų siela mirtų. Skirtumą galima pajusti iškart, įvertinus tai, ko tikimės iš ateities: net tada, kai kūrybinės mūsų galios nuslūgusios ir mes išgyvename ilgą brandinimo metą, mes vis vien su viltimi žvelgiame į ateitį ir laukiame, kas gi iš viso to išeis; be to, jaučiame, kaip kažkas mūsų viduje juda, kruta, pulsuoja. Mes nepasiduodame nevilčiai, nesiblaškome ir neaimanuojame.

Bet jei kūrybinio gyvenimo versmė išdžiūva todėl, kad kaip reikiant nepasirūpinome upės švara, tuomet mūsų savijauta skiriasi nuo ankstesnės kaip naktis nuo dienos. Tuomet ir jaučiamės lygiai kaip žūvanti upė: stokojame energijos, esame nuolat pavargusios, niekas mumyse nė nekrusteli, nesudrumsčia vandens, nesipliuškena, nesislapsto po lapais, nevėsta ir nešyla. Mes apsunkstame, daromės tingios ir lėtos, sunkiai bepakrutame, jaučiamės purvinos ir apnuodytos arba sustingusios ir netekusios visų turėtų savo turtų. Viskas atrodo murzina, drumzlina, nuodinga.

Kaipgi užteršiamas kūrybinis moters gyvenimas? Ši tarša apima visas penkias kūrybinio proceso fazes: įkvėpimą, susikaupimą, organizavimą, įgyvendinimą ir išlaikymą. Moterys, netekusios bent vienos ar kelių iš minėtų fazių, skundžiasi neįstengiančios „sugalvoti“ nieko naujo, naudingo ar ryškaus. Jas pernelyg lengvai išblaško, išmuša iš vėžių ir trukdo susikaupti visokie meilės reikalai, per didelis darbo krūvis ar besaikis pramogavimas, nuovargis arba baimė, kad kas nors nepasiseks.[8]

Kartais jos niekaip neįstengia įgyti organizacinių įgūdžių, ir jų sumanymas išsibarsto į tūkstančius dalių bei fragmentų. Kartais kylančius sunkumus sąlygoja moters naivumas ir nepagrįstos iliuzijos dėl savo galimybių paveikti išorinį pasaulį: jai atrodo, kad vos pakrutėjusi ji jau ko nors pasieks. Tai tas pats, kas nulipdyti tik skulptūros rankas – be kojų ir be galvos, ir sakyti, jog darbas baigtas. Moteris neišvengiamai jaučiasi netobula.

Kitąsyk moteriai koją pakiša jos uždarumas: jai atrodo, kad viskas turi išeiti savaime – vien todėl, kad ji taip nori. Galbūt ji įsivaizduoja, kad jau pakankamai nuveikė, vien sugalvojusi gerą

idėją, o jos įgyvendinti pačiai nebūtina. Bet tada vis tiek jaučiasi apiplėšta ir nevisavertė. Visi šie požymiai rodo, kad kūrybos upė užsiteršė. O fabrikų gaminama produkcija, užuot skatinusi, tiktai niokoja ir nuodija gyvenimą.

Pasitaiko, kad moteriai aplinkiniai žmonės arba jos pačios galvoje plyšojantys balsai be perstojo kartoja: „Tavo darbas ne toks, kokio reikia, jis niekam tikęs, jam stinga to ir ano. Tavo užmojai per dideli, galimybės pernelyg mažos, tavo laimėjimai visai menki, tu gaišti pernelyg daug laiko, tau per daug lengva, tau per sunku!" Šitoks elgesys – tai tas pats, kas pilti upėn kadmį.

Yra dar viena istorija, kurioje vaizduojamas tas pats procesas, tiktai pasitelkus kitokius simbolius. Viename graikų mite pasakojama, kaip dievai nusprendę nubausti mirtingąjį, vardu Finėjas, tam panaudodami pulką bjaurių sparnuotų būtybių, vadinamųjų harpijų.[9] Kaskart, kai stebuklingu būdu Finėjui būdavę patiekiama maisto, atlėkdavusios šios pabaisos ir dalį maisto surydavusios, dalį išdrabstydavusios, o likusį valgį apdergdavusios, palikdamos aklą nelaimėlį kankintis iš bado.[10]

Šitokią akivaizdžią taršą perkeltine prasme galima suvokti kaip virtinę dvasinių kompleksų, kurių vienintelė egzistavimo prasmė ir paskirtis – viską subjauroti. Ši istorija – tai akivaizdi *temblón*, šiurpė; nuo jos mums per nugarą laksto šiurpai, nes visos esame ką nors panašaus išgyvenusios. „Harpijų sindromas" naikina ir juodina visus mūsų talentus bei pastangas, įveldamas mus į nesibaigiantį niekingą vidinį ginčą. Vos tik moteris subrandina kokią idėją, harpija tuojau pat ją apdergia. Tarkim, moteris sako: „Norėčiau padaryti tą ir tą". Tada harpija iškart: „Fui, kokia nesąmonė, kam to reikia, tai juokinga ir paprasta kaip dukart du! Paminėsi tu mano žodį, visos tavo idėjos niekam vertos, tu tik juokini žmones, verčiau patylėtum!" Štai jums tipiškas pokalbis su harpija.

Dar viena taršos atmaina – tai amžinas teisinimasis ir atsikalbinėjimas. Ir kokių tik dingsčių bei pasiteisinimų nesu girdėjusi iš moterų rašytojų, dailininkių, šokėjų bei kitų rūšių menininkių! „Ak, aš artimiausiu metu šito imsiuosi, – sako moteris, ėdama klaikios depresijos. – O varge, aš tokia užsiėmusi, taip, aš syke-

liais parašau vieną kitą eilėraštį, va pernai metais sukūriau net du, taip, per pastaruosius pusantrų metų užbaigiau vieną paveikslą ir pradėjau kitą, ką gi, juk turiu namus, vaikus, vyrą, meilužį, katę, mažą anūkėlį – jiems visiems nuolat reikia dėmesio ir laiko... Bet aš tikrai šito imsiuosi, tiktai dabar neturiu pinigų, ir laiko baisiausiai trūksta, nežinau, iš kur jo paimti, be to, negaliu pradėti, kol neturiu pačių geriausių ir brangiausių instrumentų, kol neįgijau paties geriausio išsilavinimo, tiesiog dabar aš tam nenusiteikusi, palauksiu, kol bus tinkama nuotaika. Man tereikia tiktai dienelės, ir viską užbaigsiu, pakaks vos kelių dienų, ir viskas bus baigta. Ak, kad galėčiau tam skirti nors kelias savaites, tuomet viską užbaigčiau, ak, aš tik... aš tik...aš tik..."

Gaisras upėje

Aštuntajame dešimtmetyje Kajahogos upė prie Klivlando jau buvo tiek užteršta, kad užsidegė. Smarkiai užterštas kūrybos srautas irgi gali staiga užsiliepsnoti nuodinga ugnimi, kuri ne tiktai sudegins upėje plūduriuojančius teršalus, bet ir plėnimis pavers visa, kas gyva aplinkui. Pernelyg daug dvasinių kompleksų, veikiančių vienu metu, gali tiesiog sunaikinti upę. Negatyvūs psichologiniai kompleksai it pasibaidę arkliai stojasi piestu, grasindami sutrypti jūsų savigarbą, jūsų ketinimus, nuoširdumą bei talentus. Negana to, jie dar atkakliai ir primygtinai jums kala, kad privalote „sunkiu darbu pelnytis duoną" – t. y. daryti tai, kas jus sekina, nepalikti nei minutės kūrybai, užgniaužti bet kokį vaizduotės polėkį.

Šie piktavaliai kompleksai ypač mėgsta vogti moterų energiją ir bausti jas už kūrybingumą, pasitelkdami išbandytą būdą – žadėdami sielai laiko kurti „kada nors", miglotoje ateityje. Arba įteigdami jai, kad kai tik ji turėsianti keletą laisvų dienų paeiliui – štai tada tai jau ateisiąs įkvėpimas! Visa tai – niekų kalbos. Kompleksas nieko panašaus nė nemano. Tai tik dar vienas būdas uždusinti kūrybinius polėkius.

Arba šie balsai gali jums šnibždėti: „Tiktai kai gausi daktaro laipsnį, tavo darbas iš tiesų pasidarys vertingas, tiktai kai tave pa-

gerbs karalienė, tik kai gausi tokią ir tokią premiją, prizą ar apdovanojimą, tik jeigu tavo kūrybą pradės spausdinti toks ir toks žurnalas, tik jeigu... jeigu... jeigu...“

Šitokios piršte peršamos sąlygos ir apribojimai primena per prievartą sielai grūdamus pusfabrikačius. Vienas dalykas – kai tau kemša visokį persenusį šlamštą, o visai kas kita – kai gali iš tiesų pasisotinti. Dažniausiai tokiems kompleksų įpirštiems samprotavimams stinga elementariausios logikos, nors jie kaip įmanydami tvirtintų priešingai.

Viena iš pagrindinių blogybių, susijusių su kūrybiniais kompleksais – tai amžini kaltinimai, neva jums nieko neišeis, ką bedarytumėte, vien todėl, kad jūs esą mąstote nelogiškai, elgiatės nelogiškai, viskas, ką iki šiol darėte, buvo nelogiška ir todėl iš anksto pasmerkta. Pradiniai kūrybos etapai niekad ir nebūna logiški – tai visiškai nereikalinga. Tad jei kompleksui pavyksta pakišti jums koją būtent šiame etape – viskas, jo viršus. Verčiau liepkit jam patylėti ir nesikišti arba dingti ir nesirodyti, kol baigsite. Atminkite: jei pasaulyje svarbiausia būtų logika, tai visi vyrai tikrai jodinėtų su moteriškais balnais.

Pakankamai prisižiūrėjau moterų, ilgus viršvalandžius triūsiančių darbe, kuris joms atgrasus, vien tam, kad pripirktų brangių daikčiukų savo namams, vaikams, vyrui. O nemenkus savo talentus ir gabumus jos neribotam laikui atideda į šalį. Esu mačiusi ir moterų, tvirtinusių, esą negalinčios sėsti rašyti, kol neiškuops namų taip, kad nebeliktų nė mažiausios dulkelės. Bet tas namų tvarkymas, tiesą pasakius, labai savotiškas dalykas – jis niekada nesibaigia. Tiesiog tobulas būdas supančioti moterį.

Moteris privalo būti atsargi ir neleisti perdėtam atsakomybės (ar savigarbos) jausmui vogti jos kūrybiniam gyvenimui reikalingų pauzių, ritmų bei ekstazės minučių. Jai tereikia trepteléti koja ir pasakyti: „Ne!“ – mažiausiai pusei darbų, kuriuos ji manosi privalanti atlikti. Meno nesukursi vien vogtomis minutėmis.

Pasitaiko ir taip, kad mūsų sugalvotus planus ir projektus, vos pamėginame kaip nors organizuoti jų įgyvendinimą, išsyk tarsi

koks vėjo gūsis išblaško ir išnešioja į visas puses. Kūrybinė mūsų mintis, šitaip taršoma ir vėtoma, vis labiau veliasi ir painiojasi, o mums niekaip nesiseka nukreipti jos kokia nors konkrečia vaga. Vėlgi taip yra dėl to, kad niekaip nerandame laiko viskam nuosekliai surašyti ir suorganizuoti, nes mus nuolat blaško ir susikaupti neleidžia daugybė kitokių darbų ir reikalų, tad pametame pradinę savo idėją ir niekaip nebeįstengiame jos rasti.

Gali būti ir taip, kad aplinkiniai niekaip nesuvokia ir neįvertina kūrybinių moters procesų. Tuomet ji privalo jiems išaiškinti, kad tada, kai jos akyse pasirodo „tas ypatingas žvilgsnis", tai dar toli gražu nereiškia, kad jos sieloje – tuštuma, kurią reikia tuoj pat užpildyti. Tai reiškia, jog tuo metu ji ant piršto galiuko laiko didžiulį kortų namą ir kruopščiai mėgina sujungti visas kortas draugėn, naudodama tam mažytes krištolo kruopeles ir seilių lašelį, ir kad jeigu jai kaip nors pavyks visą tą namą nesugriuvusį ir nesubyrėjusį perkelti ant stalo, tai ji galės apčiuopiamai įkūnyti ir pademonstruoti nematomo pasaulio vaizdinį. Bandyti tokiu metu moterį prakalbinti – tai sukelti harpijų vėjo gūsį, kuris visą jos kruopščiai dėliotą statinį išnešios į šalis. Tokiu metu trukdyti moteriai – tai draskyti jai širdį.

Bet ir pati moteris kuo puikiausiai gali viską sugadinti, jeigu ims į kairę ir į dešinę pliurpti apie savo idėjas, kol iš jų dings visas žavesys ir naujumas, arba jei nekreips dėmesio į pašalinių bandymus patyliukais ištąsyti į kampus jos kūrybai reikalingus įrankius ir medžiagas, arba jei per neapsižiūrėjimą nenusipirks visko, ko reikia sumanytam darbui tobulai atlikti, arba jei vis tūpčios ir niekaip nesiryš iš tikrųjų pradėti, jei leis visiems, kas netingi, įskaitant ir savo katę, trukdyti jai kada panorėjus. Tokiais ir panašiais atvejais jos sumanymas tikrai subyrės į dulkes.

Jeigu moterį supanti visuomenė agresyviai nusiteikusi savo narių kūrybos atžvilgiu, jeigu ji drasko ir lamdo kiekvieną archetipą, neatpažįstamai sudarkydama jo prasmę bei pavidalą, tai tokia iškreipta forma jie ir apsigyvena tos visuomenės narių psichikoje – ir tai jau nebe sveika, gyvybinga bei įvairiausių potencialių galimybių sklidina jėga, o palaužta jėga pakirptais sparnais.

Ir kai šie pažeisti elementai, teoriškai privalantys užtikrinti kūrybinio moters proceso tąsą bei jį palaikyti ir maitinti, suaktyvėja moters dvasioje, tai sunku net ir susigaudyti, kas ne taip. Juk atsidurti komplekso viduje – tai tarsi būti įkištai į juodą maišą: aplinkui tamsu, nieko nematyti, neaišku, kur pakliuvote, tik jaučiate, kad negalite išsivaduoti. Tokiais atvejais mes kuriam laikui prarandame sugebėjimą sukoncentruoti mintis ir nusistatyti prioritetus ir, kaip visi užguiti padarai, puolame veikti nemąstydamos. Ir nors kartais neapgalvoti poelgiai būna visai pravartūs, o pirmoji į galvą šovusi mintis pasirodo besanti pati teisingiausia, bet tik ne šiuo atveju.

Kai kūrybinis moters procesas užterštas arba užtvenktas, ji dažnai mėgina apsimesti neva „maitinanti" savo įstabiąją sielą. Stengdamasi nekreipti dėmesio į *animus* būklę, ji tai padovanoja sau kokį teorinį seminarą, tai nuvagia šiek tiek laiko skaitymui. Tačiau šitokių trupinių ilgainiui nebepakanka. O taip elgdamasi, moteris tik apgaudinėja pati save.

Taigi kai upė miršta, joje nebelieka tėkmės, nebelieka gyvybinių galių. Induistai sako, kad netekęs Šakti, įkūnijančios moteriškąsias gyvybės galias, Šiva – veiklos ir aktyvumo įsikūnijimas – virsta lavonu. Ji – tai gyvybės galia, išjudinanti vyriškąjį pradą, o vyriškasis pradas savo ruožtu imasi veikti ir keisti išorinį pasaulį.[11]

Todėl akivaizdu, jog būtina palaikyti racionalią pusiausvyrą, kad upė pernelyg neužsiterštų ir galėtų reguliariai išsivalyti, nes kitaip nieko doro nebus. Bet tam, kad galėtume tuo pasirūpinti, artimiausia mūsų aplinka turi būti palanki ir lengvai prieinama. Kad išgyventum, visuomet tenka susidurti su viena neginčijama taisykle: kuo sunkiau prieinami pagrindiniai dalykai – maistas ir vanduo, saugumas ir pastogė, – tuo mažiau galimybių mums lieka. O kuo menkesnės mūsų galimybės, tuo mažiau jų derinių ir kombinacijų begali būti pagrindas skleistis kūrybai.

Žiaurusis idalgas legendoje įkūnija gilią, bet lengvai atpažįstamą sužeistos moters dvasios dalį. Tai yra jos *animus*, verčiantis ją nuolat kovoti ir nertis iš kailio, – bet ne siekiant kuo geresnių

kūrybos rezultatų (neretai iki kūrybos čia netgi neprieinama), o vien tam, kad gautų leidimą kurti ir užsitikrintų vidinę paramą savo kūrybinei veiklai. Sveikas *animus* paprastai rūpinasi upės švara ir netrukdo jos tėkmei – tam jis ir skirtas. Būdamas jam skirtoje vietoje dvasinėje moters struktūroje, jis tampa geru padėjėju, budriai stebinčiu, ar neprireiks jo pagalbos. Tačiau *La Llorona* atveju *animus* labai vienpusiškas: jis užgrobia valdžią, užkerta kelią gyvybinėms jėgoms atsinaujinti ir siekia dominuoti visame dvasios gyvenime. Kai piktavalis *animus* įgyja šitokių galių, moteris gali imti pati niekinti savo darbą, arba, puolusi į kitą kraštutinumą, išvis tiktai apsimetinėti, kad dirba. Kai taip nutinka, galimybių kūrybai lieka vis mažiau ir mažiau. Sujžūlėjęs *animus* visai nebesiskaito su moterimi, stumdo ją kur panorėjęs, niekina ir juodina jos darbus, vienaip ar kitaip sumenkindamas tikrąją jų reikšmę. Kodėl jis gali taip elgtis? Ogi todėl, kad sunaikino upę.

Pirmiausia įsigilinkime, kas apskritai yra tas *animus* ir kuo jis pasižymi, o tada jau pamėginsime suprasti, kaip dėl neigiamos jo įtakos gali sugriūti kūrybinis moters gyvenimas ir kaip ji gali bei privalo užkirsti tam kelią. Kūryba turi būti aiškus ir sąmoningas veiksmas. Ji atspindi upės tyrumą. *Animus*, užtikrinantis išorinį poveikį, yra tarsi vyras ant upės kranto. Jis yra prievaizdas. Jis turi ginti ir sergėti upę.

Vyras ant upės kranto

Kad geriau suprastume, ką legendoje apie *La Llorona* iš tikrųjų padarė vyras, užteršdamas upę, pirmiausia turime įsisąmoninti, jog tai, ką jis įkūnija, turėtų būti laikoma pozityvia moters psichikos struktūra. Pagal klasikinį Jungo apibrėžimą, *animus* – tai moters sielos energija, neva laikytina vyriška. Tačiau nemažai psichoanalitikių moterų, įskaitant ir mane, remdamosi asmeniniais stebėjimais, yra linkusios atmesti klasikinį apibrėžimą: jų nuomone, tas gaivinantis šaltinis moters dvasioje yra anaiptol ne vyriškos prigimties ir svetimas moteriai, o moteriškos prigimties – artimas bei savas.[12]

Vis dėlto aš tebemanau, kad *animus*, kaip vyriškojo prado, samprata yra nepaprastai svarbi. Mat egzistuoja labai glaudi sąsaja tarp moterų baimės kurti, – kai jos nedrįsta pademonstruoti pasauliui savo idėjų arba tai daro kaip nors atmestinai ir nepagarbiai, – ir jų sapnų, kuriuose knibždėte knibžda sužeistų arba skaudžiai žeidžiančių vyrų. Ir priešingai – moterų, gebančių drąsiai realizuoti savo sumanymus, sapnuose dažnai sutinkame stiprų vyriškį, tolydžio pasirodantį skirtingais pavidalais.

Animus geriausia suvokti kaip jėgą, padedančią moteriai ginti savo interesus išoriniame pasaulyje. *Animus* padeda moteriai konkrečia forma įkūnyti savo specifiškai moteriškas vidines mintis bei jausmus: emociškai, seksualiai, finansiškai, kūrybiškai ir dar visaip kitaip, užuot spraudus visa tai į kultūros primestus, pagal vyrišką standartą sukurptus, bet kurioje visuomenėje egzistuojančius rėmus.

Kiek galima spręsti iš vyrų figūrų moterų sapnuose, *animus* nėra moters sielos dalis – jis veikiau randasi „iš, nuo arba dėl" moters sielos.[13] Savo tikrąja, subalansuota ir neiškreipta forma *animus* – tai labai svarbus „tiltų statytojas". Dažniausiai jis pasižymi tiesiog įstabiomis tiekėjo bei ryšininko savybėmis. Jis tarsi savotiškas sielos prekeivis, tolydžio importuojantis ir eksportuojantis žinias bei produktus. Jis seka pasiūlą, parenka, kas geriausia, sudera palankiausią kainą, prižiūri, kaip vykdomi sandoriai, lydi, tikrina ir kontroliuoja.

Kitas būdas suvokti, kas yra *animus*, – tai įsivaizduoti Laukinę Moterį kaip sielą menininkę, kūrėją, o *animus* – kaip tos menininkės ranką.[14] Laukinė Moteris yra tarsi vairuotoja, o *animus* rūpinasi, kad mašina veiktų be priekaištų. Ji kuria dainą, o jis aranžuoja. Ji ką nors išranda, o jis patarinėja. Jei ne jis, visi kūriniai būtų sukuriami tik vaizduotėje, bet niekuomet nebūtų įrašomi ir atliekami. Jei ne jis, scenos uždanga niekuomet nepakiltų ir rampos šviesos neįsižiebtų, nors teatras būtų toks sausakimšas, kad net lūžtų.

Jei reikėtų rasti ispanišką metaforą sveikam *animus* pavadinti, tai labiausiai tiktų *el agrimensor*, žemėtvarkininkas, gerai pažįstantis

žemės paviršių ir su savo prietaisais sugebantis nustatyti atstumą tarp dviejų taškų. Jis nubrėžia ežias ir nustato sklypų ribas. Dar tiktų pavadinti jį *el jugador*, bukmekeriu, gerai išsistudijavusiu žaidimą ir puikiai nusimanančiu, kur ir už ką statyti, kad laimėtų arba išloštų. Štai tokie yra pagrindiniai stipraus ir sveiko *animus* požymiai.

Taigi *animus* darbas – nuolat keliauti tarp dviejų, o kartais – net tarp trijų pasaulių: požeminio, vidinio ir išorinio. Visus moters jausmus ir idėjas jis tarsi nešulį visomis kryptimis nešioja tarp visų šių teritorijų, nes puikiai jaučia kiekvieno pasaulio specifiką. Išorinio pasaulio idėjas jis atgabena atgal, į vidų, o iš sielos pasemtas gėrybes dvasiniais tiltais neša pasaugoti, kad subręstų, o paskui gabena „į rinką". Be šio tiltų statytojo ir prižiūrėtojo vidinis moters gyvenimas niekuomet taip sąmoningai ir tikslingai nebūtų perteikiamas išorėje.

Nebūtina šį veikėją vadinti *animus*, galite jį vadinti kaip tik norite, kokiais tik patinka vardais ar įvaizdžiais. Tiktai atminkite, kad šiuolaikinėje moterų kultūroje į vyriškojo prado apraiškas žiūrima gana įtariai: vienas moteris gąsdina čia įžvelgiama „priklausomybė nuo vyro", o kitos galbūt dar nespėjo išsigydyti nuo jo rankos patirtų traumų. Paprastai tokio įtarumo priežastis – dar vos tik pradėjusios trauktis žaizdos, ankstesniais laikais patirtos šeimoje ar visuomenėje, kai į moterį būdavo žiūrima ne kaip į asmenybę, o kaip į baudžiauninkę. Laukinės Moters atmintyje dar tebėra gyvi ir ryškūs prisiminimai tų laikų, kai su gabiomis, talentingomis moterimis būdavo elgiamasi kaip su šiukšlėmis, kai vienintelis būdas įgyvendinti kokią nors idėją moteriai būdavo slapčia pasėti ją vyro sąmonėje, apvaisinti, subrandinti ją ten ir sulaukti, kol vyras pats, savo vardu pateiks ją pasauliui.

Šiaip ar taip, aš manau, kad mes neturime teisės atmesti nei vienos metaforos, jei tik ji padeda mums geriau susigaudyti gyvenime. Aš juk nenorėčiau tokios paletės, kurioje trūksta raudonos spalvos arba, sakykim, mėlynos, geltonos, juodos ar baltos. Jūs turbūt irgi tokios nesirinktumėte. O *animus* – viena iš pagrindinių spalvų moters dvasios paletėje.

Taigi *animus*, arba priešingos lyties pradas, yra ne moters sielos prigimtis, o galingas dvasinis intelektas, pasižymintis nepaprastu sugebėjimu veikti. Jis nuolatos kursuoja tarp skirtingų pasaulių, tarp įvairių dvasios taškų. Ši jėga sugeba išoriškai išreikšti bei įgyvendinti ego norus ir troškimus, perduoti pasauliui iš sielos kylančius impulsus ir idėjas bei apčiuopiamais, konkrečiais būdais realizuoti moters kūrybinius sumanymus.

Esminė teigiamos *animus* raidos savybė yra tiesioginė rišlių vidinių minčių, impulsų bei idėjų *raiška*. Nors dabar kalbame apie teigiamą jo raidą, bet reikėtų iš karto perspėti: integralus *animus* susiformuoja tik visiškai sąmoningai, atkakliai ir intensyviai save stebint. Jeigu tik kiekviename žingsnyje kaip reikiant neįsigilinsime į savo motyvus bei stimulus, gausime nevykusį rezultatą – susiformuos nevisavertis *animus*. Šitoks *animus* užsiims žalinga veikla: be jokios atrankos, nieko nepaisydamas ims vilkti išorėn visokiausius ego impulsus, aklas ambicijas bei pulsis įgyvendinti begalę neaiškių geidulių ir silpnybių. Negana to, *animus* yra iš tų moters dvasinių galių, kurias būtina nuolatos mankštinti, duoti joms darbo, kad prireikus ir jis, ir moteris galėtų darniai veikti drauge. Jeigu dvasiniame moters gyvenime naudingasis *animus* pernelyg ilgai užsibūna be darbo, jis atrofuojasi – panašiai kaip nejudinamas raumuo žmogaus kūne.

Nors kai kurios moterys ir bando teoriškai samprotauti, esą moters kovotojos, amazonės, medžiotojos prigimtis kuo puikiausiai galinti atstoti šį „vyriškumo elementą moteryje“, vis dėlto manyčiau, jog vyro prigimtyje yra daugybė atspalvių ir klodų (kaip antai savotiškas polinkis nustatyti intelektualines taisykles, leisti įstatymus, brėžti ribas), kurie nepaprastai vertingi moteriai, gyvenančiai šiuolaikiniame pasaulyje. Šie vyriški bruožai, kylantys iš instinktyvaus dvasinio moters temperamento, yra kitokio pavidalo bei pobūdžio nei tie, kurie randasi iš moteriškosios jos prigimties.[15]

O kadangi mums tenka gyventi pasaulyje, kuriame praverčia tiek susikaupimas bei meditacija, tiek ir į išorę nukreipta aktyvi veikla, tai pasitelkti moteryje slypinčio vyriškojo prado, arba

animus, sampratą man atrodo besą nepaprastai naudinga. Tinkamai subalansuotas *animus* yra puikus pagalbininkas, draugas, mylimasis, brolis, tėvas ir karalius. Bet tai nereiškia, kad *animus* karaliauja moters dvasioje, kaip galėtų pasirodyti ribotam patriarchaliniam mąstymui. Tai tiesiog reiškia, kad moters dvasioje egzistuoja tam tikras karališkasis aspektas, kuris, kryptingai plėtojamas, veikia ir tarpininkauja laukinei prigimčiai su meile bei pagarba. Archetipine prasme karalius simbolizuoja jėgą, linkusią ginti moters interesus ir rūpintis jos gerove, valdyti tai, ką ji pati ir jos siela jam paskiria, ir viešpatauti tuose dvasios plotuose, kurie jam teisėtai priklauso.

Tad štai kaip viskas turėtų būti, tačiau mūsų legendoje *animus* siekia kitokių tikslų laukinės moters prigimties sąskaita, ir kai upė prisipildo nuodingų teršalų, jos tėkmė apnuodija ir kitus kūrybinės dvasios aspektus, o ypač – dar negimusius moters vaikus.

Kaip paaiškinti tai, kad dvasia patikėjo *animus* valdyti ir prižiūrėti upę, o jis piktam panaudojo jam suteiktas galias? Pamenu, vaikystėje kažkas man sakė, kad kurti gėrį taip pat lengva, kaip ir blogį. Gyvendama įsitikinau, kad tai netiesa. Daug sunkiau saugoti upės švarą. Kur kas paprasčiau leisti jai švinkti. Galima sakyti, kad išsaugoti vandens tyrumą – natūrali mums visiems iškylanti užduotis. Todėl ir stengiamės kuo greičiau ir geriau išvalyti teršalus.

Tačiau ką daryti, jeigu kas nors kitas užvaldė mūsų kūrybos tėkmę ir vis labiau ir labiau ją teršia? Negana to, mes ir pačios pakliūvame šio reiškinio nelaisvėn, net kokiu nors iškreiptu būdu imame iš jo pelnytis, ir ilgainiui jis mums ne tik patinka – dar daugiau, mes juo kliaujamės, paverčiame jį savo gyvenimo pagrindu, gyvybinių jėgų šaltiniu. Ką, jeigu juo naudojamės, norėdamos rytą atsikelti iš lovos, kur nors pakliūti, kuo nors tapti savo pačių akyse? O juk tokie spąstai tyko kiekvienos iš mūsų.

Idalgas šioje istorijoje įkūnija tokį dvasinį moters aspektą, kuris, kasdieniškai tariant, ėmė ir sugedo. Jis virto parsidavėliu, pradėjo pelnytis iš fabrikų, gaminančių nuodus, ir dabar yra vienaip ar kitaip susijęs su nesveiku gyvenimu. Jis panašus į karalių, valdantį

tyčia sukelto bado dėka. Jis anaiptol nėra išmintingas ir tikrai negalėtų būti mylimas moters, kuriai privalėtų tarnauti.

Moteriai labai pravartu turėti savo dvasioje atsidavusį *animus* — stiprų, toliaregį, puikiai jaučiantį tiek požeminio, tiek išorinio pasaulio sroves bei virpesius, gebantį nuspėti, kas bus toliau, ir apibendrinus visuose pasauliuose sukauptą patirtį kurti įstatymus bei vykdyti teisingumą. Bet tas, kurį matome šioje istorijoje, yra tikras netikša. *Animus*, kurį čia įkūnija turtuolis idalgas, moters psichikoje turėtų atlikti karaliaus arba globėjo vaidmenį: jo paskirtis — padėti jai išnaudoti visas savo galimybes ir pasiekti norimų tikslų, išreikšti ir įkūnyti tas idėjas, kurios artimos jos širdžiai, nustatyti visų reiškinių teisingumą bei tarpusavio darną, rūpintis ginkluote ir pavojaus atveju kurti strategiją bei padėti jai suvienyti visas dvasines jos teritorijas.

Bet jeigu, kaip šioje istorijoje, *animus* pats ima kelti jai grėsmę, moteris daugiau nebepasitiki savo pačios sprendimais. Kai vienpusiškas jos *animus* vis labiau ir labiau klimpsta — apsimetinėja, vagia, meluoja ir šmeižia moterį, — vanduo upėje liaujasi buvęs gyvybės šaltiniu ir ima kelti ne mažesnę grėsmę nei samdytas žudikas. Netrukus visame krašte ima siautėti badas, o upė plukdo nuodus.

Lotyniškai veiksmažodį „kurti" atitinka žodis *creare*[16], be kita ko, reiškiantis dar ir 'gaminti, gimdyti (naują gyvybę), užpildyti anksčiau buvusią tuštumą'. Gerdamos vandenį iš užterštos upės, sukeliame vidinio, vadinasi, — ir išorinio gyvenimo sąstingį. Legendoje užnuodytas upės vanduo sukelia vaikų apsigimimus, o juk vaikai — tai naujų idėjų bei idealų simbolis. Vaikai įkūnija mūsų gebėjimą užpildyti anksčiau žiojėjusią tuštumą. Nesunkiai prisimename, kad šitaip savo viltis ir galimybes žalojame tada, kai pačios pradedame abejoti savo sugebėjimais, o ypač — savo teise mąstyti, veikti ar net būti.

Talentingos moterys, netgi atgaivinusios savo kūrybos versmes, netgi savo rankų, savo plunksnų, savo kūnų dėka vieną po kito dovanodamos mums šedevrus, niekaip nesiliauja abejojusios, ar jos yra *tikros* rašytojos, dailininkės, aktorės, galų gale — asmenybės.

Žinoma, kad yra, nors ir kaip save pjautų amžinais svarstymais ir dvejojimais, nuo ko priklauso tas „tikrumas". Valstietė yra tikra valstietė tuomet, kai apmetusi žvilgsniu savo laukus, planuoja, ką sėti ir sodinti pavasarį. Bėgikė yra tikra bėgikė tuomet, kai atsiplėšia nuo starto linijos, gėlė yra tikra dar tuomet, kai tebeglūdi motininiame stiebe, o medis – dar tada, kai sėklelės pavidalu bręsta kankorėžyje. Senas medis – tai tikrų tikriausia gyva būtybė. Tikra yra viskas, kas gyva.

Skirtingų moterų *animus* raida gali smarkiai skirtis. Juk tai nėra tobulos formos būtybė, išbaigtu pavidalu jau ir išsprūstanti iš dieviškųjų įsčių. Žinoma, kai kurie bruožai ar savybės greičiausiai yra jam įgimti, bet jis vis tiek dar turi „užaugti", mokytis ir lavintis. *Animus* turėtų būti galinga ir betarpiška jėga. Tačiau jei kuri nors iš nesuskaičiuojamos daugybės visuomeninių ar vidinių, dvasinių jėgų kaip nors pažeidžia besiformuojantį *animus*, tuomet tarp vidinio mūsų dvasios pasaulio ir išorinio – balto popieriaus lapo, švarios drobės, tuščios šokių aikštelės, tarybos posėdžio ar susirinkimo – įsiskverbia kažkoks vangus, niekšingas padaras arba pusgyvė būtybė, kartais vadinama „nešališka laikysena". Ir štai šis „padaras" – paprastai gana įtarus, nesuprastas ar neįvertintas – užkemša upę, užteršia mintis, apvelia plunksną ir teptuką, neribotam laikui sukausto sąnarius, sudžiovina šviežias idėjas, šitokiu būdu versdamas mus kentėti.

Čia susiduriame su keistu dvasiniu reiškiniu: jei moters *animus* pažeistas, negatyvus ir išsigimęs, tai bet kokie jos mėginimai kurti tarsi nuspaudžia jungiklį – jis iškart ją puola. Vos ji paima į rankas plunksną – fabrikas ant kranto pradeda vemti į upę nuodus. Ji nori eiti mokytis ar užsirašyti į kursus, tačiau dusdama sustoja pusiaukelėje, nes stokoja vidinio peno bei paramos. Moteris bando veržtis pirmyn, bet kaskart vis tarsi atsimuša į sieną. Taip ir gausėja nebaigtų rankdarbių, neįveistų gėlynų, suplanuotų, bet neįgyvendintų kelionių, neparašytų ir neišsiųstų meilės laiškelių, neišmoktų užsienio kalbų, užmestų muzikos pamokų, audimo staklėse karančių ir nežinia ko laukiančių ataudų...

Visa tai – iškraipyto gyvenimo formos. Tai apnuodyti *La Llorona* vaikai. Ir visa tai metama atgal į upę, į tuos pačius užterštus

vandenis, kurie pirmiausia ir kalti dėl jų išsigimimo. Geriausia, ko dar galima būtų tikėtis susiklosčius palankiausioms archetipinėms aplinkybėms, yra tai, kad kurį laiką paburbuliavę jie nelyginant feniksas iš pelenų atgims nauju pavidalu. Bet kadangi šiuo atveju *animus* yra netikęs, tai pakenkta ir moters gebėjimui skirti vienokį impulsą nuo kitokio, nekalbant jau apie galimybę išreikšti arba įgyvendinti savo idėjas išoriniame pasaulyje. O kai upė šitokia perpildyta įvairiausių kompleksų atmatų, joks naujo gyvenimo daigas negali iš jos atsirasti.

Taigi mūsų laukia pati sunkiausia dalis: teks įsibridus raustis purve, kol surasime po juo slypinčias neįkainojamas brangenybes. Lygiai kaip *La Llorona* turėsime grabalioti upės dugną, ieškodamos nugrimzdusio savo sielos gyvenimo ir kūrybos galimybių. Ir dar vienas, ne lengvesnis dalykas: reikės išvalyti, išgryninti upės vandenį, kad *La Llorona* galėtų pamatyti savo vaikus, o drauge su ja ir mes atrastume jų sielas ir vėl atgautume dvasios ramybę ir galimybę kurti.

Visuomenė, turinti milžiniškų galių nuvertinti moters prigimtį ir iš nė iš tolo nesuvokianti vyriškojo prado – tarpininko ir „tiltų statytojo“ – vaidmens[17], dar labiau padidina „fabrikų“ ir teršalų daromą žalą. Visuomenė neretai sugeba moters *animus* laikyti tremtyje, tolydžio kaišiodama jai panosėn vieną iš tų beviltiškų ir beprasmiškų klausimų, kuriuos kompleksai nuduoda esant labai svarbius bei esminius ir kuriuos išgirdusios moterys dažniausiai supanikuoja: „Bet ar tu esi *tikra* rašytoja [menininkė, motina, duktė, sesuo, žmona, meilužė, darbuotoja, šokėja, asmenybė]?“ „Ar tu *tikrai* talentinga [gabi, ko nors verta]?“ „Ar tu *tikrai* gali pasakyti ką nors vertinga [kas apšviestų, padėtų žmonijai, įgalintų surasti vaistus nuo juodligės ir pan.]?“

Nenuostabu, kad kai moters *animus* užsiima dvasinių nuodų gamyba, moters produktyvumas krinta, jos pasitikėjimas savimi mažėja ir kūrybinė energija atitinkamai senka. Šitokioje padėtyje atsidūrusios moterys dažniausiai guodžiasi „nerandančios išeities“ iš vadinamojo kūrybinio sąstingio ir netgi nesuprantančios, kodėl taip yra. Jos sakosi esančios „beviltiškai pavargusios“, „išsunktos“,

niekaip neįstengiančios „pajudėti iš vietos“, nes joms atrodo, lyg kažkas jas „laiko supančiojęs“, – tuo tarpu jų *animus* baigia išsiurbti iš upės paskutinius deguonies likučius.

Kaip atgaivinti upę

Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimties dėka mūsų Likimas, tarpusavio santykiai, meilė, kūryba ir visa kita juda ir pulsuoja galingu laukiniu ritmu, maždaug šitokia seka: gimimas, augimas, galia, nykimas, mirtis, inkubacija, gimimas ir t. t. Idėjų, minčių, jausmų stoka arba netektis – tai pakenktos, pažeistos tėkmės rezultatas. Štai kaip galima atgaivinti upę.

Užsitikrinkite palaikymą, prieš pradėdamos kuopti užterštą vagą. Akivaizdus pavojingų teršalų buvimo upėje požymis – kai moteris nemoka priimti nuoširdžių pagyrimų, skirtų jos kūrybai. Galbūt tarša dar visai nežymi – tokiu atveju, išgirdusi komplimentą, ji tik atsainiai tarsteli: „Ak, koks jūs malonus, kad taip gražiai mane vertinate!“ O jeigu upė jau smarkiai užteršta, tuomet jos kūrinį pagyręs asmuo gali išgirsti: „Ak, ta seniena!“ arba „Ką jūs, gal jums protas pasimaišė?!“ Arba tarsi gindamasi ji staiga pareikš: „Žinoma, aš labai talentinga, negi jūs anksčiau nepastebėjote?“ Visa tai – pažeisto *animus* ženklai. Visa, kas gera, patenka į moters vidų, bet čia tučtuojau užnuodijama.

Norėdama užkirsti kelią šiam reiškiniui, moteris turi sąmoningai mokytis priimti komplimentą (nors iš pradžių ir gali atrodyti, tarsi ji stveria pagyrimą lyg išbadėjęs žvėris, šįsyk nusprendusi jį pasilikti sau), gardžiuotis juo, mėgautis ir vyti šalin pikčiurną *animus*, kuris taip ir taikosi komplimento autoriui pasakyti: „A, jums tik taip atrodo, nes jūs nė neįsivaizduojate, kiek klaidų ji pridarė, jūs neturite žalio supratimo, kokia ji netikša... ir taip toliau“.

Negatyvius kompleksus labiausiai vilioja pačios gaiviausios idėjos, revoliucingiausi ir drąsiausi sumanymai, vešliausios kūrybos formos. Todėl kito kelio nėra: mums teks pasišaukti pagalbon tyresnį, nesugadintą *animus*, o senąjį išgrūsti į pensiją ir uždaryti į giliausią dvasios archyvą, kur saugomi visokie subliūškę impulsai

ir sulankstyti katalizatoriai. Ten, užuot buvęs aktyvus veiksnys, jis taps apdulkėjusiu artefaktu.

Reaguokite – tiktai taip galima išvalyti upę. Vilkai gyvena kaip reta kūrybingai. Jie kasdien daro dešimtis įvairiausių sprendimų, renkasi kelią, vertina atstumus, susikaupę seka grobį, bando numatyti savo galimybes, o pasitaikius progai, galingai ir drąsiai veržiasi į tikslą. Įstabus jų gebėjimas aptikti paslėptus dalykus, įgyvendinti savo sumanymus, susitelkti į norimą rezultatą ir ryžtingai veikti, kad jį pasiektų, – tai būtent tos savybės, kurių mums reikia, kad įgyvendintume kūrybinius savo sumanymus.

Kad galėtume kurti, privalome išmokti jautriai reaguoti. Kūryba kaip tik ir yra sugebėjimas reaguoti į viską, kas vyksta aplinkui, rinktis iš šimtų mums kylančių minčių, jausmų, veiksmų ir reakcijų galimybių ir sudėlioti visa tai į nepakartojamą atsaką, išraišką ar žinią, nestokojančią svarbos, aistros bei prasmės. Šiuo požiūriu kūrybinės aplinkos praradimas reiškia, kad nebeturime jokio pasirinkimo, stokojame jausmų ir minčių arba esame priverstos juos užgniaužti ar cenzūruoti, negalime veikti, kalbėti, daryti, būti.

Būkite laukinė – šitaip išvalysite upę. Juk pirmykščiu savo pavidalu upė nebūna užteršta; tai mes tuo pasirūpiname. Upė neišdžiūva – mes ją užtvenkiame. Jei norime leisti jai laisvai tekėti, pirmiausia turime nebevaržyti sąvokų ir sampratų lygmeniu vykstančio savo gyvenimo, atpalaiduoti jį, paleisti laisvėn – tegu plaukia kur nori ir neša ką nori, iš anksto nieko necenzūruoti ir neriboti. Toks ir yra kūrybinis gyvenimas. Jis sudarytas iš dieviškų paradoksų. Tai absoliučiai paslaptingas, nematomas vidinis procesas. Tam, kad galėtume kurti, gali tekti savo noru apsikvailinti, atsisėsti į sostą ant asilo kupros ir imti spjaudytis rubinais. Tik tuomet upės vandenys vėl pradės laisvai srūti, o mes galėsime įsibristi į jos tėkmę ir išskleidusios sterblę bei marškinius pasisemti tiek, kiek tik įstengiame panešti.

Pradėkite; tai vienintelis būdas išvalyti užterštą upę. O jei baisiai bijote, jei drebate, kad jums nepavyks, aš sakau: pradėkite tučtuojau, klyskite, susimaukite, jei kitaip neišeina, paskui su-

siimkite ir vėl pradėkite iš naujo. O jei ir vėl susimausite – ką gi! Nieko nepadarysi, pradėkite dar kartą. Juk labiausiai mums trukdo ne pati nesėkmė – mus stabdo ir pančioja nenoras daug kartų pradėti iš naujo. Jūs bijote – na, ir kas? Jeigu baiminatės, kad kas nors šoks iš pasalų ir jums įkąs, tuomet dėl Dievo, greičiau tos baimės ir atsikratykite! Tegul jūsų baimė šoka ant jūsų ir įkanda, kad galėtumėte su ja susidoroti ir žengti toliau. Tai jau bus praeity, ir baimė praeis. Šiuo atveju geriausia – susidurti su ja akis į akį, pajusti ją, išgyventi ir įveikti, o ne amžinai naudotis kaip dingstimi atidėti upės valymą.

Tausokite savo laiką – tai būdas apsisaugoti nuo teršėjų. Pažįstu vieną netoliese Uoliniuose kalnuose gyvenančią pašėlusią menininkę, kuri, kai būna nusiteikusi tapyti arba nugrimzti į apmąstymus, skersai į savo namus vedantį keliuką nutiesia grandinę su tokiu užrašu: „Šiandien aš dirbu ir svečių nepriimu. Žinau, pamanysite, kad jūsų tai neliečia, nes esate mano bankininkas, agentas arba geriausia draugė. Bet jūs klystate!“

O kita mano pažįstama skulptorė panašiais atvejais ant vartų užsikabina tokį perspėjimą: „Netrukdyti – nebent jei būčiau laimėjusi loterijoje arba ant senojo Taoso plento kam nors pasirodė Jėzus!“ Kaip matote, sveikas ir visavertis *animus* puikiai sugeba apsibrėžti ribas!

Nepasiduokite. Kaip ir ateityje užkirsti kelią teršimui? Ogi nesileisti niekieno išmušamoms iš vėžių: treniruoti ir lavinti naująjį gerai integruotą *animus*, toliau verpti savo sielos giją, kurti sielai sparnus, rasti laiko menui, savo dvasiai lopyti ir siūti, nesvarbu, ar jaučiamės stiprios ir tam pasirengusios, ar ne. Prireikus net ir prisiriškime prie stiebo, kėdės, rašomojo stalo, medžio ar kaktuso – savo kūrybos vietos. Ypač svarbu, nors dažnai nelengva, skirti tam pakankamai laiko, nebandyti išsisukti nuo sudėtingų užduočių, būtinų siekiant meistriškumo. Tikras kūrybinis gyvenimas liepsnoja daugeliu pavidalų.

Pakeliui išdygstančius negatyvius kompleksus galima įveikti arba transformuoti (pastarąją kelio dalį jūsų kelrodis bus jūsų sapnai), sykį ir visiems laikams ryžtingai treptelėjus ir pareiškus:

„Mano kūryba man daug brangesnė nei parama savo pačios engėjams!“ Jeigu pamėgintume skriausti savo vaikus, mumis užsiimtų Vaiko teisių apsaugos tarnyba. Jei sumanytume kankinti naminius gyvūnėlius, pakliūtume Gyvūnų globos draugijos akiratin. Bet nėra jokios Kūrybos apsaugos ar dvasinės policijos, kuri kontroliuotų, ar nemariname badu savo sielų. Tuo turime rūpintis tik mes pačios. Mes vienintelės tegalime prižiūrėti savo sielą ir didvyriškąjį savo *animus*. Žiauru iš nežmoniška vos sykį per savaitę, per mėnesį ar net tik kartą per metus duoti jiems po gurkšnelį gaivaus vandens. Juk kiekvienas iš jų turi savą paros ritmą. Mes ir mūsų meistriškumo vanduo reikalingi jiems kasdien.

Ginkite savo kūrybinį gyvenimą. Norėdamos išvengti *hambre del alma*, sielos bado, turite drąsiai įvardyti problemą, kokia ji bebūtų, ir imtis ją spręsti. Lavinkitės kiekvieną dieną. Ir dar: neleiskite jokiai minčiai, jokiam vyrui ar moteriai, jokiam draugui ar sutuoktiniui, nei religijai, nei darbui, nei jokiam niurgzliam balsui priversti jus badauti. Prireikus nevenkite ir dantų iššiepti.

Raskite sau tinkamą užsiėmimą. Įsirenkite šilumos ir žinių pastogę. Sutelkite joje visas išsklaidytas savo jėgas bei energiją. Atkakliai stenkitės išlaikyti pusiausvyrą tarp nuobodžių pareigų vykdymo ir savo kūrybinių polinkių. Rūpinkitės savo siela. Siekite iš tiesų turiningo kūrybinio gyvenimo. Neleiskite nei savo pačios kompleksams, nei visuomenei, nei visokioms intelektualinėms atplaišoms ar kokiems nors plačiagerkliams aristokratams, pedagogams ar politikams jį iš jūsų grobti.

Ruoškite peną kūrybai. Nors sielai daug kas naudinga ir pravartu, daugumą dalykų galima suskirstyti į keturias pagrindines Laukinės Moters „maistingų medžiagų“ grupes: laikas, bendrumo pojūtis, aistra ir nepriklausomybė. Sekite, kad nei vienos iš jų nepritrūktų. Tuomet upė visuomet bus švari.

Išvalyta upė vėl ima laisvai ir nevaržomai tekėti; moters kūrybos produktyvumas išauga, o paskui jau auga ir krinta pagal savo natūralius pakilimo ir nuosmukio ciklus. Niekas per ilgai nedingsta ir neužsiteršia. Jei ir pasitaiko kokių gamtinių teršalų, jie greitai ir efektyviai išvalomi. Upė vėl tampa mūsų kūrybos versme, į kurią

galime be baimės įbristi, iš kurios galime drąsiai gerti ir greta kurios įstengiame apmaldyti išsikankinusią *La Llorona,* pagydyti jos vaikus ir grąžinti juos motinai. Galime sustabdyti pražūtingus gamybos procesus fabrike, įkurdinti ten naują *animus*. Ten, prie upės, nuo šiol galime gyventi taip, kaip norime ir kaip mums patinka, laikydamos ant rankų daugybę savo vaikų ir rodydamos jiems jų atspindį tyrame, skaidriame vandenyje.

Aiškus tikslas ir svajonių fabrikas

Šiaurės Amerikoje geriausiai žinoma Hanso Christiano Anderseno sukurtoji „Mergaitės su degtukais" versija. Šios pasakos esmė – parodyti, ką reiškia ir kokias pasekmes sukelia maisto ir dėmesio trūkumas. Tai labai sena pasaka, įvairiausiais variantais sekama visame pasaulyje; kartais joje pasakojama apie anglininką, kuris paskutinę saujelę anglių sudegina, norėdamas pasišildyti ir pasvajoti apie seniai prabėgusius laikus. Kai kuriuose variantuose degtukus pakeičia kitoks simbolis, kaip antai pasakoje „Mažasis gėlių pardavėjas", kurioje nelaimingas jaunuolis, žvelgdamas į paskutinių savo žiedų viduriukus, atsisveikina su gyvenimu.

Nors iš pažiūros šios istorijos kai kam gali pasirodyti pernelyg „ašaringos" (jos tikrai nestokoja saldaus sentimentalumo), vis dėlto būtų nedovanotina klaida pernelyg atsainiai numoti į jas ranka. Juk iš esmės tai pasakojimai apie dvasią, taip pražūtingai užburtą ar apkerėtą, kad tikra, pulsuojanti ir virpanti gyvybė „užgęsta" joje it degtukas.[18]

Toliau pateikiamą „Mergaitės su degtukais" versiją paveldėjau iš savo tetos Katerinos, į Ameriką atvykusios po Antrojo pasaulinio karo. Kol vyko karas, jos neturtingą vengrų valstiečių kaimą tris sykius buvo užgrobusios ir nusiaubusios trys skirtingos svetimos kariuomenės. Tad pradėdama sekti šią pasaką, ji visuomet pirmiausia pasakydavo, kad sunkiais laikais gražios svajonės esančios nieko nevertos: sunkiais laikais ir svajonės turinčios būti kietos, tvirtos, tikros – tokios, kad gerai pasistengę ir gausiai gerdami pieną į Švenčiausiosios Mergelės sveikatą, galėtume jas įgyvendinti.

Mergaitė su degtukais

BUVO KARTĄ MAŽA MERGAITĖ, našlaitė, neturėjo ji nei tėvo, nei motinos ir gyveno gūdžioje girioje. Pagiryje buvo kaimelis, kur mergaitė įsigudrino pirkti degtukus po pusę grašio, o mieste, gatvėje, parduodavo juos po grašį. Jei pasisekdavo parduoti daug degtukų, ji galėdavo nusipirkti kriaukšlelę duonos, tada grįždavo į savo trobelę girios glūdumoje ir užmigdavo, apsivilkusi visais rūbais, kokius tik turėjo.

Bet atėjo žiema, paspaudė baisūs šalčiai. Mergaitė neturėjo batų, o jos paltukas buvo toks sudriskęs, kad švietėsi kiaurai. Jos kojos jau buvo visai pamėlusios, pirštai – kone balti, nosies galiukas bei rankos – irgi. Slankiodama po gatves, ji vos girdimai maldavo praeivių nupirkti iš jos bent kelis degtukus. Bet žmonės tiktai skubėjo pro šalį ir nekreipė į ją jokio dėmesio.

Sykį vakare ji susmuko ant žemės ir tarė sau: „Aš gi turiu degtukų! Susikursiu ugnelę ir pasišildysiu". Tačiau nebuvo iš kur gauti nei skiedrų, nei malkų. Tada ji bent jau nusprendė įžiebti kelis degtukus.

Šitaip sėdėdama, ištiesusi priešais save kojas, ji įbrėžė pirmąjį degtuką. Vos jam užsiliepsnojus, mergaitei pasirodė, kad speigas ir sniegas akimirksniu išnyko. Vietoj vėjo pustomų snaigių jai prieš akis išniro didelis, gražus kambarys su tamsiai žalia kokline krosnimi dailiomis kalinėtos geležies durelėmis. Krosnis plieskė tokiu karščiu, kad net oras aplinkui virpėjo. Mergaitė susirangė prie įkaitusios krosnies ir pasijuto lyg rojuje.

Bet staiga krosnis pranyko, ir ji pasijuto vėl besėdinti sniege taip baisiai drebėdama iš šalčio, kad net dantys kaleno. Tada ji įžiebė dar vieną degtuką, jo liepsnelė apšvietė gretimo namo sieną, ir mergaitei pasirodė, kad mato per ją kiaurai. Kambaryje anapus sienos stovėjo baltutėlaite staltiese apdengtas stalas, nustatytas švytinčio porceliano indais, o viename dubenyje garavo ką tik iškepta žąsis. Mergaitė jau buvo besiekianti paragauti šito skanėsto, tačiau staiga regėjimas pradingo.

Ji vėl sėdėjo sniege. Bet kelių ir lūpų jai jau nebegėlė, šaltis dabar jau žnaibė ir degino tiktai liemenį ir rankas. Ji įžiebė trečią degtuką.

Jo šviesoje mergaitė išvydo nuostabią Kalėdų eglutę, dailiai papuoštą baltomis žvakutėmis su nėrinių raukinukais aplinkui ir spindinčiais stikliniais žaisliukais. Eglutė visa mirgėjo tūkstančių tūkstančiais mažų žiburėlių, bet mergaitė nelabai suprato, kas tai.

Ji užvertė galvą aukštyn, bet eglė atrodė tokia aukšta ir šakota, kad praaugo lubas ir pasiekė net dangų, o mirgantys žiburėliai jos šakose pavirto spindinčiomis žvaigždėmis danguje. Mergaitė žiūrėjo į jas, žiūrėjo... Staiga viena žvaigždė švystelėjo ir nukrito. Mergaitė prisiminė motiną sakius, kad kai nukrinta žvaigždė, kieno nors siela nueina į dangų.

Staiga iš kažkur atsirado mergaitės senelė – tokia jauki ir šilta, ir mergaitė taip apsidžiaugė ją pamačiusi! Senelė nusijuosė prijuostę ir apgaubė ja mergaitei petukus, paskui apkabino ją abiem rankom, priglaudė prie savęs, ir mergaitė pasijuto be galo laiminga ir patenkinta.

Bet ir senelė pradėjo nykti... Mergaitė paskubom brėžė degtukus vieną po kito, kad tik senelė neišnyktų, kad dar pabūtų su ja... Brėžė ir brėžė degtukus, kad tik sulaikytų senelę... Dar vieną degtuką, dar vieną ir dar... Paskui jodvi su senele drauge ėmė kilti į dangų. Tenai nebuvo nei šalčio, nei alkio, nei skausmo. O rytą žmonės rado mergaitę gatvėje, tarpusienyje tarp namų, sustingusią ir nebegyvą.

Kūrybinės vaizduotės suvaržymai

Šią mergaitę supa žmonės, kuriems ji nėmaž nerūpi. Jei ir jūs pakliuvote į panašią situaciją, vaduokitės iš jos kuo greičiau. Mergaitė pateko į tokią aplinką, kurioje tai, ką ji turi, – mažytės liepsnelės ant pagaliukų, bet kokio kūrybingumo užuomazgos, – visiškai

nevertinama. Jei ir jus ištiko panaši lemtis, apsigręžkite ir drožkite sau. Mergaitė atsidūrė tokioje dvasinėje padėtyje, kurioje jai beveik nėra galimybės rinktis. Ji susitaikė su šitokia savo „vieta" gyvenime. Jei panašiai nutiko ir jums, jokiu būdu nesitaikykite – spardykitės, stumdykitės, bet veržkitės lauk. Juk į kampą įsprausta Laukinė Moteris niekada nepasiduoda: ji puola, ji kaunasi nagais ir dantimis, bet būtinai veržiasi į laisvę.

Ką gi daryti mažajai degtukų pardavėjai? Jei ji tebeturėtų nepažeistus instinktus, galėtų rinktis iš daugybės išeičių: bėgti į kitą miestą, prisiglausti kokiam nors furgone, įlįsti į kieno nors anglių rūsį. Laukinė Moteris žinotų, ką daryti toliau. Tačiau mergaitė su degtukais jau visiškai pamiršo Laukinę Moterį. Mažoji laukinė mergytė mirtinai sušalo; iš jos beliko tik užguita nelaiminga būtybė, kuri slankioja tarsi sapne.

Tam, kad mūsų kūrybos upė galėtų nevaržomai tekėti, reikia, kad gyventume apsuptos tikrų gyvų žmonių, kurie mus sušildytų, paremtų ir palaikytų mūsų kūrybinį pradą. Antraip mes sušalsime. Mums reikalinga parama – tai ištisas choras vidinių ir išorinių balsų, kuriems ne tas pats, kaip moteris jaučiasi, kurie stengiasi ją padrąsinti, o prireikus – ir paguosti. Nesu tikra, kiek draugų būtina turėti, bet mažiausiai – vieną arba du, kurie manytų, kad jūsų talentas, koks jis bebūtų, – tai tikra *pan de cielo*, dangiškoji duona. Kiekviena moteris nusipelno ditirambų.

Kai moterys atsiduria speige, jos dažniau būna linkusios svajoti ir fantazuoti, o ne ryžtingai veikti. Šitokio pobūdžio fantazijos veikia moterį nelyginant nuskausminamieji vaistai. Pažįstu nemažai moterų, turinčių nuostabų balsą. Arba tokių, kurios iš prigimties apdovanotos pasakotojos talentu: beveik viskas, kas eina iš jų lūpų, yra dailu, gyva ir įtaigu. Bet jos gyvena atsiskyrusios nuo pasaulio, vienišos ir nuskriaustos. Dažniausiai jos labai drovios, nors tai tėra silpno, išbadėjusio *animus* priedanga. Joms sunkiai sekasi sulaukti pripažinimo ir paramos tiek savo viduje, tiek ir išorėje – iš draugų, artimųjų, bendruomenės.

Kad netaptume panašios į mergaitę su degtukais, reikia gerai įsisąmoninti vieną svarbų dalyką. Visi, kam nerūpi nei mūsų kū-

ryba, nei gyvenimas, yra neverti, kad jiems švaistytume savo laiką. Tai žiauru, bet teisinga. Antraip teks imti į rankas degtukus ir apsivilkus vėjo perpučiamais drabužėliais gyventi varganą gyvenimą, kuris pamažu negyvai sušaldys visas mūsų mintis, lūkesčius, gabumus, rašinius, kūrinius, ketinimus ir šokius.

Mažoji mergaitė pasakoje turėtų labiausiai stengtis kaip nors sušilti. Bet ji kažkodėl to nedaro. Priešingai – ji netgi bando parduoti degtukus, savo šilumos šaltinį. Šitokios pastangos neatneša moteriai nei šilumos, nei turto, nei išminties; ji tiesiog atsiduria aklavietėje.

Šiluma – paslaptingas dalykas. Ji gali pagydyti ir atgaivinti. Ji atpalaiduoja įtampą, sustiprina tėkmę ir slėpiningą troškimą *būti,* suteikia sparnus mergiškam šviežių idėjų polėkiui. Kokia ta šiluma bebūtų, iš kur ji besklistų, ji visuomet mus traukia artyn.

Mergaitę su degtukais supa priešiška ir nepalanki aplinka. Čia nėra šilumos, nėra pakurų, nėra malkų. Ką mes darytume, atsidūrusios jos vietoje? Pirmiausia, nereikėtų atsiduoti fantazijoms, kurias mergaitė vieną po kitos kuria, brėždama degtukus. Fantazijos būna trejopos. Pirmoji rūšis – kai svajojame vien savo malonumui; tai tarsi savotiški ledai, desertas protui. Antroji rūšis – kryptingas įsivaizdavimas. Tai panašu į planų kūrimą, toks fantazavimas – tarsi pereinamoji pakopa prieš imantis aktyvios veiklos. Šitoks vaizduotės darbas – tai pirmas žingsnis, vedantis į bet kokią sėkmę: psichologinę, dvasinę, finansinę ar kūrybinę. Bet yra dar ir trečia fantazijų rūšis, užkertanti kelią bet kokiam žengimui į priekį. Šitoks fantazavimas kritiniu atveju trukdo mums imtis reikalingų veiksmų.

Deja, būtent šitokiomis fantazijomis guodžiasi mergaitė su degtukais. Jos kuriami regėjimai neturi nieko bendro su tikrove. Jie paprasčiausiai rodo, kad mergaitė apimta bejėgiškumo, kad jai regisi pernelyg sunku ieškoti išeities, todėl ji ir atsiduoda tuščiam fantazavimui. Kartais fantazijas kuria pati moteris, kartais jų šaltinis – alkoholis ar narkotikai, arba jų nebuvimas. Kartais jas atneša „žolės“ dūmas arba daugybė beveidžių kambarių, kuriuose tėra tik lova su kokiu nors nepažįstamuoju. Šitaip gyvenančios

moterys yra tarsi mažos mergaitės su degtukais, kurios kas vakarą atsiduoda bergždžioms ir nevaisingoms fantazijoms, o dienai išaušus pabunda mirtinai sušalusios. Yra daugybė būdų išleisti iš akių svarbiausią savo tikslą, pamiršti, ko iš tiesų norėjai.

Tad kaipgi išsivaduoti iš tokios padėties, kaip atkurti savigarbą ir pagarbą savo sielai? Turime surasti šį bei tą visiškai nepanašų į tai, ką turi mergaitė su degtukais. Savo idėjas bei sumanymus reikia perkelti į tokią aplinką, kur jos bus branginamos ir reikalingos. Tai milžiniškas žingsnis svarbiausio tikslo link – paramos paieškos. Tiktai labai nedaugelis iš mūsų gali kurti visiškai vienos, niekieno nepalaikomos. Kitoms reikia visų angelo sargo plunksnų, kokias tik galima rasti.

Daugeliui žmonių nuolatos kyla šaunių sumanymų. Štai imsiu ir nudažysiu sieną tokia spalva, kokia man patinka. Sukursiu tokį projektą, kuriame galės dalyvauti visi miestelio gyventojai. O kodėl man pačiai nepasigaminus vonios plytelių; jeigu gerai pavyks, paskui dalį jų galėsiu parduoti! Štai grįšiu ir baigsiu mokslus; parduosiu namą ir iškeliausiu pasižiūrėti pasaulio; pagimdysiu vaiką; mesiu šitą užsiėmimą ir imsiuosi ko nors naujo; eisiu savo keliu; ištaisysiu tai, ką padariau; atitaisysiu vienokią ar kitokią skriaudą arba neteisybę; apginsiu silpnuosius.

Visiems šiems sumanymams įgyvendinti reikia paramos. Būtina, kad mus palaikytų *šilti* žmonės. O mergaitė su degtukais yra visiškai palūžusi. Kaip toje senoje dainoje, ji taip ilgai sėdėjo dugne, kad visa kita jai atrodo viršūnė. Niekas negali gerai gyventi jos padėtyje. Visi mes, kaip medžiai ir gėlės, privalome turėti galimybę stiebtis į saulę. Bet pirmiausia toji saulė turi kur nors būti. Kad ją išvystume, reikia *judėti,* o ne bejėgiškai sėdėti vienoje vietoje. Reikia ko nors imtis, kad pakeistume esamą situaciją. Jei nieko nedarysime, teks vėl sliūkinti gatvėn pardavinėti degtukų.

Pati geriausia saulutė pasaulyje – tai mus mylintys ir šiltai mūsų kūrybą palaikantys draugai. O jei moteris, tarsi mažoji degtukų pardavėja pasakoje, neturi nei vieno draugo, ją stingdo nerimas, o kartais apima ir pyktis bei neviltis. Net ir turimi mūsų draugai

ne visuomet būna kaip saulė. Kartais jie tiktai guodžia moterį, užuot atvėrę jai akis ir pranešę apie vis blogėjančią situaciją. Jų teikiama paguoda iš esmės skiriasi nuo mums reikalingos paramos. Tikra parama skatina mus žengti į priekį ir teikia jėgų. Tai tarsi savotiški dvasiniai sveikuolių dribsniai pusryčiams.

Skirtumą tarp paguodos ir paramos galima nusakyti taip: jeigu jūsų kambarinė gėlė vysta, nes laikote ją tamsioje spintoje, o jūs tiktai guodžiate ją meiliais žodžiais – tai paguoda. O jei ištraukiate ją iš spintos, perkeliate arčiau lango, į saulę, palaistote ir tik tada pakalbinate – tai parama.

Sušalusi, niekur paramos nerandanti moteris dažnai būna linkusi be paliovos svaičioti ir kurti „ak, jeigu..." tipo svajones. Bet net ir būdama tokioje nepavydėtinoje situacijoje, *ypač* tokioje nepavydėtinoje situacijoje, ji turėtų mesti šalin visokias paguodą teikiančias fantazijas, nes jos tai jau tikrai ją pribaigs. Jūs juk puikiai žinote, kaip prasideda mirtinai pavojingi paklydimai: „Vieną gražią dieną..." – arba: „Ak, jei tik turėčiau..." – arba: „Jis tikrai pasikeis..." – arba: „Ak, jei tik įstengčiau susitvardyti... kai tik būsiu tam pasirengusi, kai turėsiu pakankamai to, ano ar šito, kai vaikai užaugs, kai pasijusiu saugesnė, kai susirasiu ką nors kitą, kai tiktai aš..." – ir taip toliau be galo.

Mažoji mergaitė su degtukais teturi vidinę senelę, kuri, užuot ją supurčiusi ir riktelėjusi: „Pabusk! Kelkis! Bet kokia kaina ieškok šilumos!" – nuskraidina ją drauge su savim į fantazijų pasaulį, „į dangų". Bet vargu ar tai tinkama išeitis Laukinei Moteriai, į bėdą pakliuvusiam laukiniam vaikui arba mergaitei su degtukais. Šių guodžiančių fantazijų neverta kurstyti. Jos tiktai nuvilioja į šalį ir atitraukia nuo išties reikalingų darbų.

Matome, kad mergaitė pasakoje mėgina uždarbiauti prekiaudama, bet tas jos „verslas" neprotingas, nes ji bando parduoti degtukus – vienintelį savo turimą šilumos šaltinį. Moterys, netekusios savo laukinės motinos paramos ir meilės, išoriniame pasaulyje gyvena taip, tarsi būtų priverstos laikytis bado dietos. Jų ego tik vargais negalais manosi, rankiodamas menkučius išorinio peno trupinėlius, ir kas vakarą vis iš naujo sugrįžta ten, nuo ko ir pradėjo. Tada pagaliau nusikamavusi moteris užmiega.

Atsibudusi ji nepajėgia pradėti kitokio gyvenimo, turinčio ateitį, nes apgailėtina jos dabartis laiko ją už pakarpos tarsi kablys, nuo kurio ji neįstengia nusikabinti. Iniciacijų metu, kai tenka nemažai laiko praleisti sunkiomis sąlygomis, tai tampa paties proceso dalimi, padedančia atsikratyti lengvabūdiškumo ir pernelyg didelio pasitenkinimo savimi. Kai šis iniciacijų etapas baigiasi, šviežiai „nušlifuota“ moteris įžengia į naują, brandesnį ir išmintingesnį dvasinį bei kūrybinį gyvenimą. Tačiau moterų, patekusių į tokią padėtį, kaip mergaitė su degtukais, iniciacija, galima sakyti, pasuko neteisinga linkme. Užuot sunkiomis sąlygomis praturtėjusios ir subrendusios, jos veikiau suluošinamos ir išsekinamos. Joms reikėtų susirasti visiškai kitą vietą, kitokią aplinką, sugebančią nukreipti jas kita linkme ir užtikrinti reikiamą paramą.

Įvairiais istoriniais laikotarpiais, ir ypač vyrų psichologijoje, gyvavo įsitikinimas, kad ligos, kančios ir tremtis yra būtinos sudėtinės iniciacijų proceso dalys, neretai turinčios gilią prasmę. Tačiau moterims netrūksta ir kitokių, papildomų iniciacijų archetipų, kylančių iš įgimtų dvasinių bei fiziologinių jų bruožų ir funkcijų: pirma – sugebėjimas gimdyti, antra – kraujo galia, trečia – sugebėjimas mylėti ir priimti paramą bei meilę. Gauti palaiminimą iš tų, į ką moteris žvelgia su pagarba bei susižavėjimu, būti vyresniųjų švelniai ir su pasiaukojimu mokomai bei palaikomai – visa tai taip pat yra intensyvios ir galingos iniciacijos su sava įtampa bei pakilimu.

Galima sakyti, kad mergaitė su degtukais buvo jau per plaukelį nuo pereinamosios pakopos – judesio arba veiksmo, kuris turėjo užbaigti iniciaciją, – bet taip ir liko be galo toli nuo jos. Nors varganame jos gyvenime buvo visko, ko reikia sukurti iniciacijų patirčiai, bet nei viduje, nei aplinkui neatsirado nieko, kas imtųsi vadovauti šitokiam dvasiniam procesui.

Dvasine prasme žiema turi vieną labai negatyvų aspektą: ji – lyg mirties pabučiavimas, šalčiu nudeginantis viską, ką bepaliestų. Šaltis reiškia bet kokių santykių ar prisirišimo pabaigą. Jei norite ką nors pribaigti, tiesiog padvelkite į jį šalčiu. Kai tik jausmai, mintys ir veiksmai atšąla, nebegali būti nė kalbos apie jokį artu-

mą. Norėdamos atsikratyti ko nors savyje ar išsiskirti su kuo nors išorėje, mes paliekame tą daiktą ar žmogų šalti, neįsileidžiame jų pro duris, nekreipiame į juos nė menkiausio dėmesio, stengiamės jų nepastebėti, net išsukame iš kelio, kad tik jų nepamatytume ar neišgirstume. Būtent tokia yra dvasinė mergaitės su degtukais būsena.

Mergaitė klajoja gatvėmis, maldaudama praeivių nupirkti iš jos bent kelis degtukus. Šioje scenoje matome vieną iš skaudžiausių poelgių, būdingų moterims su pažeistais instinktais: ji pusvelčiui siūlo šviesą. Degtukai – šios mažos ugnelės ant pagaliukų – labai primena kitokią šviesą – kaukoles ant baslių, kurias matėme pasakoje apie Vasalisą. Jos įkūnija išmintį, bet dar svarbiau, kad įkaitina ir nušviečia sąmonę, paversdamos tamsą šviesa ir iš naujo įžiebdamos tai, kas jau buvo sudegę. Ugnis – vienas iš svarbiausių dvasinio atgimimo simbolių.

O ši mergaitė skursta ir vargsta, prašo išmaldos, siūlydama daug vertingesnį dalyką – šviesą – mainais į kur kas mažesnės vertės daiktą – grašį. Kur bevyktų tokie „nelygiaverčiai mainai“, kuomet už brangesnį dalyką gauname menkesnį, – mūsų dvasioje ar išoriniame pasaulyje, jų rezultatas vienas – netenkame dar daugiau energijos. O paskui moteris jau nebeįstengia patenkinti savo pačios poreikių. Kažkas, trokštantis gyventi, prašo jos ir maldauja, bet nieko iš to nepelno. Čia susiduriame su būtybe, kuri, panašiai kaip Sofija, graikų išminties įsikūnijimas, atneša šviesą iš bedugnės, bet apnikta bergždžių fantazijų greitai ją iššvaisto ir išeikvoja. Šitokį moters elgesį gali paskatinti netikę meilužiai, nedorėliai viršininkai, nedėkingos situacijos ir visokiausių rūšių neigiami kompleksai.

Nusprendusi paprasčiausiai vieną po kito deginti degtukus, mergaitė vienintelį savo turimą turtą panaudoja fantazijoms kurti, o ne savo padėčiai pagerinti. Energiją ji išeikvoja akimirksniu. Tokie dalykai dažnai būna akivaizdūs moterų gyvenime. Sakykim, nusprendusi stoti mokytis į koledžą, moteris trejus metus svarsto, kurį pasirinkti. Arba ji lyg ir norėtų nutapyti paveikslų ciklą, bet žino, kad neras vietos surengti tokiai parodai, todėl kol kas užsi-

ima kitais darbais. Ji suplanuoja vieną ar kitą dalyką, bet neranda laiko pasimokyti, įgyti būtinų įgūdžių ar sugebėjimų, reikalingų gerai atlikti sumanytam darbui. Ji dešimtį storų sąsiuvinių prisirašo sapnų ir svajonių, bet taip susipainioja juos beaiškindama, kad neįstengia paversti slaptos jų prasmės savo kasdienių veiksmų gairėmis. Ji žino privalanti išeiti, pradėti, nustoti, iškeliauti... bet nieko nedaro.

Dabar jau aišku, kodėl taip yra. Kai moters jausmai sustingę, kai ji nė pati savęs nebejaučia, kai nei jos kraujas, nei aistros ugnis nebepasiekia tolimiausių dvasios pakraščių, kai ji apimta nevilties, – tuomet, žinoma, fantazijomis gyventi kur kas maloniau, palyginti su bet kuo, ką moteris regi aplinkui. Mažytės jos degtukų liepsnelės, negalėdamos įkurti laužo, vietoj malkų tarsi kokį didžiulį sausuolį sudegina jos dvasią. Dvasia pradeda pati save apgaudinėti: ji tenkinasi fantazijos ugnimi, kurios šviesoje visos svajos ir lūkesčiai atrodo jau išsipildę. Šitoks fantazavimas panašus į melą: jei nuolatos jį kartosime, tai galiausiai ir pačios juo patikėsime.

Tokia permainų baimė, kai esamas problemas ar sunkumus stengiamasi sumažinti entuziastingai kuriant fantastinius, neįgyvendinamus sprendimus arba svaičiojant apie geresnius laikus, yra ne vien moterų yda – tai milžiniška kliautis visos žmonijos pažangai. Koklinė krosnis mergaitės su degtukais vizijose simbolizuoja šiltas mintis. Be to, tai ir centro, širdies, židinio simbolis. Ji leidžia mums suprasti, kad jos fantazija susijusi su tikruoju „aš“, su dvasios širdimi, su vidinių namų šiluma.

Bet staiga toji krosnis pradingsta. Mergaitė su degtukais, kaip ir visos panašios lemties ištiktos moterys, vėl pasijunta besėdinti sniege. Taigi matome, kad šitokio tipo fantazija – labai trumpa, bet kaip reta žalinga. Ji tiktai tuščiai degina mūsų energiją. Nors fantazijoms atsiduodanti moteris ir bando tokiu būdu sušilti, iš esmės ji vis labiau stingsta ir šąla.

Mergaitė toliau vieną po kito brėžia degtukus. Bet tolesnės fantazijos irgi greit gęsta, ir kaskart mergaitė vis labiau šąla sniege. O kai dvasia šitokia suledėjusi, moteris tegali gręžtis tiktai pati į save,

į nieką daugiau. Štai ji įžiebia trečiąjį degtuką. Tai stebuklingasis pasakų skaičius, magiškasis trejetas, paprastai žymintis tikėtiną posūkio, tam tikro lūžio vietą. Bet šiuo atveju jokių pasikeitimų neįvyksta, nes fantazijos jau yra užgožusios bet kokį veiksmą.

Labai įdomu, kad pasakoje figūruoja Kalėdų eglutė. Kalėdų eglutė, kaip simbolis, yra atsiradusi iš ikikrikščioniškojo amžinojo gyvenimo simbolio – tai amžinai žalias medis. Galima būtų tikėtis, kad šis amžinai žaliuojantis nuolatos augančios ir judančios dvasios įsikūnijimas turėtų išgelbėti mergaitę. Tačiau kambarys, kuriame stovi eglė, yra be lubų. Vadinasi, dvasia nebepajėgia sutalpinti savyje gyvenimo idėjos. Fantazijų apžavai paima viršų.

Pasirodo senelė – tokia jauki ir šilta; tačiau būtent ji yra nelyginant morfijus – paskutinis migdomųjų lašas, paguldantis mergaitę į mirties guolį. Pačia negatyviausia prasme tai yra susitaikymo, abejingumo, nejautros miegas: „Viskas gerai, aš viską ištversiu“; arba absoliutaus neigimo išraiška: „Tiesiog nusigręšiu į kitą pusę, ir viskas“. Tai miegas, į kurio glėbį pakliūvame dėl žalingų fantazijų, kuomet tikimės, kad viskas išsispręs ir susitvarkys tarsi savaime, it burtų lazdele mostelėjus.

Visuotinai žinoma, kad kai žmogaus libido, arba energija, nusenka tiek, kad net kvėpavimas nebepalieka žymių ant prikišto prie lūpų veidrodėlio, pasirodo koks nors Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimties įsikūnijimas; šiuo atveju – senelė. Jos rūpestis – atvykti mirties akimirką, priglausti sielą, kuri ką tik paliko savo kūno apvalkalą, ir saugoti ją tol, kol ji bus pasirengusi vėl iš naujo užgimti.

Tai palaima, būdinga kiekvieno žmogaus dvasiai. Netgi kai pabaiga tokia tragiška, kaip mergaitės su degtukais atveju, šviesos spindulys vis vien lieka. Kai praeina pakankamai laiko, kai iškentėta ganėtinai nelaimių ir vargų, dvasioje gyvenanti Laukinė Moteris įkvepia moters sąmonėn naujos gyvybės, suteikdama jai dar vieną progą pasirūpinti savimi. Bet turint omeny, kiek kančių pirmiau tenka patirti, matyt, kur kas geriau būtų laiku atsikratyti besaikio pomėgio fantazuoti, nei laukti ir tikėtis būti prikeltai po mirties.

O dabar įsivaizduokime, kad viską mes turime, kad mums prieš akis – aiškus ir apibrėžtas tikslas, todėl neskęstame bergždžiose fantazijose, gyvename puikiai sutardamos su savimi ir su visu pasauliu, o kūrybinis mūsų gyvenimas veša ir klesti. Bet mums reikia dar vieno svarbaus dalyko: sužinoti, ką daryti ir kaip elgtis ne *jeigu* išleistume iš akių aiškų tikslą, o *kai* taip nutiks, t. y. kai kuriam laikui išsikvėpsime. Ką?! Nejau ir po šitiek pastangų vis tiek dar staiga galime imti ir nebetekti tikslo? Taip, bet tik laikinai, ir tai visai natūralus dalykas. Paseksiu jums apie tai gražią pasaką, kuri mūsų giminėje vadinasi „Trys auksiniai plaukeliai".

Mūsų šeimoje mėgstama sakyti, kad pasakos turi sparnus. Daugelis tų pasakų, kurias aš moku, drauge su mano įtėvių vengrų šeima per karus pabėgo iš jų kaimų, ir persiritusios per Karpatų kalnus, kuriam laikui buvo atsidūrusios Urale. Paskui, įveikusios vandenyną, jos atplaukė į Šiaurės Ameriką. O tada ši nedidelė driskių kompanija drauge su jų dramatišką patirtį atspindinčiomis pasakomis nukeliavo tolyn į žemyno gilumą, per miškus, ir atsidūrė prie Didžiųjų Ežerų.

Pasakos „Trys auksiniai plaukeliai" patį branduolėlį, kurį čia šiek tiek išplėtojau, man perteikė tetulė Kata, talentinga žolininkė ir įstabių maldų kūrėja, užaugusi Rytų Europoje. Vėliau tyrinėdama aptikau dvi gerokai besiskiriančias pasakojimų, besisukančių apie „aukso plaukų" leitmotyvą, atmainas – teutoniškąją ir keltiškąją. Leitmotyvas, arba pasakos branduolys, atspindi archetipinę dvasinę jungtį. Tokia jau archetipų prigimtis – jie palieka tam tikrą savo atspalvį ten, kur liečiasi prie dvasios. Kartais palieka ir vienokį ar kitokį simbolinį savo buvimo įrodymą, taip nusitiesdami kelius į kiekvieno mirtingojo gyvenimą, sapnus ir idėjas. Galima sakyti, jog, patys būdami nežinia kur, archetipai sudaro tam tikrą dvasinių nurodymų rinkinį, kuris, peržengdamas laiko ir erdvės ribas, praturtina išmintimi kiekvieną naują žmonių kartą.

Pagrindinė šios pasakos tema – kaip iš naujo atrasti pamestą savo tikslą. Tai padaryti mums padeda juslė, klausa ir sielos balso

nurodymų paisymas. Nemažai moterų puikiai sugeba nusistatyti tikslą, bet vos trumpam išleidusios jį iš akių, iškart pasimeta ir pradeda blaškytis kaip vėjo nešiojamos plunksnos iš prairusios pagalvės.

Labai svarbu turėti tam tikrą saugyklą, kur galėtume sukrauti ir saugoti viską, ką gauname iš laukinės gamtos. Kai kurios moterys šiuo tikslu rašo dienoraščius, kuriuose fiksuoja kiekvieną pro šalį nešamą plunksnelę, kitoms tokią funkciją atlieka kūryba: jos šoka, tapo, rašo. Pamenate Babą Jagą? Ji turi didžiulį talpų indą – piestą su grūstuvu; tai yra ir jos transporto priemonė. Kitaip tariant, ji turi kur viską sudėti. Ji savaip mąsto, savaip juda iš vienos vietos į kitą ir sugeba visa tai išsaugoti. Taip, tai puikus būdas sumažinti energijos nuostolius; bet tai dar ne viskas. Verčiau paklausykime...

Trys auksiniai plaukeliai

Vieną tamsią ir juodą naktį, tokią tamsią, kad nors akin durk, kai žemė atrodė kaip juoda smala, o medžiai – tarsi gumbuotos rankos, besitiesiančios į tamsiai mėlyną dangų, kūprino per mišką vienišas senis. Šakos kapojo jam veidą, ir jis beveik nieko nematė, slinko apgraibomis lyg aklas, laikydamas priešais save ištiestą nediduką žibintą, į kurį įstatyta žvakutė vis labiau tirpo ir geso.

Tas senis atrodė labai keistas: turėjo ilgus geltonus plaukus, suskilinėjusius pageltusius dantis, riestus geltonus nagus. Nugara jo buvo sulinkusi it miltų maišas, o pats jis buvo toks senas, kad susiraukšlėjusi oda klostėmis karojo nuo smakro, rankų ir kojų.

Per miško tankmę senis slinko vis įsikibdamas ranka į kokį jauną medelį ir visu kūnu prisitraukdamas prie jo, tada įsikibdavo į kitą medelį ir vėl prie jo prisitraukdavo. Šitaip tiesdamas ran-

kas, tarsi irkluotų, ir sunkiai gaudydamas orą, jis vargais negalais stūmėsi į priekį.

Kiekvienas kaulelis jam gelte gėlė iš skausmo. Sąnariai gergždė it nakties paukščiai, sutūpę medžiuose, bet jis vis tiek iš paskutiniųjų slinko per tamsą. Tolumoje tarp medžių mirksėjo mažytis žiburėlis – ten buvo trobelė, židinys, namai, ten laukė jaukus prieglobstis, kur galima pasilsėti, ir senis sunkiai, bet atkakliai judėjo į tą pusę. Kai pagaliau pasiekė trobelės slenkstį, buvo jau toks išsekęs, kad nebepastovėjo, mažutė žvakelė jo žibinte visiškai užgeso, ir senis paslikas įvirto pro duris vidun.

Trobelėje priešais kaitriai liepsnojančią ugnį sėdėjo pagyvenusi moteris. Pamačiusi senį, ji pakilo, pripuolė prie jo, apglėbė ir pakėlusi nusinešė prie ugnies. Laikydama jį glėbyje tarsi motina vaiką, ji įsitaisė supamojoje kėdėje ir ėmė linguoti pirmyn atgal. Taip jie ir sėdėjo: senas, sunykęs sukriošėlis, iš kurio bebuvo likę vieni kaulai ir oda, ir stipri, tvirta senutė, kuri sūpavo jį, laikydama glėbyje, ir tyliai niūniavo: „A-a-a, viskas bus gerai... A-a-a, viskas bus gerai...“

Taip jiedu išsėdėjo per visą naktį, o artinantis rytui, senis jau buvo gerokai atjaunėjęs – dabar jis pavirto į dailų jaunuolį ilgais auksiniais plaukais ir tvirtomis rankomis bei kojomis. Bet moteriškė vis dar jį sūpavo tebeniūniuodama: „A-a-a, viskas bus gerai... A-a-a, viskas bus gerai...“

Kai jau beveik prašvito, jaunuolis jos glėbyje pavirto į mažą, gražų vaikutį auksiniais kviečių geltonumo plaukais.

Prieš pat patekant saulei, senutė staiga išpešė iš dailios vaiko galvutės tris auksinius plaukelius ir numetė juos ant grindų. Krisdami jie suskambėjo: *Diiin! Diiin! Diiin!*

Tada mažytis vaikelis nusiropštė jai nuo kelių ir išbėgo pro duris. Akimirką dar atsigręžė tarpduryje, akinamai nusišypsojo senai moteriškei, o paskui pakilo ir nuskriejo į dangų – pavirto skaisčia ryto saule.[19]

Naktį viskas atrodo kitaip, todėl norint suprasti šią pasaką, reikia persiimti naktine sąmone – tai tokia būsena, kai itin jautriai reaguojame į kiekvieną šlamesį ar trakštelėjimą. Naktį mes būname kaip reta arti savęs, itin ryškiai išgyvename svarbiausias mintis ir jausmus, kurie dieną taip smarkiai neįsirėžia mūsų sąmonėje.

Mituose naktis priklauso Motinai Niksei – pasaulio kūrėjai. Ji – tai senoji Dienų Motina, viena iš senių, įkūnijančių Gyvybę ir Mirtį. Kai pasakos veiksmas vyksta naktį, interpretuodami ją galime būti tikri: dabar mes – pasąmonės pasaulyje. Šv. Jonas (Kryžiaus) tai vadino „juodąja sielos naktimi". Šioje pasakoje naktis – tai metas, kai energija, įkūnijama sukriošusio senio, vis labiau senka, silpsta ir gęsta.Tai metas, kai siekdamos kokio nors svarbaus tikslo, mes kone visiškai išleidžiame kvapą.

Prarasti savo tikslą – vadinasi, netekti energijos. Blogiausia, ką galime padaryti, netekusios tikslo, – tai imti blaškytis, beviltiškai bandydamos vėl jį nutverti. Tai visiškai tuščios pastangos. Kaip matome iš pasakos, tokiais atvejais geriausia – ramiai sėdėti ir sūpuotis. Dabar reikia sukaupti kantrybę, ramiai sėdėti ir supti naujas idėjas. Nors kai kurioms moterims gali pasirodyti pernelyg didelė prabanga tiesiog šiaip sau sėdėti nieko neveikiant ir glėbyje sūpuoti idėjas, bet Laukinė Moteris tvirtina, jog tai būtina.

Vilkams tai puikiai pažįstama. Kai netoliese pasirodo kas nors svetimas, vilkai gali imti urgzti, loti ir kandžioti įsibrovėlį, bet gali ir pasitraukę atokiau sutūpti sau būreliu, nelyginant vienos didelės šeimos nariai. Kurį laiką jie taip ramiai tupi ir kvėpuoja vienodu ritmu. Jų šonai tolygiai kilnojasi, jie ramiai įkvepia ir iškvepia. Tokiu būdu jie iš naujo susitelkia, nustato, kas jiems svarbiausia, kur jų pagrindinis tikslas, o tada sprendžia, ką daryti toliau. Jie tarsi sako: „Kol kas verčiau nieko nedarom, patupėkim, pabūkim, pakvėpuokim, suglaudę šonus".

Labai dažnai pametame iš akių tikslą, kai idėjos nesileidžia lengvai plėtojamos ar įgyvendinamos arba kai mes netinkamai su jomis elgiamės. Tai natūralaus ciklo dalis – taip nutinka, kai idėja netenka šviežumo arba mes prarandame gebėjimą pažvelgti į ją naujų kampu. Tuomet pasijuntame surukusios ir susidėvėjusios, kaip tas senis pasakoje apie tris aukso plaukelius. Nors prikurta

gausybė teorijų apie „įkvėpimo stoką“, svarbiausias dalykas, ką reikia žinoti, yra tai, kad nedideli tokios kūrybinės stagnacijos laikotarpiai užplūsta ir vėl praeina tarsi vėjo nešami debesys ar besimainantys metų laikai. Kas kita – psichologinio pobūdžio kliūtys, apie kurias jau anksčiau kalbėjome: kuomet neįstengiame prisikasti prie tiesos, bijomės būti atstumtos, nedrįstame pasakyti to, ką tikrai žinome, nerimaujame dėl savo sugebėjimų, užsiteršia pagrindinė mūsų kūrybos tėkmė, mes tenkinamės vidutinišku rezultatu ar užsiimame blankiais pamėgdžiojimais ir pan.

Ši istorija įstabiausia tuo, kad aprėpia visą idėjos gyvavimo ciklą: toji mažytė virpanti liepsnelė, kurią matome pradžioje ir kuri neabejotinai simbolizuoja pačią idėją, pamažu silpsta ir gęsta, – kas, beje, yra natūralaus jos ciklo dalis. Kai pasakose nutinka kas bloga, tai ženklas, jog metas išbandyti ką nors nauja: reikia pasitelkti naują energijos šaltinį, pagalbininką, gydytoją ar kokią nors stebuklingą galią.

Ir čia vėl išvystame senąją *La Que Sabe*, dviejų milijonų metų amžiaus senę. Ji yra „žinančioji“. Pabūti jos glėbyje priešais kaitrią jos ugnį – tai puikus būdas užsigydyti žaizdas ir atgauti jėgas.[20] Būtent prie šios ugnies ir prie jos rankų iš paskutiniųjų slenka senis, nes antraip jo lauktų mirtis.

Tas senis jau kadai pervargo nuo darbų, kuriuos jam be perstojo krauname. Ar esate kada matę moterį, dirbančią lyg apsėsta, o paskui staiga susmunkančią ir nė žingsnio toliau nebeįstengiančią žengti? Ar esate stebėję, kaip moteris diena iš dienos tiesiog iš kailio neriasi, atkakliai mėgindama išspręsti kokią nors socialinę problemą, o paskui staiga nusisuka ir piktai burbtelėjusi: „A, velniop viską!“ – numoja ranka. Tai ženklas, kad jos *animus* mirtinai pervargo ir jį turi pasūpuoti *La Que Sabe*. Moteriai, kurios idėjos suvyto, o energija išseko, būtina rasti kelią pas šią senąją *curandera*, žiniuonę, ir nunešti jai atgaivinti išvargusį savo *animus*.

Man tenka dirbti su daugeliu labai aktyvių, visuomeniškų moterų. Be abejo, ciklo pabaigoje jos neišvengiamai jaučiasi pervargusios, tad iš paskutiniųjų lenkdamos girgždančius sąnarius slenka per mišką, laikydamos priešais save žibintą su gęstančia žvakele. Tokiais atvejais jos sako: „Viskas, daugiau nebegaliu.

Išeinu, atiduodu savo akreditacijos kortelę, ženkliuką, savo uniformą, savo...“ – ką tiktai nori. Jos grasina emigruosiančios į Naująją Zelandiją. Sakosi kiaurą dieną spoksosiančios į televizorių, kimšiančios varškinius pyragėlius ir niekad daugiau nė pro langą nežvilgtelsiančios į šitą sumautą pasaulį. Sakosi norinčios nusipirkti pigius batelius, persikelti į kokį miesteliūkštį, kur apskritai nieko nevyksta, ir visą likusį gyvenimą žiūrėti reklamines TV laidas. Nuo šiol jos ketinančios rūpintis tik savais reikalais, niekur nosies nekišti, ir t. t., ir t. t.

Kad ir kaip tokios moterys įsivaizduotų atokvėpį, nors paprastai jų lūpomis kalba tiktai didžiulis nuovargis ir frustracija, aš visuomet sakau, kad atokvėpis – puiki idėja, mat joms seniai metas pailsėti. Tai išgirdusios, jos paprastai piktai cypteli: „Pailsėti?! Kaip aš galiu ilsėtis, kai pasaulis ritasi po velnių stačiai man po nosim?“

Bet galiausiai moteriai reikia pailsėti dabar pat, ji turi pabūti ramiai, pasisūpuoti, vėl išvysti svarbiausiąjį tikslą. Jai reikia atjaunėti, atgauti jėgas. Ji mano negalinti sau to leisti, bet kuo puikiausiai gali, kadangi moterys – motinos, studentės, menininkės ar visuomenės veikėjos – visuomet geba suglausti gretas ir atstoti tas, kurios trumpam pasitraukė pailsėti. Kūrybinga moteris privalo ilsėtis tada, kai pavargsta, ir grįžti prie savo kūrybos jau atsigavusi. Jai būtina pirmiausia aplankyti tą senę miške – tą gaivintoją, gydytoją, vieną iš daugelio Laukinės Moters pavidalų. Laukinė Moteris *iš anksto* žino, kad *animus* tarpais susidėvi. Ir ji tikrai nenustebs, kai jis išsekęs susmuks ant slenksčio. Ji anaiptol nesistebės, ir kai mes bejėgiškai įvirsime pro duris. Ji to laukia. Ji tikrai nepuls prie mūsų, apimta panikos. Ji tiesiog ramiai pakels mus ir laikys glėbyje tol, kol vėl atgausime jėgas.

Mums irgi nederėtų panikuoti, kai trumpam išleidžiame iš akių tikslą ar prarandame pagreitį. Tokiais atvejais turime elgtis kaip Laukinė Moteris – palaikyti glėbyje savo idėją, ramiai su ja pabūti. Nesvarbu, kur yra pagrindinis mūsų tikslas – ar rūpinamės savo asmenybės raida, pasaulio problemomis ar žmonių tarpusavio santykiais, *animus* vis vien anksčiau ar vėliau susidėvi. Klausimas tiktai – kada. Dideli ir svarbūs dalykai – mokyklos už-

baigimas, knygos rankraštis, kūrinio pastatymas, sunkaus ligonio slaugymas – paprastai pareikalauja iš mūsų tiek jėgų, kad kadaise jauna ir kunkuliuojanti mūsų energija išsenka, pasensta, ir mes nė kojų nebepavelkame.

Geriausia, jei moterys iš anksto tai žinotų, prieš imdamosi svarbių projektų, antraip užgriuvus begaliniam nuovargiui jos kartais labai nustemba. O paskui pradeda inkšti, skųstis, dejuoti esančios nevykėlės, niekam tikusios ir pan. Ne, ne, jokiu būdu! Šis energijos praradimas – visiškai natūralus. Tai gamtos dėsnis.

Nesąmonė manyti, kad vyrai amžinai stiprūs ir niekuomet nepervargsta. Tai visuomenės įdiegta nuostata, kurią reikia negailestingai iš savęs rauti. Šitoks klaidingas įsitikinimas verčia tiek vidines vyriškąsias dvasios galias, tiek ir tikrus, realius vyrus gyvenime jaustis niekam tikusiais nevykėliais, jeigu jie išvargsta ir nori pailsėti. Visa, kas gyva, protarpiais turi atsipūsti ir atgauti jėgas. Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtis yra cikliška, ir ji niekam nedaro išimčių – nei žmonėms, nei reiškiniams.

Pasakoje vaizduojama, kad tris auksinius plaukelius senė numeta ant grindų. Vaikystėje mano namuose sakydavo: „Mesk ant grindų trupinį aukso". Tokia nuostata kilusi iš *desprender las palabras* – mano giminės pasakotojų, *cuentistas*, bei žolininkių tradicijoje tai reiškė būtinybę išmesti iš pasakojimo kelis žodžius, kad sustiprintume jo įtaigumą.

Plaukai – minčių simbolis, jie irgi „lenda" iš galvos. Numetus kelis plaukelius žemyn, ant grindų, spindintis berniukas kažkaip savotiškai palengvėja, dar skaisčiau sušvinta. Panašiai ir mūsų nuvalkiota, nusitrynusi idėja ar sumanymas gali iš naujo sušvisti, jei dalį jos nuplėšime ir išmesime lauk. Lygiai taip skulptorius atskelia viską, kas nereikalinga, atidengdamas marmure slypinčias įstabias formas. Geriausias būdas atnaujinti bei sustiprinti savo išsikvėpusius ketinimus ar veiksmus – tai dalį idėjų išmesti, o į likusias kuo labiau sutelkti dėmesį.

Išpeškite tris savo sumanymo plaukelius ir meskite žemėn. Jie suskambės kaip žadintuvo skambutis. Šis dvasinis triukšmas, skambesys aidu atsilieps moters dvasioje, pažadindamas ją iš stingulio ir priversdamas vėl imtis veiklos. Skimbtelėjimas, kai kuri nors

mūsų idėja krinta ant žemės, yra tarsi signalas, pranešantis apie naujos eros pradžią ir atsivėrusias naujas galimybes.

Iš tiesų senoji *La Que Sabe* mažumėlę apgenėja vyriškąjį pradą. Juk žinome, kad nupjovus negyvas šakas medis užauga stipresnis. Taip pat žinome, kad nugnybus tam tikrų augalų viršūnėles, jie labiau suveša ir išsišakoja. Laukinei moteriai *animus* pakilimo ir nuosmukio ciklai yra visiškai natūralūs. Tai senas, archajiškas procesas. Nuo neatmenamų laikų moterys šitaip elgdavosi su idėjų pasauliu ir išorinėmis jų manifestacijomis. Tai moteriškas būdas. Senoji moteriškė pasakoje „Trys auksiniai plaukeliai" moko mus – tiesą sakant, iš naujo, – kaip tai daryti.

Tad kokia gi viso to prasmė – visos šios regeneracijos, susikaupimo, tikslo ieškojimo, prarastų dalykų atgavimo, bėgimo su vilkais? Ogi tai yra būdas prisikasti prie pačios esmės, prie viso mūsų gyvenimo šaknų ir kaulų, nes tiktai ten slypi mūsų palaima ir džiaugsmas, ten plyti moterų Rojaus sodai, kur niekuomet nestinga laiko ir laisvės nevaržomai būti, klajoti, stebėtis, rašyti, dainuoti, kurti ir nieko nebijoti. Vilkai, pajutę malonumą ar pavojų, pirmiausia sustingsta – nuščiūva kaip negyvi. Kurį laiką jie nejuda tarsi apmirę, sutelkę visą dėmesį – žiūri, klauso ir uodžia, bandydami suvokti, *kas* gi ten yra, perprasti pačią to daikto ar dalyko esmę.

Būtent tai ir siūlo mums laukinė prigimtis – galimybę išsiaiškinti, su kuo susidūrėme: susitelkti, sustoti, įsižiūrėti, užuosti, įsiklausyti, pajusti, paragauti. Dėmesio sutelkimas – geras būdas panaudoti visas savo jusles, tarp jų ir intuiciją. Būtent čionai, į šį pasaulį tolydžio sugrįžta moterys, norėdamos atgauti prarastą balsą, išbarstytas vertybes, prisiminti savo fantazijas, vizijas, aiškiaregystės galias, senąsias moterų istorijas bei legendas. Tokia yra susitelkimo ir kūrybos prigimtis. Jeigu pametėte savo tikslą, nesiblaškykite, o tūnokite ramiai. Paimkite į glėbį idėją ir švelniai, iš lengvo ją sūpuokite. Dalį jos pasilikite, o kitą dalį išmeskite – ir pamatysite, ji pati atsinaujins. Nieko daugiau ir nereikia daryti.

XI SKYRIUS

Karštis: susigrąžinti sakralųjį seksualumą

Purvinosios deivės

Yra tokia būtybė, gyvenanti laukinės moterų prigimties požemiuose. Tai jutiminė mūsų prigimtis, kuri, kaip ir bet kuri kita vientisa būtybė, turi savus prigimties ir mitybos ciklus. Ši būtybė labai smalsi ir prieraiši, kartais ji kunkuliuoja energija, o kitąkart alsuoja nedrumsčiama ramybe. Ji gyvai reaguoja į juslinius dirgiklius: muziką, judesius, maistą, gėrimus, tylą, ramybę, grožį, tamsą.[1]

Būtent ši moters prigimties pusė slepia savyje karštį. Tiktai ne tokį, kaip dainelėje: „Eikš, mergyt, gal nori pasidulkint?“ Tai panašiau į požeminį durpyno gaisrą, kuris tai įsiplieskia iki pat dangaus, tai vėl nuslūgsta ir smilksta po žemėmis – priklausomai nuo ciklo. Toje srityje išsiskiriančią energiją moteris panaudoja savo nuožiūra. Moters karštis reiškia ne seksualinio susijaudinimo būseną, o tam tikrą ypatingą pojūčių intensyvumą, apimantį taip pat ir seksualumą, bet vien tik juo neapsiribojantį.

Nemažai galima prirašyti apie jutiminę moterų prigimtį, jos naudingumą ir piktnaudžiavimą ja, apie tai, kaip tiek pačios moterys, tiek ir aplinkiniai tai nepaisydami natūralių šios ugnies ritmų

bando pilti į ją žibalą, tai vėl mėgina apskritai ją užgesinti. Bet verčiau sutelkime dėmesį į vieną karštą, aistringą ir akivaizdžiai laukinį šios prigimties aspektą, kurio skleidžiamas karštis paprastai itin maloniai mus šildo. Šiuolaikinių moterų tokio pobūdžio jutimiškumo apraiškos greitai sulaukia rūstaus pasmerkimo, o daug kur pasaulyje įvairiais laikais jos apskritai būdavo griežčiausiai draudžiamos.

Viena moterų seksualumo pusė senovėje buvo vadinama šventąja paleistuvyste, tiktai ne tokia neigiama prasme, kokia šis žodis vartojamas šiandien, bet turint omenyje seksualinę išmintį ir sąmojingumą, šios srities paslapčių išmanymą. Kadaise egzistavo ir Deivės kultai, iš dalies skirti štai tokiam „palaidam“ moterų seksualumui. Tos apeigos tikrai nebuvo nepadorios; jų tikslas buvo išžvalgyti tas pasąmonės sritis, kurios dar ir šiandien tebėra paslaptingos ir beveik nepažintos.

Pati seksualumo, kaip tam tikro švento dalyko, o konkrečiau – palaidumo, kaip šio šventojo seksualumo dalies, samprata laukinei prigimčiai yra išskirtinai svarbi. Senovės moterų bendrijos turėjo tam tikras paleistuvystės deives, kurias taip vadindavo dėl savotiško jų nekalto, bet vylingo gašlumo. Tačiau šiandien dėl kalbos barjero (bent jau angliškai kalbantiems) labai sunku kaip nors kitaip, ne vien tik vulgaria prasme, suvokti „deives paleistuves“. Štai ką reiškia žodis „nepadorus, obsceniškas“ (angl. *obscene*) bei kiti semantiškai jam artimi žodžiai. Peržvelgusios žodynuose pateikiamas jų reikšmes, manau, nesunkiai suprasite, kodėl šiuos senosios Deivės kulto aspektus buvo taip stengiamasi nugrūsti kuo toliau nuo žmonių akių.

Norėčiau, kad įsigilinusios į šiuos tris žodyno apibrėžimus, išvadas pasidarytumėte pačios:

- *Dirt* ‘purvas’: vidurio anglų *drit*, tikriausiai kilęs iš islandų kalbos, kur reiškė išmatas. Vėliau imtas vartoti platesne nešvarumų, paprastai žemių, dulkių ir pan. prasme, taip pat apibūdinti bet kokio pobūdžio *obsceniškumui*, ypač kalboje.

- *Dirty word* ‘bjaurus žodis’: *obsceniškas*, nešvankus, nepadorus žodis; taip pat pastaruoju metu vartojamas apibūdinti kam nors, kas yra socialine ar politine prasme nepopuliaru ar įtartina, nors neretai tik dėl nepamatuotos kritikos ar žeminimo arba tiesiog todėl, kad neatitinka dabartinių tam tikros srities raidos tendencijų.
- *Obscene* ‘nešvankus, nepadorus’: iš sen. hebrajų *Ob* ‘burtininkė, kerėtoja’.

Nepaisant šitokio šmeižimo ir juodinimo bei įvairiausių daugkartinių valymų, visame pasaulyje tebėra išlikę nemažai senųjų istorijų fragmentų. Iš jų matyti, kad paleistuvystė nebūtinai turi būti suvokiama „obsceniškai“, vulgariai, – tai veikiau panašu į tam tikrą nematytą, fantastišką būtybę, kurią mielai norėtume regėti šalia savęs, tarp gerų draugių ir bičiulių.

Prieš kelerius metus, kai tik pradėjau sekti šias „purvinosios Deivės istorijas“, girdėdamos apie tai, kokius žygius tikros bei mitinės moterys kadaise atliko, pasinaudodamos savo seksualumu ar juslingumu, kad pagrįstų savo nuomonę, prasklaidytų liūdesį, sukeltų juoką ir šitaip atitaisytų tai, kas dvasioje buvo išklibę ar išsiderinę, mano klausytojos iš pradžių šypsodavosi, paskui imdavo kvatotis. Man irgi be galo patikdavo žiūrėti, kaip moterys, susidūrusios su tokiais dalykais, peržengia juoko slenkstį. Pirmiausia joms tekdavo pamiršti visą savo auklėjimą, pagrįstą nuostata, kad kultūringai damai taip juoktis nedera.

Esu ne sykį mačiusi, kaip netinkamoje situacijoje, žūtbūt norėdama išlikti ori dama, moteris vos neuždusо, užuot palengvinusi sau gyvenimą. Kad galėtume juoktis, privalome pakaitomis greit iškvėpti ir vėl gausiai įkvėpti oro. Iš įvairių fizinės terapijos ir natūralios medicinos tradicijų, kaip antai *hakomi*, mes žinome, jog giliai kvėpuodamas žmogus itin stipriai jaučia savo emocijas; todėl, nenorėdami ko nors jausti, mes stengiamės sulaikyti kvapą.

Juokdamasi moteris kvėpuoja pilna krūtine, o giliai įkvėpdama ir iškvėpdama ji greičiausiai pradeda patirti ligi tol draudžiamus jausmus. Kokie gi tie jausmai galėtų būti? Pasirodo, kad tai ne

tiek jausmai, kiek tam tikri jų gydymo bei atpalaidavimo būdai, neretai išlaisvinantys susitvenkusias ašaras, atgaivinantys pamirštus prisiminimus, sutraukantys jutiminę žmogaus prigimtį kaustančias grandines.

Pamažu man vis labiau aiškėjo, kad šių senovinių paleistuvystės deivių svarbą bei paskirtį būtent ir atskleidžia jų gebėjimas atpalaiduoti tai, kas pernelyg smarkiai užveržta, išsklaidyti sutemas ir niūrumą, sukelti tokią linksmą nuotaiką, kuri randasi ne iš proto, o iš paties kūno, ir visa tai atlikti lengvai ir sklandžiai. Juk iš pasakų apie kojotą, iš dėdulės Trungpa istorijų[2], iš anekdotų apie blondines ir pan. juokiasi ne kas kita, o mūsų kūnas. Tad ir šių pasileidusių deivių linksmumas bei šėliojimai gali būti pats geriausias vaistas, lengvai pasklindantis per organizmo endokrininę ir nervų sistemas.

Toliau pateikiamos trys istorijos vaizduoja paleistuvystę tokia prasme, kokia čia vartojame šį žodį, – tai tam tikri seksualiniai/ jusliniai apžavai, sukeliantys geras emocijas. Du pasakojimai seni, o vienas – iš dabartinių laikų. Visuose kalbama apie purvinąsias deives. Bent aš jas taip vadinu, nes ilgą laiką joms teko slapstytis po žeme. Teigiama prasme jos priklauso tai pačiai sričiai, kaip ir derlingas dirvožemis, dumblas, dvasinės sąnašos – visa tai, iš ko randasi menas ir kūryba. Tiesą sakant, purvinosios deivės įkūnija tą Laukinės Moters aspektą, kuris tuo pat metu yra ir seksualus, ir sakralus.

Baubo – pilvotoji deivė

Yra toks vaizdingas pasakymas: *Ella habla por en medio en las piernas* 'Ji kalba iš tarpo tarp kojų'. Šitokių nedidelių „tarpukojo" istorijų pilna visame pasaulyje. Vienoje iš jų pasakojama apie Baubo, senovės Graikijos deivę, vadinamąją „begėdystės deivę". Ji turi ir senesnių vardų, kaip antai *Jambė*; berods, graikai bus pasiskolinę ją iš dar archajiškesnių kultūrų. Juk archetipinės laukinės šventojo seksualumo bei Gyvybės/Mirties/Gyvybės vaisingumo deivės egzistavo nuo neatmenamų laikų.

Senoviniuose raštuose Baubo pavyko užtikti minimą tik vieną-kart, ir ten tiesiogiai nurodoma, kad jos kultas buvęs sunaikintas ir sutryptas per įvairiausius užkariavimus bei antpuolius. Bet manęs niekaip nepalieka nuojauta, kad kur nors, galbūt tarp miškingų kalvų ar girios ežerų, Europoje ar Rytuose, dar tebeesama jai skirtų šventovių, padabintų figūrėlėmis ir kaulo raižiniais.[3]

Taigi nieko nuostabaus, kad tik labai nedaugelis tesame girdėjusios apie Baubo; tačiau verta prisiminti, kad net ir viena vienintelė išlikusi archetipo nuolauža išsaugo visą jo prasmę. O tokią nuolaužą mes turime, nes išlikusi viena istorija, kurioje pasirodo Baubo. Ji – viena iš pačių įstabiausių ir spalvingiausių aukštojo Olimpo gyventojų. Čia pateiksiu jums savo, kaip *cantadora*, versiją, pagrįstą senovinėmis laukinės Baubo paveikslo liekanomis, kurių dar galima prirankioti iš postmatriarchatinių graikų mitų bei Homero giesmių.[4]

Motina Žemė, Demetra, turėjo nuostabiai gražią dukterį, vardu Persefonė. Vieną dieną Persefonė smagiai sau žaidė pievoje tarp gėlių. Viena gėlelė jai ypač patiko, ir ji jau tiesė ranką jos nuskinti. Staiga sudrebėjo žemė, jos pluta perplyšo perpus, ir iš atsivėrusios prarajos iškilo tamsus ir galingas požemio dievas Hadas. Jis vadelėjo juodą važiuoklę, pakinkytą ketvertu pelenų spalvos žirgų.

Sugriebęs Persefonę, Hadas sukirto žirgams ir nugarmėjo žemyn – pievoje liko gulėti tik nukritę mergaitės sandalai ir apsiaustas. Pagrobęs Persefonę, Hadas ginė žirgus vis gilyn ir gilyn į požemius. Persefonės klyksmas darėsi vis duslesnis, kol pagaliau persiskyrusi žemės pluta užsitraukė, ir nebeliko nė ženklo, kas įvykę.

Persigandusios mergaitės klyksmą aidu atkartojo kalnų uolos ir jūros dugnas. Demetra išgirdo akmenų šauksmą, išgirdo jūros dejonę. O paskui visą žemę apgaubė gūdi tyla, tiktai šnerves kuteno sutryptų gėlių kvapas.

Nusiplėšusi nuo nemirtingos savo galvos vainiką ir juodu apsiaustu apsigobusi pečius, Demetra tarsi milžiniška paukštė leidosi skrieti virš žemės, ieškodama dukters ir šaukdama ją vardu.

Vakare viena iš trijų kalnų oloje gyvenusių senių prasitarė savo seserims tądien girdėjusi tris šauksmus: sykį baimingai suklikusi jauna mergaitė; antrasis šauksmas buvęs gūdus ir gailus; o trečiasis – sielvartaujančios motinos rauda.

Niekur negalėdama rasti dingusios Persefonės, Demetra kraustėsi iš proto; daugelį mėnesių ji be paliovos klajojo ir blaškėsi, visur ieškodama savo mylimos dukters. Demetra klykė, verkė, raudojo, klausinėjo visų, ką tik sutikusi, ar nematė jos dukters, išieškojo kiekvieną žemės lopinėlį, įdubą ar kauburėlį, meldė pasigailėjimo, šaukėsi mirties, bet niekaip neįstengė mylimos savo dukters rasti.

Tuomet deivė puolė į neviltį ir, užuot amžinai skatinusi laukų derlingumą, sielvartingai raudodama prakeikė viską, kas tik augo ir brendo ant žemės: „Žūkite! Prasmekite! Galas viskam!“ Demetrai prakeikus, vaikai visoje žemėje liovėsi gimę, javai nebeaugo ir nebenoko, žmonės nebeturėjo duonos, gėlės liovėsi žydėjusios, o medžiai – žaliavę. Nebeliko kuo papuošti puotos stalų, kuo pridengti mirusiųjų. Visa kas gulėjo suvytę ir nebegyva viršum sueižėjusios žemės ar prie išdžiūvusių krūtų.

Ir pati Demetra liovėsi mazgoti savo kūną. Jos darbužiai virto murzinais skarmalais, o plaukai karojo sulipę nuo purvo. Bet nors jos širdis ir plyšte plyšo iš skausmo, ji nepasidavė ir toliau be paliovos ieškojo dukters. Sykį, baisingai pervargusi bergždžiai beklajodama, bemaldaudama ir beklausinėdama, netekusi paskutinių jėgų, ji susmuko viename kaime prie šulinio. Čia jos niekas nepažinojo. Ji priglaudė geliantį savo kūną prie šulinio akmens... Jai taip besėdint, staiga pasirodė tokia moteriškė, ar veikiau – lyg ir moteriškė. Šokčiodama ir vylingai kraipydamasi, gašliai siūbuodama klubais ir kratydama krūtis, ši būtybė artinosi prie Demetros. Ją išvydusi, Demetra nejučiomis nusišypsojo.

Toji šokanti moteriškaitė atrodė iš tiesų nepaprasta. Galvos ji neturėjo, krūtų speneliai buvo jos akys, o makštis – burna.

Ir pravėrusi šitą žavią burnytę, ji pradėjo linksminti Demetrą, pasakodama visokiausius smagius ir riebius juokelius. Demetra pamažu vis plačiau šypsojosi, paskui sukikeno, o tada ėmė juoktis balsu. Galiausiai abi moterys jau kvatojo drauge – mažoji pilvotoji deivė Baubo ir galingoji Motina Žemė, deivė Demetra.

Ir būtent taip smagiai pasijuokusi, Demetra rado savyje jėgų nusikratyti nevilties ir tęsė dukters paieškas. Galiausiai, padedama Baubo, senosios Hekatės ir saulės dievo Helijo, ji surado Persefonę ir ją atgavo. Visa kas pasaulyje, ant žemės ir moterų įsčiose, vėl pradėjo žydėti ir duoti vaisių.

Ši mažylė Baubo visuomet patiko man kur kas labiau už visas graikų mitų deives, o gal ir labiau už visus mitinius personažus apskritai. Be abejo, ji kilusi iš pilvotųjų neolito laikotarpio deivių – tų paslaptingų begalvių figūrėlių, kurios kartais neturi nei kojų, nei rankų. Tikras įžeidimas vadinti jas „vaisingumo simboliais“, nes jų reikšmė kur kas didesnė. Tai moterų kalbos talismanai – žinote, tų kalbų, kurių moterys niekada, jokiais būdais nepakartotų vyrams girdint, nebent jau kokiu absoliučiai išskirtiniu atveju. Taip, būtent *tokių* kalbų.

Šios figūrėlės simbolizuoja unikaliausius pasaulyje pojūčius ir išraiškas. Krūtys ir tai, ką junta šie du jautrūs kauburėliai, taip pat lytinės lūpos ir tarp jų juntami pojūčiai pažįstami tik pačiai moteriai – kiti tegali mėginti tai įsivaizduoti. O gilus, krūtininis juokas, nuo kurio net pilvas kratosi, – tai viena iš pačių geriausių moteriai prieinamų gydymo priemonių.

Man visuomet atrodė, kad moteriški pasiplepėjimai prie kavutės – tai senovinio moterų ritualinio bendravimo reliktas: jų metu, kaip ir senovėje, moterys nuoširdžiai pasišneka, išsipasakoja, pasidalija pačiais slapčiausiais ir esmingiausiais dalykais, kvatojasi, kvailioja iki užsimiršimo, atsigauna ir grįžta namo nušviesėjusios ir pralinksmėjusios, o gyvenimas ima rodytis geresnis.

Kartais, kai nori pasilikti vienos, moterims būna nelengva atsikratyti vyrų. Žinau, kad senovėje moterys išsiųsdavo vyrus „į žvejybą“. Šią gudrybę jos taiko nuo neatmenamų laikų, norėdamos pabūti arba vienos su savimi, arba drauge su kitomis moterimis. Juk mums tarpais labai norisi pabūti vien tik moteriškoje draugijoje – savo pačių arba kitų moterų. Toks yra natūralus moteriškas ciklas.

Vyriška energija yra puiki. Dar daugiau – ji prabangi, didinga. Bet kartais nuo jos pasijunti it persivalgiusi šokolado. Keletą dienų norisi tik šaltų sausų ryžių ir karšto skaidraus sultinio, kad išvalytų apsivėlusį gomurį. Kartais privalome kurį laiką šitaip maitintis.

Negana to, mažoji pilvūzė deivė Baubo pakiša dar vieną įdomią mintį: truputis nešvankybių puikiai padeda vaduotis nuo depresijos. Akivaizdu, kad tam tikros rūšies juokas iš istorijų, kurias moterys pasakoja vienos kitoms ir kurios yra tokios nepadorios, kad atrodo beveik neskoningos, – šios istorijos sužadina libido. Jos vėl įžiebia moterims gyvenimo džiaugsmą. Pilvūzė deivė ir pilvą purtantis juokas – štai ko mums visoms reikia!

Todėl į „pirmosios pagalbos sau“ priemonių arsenalą įtraukite keletą „nešvankių“ Baubo tipo istorijų. Šitokios trumputės istorijėlės – tiesiog neprilygstamas vaistas. Juokinga „riebi“ istorija ne tik pagelbės nuo depresijos, bet ir sustabdys juodą pykčio proveržį, tad moteris pasijus laimingesnė negu anksčiau. Pamėginkit, pačios pamatysite.

Negaliu čia leistis plačiau analizuoti kitų dviejų Baubo istorijos aspektų, nes jie skirti aptarti vien moterims, mažomis grupelėmis ir tarpusavyje. Tad pasakysiu tik tiek: Baubo turi dar vieną įdomią savybę – ji mato krūtų speneliais. Vyrams tai nesuvokiama, bet vos tik apie tokį jos sugebėjimą užsimenu moterims, jos iškart ima entuziastingai linkčioti sakydamos: „Taip, suprantu, ką turite omenyje!“

Gebėjimas matyti per spenelius, aišku, yra jutiminis bruožas. Speneliai – dvasios organai, jie jautriai reaguoja į temperatūrą, baimę, pyktį, triukšmą. Jie – toks pat jutiminis organas, kaip ir akys kaktoje.

O kalbėjimas „makšties lūpomis“ simbolizuoja tą pirmapradį, pirminį kalbėjimą, pačios pagrindinės ir esmingiausios tiesos sakymą, einantį tiesiai nuo gyvybės šaknų. Akivaizdu, kad Baubo kalba eina iš pačių motinos įsčių, iš vidurių, iš pačių gelmių. Pasakojime apie tai, kaip Baubo kalbina dukters paieškų nukamuotą Demetrą, nė žodžiu neužsimenama, ką gi iš tiesų Baubo pasakojo Demetrai. Bet juk galime spėti...

Kojotas Dikas

Manau, kad Baubo pralinksmino Demetrą, pasakodama moteriškas istorijas apie pačius tobuliausius siųstuvus ir imtuvus – genitalijas. Jei taip, tai galbūt Baubo papasakojo jai ir kokią nors istoriją, panašią į šią, kurią prieš keletą metų išgirdau iš seno vilkikų stovėjimo aikštelės prižiūrėtojo Nogalese. Visi jį vadino Seniu Indėnu, ir pats jis tikino turįs raudonodžių kraujo.

Senis Indėnas nenešiojo dantų protezo ir buvo jau porą dienų nesiskutęs. Jo žmona, vardu Gluosnynė, buvo miela senutė su kadaise dailiu, bet smarkiai gyvenimo išvargintu veidu. Ji man prisipažino, kad sykį per muštynes bare jai sulaužė nosį. Jiedu turėjo trejetą kadilakų, bet nei vieno važiuojančio, ir meksikietiškos veislės šunį, kurį laikė virtuvėje, vaikiškame manieže. Senis Indėnas buvo iš tų vyrų, kurie net ir tupykloje sėdi su skrybėle.

Aš tuo metu rinkau visokiausias istorijas ir, važiuodama pro šalį, užsukau į jų prižiūrimą stovėjimo aikštelę.

– Gal žinot, ką žmonės pasakoja apie čionykštes vietas? – iš tolo užvedžiau kalbą, tikėdamasi išgirsti padavimų.

Senis Indėnas pasalūniškai dėbtelėjo į žmoną, klastingai išsišiepė ir įžūliai pamerkė jai akį:

– Kaip sakai, gal papasakot jai apie kojotą Diką?[5]

– Ne, seni, nepasakok! Ką nori, tik ne šitą istoriją!

– Ot, vis tiek imsiu ir papasakosiu, – užsispyrė senis.

Jo žmona panarino galvą, atsirėmė į stalą ir nepakeldama akių sušnibždėjo:

– Seni, aš rimtai: nepasakok jai tos istorijos!

– Va, imsiu dabar pat ir papasakosiu.

Senutė šonu įsitaisė fotelyje, delnu prisidengusi akis, tarsi ryški šviesa staiga būtų ėmusi jas žilpinti.

O Senis Indėnas papasakojo man šitą istoriją, pirma paaiškinęs, esą girdėjęs ją iš vieno navacho, kuris savo ruožtu išmokęs ją iš kažkokio meksikiečio, o tas – dar iš hopio.

VIENĄ KARTĄ SENŲ SENOVĖJE gyveno kojotas Dikas – pats gudriausias ir sykiu pats kvailiausias padaras pasaulyje. Jis amžinai ko nors užsigeisdavo, tada imdavo visaip mulkinti žmones, kol gaudavo ko panorėjęs, o visą likusį laiką pūsdavo sau į akį.

Taigi vieną gražią dieną, kai kojotas Dikas knarkė kaip visada, jo pimpiui viskas baisiai nusibodo. Todėl jis nusprendė palikti kojotą ir pats vienas pasiieškoti nuotykių. Taigi pimpis atsiskyrė nuo kojoto ir nuskuodė keliu. Tiesą sakant, ne tiek nuskuodė, kiek nustriuoksėjo, nes juk galėjo remtis tik viena koja.

Taip jis šuoliavo sau, šuoliavo, ir buvo jam labai smagu. Tada jis nušokavo nuo kelio pasidairyti po mišką. Bet ten – ir atsitik tu man taip! – ėmė jis ir įdribo į griovį, pilną priaugusį baisiai piktų dilgėlių.

– Oi! – suspigo kojoto pimpis. – Ai-ai-ai! Gelbėkit, padėkit! – ėmė šaukti jis.

Jo riksmas pažadino kojotą Diką iš miegų, ir kai jis, kaip buvo pratęs, jau siekė sau į papilvę, kad užvestų motorą, tai pamatė, kad rankenėlės nebėr! Paspraudęs uodegą tarp kojų, kojotas Dikas pasileido keliu ir netrukus aptiko savo pimpį, pakliuvusį į baisią bėdą. Kojotas švelniai ištraukė savo išdykėlį keliauninką iš dilgėlių, paglostė jį, nuramino ir dailiai pritaisė atgal į vietą – ten, kur jam ir priklauso būti.

Senis Indėnas kvatojo kaip beprotis – jį ištiko kosulio priepuolis, o akys iš juoko išsprogo jam ant kaktos.

– Štai kokia ta istorija apie senį kojotą Diką!

– Bet tu pamiršai jos pabaigą, – priminė jam žmona.

– Pabaigą? Kokią pabaigą? Aš papasakojau viską iki galo, – užginčijo senis.

– Ne, tu pamiršai tikrąją šitos istorijos pabaigą, tu senas benzino kanistre!

– Na, jei jau tu taip gerai viską atsimeni, tai pati ir pasakok!

Sučirškė durų skambutis, ir Senis Indėnas pakilo nuo savo baisingai girgždančios kėdės.

Jo žmona pažvelgė tiesiai į mane, ir jos akys sužibo.

– Istorijos pabaiga – tai jos moralas, – paaiškino ji. Bet tą akimirką ją užvaldė Baubo, nes senutė pradėjo nenumaldomai kikenti, paskui kvatoti, o galiausiai pratrūko tokiu juoku, kad net pilvas kratėsi. Iš akių jai ištryško ašaros, ir kol ji šiaip ne taip išspaudė tuos paskutinius porą sakinių, kiekvieną žodį tarp juoko protrūkių kartodama po du tris sykius, praėjo mažiausiai dvi minutės.

– O moralas štai toks: nuo tada, kai kojoto Diko pimpis įkrito į dilgėles, jis niekaip nesiliauja niežėjęs. Štai kodėl vyrai amžinai lenda prie moterų, mėgina į jas pasitrinti, o jiems akyse taip ir parašyta: „Ai, kaip man niežti vieną vietą!“ Matai, tas jų visų pimpis taip ir niežti nuo tada, kai pirmą sykį paspruko!

Nežinau, kuo jos žodžiai mane taip paveikė, bet mes abi sėdėjome ten, virtuvėje, kvatodamos, spiegdamos ir daužydamos stalą iš juoko, kol visai nebetekome jėgų. Paskui pagalvojau, kad tąsyk, ko gero, jaučiausi panašiai, kaip atsikandus gerą gabalą aitraus krieno.

Būtent šitokias istorijas, man regis, ir pasakojo Baubo. Jos repertuarą ir sudaro pasakojimai, priverčiantys moteris šitaip nevaldomai juoktis: atsipalaidavus, taip, kad net ryklė matosi, kad kratosi pilvas ir dreba krūtinė. Toks „seksualinis“ juokas smarkiai skiriasi nuo juoko, kurį sukelia kuklesni, ne tokie „aštrūs“ dalykai. Seksualinis juokas iš esmės kiaurai persmelkia dvasią, atpalaiduoja

daugelį dalykų, supurto kaulus ir visame kūne sukelia itin malonų pojūtį. Tai tam tikra laukinio malonumo rūšis, priklausanti kiekvienos moters dvasinių priemonių arsenalui.

Tai, kas sakralu ir kas juslinga/seksualu, dvasioje sudaro labai artimą kaimynystę, nes abiem atvejais tai sužadinama per nuostabos jausmą, patiriamą ne protu, o ateinantį fiziniais kūno kanalais. Toji patirtis, kokia ji bebūtų – bučinys, regėjimas, pilvą purtantis juokas ar dar kas nors, – akimirką arba visiems laikams mus pakeičia, transformuoja, supurto, iškelia į viršūnes, išlygina mūsų veide raukšles, suteikia mums šokėjos eigastį, norą švilpauti ir aistringai džiaugtis gyvenimu.

Sakralume, paleistuvybėje, seksualume visuomet slypi laukinis juokas: trumpas begarsis kvatojimas arba spigus seniokiškas kikenimas, kimus švokštimas arba laukinis, gyvuliškas žvengimas, arba skambus, melodingas it varpelis čiurlenimas. Juokas – tai slaptoji moterų seksualumo pusė; jis – kūniškas, gaivališkas, aistringas ir gyvybingas, o todėl – nepaprastai jaudinantis. Tai toks jausmų sužadinimas, kuris, skirtingai nuo lytinio susijaudinimo, neturi akivaizdaus tikslo. Tai džiaugsmingas akimirkos jaudulys, tikroji jutiminė meilė – laisva ir nevaržoma, tai užplūstanti, tai pranykstanti, tai vėl užplūstanti ir maitinama savo pačios energijos. Ji šventa, nes gydo. Ji jutiminė, nes atgaivina kūną ir sužadina jausmus. Ji seksualinė, nes labai jaudina ir sukelia malonumo bangas. Ji daugiamatė, nes juoktis galima ir vienam, ir drauge su kitais. Tai tikrasis laukinis moterų seksualumas.

O štai dar viena proga susipažinti su moteriškomis istorijomis ir purvinosiomis deivėmis. Šitą istoriją užfiksavau dar vaikystėje. Tiesiog nuostabu, kaip vaikai sugeba nugirsti tai, ko, suaugusiųjų manymu, jie visiškai neturėtų girdėti.

Kelionė į Ruandą

Man buvo maždaug dvylika metų, ir mes buvome prie Didžiojo Baso ežero Mičigane. Sutaisiusios pusryčius ir pietus kokiai keturiasdešimčiai burnų, mielosios apvalainosios mano giminės

moterys, mama ir visos tetulės, drybsojo sau prieš saulę, išsitiesusios šezlonguose, plepėdamos ir juokaudamos. Vyrai buvo „žvejyboje“ – vadinasi, jie kažkur irgi smagiai leido laiką, netrukdomai keikdamiesi ir pasakodami savus juokelius bei istorijas. O aš žaidžiau netoliese, prie moterų.

Staiga mano ausį pasiekė spigūs riksmai. Išsigandusi paknopstom atlėkiau ten, kur sėdėjo moterys. Bet jos spiegė ir raitėsi ne iš skausmo. Jos leipo juokais, o viena tetulė vis kartojo ir kartojo žiopčiodama, kai tik įstengdavo įkvėpti oro: „...užsidengė veidus! ...užsidengė sau veidus!“ Visos kitos, vos tik išgirdusios šitą paslaptingą sakinį, vėl iš naujo prapliupdavo spiegti ir raitytis.

Jos dar ilgai, ilgai šitaip spygavo, žviegė, žiopčiojo ir vėl spygavo, negalėdamos liautis. Vienos tetulės sterblėje gulėjo atverstas žurnalas. Jau gerokai vėliau, kai visos moteriškės prieš saulutę užsnūdo, aš tylutėliai ištraukiau jai iš po apsunkusios rankos žurnalą ir išpūtusi akis įsitaisiau po šezlongu paskaityti. Viename puslapyje aptikau Antrojo pasaulinio karo laikų anekdotą, kuris skambėjo maždaug taip:

Generolas Eisenhoweris rengėsi aplankyti savo pulkus Ruandoje. [O gal Borneo saloje? Gal generolo vardas buvo MacArthuras? Vardai tuo metu man neturėjo jokios reikšmės.] Gubernatorius pareikalavo, kad visos vietinės genties moterys, išsirikiavusios palei kelią, sveikintų generolą ir mojuotų jam rankomis, kai jis savo džipu važiuos pro šalį. Bet visa bėda buvo ta, kad tenykštės moterys niekada nedėvėdavo jokių drabužių, išskyrus karolius ant kaklo ir kartais dar odinį diržėlį ant juosmens.

Taip jokiu būdu netiko. Pasikvietęs genties vadą, gubernatorius išdėstė jam padėtį.

– Nesirūpinkit, – nuramino jį vadas. Jeigu gubernatorius iš kur nors gausiąs bent kelis tuzinus sijonų ir palaidinių, tai jis, vadas, jau pasirūpinsiąs, kad moterys tokia ypatinga proga juos

užsivilktų. Gubernatorius, padedamas vietos misionierių, šiaip taip sukrapštė reikiamą aprangą.

Tačiau iškilmių dieną, likus vos kelioms minutėms iki Eisenhowerio pasirodymo, paaiškėjo, kad nors visos genties moterys drausmingai užsisegė sijonus, palaidinės joms kažkuo neįtiko, tad jos paliko jas namie. Taigi visos moterys taip ir išsirikiavo abipus kelio, pasiruošusios sveikinti generolą: sijonuotos, bet nuogomis krūtimis, ir daugiau jokio drabužėlio ant kūno, nekalbant jau apie kokius nors apatinius.

Tai išgirdus, gubernatoriaus vos neištiko smūgis. Įsiutęs jis pasišaukė genties vadą, o šis ramiai išaiškino, kad moterų vyresnioji jam prižadėjusi, jog generolui važiuojant pro šalį, visos moterys prisidengsiančios krūtis.

– Ar tikrai? Ar tikrai jos prisidengs? – negalėjo nurimti gubernatorius.

– Tikrai, tikrai, tikrai, – linksėjo genties vadas.

Ką gi, laiko ginčytis visiškai nebeliko ir nebebuvo kas darą. Tad galima tik spėlioti, ką pagalvojo generolas Eisenhoweris, kratydamasis keliu savo džipe, kai jam artinantis visos iki juosmens apsinuoginusios genties moterys viena po kitos grakščiai pasikėlė sijonus ir jais droviai užsidengė veidus.

Gulėdama po šezlongu, aš kone dusau iš juoko. Tai buvo kvailiausia istorija, kokią tik buvau girdėjusi. Tai buvo puiki, smagi istorija. Bet vidinis balsas man sakė, jog tai – „uždrausta prekė“, todėl aš dar daugelį metų paskui niekam apie ją neprasitariau. Tačiau neretai sunkiu metu, slegiama įtampos, pavyzdžiui, prieš laikydama stojamuosius egzaminus į koledžą, aš vis prisimindavau tas Ruandos moteris, kaip jos grakščiai prisidengė sijonais veidus, greičiausiai slapčia patyliukais juokdamosi po tais sijonais. Aš irgi nusijuokdavau, o paskui susitelkdavau, pasijusdavau stipri, tvirta ir ryžtinga.

Be abejo, tai dar vienas moteriškų juokų ir bendro kvatojimosi privalumas. Visa tai tampa puikiu vaistu ir patikima atrama atėjus sunkiems laikams. Juk tai – sveikas ir doras smaginimasis! Argi galima įsivaizduoti, kad begėdiškas seksualumas būtų laikomas šventenybe? Taip, ypač jeigu jis gydo, padeda užlopyti širdies žaizdas ir atkurti suardytą pilnatvę. Jungas pastebėjo, kad kai kas nors ateina pas jį, skųsdamasis seksualinėmis problemomis, tikrosios tų problemų šaknys dažniausiai slypi sieloje arba dvasioje. O kai žmogus pasakojasi savo dvasines problemas, neretai pasirodo, kad iš esmės jos yra seksualinės prigimties.

Šia prasme seksualumą galima laikyti dvasios vaistais, todėl jis ir yra šventas. Kadangi „nepadorus" juokas pasirodo besąs *un remedio*, gydantis, tai jis – sakralus. O tai, kas sukelia tokį gydomąjį juoką, irgi šventa. Kai juokas padeda niekam nekenkdamas, kai jis palengvina, pertvarko, perrikiuoja, sustiprina ir sutvirtina, – toks juokas yra sveikatos šaltinis. Kai juokdamiesi žmonės patiria gyvenimo pilnatvę ir džiaugsmą, kad jie yra, kad gyvi, kad geba mylėti, jaučia erotinį susijaudinimą, kai juokas išblaško jų liūdesį ir nustelbia pyktį, – tuomet jis šventas. Visa, kas daro mus didesnius, geresnius, kilnesnius, jautresnius, yra šventa.

Laukinės Moters archetipe pakanka vietos ir purvinųjų deivių prigimčiai. Laukinė prigimtis nebrėžia griežtų ribų tarp padorumo ir nešvankumo, sakralumo ir seksualumo: visa tai gyvena greta, trindamiesi šonais, panašiai kaip grupelė senų senučiukių, sutūpusių pakelėje, kurios tik ir laukia, kad kas jas aplankytų. Visa tai ten, jūsų dvasioje; o belaukdamos, kada gi jūs pagaliau pasirodysite, jos pasakojasi viena kitai savo istorijas ir kvatojasi iki nukritimo.

XII SKYRIUS

Paženklinti teritoriją: pykčio ir atlaidumo ribos

Mėnulio lokys

Laukinės Moters vadovaujamos, mes grįžtame prie senovinių, intuityviųjų, aistringųjų dalykų. Kai mūsų gyvenimai pradeda atspindėti jos gyvenimą, mūsų poelgiai darosi nuoseklūs ir kryptingi. Mes ryžtingai einame pirmyn į tikslą, arba sparčiai to mokomės, jei dar iki šiol nemokėjome. Mes imamės žygių realizuoti savo idėjoms pasaulyje. Išmokstame vėl surasti prarastą tikslą, paisyti individualių savo ritmų, suartėjame su tais partneriais bei draugais, kurie nesipriešina laukinei, integraliai mūsų gyvenimo tėkmei. Renkamės tokius santykius ir tokį bendravimą, kurie teikia peno mūsų kūrybai ir puoselėja instinktyviąją prigimtį. Taip pat siekiame ir paremti, palaikyti kitus. Esame pasirengusios prireikus išmokyti savo mylimuosius klausytis ir paisyti laukinių ritmų, jei tik jie patys nori mokytis.

Tačiau mums liko įvaldyti dar vieną dalyką – išmokti tvarkytis su vadinamuoju moterišku pykčiu. Reikia duoti jam išsiveržti. Prisiminus, kokia to pykčio kilmė, moterims gali imti rodytis, kad jos niekuomet neįstengs liautis griežusios dantimis. Antra vertus, mums taip pat norisi kuo greičiau išsklaidyti tą pyktį, nes

jis mus slegia ir nuodija sielą. Todėl norisi kuo skubiausiai juo atsikratyti.

Tačiau bandymai jį užgniaužti pasirodo beviltiški – tarsi mėgintume kibirkščiuojančią liepsną slėpti bulvių maiše. Bet vargu ar gera išeitis – ir leistis to pykčio apdeginamoms ar nušutinti juo kitus. Taigi ką daryti su tuo galingu jausmu, kurio esame prikaupusios, kaip mums rodosi, prieš savo valią? Pyktis – tai tarsi nuodingos atliekos: jos atsiranda, kaupiasi, nors niekam jų nereikia, bet dėti jų taip pat nelabai yra kur. Norint saugiai jas palaidoti, teks gabenti vos ne į pasaulio kraštą. Štai literatūrinė trumpos japonų pasakos versija, kurią kūriau ir tobulinau daugelį metų. Pavadinau ją „*Tsukina Waguma*, mėnulio lokys". Tikiuosi, ji pagelbės mums rasti išeitį iš šios problemos. Šios pasakos siužeto pagrindą, pavadintą tiesiog „Lokys", kadaise išgirdau iš seržanto I. Sagaros, Antrojo pasaulinio karo veterano, kuris gydėsi Hainso karo veteranų ligoninėje Ilinojaus valstijoje.

KARTĄ SVAIGIAI KVEPIANČIAME PUŠYNE gyveno jauna moteris. Jos vyras daugelį metų praleido kare. Galų gale išleistas atsargon, jis grįžo namo kuo bjauriausiai nusiteikęs. Nenorėjo net įžengti vidun, nes per ilgus metus buvo įpratęs miegoti lauke, ant akmenų. Tylus, užsidaręs ir nekalbus, jis dieną naktį lindėjo miške.

Jaunoji žmona be galo apsidžiaugė ir susijaudino išgirdusi, kad jos vyras pagaliau grįžta namo. Ji užkūrė ugnį, pripirko produktų ir ištaisė didžiausias vaišes, priruošė gausybę skaniausių valgių: gardžios baltos sojų varškės, trijų rūšių žuvies, trijų rūšių dumblių, ryžių, apibarstytų raudonaisiais pipirais, bei didžiulių šaltų oranžinių krevečių.

Droviai šypsodamasi, ji nunešė visas tas vaišes į mišką ir priklaupė greta savojo kovų nuvarginto vyro, siūlydama jam paragauti gardžių jos sutaisytų valgių. Bet šis pašokęs išspardė padėklus su valgiais: sojų varškė išsipylė ant žemės, žuvys nulėkė kažin kur,

dumbliai su ryžiais išsidrabstė po purvą, o didžiosios oranžinės krevetės nuriedėjo ant tako.

– Palik mane ramybėj! – sustugo jis ir atsuko jai nugarą. Moteris nusigando tokio jo pykčio. Šitaip nutiko dar kelissyk, kol galiausiai, nebežinodama, ką daryti, ir apimta nevilties, jaunoji moteris nukeliavo pas žiniuonę, gyvenusią oloje atokiau nuo kaimo.

– Mano vyras smarkiai nukentėjo per karą, – pasiguodė jai žmona. – Jis nuolat piktas ir nieko nevalgo. Į namus neina, įsikūrė miške ir daugiau nebenori su manimi gyventi. Gal turi kokio vaisto, kad jis vėl pasidarytų geras ir mylėtų mane kaip anksčiau?

– Galėčiau jo sutaisyti, – atsakė jai žiniuonė, – tiktai man reikia vieno dalyko. Kaip tyčia, visai pabaigiau mėnulio lokio plaukus. Užtat turėsi įkopti į aukštą kalną, surasti juodąjį lokį ir parnešti man vienintelį plaukelį iš pjautuvo pavidalo baltos žymės jo pakaklėje. Tuomet galėsiu duoti tau ko prašai ir gyvenimas vėl pasidarys puikus.

Kitą moterį tokia užduotis gal būtų nugąsdinusi. Kita gal būtų pamaniusi, kad tai išvis neįmanoma. Bet tik ne ši – mat ji mylėjo savo vyrą.

– Oi, labai ačiū! – padėkojo ji žiniuonei. – Kaip gerai, kad pasakei man, ką daryti!

Taigi ji susirengė kelionėn ir kitą rytą patraukė prie kalno. Priėjusi sugiedojo giesmę „*Arigato zaishö*“, skirtą pasveikinti kalnui ir padėkoti jam, kad leidžia užlipti ant savo kūno.

Perėjusi kalno papėdę, pilną privirtusią didžiulių lyg duonos kepalai akmenų, ji įkopė į mišku apaugusią plynaukštę. Medžių šakos čia sviro iki pat žemės, o lapai atrodė kaip žvaigždės.

– *Arigato zaishö!* – užgiedojo vėl moteris, dėkodama medžiams, kad kilsteli savo kasas, leisdami jai praeiti po jomis. Šitaip perėjusi mišką, moteris kopė toliau.

Bet dabar jau eiti pasidarė sunkiau. Kalno šlaitai buvo apžėlę dygliuotomis gėlėmis, kurios kibo ir draskė jos kimono apačią, o aštrūs akmenys kruvinai žeidė rankas. Prietemoje atlėkę kažkokie keisti tamsūs paukščiai ją labai nugąsdino. Supratusi, jog tai – *muen-botoke*, mirusiųjų, kurie nebeturi artimųjų, dvasios, ji

ėmė giedoti jiems maldas, sakydama: „Aš būsiu jums giminaitė, aš paguldysiu jus ilsėtis ramybėje!“

Ji nesustodama lipo vis aukštyn, nes juk mylėjo savo vyrą. Kopė tol, kol išvydo viršūnėje spindintį sniegą. Jos kojos sušlapo ir ėmė stingti nuo šalčio, bet ji atkakliai kopė toliau, nes juk mylėjo savo vyrą. Užgriuvo audra, pustomas sniegas skaudžiai kapojo akis ir lipdė ausis. Beveik nieko nebematydama, ji kopė vis aukščiau ir aukščiau. O kai pūga liovėsi, ji vėl užgiedojo *„Arigato zaishö“*, dėkodama vėjams, kad liovėsi ją talžę.

Galiausiai ji prisiglaudė negiliame urvelyje, kuriame tik vargais negalais teįstengė susirangyti. Nors turėjo pilną ryšulį maisto, tačiau nevalgė, o tik apsiklojo lapais ir užmigo. Rytas išaušo ramus ir giedras, pro sniegą netgi buvo matyti vienas kitas besikalantis žalias daigelis.

– Ak! – atsiduso moteris. – Metas ieškoti mėnulio lokio!

Ieškojusi ir dairiusis visą dieną, jau vėl prieblandai artinantis aptiko didžiules išmatų krūvas. Daugiau žvalgytis nebereikėjo: priešais ją, kiek tolėliau, palikdamas gilius pėdsakus su įsispaudusiais didžiuliais nagais, per sniegynus kuduliavo milžiniškas juodas lokys. Griausmingai suriaumojęs, mėnulio lokys dingo savo irštvoje. Moteris atsirišo ryšulį su maistu ir pridėjo valgio į dubenėlį. Pastačiusi dubenėlį prie irštvos, pati greitai nubėgo slėptis. Užuodęs ėdesį, lokys išlindo iš irštvos taip garsiai ir galingai riaumodamas, kad net akmenėliai nuo šlaitų pasipylė. Tada kelissyk atsargiai iš tolo apėjo aplink dubenėlį, iš visų pusių uosdamas orą, o paskui vienu maktelėjimu prarijo padėtą maistą. Viską suėdęs, atsistojo piestu, dar sykį pauostė orą, o tada įlindo irštvon.

Kitą vakarą moteris vėl pastatė dubenėlį su maistu prie lokio irštvos, tačiau pati jau nebebėgo slėptis į savo užuoglaudą, o atsitraukė tiktai pusę kelio. Užuodęs ėdesį, lokys išsiropštė iš irštvos, suriaumojo taip, kad atrodė, jog tuoj žvaigždės nuo dangaus pasipils, pasisukiojo aplink, atsargiai uosdamas orą, bet galiausiai maktelėjo padėtą skanėstą ir vėl įsirangė savo migin. Moteris dar keletą vakarų iš eilės vis palikdavo jam maisto, ir taip kartojosi tol, kol vieną tamsią naktį ji įsidrąsino nebebėgti šalin, o liko stovėti netoliese, prie lokio irštvos.

Pastačiusi jam dubenėlį su maistu, ji atsistojo greta ir ėmė laukti. Užuodęs skanėstą ir ropšdamasis lauk, lokys išvydo ne tiktai jam padėtą maistą, bet ir porą smulkių moteriškų kojų šalia dubenėlio. Pasukęs galvą į šoną, lokys suriaumojo taip, kad moteriai net kaulai visame kūne ėmė barškėti.

Nors visa drebėjo iš baimės, moteris nesitraukė nė per žingsnį. Lokys atsistojo ant užpakalinių kojų, pražiojo nasrus ir taip suriaumojo, kad net tamsiai raudona jo gerklė buvo matyti. Tačiau moteris nebėgo. Lokys dar garsiau užriaumojo ir ištiesė pirmyn letenas, tarsi norėdamas ją sugriebti – dešimt ilgų aštrių it peiliai nagų švytravo jai prieš akis tarsi mirtini durklai. Moteris visa virpėjo tarsi vėjo pučiamas lapelis, tačiau vis tiek nesitraukė.

– Ak, maldauju, gerasis loky, – ėmė prašyti ji, – maldauju, nepyk! Aš atėjau pas tave, nes mano vyrui reikia vaistų.

Lokys šlumštelėjo priekines letenas žemėn, sukeldamas sniego stulpus, ir įsistebeilijo į priešais stovinčią persigandusią, drebančią moteriškę. Akimirką jai pasirodė, kad senose lyg pasaulis lokio akyse atsispindi visi kalnų skardžiai, kloniai, upės ir kaimeliai jų slėniuose. Moterį persmelkė ramybė, ir ji liovėsi drebėjusi.

– Maldauju, gerasis loky, – prašė ji toliau. – Aš juk visus tuos vakarus tave penėjau, tai gal galėčiau dabar pasiimti vieną vienintelį plaukelį iš baltojo mėnulio tavo pakaklėje?

Lokys valandėlę patylėjo svarstydamas. Ši maža moterytė būtų lengvas grobis, tačiau staiga jam jos pagailo.

– Teisybė, – suniurzgė senasis mėnulio lokys, – tu buvai man gera. Gali išsirauti sau vieną mano plaukelį, tik, žiūrėk, greitai! O paskui nešdinkis atgal, iš kur atėjusi!

Jis užvertė snukį aukštyn, parodydamas jai didžiulę baltą mėnulio pavidalo dėmę po kaklu. Moteris pamatė toje vietoje smarkiai pulsuojančią gyslelę. Pridėjusi vieną ranką lokiui prie gerklės, antrąja moteris sučiupo vieną baltą, švytintį plaukelį. Tada greitai trūktelėjo ir išrovė. Lokys atsitraukė atatupstas ir užriaumojo it sužeistas. Paskui ėmė piktai niurzgėti.

– Oi, ačiū tau, didysis mėnulio loky, nuoširdžiai tau dėkoju! – lankstėsi jam moteris. Bet lokys tik nepatenkintas suurzgė ir žengė žingsnį pirmyn. Paskui suriaumojo, it ką sakydamas, ir

nors moteris nesuprato, jai pasirodė, tarsi visą gyvenimą būtų tai žinojusi. Apsisukusi ji kiek įkabindama pasileido žemyn nuo kalno. Bėgo po medžiais su nusvirusiomis šakomis, kurių lapai atrodė lyg žvaigždės. Ir visą kelią be paliovos kartojo „*Arigato zaishö*“, dėkodama medžiams, kad pakelia savo šakas, ją praleisdami. Paskui kone kūlvirstom nukurnėjo per didžiulius it duonos kepalai akmenis, suvirtusius kalno papėdėje, „*Arigato zaishö*“ dėkodama kalnui, kad leido jai užlipti ant savo kūno.

Sudriskusiais rūbais, išsidraikiusiais plaukais, murzina ir suvargusi, ji paknopstom nulėkė žemyn, akmeniniais laiptais, vedančiais tiesiai į kaimą. Purvinu keliuku perbėgusi per kaimelį, ji atsidūrė kitame jo pakraštyje, prie senosios žiniuonės buveinės. Ši sėdėjo ir kurstė ugnį.

– Žiūrėk! Žiūrėk! Aš jį gavau, išroviau, išprašiau! Aš turiu mėnulio lokio plauką! – uždususi sušuko jai jaunoji moteris.

– O, puiku! – nusišypsojo žiniuonė. Atidžiai nužvelgusi moterį, ji paėmė iš jos rankų baltą, švytintį plauką ir gerai jį apžiūrėjo prieš šviesą. Pakilnojo jį ant surukusio, raukšlėto delno, pamatavo pridėjusi prie piršto. – Ką gi, tikrai! – šūktelėjo tada. – Čia tikrų tikriausias mėnulio lokio plaukas! – Tada staigiai pasisuko ir švystelėjo plauką į ugnį, kur ryškios oranžinės liepsnos jį prarijo, nespėjusį nė čirkštelėti.

– Ai! – persigandusi sušuko jaunoji moteris. – Ką tu padarei?!

– Nurimk, nereikia šaukti, – nuramino ją žiniuonė. – Viskas gerai. Ar pameni, kaip kopei į kalną? Prisimink kiekvieną savo žingsnį! O pameni, kaip ilgai ir kantriai jaukinaisi mėnulio lokį, kol įgijai jo pasitikėjimą? Prisimink viską, ką matei, girdėjai, jautei ir patyrei!

– Taip, – linktelėjo jaunoji moteris. – Aš viską kuo puikiausiai prisimenu.

Tuomet senoji žiniuonė švelniai nusišypsojo jai ir tarė:

– Tai dabar, dukrele, visa tai žinodama ir atmindama eik sau namo ir elkis lygiai taip pat su savo vyru.

Pagrindinis šios pasakos motyvas – stebuklingo daikto paieškos – plačiai žinomas visame pasaulyje. Kartais kelionėn tenka leistis moteriai, kartais – vyrui. Toks stebuklingas objektas, kurį reikia surasti, gali būti kieno nors blakstiena, nosies plaukelis, dantis, žiedas, plunksna ar koks nors kitas apčiuopiamas, materialus daiktas. Variantų, kuriuose aptinkamas nepaprastos kokio nors gyvūno kūno dalies arba kailio motyvas, užfiksuota Korėjoje, Vokietijoje, Urale. Kinijoje stebuklingasis „donoras" dažniausiai būna tigras. Japonų pasakose kartais minimas lokys, o kartais – lapė. Rusijoje dažniausiai keliaujama parnešti lokio barzdos. O vienoje mano giminės sekamoje pasakoje stebuklingąjį plaukelį reikia išrauti pačiai Babai Jagai iš pasmakrės.

„Mėnulio lokys" priklauso prie tokio tipo pasakų, kurias aš paprastai vadinu „plyšeliais", nes jos suteikia galimybę tarsi pro pravirą plyšelį dirstelėti į paslaptingus gydymo būdus ir įžvelgti pasakoje glūdinčias giliąsias prasmes, užuot tenkinusis vien paviršiniu turiniu. Akivaizdi šios pasakos mintis – kad kantrybė padeda įveikti pyktį, tačiau platesne prasme čia nurodoma, kaip moteris gali atkurti pažeistą dvasinę tvarką ir pagydyti pykčio nuniokotą savąjį „aš".

Pasakose „plyšeliuose" daugiau dalykų paliekama nujausti, nei tiesmukai išsakoma. Ir šios pasakos pamatinė struktūra pateikia mums ištisą pykčio įveikimo schemą: pirmiausia reikia rasti išmintingą, ramią gydomąją jėgą (kreipimasis į žiniuonę), pasiryžti įžengti į tokią dvasinę teritoriją, kurioje anksčiau niekad nesame buvusios (kopimas į kalną), perprasti iliuzijų prigimtį (ėjimas per akmenis, brovimasis po medžių šakomis), nuramdyti senas ir įkyrias mintis bei jausmus (susitikimas su *muen-botoke*, neramiomis mirusiųjų dvasiomis, kurių nebėra kam palaidoti), prisijaukinti didįjį atjaučiantį „Aš" (kantrus lokio penėjimas, kol galop jis atsilygina geru už gerą), suprasti riaumojančią atjaučiančios dvasios pusę (suvokimas, kad lokys, užjaučianti būtybė, anaiptol nėra romus ir prijaukintas).

Pasaka akivaizdžiai parodo, kaip svarbu praktiškai kasdieniame gyvenime pritaikyti įgytąją psichologinę patirtį bei žinias (leidimasis nuo kalno ir grįžimas į kaimą); be to, tenka suvokti, kad gydymas – tai nuolatiniai ieškojimai ir bandymai, o ne vieną kartą ir visiems laikams išmokta tiesa (lokio plauko sudeginimas). Esminis pasakos pamokymas: „Pritaikyk visa tai savo pykčiui įveikti, ir viskas bus gerai“ (žiniuonė pataria moteriai grįžti namo ir išbandyti viską, ko išmokusi, su savo vyru).

Šios pasakos, kaip ir daugelio kitų, pagrindinis veikėjas pirmiausia kreipiasi į kokį nors sužeistą, vienišą padarą arba bando jį prisijaukinti. Jei visus šio pasakojimo komponentus laikytume sudėtinėmis tos pačios moters psichikos dalimis, tai pamatytume, kad viename jos pakraštyje prisikaupę labai daug pykčio ir kančių – pasakoje tai simbolizuoja iš karo namo grįžęs vyras. Mylinti ir atsidavusi dvasios dalis, jo žmona, mėgina kaip nors pagydyti bei numalšinti tą šėlstantį pyktį bei tūžmastį, kad tarp jos ir jos meilės vėl įsivyrautų taika ir santarvė. Toks ryžtas daro garbę kiekvienai moteriai, nes tai – bandymas išgydyti pyktį, neretai padedantis mums rasti ir būdą atleisti.

Pasaka demonstruoja, jog kantrybė – tinkamiausia priemonė tiek naujai įsiplieskusiam, tiek įsisenėjusiam pykčiui įveikti; lygiai kaip ir gydomųjų būdų paieškos. Nors kiekvieno žmogaus gydymas bei sukauptos įžvalgos būna skirtingi, pasaka siūlo tam tikrų bendro pobūdžio patarimų, susijusių su šiuo procesu apskritai.

Didis japonų išminčius ir kunigaikštis, gyvenęs VI a. pradžioje, vardu Šotoku Taiši, be kita ko, mokė, kad dvasinį darbą reikia dirbti tiek vidiniame, tiek ir išoriniame pasaulyje. Negana to, jis propagavo toleranciją ir pakantumą kiekvienam žmogui, kiekvienai gyvai būtybei ir *kiekvienai emocijai*. Subalansuotas emocijų vertinimas, be abejo, yra asmens savigarbos dalis.

Net ir skaudžios, nemalonios, drastiškos emocijos gali būti suvokiamos kaip šviesos šaltinis, nes jos sklidinos kunkuliuojančios ir žaižaruojančios energijos. Šią pykčio teikiamą šviesą galime nukreipti teigiama linkme – jos padedami apšviesti ir ištyrinėti tokius užkaborius, kurių paprastai nematome. Netinkamai išnau-

dojamas pyktis grėsmingai telkiasi vienoje ribotoje erdvėje, kol tarsi rūgštis kiaurai pradegina visus švelnius ir subtilius dvasinius audinius, palikdamas juodą kaip skylė, skausmingą piktžaizdę.

Bet esama ir kitokio būdo. Visos emocijos, taip pat ir pyktis, slepia savyje tam tikrą žinojimą, praregėjimą, kurį kai kas vadina nušvitimu. Mūsų pyktis kuriam laikui gali tapti mūsų mokytoju, todėl galbūt neverta stengtis kuo greičiau jo atsikratyti: verčiau derėtų dėl jo įkopti į kalną, įkūnyti jį visokiausiais pavidalais, kad kuo daugiau iš jo išmoktume, o kai susitvarkysime su juo savo viduje, tada jau galėsime paversti jį kokiu nors naudingu išorinio pasaulio pavidalu arba paprasčiausiai leisti jam susigerti į dulkes. Darniame ir vieningame žmogaus gyvenime pyktis nėra vien paskira, su niekuo nesusijusi emocija. Veikiau tai substancija, kurią turime pakeisti ir transformuoti. Pykčio ciklas yra toks pat, kaip ir visi kiti mūsų ciklai: jis kyla, krinta, išnyksta ir vėl atgimsta su nauja jėga. Transformavimo procesas prasideda nuo pakankamo dėmesio šiai problemai.

Leisdamosi, kad mūsų pyktis taptų mūsų mokytoju, ir tokiu būdu jį transformuodamos, savaime jį išsklaidome. Tuomet jo išlaisvintą energiją galime panaudoti kitose srityse, ypač – kūryboje. Nors yra žmonių, teigiančių, neva nuolatinis pyktis – stipriausia jų kūrybos varomoji jėga, tačiau jis apsunkina priėjimą prie kolektyvinės pasąmonės – neišsenkamos vaizdinių, minčių ir idėjų saugyklos, todėl žmogus, kuriantis vien iš pykčio, dažniausiai kaskart sukuria vis tą patį, nieko naujo nesugebėdamas išrasti. Netransformuotas pyktis gali tapti savotiška nuolatine mantra apie tai, kokie užguiti, iškankinti ir nuskriausti mes esame.

Viena mano bičiulė, aktorė ir scenaristė, tvirtina esanti nuolatos pikta ir atsisako bet kokios pagalbos, kuri padėtų tą pyktį įveikti. Rašydama scenarijus apie karą, ji vaizduoja blogus ir niekšingus žmones; kai rašo apie kultūrą – pjesių veikėjai irgi būna tokie pat bjaurūs ir blogi. Jei rašo apie meilę – pasirodo tie patys niekšingi personažai su tais pačiais piktais kėslais. Ėdamos nuolatinio pykčio, mes prarandame tikėjimą gėriu. Viltis irgi kažkur išgaruoja. O anapus beviltiškumo paprastai slypi pyktis,

po pykčiu – skausmas, o šio priežastis dažniausiai būna vienokia ar kitokia žaizda – kartais visai šviežia, bet dažniausiai – sena, kamuojanti mus nuo labai senų laikų.

Iš fizinės traumatologijos žinome – kuo greičiau imsimės gydyti žaizdą, neleisime jai įsisenėti, nuo mažesnė bus komplikacijų rizika. Be to, greitai pradėjus gydyti, žmogus sparčiau sveiksta. Lygiai tie patys dėsniai galioja ir gydant dvasios žaizdas. Įsivaizduokime, kokia būtų mūsų sveikatos būklė, jei susilaužius koją dar vaikystėje ir po trisdešimties metų kaulai dar nebūtų kaip reikiant sugiję?

Viena rimta trauma ar sužeidimas gali smarkiai pakenkti daugeliui kitų organizmo sistemų bei ritmų: susilpninti imuninę sistemą, skeletą, fiziologinius judėjimo mechanizmus ir kt. Lygiai tas pats būna ir įsisenėjus psichologinei traumai. Daugelis žmonių laiku nepasirūpina tinkama pagalba – ar iš nežinojimo, ar iš apsileidimo. Taigi, vaizdžiai kalbant, net kai ir grįžtame iš karo namo, savo sieloje bei kūno viduje ir toliau tebekariaujame. O jei puoselėsime ir kaupsime pyktį – dvasinės traumos pasekmę, – užuot ieškoję būdų, kaip jį numalšinti, bandę išsiaiškinti, kokios jo priežastys ir kaip galėtume jį įveikti, tai visam likusiam gyvenimui patys save įkalinsime pykčio sklidinoje kameroje. Bet juk taip gyventi neįmanoma – nei nuolatos, nei laikinai. Tikras gyvenimas juk kunkuliuoja anapus aklo pykčio. Kaip matome pasakoje, pykčiui sutramdyti bei išgydyti reikia nemažai sąmoningų pastangų. Bet tai įmanoma! Ir mes pajėgios tai padaryti: tereikia tik žingsnis po žingsnio kopti į kalną.

Žiniuonės patarimas: kopti į kalną

Taigi, užuot stengusis „gražiai elgtis“ ir bandžius nuduoti, esą visai nejaučiame pykčio, arba, priešingai, mėginus savo pykčiu išdeginti viską, kas gyva, per šimtą mylių aplinkui, ar ne geriau būtų pirmiausia pasiūlyti savo pykčiui drauge su mumis ramiai prisėsti, išgerti arbatos ir pasišnekėti, kad išsiaiškintume, kas gi prišaukė šį netikėtą svečią. Iš pradžių mūsų pyktis elgsis lygiai

taip pat, kaip įnirtęs vyras iš pasakos: nenorės šnekėtis, nesileis vaišinamas – vien tik sėdės nejudėdamas, įsispitrėjęs į vieną tašką, arba ims siautėti, arba reikalaus palikti jį ramybėje. Štai tada mums ir teks kreiptis į žiniuonę – gydytoją, išmintingiausiąją ir geriausiąją mūsų „aš" dalį, įstengiančią pamatyti, kas slypi už ego įniršio ir susierzinimo. Ši žiniuonė visuomet – didi „toliaregė". Užtat ji žino ir gali pasakyti, kokios naudos galime tikėtis, ištyrinėjusios šį emocijų antplūdį.

Išmintingosios žiniuonės pasakose paprastai simbolizuoja dvasinę ramybę ir rimtį. Net jei visas išorinis pasaulis, regis, kone byra į gabalus, vidinė mūsų gydytoja vis vien nesileidžia išmušama iš vėžių ir, išsaugojusi sveiką protą, sugeba numatyti, kaip geriausia būtų elgtis toliau. Tokia vidinė „meistrė" gyvena kiekvienos moters dvasioje. Ji ten – nuo pat mūsų gimimo, nes tai – laukinė, natūrali mūsų dvasios dalis. O jei kartais pamiršome, kaip su ja susisiekti, tai visuomet galime vėl ją prisišaukti, pamėginusios kuo šaltakraujiškiau pažiūrėti į mums pyktį keliančią situaciją: įsivaizduoti save ateityje, iš tokios perspektyvos pažvelgti atgal, pagalvoti, kokiu savo praeities elgesiu tuomet galėsime didžiuotis, – ir atitinkamai elgtis.

Pyktis bei susierzinimas, kuriuos mums natūraliai sukelia įvairūs asmeninio bei visuomeninio gyvenimo aspektai, būna kur kas gilesni, jeigu vaikystėje esame ne kartą patyrę aplinkinių panieką, pasityčiojimus, abejingumą ar išgyvenę ilgalaikę nežinomybę, neaiškumą.[1] Šitaip traumuotas žmogus tampa itin jautrus vėlesniems sužeidimams ir visais įmanomais būdais stengiasi jų išvengti.[2] Visa tai baigiasi didžiuliais jėgų ir energijos nuostoliais, prarastu pasitikėjimu, kad ir mes esame verti meilės, dėmesio ir rūpesčio, nepaprastai skaudžiai mus žeidžia ir verčia piktai vaikiškai priesaikauti: va, užaugsiu, tai jau niekad niekam nebeleisiu šitaip savęs skriausti.

Negana to, jei mergaitė vaikystėje patyrė mažiau teigiamų išgyvenimų ir džiaugsmų nei kiti šeimos nariai, jeigu jos laisvė, elgesys, kalba ir pan. buvo griežtai varžomi bei ribojami, tai ir suaugus ją perdėtai erzina bei kelia pyktį tokie dalykai,

balso intonacijos, gestai, tam tikri žodžiai bei kitokie jutiminiai dirgikliai, kurie primena jai vaikystės įvykius.[3] Kartais, atidžiai stebint, dėl ko suaugę žmonės staiga nei iš šio, nei iš to praranda savitvardą, galima netgi visai tiksliai nustatyti, kokių traumų jie patyrė vaikystėje.[4]

Mes norėtume paversti pyktį kūrybine jėga. Norėtume jo vedami daug ką pakeisti, išplėtoti bei apginti. Taigi, ar moteris tik trumpam suirzo dėl vaikų išdaigų, ar ją kamuoja ilgalaikė žaizda, gydytojos požiūris bus lygiai toks pat: ten, kur tvyro ramybė, galima mokytis, kurti ir ieškoti išeities, o jei viduje arba išorėje siautėja audros ir gruma perkūnijos, jos viską išdegins, sunaikins ir paleis plėnimis. Todėl turime žiūrėti, kad vėliau nebūtų gėda dėl savo veiksmų. O jei jau supykome, tai bent pasistenkime, kad tas pyktis nenueitų veltui.

Teisybė, kartais, prieš pereinant prie pamokomos tylos ir ramybės, tenka šiek tiek „nuleisti garą", bet tai daryti reikia labai atsargiai, antraip pasekmės bus panašios į benzino kolonėlėje įžiebto degtuko. Žiniuonė sako mums: taip, šį pyktį galima pakeisti, tik man reikia kai ko iš to kito – instinktų pasaulio, kuriame žvėrys tebekalba, o dvasios tebegyvena; iš pasaulio, kuriame viešpatauja vaizduotė.

Budizme esama vienos ypatingos praktikos, vadinamos *nyübu*, kuri reiškia, kad žmogus, norėdamas suprasti save ir atkurti savo santykius su Didybe, privalo išeiti į kalnus. Tai nepaprastai senas ritualas, susijęs su žemės dirbimo, sėjos ir derliaus nuėmimo ciklais. Jo metu, kai įmanoma, kopiama ir į tikrus kalnus, bet kalnų juk esama ir požemio pasaulyje, ir mūsų pačių pasąmonėje; laimei, mes visos nešiojamės įėjimą į anapus čia pat, savo dvasioje, todėl bet kurią akimirką galime leistis į kalnus ieškoti atsinaujinimo.

Mituose kalnas kartais simbolizuoja tam tikrus meistriškumo lygmenis, kuriuos būtina įveikti prieš kopiant aukščiau. Pati žemiausia kalno dalis, jo papėdė, dažniausiai įkūnija veržimąsi sąmonėjimo link. Visa, kas nutinka papėdėje, vertinama kaip sąmonės brendimas. Vidurinioji kalno dalis paprastai reiškia kilimo fazę, kuomet išbandome ir sutvirtiname tai, ko išmokome papėdėje.

Aukštikalnė simbolizuoja intensyvų mokymąsi: oras ten išretėjęs, tad reikia didžiulio atkaklumo ir ryžto, kad eitum toliau. O pati viršūnė – tai susidūrimas su aukščiausiąja išmintim: kaip antai mitinė senė, gyvenanti kalno viršūnėje, arba (kaip šioje pasakoje) aukštai sniegynuose esantis senojo išmintingojo lokio guolis.

Taigi matome, kad į kalną kopti verta tuomet, kai visai nebežinome, ką daryti. Kai tenka imtis žygių, apie kuriuos beveik nieko neišmanome, tai nuostabiai formuoja gyvenimą ir ugdo sielą. Kopdamos į nepažįstamą kalną, mes užvis geriausiai perprantame instinktyviąją dvasią ir jos kūrybines galimybes – o juk būtent to ir siekėme. Kiekvienas žmogus mokosi savaip. Tačiau instinktyvioji pasaulėžiūra, kylanti iš laukinės pasąmonės, kuri yra cikliška, tampa mums vienintele priimtina ir reikšminga, teikiančia prasmę gyvenimui – mūsų gyvenimui. Ji neklysdama sako mums, ką daryti toliau. Kurgi ieškoti šitokios laisvės šaltinio? Teks kopti į kalną.

Kopdamos į kalną rasime dar daugiau būdų ir priemonių, padėsiančių mums transformuoti nuoskaudą, negatyvizmą, pagiežą ir kitus, pačius nemaloniausius pykčio aspektus, kuriuos paprastai itin smarkiai juntame ir iš pradžių netgi esame linkusios pateisinti. Vienas iš tokių būdų – tai giesmės žodžiai „*Arigato zaishö*“, kuriuos moteris tolydžio kartoja, dėkodama medžiams ir kalnui, kad leidžia jai eiti toliau. Metaforine prasme šį posakį galėtume išversti maždaug taip: „Ačiū tau, Iliuzija!“ Japoniškai žodis *zaishö* reiškia aiškų ir skaidrų požiūrį į dalykus, trukdančius mums giliau suvokti save ir pasaulį.

Iliuzija – tai dėl kokio nors poveikio atsiradęs nerealus vaizdinys: pavyzdžiui, įkaitusiam orui virpant virš plento, asfaltas mums rodosi banguotas. Žinoma, įkaitęs oras virpa iš tiesų, tačiau asfaltas dėl to iš tikrųjų banguoti nepradeda – tai tik iliuzija. Taigi pirmoji informacijos dalis yra teisinga, o antroji, pateikianti išvadą, – apgaulinga.

Pasakoje kalnas leidžia moteriai į jį įkopti, o medžiai pakelia nuo žemės šakas, kad ji galėtų eiti toliau. Tai simbolizuoja iliuzijų išsisklaidymą, kurio dėka moteris gali tęsti savo žygį. Budizmas

moko, kad esama net septynių iliuzijos šydų. Paeiliui jiems nukrintant, žmogus pažįstąs vis tolesnius tikrosios gyvenimo ir savo paties prigimties aspektus. Atskleisdami šydus, mes parodome besą pakankamai stiprūs ir įstengsiantys nepalūžti, išvydę anapus jų slypinčius tikrojo gyvenimo vaizdus, sugebėsią perprasti įvykių, žmonių ir daiktų tarpusavio sąveikų mechanizmus, o galiausiai ir išmoksią nepasikliauti pirmu įspūdžiu, neimti jo už gryną pinigą, bet pasižiūrėti, kas slypi anapus regimybės.

Pasak budizmo mokymo, tiktai pakeldami šydus einame nušvitimo link. Moteris šioje pasakoje irgi leidžiasi į žygį, norėdama parnešti šviesos į niūrias pykčio tamsybes. Kad tai pavyktų, kopdama į kalną ji privalo perprasti daugelį tikrovės klodų. Juk visi mes tiek daug turime iliuzijų, taip iškreiptai vaizduojamės gyvenimą! „Ji tokia graži, vadinasi, geidžiama“, – tikrai gali būti iliuzija. „Aš geras, todėl visiems patinku“, – irgi greičiausiai pasirodys besanti iliuzija. Ieškodami tiesos, mes lygiai taip pat stengiamės išsklaidyti iliuzijas. Ir tik pajėgę įžvelgti, kas slypi už šių vadinamųjų „kliūčių nušvitimo kelyje“, pasak budizmo, mes įstengsime atskleisti nematomąją pykčio pusę.

Štai pora dažniausiai pasitaikančių iliuzijų dėl pykčio. „Atsikračiusi pykčio, aš pasikeisiu – pasidarysiu silpnesnė.“ (Pirmoji prielaida teisinga, bet toliau daroma klaidinga išvada.) „Piktumą paveldėjau iš tėvo [motinos, senelės ir pan.], todėl esu pasmerkta su juo kankintis visą gyvenimą.“ (Pirmoji prielaida taikli, o išvada netiksli.) Būtent tokias iliuzijas galima išsklaidyti smalsaujant, tyrinėjant, klausinėjant, žvilgčiojant po medžių šakomis ir kopiant į kalną. Iliuzijų nusikratome itin sparčiai, surizikavusios akis į akį susidurti su išties laukiniu savo prigimties aspektu: tai gyvenimo, pykčio, kantrybės, įtarumo, atsargumo, pasalūniškumo, nuošalumo ir išminties mokytojas – senasis mėnulio lokys.

Kopiant šlaitu aukštyn, moteriai priešais atskrenda paukščiai. Tai *muen-botoke*, dvasios mirusiųjų, kurių nebėra kam pavalgydinti, paguosti ir paguldyti ilsėtis ramybėje. Melsdamasi už juos, moteris tampa jų šeimos nare, jinai jais pasirūpina ir juos nuramina. Tai geras būdas atpažinti našlaičius mirusiuosius savo

dvasioje: tas kūrybines moters mintis, žodžius bei idėjas, kuriems teko per anksti numirti ir kurie nemažai kursto moters pyktį. Tam tikra prasme galėtume sakyti, kad pyktį sukelia deramai nepalaidotos šmėklos. Šio skyriaus pabaigoje, skyrelyje *„Descansos“* pateiksiu daugiau nurodymų, kaip tvarkytis su *muen-botoke* moters dvasioje.

Kaip ir šioje pasakoje, tikrai verta gerai penėti išmintingąjį lokį – instinktyviąją dvasią, ir siūlyti jai įvairaus dvasinio maisto: tikėjimo, maldų, archetipinės psichologijos, sapnų, meno, alpinizmo, irklavimo, kelionių ar dar kokiu tik norime pavidalu. Norėdamos priartėti prie lokio saugomos paslapties, turime jį pašerti. Taigi toks pykčio tramdymas – tai ištisa kelionė: atsikratyti iliuzijų, mokytis iš pykčio, prašyti instinktyviosios dvasios pagalbos ir deramai palaidoti mirusios praeities šmėklas.

Dvasios lokys

Ko pykčio tramdymo požiūriu galėtume pasimokyti iš lokio simbolio, skirtingai nuo lapės, barsuko arba kecalio simbolinių įvaizdžių? Senovės žmonėms lokys įkūnijo prisikėlimą. Juk šis žvėris visą žiemą miega, ir tuo metu jo širdis beveik nustoja plakusi. Dažnai prieš pat žiemos miegą patinas apvaisina patelę, tačiau stebuklingu būdu jo sėkla iškart nesusijungia su patelės kiaušinėliu: sperma ir kiaušinėlis dar ilgą laiką atskirai plūduriuoja gimdos skystyje, ir tik prieš pat miego pabaigą spermatozoidas įsiskverbia į kiaušinėlį. Tuomet prasideda ląstelių dalijimasis, ir lokiukai gimsta pavasarį, kai jų motina jau bunda iš žiemos miego ir gali imtis atžalų priežiūros bei auklėjimo. Ne tik todėl, kad lokių žiemos miegas taip primena mirtį, bet dar labiau dėl to, kad iš šios būsenos patelė pabunda drauge su jaunikliais, šie žvėrys atrodo puikiausia mūsų visų gyvenimo metafora: juk tai, kas atrodė negyva, ne tiktai gali atgyti, bet dar ir pagausėti!

Lokiai siejami su daugeliu medžioklės deivių: Artemide Graikijoje, Diana Romoje, *Muerte* bei *Hecoteptl*, kurių molinės figūrėlės iš kartos į kartą perduodamos daugelyje Lotynų Amerikos

kultūrų. Šios deivės teikė moterims gebėjimą susekti, atpažinti, „išrausti“ visa ko dvasinius pradus. Japonams lokys – tai ištikimybės, išminties ir stiprybės simbolis. Šiaurės Japonijoje gyvenanti ainų gentis tiki lokį galint tiesiogiai kreiptis į Dievą ir pranešti jo valią žmonėms. Mėnulio lokys čia laikomas šventa būtybe: baltą pusmėnulio formos žymę po kaklu jis gavęs iš budistų deivės Kvan Jin, kurios ženklas esąs pusmėnulis. Kvan Jin – tai gilios atjautos deivė, o lokys laikomas jos pasiuntiniu.[5]

Lokys, kaip dvasios dalis, galėtų būti suvokiamas kaip tam tikras mūsų gebėjimas reguliuoti savo gyvenimą, ypač emocinį. Lokio jėga – tai gebėjimas judėti cikliškai: tam tikrą laiką būti budriam, o paskui nurimti ir panirti į gilų miegą, iš kurio pabundama sukaupus jėgas ir pasirengus naujam gyvenimo ciklui. Lokio įvaizdis mus moko, kad emociniame gyvenime galima palaikyti tam tikrą slėgį, o dar labiau – kad įmanoma tuo pat metu būti ir piktai, ir dosniai. Galima būti santūriai ir reikšmingai. Galima budriai saugoti savo teritoriją, nubrėžti griežtas ir aiškias ribas, jei reikia – net sudrebinti dangų, bet vis dėlto išlikti dėmesingai, prieinamai ir gimdančiai.

Plaukelis iš lokio pakaklės – tai talismanas, neleisiantis mums pamiršti, ko išmokome. Kaip matome, jis neįkainojamas.

Transformuojanti ugnis ir teisingas elgesys

Lokys atjaučia moterį, supranta jos bėdą ir netgi leidžia jai išpešti jam iš pakaklės vieną plaukelį. Tada ji kiek tik įkabina pasileidžia žemyn nuo kalno, pakeliui prisimindama ir pritaikydama visus gestus, giesmes bei žodžius, kurie tarsi spontaniškai kilo jos dvasioje kopiant į kalną. Netverdama savo kailyje, ji galvotrūkčiais įpuola pas žiniuonę. Greičiausiai ji negali atsidžiaugti: „Žiūrėk, man pavyko! Aš padariau, kaip liepei! Viską ištvėriau. Ir man pavyko!“ Senoji žiniuonė jautri ir supratinga, todėl ji leidžia moteriai valandėlę pasidžiaugti savo laimėjimu, o paskui sviedžia per tokias kančias įgytą plauką į ugnį.

Jaunoji moteris netenka žado. Ką gi ta pakvaišusi senė padarė? „Eik namo, – sako jai žiniuonė, – ir elkis taip, kaip išmokai, su savo vyru.“ Pagal dzenbudizmo mokymą, toji akimirka, kai plaukelis sudega ugnyje ir žiniuonė ištaria šiuos paprastus žodžius, ir *yra* tikrojo nušvitimo akimirka. Atkreipkime dėmesį: nušvitimas ateina ne ant kalno. Jis ateina tada, kai sudeginus mėnulio lokio plauką, išsisklaido įsikalbėta viltis gauti stebuklingąjį vaistą. Visos mes puoselėjame panašias viltis: visos tikimės, kad jeigu būsime pakankamai darbščios ir atkaklios, sieksime aukštų ir prakilnių tikslų, tai vieną gražią dieną pagaliau sugebėsime gauti tam tikrą materialią, apčiuopiamą priemonę, kuri vienu mostu ir visiems laikams pakeis ir tobulai sutvarkys mūsų gyvenimą.

Bet juk taip nebūna. Gyvenime viskas klostosi būtent taip, kaip pavaizduota pasakoje. Galime sukaupti gausybę žinių, perprasti visatos sandarą, bet visuomet viskas atsirems į vieną vienintelį dalyką – praktiką. Vis tiek turėsime grįžti namo ir pamažu, žingsnis po žingsnio įgyvendinti tai, ką sužinojome. Tai daryti teks nuolatos, kada tik prireiks ir kiek tik prireiks, – pamatysime. Ir labai naudinga žinoti, kad tuomet, kai mumyse ims siautėti ir kunkuliuoti pyktis, mes jau puikiai, meistriškai gebėsime su juo tvarkytis: pirmiausia – luktelėsime, kol išsisklaidys iliuzijos, o tada sykiu su savo pykčiu užkopsime į kalną, ten su juo pasišnekėsime ir ko nors iš jo pasimokysime.

Šioje pasakoje esama gausybės nuorodų, daugybės naudingų pamokymų, kaip atkurti prarastą dvasios pusiausvyrą: sukaupti kantrybę, su pykčio pagauta esybe elgtis švelniai ir duoti jai pakankamai laiko sutramdyti nirtululiui pasitelkus savistabą ir analizę. Senovės išmintis sako:

Pirma Dzen kalnai buvo kalnai, o medžiai – medžiai.
Per Dzen kalnai tapo dvasių sostais, o medžiai – išminties balsais.
Po Dzen kalnai vėl buvo kalnai, o medžiai – medžiai.

Kol moteris buvo ant kalno, ji mokėsi, ir viskas jai atrodė stebuklinga. Nusileidus nuo kalno, vadinamasis stebuklingasis lokio plaukas supleška ugnyje, iliuzija išsisklaido, ir dabar jau ateina metas „po Dzen". Gyvenimas vėl darosi kasdieniškas. Tačiau ji pati jau praturtėjusi visa ant kalno sukaupta patirtimi. Dabar ji žino. Tą energiją, kuri eikvojama pykčiui, galima nukreipti visai kitokia vaga.

Dabar moteris grįžta į savo kasdienybę, išmokusi tvarkytis su pykčiu, praturtėjusi naujomis žiniomis ir suvokdama, kad gyvenimą galima gyventi kur kas išmoningiau. Bet vieną dieną neišvengiamai vėl kas nors nutiks: kieno nors mestas žvilgsnis, žodis, tonas privers pasijusti, kad esi menkinama, niekinama, nevertinama ar išnaudojama, – ir seni skausmo bei kančių likučiai vėl užsiplieks it sausa kempinė.[6]

Pyktį, likusį po kadai išgyventų traumų, galima palyginti su sena šrapnelio žaizda. Galima pašalinti iš kūno visas metalines sprogmens skeveldras, bet smulkiausių dalelių vis tiek liks. Atrodytų, jei visos skeveldros išimtos, žaizda užsitraukė, – tai ko dar bereikia? Kur tau! Tarpais tos mažytės užsilikusios dulkelės pradeda judėti ir sukiotis mūsų kūne, keldamos kone tokį pat skausmą, kaip senoji žaizda (vėl sukyla pyktis).

Tačiau šio pykčio priežastis – jau ne ankstesnis nepakeliamas skausmas, o tiktai menkutės jo dalelės, mūsų psichikoje užsilikę erzinantys dirgikliai, kurių visų jau niekuomet nepavyks pašalinti. Vis dėlto jų keliamas pojūtis labai primena ankstesnio sužeidimo skausmą. Tuomet žmogus visas įsitempia, išsigandęs neva tuoj pat vėl užgriūsiančios kančios, ir tuo tik sukeldamas sau dar didesnį skausmą. Jis imasi drastiškų veiksmų iškart trimis frontais: pirma, stengiasi neišleisti iš akių išorinių įvykių; antra, bando sutramdyti iš senos vidinės žaizdos sklindantį skausmą; ir trečia, mėgina kuo greičiau rasti saugų prieglobstį – keturlinkas sprunka ir įsirausia į psichologinį urvelį.

Neįmanoma reikalauti iš vieno žmogaus, kad jis tuo pat metu kovotų už tris ir dar visuose trijuose frontuose šauniai nugalėtų. Štai kodėl nereikia leistis įveliamai į šitokį karą, sugebėti laiku

sustoti ir atsitraukti. Juk niekas neįstengtų narsiai kautis jausdamas, kad jam kiaurai peršovė pilvą. Moteris, kuri jau įkopė į kalną, tokiu atveju atsitrauks: pirmiausia reikia susitvarkyti su senesniais įvykiais, paskui – su naujesniais, apsispręsti, ką daryti toliau, išsikedenti apipešiotą kailiuką, pastatyti ausytes, o tada jau oriai grįžti ir imtis žygių.

Niekas iš mūsų negali visiškai ir galutinai atsikratyti savo praeities. Aišku, galime nugrūsti ją kuo giliau, bet ji vis vien tūnos mumyse. Tačiau elgdamosi taip, kaip čia nurodyta, jūs sugebėsite pažaboti savo pyktį, ir pamažu viskas nurims ir susitvarkys – tegu ne tobulai, bet visai pakenčiamai. Tuomet vėl galėsite žengti į priekį. Senų šrapnelio žaizdų sukelto pykčio laikotarpis jau bus pasibaigęs. Kaskart jums vis geriau seksis su juo tvarkytis, nes iš anksto žinosite, kada metas vėl kreiptis į žiniuonę, kopti į kalną ir atsikratyti iliuzijų, neva dabartis – tai tik nuolatinis tikslus praeities atkartojimas. Moteris nepamiršta, kad tuo pat metu galima būti ir piktai, ir dosniai. Pyktis – tai ne akmuo inkstuose: pakentėk ir praeis. Nieko panašaus! Kad praeitų, privalome elgtis teisingai. Tiktai tuomet jis praeis, o mūsų gyvenime atsivers naujų kūrybos galimybių.

Teisėtas pyktis

Prieš atsukant kitą skruostą, t. y. prieš apsisprendžiant tylomis kęsti neteisybę bei žiaurumą, derėtų labai gerai pamąstyti. Vienas dalykas, kai pasyvus priešinimasis naudojamas kaip politinės kovos būdas, ko daugybę žmonių mokė Gandhis, ir visai kas kita, kai moterys pratinamos arba verčiamos tylėti, kad tik išgyventų nepakenčiamomis šeimoje, bendruomenėje ir pasaulyje tvyrančios priespaudos, neteisybės ir žiaurumo sąlygomis. Tuomet moterys tarsi kirste atkertamos nuo laukinės savo prigimties, ir jų tylėjimas – jau nebe ramybės ir vidinio susitelkimo, o desperatiškos gynybos požymis. Tad aplinkiniai labai klysta manydami, jog vien todėl, kad moteris nieko nesako, ji ir pateisina esamą gyvenimą.

Būna atvejų, kai tiesiog privalu išlieti visą susikaupusį pyktį taip, kad žemė ir dangus sudrebėtų. Ateina metas – labai retai, bet kartais toks metas vis dėlto ateina, – kai reikia panaudoti visą turimą sunkiąją artileriją. Tai pateisinama tik kaip atsakas į itin didelę skriaudą ar įžeidimą – labai sunkų ir nukreiptą prieš mūsų sielą ar dvasią. Ir pirmiausia reikia išmėginti visus kitus protingus būdus padėčiai pataisyti. Bet jei niekas nepadeda, tuomet telieka pasirinkti tinkamą momentą. Be abejo, visa apimančiam pykčiui turi būti tinkamas metas. Jei moterys dėmesingos savo instinktyviajam „aš", kaip vyriškis iš tolesnės istorijos, tai jos tiksliai žino, kada toks metas ateina. Jos intuityviai tai pajunta ir ima veikti. Ir tai teisinga. Teisinga kaip dukart du.

Ši pasaka kilusi iš Vidurio Rytų. Azijoje savas jos versijas seka sufijai, budistai ir induistai.[7] Tai viena iš pasakų, kuriose kalbama apie tai, jog kartais gyvenimo išsaugojimo vardan tenka pasielgti neteisėtai arba sulaužyti draudimą.

Sausuoliai medžiai

GYVENO KARTĄ ŽMOGUS, kuris buvo tokio bjauraus būdo, kad per savo piktumą išeikvojo galybę laiko ir prarado beveik visus draugus, kiek tik turėjo. Kartą jis nuėjo pas seną suvargusį išminčių ir paklausė, ką jam daryti, kaip sutramdyti tą pykčio demoną, kuris niekaip neduoda jam ramybės? Senolis jį pamokė keliauti į tolimą išdžiūvusią oazę dykumos pakraštyje, įsikurti ten po sausuoliais medžiais ir siūlyti sūraus šulinio vandens kiekvienam keleiviui, kurį tik likimas atneš į tą užkampį.

Ir žmogus, trokšdamas kaip nors pergalėti savąjį pykčio demoną, leidosi į dykumą ieškoti išdžiūvusios oazės. Galiausiai suradęs styrančių sausuolių guotą, įsitaisė tenai ir daugelį mėnesių, nuo galvos iki kojų susisukęs į burnusą, kad kaip nors apsigintų nuo vėjo pustomo smėlio, sėmė iš pusiau užakusio šulinio sūrų

vandenį ir girdė juo visus, kas tik pasirodydavo. Slinko metai, ir staigaus įsiūčio priepuoliai liovėsi jį kamavę.

Kartą prie išdžiūvusios oazės stabtelėjo tamsus raitelis. Jis iš aukšto nužvelgė žmogų, ištiesusį jam drumsto vandens kaušą, susiraukęs dėbtelėjo į vandenį, atstūmė jį ir jau ketino joti toliau.

Tada žmogų, pasiūliusį jam vandens, staiga pagavo baisus pyktis. Įsiūčio apakintas, jis stvėrė raitelį, nutraukė jį žemėn iš balno ir čia pat nudėjo. O varge! Jis tuoj susivokė, ką padaręs, ir ėmė skaudžiai gailėtis, kam pasidavė pykčiui. Žiū, kas iš viso to išėjo!

Netrukus į oazę šuoliais atlėkė dar vienas raitelis. Išvydęs negyvėlį, jis pasilenkė, pažvelgė jam į veidą ir atpažinęs sušuko: „Šlovė Alachui! Tu nudobei niekšą, kuris rengėsi nužudyti karalių!“ Tą pačią akimirką sūrus ir drumstas oazės vanduo pasidarė gėlas ir tyras, o išdžiūvę sausuoliai sužaliavo ir apsipylė kvepiančiais žiedais.

Akivaizdu, kad ši pasaka turi simbolinę prasmę. Jos esmė – ne žmogžudystė; čia kalbama apie tai, kad pykčiu nedera švaistytis šiaip sau – jį dera išlieti tik esant būtinam reikalui. Pasakos pradžioje žmogus mokosi dalinti vandenį – gyvybės eliksyrą – net ir baisiausios sausros sąlygomis. Teikti ir dalinti gyvybę – įgimtas daugumos moterų poreikis. Ir kone visuomet joms tai puikiai sekasi. Bet retsykiais reikia leisti prasiveržti ir deginančiai aistrai, teisėtam pasipiktinimui, teisuoliškam įniršiui.[8]

Dauguma moterų pasižymi nepaprastu jautrumu: jos kaip smėlis, kuris jaučia bangą, kaip medžiai, pagaunantys vėjo kryptį, kaip vilkas, kuris ir už mylios pajunta, kad į jo valdas įžengė įsibrovėlis. Moteris, apdovanota šitokiu jautrumu, geba žaibo greičiu išvysti, išgirsti, pajusti, pagauti ir perduoti vaizdus, mintis bei išgyvenimus. Dauguma moterų akimirksniu reaguoja į menkiausius aplinkinių nuotaikos pokyčius, tobulai supranta mimikos ir kūno

kalbą – tai vadinama intuicija – ir neretai iš mažyčių nuorodų bei tarpusavyje besisiejančių informacijos šaltinių mozaikos sugeba nustatyti, ką žmogus iš tiesų galvoja. Kad galėtų išnaudoti šias laukinės prigimties dovanas, moterys yra nepaprastai atviros aplinkiniam pasauliui. Tačiau būtent šis atvirumas trukdo joms apsisaugoti ir neretai būna dvasinių traumų priežastis.

Moterims dažnai tenka tam tikru mastu susidurti su ta pačia problema, kuri kamuoja žmogų pasakoje „Sausuoliai medžiai". Galbūt moterį kankina tam tikra „skeveldrinio" pykčio forma, kuri verčia ją nuolat stvarstyti, kas tik pakliūva po ranka, arba šaltumu slopinti skausmą, arba medum tepti liežuvį, kai iš tikrųjų norisi nubausti arba įžeisti. Ji gali mėginti primesti savo valią tiems, kas nuo jos priklauso, arba grasinti nutrauksianti su jais santykius ir nebemylėsianti. Ji gali šykštėti gero žodžio ar pasitikėjimo, nors žmogus iš tikrųjų to nusipelnė, ir apskritai elgtis taip, kaip būdinga žmonėms su pažeistais instinktais. Galima neabejoti, jog moteris, kuri šitaip elgiasi su kitais, ir pati yra be paliovos atakuojama vidinio dvasinio demono, kuris lygiai taip pat kamuoja ją.

Neretai tokios negandos ištiktos moterys mėgina nuo jos vaduotis: ryžtasi daugiau nebebūti priekabios ir smulkmeniškos, bando tapti „geresnės" – dosnesnės, atlaidesnės. Tai neblogas sumanymas, paprastai gerokai palengvinantis aplinkinių gyvenimą, jei tiktai moteris nepersistengia ir pernelyg neįsijaučia į dosniosios davėjos vaidmenį, – kaip nutiko žmogui iš pasakos. Jis juk gyvena dykumoje, oazėje, ir betarnaudamas kitiems pats ima jaustis vis geresnis ir geresnis. Ilgainiui jo gyvenimas pradeda tekėti visiškai lygia vaga, tačiau smarkiai nusenka ir nebetenka spalvų.

Moteris, kuriai pavyksta išvengti bet kokių konfliktų, irgi ima jaustis geresnė. Tačiau tai laikina. Ne to turėtume mokytis. Priešingai, mums būtina išmokti, kaip sužinoti, kada galima teisėtai išlieti pyktį, o kada – ne. Ši pasaka nemoko, kaip tapti pasiaukojančia šventąja. Ji moko pajusti, kada reikia veikti laukinei ir integraliai prigimčiai deramu būdu. Vilkai irgi dažniausiai bando išvengti susidūrimų, bet prispirti ginti savo teritoriją, nuolat kieno nors persekiojami ir pjudomi ar užspeisti į kampą, jie pratrūksta

nevaržomu įniršiu ir jėga. Taip nutinka retai, tačiau gebėjimas pademonstruoti pyktį tikrai įeina į jų arsenalą – kaip turėtų įeiti ir į mūsiškį.

Nemažai prišnekėta ir prirašyta apie tai, neva supykusi moteris kelia siaubą savo galia priversti aplinkinius bailiai virpinti kinkas. Tačiau tokie samprotavimai veikiau atspindi konkretaus stebėtojo asmeninį požiūrį, ne kažin ką bendro teturintį su konkrečios moters galimybėmis. Instinktyviojoje moters dvasioje slypi galia sąmoningai išreikšti pyktį, jeigu ją provokuoja, ir toji galia išties didžiulė. Pyktis yra vienas iš įgimtų moters ginklų, padedančių jai sukurti ir apsaugoti jos itin branginamą pusiausvyrą bei viską, ką ji myli. Tai jos teisė, o tam tikru metu bei tam tikromis aplinkybėmis – ir moralinė jos pareiga.

Moterims tai reiškia, kad ateina metas, kai reikia nedvejojant iššiepti iltis ir pademonstruoti pasirengimą ginti savo teritoriją. „Stok! Toliau nė žingsnio, – sako ji užpuolikui, – antraip galėsi kaltinti save! O dabar laikykis, kai ką tau pasakysiu, ir tai iš esmės pakeis mūsų santykius."

Panašiai kaip žmogus pasakos „Sausuoliai medžiai" pradžioje ar kaip tas iš karo grįžęs vyras istorijoje apie mėnulio lokį, daugelio moterų viduje slypi nusiplūkęs, mūšių nukamuotas kareivis, kuriam nebesinori daugiau nieko girdėti, apie nieką kalbėti ir dėl nieko daugiau sukti galvos. Štai todėl dvasioje ir atsiranda išdžiūvusi oazė. Tiek viduje, tiek išorėje – tai visuomet vieta, gaubiama spengiančios tylos ir ramybės, kuri tarsi kažko tik ir laukia, ištempusi ausis tarsi klausosi, ar nepasigirs pagaliau galingas riaumojimas, kuris viską supurtys, sudrebins, sudaužys į šipulius, – kad galėtų prasimušti naujos gyvybės daigai.

Nužudęs raitelį ir suvokęs, ką padarė, žmogus pasakoje iš pradžių išsigąsta ir kremtasi. Bet po kurio laiko paaiškėja, kad šiuo atveju suveikė taisyklė, teigianti, jog verta pasikliauti pirmuoju įspūdžiu, nes jis esąs pats tikriausias, ir žmogus išsivaduoja iš pernelyg supaprastinto reikalavimo „niekada nepykti". Lygiai kaip pasakoje „Mėnulio lokys", nušvitimas ir čia ateina ne kulminaciniu veikėjo pastangų momentu, o tada, kai iliuzija griūva, ir prieš akis atsiveria gilesnė prasmė.

Taigi įsitikinome, kad mūsų tikslas – paversti pyktį ugnim valgiui virti, o ne didžiuliu, visa niokojančiu gaisru. Jau matėme, kad pykčio nesutramdysi tol, kol neužbaigsi atleidimo apeigų. Išsiaiškinome, kad moters pykčio šaltinis dažniausiai slypi šeimoje, kurioje ji užaugo, aplinkinėje kultūroje, o kartais tai gali būti ir brandžiame amžiuje gauta trauma. Tačiau koks tas pykčio šaltinis bebūtų, turi nutikti kas nors, kas padėtų jį atpažinti, palaiminti, sutramdyti ir išlaisvinti.

Kankinamos ir engiamos moterys dažnai išsiugdo nepaprastai savitą, tiesiog neįtikėtino gilumo ir platumo nuovoką. Nors niekam nelinkėčiau patirti kančių vien tam, kad pažintume slaptuosius pasąmonės vingius, bet fakto nenuginčysi: ilgą laiką kentus prievartą, suaktyvėja tokie mūsų gebėjimai, kurie kompensuoja ir amortizuoja neigiamus išgyvenimus.

Šiuo požiūriu moteris, perėjusi kančių kelią ir galbūt net iki dugno išgėrusi skausmo taurę, neabejotinai ir pati įgyja neišmatuojamą gelmę. Nors tai įgyta per kančias ir skausmą, bet jei moteris vis dėlto sugebėjo per visus vargus išlaikyti pakankamą sąmoningumo lygį, tai jos dvasinis gyvenimas, be jokios abejonės, bus gilus ir turtingas, be to, nepaisant laikinų ego svyravimų, ji aistringai pasitikės savimi.

Mūsų gyvenime ateina toks metas – paprastai tai nutinka apie gyvenimo vidurį, – kuomet moteriai tenka padaryti itin svarbų visam tolesniam dvasiniam jos gyvenimui sprendimą: tapti pikta ir ciniška, ar ne. Dažniausiai ties šiuo slenksčiu moterys atsiduria apie keturiasdešimtuosius savo gyvenimo metus. Tuomet jos pajunta, kad joms jau „visko iki kaklo“: kad viskuo persisotino, kad visko jau „gana“, kad jau nukrito „tas paskutinis lašas, kuris perpildė taurę“, ir dabar jos jau išsunktos ir išmestos pro duris kaip šlapia mazgotė. Gražios jaunystės svajonės suniokotos ir sumintos į purvą. Gali būti, kad jau patirta ir išgyventa viskas: sudužusios širdys, sužlugusios santuokos, sulaužyti pažadai...

Bėgant laikui, bet kuriame organizme kaupiasi atliekos. Tai neišvengiama. Tačiau moteris, kuri, užuot grimzdusi į pagiežą ir

cinizmą, pamėgins sugrįžti prie instinktyviosios savo prigimties, tikrai pajus atgaivą ir atgimimą. Juk vilkiukai gimsta kasmet. Pradžioje tai būna mažyčiai, inkščiantys, žlibi ir pūkuoti padarėliai, amžinai aplipę purvu ir apkibę visokiais šapais, bet netrukus jie atkunta, darosi linksmi ir meilūs, jaukūs ir padūkę. Jie nori žaisti, jie skuba užaugti. Moteris, grįžusi prie instinktyviosios, kūrybinės savo prigimties, taip pat sugrįš į gyvenimą. Ji irgi norės žaisti, norės augti – į gylį ir į plotį. Bet pirmiausia jai teks apsivalyti.

Norėčiau supažindinti jus su *descansos* sąvoka, kuri labai praverčia mano darbe. Jei esate kada keliavusios per Meksiką, Naująją Meksiką, pietų Koloradą, Arizoną ar kitas pietines valstijas, tai tikriausiai matėte nedidelius baltus kryželius pakelėse. Jie žymi *descansos*, amžino atilsio vietas.[9] Panašių kryželių nemažai pamatysite ir palei stačius, grėsmingus skardžius ties be galo vaizdingais, bet pavojingais Graikijos, Italijos ir kitų Viduržemio jūros regiono šalių keliais. Kartais jie sustatyti poromis, kartais – grupelėmis po tris ar net penkis. Ant jų užrašyti žmonių vardai: Jesús Mendéz, Arturo Buenofuentes, Jeannie Abeyta. Kartais vardai iškalti vinutėmis, kartais – išvedžioti dažais arba išraižyti.

Dažnai kryželiai gausiai apkaišyti dirbtinėmis arba tikromis gyvomis gėlėmis, arba apklijuoti šviežiais smulkintais šiaudais, it auksas blizgančiais prieš saulę. Pasitaiko, kad *descanso* sudaro vos pora kryžmai vytele surištų pagaliukų arba vamzdelių, įsmeigtų į žemę. O uolėtose aukštikalnių perėjose kryžius paprasčiausiai nutepamas dažais ant kokio nors didžiulio akmens pakelėje.

Descansos – tai simboliai, ženklinantys mirties vietą. Būtent čia, šioje vietoje, netikėtai nutrūko kieno nors žemiška kelionė. Gal įvyko automobilio avarija arba ką nors, beeinantį keliu, ištiko saulės smūgis, o gal įsiplieskė muštynės ar susišaudymas. Šiaip ar taip, tai, kas ten įvyko, amžinai pakeitė to žmogaus ir aplinkinių gyvenimą.

Moterims tenka mirti tūkstančius kartų, dar nesulaukus nė dvidešimties. Jos renkasi vieną gyvenimo kryptį – staiga kas nors joms pastoja kelią, eina kitur – ir vėl tas pats. Puoselėja viltis bei svajones, regis, vien tam, kad jų netektų. O jei kas sakys, kad tai

netiesa, – vadinasi, tas žmogus dar neatsibudo. Visa tai tik pila vandenį ant *descansos* malūno.

Nors tokie išgyvenimai skatina mūsų individualybės, savitumo formavimąsi, nors per juos mes augame ir bręstame, dvasiškai turtėjame, nors jie atveria mums akis, moko budrumo ir sąmoningumo, bet sykiu tai yra skaudžios tragedijos, kurias būtina apraudoti ir deramai pagerbti.

Kad pastatytum *descansos,* tenka atidžiai peržvelgti savo gyvenimo kelią ir pažymėti tas vietas, kur įvyko nedidelės mirtys – *las muertes chiquitas*, arba stambios, didelės mirtys – *las muertes grandotas*. Man patinka ant ilgo, balto vyniojamojo popieriaus lakšto nubrėžti moters gyvenimo kelią, nuo kūdikystės iki pat dabartinio momento, kryželiais sužymint vietas, kur mirė ar žuvo tam tikros jos pačios arba jos gyvenimo dalelės.

Drauge mudvi pažymime vietas, kur atsišakojo keliai, kuriais ji nedrįso pasukti, takeliai, kuriuos jai atkirto, kur tykojo pasalos, išdavystės, žūtys. Nedideliu kryželiu aš ženklinu vietas, kur teko gedėti dėl kokio nors praradimo arba kur kas nors taip ir liko neapraudota. O tada dar apačioje parašau: „pamiršta“, taip įvardydama visa tai, ką moteris miglotai nujaučia, bet kas dar galutinai neišaiškėjo. Taip pat rašau „atleista“ ties tais dalykais, nuo kurių moteris jau iš esmės išsivadavo.

Siūlyčiau ir jums padaryti *descansos* – tai yra, nusibraižyti savo gyvenimo kelią ir jį peržvelgus, paklausti savęs: „Kur stovi kryžiai? Kur tos vietos, kurias būtina prisiminti, būtina palaiminti?“ Kiekvienoje jų slypi prasmė, kurią atsinešėte su savimi ir į šiandieninį savo gyvenimą. Jas reikia prisiminti, bet sykiu – ir pamiršti. O tam reikia laiko. Ir kantrybės.

Pamenate, „Mėnulio lokyje“ moteris sukalba maldą, kad vienišos klajojančios mirusiųjų vėlės galėtų ilsėtis ramybėje. Tą patį darome ir statydamos *descansos*. Tai sąmoningas būdas apgailėti ir pagerbti vienišus mirusiuosius mūsų pačių dvasioje, kad jie pagaliau rastų ramybę.

Pagailėkime pačios savęs ir paženklinkime *descansos* – amžinos ramybės vietas tų mūsų dvasios aspektų, kurie kažkur veržėsi,

keliavo, bet kelionės tikslo taip ir nepasiekė. *Descansos* žymi mirties vietas, juodas akimirkas, bet sykiu – tai ir meilės laiškai mūsų kančioms. Jie keičia ir transformuoja. Dar ilgai galėtume kalbėti apie būtinybę prismeigti kai kuriuos dalykus prie žemės, kad jie nesektų mums iš paskos. Ir nemažai galėtume pasakyti apie būtinybę palikti juos ilsėtis ramybėje.

Pažeisti instinktai ir pyktis

Moterys (ir vyrai) linkusios užbaigti senas situacijas pasakydamos: „Aš/jis/ji/jie padarė viską, ką galėjo". Tačiau posakis, kad „jie padarė viską, ką galėjo", dar nereiškia atleidimo. Net jeigu tai ir tiesa, toks kategoriškas pareiškimas trukdo pagyti. Tai panašu į virš gilios žaizdos uždėtą turniketą. Jei paliksime jį ten pernelyg ilgai, tai dėl stabdomos kraujotakos galūnė pradės gangrenuoti. Vien tiktai neigdamos skausmą ir pyktį nieko nelaimėsime.

Moteriai su pažeistais instinktais pyktis paprastai kelia įvairiopų problemų. Pirmoji problema ta, kad jai dažnai būna sunku atpažinti įsibrovėlį; ji pernelyg pavėluotai pastebi savo teritorinių ribų pažeidimus ir nejunta kylančio pykčio, kol šis neužgriūna jos visu smarkumu. Panašiai kaip žmogų pasakos „Sausuoliai medžiai" pradžioje, pyktis užklumpa ją iš pasalų, tarsi pakelės plėšikas.

Šitoks nepastabumas būdingas moteriai, kurios instinktai suniokoti dar vaikystėje, amžinai raginant nematyti prieštaravimų ir nesantaikos arba bet kokia kaina stengtis visus sutaikyti, mokant šiukštu niekur nesikišti ir pratinant stojiškai kęsti skausmą, kol jis pats praeis arba bent kuriam laikui atlėgs. Tokios moterys paprastai neparodo pykčio tada, kai jį jaučia, bet arba sureaguoja per anksti, arba susivėlina ištisas savaites, mėnesius ar net metus, ir tik tada suvokia, ką būtų turėjusios ar galėjusios pasakyti arba padaryti.

Tokį elgesį paprastai lemia *ne* moters drovumas ar uždarumas, o pernelyg didelis atsargumas, polinkis pirma „devynis kartus atmatuoti" ir pripratimas būti per daug maloniai su tais, kas jai kenkia, bei sielos balso nepaisymas. O juk laukinė siela puikiai

žino, kada ir kaip derėtų veikti, – moteriai tereikia jos klausyti. Teisinga reakcija būna įkvėpta intuicijos, joje proporcingai sumišę užuojauta bei jėga. Pažeistus instinktus galima atkurti, praktiškai mokantis nustatyti ir ginti aiškias ribas, taip pat mokantis reaguoti tvirtai, jei įmanoma – atlaidžiai, bet vis dėlto pakankamai rimtai ir ryžtingai.

Moteriai gali būti sunku išlieti pyktį netgi tada, kai jis jai kenkia, kliudo, verčia ją it apsėstą nuolat grįžti mintimis prie kažin kada nutikusių įvykių, tarsi visa tai būtų buvę tik vakar. Norint pagyti, labai svarbu kurį laiką intensyviai apmąstyti patirtą traumą. Bet galų gale juk kiekvieną žaizdą privalu susiūti ir leisti jai užsitraukti į randą.

Kolektyvinis pyktis

Kolektyvinis pyktis arba įniršis – taip pat natūralus dalykas. Juk esama tokių reiškinių, kaip kolektyvinė nuoskauda, kolektyvinis sielvartas. Moterys, išsiugdžiusios jautrią socialinę, politinę ar kultūrinę sąmonę, neretai patiria kolektyvinio pykčio priepuolius – šis tolydžio siūbteli aukštyn iš pačių vidinių gelmių, užliedamas jas tartum potvynio banga.

Moterims jausti tokį pyktį – labai sveika psichologiškai. Lygiai taip pat sveika būtų panaudoti šį įvairios neteisybės sukeltą pyktį ieškant būdų esamai padėčiai pakeisti teigiama linkme. Ir anaiptol *ne*sveika psichologiškai – stengtis neutralizuoti šį pyktį, kad tik jo nebejaustume, kad tik nereikėtų nertis iš kailio siekiant pažangos ar teigiamų permainų. Lygiai kaip asmeninis pyktis, kolektyvinis irgi gali daug ko išmokyti. Moterys gali su juo pasitarti, būdamos vienumoje arba drauge su kitais, užduoti jam klausimų ir paskui elgtis pagal padarytas išvadas. Toli gražu ne tas pats – nešiotis savyje seną, sustabarėjusį pyktį ar bandyti nauja lazdele jį pamaišyti, kad pamatytume, ką konstruktyvaus ar naudingo galėtume iš jo išpešti.

Kolektyvinį pyktį geriausia panaudoti kaip stimulą ieškoti kitų paramos ar pačiai ją pasiūlyti, kaip būdą įtraukti žmonių grupes

arba atskirus asmenis į dialogą, arba pareikalauti atsakomybės, pažangos, teigiamų poslinkių. Sąmonėjančiai moteriai tai visiškai normalūs ir derami procesai. Jie kuo puikiausiai atitinka moterims būdingą rūpinimąsi viskuo, kas joms svarbu ir reikšminga. Sveika instinktyvi dvasia visuomet karštai reaguoja į panieką, grasinimus, skriaudas. Nuoširdi, spontaniška reakcija – tai natūrali ir tikėtina kolektyvinės sielos ir dvasios pasaulių pažinimo dalis.

Seno pykčio supančiotos

Jeigu pyktis kuriuo nors metu vėl tampa kliūtimi kūrybinėms idėjoms bei veiklai, vadinasi, jį reikia apmaldyti ar transformuoti. Toms, kurios ilgą laiką praleido mėgindamos susidoroti su trauma, kokios bebūtų jos priežastys, – kieno nors žiaurumas, abejingumas, nepagarba, beatodairiškumas, arogancija, nemokšiškumas ar tiesiog pats likimas, – visuomet ateina metas atleisti – tam, kad galėtų išlaisvinti dvasią ir leisti jai grįžti į normalią taikos ir ramybės būseną.[10]

Dažnai moterims sunkiai sekasi atsikratyti pykčio todėl, kad iš jo jos įprato semtis jėgų ir valdžios. Galbūt iš pradžių tokia praktika ir pasiteisina, bet vėliau moteriai tenka būti labai atsargiai, nes nuolatinis pyktis it liepsna suryja jos pirminę energiją. Šitaip gyventi – tas pats, kas lėkti per gyvenimą užgulus greičio pedalą: vargu ar verta tikėtis atkurti gyvenime pusiausvyrą, kai akceleratorius nuspaustas iki pat grindų.

Taip pat neverta apgaudinėti savęs tikintis, neva pykčio šėlas galįs atstoti gyvenimiškas aistras. Pyktis nesuderinamas su gyvenimo pilnatve; tai tiesiog laikina gynybos priemonė, kuri labai brangiai atsieina išlaikyti, kai jos jau nebereikia. Po kurio laiko, tolydžio smilkdamas, jis nepakenčiamai įkaista, juodais savo dūmais užteršia mūsų mintis ir sumanymus bei užkerta kelią kitokiam požiūriui bei vertinimui.

Anaiptol nesirengiu čia jūsų mulkinti ir įtikinėti, neva panorėjusios galite šiandien pat arba jau kitą savaitę atsikratyti viso savyje susikaupusio pykčio, ir jis pradingsiąs visiems laikams. Pra-

bėgusių metų baimės ir kančios cikliniu ritmu vis iš naujo sukyla mūsų dvasioje. Nors padariusios savyje „generalinę tvarką“ galime nukenksminti didžiumą senų nuoskaudų ir pykčio, bet nuosėdų vis vien liks, visiškai jų neatsikratysime. Bet daugiausiai tegalime palikti sluoksnelį pelenų, o ne visa aplinkui ryjančią ugnį. Todėl seno pykčio liekanų kuopimas privalo tapti periodiška mūsų apsivalymo apeiga, kuri, be kita ko, mus dar ir išlaisvina, nes tampytis savyje seną, niekam nebereikalingą pyktį – vadinasi, išgyventi nuolatinį, tegu ir nesąmoningą nerimą.

Kartais klystame manydamos, neva būti supančiotai pasenusio pykčio – vadinasi, be perstojo burbėti, putoti, kažkam grasinti ir svaidyti lėkštes. Dažniausiai taip nebūna. Tokiais atvejais veikiau nuolat jaučiamės pavargusios, dūstame po storu cinizmo sluoksniu, nebetikime niekuo, kas siūlo viltį, švelnumą, pažadus. Bijome prakišti dar nė nespėjusios praverti burnos. Viduje esame priėjusios kritinę ribą, nors išoriškai to gal dar sugebame neparodyti. Būdingas įsisenėjusio pykčio požymis – ir tulžingas, piktas tylėjimas. Amžinas bejėgiškumo jausmas. Bet išeitis yra – reikia atleisti.

„Ką, atleisti? – galbūt nustebsite jūs. – Dar ko užsimanysit!“ Tačiau juk giliai širdyje žinote, jog kada nors, vieną gražią dieną, apie tai pagalvoti vis vien teks. Galbūt tokia akimirka ateis tiktai mirties patale, bet ji tikrai ateis. Pamąstykime: daugeliui iš mūsų atleisti sunku tik todėl, kad mums įdiegta, jog atleidimas – tai vienkartinis veiksmas, kurį privalu atlikti iškart, vienu gaistu. Bet taip nėra. Atleidimas – tai daugiasluoksnis, daugiapakopis procesas. Mūsų visuomenėje įsišaknijusi nuostata, neva atleidimas turįs būti šimtaprocentinis reikalas: viskas arba nieko, atleidi arba ne. Dar mus moko, neva atleisti – tai užmerkti akis ir elgtis taip, lyg nieko blogo ir nebuvo. Tai irgi neteisinga.

Moteris, įstengianti 95 procentais atleisti tam ar už tai, kas ją įskaudino ar sužalojo, beveik verta būti paskelbta palaimintąja, jei ne šventąja. 75 procentai atleidimo ir 25 procentai pamąstymų tema: „nežinau, ar kada pajėgsiu atleisti iki galo, ir net nežinau, ar išvis norėsiu“, – tai daugiau, nei galima tikėtis. Net ir derinys

iš 60 procentų atleidimo ir 40 procentų pasvarstymų: „nežinau, dar nesu tikra, bet pasistengsiu" – visiškai padorus laimėjimas. 50 procentų ar kiek mažesnė atleidimo dalis rodo, kad dvasinis darbas dar tebevyksta. Mažiau nei 10 procentų? Ką gi, jūs arba dar tik pradėjote, arba neturite noro stengtis.

Šiaip ar taip, svarbiausia – pasiekti pusiaukelę, o visa kita ateis laikui bėgant, dažniausiai – lašas po lašo. Atleidžiant esminis dalykas – *pradėti ir nesiliauti*. O užbaigti iki galo prireiks viso gyvenimo. Jums prieš akis – visas likęs laikas, todėl galėsite nuveikti bent mažesniąją šio darbo dalį. Teisybė, jei pajėgtume viską suprasti, įstengtume už viską ir atleisti. Bet daugumai žmonių tokiam lygiui pasiekti tektų ilgai mirkti alchemikų katile. Na, ir kas? Juk turime žiniuonę, vadinasi, ir užtektinai kantrybės užbaigti tam, ką pradėjome.

Yra žmonių, kuriems dėl įgimto temperamento atleisti sekasi lengviau nei kitiems. Jiems tai – tarsi dovana, o visiems kitiems tenka ilgai ir atkakliai to mokytis. Gyvybingiems ir jautriems žmonėms kartais pavyksta lengviau žiūrėti į gyvenimą. Teisybė, ypač jautriems ir itin gyvybingiems ne visuomet sekasi lengvai nuleisti skriaudas. Nemanykite, kad esate bloga vien todėl, kad sunkiai atleidžiate. Ir nelaikykite savęs šventąja, jeigu atleidžiate lengvai. Kiekvienam savo, ir viskam savas laikas.

Tačiau, kad iš tiesų pagytume, turime išsakyti savąją tiesą – ir ne tik apgailestavimus bei skausmą, bet ir tai, kokią žalą patyrėme, kokį pyktį, pasibjaurėjimą, kokį troškimą save nubausti ir atkeršyti tai mumyse sužadino. Senoji žiniuonė mūsų dvasioje puikiai pažįsta žmogiškąją prigimtį su visomis jos ydomis bei silpnybėmis ir teikia atleidimą tiktai išgirdusi nepagražintą tiesą. O nesėkmės atveju ji ne tiktai leidžia pabandyti dar kartą – dažniausiai ji leidžia bandyti daugybę kartų.

Peržvelkime keturis atleidimo etapus. Aš pati juos išskyriau ir jau daugelį metų jais remiuosi, dirbdama su dvasiškai traumuotais žmonėmis. Kiekvieną etapą sudaro po kelis lygmenis. Juos galima naudoti tokia seka ir tiek laiko, kiek norime, bet čia pateikiu juos tokia tvarka, kokią paprastai siūlau savo pacientams, ketinantiems imtis šio darbo.

Keturi atleidimo etapai:

1. atsiriboti – palikti ką nors ramybėje;
2. susitvardyti – susilaikyti nebaudus;
3. pamiršti – išbraukti iš atminties, liautis išgyventi;
4. atleisti – nubraukti skolą.

Atsiriboti[11]

Pasiryžus atleisti, paprastai verta kuriam laikui atsiriboti, t. y. atitokti, laikinai nebegalvoti apie mus įskaudinusį žmogų arba įvykį. Tai nereiškia, kad metame nebaigtą darbą, – tiesiog kuriam laikui išeiname atostogų. Tai leidžia mums išvengti visiško išsekimo, sustiprėti kitais atžvilgiais, susirasti gyvenime kitokio pobūdžio džiaugsmų.

Be to, tai neblogas būdas pasipraktikuoti prieš galutinį išsivadavimą, kuris ateis vėliau, kai atleisime. Nustumkite šalin skaudžią situaciją, prisiminimus ar problemą tiek sykių, kiek jums reikės. Šiuo atveju svarbiausia – ne liautis kreipus į tai dėmesį, o išmokti guviai ir ryžtingai atsiriboti nuo problemos. Padaryti pertraukėlę – vadinasi, trumpam pamiršti skaudulį ir vėl imtis to, kas teikia mums jėgų: prisiminti užmestą rankdarbį, rašytojos plunksną, nukeliauti prie jūros, pasimokyti ar pasimylėti. Visa tai puiku, sveika ir naudinga. Su dvasine trauma susijusios problemos moterį kankins kur kas mažiau, jei ji nedelsdama užlašins balzamo sužeistai dvasiai, o klausimą, kas apskritai dėl visko kaltas, atidės vėlesniam laikui.

Susitvardyti[12]

Antras etapas – pamėginti susitvardyti, ypač – susilaikyti nebaudus: net negalvoti apie tai ir nieko ta linkme nedaryti. Šitaip valdytis – nepaprastai naudinga, nes toks elgesys padeda sutelkti problemą, užuot leidus jai išsisklaidyti į visas puses. Toks susikaupimas – geras pasiruošimas pereiti prie kitų etapų. Tai toli gražu nereiškia, kad turime apakti arba apmirti, prarasti savisaugą

ir budrumą. Tiesiog reaguokime į esamą padėtį oriai ir pažiūrėkime, kas iš to išeis.

Susitvardyti – vadinasi, turėti kantrybės, žūtbūt ištverti, nukreipti emocijas kitur. Šios gydomosios priemonės yra labai galingos. Naudokite jas tiek, kiek pajėgiate. Tai apsivalymo režimas. Nebūtina stengtis atlikti viską iš karto – galite pasirinkti vieną, pavyzdžiui, kantrybę, ir ugdyti būtent ją. Arba stenkitės susitvardyti piktai nešaukusi, neburbėjusi, neapmaudavusi ir nedemonstravusi savo priešiškumo. Susilaikymas nuo nebūtinos bausmės nuostabiai sutvirtina sielos bei veiksmų darną ir vienovę. Susitvardyti – vadinasi, ugdyti didžiadvasiškumą atveriant kelią didžiajai gailestingajai prigimčiai įsiterpti į tai, kas anksčiau mums keldavo visiškai kitokias emocijas: pradedant nedideliu irzuliu ir baigiant įsiūčio priepuoliais.

Pamiršti[13]

Pamiršti – vadinasi, išbraukti ką iš atminties, liautis išgyventi dėl tam tikrų dalykų; kitaip tariant, paleisti, nebesilaikyti įsikibus į ką nors – ypač į prisiminimus. Pamiršti – tai anaiptol nereiškia numarinti smegenis. Sąmoningas pamiršimas reiškia, kad turime atsikratyti tam tikro įvykio: nuvaryti jį nuo scenos, kad nebešmėžuotų priekiniame plane, o geriausiu atveju liktų tūnoti kur nors užkulisiuose.

Bandydamos sąmoningai pamiršti, mes liaunamės tolydžio traukusios iš atminties sprogstamąsias medžiagas, stengiamės nebeprisiminti, nebegaivinti skaudžių dalykų. Pamiršimas – tai aktyvus, o ne pasyvus procesas. Jis reiškia, kad turime nebejudinti savyje tam tikrų dalykų, nebevartyti, nebekilnoti jų vis iš naujo, nebesileisti vėl užvaldomos tų pačių įkyrių minčių, vaizdų ar emocijų. Sąmoningai pamiršdamos mes apsisprendžiame daugiau savęs nebekankinti, ryžtingai nusigręžiame nuo tam tikrų dalykų ir daugiau nebesidairome atgal persikeldamos į naują erdvę, susikurdamos sau naują gyvenimą bei kitokią patirtį, apie kurią galėtume mąstyti vietoj senosios. Šitaip pamišdamos,

mes neištriname prisiminimų, o tiktai numalšiname su jais susijusias emocijas.

Atleisti[14]

Atleisti kokiam nors mus įžeidusiam asmeniui, bendruomenei ar tautai galima daugeliu būdų bei lygmenų. Svarbu turėti omeny, kad „galutinis“ atleidimas tikrai nereiškia pasidavimo. Tai sąmoningas sprendimas nebesinešioti savyje priešiškumo, kuris apima dovanojimą už skolą ir atsisakymą siekti keršto. Tik jūs pati sprendžiate, kada atleisti ir kokiomis apeigomis paženklinti šį įvykį. Būtent jūs nustatote, už kokią skolą daugiau nebereikalausite atsiteisti.

Vieni renkasi absoliutų atleidimą: visiems laikams išvaduoja kaltininką nuo bet kokių reikalavimų atlyginti padarytą žalą. Kiti tam tikru momentu nusprendžia sustabdyti jau įsibėgėjusį kompensavimo procesą, atsisakydami likusios skolos dalies ir pareikšdami, esą kas buvo – pražuvo, ir jūs jau manote atsiteisę. Dar vienas būdas dovanoti – tai paleisti žmogų, nesulaukus iš jo nei emocinio, nei kokio kitokio atlygio.

Kai kuriems žmonėms visiškas atleidimas reiškia atlaidų požiūrį į kaltininką; žinoma, tai lengviau, kai padaryta žala palyginti nedidelė. Bene pats tikriausias būdas atleisti – tai pasigailėti savo skriaudėjo ir vienaip ar kitaip jam padėti.[15] Tai toli gražu nereiškia, kad privalome kišti galvą į gyvačių lizdą, – tiesiog reikia elgtis gailestingai, nerizikuojant ir gerai pasirengus.[16]

Atleidimas – tai visų mūsų mėginimų atsiriboti, susitvardyti bei pamiršti kulminacija. Po to mes neliekame beginklės – tiktai prarandame savo šaltumą. Viena iš pačių tikriausių atleidimo formų apima ir tai, kad liaujamės vengusios kaltininko, tai yra jo akivaizdoje nebebūname įsitempusios, atsainios ar pabrėžtinai šaltos, bet nepradedame ir elgtis pernelyg globėjiškai ar apsimestinai maloniai. Mūsų dvasiai ir sielai kur kas sveikiau griežtai apriboti bendravimą ar pramogas su nemaloniais žmonėmis, nei jų draugijoje elgtis tarsi bedvasėms lėlėms.

Atleidimas – tai kūrybinis veiksmas. Tam yra daugybė laiko išbandytų ir patikrintų būdų. Galima atleisti tam kartui, atleisti kuriam laikui, atleisti iki kito karto, atleisti, bet nepalikti daugiau galimybių: įspėti, kad jei bus prasikalsta dar sykį, vadovausitės visai kitokiomis žaidimo taisyklėmis. Galite suteikti kaltininkui dar vieną galimybę pasitaisyti, duoti jam keletą arba daugiau galimybių, bet iškelti tam tikras sąlygas. Galite dovanoti tik dalį, visą arba pusę skriaudos. O galite atleisti visiems laikams ir už viską. Jums spręsti.[17]

O kaip sužinoti, ar atleisti pavyko? Pagalvojusi apie tą nemalonią situaciją, jaučiate veikiau apgailestavimą nei pyktį, ir veikiau gailitės kaltininko, o ne nirštate ant jo. Jūs lyg ir nieko daugiau nebeturite pasakyti ta proga. Bet suvokiate, kokios kančios nulėmė skriaudėjo elgesį. Esate linkusi laikytis atstu nuo tokios aplinkos. Jūs nieko nebelaukiate. Nieko nebenorite. Jums prie kojos nebepririšta virvė, besidriekianti kažin kur toli atgalios. Jūs laisva ir galite eiti kur panorėjusi. Gal nuo šiol ir negyvensite *ilgai ir laimingai*, bet galite būti tikra, kad ateityje jūsų neabejotinai laukia dar *viena graži diena.*

XIII SKYRIUS

Kovų randai: narystė veteranių klube

Ašaros – tai upė, galinti kur nors nuplukdyti. Raudodamos pripildome upę, nešančią mūsų dvasinio gyvenimo laivelį. Ašarų potvynis nukelia laivelį nuo uolų, nuo seklumos ir nuplukdo jį pasroviui į kokią nors naują, geresnę vietą.

Moterų neišverktos ašaros turbūt pripildytų ištisus vandenynus, nes jas visais laikais pratino tėvų ir motinų, vyrų, visuomenės ir savo pačių paslaptis neštis su savimi į kapą. Moterų ašaros atrodė grėsmingos, nes jos atrakindavo spynas ir atverdavo duris, už kurių slypėjo jų saugomos paslaptys. Bet iš tiesų, laukinės moters sielos labui, kur kas sveikiau yra verkti. Moters ašaros yra jos stojimo į Veteranių klubą pradžia. Šis klubas – tai amžinoji bendrija, vienijanti visų rasių, visų tautybių, visomis kalbomis kalbančias moteris, kurioms per amžių amžius tekdavo patirti sunkių išbandymų, bet jos nepalūžo ir nepalūžta iki šiol.

Kiekviena moteris gali papasakoti asmeninę gyvenimo istoriją, tokią pat neaprėpiamą ir įspūdingą, kaip ir bet kurioje pasakoje įkūnytas stebuklas. Tačiau yra viena ypatinga istorijų atmaina, susijusi su moters paslaptimis, ypač gėdingomis, – tai patys svarbiausi pasakojimai, kuriems narplioti moteriai tikrai vertėtų skirti ganėtinai laiko. Daugumai moterų tokie slapti pasakojimai yra jų

asmeninės istorijos, kurios švyti ne kaip karūnos brangakmeniai, o kaip juodas žvirgždas, įstrigęs po sielos oda.

Paslaptys žudikės

Per savo dvidešimties metų praktiką esu išklausiusi tūkstančių „slaptų istorijų", kurios dažniausiai būdavo daugelį metų, o kartais – ir kone visą gyvenimą skrupulingai saugomos. Ar moteris pati būtų nusprendusi apgaubti savo paslaptį mirtina tyla, ar jai būtų grasinęs kas nors stipresnis ir galingesnis, ji klaikiai bijo atskleidusi paslaptį sulaukti griežtos bausmės, tapti nepageidaujama, nutraukti jai svarbius ryšius, o kartais – net ir patirti fizinį susidorojimą.

Kai kurių moterų slaptos istorijos sukasi apie tai, kaip jos įžūliai pamelavo ar tyčia, piktybiškai kam nors pakenkė, ką nors nuskriaudė ar įskaudino. Bet iš savo patirties galiu pasakyti, kad tokių atvejų reta. Kur kas dažniau moterų paslaptys susijusios su kokio nors visuomenės, tikėjimo ar asmeninės vertybių sistemos nustatyto socialinio ar moralinio kodekso pažeidimais. Kai kurie tokio pobūdžio veiksmai, įvykiai arba sprendimai, ypač lemiantys moters laisvę veikti bei reikštis kurioje nors vienoje arba visose gyvenimo srityse, visuomenės neretai laikomi nederamais ar neteisėtais moterims, bet ne vyrams.

Didžiausia tokių gėdos šydu dangstomų slaptų istorijų bėda yra ta, kad jos pažeidžia moters ryšį su instinktyviąja jos prigimtimi, kurios pagrindą sudaro laisvė ir gyvenimo džiaugsmas. O kai dvasioje slypi šitokia niūri paslaptis, moteris nedrįsta net artintis prie jos; praktiškai ji kaip įmanydama vengia visko, kas tai primintų ir dar labiau sustiprintų ir taip jau be paliovos kamuojantį skausmą.

Šitokia gynybinė taktika labai dažna, ir ji primena traumos pasekmes tuo, kad slapčia nulemia moters pasirinkimą bei sprendimus, ko imtis ir ko vengti išoriniame pasaulyje: kokias knygas, filmus, įvykius įsileisti į savo gyvenimą, iš ko galima juoktis, o iš ko – ne, kokiems pomėgiams atsiduoti. Tokiu būdu moteris pati

varžo laukinę savo prigimtį, trokštančią laisvės daryti ką nori, būti kokia nori ir žiūrėti kur nori.

Paprastai paslapčių temos tokios pat, kaip ir plėtojamos klasikinėse dramose. Štai kai kurios iš jų: išdavystė, draudžiama meilė, neleistinas smalsumas, desperatiški poelgiai, priverstiniai veiksmai, meilė be atsako, pavydas ir atstūmimas, pyktis ir kerštas, žiaurumas sau ir kitiems, nederami troškimai, siekiai bei svajonės, smerkiami seksualiniai polinkiai bei gyvenimo būdas, neplanuotas nėštumas, neapykanta ir agresija, atsitiktinė mirtis ar sužalojimas, netesėti pažadai, bailumas, nesitvardymas, nebaigtas darbas, nesugebėjimas ko nors padaryti, užkulisinės intrigos ar machinacijos, abejingumas, prievarta ir t. t. Šį sąrašą dar ilgai būtų galima tęsti, bet daugumą temų vis vien tektų priskirti apverktinų klaidų kategorijai.[1]

Paslaptims, kaip ir pasakoms bei sapnams, būdingi tie patys energetiniai modeliai bei struktūros, kuriuos matome dramose. Tiktai paslaptys plėtojamos ne pagal herojinį, o pagal tragiškąjį siužeto modelį. Antai dramos pradžioje jos herojė dažniausiai leidžiasi kelionėn. Kartais ji dar dvasiškai nepabudusi, o kartais – pernelyg naivi ir miela, tad nenujaučia tykančio pavojaus. Arba ji jau patyrė skriaudą, ir dabar desperatiškai stengiasi ištrūkti iš nelaisvės. Kaip ten bebūtų, dramos herojė vis viena anksčiau ar vėliau pakliūva į kritinę situaciją, kur jos laukia sunkūs išmėginimai. Bet savo sumanumo dėka ir padedama ją remiančių žmonių herojė paprastai sėkmingai išsivaduoja ir po visų sunkumų dargi sustiprėja bei tampa visa galva aukštesnė, nei buvo anksčiau.[2]

Tragedijos heroję dažniausiai kas nors pagrobia, ji tampa prievartos auka arba pati stačia galva įlekia į bedugnę, kuri ją ir praryja. Niekas negirdi jos pagalbos šauksmų arba nekreipia dėmesio į maldavimus pasigailėti. Ji praranda viltį, netenka visko, kas brangiausia gyvenime, ir palūžta. Nepajėgdama pakelta galva ištverti sunkumų, stokodama išminties bei atkaklumo, ji klysta, degraduoja ir žūva. Moterų saugomos paslaptys beveik visuomet yra herojinės dramos, pavirtusios į aklavietę vedančiomis tragedijomis.

Bet ne viskas taip blogai. Tragediją galima vėl paversti herojine drama: tereikia atskleisti savo paslaptį, kam nors ją išpasakoti, parašyti kitokią pabaigą, išnagrinėti savo vaidmenį ir galimybes jį atlikti. Tokia patirtis yra lygiai skausminga, kaip ir pamokoma. Bet visa tai išgyvenusios galėsime džiaugtis gilios ir laukinės dvasios pergale.

Moterų saugomos gėdingos paslaptys yra senos kaip pasaulis. Kiekviena moteris, ilgą laiką sergėjusi ją kompromituojančią paslaptį, žino, ką reiškia degti iš gėdos. Jau pati šios universalios situacijos struktūra yra archetipinė: herojė arba priverčiama ką nors padaryti, arba praradusi instinktus pakliūva į žabangas ir nebeturi daugiau kur dėtis. Paprastai ji niekaip negali ištaisyti apgailėtinos savo padėties, nes yra kam nors pasižadėjusi tylėti arba pati gėdijasi atskleisti paslaptį. Ji paklūsta baimindamasi prarasti meilę, pagarbą arba pragyvenimo lėšas. O kad paslaptis jau tikrai niekad ir jokiu būdu nebūtų atskleista, ją saugantį žmogų arba asmenis dar prislegia ir prakeikimas: jei prasitartų, jiems gresia siaubingos pasekmės ir visokiausios negandos.

Moterims dažnai įteigiama, neva tam tikri jų gyvenimo įvykiai, sprendimai bei aplinkybės, paprastai susiję su seksu, meile, pinigais, prievarta ir/arba kitokiais žmogiškojo gyvenimo sunkumais, yra be galo gėdingi ir nedovanotini. Tai netiesa.

Visi mes klystame, sakome ir darome netinkamus dalykus, nes kartais nieko geresnio nesugalvojame arba nesugebame numatyti savo elgesio pasekmių. Nei šioje planetoje, nei šioje visatoje nėra nieko tokio, ko nebūtų įmanoma atleisti. Nieko! „Oi, ne, – taip ir girdžiu jus dūsaujant, – jau tas dalykas, kurį aš padariau, tai tikrai nedovanotinas...“ Tačiau aš jums sakau, kad joks žmogus niekuomet nepadarė, nedaro ir iš principo negali padaryti *nieko* tokio, kas išeitų už atleidimo ribų. Tai neįmanoma.

Laukinė Esybė – tai ne kokia kraujo ištroškusi jėga, kuri blaškosi po pasaulį bausdama moteris, vyrus ir vaikus. Ši Esybė – tai savotiškas laukinis Dievas, puikiai pažįstantis visų gyvų būtybių prigimtį. Mums kartais baisiai sunku „teisingai elgtis“, ypač jei pažeisti pagrindiniai mūsų instinktai, tarp jų – ir intuicija. Tuomet

būna nelengva apsvarstyti pasekmes prieš ką nors darant, o ne tada, kai jau šaukštai po pietų. Laukinė dvasia labai gailestinga ir geba į tai atsižvelgti.

Drauge su paslapties archetipu dalį moters dvasios apraizgo savotiškas juodų kerų tinklas: moteriai įkalama į galvą, kad paslapties jokiais būdais negalima paviešinti, o jei ji vis dėlto kam nors kada nors apie ją papasakos, tai ateityje kiekvienas sutiktas žmogus tiktai bjaurėsis ja, smerks ją ir niekins. Ši papildoma grėsmė, nekalbant jau apie ir taip deginančią slaptą gėdą, tampa dar viena našta ant moters pečių.

Gąsdinti šitokia pamėkliška grėsme mėgsta tiktai niekingos ir juodos širdies žmonės. O švelnios, mylinčios ir žmogiškąją lemtį gerai pažįstančios asmenybės paprastai laikosi visiškai priešingo požiūrio. Tokie žmonės dažniausiai stengiasi padėti ištraukti paslaptį į dienos šviesą, nes žino, kokią žaizdą jos saugotojos dvasioje ji lemia ir kad išgyti bei pasveikti moteris gali tik viską atvirai kam nors išsipasakojusi.

Mirties zona

Sauganti paslaptį moteris it siena atsitveria nuo tų, iš ko galėtų tikėtis meilės, paramos, apgynimo. Ji priversta viena pati vilkti sunkią sielvarto ir baimės naštą, kartais – net ir už visą socialinę grupę: giminę arba bendriją. Negana to, kaip pastebėjo Jungas, paslapčių saugojimas atskiria mus nuo pasąmonės. Ten, kur slypi gėdinga paslaptis, moters dvasioje visuomet plyti savotiška mirties zona, kuri nepajėgia jausti ir deramai reaguoti į besikeičiančius jos pačios arba kitų žmonių emocinio gyvenimo įvykius.

Ši mirties zona itin saugoma. Joje – nesibaigiančios sienos su begaline daugybe durų, užrakintų dešimtimis spynų, o homunkulai – tie maži padarėliai iš moters sapnų – be paliovos mūrija vis naujas užtvaras, stato naujas duris su papildomomis apsaugos sistemomis, kad tik paslaptis neišsiveržtų į viešumą.

Bet kad ir kaip stengsimės, Laukinės Moters neapmulkinsime. Ji puikiai mato juodus gniutulus moters dvasioje, kietai apsuktus

ir apraišiotus virvėmis ir raiščiais. Tos moters sąmonės sritys yra tokios uždaros, kad nereaguoja nei į šviesą, nei į širdingumą. Be to, kadangi dvasia bet kuriuo atveju įsigudrina kompensuoti tai, kas užginta, tai paslaptis vis vien kaip nors išsiverš į paviršių: jei ir ne tiesiai, ne žodžiais, – tai staiga užplūdusios melancholijos pavidalu, besikartojančiais nepaaiškinamo pykčio priepuoliais, visokiausiais fiziniais tikais, spazmais, skausmais, nepaliaujamu plepėjimu, kuris staiga ir be priežasties nutrūksta, netikėtomis, keistomis reakcijomis į filmus ir net į televizijos reklamą.

Toji mūsų paslaptis visuomet randa būdų ištrūkti: jei ne tiesioginiu žodiniu, tai somatiniu pavidalu, ir dažniausiai taip, kad tiesiogiai su ja susitvarkyti ir pagelbėti niekaip neišeina. Ko gi griebiasi moteris, pastebėjusi, kad paslaptis kaip nors skinasi kelią lauk? Puola jos gaudyti, eikvodama gausybę jėgų ir energijos. Mėgina ją sugrūsti, nukišti, grąžinti atgal į mirties zoną, apstatyti papildomomis užtvaromis ir kliūtimis. Pasišaukusi savo homunkulus – vidinius sargus ir ego gynėjus – ji įsakoręsti naujas sienas su dar daugiau durų, užraktų bei spynų. O tada jau valandėlę atsišlieja prie naujausio dvasinio savo kapo, apsipylusi kruvinu prakaitu ir sunkiai gaudydama orą. Paslaptį saugojanti moteris dažniausiai būna nusikamavusi ir išsekusi.

Maniškės *nagynénik*, tetulės, mėgdavo sekti trumpą pasakėlę apie šitokias paslaptis. Ji vadinosi „*Arányos Haj*, Auksaplaukė – mergelė auksiniais plaukais“.

Auksaplaukė

GYVENO KARTĄ KEISTA, bet nepaprastai graži mergelė ilgais auksiniais plaukais – plonyčiais tartum aukso gijos. Buvo ji neturtinga našlaitė – neturėjo nei tėvo, nei motinos, gyveno viena pati girioje ir kiauras dienas ausdavo iš juodo riešutmedžio šakų padirbdintomis staklėmis. Vienas toks netašytas bernas, an-

glininko sūnus, mėgino jėga priversti Auksaplaukę už jo tekėti, ir ši, norėdama kaip nors jo atsikratyti, davė jam auksinių savo plaukų sruogą.

Bet tas bernas nesuprato ir nenorėjo suprasti, kad tai tokia brangenybė, kurios už pinigus nei nupirksi, nei parduosi, ir nusinešęs plaukus į turgų mėgino už juos ką nors gauti. Bet žmonės tik šaipėsi iš jo ir vadino puspročiu.

Įsiutęs jis grįžo atgal, tamsią naktį nuėjo prie Auksaplaukės trobelės, plikomis rankomis nužudė mergaitę, o jos kūną užkasė paupy. Ilgą laiką niekas nė nepastebėjo, kad Auksaplaukės nebėra, niekas jos nepasigedo, nesiteiravo, kaip ji laikosi. Bet ir po žemėmis auksiniai jos plaukai nepaliovė augę. Rangydamiesi ir vydamiesi, jie kalėsi pro juodą dirvą aukštyn, stiebėsi ir vyniojosi, kol prasimušė į paviršių, ir visas mergaitės kapas apžėlė siūruojančiomis auksinėmis nendrėmis.

Piemenys, prisipjovę tų nendrių, pasidirbo birbynes, bet kai pabandė jas pūsti, visų birbynės užgrojo tą pačią dainelę ir nepaliovė jos kartojusios:

Čia guli mergelė auksiniais plaukais,
Bežadė giliajam kape,
Žudikas jos anglį vežioja antai,
Širdis jo kaip rankos juoda.

Taip Auksaplaukės žudikas buvo išaiškintas, stojo prieš teismą ir sulaukė rūsčios bausmės, kad žmonės, gyvenantys miškuose, kaip kad mes čia, ir vėl galėtų jaustis saugūs.

Nors iš pažiūros ši pasaka tarsi tėra paprasčiausias perspėjimas, kad atkampiose giriose reikia būti ypač atsargioms, joje slypi ir daug gilesnė prasmė: nuostabios, gražios laukinės moters vidinis gyvenimas, kurį įkūnija jos plaukai, net ir ją nutildžius bei pa-

laidojus, nepaliauja plėtotis, augti ir skleisti sąmoningą žinojimą. Svarbiausi šios pasakos motyvai, ko gero, yra kur kas stambesnio senovinio mirties ir prisikėlimo mito, skirto kokiai nors moteriškajai Dievybei, nuotrupos.

Šis segmentas nepaprastai gražus ir vertingas, be to, iš jo nemažai sužinome apie paslapčių prigimtį ir netgi galbūt apie tai, kas pražūva moters dvasioje, kai jos gyvenimas deramai nevertinamas. Šioje pasakoje slepiama paslaptis – tai girioje gyvenusios mergelės nužudymas. Auksaplaukė įkūnija Korą – amžinąją mergelę. Šis moteriškos dvasios aspektas apima viską, ką ji trokšta pasilaikyti sau vienai. Tai mistinė vienatvė gerąja prasme, nes Kora susikaupusi rūšiuoja ir audžia idėjas, mintis, darbus.

Būtent ši užsidariusi laukinė moteris labiausiai ir kenčia nuo dvasinės traumos ir būtinybės saugoti paslaptį; tai – toji integrali mūsų „aš" dalis, kuriai visai nedaug tereikia, kad jaustųsi laiminga; tai – pati moteriškos dvasios širdis, kuri audžia sau atsiskyrusi girioje riešutmedžio staklėmis ir džiaugiasi tenykšte tyla bei ramybe.

Pasakoje niekas nesiteirauja, kur dingo ši nepaprasta mergelė. Tai nėra neįprasta tiek pasakose, tiek realiame gyvenime. „Mėlynbarzdyje" nužudytų moterų artimieji irgi neplūsta būriais, teiraudamiesi, kas nutiko jų dukterims. Kultūrine prasme tokio reiškinio daug aiškinti neprisieina. Kaip bebūtų liūdna, mes visos žinome, ką tai reiškia, ir nemažai moterų – tiesą sakant, pernelyg daug! – yra skaudžiai patyrusios tokį abejingumą jų likimui. Dažna paslaptį sauganti moteris susiduria būtent su šitokia aplinkinių reakcija. Gal žmonės ir jaučia, koks nepakeliamas skausmas drasko jos širdį, bet tyčia ar netyčia jie tarsi visai nepastebi rimto sužeidimo simptomų.

Tačiau vienas iš neprilygstamų laukinės dvasios stebuklų yra dar ir tas, jog net ir žiauriausiai „nužudytos", negailestingai sužalotos moters dvasinis gyvenimas vis viena nenutrūksta, jis tęsiasi toliau, prasikala į paviršių, kur susidarius palankioms sielai aplinkybėms išsilieja daina. Tuomet padaryta žala ir neteisybė sąmoningai įvertinamos, ir dvasia pradeda atgimti iš naujo.

Juk nepaprastai įdomu, kad gyvybinės moters galios pajėgios augti ir toliau, nors ji pati iš pažiūros būtų visiškai be gyvybės žymių. Tai tarsi pažadas, kad net pačiomis skurdžiausiomis sąlygomis laukinė gyvybės jėga sugebės išlaikyti mūsų idėjas gyvas ir jas plėtoti, tegu kurį laiką jos net ir būtų po žeme. Ateis laikas, ir gyvybė prasikals, išlįs į paviršių. Ši gyvybės jėga tol nenurims ir neatlyš, kol neatskleis, kur užkasta palaidota moteris ir kokiomis aplinkybėmis ji žuvo.

Kad išsiaiškintume tikrąją dvasios būseną ir sužinotume, ką daryti toliau, turime, kaip tie piemenys pasakoje, giliai įkvėpti ir perleisti tą sielos kvapą, arba *pneumą*, per tuščiavidures nendres. Tuomet išgirsime sielos šauksmą. O tada jau teks kasti.

Aišku, kai kurios paslaptys mus stiprina ir teikia jėgų: pavyzdžiui, tokios, kurių neišduodamos galime lengviau aplenkti varžovus ir pasiekti norimą tikslą, arba tokios, kurias saugome vien todėl, kad mums malonu kuo ilgiau jomis džiaugtis, – bet gėdingos paslaptys yra visai kas kita. Jos skiriasi nuo kitų panašiai kaip kruvinas peilis nuo medalio su kaspinu. Bet ir peilį galima ištraukti viešumon, kad gailestingi žmonės palankiomis aplinkybėmis galėtų jį apžiūrėti. Net klaiku, kiek savigraužos ir saviplakos ištveria gėdingą paslaptį sergstinti moteris. Visus kaltinimus ir kančias, kurie gresia paslapties atskleidimo atveju, jai vis vien tenka patirti, nors ir niekam tos paslapties neatskleidus, nes visos tos baisybės užgriūva ją iš vidaus.

Laukinė moteris neįstengia šitaip gyventi. Gėdingos paslaptys paverčia žmogų auka. Moterį kankina nemiga, nes gėdingoji paslaptis nelyginant aštri spygliuota viela be gailesčio drasko jai vidurius, vos pamėginus ištrūkti į laisvę. Gėdos sklidinos paslaptys ne tiktai pražūtingai veikia dvasinę moters sveikatą, bet ir jos santykius su instinktyviąja prigimtimi. Laukinė Moteris pratusi viską iškapstyti, sviesti aukštyn, sugauti ir vartyti, ji nebando nieko užkasti ir pamiršti. O jei ką ir užkasa, tai visuomet prisimena, ką ir kur, ir neilgai trukus grįžusi vėl susiranda, ką buvo užkasusi.

Gėdingų paslapčių saugojimas smarkiai sujaukia dvasią. Paslaptys prasiveržia sapnuose. Psichoanalitikui neretai tenka žvelgti

itin giliai, ne tiktai kiaurai akivaizdų sapno turinį, bet net ir per archetipinę jo prasmę, kad pamatytų, jog iš tiesų sapnas atskleidžia būtent tą paslaptį, kurios sapnuojančioji nedrįsta, negali išsakyti garsiai.

Nemažai sapnų išanalizavus parodo tokius galingus ir stiprius jausmus, kurių miegantysis tikrajame gyvenime nepajėgia išreikšti. Kai kurie iš šių sapnų susiję ir su paslaptimis. Bene dažniausiai pasitaikantys sapnų įvaizdžiai mano praktikoje yra šie: mirkčiojanti ir/arba gęstanti šviesa – elektros ar kitokia; sapnuojančioji ką nors suvalgo ir suserga; ji nujaučia gresiantį pavojų, nori sprukti, bet neįstengia pajudėti; bando šauktis pagalbos, bet neišspaudžia nė garso.

Pamenate mūsų minėtą *canto hondo*, giliąją giesmę, ir *hambre del alma*, išbadėjusią sielą? Laikui bėgant, sapnų ir pačios moters laukinių gyvybinių galių dėka šios dvi jėgos prasiveržia iš gelmių į dvasios paviršių ir pasigirsta riksmas – riksmas, kuris išlaisvina. Tuomet moteris atgauna balsą. Ji šaukte šaukia, giedote gieda savo paslaptį. Ir ją girdi. Ji vėl atgauna dvasinę atramą po kojomis.

Etninėje bei religinėje mano šeimos tradicijoje įprasta giliausią šios ir kitų panašaus pobūdžio pasakų prasmę pasitelkti kaip vaistus paslaptyje laikomoms žaizdoms gydyti. Maldingoje *curanderisma* jos laikomos padrąsinimu, patarimu bei sprendimu. Šių pasakų išmintis remiasi tuo paprastu faktu, kad tiek moterų, tiek ir vyrų sau patiems, savo sielai bei dvasiai dėl paslapčių bei kitokių aplinkybių įtakos padarytos žaizdos yra neatsiejama daugumos žmonių gyvenimo dalis. Ir jos neišvengiamai palieka randų. Tačiau tokių žaizdų keliamą skausmą galima apmalšinti, ir, be jokios abejonės, tokie sužeidimai pagydomi.

Esama žaizdų, nuo kurių kenčiame visi; aišku, yra ir specifinių vyriškų, ir specifinių moteriškų žaizdų. Abortas palieka randą. Persileidimas palieka randą. Bet kokio amžiaus vaiko netekimas taip pat palieka randą. Kartais intymus artumas su kitu žmogumi irgi lemia rando atsiradimą. Daugybę randų įgyjame per savo naivumą, kvailus sprendimus, pakliuvusios į spąstus, taip pat ir padariusios teisingus, tačiau labai sunkius sprendimus. Randų esama daug ir visokių, kaip ir dvasinių žaizdų.

Užgniaužusios savyje kokią nors su gėda, baime, pykčiu, kaltės jausmu ar pažeminimu susijusią paslaptį, labai efektyviai uždarome ir paverčiame neprieinamomis visas tas pasąmonės sritis, kurios ribojasi su paslapties zona.[3] Panašiai būna, pavyzdžiui, prieš sąnario operaciją žmogui suleidus nuskausminamųjų: didelė dalis galūnės tiek virš, tiek ir po operuojamu sąnariu apmarinama ir pasidaro nejautri. Lygiai taip paslapčių saugojimas paveikia mūsų dvasią: tai tarsi nuolat prijungta lašelinė su nuskausminamaisiais, apmarinančiais daug daugiau nei vien probleminę sritį.

Visiškai nesvarbu, kokią paslaptį stengiamės nuslėpti, labai skaudžią ar ne, – dvasia veikiama lygiai taip pat. Štai pavyzdys. Viena moteris, kurios vyras prieš keturiasdešimt metų nusižudė, praėjus vos trejetui mėnesių po jųdviejų vestuvių, velionio vyro šeimos buvo verčiama slėpti nuo likusio pasaulio ne tik tai, kokia sunkia depresijos forma jis sirgo, bet ir gilų savo pačios sielvartą bei pyktį, kurį ji išgyveno nuo to laiko. Todėl jos dvasioje susiformavo „mirties zona“, apėmusi tiek jo, tiek ir jos kančias bei pyktį ir apmaudą dėl gėdos žymės, kuria visuomenė paženklino visą šį įvykį.

Ji nesipriešino vyro giminaičių išdavystei, sutiko su jų reikalavimu nuslėpti tai, kaip žiauriai jie daugelį metų elgėsi su jos vyru. Ir kasmet, vyro savižudybės metinių dieną, iš šeimos pusės ji tesulaukdavo tik mirtinos tylos. Niekas nė nepaskambindavo paklausti: „Kaip tu laikaisi? Gal nenori būti viena? Ilgiesi jo? Žinau, kad ilgiesi. Klausyk, gal einam kur nors kartu?“ Taigi metai iš metų moteriai tekdavo vienai atkasti vyro kapą ir kaskart laidoti jame savo sielvartą.

Pamažu ji pradėjo vengti visų atmintinų datų: sukakčių ir gimtadienių, taip pat ir savo. Paslaptį gaubianti mirties zona vis labiau plėtėsi, apžiodama ne tik su tragiškais prisiminimais susijusius dalykus, bet ir visas atmintinas sukaktis, ir net dar daugiau. Moteris ėmė vengti visų šeimos bei draugų susitikimų, paniekinamai vadindama juos tuščiu laiko švaistymu.

Jos pasąmonei tai ir tebuvo vien tušti gestai, kadangi niekas neatėjo pas ją tuomet, kai jai buvo sunku. Nuolatinis jos sielvartas,

tas amžinas paslapties saugojimas, taip įsiėdė į dvasią, kad pagraužė ir tas sritis, kurios reguliuoja bendravimą bei žmonių tarpusavio santykius apskritai. Juk dažniausiai kitus mes sužeidžiame ten pat, arba labai netoli tos vietos, kur patys buvome sužeisti.

Vis dėlto, jeigu moteris nori išsaugoti visus savo instinktus ir dvasinio judėjimo laisvę, ji gali savo paslaptį arba paslaptis atskleisti vienam patikimam žmogui ir pakartoti tai tiek sykių, kiek prireiks. Juk paprastai žaizdos nepakanka vienąkart išdezinfekuoti – ir jau galime ją pamiršti; dažniausiai plauti ir tvarstyti ją turime bent keletą kartų, kol sugyja.

Kai galų gale paslaptis atskleista, nepamirškime, kad siela tikisi gyvesnės reakcijos tiek iš klausytojo, tiek ir iš pasakotojo, nei vien įprastas numykimas: „Hmm, tu matai, kokie prasti popieriai“, – arba: „Ką padarysi, gyvenime visko pasitaiko...“ Pasakotojui nereikėtų stengtis sumenkinti reikalo. Ir tikra laimė, jei klausytojas pasitaiko toks, kuris moka girdėti visa širdimi, kuris jaučia, kaip kito skausmas raižo ją lyg peiliais, krūpčioja ir gūžčioja, tačiau nepanikuoja ir nealpsta. Mokėti atskleisti savo paslaptį taip, kad ji sujaudintų ir kitus, – irgi pagijimo dalis. Moteris pradeda atsigauti, vietoj savo gėdos jausdama aplinkinių paramą bei užuojautą, kurios taip skaudžiai pasigedo tada, kai patyrė pačią dvasinę traumą.

Dirbdama su nedidelėmis moterų grupelėmis, kur visos vienos kitomis pasitiki, aš kartais skatinu taip išsipasakoti, prašydama moterų į susitikimą atsinešti savo motinų, tetų, seserų, draugių, senelių bei kitų joms svarbių moterų nuotraukų. Visas atsineštas nuotraukas mes išdėliojame eilėmis. Kai kurios iš jų būna subraižytos, apsilaupiusios, sudrėkusios, su atsispaudusiais ratais nuo kavos puodelių; pasitaiko perplėštų perpus ir iš naujo suklijuotų arba apvilktų permatomais apvalkalais. Daugelio nuotraukų antroje pusėje dailia senoviška rašysena išvedžiota: „Ak, tu pupyte!“ arba „Su meile“, arba „Čia mudvi su Džoja Atlantik Sityje“, arba „Štai aš ir mano žavioji kambario draugė“, arba „Mūsų cecho merginos“.

Savo pasakojimą susirinkusioms siūlau pradėti žodžiais: „Čia mano giminės moterys“, – arba: „Iš šių moterų aš daug ką pavel-

dėjau“. Žiūrėdamos į šias sau artimų ir brangių moterų nuotraukas, visos susigraudina ir nuoširdžiai bei su užuojauta ima vieną po kitos pasakoti joms žinomas šių moterų paslaptis bei istorijas: tiesiai ir atvirai iškloja viską apie didžiulę laimę, didžiulį sielvartą, sunkius išbandymus ir reikšmingas pergales, lydėjusius kiekvienos moters gyvenimą. Per visą mūsų bendravimą protarpiais vis tenka daryti pertraukėles, nes nuolatos paplūstančių ašarų upės ne vieną valtelę išplukdo iš sausų ir saugių dokų, ir mes kuriam laikui visos drauge leidžiamės paplaukioti.[4]

Vertingiausia šiuose išsipasakojimuose yra tai, kad moterys sykį ir visiems laikams švariai išsimazgoja savo baltinius. Juk nuolat kartojamas draudimas viešai skalbti ar džiaustyti purvinus šeimos apatinius – nesąmonė ta prasme, kad paprastai tų suteptų baltinių niekas nemazgoja ir šeimos rate. Jie suverčiami kur nors į krūvą pačiame tolimiausiame rūsio kampe, kur taip ir lieka dūlėti purvini ir „šuns neperkandami“ su visomis savo paslaptimis. Atkaklus reikalavimas žūtbūt išsaugoti privatumą – tikras prakeikimas. Iš tiesų tai reiškia, kad moteris lieka visai be paramos ir neturi su kuo pasidalinti savo skausmu.

Nemažos dalies asmeninių moterų paslapčių netgi neverta aptarinėti su šeimos nariais arba artimais pažįstamais: jie vis tiek nepatikės, mėgins numoti ranka arba išsisukti; tiesą sakant, jie turi ir visai suprantamų priežasčių šitaip elgtis. Jeigu imtų šiuos dalykus aptarinėti, į juos gilintis ar kaip nors padėti, jiems tektų dalintis su moterimi jos našta ir skausmu. Tuomet jau nebeliktų galimybės nutaisius rimtą miną stovėti nuošalyje ar vien tik iškilmingai dūsauti bei oriai tylėti. Nebebūtų galima dalyti gerų patarimų, kaip antai: „Reikia pasistengti kuo nors užsiimti ir negalvoti apie tokius dalykus“. Priešingai, jei moters partneris, namiškiai ir bendruomenės nariai apsispręstų drauge gedėti dėl auksaplaukės mirties, jiems tektų visiems stoti į gedulingą procesiją. Tektų drauge raudoti prie kapo. Nė vienas nebeturėtų progos išsisukti, ir visiems būtų labai sunku.

Vienos pačios nepalyginamai daugiau galvodamos ir išgyvendamos dėl savo slepiamos gėdos nei kiti šeimos ar visuomenės

nariai, moterys vienintelės sąmoningai ir kenčia.[5] Psichologinė šeimos paskirtis – susitelkti sunkiu metu – niekad taip ir neįgyvendinama. Tačiau laukinė prigimtis reikalauja pašalinti iš savo aplinkos visus dirgiklius bei pavojus, ir kiek įmanoma sumažinti to, kas mus slegia ar gniuždo. Taigi paprastai tik laiko klausimas, kada moteris pagaliau sukaups visą savo sielos kauluose glūdinčią drąsą, nurėš auksinę nendrelę, papūs ją ir garsiai, skardžiai visiems apskelbs savo paslaptį.

Štai keletas patarimų, kaip elgtis su gėdingomis paslaptimis. Šios rekomendacijos remiasi archetipinėmis nuorodomis, ekstrapoliuotomis iš daugelio dešimčių mano tyrinėtų pasakų, kaip antai „Mėlynbarzdis“, „Ponas Lapinas“, „Jaunikis galvažudys“, „Meri Kalhein“[6] ir kitos, kur herojė vienaip ar kitaip atskleidžia paslaptį, ir tik todėl galiausiai įgyja laisvę gyventi visavertį gyvenimą.

Matykite tai, ką matote. Papasakokite apie tai kam nors. Niekuomet nebūna per vėlu tai padaryti. Jeigu jaučiate, kad neįstengsite to pasakyti garsiai, parašykite raštu. Pasirinkite žmogų, kuriuo instinktyviai pasitikite. Ta kirminų skardinė, kurią taip baiminatės atidaryti, daug mažiau dvoks išvilkta į lauką nei iš lėto pūdama jūsų viduje. Jei norite, pamėginkite susirasti gerą psichoterapeutą, mokantį tvarkytis su paslaptimis. Tai turėtų būti gailestingas žmogus, nelinkęs vaidinti pasaulinio teisuolio ir puikiai nutuokiantis, kuo skiriasi kaltė nuo savigraužos, bei ne iš nuogirdų žinąs apie skausmo prigimtį ir dvasios atgimimą.

Kokia bebūtų toji paslaptis, dabar jau suvokiame, kad tai – dalis mūsų viso gyvenimo darbo. Atgailavimas užgydo net ir kadaise žiojėjusią atvirą žaizdą. Tačiau randas vis vien liks. Orui keičiantis, jį gali vėl pradėti mausti, o greičiausiai taip ir bus. Tokia jau tikrojo skausmo prigimtis.

Metai iš metų daugelio klasikinės psichologijos krypčių atstovai vieni per kitus klaidingai tvirtino, neva skausmas ar sielvartas – tai toks dalykas, kurį pakanka išgyventi vienąkart, pageidautina – maždaug per vienerius metus, ir baigta, o jei kas nesugeba ar nenori per nustatytą laiką atsikratyti savo skausmo, vadinasi, tam

žmogui greičiausiai kažkas negerai. Dabar jau ir mes suvokiame tai, ką žmonės instinktyviai žinojo ištisus šimtmečius: yra tokių skausmo, skriaudos bei gėdos atmainų, kurių vien sielvartaudamas neatsikratysi; viena iš pačių sunkiausių netekčių, jei ne *pati* baisiausia apskritai – tai vaiko mirtis arba jo praradimas.

Tyrinėdamas daugelį metų įvairių žmonių rašytus dienoraščius[7], daktaras Paulas C. Rosenblattas nustatė, kad nuo paties sunkiausio skausmo žmogus sugeba atsitiesti maždaug per metus ar dvejus po išgyventos tragedijos, priklausomai nuo aplinkinių paramos, vidinių resursų ir t. t. Tačiau net ir vėliau žmogui tolydžio pasitaiko skaudaus sielvartavimo laikotarpių. Nors tokie epizodai laikui bėgant retėja bei trumpėja, per kiekvieną iš jų patiriamas skausmas yra kone toks pat širdį draskantis, kaip ir pirmąjį kartą.

Šie duomenys akivaizdžiai liudija, kad ilgalaikis skausmas – normalus dalykas. Kai paslaptis saugojama, skausmas vis tiek neatlėgsta ir kartais kamuoja mus visą gyvenimą. Paslapčių slėpimas nesuderinamas su natūraliu gydomuoju sielos ir dvasios apsivalymu. Tai dar viena priežastis kam nors jas atskleisti. Išsipasakojusios ir apraudojusios ištrūksime iš mirties zonos, įstengsime palikti sau už nugaros tą mirtiną paslapčių kultą. Mes turime teisę sielvartauti, sielvartauti, kiek tik pajėgiame, ir pakilti apsiašarojusios, bet ne degdamos iš gėdos. Pakilti sustiprėjusios, pagilėjusios, daugiau patyrusios ir sklidinos naujos gyvybės.

Laukinė Moteris palaikys mus sielvartaujančias. Ji – tai instinktyvioji mūsų Esybė. Ji ištvers mūsų klyksmą, dejones ir draskymąsi, mūsų šaukimąsi mirties niekaip nenumirštant. Pačioms baisiausioms žaizdoms ji suras pačių geriausių vaistų. Ji švelniai šnibždės ir niūniuos mums į ausį ramindama. Ji drauge su mumis patirs vidurius raižantį skausmą. Ji viską iškęs. Ji nepabėgs. Ir nors paskui turėsime ne vieną randą, gal mus paguos mintis, jog randas – daug tvirtesnis ir atsparesnis tempimui bei slėgiui nei lygi oda.

Kartais, dirbdama su moterimis, aš mokau jas iš kokio nors audeklo ar kitokios medžiagos pasisiūti ilgą iki pat žemės *atpirkimo durtinį*. Tai toks drabužis, ant kurio piešiniais, užrašais, visokiais pridaigstytais ar pridurstytais dalykėliais, pakabukais bei lipdukais atvaizduoti visi keiksmai ir prakeiksmai, paleisti moters adresu per visą jos gyvenimą, visi įžeidimai, pašaipos, sužalojimai, žaizdos ir randai, tekę jos daliai. Tai visko, ką jai teko patirti, būnant *atpirkimo ožiu*, išraiška. Kartais tokiam durtiniui pasiūti pakanka dienos ar dviejų, o kartais prireikia ištisų mėnesių. Bet šis darbas labai padeda prisiminti visas nuoskaudas, smūgius ir kirčius, tekusius moteriai per visą jos gyvenimą.

Pirmiausia tokį durtinį pasisiuvau pati sau. Netrukus jis pasidarė toks sunkus, kad viso mūzų choro būtų reikėję šleifui panešti. Iš pradžių ketinau, užbaigusi šį durtinį, sukrauti ant jo visą dvasinį šlamštą, o tada sudeginti šį materialų objektą, sykiu atsikratydama ir kai kurių senų savo žaizdų. Bet, žinote, pakabinau tą durtinį prieškambaryje, ir jis taip ir liko ten kaboti, nutįsęs nuo lubų iki žemės, kadangi kiekvienąsyk, eidama pro šalį, aš anaiptol nesijausdavau prislėgta – priešingai, pralinksmėdavau. Suvokiau, kad moteris, įstengianti pavilkti ant savęs šitokį rūbą, ir nepaisydama to, dar gebanti vaikščioti pakelta galva, dainuoti, kurti ir žvaliai mataruoti uodega, verta didžiausio susižavėjimo.

Patyriau, kad lygiai taip jaučiasi ir moterys, su kuriomis dirbau. Nė vienai iš jų nesinori deginti ar kitaip naikinti savo pasisiūtų durtinių. Atvirkščiai, visos nori juos turėti nuolatos, ir kuo tie durtiniai baisesni ir kruvinesni, tuo geriau. Kartais mes dar vadiname juos kovų milinėmis, nes jie akivaizdžiai liudija, kiek ištvermės ir narsos prireikia moterims, kokių šiurpių pralaimėjimų ir įsimintinų pergalių kiekvienai iš jų tenka patirti.

Dar patarčiau moterims skaičiuoti savo amžių ne metais, o pagal kovose įgytus randus.

– Kiek jums metų? – kartais klausia manęs.

– Septyniolika kovinių randų, – atsakau. Paprastai žmonės, tai išgirdę, iškart supranta, ką noriu pasakyti, ir gyvai imasi perskaičiuoti savo pačių amžių pagal turimus kovų randus.

Lakotų genties indėnai ant žvėrių kailių simboliais atvaizduodavo praslinkusios žiemos įvykius, nahuatliai, majai ir egiptiečiai rašė metraščius, kuriuose įamžino savo genties istoriją, karus ir pergales, o moterys tam pačiam tikslui turi savus atpirkimo durtinius, savo kovų milines. Įdomu, ką apie šitaip įamžintus mūsų gyvenimus manys mūsų dukraitės ir provaikaitės. Tikiuosi, atsiras, kas joms viską paaiškina.

Reikia kartą tiesiai, be jokių užuolankų pasakyti tai, ko nusipelnėme visą gyvenimą darydamos sunkius sprendimus. Kai jūsų klaus, kokios jūs tautybės, kilmės, ar kokiai giminei priklausote, mįslingai nusišypsokite ir atsakykite: „Aš iš veteranių klubo".

XIV SKYRIUS

La Selva Subterránea: įvesdinimas į požeminį mišką

Berankė mergelė

Jei pasaka – sėkla, tai mes – derlinga dirva, į kurią ji krenta. Nes vien tik klausydamosi pasakos išgyvename taip, tarsi pačios būtume jos herojės, kurios arba suklumpa, arba įveikia visus sunkumus ir galiausiai nugali. Išgirdusios pasakojimą apie vilkus, mes paskui ir pačios kurį laiką bastomės ir regime pasaulį vilkės akimis. O išklausius balandėlės, po daugybės vargų suradusios savo jauniklius, istoriją, paskui dar ilgokai vis kas nors tolydžio suspurda ir mūsų plunksnotose krūtinėse. Jei tai pasaka apie stebuklingąjį perlą, išplėštą iš devintojo drakono nasrų, mes juntame didžiulį nuovargį ir pasitenkinimą, tarsi po laimėtos kovos. Girdėta pasaka palieka ir mumyse pažinimo įspaudą.

Jungo pasekėjai šį reiškinį vadina „mistinio dalyvavimo" terminu, pasiskolintu iš antropologo Levy-Bruhlio: juo nusakomas toks santykis, kai „asmuo nebeįstengia suvokti savęs atsietai nuo stebimo objekto arba daikto". Freudo šalininkai tai vadina „projekcine identifikacija", o antropologai kartais dar mėgsta vartoti „simpatinės magijos" sąvoką. Visi šie terminai apibūdina sąmonės gebėjimą laikinai atsiskirti nuo savojo ego ir susilieti su kitokia

tikrove, t. y. perimti kitokį suvokimo bei pažinimo būdą. Mūsų giminės žiniuonės ir vaistytojos tai supranta kaip tam tikrų idėjų patyrimą bei perėmimą, nugrimzdus į maldą ar kitokią neįprastą sąmonės būseną, ir tokiomis aplinkybėmis įgytų žinių bei įžvalgų perkėlimą atgal į kasdienį gyvenimą.[1]

„Berankė mergelė" – nuostabi pasaka, viena iš tų, kuriose po vėlyvesniais antsluoksniais dar galima užčiuopti kyščiojant senųjų naktinių kultų pėdas. Pasaka konstruojama taip, kad klausytojai nori nenori tampa herojės ištvermės išbandymų dalyviais, kadangi jos platuma tokia, kad ilgai užtrunka ją pasekti, o dar ilgiau – suvokti. Paprastai šią pasaką seku ir nagrinėju su klausytojomis ištisus septynis vakarus, o kartais, nelygu auditorija, net ir septynias savaites arba septynis mėnesius – po vieną vakarą, savaitę ar mėnesį kiekvienam išbandymui, – ir tam tikrai yra svarių priežasčių.

Pasaka perkelia mus į pasaulį, glūdintį giliai po medžių šaknimis. Šiuo atžvilgiu „Berankė mergelė" pateikia mums tiek medžiagos, kad moteriai užtektų visam gyvenimui. Ji susijusi su dauguma svarbiausių dvasinių moters kelionių. Skirtingai nuo kitų šioje knygoje aptartų pasakų, iš esmės nagrinėjančių tiktai kokią vieną užduotį ar specifinį pažinimo būdą, kurį galima įveikti ar išmokti per kelias dienas ar savaites, „Berankė mergelė" aprėpia ilgą daugelio metų trukmės laikotarpį – viso moters gyvenimo kelionę. Taigi ši pasaka išties nepaprasta, todėl, norint kaip reikiant ją įsisąmoninti, reikėtų perskaičius dar ilgokai, niekur neskubant pasėdėti drauge su savąja Mūza, paeiliui apgalvojant kiekvieną epizodą.

„Berankė mergelė" pasakoja apie tai, kaip moteris, perėjusi ištvermės išbandymus, įvesdinama į požeminį mišką. Iš pažiūros žodis „ištvermė" atrodo besąs „atkaklumo" sinonimas; aišku, atkaklumas bei užsispyrimas kartais irgi dera prie užduočių, sudarančių šios pasakos pamatą, tačiau žodis „ištvermė" taip pat reiškia „tvirtėjimą, kietėjimą, gebėjimą darytis patvaresnei, sveikesnei, stipresnei", – ir būtent čia slypi šios pasakos esmė bei ilgam dvasiniam moters gyvenimui būdingo kūrybiškumo šaltinis. Juk ištvermę mes demonstruojame ne šiaip sau. Mūsų ištvermingumas liudija, kad kuriame svarbų, reikšmingą dalyką.

Kur bepažvelgtume, visa gamta mus moko ištvermės. Antai ką tik gimusių vilkiukų letenų pagalvėlės minkštos kaip molis, ir tiktai be paliovos lakstant, bastantis ir klajojant su tėvais medžioklės takais jos užsigrūdina ir sukeitėja. O tada jau jie nesusižeisdami gali bėgti ir šokinėti per aštrius akmenis, skaudžiai geliančias dilgėles, net per stiklo šukes.

Esu mačiusi, kaip motinos vilkės murkdo savo mažylius lediniame vandenyje, vaiko ir gainioja juos tol, kol tie vos bepastovi ant šlitinėjančių kojelių. Taip jos grūdina gležną mažylių dvasią, ugdo jų stiprybę bei atsparumą. Mituose ištvermės ugdymas priklauso ritualinei Didžiosios Laukinės Motinos kompetencijai – tai Laukinės Moters archetipo dalis. Tai amžinosios palikuonių stiprybės ugdymo apeigos. Būtent jos mus užgrūdina, įkvepia mums jėgų ir ištvermės.

O kurgi galima to išmokti, kur įgyjama šitokių savybių? Toji vieta – tai *La Selva Subterránea,* požeminis miškas, slėpiningosios moterų išminties pasaulis. Tai laukinis pasaulis, esantis po šiuo pasauliu, suvokiamu ir prieinamu mūsiškiam ego. Būdamos ten, mes pasisemiame instinktyviosios kalbos ir žinojimo. Iš tenykštės perspektyvos suvokiame tai, kas įprastiniam žmogiškajam supratimui ne taip jau lengvai prieinama.

Mergelė šioje pasakoje į tą požeminį pasaulį leidžiasi kelis sykius. Vos apėjusi vieną nusileidimo bei transformacijų ratą, ji išsyk įpuola į kitą. Tai išbaigti alchemijos ratai, kiekvienas su savu *nigredo*, praradimu, *rubedo*, auka, bei *albedo*, nušvitimu, sekančiais vienas po kito. Karalius ir jo motina kiekvienas turi savo atskirus ratus. Visi šie nusileidimo, praradimo, atradimo bei sustiprėjimo ciklai atspindi visą moters gyvenimą trunkančią iniciaciją į laukinio prado gaivinimą.

Pasaka „Berankė mergelė“ skirtingose pasaulio šalyse dar vadinama „Sidabrinėmis rankomis“, „Beranke nuotaka“ ar „Vaismedžių sodu“. Folkloristai priskaičiuoja daugiau kaip šimtą jos versijų. Čia pateikiu jums literatūrinę pasakos versiją, kurios branduolį paveldėjau iš savo tetos Magdalenos, neprilygstamos darbininkės, kurią pažinojau ankstyvoje jaunystėje. Daugybę kitų pasakos variantų galima

aptikti visoje Rytų ir Vidurio Europoje. Tačiau, tiesą sakant, šios pasakos pamatą sudaranti gili moteriška patirtis randama visur, kur tiktai juntame Laukinės Moters ilgesį.

Mano tetulė Magdalena buvo didelė šelmė ir klastininkė. Sakykim, pradėdama sekti pasaką, ji mestelės: „Tai nutiko prieš kokius dešimtį metų“, – o kai jau patikėsite, kad kalba suksis apie palyginti nesenus laikus, – ims porinti apie viduramžius su visais jų riteriais, pilimis ir panašiai. Arba, pradėjusi pasakojimą žodžiais: „Sykį aną savaitę...“ – išklos jums istoriją apie tai, kaip žmonės dar rūbų neturėję ir nuogi vaikščioję.

Taigi prieš jūsų akis – šiuolaikiškai senovinė „Berankė mergelė“.

Vieną kartą prieš keletą dienų ana tas kaimynas, kur prie kelio gyvena, dar tebeturėjo didžiules akmenines girnas, kuriomis maldavo viso kaimo grūdus. Bet užėjo sunkūs laikai, ir malūnininkas taip nusigyveno, kad jam nieko daugiau nebeliko, kaip tik akmeninės girnos malūne ir didžiulė žydinti obelis už jo.

Vieną dieną, pasiėmęs savo sidabralūpį kirvį, žmogus išsiruošė į mišką pasikirsti malkų. Tik staiga iš už medžio išlindo kažkoks nematytas senis, prisiartino prie jo ir sako:

– Kam tau vargti, malkas kapoti? Apipilsiu tave turtais neregėtais, jei pažadėsi atiduoti man tai, kas yra už tavo malūno.

„Kad už mano malūno tiktai žydinti obelis teauga“, – pamanė pats sau malūnininkas ir pažadėjo.

– Gerai, tai po trejų metų ateisiu atsiimti, kas man priklauso, – nusižvengė senis. Paskui nuklibikščiavo šalin ir prapuolė girios tankmėje.

O malūnininkas pasuko namo. Grįždamas susitiko žmoną, išbėgusią jo pasitikti. Vėjas taršė jos plaukus ir plaikstė prijuostę.

– Ak, vyreli mano! – susijaudinusi šaukė žmona. – Kad žinotum, kokių turtų akimirksniu prisipildė mūsų namai! Ant sienos

atsirado naujutėlaitis laikrodis, vietoj prastų medinių krėslų iš kažkur išdygo prašmatnūs, aksomu apmušti, podėliai lūžta nuo visokio gero, statinės ir skrynios – pilnut pilnutėlės! Meldžiu, atsakyk, iš kurgi visa tai?

Net ir sulig tais žodžiais jai ant rankų sužibo auksiniai žiedai, o ant galvos – auksinis vainikas. Malūnininkas tik žioptelėjo regėdamas, kaip jo paties namų darbo liemenė pavirto atlasine, o senos medinės klumpės nudėvėtais kulnais ir aukštyn užsirietusiomis nosimis tiesiog akyse atsimainė į dailius batus.

– Turbūt čia tas miško senis bus kaltas, – susiprotėjo pagaliau malūnininkas. – Matai, išėjęs kirsti malkų, susitikau tokį nematytą senį juodu surdutu, ir jis pasiūlė apipilti mane turtais, jei pažadėsiu atiduoti jam tai, kas yra už mano malūno. Va ir pamaniau, žmonele, kad obelį tai mes kitą pasisodinsim, ir pažadėjau – tegu ima!

– Ak, vyreli, vyreli! – it žaibo trenkta sudejavo moteriškė. – Tas senis juodu surdutu – tai pats Velnias buvo, o už mūsų malūno ne vien obelis auga – mūsų dukrelė vienatinė tenai kiemelį šluoja!

Ir tėvai vos bepaeidami parsvyravo namo, ašarom naująsias savo brangenybes laistydami. Jų duktė mergavo trejus metus, buvo švelni ir daili kaip pirmieji obels žiedai pavasarį. Tądien, kai Velnias turėjo atlėkti jos pasiimti, ji nusimaudė, apsivilko baltutėlaičiais švariais marškiniais ir aplinkui save kreida apsibrėžė ratą. Kai Velnias jau tiesė nagus jos stverti, staiga nematoma jėga kad blokš jį atgal per visą kiemą!

– Tegu ji nesimaudo daugiau, kitaip negalėsiu jos paimti! – subliuvo įsiutęs Velnias.

Mergelė su tėvais baisiausiai nusigando. Praėjo kelios savaitės, mergelė daugiau nebesiprausė, jos plaukai sulipo nuo purvo, panagės pajuodo, oda papilkėjo, o drabužiai pasidarė tokie purvini, kad atrodė nė šuns nebeperkandami.

Sulig kiekviena diena mergelė vis labiau panėšėjo į laukinį žvėrį, ir kur buvęs nebuvęs, Velnias vėl pasirodė. Tačiau visą tą laiką mergelė nepaliaudama verkė. Ašaros sruvo jai per pirštus, plaštakas ir rankas ir švariai nuskalavo jas iki baltumo. Tai pamatęs, Velnias dar labiau įsiuto.

– Nukirsk jai rankas, kitaip negalėsiu jos paimti! – įsakė jis tėvui.

Malūnininkas nustėro.

– Liepi man nukirsti savo vaikui rankas? – nepatikėjo jis.

– Daryk, kaip sakiau, nes kitaip ir tu, ir tavo žmona, ir visi šitie laukai aplinkui, kiek tik akys užmato, galą gaus! – pagrasino jam Velnias.

Nusigandęs tėvas pakluso ir, maldaudamas dukters atleidimo, pradėjo galąsti savo sidabralūpį kirvį.

– Aš tavo duktė, todėl daryk, ką privalai, – nuolankiai tarė jam mergelė.

Taigi jis nukirto jai rankas, ir niekas nebūtų galėjęs pasakyti, kas labiau verkė ir dejavo iš skausmo – tėvas ar jo duktė. Sulig tuo ankstesnis mergelės gyvenimas baigėsi.

Kai Velnias vėl pasirodė, nukirstų mergelės rankų strampai vėl buvo ašarų švariai numazgoti, ir panorėjęs ją stverti, Velnias vėl buvo nublokštas į kitą kiemo galą. Keikdamasis ir spjaudydamas ugnim taip, kad net miškas lopais užsidegė, Velnias išrūko amžinai, nes dabar jau prarado savo teises į mergelę.

Tėvas su motina paseno visu šimtu metų. Bet būdami tikri miškų gyventojai, jie stengėsi laikytis iš paskutiniųjų. Tėvas pasiūlė dukteriai pastatyti jai gražią pilį, kur ji būtų viskuo aprūpinta iki gyvenimo pabaigos, bet duktė atsakė, kad jai dabar labiau derėtų eiti per žmones elgetaujant ir gyventi iš svetimųjų malonės. Taigi ji apsiraišiojo nukirstas rankas balta drobule ir rytui auštant paliko ankstesnįjį savo gyvenimą.

Ji ėjo ir ėjo – ilgai, labai ilgai. Vidurdienį saulė taip pradėjo kepinti, kad prakaito srovelės ruožais išvagojo dulkėtą jos veidą. Vėjas sutaršė jai plaukus, ir šie ėmė panėšėti į kreivai šleivai sukrautą gandralizdį jai ant galvos. Vidurnaktį mergelė pagaliau priėjo karaliaus vaismedžių sodą: ant šakų kabantys vaisiai gundomai spindėjo mėnesienoje.

Bet mergelę nuo sodo skyrė gilus gynybinis griovys, pilnas vandens. Ji buvo tokia išsekusi ir išalkusi, kad, nebepajėgdama keliauti toliau, suklupo ant kelių. Tuomet iš kažkur atsirado

balta šmėkla ir uždarė vienerius šliuzo vartus – griovys ištuštėjo.

Mergelė žengė į sodą, bet vaikščiodama tarp dailių vaismedžių suprato, kad kiekvienas vaisius šiame sode suskaičiuotas, pažymėtas ir akylai saugomas. Vis dėlto viena šakelė staiga girgžtelėjo ir palinko priešais ją taip, kad mergelė galėjo burna pasiekti ant jos kabantį sultingą vaisių. Priglaudusi lūpas prie auksinės kriaušės odelės, ji ėmė kąsti ir valgyti, stovėdama mėnesienoje: nukirstos rankos aprištos balta drobule, plaukai susitaršę – tikra pamėklė žmonėms gąsdinti.

Karaliaus sodininkas viską matė, bet suprato, kad mergelę sergsti stebuklingoji šmėkla, todėl nieko nedarė. Suvalgiusi tą vienintelę kriaušę, mergelė vėl grįžo per griovį atgal ir įsitaisė miško tankmėje poilsio.

Rytą į sodą atėjo karalius ir ėmė skaičiuoti vaisius ant šakų. Aišku, tuoj pastebėjęs, kad vienos kriaušės trūksta, ėmė dairytis šen bei ten, tačiau niekur dingusio vaisiaus nerado. Sodininkas jam paaiškino:

– Pereitą naktį, šviečiant mėnuliui, dvi šmėklos išleido iš griovio vandenį, įžengė į sodą, ir viena jų, kuri neturėjo rankų, suvalgė kriaušę, nusileidusią jai stačiai prie burnos.

Karalius pasakė kitą naktį pats saugosiąs sodą. Sutemus, lydimas sodininko ir rūmų burtininko, mokančio kalbėtis su dvasiomis, jis atėjo į sodą. Visi trys jie susėdo po medžiu ir ėmė laukti. Vidurnaktį, lydima baltos šmėklos, iš miško pasirodė mergelė: jos rūbai buvo purvini ir sudriskę, plaukai išsitaršę, veidas purvo vagelėm išvagotas, o rankos nukirstos.

Jiedvi su šmėkla taip pat, kaip ir pereitą naktį, įžengė į sodą. Ir vėl vienas medis grakščiai palenkė šaką, kad mergelė galėtų paragauti ant jos kabančio vaisiaus. Mergelė ėmė pamažėle skanauti sultingą kriaušę.

Burtininkas prisiartino prie jų, sergėdamasis neprieiti per arti, ir paklausė:

– Ar tu iš šio pasaulio, ar iš ano?

Mergelė atsakė:

– Kadaise buvau iš pasaulio, nors ir ne iš šio.

– Kas ji – moteris ar dvasia? – pasiteiravo burtininko karalius. Šis atsakė, jog ir viena, ir kita. Tuomet karaliaus širdis suspurdo krūtinėje, jis prišoko prie mergelės ir sušuko:

– Aš tavęs neapleisiu! Nuo šiol aš tavimi rūpinsiuosi!

Savo rūmuose jis įsakė padirbdinti jai dvi sidabrines rankas, kurias pritaisė vietoj nukirstųjų. O paskui jau taip susiklostė, kad karalius vedė berankę mergelę.

Po kurio laiko karaliui teko vykti kariauti tolimon svečion šalin, todėl jis paprašė savo motinos pasirūpinti jaunąja karaliene, kurią mylėjo visa širdimi.

– Jei ji pagimdytų vaikelį, nedelsdama siųskite man žygūną, – prisakė jis.

Jaunoji karalienė pagimdė dailų sveiką vaikelį, ir karaliaus motina išsyk pasiuntė žygūną pranešti sūnui gerų naujienų. Tačiau bejodamas žygūnas pavargo, pakeliui jį vis labiau lenkė miegas, ir prijojęs upę jis prisnūdo ant kranto. Tada iš už medžio išlindo Velnias ir pakeitė žygūno nešamą laišką kitu, kuriame buvo rašoma, neva karalienės pagimdytas kūdikis esąs pusiau žmogus, pusiau šuniukas.

Gavęs tokią žinią, karalius pašiurpo, bet vis tiek parašė atsakymą, prašydamas motinos mylėti marčią ir pasirūpinti ja tokiu sunkiu metu. Bet pakeliui pasiuntinį vėl priveikė miegas, ir pasiekęs upę jis taip apsunko, tarsi po didžiausios puotos, todėl vėl užmigo ant kranto. Tada iš už medžio išlindęs Velnias vėl pakeitė laišką kitu, kuriame buvo įsakymas: „Nužudykite karalienę ir jos vaiką“.

Senoji karalienė motina buvo sukrėsta, gavusi tokį sūnaus nurodymą, ir pasiuntė dar vieną žygūną, prašydama patvirtinimo. Žygūnai siuvo pirmyn ir atgal, kiekvienąsyk vis nusnūsdami palei upę, o Velnias vis kaitaliojo laiškus, kaskart pakišdamas vis kraupesnį. Paskutinysis žygūno atneštas karaliaus įsakymas skambėjo taip: „Išlupkite nužudytai karalienei liežuvį ir akis ir pasilikite kaip įrodymą, kad ji tikrai negyva“.

Senoji karaliaus motina niekaip nepajėgė nužudyti tokios mielos ir geros marčios. Todėl ji įsakė nudobti elnę, išlupti jai liežuvį

ir akis ir paėmusi juos paslėpė. Paskui padėjo jaunajai karalienei prisirišti prie krūtinės kūdikį, apgaubė ją šydu ir liepė jai bėgti kuo toliausiai ir gelbėtis. Abidvi moterys graudžiai apsiverkė ir pasibučiavo atsisveikindamos.

Jaunoji karalienė leidosi į kelionę ir ėjo tol, kol priėjo didžiausią ir tankiausią girią, kokią tik buvo mačiusi. Ji ilgai klaidžiojo ratais, mėgindama prasibrauti pro tankmę, bet niekaip negalėjo rasti nė menkiausio takelio. Temstant pasirodė toji pati balta šmėkla, kaip ir anąsyk, ir nuvedė ją į varganus užeigos namus, kurių šeimininkai buvo gailestingi ir geraširdžiai miškų gyventojai. Kita baltai apsigerbusi mergaitė pasitiko karalienę ir pavadino ją vardu. Suėjusios į vidų, jos paguldė kūdikį miegoti.

— Iš kur tu žinai, kad aš — karalienė? — pasiteiravo baltosios mergaitės atėjūnė.

— Mes, miškų gyventojai, daug ką žinom ir matom, jūsų šviesybe. O dabar ilsėkitės.

Taigi karalienė liko gyventi tuose užeigos namuose septynerius metus ir laiminga augino vaikelį. Nukirstosios jos rankos pamažu ataugo: iš pradžių tai buvo dailutės rožinės kūdikio rankelės, paskui — mažos mergaitės, o galiausiai — suaugusios moters rankos.

Per tą laiką karalius sugrįžo namo iš karo, ir motina puolė jam priešais raudodama:

— Kam liepei man nužudyti dvi nekaltas sielas?!

Ir ji parodė jam išluptas akis bei liežuvį. Išgirdęs tokią klaikią istoriją, karalius net susvyravo it perkūno trenktas ir pratrūko nenumaldomai raudoti. Išvydusi jį taip sielvartaujant, motina jo pasigailėjo ir pasakė, kad tai esančios elnės akys ir liežuvis, o jo žmoną su vaiku ji išsiuntusi į mišką.

Tuomet karalius prisiekė tol nevalgysiąs ir negersiąs, kol nesurasiąs savo žmonos ir sūnaus, nors tektų ir į pasaulio kraštą nukeliauti. Jis klaidžiojo ir ieškojo septynerius metus. Jo rankos pajuodo, barzda ataugo ir susivėlė kaip samanos, akių vokai paraudo ir sutrūkinėjo. Per visą tą laiką jis nieko nevalgė ir negėrė, bet kažin kokia galinga jėga palaikė jo gyvybę.

Galų gale jis atklydo į nedidelę užeigą miškuose. Baltai apsigerbusi moteris pakvietė jį vidun, ir jis išvargęs prigulė pasilsėti. Moteris pridengė jo veidą baltu šydu, ir jis užmigo. Per miegus bealsuodamas nejučiom nupūtė šydą, šis nuslydo žemėn, ir atsibudęs jis išvydo priešais save nuostabiai gražią moterį ir skaisčiaveidį vaiką, parimusius viršum jo ir žvelgiančius jam tiesiai į veidą.

– Aš esu tavo žmona, o čia – tavo sūnus.

Karalius labai troško tuo patikėti, bet pamatė, kad moters rankos – sveikut sveikutėlės!

– Per visus vargus ir klajones mano rankos ėmė ir ataugo, – pasakė jam žmona. O baltai apsigerbusi moteris atnešė jos sidabrines plaštakas iš skrynios, kur jos buvo saugomos. Tuomet karalius pakilęs apkabino žmoną su sūnumi, ir tądien visame miške buvo didžiulis džiaugsmas ir linksmybės.

Visos miško dvasios ir užeigos namų lankytojai prisilinksmino iki valiai. Tada karalius su žmona ir vaiku grįžo pas senąją savo motiną, antrąsyk iškėlė vestuves ir susilaukė dar viso pulko vaikučių, kurių kiekvienas pasekė šitą pasaką šimtui žmonių, šie kiekvienas savo ruožtu – dar šimtui kitų, lygiai kaip ir jūs esate iš to šimto, kuriems aš dabar ją pasakoju.

Pirmas etapas: neišmanėlio sandėris

Pirmojoje pasakos dalyje naivus ir godus malūnininkas sudaro itin nevykusį sandėrį su Velniu. Tikėdamasis prasigyvensiąs, jis pernelyg vėlai supranta, kokia aukšta žada būti to praturtėjimo kaina. Manydamas už žydinčią obelį gausiąs didelius turtus, jis netikėtai sužino pažadėjęs Velniui dukterį.

Archetipinėje psichologijoje visus pasakos elementus mes laikome skirtingų vienos moters dvasinių aspektų atspindžiais. Todėl, pradėdamos gilintis į šią pasaką, visos turėtume pirmiausia savęs paklausti: „Kokį netikusį sandėrį sudaro kiekviena iš mūsų?“

Nors skirtingu metu į šį klausimą galbūt atsakytume skirtingai, vienas atsakymas visada vienodas ir tinka visoms moterims. Kad ir kaip mums nesinorėtų to pripažinti, labiausiai nevykusį sandėrį savo gyvenime mes sudarome kaskart, kai išmainome gilios išminties sklidiną gyvenimą į tuštesnį ir paviršutiniškesnį, kai atsisakome savo dantų, nagų, savo nuovokos ir nepakartojamo kvapo, kai laukinę savo prigimtį atiduodame užliūliuotos pažadų gauti ką nors, kas blizga ir vilioja, bet iš vidaus pasirodo besą visiškai tuščia ir niekam verta. Lygiai kaip mergelės tėvas iš pasakos, mes sudarome šį sandėrį net nenujausdamos, kiek skausmo, liūdesio ir nelaimių jis mums atneš.

Kad ir kokios gudrios bei sumanios kasdieniuose reikaluose būtume, kone kiekvienos motinos duktė, turėdama bent menkiausią galimybę, pirmiausia renkasi būtent šitokį nevykusį sandėrį. Šios kraupios sutarties sudarymas – paradoksalus, bet nepaprastai gilios prasmės sklidinas dalykas. Ir nors šitokį apgailėtiną sprendimą galėtume vertinti kaip patologišką polinkį susinaikinti, kur kas dažniau tai pasirodo besanti esminė gyvenimo takoskyra, atverianti neaprėpiamų galimybių iš naujo suformuoti instinktyviąsias prigimties galias. Taigi šiuo požiūriu, nepaisant liūdesio bei praradimų, nevykęs sandėris, lygiai kaip ir gimimas bei mirtis, yra ganėtinai utilitarinis, didžiosios Esybės iš anksto numatytas žingsnis – šuolis į prarają, nugramzdinantis moterį į pačias jos laukinės prigimties gelmes.

Moters iniciacija prasideda nuo nevykusio sandėrio, kurį ji sudarė kadaise labai seniai, dar iki galo nepabudusi. Pasirinkdama tai, kas tuo metu jai atrodė viliojantys turtai, ji mainais atidavė dalies arba net ir visų savo aistringo, kūrybingo, instinktyvaus gyvenimo sričių kontrolę. Šitoks dvasinis moterų letargas gerokai primena somnambulizmą. Mes tarsi vaikštome ir kalbame, nors iš tiesų – miegame. Mes mylime, kažką dirbame, bet mūsų poelgiai ir sprendimai akivaizdžiai liudija tikrąją mūsų būseną: geidulingos, smalsios, geros ir liepsningos mūsų prigimties pusės dar nėra visiškai atgijusios.

Būtent tokioje būsenoje yra ir malūnininko duktė iš šios pasakos. Tai miela ir daili pažiūrėti būtybė, naivi ir nekalta. Tačiau ji

galėtų šitaip per ištisus amžius ir šluoti sau malūno kiemą – švyst, švyst pirmyn atgal šluotele, – nieko taip ir neišmokdama. Jos metamorfozėje nėra nė ženklo metabolizmo.

Taigi pasakos pradžioje regime netyčinę, tačiau žiaurią naivaus ir nekalto mergiškumo išdavystę.[2] Galėtume dar pridurti, kad merginos tėvas, turintis įkūnyti tą dvasinę funkciją, kuri skirta būti mūsų vedliu išorės pasaulyje, pats nėmaž nenutuokia, kaip tie išorės ir vidaus pasauliai turėtų sąveikauti tarpusavyje. O kai dvasinė tėvo funkcija stokoja sielos problemų išmanymo, mes lengvai tampame išdavystės aukomis. Pasakoje tėvas nežino vienos iš svarbiausiųjų sielos ir materijos pasaulius jungiančių grandžių: kad daugelis dalykų, atsirandančių mūsų akiratyje, iš tiesų yra anaiptol ne tokie, kaip iš pirmo žvilgsnio atrodo.

Šitokio patyrimo nė viena iš mūsų netrokštame, tačiau anksčiau ar vėliau visoms tenka jį įgyti ir šį žinojimą įsisąmoninti. Todėl daugelio pasakų – „Gražuolė ir pabaisa“, „Mėlynbarzdis“, „Lapinas Renaras“ – pradžioje matome, kaip tėvas įstumia dukterį į pavojų.[3] Tačiau, nors tėvas, nieko nenutuokdamas apie tamsiąją pasaulio bei pasąmonės pusę, ir sudaro pražūtingą sandėrį, moters dvasinės raidos požiūriu šis kraupus momentas žymi dramatišką naujo etapo pradžią bei būsimą jos patirtį ir įžvalgumą.

Nė vienai gyvai būtybei pasaulyje nelemta amžinai išlikti naiviai ir nekaltai. Mūsų pačių gerovei instinktyvioji prigimtis verčia mus įsisąmoninti, kad daugelis dalykų yra anaiptol ne tokie, kaip išrodo. Ši laukinė kūrybinė funkcija skatina mus patirti, kad būtis, suvokimas, žinojimas – ne vienalyčiai dalykai. Tai tie įvairiapusiai būdai, kuriuos Laukinė Moteris pasitelkia bendraudama su mumis. Netektis ir išdavystė – tai pirmieji slidūs ilgo iniciacijų proceso laipteliai, vedantys mus į *la selva subterránea*, požeminį mišką. O ten, bene pirmąsyk savo gyvenime, galime liautis tolydžio atsimušinėjusios į savo pačių susimūrytas sienas ir išmokti pereiti jas kiaurai.

Modernioje visuomenėje paprastai nedaug dėmesio tekreipiama į moters nekaltybės praradimą, tuo tarpu požeminiame miške į moterį, išgyvenusią šitokią netektį, žiūrima ypatingai – iš dalies dėl to, kad jai skaudėjo, bet dar labiau todėl, kad skausmas jos

nesustabdė, ir ji deda daug pastangų, norėdama suprasti ir vieną po kito plėšdama savojo suvokimo bei apsaugos luobus, kad išsiaiškintų, kas gi slypi po jais. Šitame pasaulyje nekaltybės praradimas traktuojamas kaip virsmo apeigų dalis.[4] Tai, kad moteris dabar jau geba matyti aiškiau, čia džiaugsmingai sveikinama. O tai, kad šitiek ištvėrusi ji vis tiek bando mokytis toliau, suteikia jai ypatingą padėtį ir vertę.

Nevykusio sandėrio sudarymas turi lemiamą reikšmę ne tik jaunų merginų psichologijai, – jis svarbus bet kokio amžiaus neinicijuotoms ar šiuo požiūriu iniciacijos iki galo neperėjusioms moterims. Kaipgi moteris sugeba įsivelti į šitokį sandėrį? Pasakos pradžioje matome simbolinį malūno ir malūnininko vaizdą. Tam tikra prasme dvasia irgi savotiškai permala idėjas, susmulkina sąvokas, paversdama visa tai naudingu dvasiniu penu. Ji išlukštena, sutrupina įvairias žaliavas, pavyzdžiui, idėjas, jausmus, mintis ir pagavas, suteikdama jiems tinkamą vartoti pavidalą.

Ši dvasinė veikla kartais vadinama perdirbimu. Tada mes išrūšiuojame įvairią dvasinę žaliavą: viską, ko išmokome, ką nugirdome, ko troškome ir ką pajutome per tam tikrą laikotarpį. Visa tai mes išardome į sudedamąsias dalis, kad išsiaiškintume, kaip geriausia būtų tuos dalykus panaudoti. Šitaip perdirbtas idėjas bei energiją naudojame patiems dvasingiausiems savo tikslams įgyvendinti bei kūrybiniams sumanymams paremti. Tokiu būdu moteris išlieka ir guvi, ir tvirta.

Tačiau malūnas pasakoje stovi dykas ir nieko nemala. Dvasios malėjas neturi darbo. Tai reiškia, kad visos tos žaliavos, kasdien plūstančios į mūsų gyvenimą, niekaip nepanaudojamos, o tie žinojimo grūdai, byrantys mums tiesiai į veidus iš šio ir ano pasaulio, nevirsta naudingu penu. Jei malėjas[5] sėdi sudėjęs rankas, vadinasi, dvasia nesugeba apsirūpinti svarbiausiomis maisto medžiagomis.

Grūdų malimas susijęs su kūrybinėmis reikmėmis. Kaip ten bebūtų, kūrybinis moters dvasios gyvenimas sustingsta. Šitokią būseną išgyvenanti moteris junta, kad ji nebedvelkia idėjomis, nežaižaruoja išradingumu ir nebemala visko į smulkiausius miltus, kad atskleistų visa ko esmę. Jos girnos nesisuka.

Ko gero, tam tikrais gyvenimo laikotarpiais žmones natūraliai prilenkia savotiškas miegas. Tiek augindama savus vaikus, tiek ir daugelį metų dirbdama su ta pačia talentingų vaikų grupe, turėjau progos įsitikinti, kad šitoks snaudulys apima vaikus maždaug vienuoliktais jų amžiaus metais. Būtent tada jie ima priekabiai vertinti save, lygintis su kitais. Šiuo laikotarpiu giedros jų akelės pradeda blaustis, ir nors jie nė minutėlei nenustygsta vietoje, tarsi prisukami žaisliukai, neretai juos kamuoja mirtinas stingulys. Sunku net suprasti, ar tie vaikai sustingę, ar tiesiog pernelyg gerai išauklėti, bet, šiaip ar taip, jie visiškai nebereaguoja į giluminius dvasinius procesus, ir pamažu jų giedras, jautrias natūras užkloja miego skraistė.

Dabar įsivaizduokime, kad būtent šitokiu laikotarpiu mums kone veltui pasiūlo ką nors vertinga. Ir kad mes kaip nors įsigudriname patikėti, jog jei ir toliau miegosime, mums kas nors iš kur nors nubyrės. Moterys žino, ką turiu omeny.

Kai moteris atsisako savo instinktų, kurie neklysdami pataria jai, kada sakyti „ne", o kada – „taip", kai paaukoja savo nuojautą ir intuiciją bei kitus laukinius gebėjimus, tuomet ji dažniausiai pakliūva į situacijas, kai vietoj žadėtojo aukso tesulaukia vargo ir sielvarto. Kai kurios moterys užmeta kūrybą dėl groteskiškų vedybų iš išskaičiavimo, atsižada didžiausios savo gyvenimo svajonės, kad galėtų būti „pačios geriausios" žmonos, dukterys ar mergytės, arba, žiūrėk, aukoja tikrąjį savo pašaukimą dėl tariamai padoresnio, vertingesnio, o ypač – švaresnio gyvenimo.

Šiais ir panašiais būdais mes netenkame savo instinktų. Užuot įsileidusios į savo gyvenimą kuo daugiau šviesos, mes kaip įmanydamos stengiamės jį kuo labiau „užtamsinti". Tiek mūsų gebėjimas perprasti tikrąją išorinio pasaulio daiktų bei reiškinių prigimtį, tiek ir vidinė įžvalga sau kuo ramiausiai pučia į akį, todėl, kai Velnias atlėkęs pabeldžia į duris, mes apsimiegojusios nusvyruojame jų atidaryti ir įsileidžiame jį vidun.

Velnias simbolizuoja tamsiąją dvasios jėgą – grobuonį, kurio tikroji prigimtis šioje pasakoje lieka neatpažinta. Šis Velnias – tai archetipinis piktadarys, bet kokiais būdais trokštantis šviesos, medžiojantis ir siurbiantis ją. Teoriškai, jei jam kas duotų pakankamai

šviesos – kitaip tariant, galimybę kurti ir mylėti, – tuomet Velnias liautųsi buvęs Velniu.

Šioje pasakoje Velnią privilioja skaisti jaunosios mergelės skleidžiama šviesa, todėl jis ir pasirodo. Toji šviesa ne bet kokia – ją spinduliuoja nekalta siela, nugrimzdusi į somnambulišką būseną. Velniui tai – be galo gardus kąsnelis! Ji švyti ir spinduliuoja neįtikėtinu grožiu, bet nė pati dar nenutuokia, ko yra verta. Šitokia šviesa, kas ją beskleistų – kūrybinis moters gyvenimas, laukinė jos siela, fizinis grožis, įstabus protas ar dosnumas, – visuomet it magnetas traukia grobuonį. Šviesa, kuri pati savęs nevertina, nesuvokia ir nemoka apsiginti, būtinai tampa piktų jo kėslų taikiniu.

Kartą dirbau su moterimi, kurią engė ir išnaudojo kas tik netingi: jos sutuoktinis, vaikai, motina, tėvas, net visai svetimi žmonės. Ji buvo jau sulaukusi keturiasdešimties, tačiau vis dar užstrigusi toje pačioje – netikusio sandėrio ir išdavystės – vidinės raidos fazėje. Jos meilumas, šiltas ir malonus balsas, dėmesingumas bei gerumas kitiems visąlaik priviliodavo mėgėjus pasigrobti iš jos vidinės ugnies bent po žariją; negana to, priešais jos sielos ugnį galiausiai susigrūsdavo tokia minia, kad jai pačiai nė krislelio šviesos ir šilumos nebepalikdavo.

Netikęs sandėris, kurį ji buvo sudariusi, reiškė visišką nesugebėjimą niekam pasakyti „ne“, tikintis, kad už tai visi ir visada ją mylės. Vidinis grobuonis jos dvasioje įpiršo jai amžinos meilės auksą mainais už instinktus, kurie būtų nepaliaudami šaukę, jog „kas per daug, tas nesveika“. Galiausiai ji suvokė, ką pati su savimi yra padariusi, kai kartą susapnavo keliais šliaužiojanti minioje tarp žmonių, pro kojų mišką bergždžiai mėgindama pasiekti spindinčią karūną, kurią kažkas nusviedė į kampą.

Tokiu būdu instinktyvusis jos dvasios klodas signalizavo, kad ji prarado galią tvarkyti savo pačios gyvenimą, ir tam, kad tą galią atsikovotų, teks nemažai pašliaužioti keliais. Kad pasiektų karūną, šiai moteriai teko iš naujo įvertinti savo laiką, dosnumą ir dėmesį kitiems.

Žydinti obelis pasakoje simbolizuoja gražiausiąjį moters aspektą – tą mūsų prigimties dalį, kurios šaknys siekia giliuosius

Laukinės Motinos pasaulio klodus, maitinančius ir puoselėjančius ją gyvybės syvais. Medis – archetipinis žmogaus individuacijos simbolis; jis laikomas nemirtingu, nes jo sėklos lieka gyvos net ir jį nukirtus, šaknų sistema palaiko, maitina ir atgaivina, be to, jame telpa ištisa gyvybinės mitybos grandinė. Kaip ir moteris, medis turi savus metų laikus bei augimo tarpsnius: tiek žiemą, tiek ir pavasarį.

Miškinguose Šiaurės regionuose fermeriai į savo kumeles bei kales kreipiasi „mergyt", o apie žydinčią obelį sako: „ponia". Vaismedžiai – tai tarsi pirmąsyk pavasarį apsinuoginusios jaunos merginos, „pirmas kvapas", kaip mėgdavome sakyti. Besiskleidžiančių obels žiedų aromatas atrodė mums šimtąkart tikresnis pavasario ženklas, nei apdujusios kregždės, šėliojančios po šelmenimis užpakaliniame kieme, ar tarsi mažyčiai žalios liepsnos liežuvėliai iš juodo dirvožemio kyščiojantys javų želmenys.

Dar apie obelis sakydavo: „Ankstyvas obuolys rūgštus, vėlyvas – kaip medus". Vadinasi, obuolio prigimtis dvilypė: vasaros pradžioje jis apvalus, kietas, net žvilga saulėje, bet pernelyg rūgštus ir sprangus valgyti; atsikąsi – visą giminę sutrauks! Bet jei leisi jam prisirpti, tai vasaros gale gardžiuosies sultingu ir saldžiu it medus vaisiumi.

Obelis ir mergelė – tai sinonimiški moteriškojo „aš" simboliai; o vaisius simbolizuoja peną bei brandą ir to „aš" pažinimą. Jei mes pačios pernelyg menkai pažįstame savo sielos savybes, jei tas pažinimas nėra brandus, jis negali mūsų maitinti ir pasotinti – tiesiog jis dar neprisirpęs. Kaip ir obeliai, mums reikia laiko: šaknys turi giliai įsiskverbti į dirvą, ir privalo praeiti bent vieneri, o kartais – ir keleri metai, kol sulauksime vaisių. Jei mergiška siela tebėra nebrandi ir neišmėginta, mūsų gyvenime daugiau nieko nebegali nutikti. Bet jei tvirtai suleisime šaknis į požemį, tuomet subręsime ir galėsime parūpinti peno sielai, savajam „aš" bei dvasiai.

Taip, žydinti obelis – tai vaisingumo metafora. Bet dar labiau ji sietina su sodriu jusliniu kūrybingumu bei idėjų brandinimu. Visa tai – *las curanderas*, pašaknių moterų, gyvenančių giliai pa-

sąmonės kalnuose ir tarpekliuose, rūpestis. Jos kasinėja pasąmonės gelmes ir tiekia mums, ką ten suradusios. O mes perdirbame tai, ką gauname iš jų, įžiebdamos galingą liepsną, įžvalgius instinktus bei gilų išmanymą, tokiu būdu tobulėdamos bei augdamos į gylį, – tiek vidiniame, tiek ir išoriniame pasaulyje.

Obelis šioje pasakoje simbolizuoja laukinės ir laisvos moteriškos prigimties dvasinę pilnatvę, tačiau pati dvasia net nesuvokia jos vertės. Galėtume sakyti, kad dvasia apskritai tebemiega ir negali įžvelgti plačių moteriškos prigimties teikiamų galimybių. Moters gyvenimą siedamos su medžio simboliu, pirmiausia turime omenyje moteriškąją žydėjimo galią, kuri yra mūsų dalis, bet pulsuoja mumyse ciklais: tai nuslūgdama, tai vėl pakildama, – panašiai kaip po dvasinės žiemos vėl ateina dvasios pavasaris. Jei šis žydėjimo impulsas mūsų gyvenime neatsinaujintų, išblėstų bet kokia viltis, o mūsų širdies ir proto žemė liktų nejudinta. Žydinti obelis – tai giliausia ir paslaptingiausia mūsų gyvenimo versmė.

Kaip pražūtingai dvasia nevertina šio jauno, gaivalingo moteriškumo, puikiai atskleidžia tėvo frazė: „Obelį tai mes kitą pasisodinsim...“ Dvasia nepažįsta savo pačios Deivės kūrėjos žydinčio medžio pavidalu. Jaunoji esybė išmainoma net nesuvokus išskirtinės jos vertės kaip Laukinės Motinos žinianešės. Tačiau būtent šitoks nesuvokimas ir lemia ištvermės iniciacijų pradžią.

Skurdui ir vargams prispaudus, bedarbis malūnininkas išėjo į mišką malkų kirsti. O tai juk darbelis ne iš lengvųjų, tiesa? Prisieina iš visų jėgų pamojuoti kirviu. Todėl šis malkų kirtimas simbolizuoja neišsemiamus dvasinius išteklius, gebėjimą apsirūpinti energija būtinoms užduotims atlikti, išplėtoti idėjas ir priartinti svajonę, kokia ji bebūtų, – padaryti ją ranka pasiekiamą. Taigi, kai malūnininkas stoja kirsti malkų, galime sakyti, kad dvasia ėmėsi sunkaus darbo, siekdama apsirūpinti šviesa ir šiluma.

Tačiau vargšelis ego amžinai ieško, kur lengviau. Ir vos tik Velniui pasiūlius išvaduoti jį nuo sunkaus darbo mainais į slėpiningojo moteriškumo šviesą, neišmanėlis malūnininkas iškart sutinka. Šitaip mes nulemiame savo likimą. Kažkur giliai, atšiauriose dvasios plynėse, lyg ir kirba amžių patirties užgrūdintas žinojimas,

jog be sunkaus triūso nieko reikšmingo nepasieksi. Mes, šiaip ar taip, suvokiame, kad vis tiek turėsime sudegti iki pašaknių, o tada kilti iš pelenų to, kas manėmės esančios, ir tik tada pradėti naują gyvenimo kelią.

Bet kita mūsų prigimties pusė, tingesnė ir svajingesnė, vis viena viliasi kaip nors išsisukti, kad sunkiai dirbti nereikėtų ir vėl būtų galima ramiai sau snausti. Todėl, pasirodžius grobuoniui, mes sutinkame jį išskėstomis rankomis: juk jau spėjome patikėti, kad esama lengvesnio kelio!

Taigi, metus malkų kirtimą, prisieina nukapoti dvasiai rankas, – nes juk be dvasinio darbo jos džiūva. Vis dėlto šis troškimas kaip nors išsisukti nuo sunkaus triūso yra toks žmogiškas ir toks visuotinis, kad tikras stebuklas būtų sutikti gyvą žmogų, niekad nesudariusį tokios sutarties. Priešingai, tokie sandėriai taikosi taip dažnai, kad jei pradėtume vardinti pavyzdžius moterų (ir vyrų!), panorusių išvengti malkakirtystės ir dėl lengvesnio gyvenimo praradusių rankas – t. y. savo pačių gyvenimo kontrolę, – turėtume sugaišti tam ne vieną dieną.

Pavyzdžiui, moteris išteka, vadovaudamasi klaidingomis paskatomis, ir netenka kūrybinio savo gyvenimo. Jos seksualiniai polinkiai vienokie, bet ji prisiverčia tenkinti visiškai kitokius. Moteris, svajojanti kuo nors tapti, kur nors nukakti, nuveikti ką nors didingo ir įsimintino, sėdi namie ir dėlioja iškarpas iš laikraščių. Moteris trokšta visaverčio, gaivališko gyvenimo, o rankioja gyvenimo trupinėlius ir veria juos lyg karoliukus ant siūlo... Užuot buvusi savimi, moteris vis po ranką, koją ar akį atiduoda kiekvienam meilužiui, kurį tik likimas užneša jos padangėn. Moteris tiesiog spinduliuoja kūrybine energija, tad susikviečia puoton bičiulius vampyrus, kad ją nusiurbtų. Kai tik moteris bando pasirinkti gyvenimo kelią, kažkas jos viduje būtinai pradeda įrodinėti: „Lįsk į spąstus – ten saugu!“ Tai ir yra tas pats velniškas „aš tau tą, jei tu man – šitą“: neišmanėlio sandėris.

Taigi vos spėjusi pražysti, gaivalingoji dvasios obelis netenka galių ir energijos, meta žiedus, praranda savo potencialą, yra parduodama, o dvasia per vėlai susivokia, kokį pražūtingą sandėrį

sudariusi. Ši drama beveik visuomet užsimezga ir išsiplėtoja, užvaldydama moterį, šiai sąmoningai nespėjus nė susivokti.

Tačiau privalome pabrėžti, kad būtent nuo to ir turime pradėti savo kelią. Tėvas šioje pasakoje įkūnija išorinio pasaulio požiūrį, tą kolektyvinį idealą, verčiantį moterį būti silpną ir bejėgę, o ne laukinę ir stiprią. Bet vis tiek neverta gėdytis ir graužtis, jei atsisakėte žydinčių obels šakų. Taip, be abejo, jums teks už tai atkentėti. Galbūt tai truks ne vienerius metus ar net kelis dešimtmečius. Tačiau vilties yra.

Motina pasakoje praneša dvasiai, kas iš tikrųjų nutiko. Ji šaukia: „Atsikvošėk! Pabusk! Štai ką tu padarei!“ Ir dvasiai tenka pabusti – taip greitai, kad net suskausta.[6] Tačiau vis tiek tai gera naujiena, kadangi blausi ir beveidė dvasinė motina, kadaise taip pat prisidėjusi slopindama jausmus ir bukindama instinktus, ką tik pabudo ir suvokė visą pražūtingo sandėrio baisumą. Dabar jau moteris sąmoningai junta skausmą, vadinasi, gali ir sąmoningai ko nors imtis. Gali jo dėka ko nors išmokti, sustiprėti, įgyti žinių ir patirties.

Laikui bėgant, sulauksime ir daugiau gerų naujienų. Tai, kas prarasta, dar galima bus atgauti ir grąžinti į deramą vietą dvasioje. Netrukus tai pamatysime.

Antras etapas: nukirtimas

Antrasis pasakos etapas prasideda, kai tėvai raudodami ir ašaromis laistydami naująsias savo brangenybes, parsvyruoja namo. Po trejų metų nuo tos dienos Velnias atlekia pasiimti dukters. Ši laukia jo nusimaudžiusi ir apsivilkusi švariais baltais marškiniais. Aplinkui save ji kreida apsibrėžė ratą ir stovi jo viduryje. Kai Velnias pamėgina ją stverti, nematoma jėga bloškia jį atgal – per visą kiemą. Tada jis įsako dukteriai nebesiprausti. Ji paklūsta ir nusileidžia iki gyvuliškos būsenos. Tačiau ji nepaliaudama verkia, ašaros srūva per rankas, ir Velnias vis tiek negali jos paliesti. Tada jis liepia tėvui nukirsti dukteriai rankas, kad ji nebegalėtų mazgoti jų ašaromis. Tai padarius, ankstesnis mergelės gyvenimas baigiasi. Bet

ji ašaromis aplaisto nukirstų rankų strampus, ir Velnias vis tiek negali jos užvaldyti, todėl galiausiai pasiduoda.

Atsižvelgiant į visas aplinkybes, duktė susitvarkė tiesiog neįtikėtinai puikiai. Tačiau perėjusios šį etapą ir suvokusios, kas nutiko, mes kuriam laikui tarsi prarandame nuovoką ir suakmenėjame: juk pasidavusios grobuonies ir įbauginto tėvo valiai, netekome rankų!

Paskui dvasia pradeda po truputėlį peikėtis: juda, kai mes judame, eina, kai mes einame, siekia, kai mes siekiame, – bet vis tiek ničnieko nejunta. Suvokusios, kas nutiko, mes išgyvename savotišką šoką, kuris mus tarsi paralyžiuoja. Mums baisu vykdyti sandėrį. Juk ligi tol manėme, kad vidinės tėviškosios mūsų struktūros visuomet budriai reaguoja, saugo ir gina žydinčią dvasią.. O dabar matome, kas nutinka, kai taip nėra.

Tarp sandėrio sudarymo ir Velnio sugrįžimo praeina treji metai. Tai laikotarpis, kai moteris dar aiškiai nesuvokia esanti paaukota. O juk ją sudegino kaip auką ant kažkokio menkaverčio sandėrio aukuro. Mitologijoje treji metai paprastai yra laikotarpis, per kurį kaupiamos galios, kaip antai tie treji stingdančios žiemos metai senovės skandinavų mitologijoje, po kurių užgriūva *Ragnariokas*, dievų galas. Tokio tipo mituose po trejų metų pertraukos pasaulį ištinka katastrofa, o tada iš senojo pasaulio griuvėsių kuriamas naujas, sklidinas gėrio ir taikos.[7]

Šie treji metai įkūnija laiką, kuomet moteris svarsto ir spėlioja, kas jos laukia, – ar tikrai nutiks tai, ko ji labiausiai bijo: kad ją galutinai užvaldys pražūtinga jėga. Čia neapsieinama ir be pasakiškosios trejeto simbolikos: pirmas bandymas nesėkmingas, antras – irgi. Štai ateina eilė trečiajam: na, dabar tai jau kas nors bus!

Netrukus energija pagaliau išsijudins, ir pakilęs sielos vėjas išpūs bures, nunešdamas dvasios laivelį toli toli. Ne veltui Laozi[8] sako: „Iš vieno randasi du, iš dviejų – trys. O iš trijų – dešimt tūkstančių“. Tuo metu, kai pasiekiame „trečiosios“ galios etapą, t. y. virsmo tašką, atomai išsijudina, ir vangus sąstingis kaipmat užleidžia vietą judėjimui.

Trejų metų mergavimo laikotarpį galima suprasti kaip dvasinės inkubacijos periodą, kai būtų pernelyg sudėtinga ir neparanku užmegzti kokius nors naujus santykius. Juk pagrindinis šių trejų metų darbas – kuo labiau sustiprėti, sutelkti saviems tikslams visus dvasinius išteklius ir kuo labiau išsiugdyti savimonę. Vadinasi, privalome iš šalies pažvelgti į savo kančią, kad suprastume, ką ji reiškia, iš kur kyla ir kuo pavirsta, išnagrinėti analogišką kitų patirtį ir pasisavinti iš jos tai, kas mums atrodo prasminga.

Būtent šitoks susidariusios grėsmingos padėties stebėjimas bei išeičių ieškojimas verčia moterį užsisklęsti savyje, ir tai visai teisinga, nes, kaip pamatysime toliau, vyrą ji turi susirasti ne požeminiame, o žemiškajame pasaulyje. Vėliau, atsigręžusios atgal, moterys pastebi, kad pasirengimas jų iniciaciniam nusileidimui į požemį užtruko ilgai, gal net ne vienerius metus, kol galiausiai jos staiga galvotrūkčiais krito gilyn, į kunkuliuojančią srovę, – dažniausiai kieno nors nustumtos ir tik labai retai pačios grakščiu šuoliu nerdamos nuo uolų.

Kartais šiuo laikotarpiu moteris kamuoja apatija ir nuobodulys. Dažniausiai jos prisipažįsta nė pačios iki galo nesuprantančios, ko joms stinga: darbo, meilužio, laiko, kūrybos? Joms sunku susikaupti. Sunku ką nors nuveikti. Šitoks nerimas ir neapibrėžtumas – būdingi dvasinės raidos laikotarpio bruožai. Reikia tiesiog sulaukti, kada ateis tas metas (o jis tikrai nebetoli), kai stačia galva persiversime, peržengsime ar nersime žemyn per tą briauną, nuo kurios privalome nukristi.

Šioje pasakos vietoje aptinkame senųjų nakties kultų liekanų. Jaunoji mergelė nusimaudo, apsivelka baltais marškiniais ir kreida aplink save apsibrėžia ratą. Čia matome archajišką Deivės ritualą: nusimaudyti – tai apsivalyti, balti marškiniai – tai kelionei į mirusiųjų pasaulį skirtas rūbas, o magiškas apsauginis ratas, apsibrėžtas aplink save, – tai šventos ir tyros mintys. Visa tai mergelė atlieka tartum nugrimzdusi į savotišką transą – tarsi vykdydama iš kažin kokių senų laikų ateinančius nurodymus.

Gyvenime ateina toks kritinis momentas, kai įsitempusios laukiame užgriūnant to, ką manome būsiant mūsų pražūtimi,

visa ko pabaiga. Tuomet, panašiai kaip mergelė pasakoje, mes įtempusios klausą stengiamės nugirsti kažin kur iš protėvių laikų atsklindantį balsą, kuris moko mus, kaip išlikti stiprioms, kaip išsaugoti dvasią paprastą ir tyrą. Kartą, itin sunkiu man pačiai ir sklidinu nevilties metu, aš išgirdau sapne balsą, kuris tarė: „Paliesk saulę". Paskui kasdien, kur beeičiau, aš vis nugara, koja ar delnu prisiliesdavau prie vadinamųjų saulės zuikučių —spindinčių atšvaitų, kuriuos pro kokį nors plyšį įspįsdami ant sienų, grindų ar durų palikdavo saulės spinduliai. Aš glausdavausi prie šių auksinių švytinčių lopelių ir atsišliejusi į juos atsigaudavau. Jie buvo tarsi energijos šaltinis mano dvasiai. Nemoku paaiškinti kodėl, bet tikrai taip buvo.

Jei nepraleisime pro ausis to, ką nugirstame sapne, atkreipsime dėmesį į vaizdus, į visokiausias istorijas — ypač iš savo pačių gyvenimo, — būsime jautrios savo menui, savo protėviams bei pramotėms ir viena kitai, tuomet būtinai ką nors gausime — ir ne vieną, o daugelį dalykų: ritualus, asmenines psichologines apeigas, padėsiančias mums suvaldyti šį proceso etapą.[9]

Šios pasakos skeletas yra iš tų laikų, kuomet, kaip tikėta, deivės šukuodavusios mirtingosioms moterims plaukus ir labai jas mylėjusios. Šia prasme nusileisdama į požemius pasakoje moteris priartėja prie giliausios senovės, prie visų savo giminės moterų, išėjusių į anapusinį pasaulį anksčiau už ją. Tai ir yra užduotis — pro laiko ūkanas nusigauti pas mūsų laukiančią *La Que Sabe*. Tame požeminiame pasaulyje ji rengiasi išmokyti mus daugybės dalykų, turėsiančių tiesiog neįkainojamos vertės mūsų dvasiai ir labai praversiančių mums gyvenant išoriniame pasaulyje.

Pasak senųjų tikėjimų, apsigaubusios švara bei tyrumu ir pasirengusios mirčiai, mes tampame neįveikiamos ir atsparios blogiui. O pasirūpinusios senąja Laukinės Motinos apsauga aplinkui save — kreida apibrėžtu maldos, kilnių minčių bei rūpesčio dėl palaimingos mūsų sielai baigties ratu, — mes užsitikriname, kad galėsime leistis į dvasios požemius neiškrypdamos iš kelio, ir apsidraudžiame, kad velniška, priešiška mūsų dvasios jėga nesunaikintų mūsų gyvybinių galių.

Tad štai ir stovime dabar, pasirengusios ir apsisaugojusios kaip įmanydamos geriau, laukdamos savo lemties. Tačiau mergelė verkia, ašaromis laisto rankas. Iš pradžių, kai dvasia ima nesąmoningai raudoti, mes negirdime jos verksmo – mus tiktai apima bejėgiškumo jausmas. Mergelė verkia ir verkia – ilgai ir nepaliaujamai. Jos ašarose slypi užuomazga to, kas ją saugo; ašaros valo ir skalauja jai padarytą žaizdą.

C. S. Lewis rašė apie buteliuką vaiko ašarų, kurių vienas lašelis gali užgydyti bet kokią žaizdą. Mituose ašaros atitirpdo ledinę širdį. Pasakoje „Akmens vaikas“[10], kurią sudėjau pagal eiliuotą giesmę, kadaise girdėtą iš savo mylimos inuitės *madrinos* Mary Uukalat, karštos berniuko ašaros suskaldo šaltą akmenį, išleisdamos laisvėn gerąją dvasią. Pasakoje „Meri Kalhein“ vaizduojama, kaip Meri pagrobęs demonas negali įžengti nė į vienus namus, kuriuose yra buvę išlieta karštų ir nuoširdžių ašarų: demonui jos – „šventas vanduo“. Visais laikais ašaros turėjo trejopą paskirtį: prišaukdavo pagalbon dvasias, nuvydavo šalin visus, kas kėsindavosi užgniaužti ir suvaržyti nekaltą sielą, ir gydydavo nevykusių žmogiškųjų sandėrių paliktas žaizdas.

Moters gyvenime pasitaiko laikotarpių, kai ji verkia ir verkia nesustodama, niekaip negalėdama liautis ir nepaisydama to, kad mylintys artimi žmonės ją palaiko, guodžia ir ramina. Galbūt tos ašaros apsaugo ją nuo tykančio grobuonies, padeda atsispirti žalingiems troškimams ar godumui, kurie ją pražudytų. Ašaros užlopo dvasios plyšius, pro kuriuos neišvengiamai sunkdavosi dvasinė energija. Tai blogai, tačiau paties baisiausio dalyko pavyksta išvengti: niekas nepavagia šviesos, nes ašaros sužadina sąmonės galias. Raudodamos tikrai nebeužmiegame. O jei nusiverkus ir pavyksta užsnūsti – tai tėra fizinis poilsis kūnui.

Kartais moterys skundžiasi: „Aš taip pavargau verkti, daugiau nebegaliu, kada tos ašaros liausis?“ Tačiau tai verkia jos siela, o ašaros – jos apsauga. Todėl niekur nedingsi – verksi tiek, kiek reikės. Kai kurios moterys net stebisi, koks kiekis vandens geba išsilieti joms iš akių beverkiant. Šitaip negali trukti amžinai – tiktai kol siela liausis liejusi savo išmintį.

Velnias mėgina stverti malūnininko dukterį, tačiau neįstengia, nes ji ir maudėsi, ir verkė. Pripažindamas, kad šitoks kiekis švento vandens gerokai susilpnino jo galias, jis reikalauja, kad mergina daugiau nebesipraustų. Tačiau šitai, užuot mergelei pakenkę, priešingai – tik sustiprina ją.[11] Vis labiau panėšėdama į laukinį gyvulį, ji pritraukia giliąsias laukinės prigimties galias, o tai – irgi apsauga. Gali būti, kad būtent šitame etape moteris pradeda mažiau rūpintis savo išvaizda arba daro tai kitaip nei anksčiau. Nenuostabu, jei tokiu metu ji rengiasi taip, kad labiau primena šieno kaugę nei gyvą žmogų. Besisielojant dėl savo likimo, daugelis ankstesnių interesų atsitraukia į antrą planą.

„Ką gi, – svarsto Velnias, – jei man pavyktų nuplėšti nuo tavęs tą kultūrinį luobą, gal tada įstengčiau amžinai pasigrobti tavo gyvenimą". Grobuonis siekia savo draudimais ją pažeminti ir susilpninti. Velnias tikisi, kad jei mergelė nebesipraus ir susipurvins, jis galės pagrobti ją iš jos pačios. Tačiau įvyksta visiškai priešingai, nes juoda, purvina moteris – tai Laukinės Moters numylėtinė, kurią ši besąlygiškai gina.[12] Regis, grobuonis nė iš tolo nesuvokia, kad savo reikalavimais jis tik sustiprina mergelės ryšį su galingąja laukine jos prigimtimi.

Velnias negali artintis prie laukinės būtybės, nes ši pasižymi tokiu tyrumu, kuris galiausiai atbaido beatodairišką griaunamąją energiją. Šitokių savybių ir tyrų mergelės ašarų junginys – neįveikiama kliūtis piktajai jėgai, siekiančiai ją pražudyti, kad pati galėtų dar vešliau išsikeroti ir suklestėti.

Tad Velnias dabar jau įsako tėvui suluošinti dukterį – nukirsti jai rankas. Jei tėvas nepaklustų, demonas grasina sunaikinsiąs visą žmogaus dvasią: „Kitaip ir tu, ir tavo žmona, ir visi šitie laukai aplinkui, kiek tik akys užmato, galą gaus!" Velnio tikslas – pasiekti, kad duktė netektų rankų, taigi ir dvasinio gebėjimo suimti, išlaikyti, pagelbėti sau ir kitiems.

Kadangi tėviškoji dvasios dalis – nebrandi ir nepajėgi atsispirti tokiam galingam grobuoniui, tai tėvas nukerta dukteriai rankas. Prieš tai jis dar bando išprašyti pasigailėjimo dukteriai, tačiau reikalaujama kaina – visų kūrybinių dvasios galių sunaikinimas – pa-

sirodo besanti pernelyg aukšta. Duktė nesipriešina egzekucijai, ir sudedama kraujo auka, kuri senovės laikais ženklindavo galutinį nusileidimą į požemių pasaulį.

Prarasdama rankas, moteris atveria sau kelią į *la selva subterránea,* požeminę iniciacijų šventovę. Jei čia būtų antikinė graikų tragedija, tai choras šioje vietoje dabar prapliuptų šaukti ir raudoti: mat nors didžiulės savo aukos dėka moteris įgyja neprilygstamų galių, sykiu ji netenka savosios nekaltybės, kuri žuvo ir niekad jau ankstesniuoju pavidalu nebesugrįš.

Sidabralūpis kirvis kilęs iš dar vieno senojo archeologinio laukinio moteriškumo klodo: sidabrinė spalva čia – tai ypatinga dvasių pasaulio ir mėnesienos spalva. Kirvis taip vadinamas todėl, kad seniau jį kaldavo iš plieno, kuris žaizdre pajuoduodavo, o jo ašmenis paskui aštrindavo galąstuvu, kol tie imdavo spindėti it sidabras. Archajiškoje Minojo religijoje Deivės kirviu ženklindavo ritualinį inicijuojamųjų kelią bei žymėdavo vietas, laikomas šventomis. Iš dviejų senų kroačių „pasakorių" girdėjau, esą senovinėse moterų apeigose nedideliu ritualiniu kirvuku nukirsdavo naujagimiui virkštelę: šitaip išlaisvindavo jį nuo priklausomybės požeminiam pasauliui, kad vaikas galėtų gyventi žemiškajame.[13]

Medžiaga, iš kurios padarytas kirvis – sidabras – yra lygiai tokia pat, kaip ir vėlesnių mergelės rankų, kurias jai padirbdins karalius. Tai kebli vieta, nes iš to lyg ir galima suprasti, kad dvasios rankų nukirtimas gali būti apeiginis veiksmas. Archajiškuose Rytų ir Šiaurės Europos moterų gydymo kultuose egzistavo tikėjimas, kad jauną medelį reikia genėti kirviu – tuomet jis augsiąs vešlesnis.[14] Senais laikais žmonės medžius labai vertino, gerbė ir mylėjo. Medžiai įkūnijo gebėjimą numirti ir vėl atgimti iš naujo. Žmonėms jie teikė gausybę gyvybiškai svarbių dalykų: malkas laužui, prie kurio šildydavosi ir ant kurio virdavo maistą, vyteles lopšiui, lazdas pasiramsčiuoti, rąstus pastogei, vaistus nuo karščiavimo, be to, į medžius sliuogdavo norėdami apsižvalgyti, o prireikus – ir gelbėdamiesi nuo priešo. Medis išties buvo nelyginant didžioji laukinė motina.

Senovinėje moterų religijoje tokio tipo kirvis nuo pat pradžių priklausė Deivei, o ne tėvui. Atidžiau įsigilinus į pasaką, vis

labiau aiškėja, jog kirvis čia priskirtas mergelės tėvui greičiausiai dėl senosios ir naujesnės religijų susimaišymo, dėl kurio ir pati senoji religija buvo suluošinta bei, savaime aišku, pamiršta. Tačiau, nepaisant laiko ūkų ir/arba storų apnašų klodų, užklojusių šiuos senuosius moterų iniciacijų įvaizdžius, skrupulingai sekant tokios pasakos, kaip ši, vingiais, galima atrasti viską, ko mums reikia, ir pamažu iš atskirų skiautelių vėl sudėlioti senąjį žemėlapį, kuriame pažymėta, kaip nusileisti į požemį ir kaip sugrįžti atgal.

Dvasinių rankų nukirtimą mes galime suprasti daugmaž panašiai, kaip šį simbolį suprasdavo senovės žmonės. Azijoje dangiškasis kirvis naudotas individui nuo jo tamsiosios pusės atskirti. Šis iniciacinis nukirtimo motyvas yra pačiame mūsų pasakos centre. Jeigu šiuolaikinėje mūsų visuomenėje tam, kad susigrąžintume laukinę savo paskirtį ir moteriškuosius jutimus, ego privalo netekti rankų, vadinasi, su jomis teks atsisveikinti, antraip mes nuolatos pasiduosime pagundoms stvarstyti visokiausius tuščius ir beprasmius niekučius, kokie tik pasimaišo mums po ranka ir į kuriuos kabindamosi mes negalime augti taip, kaip turėtume. Jeigu dėl to kuriam laikui būtina netekti rankų, tebūnie.

Užsimodamas sidabriniu kirviu, tėvas išgyvena baisų skausmą ir sielvartą, tačiau sava gyvybė ir visų aplinkinių dvasios sričių likimas jam vis vien svarbiau. Teisybė, kai kurios mūsų giminės pasakotojos linkusios pabrėžti, kad jis labiausiai dreba būtent dėl savo gyvybės. Jeigu tėvą suvoksime kaip tam tikrą struktūrinį principą, savotišką išorinių, pasaulietinių dvasios reikalų tvarkytoją, tuomet galėsime teigti, kad viešoji, kasdienė, ego valdžioje esanti moters asmenybės dalis kaip įmanydama stengiasi išvengti mirties.

Ir tai visiškai suprantama. Leidžiantis žemyn visuomet taip būna. Viena mūsų esybės dalis trokšta leistis gilyn – toji gelmė, tamsa ir paslaptis mus traukia bei vilioja. Tuo pat metu mus tarsi kažkas akina bėgti nuo jos kuo toliau, dumti skersai dvasinių gatvių, vieškelių ar net į kitą žemyno pakraštį, kad tik to išvengtume. Tačiau pasakoje mums aiškiai parodoma, kad žydintį medį privalu genėti. Vienintelė galimybė mums tai ištverti – patikinimas, jog

kažkur, kitoje dvasios pusėje, kažkas mūsų laukia, trokšta mums padėti, pagydyti. Beje, tai tiesa. Mūsų laukia didi nepažįstama Būtybė, kuri mus atgaivins, pakeis tai, kas susidėvėjo, ir iš naujo aptvarstys sužeistas galūnes.

Tuose kraštuose, kur aš užaugau, audrą su žaibais ir kruša žemdirbiai vadindavo „kirtėja“, o kartais – „pjovėja“, panašiai kaip Giltinę su dalgiu, nes užėję ledai iškapodavo aplinkui visa, kas gyva: javus, daržoves, medžius, kartais – ir gyvulius ar net vieną kitą žmogų. Šitokiai audrai praėjus, ištisos šeimos išsiropšdavo iš rūsių ir palinkdavo prie savo pasėlių, bandydamos išgelbėti tai, kas iš jų dar liko. Patys mažiausieji rankiodavo nukapotas medžių šakas su lapais ir vaisiais. Vyresnieji stengdavosi pakelti dar gyvus, tiktai prie žemės priplaktus augalus: ramstydavo juos šakotais pagaliais, medžiagos juostelėmis raišiodavo prie į žemę įsmeigtų lazdelių. O suaugusieji narstydavo ir užkasdavo žemėn tai, kas jau būdavo nebepataisomai sunaikinta.

Kaip vėliau pamatysime, požemių pasaulyje mergelės laukia tokia pati – mylinti ir rūpestinga šeima. Nukirstų rankų metafora aiškiai leidžia suprasti, jog iš to turi kas nors išeiti. Požeminiame pasaulyje tai, kas nebetinka ar nebegali toliau gyventi, paimama, išardoma ir panaudojama kitokiam tikslui. Mergelė pasakoje dar nėra sena ar ligota, tačiau ji išnarstoma ir transformuojama, kadangi nebegali gyventi taip, kaip anksčiau. O anapus laukiančios jėgos padės jai išgyti.

Nukirsdamas dukteriai rankas, tėvas pagilina jos nusileidimą, paspartina *disolutio* – sunkų atsisveikinimą su viskuo, kas žmogui brangiausia ir svarbiausia: padėties, pozicijų, akiračio, tikėjimų ir principų netekimą. Viso pasaulio čiabuvių ritualuose šis procesas turi vienodą paskirtį – sujaukti ir nustebinti nusistovėjusį protą, kad inicijuojamieji lengviau priimtų paslaptingus, mistiškus dalykus.[15]

Nukirtus rankas, itin išryškėja likusio dvasinio kūno bei kitų jo atributų svarba. Mes žinome, kad kvailo dvasios tvarkytojo – tėvo – dienelės suskaičiuotos, nes sužalotoji moteris, panirusi į gelmes, atliks savo darbą, nepaisydama nei jo paramos, nei

kliudymų. Be to, kad ir kaip kraupiai tai iš pradžių skambėtų, sužalotas jos kūnas pasirodys besąs itin pravartus.

Taigi leisdamosi į požeminį pasaulį, mes netenkame dvasinių rankų – tų savo kūno dalių, kurios tarsi primena dvi mažas savarankiškas būtybes. Senovės laikais plaštaką tapatindavo su žmogaus kūnu: pirštai buvo jo rankos ir kojos, o riešas – galva. Šios dvi būtybės moka šokti ir dainuoti. Kadaise man teko ploti ritmą drauge su Reneé Heredia, nuostabiu flamenko gitaristu. Flamenko muzikoje delnai iš tiesų šneka, plodami jie tarytum taria žodžius, ragindami šokėjus: „Greičiau, greičiau, gražuole! O dabar lėtai, giliai, plaukte... Ak, pajusk mane, pajusk šitą muziką, pajusk tą, aną ir visa kita!" Rankos – savarankiškos būtybės.

Atidžiau įsižiūrėjusios į Kalėdų prakartėlės scenas, tokias populiarias Viduržemio jūros šalyse, negalėsite nepastebėti, jog piemenėliai, išminčiai ir Marija bei Juozapas dažniausiai tiesia į Dieviškąjį Kūdikį rankas atsuktais į jo pusę delnais, tarsi norėdami per juos sugerti nuo jo sklindančią šviesą. Meksikoje tą patį galima išvysti didžiosios Deivės Gvadalupės atvaizduose: jos statulos ištiestomis rankomis ir delnais tarsi siunčia mums gydomąją savo šviesą. Visais laikais tikėta, jog rankose slypi ypatinga galia. Kajentoje, dinės (navachų) genties indėnų rezervacijoje, prie vienos molinės trobelės durų teko matyti senovinį raudoną delno atspaudą, kuris reiškia: „Čia mums saugu".

Moterys dažnai liečia kitus žmones. Todėl puikiai žinome, kokie jautrūs mūsų delnai. Apkabindamos, paplekšnodamos per petį ar tiesiog paliesdamos kitą žmogų, mes jį pažįstame, pajuntame, koks jis. Jei tik nesame galutinai praradusios ryšio su *La Que Sabe*, delno prisilietimas pasako mums, kaip jaučiasi kitas žmogus. Kai kurios iš mūsų informaciją apie kito žmogaus savijautą netgi gauname vaizdais arba žodžiais. Sakytume, mūsų rankos – tai nelyginant savotiški radarai.

Bet rankos ne tik priima, jos ir skleidžia informaciją. Paspausdamas kitam ranką, žmogus gali perduoti pranešimą, kurį dažniausiai nesąmoningai ir pasiunčia: paspaudimo stiprumu, intensyvumu, trukme bei delno temperatūra. Žmonių, sąmoningai

ar nesąmoningai linkinčių jums blogo, prisilietimai paprastai tarsi išmuša skylę mūsų dvasiniame kūne. Ir priešingai – rankų prisilietimu galima žmogų nuraminti, paguosti, numalšinti skausmą, pagydyti. Moterys tai žinojo jau daugelį šimtmečių, iš kartos į kartą perduodamos šitas žinias.[16]

Dvasinis grobuonis irgi kuo puikiausiai išmano nepaprastas ir paslaptingas rankų galias. Daugelyje pasaulio šalių vis dar egzistuoja pats klaikiausias patologinės neapykantos žmogiškumui demonstravimo būdas: pagrobtai aukai nukerta rankas, atimdami galimybę jausti, regėti, gydyti. Žudikas nieko nejaučia, todėl jis nori, kad ir auka nebegalėtų jausti. Lygiai to paties siekia ir Velnias: neatpirktoji dvasios dalis nejautri, todėl iškrypėliškai pavydi tiems, kas gali jausti, ir taip klaikiai jų nekenčia, kad pasirengęs sukapoti į gabalus. Daugelyje pasakų moteris žudoma būtent sukapojant. Tačiau čia Velnias – ne vien žudikas, jam labiau norisi sužaloti, suluošinti. Jis trokšta taip suluošinti moterį, kad ji amžinai taptų bejėgė, o ne vien įgytų kelis iniciacinę patirtį liudijančius randus.

Sakydamos, jog moteriai nukirstos rankos, turime omenyje, kad jai atimta bet kokia galimybė rasti paguodą ir greitai išgyti, kad ji bejėgė padaryti ką nors daugiau, nei eiti pirmyn amžinuoju keliu. Todėl visai suprantama, kad ir toliau visą laiką turėsime verkti. Juk ašaros – tai paprastas ir veiksmingas būdas apsiginti nuo demono, kuris toks nuožmus ir klastingas, kad nė viena iš mūsų neįstengiame iki galo perprasti jo kėslų.

Pasakose labai dažnas vadinamojo „numesto daikto“ leitmotyvas. Persekiojama pasakos veikėja išsitraukia iš plaukų stebuklingas šukas, sviedžia jas sau per petį, ir šios akimirksniu pavirsta mišku – tokiu tankiu, kad nė uodas snapo neįkištų. Arba išsitraukusi iš užančio mažą vandens buteliuką, herojė jį atkemša ir bėgdama pakeliui išlaisto. Vanduo išsilieja srauniа upe, kuri užkerta persekiotojams kelią vytis.

Šioje pasakoje mergelė nepaliaudama verkia, ašaromis skalaudama nukirstų rankų strampus, ir Velnias neįveikia magiškos jėgos lauko, susidariusio aplinkui ją. Jis negali jos stverti, kaip norėjęs.

Mergelės ašaros čia yra tarsi „numestas daiktas“: jos sudaro aplink ją savotišką vandeninę sieną, užkertančią Velniui kelią prisiartinti. Ir ne todėl, kad Velnias būtų susigraudinęs ir pasigailėjęs mergelės – kur tau! Tiesiog tyros, karštos ašaros pasižymi nepaprasta galia, stipresne už velniškąją. Tuo galime įsitikinti kaskart, kai raudodamos šaukiamės Dievo: tegul niekur priešais save nematome nė menkiausios vilties prošvaistės, vien iki pat horizonto tvyrančią tamsą, netikrumą ir pražūtį, tačiau ašaros išgelbsti mus ir apsaugo, kad be jokios naudos nevirstume plėnimis.[17]

Duktė privalo sielvartauti. Mane glumina, kaip mažai moterys šiais laikais verkia, ir tai dar atsiprašinėdamos. Man neramu, kad gėdydamosi ir vengdamos ašaroti, mes baigiame prarasti šitokią natūralią savo funkciją. Juk žydėti kaip medžiui ir būti drėgnai – nepaprastai svarbu, antraip jūs sulūšite. Verkti – gera ir teisinga. Ašaros neišsprendžia problemos, bet jų dėka procesas gali tęstis, užuot galutinai užstrigęs. Taip ir ankstesnis mergelės gyvenimas pasakoje bei jos ligšiolinis gyvenimo supratimas nutrūksta, užsibaigia, ir ji leidžiasi tolyn, į kitą požeminio pasaulio lygmenį. O mes sekame jos pėdomis. Judame nesustodamos, nors esame be galo pažeidžiamos, praradusios bet kokią ego apsaugą – tarsi medis nuplėšta žieve. Tačiau mes stiprios, nes jau išmokome nublokšti Velnią šalin, į kitą kiemo galą.

Šiuo metu kaip sykis suvokiame, jog, ką bedarytume, ego planų vis vien nesupaisysime. Mūsų gyvenime nusimato didžiulių, svarbių permainų, nors mažasis akimirkos valdovas ego ir kažin kaip būtų sudėliojęs tolesnius žingsnius. Mūsų gyvenimą pradeda valdyti tikrosios lemties galios – daugiau jokio malūno, jokio kiemelio šlavimo ir snaudulio. Ankstesnis mūsų gyvenimas baigėsi. Mums norisi pabūti vienoms, gal mes net reikalaujame, kad mus paliktų ramybėje. Tėvo valdžia ir kultūriniu dominavimu daugiau pasitikėti nebegalime; dabar pirmą sykį nuo pat gimimo mums prieš akis atsiveria tikrasis mūsų gyvenimas. Ir žengiame toliau.

Tai laikotarpis, kai viskas, ką vertinome, praranda skonį. Jungas primena mums dar Heraklito vartotą terminą *enantiodromia* – tekėjimas atgal. Tačiau šis grįžimas prie ištakų gali reikšti kur kas

daugiau, nei lindimą į asmeninės pasąmonės gelmes: tai gali būti gyvybiškai būtinas sugrįžimas prie naudingų senovės vertybių, giliausių minčių bei idėjų.[18] Jei šį ištvermės iniciacijų etapą suvoksime kaip žingsnį atgal, tuomet tai ir septynmylis žingsnis į gylį, grįžimas į Laukinės Moters pasaulį.

O Velniui belieka pabrukus uodegą dumti savais keliais. Šia prasme moteris, net ir jausdama, jog nebegali kaip anksčiau liesti, jausti ir užčiuopti savo kelio per pasaulį, vis tiek yra nepaprastai stipri savo sielos tyrumu, savo sielvarto galia – šios savybės ir priverčia trauktis ją pražudyti norintį padarą.

Teisybė, dvasinis kūnas prarado savo brangenybę – rankas. Tačiau likusioji dvasios dalis kompensuos šią netektį. Mes tebeturime kojas, žinančias kelią, sielą ir sąmonę, gebančias žvelgti toli, krūtis ir pilvą, galinčius jausti, – lygiai kaip egzotiškoji paslaptingoji Deivė Baubo, įkūnijanti giliąją instinktyviąją moterų prigimtį... Baubo irgi berankė.

Ir su šiuo nematerialiu, slėpiningu kūnu mes einame toliau. Netrukus leisimės dar giliau.

Trečias etapas: klajonės

Trečiojo pasakos etapo pradžioje tėvas siūlosi visam gyvenimui aprūpinti dukterį, kad jai nieko netrūktų, bet duktė nusprendžia leistis į pasaulį ir pasikliauti likimu. Rytui auštant, apsivyniojusi nukirstas rankas švaria drobule, ji leidžiasi į kelią, visiems laikams palikdama ankstesnįjį savo gyvenimą.

Ji vėl darosi panaši į laukinį gyvulį – pasišiaušusi ir nešvari. Jau sutemus, baisiai išalkusi, ji prieina sodą, kuriame visi vaisiai ant šakų suskaičiuoti.[19] Paslaptinga šmėkla nusausina sodą juosiantį griovį, ir apstulbusio sodininko akivaizdoje mergelė pasistiprina suvalgydama kriaušę, kuri pati nusileidžia jai prie burnos.

Iniciacijų procese mes atsižadame natūralaus savo impulso likti nieko nenutuokiančiomis neišmanėlėmis ir apsisprendžiame bet kokia kaina – per kančias, skausmą ir išmėginimus – siekti sąmoningai susilieti su giliąja išmintimi, su laukine Esybe. Tėvas

su motina pasakoje dar bando sugrąžinti mergelę į nesąmoningą būseną: „Ak, pasilik čia, su mumis! Tu sužeista, bet mes padėsim tau užsimiršti“. O gal, įveikusi Velnią, – vaizdingai sakant, – ji iš tikrųjų užmigs ant laurų? Ims ir pasišalins, berankė ir sužalota, į kokį atkampų dvasios prieglobstį, kur ja iki pat gyvenimo pabaigos rūpinsis kiti, o jai tereikės tik nesusimąstant plaukti pasroviui ir daryti, kas sakoma?

Ne, ji tikrai neketina per amžius tūnoti patamsyje, lyg kokia gražuolė rūgšties nudegintu veidu. Ji apsirengs, pasistengs kaip galėdama apsitvarstyti žaizdas ir dar vienais akmeniniais laiptais nusileis į dar gilesnį dvasios lygmenį. Senoji, dominuojanti dvasios dalis siūlosi amžinai paslėpti ją saugioje vietoje, tačiau instinktyvioji prigimtis liepia jai atsisakyti, jausdamasi privalanti likti budri ir, kas bebūtų, gyventi visavertį gyvenimą.

Mergelės žaizdos aptvarstytos balta drobule. Balta – tai mirusiųjų pasaulio ir alchemikų *albedo,* reiškiančio sielos prisikėlimą iš požeminio pasaulio, spalva. Ši spalva – tai tarsi nusileidimo ir sugrįžimo ciklo šauklė. Jau nuo pat pradžių mergelė tampa klajūne, o tai savaime reiškia prisikėlimą naujam gyvenimui ir amžinąjį sudie senajam. Leistis klajoti – nuostabus sprendimas.

Šiame etape moterys dažnai jaučia užplūdusią neviltį, o sykiu – ir nepalaužiamą ryžtą žūtbūt leistis į šią vidinę kelionę. Jos taip ir daro, palikdamos seną gyvenimą vardan naujo, vieną gyvenimo etapą vardan kito, o kartais net ir vieną mylimąjį – vardan jokio kito, išskyrus save pačias. Žengti iš paauglystės į jaunystę, iš santuokinio gyvenimo – į vientulystę, iš brandos – į vidutinį amžių, perkirsti senatvės ribą, eiti pirmyn sužeistoms ir kraujuojančioms, bet užtat su nauja, pačių įgyta vertybių sistema, – štai kas yra mirtis ir prisikėlimas. Nutraukti santykius, išeiti iš tėvų namų, atsisakyti pasenusių vertybių, tapti savarankiškoms, o kartais – net nusibelsti kažin kur į dykras vien todėl, jog taip *reikia*, – štai kas yra nusileidimas į požeminį pasaulį.

Taigi mes leidžiamės į kelionę, žengiame į kitokį pasaulį, po kitokiu dangum, jaučiame nepažįstamą žemę po kojomis. Esame labai lengvai pažeidžiamos: eidamos nieko negalime įsitverti,

niekuo pasiremti, už nieko pasilaikyti ir nieko pažinti – juk neturime rankų.

Motina su tėvu – kolektyviniai ir egoistiniai dvasios aspektai – jau prarado ligšiolinę savo valdžią. Jie nubausti krauju, pralietu per jų nerūpestingumą bei neišmanymą. Nors jie dar mėgina sulaikyti mergelę, siūlydami patogumus ir ramybę, bet jau nebepajėgia tvarkyti jos gyvenimo, nes jos laukia klajūnės lemtis. Šiuo požiūriu tėvas su motina miršta. Naujais jos gimdytojais tampa kelias ir veidą gaivinantis vėjas.

Klajūnės archetipas suformuoja, arba prišaukia, kitą – vienišos vilkės arba svetimosios archetipą. Keliaudama mergelė yra nuošaly nuo laimingų kaimiečių šeimų, jaukiai ir šiltai įsitaisiusių namie prie židinio, ji – lauke, kęsdama šaltį ir badą; toks dabar yra jos gyvenimas.[20] Tai – pati tikriausia keliautojos metafora. Nejučiom pradedame jaustis svetimos aplinkui kunkuliuojančiam gyvenimui. Mums leidžiantis vis gilyn į požeminį pasaulį, muzikos garsai pamažu tyla, rėksnių prekeivių balsai tolsta, ir visas tas triukšmingas, šurmuliuojantis išorinio gyvenimo turgus kažkur nutolsta, išsisklaido ir visai išnyksta.

Ir štai pakeliui mus vėl pasitinka senieji naktiniai kultai. Aišku, antikinis mitas apie Hadą, pagrobusį Persefonę ir nulakinusį ją į savo požemius, yra gražus ir dramatiškas, bet esama ir kur kas senesnių istorijų, šaknimis siekiančių archajiškąsias matricentrines religijas, kaip antai Ištar bei Inanos mitai, akivaizdžiai liudijantys mergelės bei požemių valdovo meilės ryšį.

Pasak šių senųjų mitų, jokiam patamsių Dievui nereikia prievarta grobti mergelės ir tempti jos į savo požeminį pasaulį. Mergelė pati žino privalanti tenai keliauti, žino, kad tai – neatsiejama dieviškųjų apeigų dalis. Gal širdis jai ir dreba iš baimės, bet ji jau nuo pat pradžių *nori* sutikti savąjį karalių, savo požemių pasaulio jaunikį. Ji pati laisva valia leidžiasi žemyn, kur turės iš esmės pasikeisti, pažinti giliąsias paslaptis, o tada vėl galės grįžti į žemiškąjį pasaulį.

Tiek klasikinis Persefonės mitas, tiek ir „Berankės mergelės“ pasakos branduolį sudaranti istorija yra fragmentiškos dramos,

kilusios iš kur kas išsamesnių, darnesnių senųjų religinių mitų. Laikui bėgant, pirmykštis anapusinio Mylimojo ilgesys vėlyvuosiuose mituose pavirto geismo ir pagrobimo istorija.

Senais didžiais matriarchato laikais manyta, jog moteris iš prigimties jaučia požemių pasaulio trauką ir, vedama slėpiningų moteriškųjų galių, pati suras tenai kelią. Tai buvo laikoma jos mokymo dalimi, o tokio išmanymo įgijimas betarpiškos patirties būdu vertintas kaip didžiulis laimėjimas. Šio nusileidimo į požeminį pasaulį prigimtis sudaro archetipinį „Berankės mergelės" pasakos ir mito apie Demetrą bei Persefonę pamatą.

Taigi šiame etape pasakos mergelė keliauja per pasaulį, jau antrąsyk išsipurvindama ir panėšėdama į laukinį gyvulį. Šitokia nuostata: „Man ne itin rūpi išorinio pasaulio dalykai", – yra pati tinkamiausia nusileidimui. Kaip matome, net ir per purvus jos grožis švyti it auksas pelenuose. Pats nesiprausimo motyvas irgi yra apeiginis, kilęs iš senųjų kultų, kurių kulminacija būdavo maudynės bei naujų rūbų užsivilkimas – tai simbolizavo perėjimą į naują ar atnaujintą santykių su Esybe etapą.

Matėme, kad berankė mergelė jau įveikė vieną ištisinį nusileidimo bei transformacijos ciklą – atbudimą. Pasak kai kurių alchemikų traktatų, transformaciją sudaro trys privalomos pakopos: *nigredo* – juodoji, arba tamsioji, netekties, iširimo pakopa, *rubedo* – raudonoji aukos pakopa, ir *albedo* – baltoji prisikėlimo pakopa. Sandėris su Velniu buvo *nigredo,* aptemimas; mergelės rankų nukirtimas – *rubedo*, auka; o išėjimas iš namų, apsirišus balta drobule – *albedo*, naujas gyvenimas. O dabar, tapusi klajūne, ji vėl neria į *nigredo* būseną. Tačiau senojo jos „aš" jau nebėra, o gilioji, apsinuoginusi jos natūra – ištverminga keliautoja.[21]

Tačiau mergelė ne vien pavargo, ji ir išalko. Išvydusi sodą, ji suklumpa tarsi prieš altorių. Beje, tai ir yra ne kas kita, o laukinių požemio Dievų altorius. Leisdamosi prie pirmapradžių būties ištakų, netenkame ankstesniųjų automatizuotų maitinimosi būdų. Žemiški dalykai, kuriais anksčiau mitome, praranda skonį. Ankstesni siekiai mūsų nebejaudina, ankstesni laimėjimai nebedomina. Viršutiniame, žemiškajame pasaulyje niekas nebegali

mūsų pasotinti. Taigi dabar matome gryniausią dvasios stebuklą: būdamos šitokios bejėgės, pačiu laiku sulaukiame pagalbos.

Bejėgę mergelę aplanko sielos pasiuntinys – balta šmėkla. Ji pašalina kliūtį, trukdančią mergelei prieiti prie maisto: uždaro vienerius šliuzo vartus ir nusausina gynybinį griovį. Gynybinis griovys turi slaptą prasmę. Pasak senovės graikų, požeminė Stikso upė skiria gyvųjų ir mirusiųjų pasaulius. Jos vandenys sklidini prisiminimų apie visus mirusiųjų darbus nuo pat pasaulio pradžios. Mirusieji gali šifruoti šiuos prisiminimus ir juos tvarkyti, kadangi jų regėjimas yra kur kas skvarbesnis, nes jie nebeturi fizinio kūno.

Tačiau gyviesiems toji upė – nuodai. Jeigu jų nelydi vedlys iš dvasių pasaulio, gyvieji negali persikelti per upę, o jei bandytų – paskęstų ir nugrimztų į kitą požeminio pasaulio lygmenį, kurio ūkuose liktų klaidžioti per amžius. Dantė turėjo Vergilijų, *Coatlicue* – gyvatę, lydėjusią ją į ugnies pasaulį, o berankei mergelei gelbsti baltoji šmėkla. Taigi matome, kad ištrūkusi iš apsnūdusios motinos ir godaus, neišmanėlio tėvo valios, moteris renkasi naują vedlę – laukinę sielą.

Pasakoje šmėkla lydi berankę mergelę ten, kur veši požeminiai medžiai – į karaliaus sodą. Čia irgi susiduriame su senųjų religijų pėdsakais. Senuosiuose kultuose jauniems inicijuojamiesiems visuomet būdavo skiriamas dvasinis vedlys. Graikų mituose apstu liudijimų apie jaunas moteris lydinčias vilkes, liūtes ar kitokias būtybes, kurios ir būdavo iniciatorės. Net ir šiuolaikinėse, glaudžiai su gamta susijusiose religinėse apeigose, kurias praktikuoja, pavyzdžiui, navachų dinės gentis, tiek iniciacijose, tiek gydymo ritualuose dalyvauja paslaptingieji *yeibecheis* – gyvūnų dvasios.

Čia atsižvelgiama į tai, kad požeminiame pasaulyje, panašiai kaip ir žmonių pasąmonėje, tiesiog knibždėte knibžda gausybė neįprastų ir dėmesį prikaustančių dalykų: vaizdinių, archetipų, pagundų, pavojų, turtų, kankynių bei išmėginimų. Moteriai individuacijos kelionėje labai svarbu neprarasti dvasinės nuovokos arba turėti labai nuovokią ir patyrusią palydovę, kuri neleistų jai nuslysti į pasąmonės fantasmagoriją ir ištirpti šiame viliojančių

pagundų verpete. Kaip matome pasakoje, pravarčiau likti alkanai ir toliau eiti pirmyn.

Panašiai kaip anksčiau Persefonė, o dar anksčiau – Gyvybės/Mirties/Gyvybės deivės, mergelė atsiduria pasaulyje, kuriame veši stebuklingi sodai ir jos laukia karalius. Kuo toliau, tuo ryškiau pasakoje spindi senųjų religijų šviesa. Pasak graikų mitų,[22] įėjimą į požeminį pasaulį dengė dviejų susipynusių medžių šakos, o Elizijus, dorybingų mirusiųjų buveinė, pasirodo besąs ne kas kita, kaip didžiulis sodas.

Elizijus vaizduojamas kaip vieta, kur visuomet šviesu ir kur esančios sielos gali kada nori vėl atgimti žemiškajam gyvenimui. Tai tarsi žemiškojo pasaulio antrininkas arba atspindys. Sunkių, sudėtingų dalykų gali pasitaikyti ir čia, tačiau Elizijuje jie turi kitokią prasmę ir suteikia kitokios patirties, nei žemėje. Žemiškajame pasaulyje viskas vertinama paprasčiausiu naudos ir nuostolių matu. O požeminiame, arba anapusiniame, pasaulyje visa ko vertę nusako paslaptingų įžvalgų skvarbumas, veiksmų teisingumas bei asmens sukaupta vidinė stiprybė ir išmintis.

Toliau pasakos veiksmo centru tampa vaismedis, kurį senovės laikais vadindavo Gyvybės medžiu, Išminties medžiu, Gyvybės ir Mirties medžiu arba Pažinimo medžiu. Skirtingai nei įprasti spygliuočiai ar lapuočiai, vaismedis ant šakų augina gausybę vaisių, kurie ir pamaitina, ir atgaivina, nes juose gausu vandens. Vandenį, tą pirmapradį augimo ir tęstinumo skystį, įsiurbia medžio šaknys, tankiu tinklu išsiraizgiusios žemėje ir maitinančios medį begalybės mažyčių, paprasta akimi neįžiūrimų ląstelių nepaliaujamos veiklos dėka. Iš ten vanduo kamienu kyla aukštyn ir pripildo vaisius, paversdamas juos įstabiais gamtos kūriniais.

Todėl tikima, kad vaisius turi sielą: jis sklidinas gyvybės jėgos, susidariusios iš vandens, oro, žemės, maistingųjų medžiagų bei sėklų *ir* išsaugojusios savyje tam tikrą viso to dalį; negana to, jis dar ir dieviškai skanus. Moterys, maitinamos požeminių miškų vaisiais, vandeniu ir sėklomis, dvasiškai taip pat prisipildo ir suapvalėja; jų dvasia pasidaro turtinga, ji tarsi nuolatos bręsta ir noksta.

Panašiai kaip motina, siūlanti išalkusiam kūdikiui krūtį, kriaušė karaliaus sode palenkia šaką ir siūlo mergelei pasistiprinti savo vaisių. Jos syvai atgaivina kaip motinos pienas. Suvalgiusi kriaušę, mergelė ne tik pasisotina ir atgauna jėgas; šis įvykis sklidinas dar įstabesnės prasmės: pasąmonė palinksta prie jos ir pamaitina savo vaisiumi. Šiuo atžvilgiu pasąmonė paženklina jos lūpas savo bučiniu. Mergelei leidžiama pajusti Esybės skonį, laukinės dievybės gaivą ir kvapą, suteikiama savotiška laukinė komunija.

Naujojo Testamento scena, vaizduojanti, kaip Mariją pasveikina jos giminaitė Elžbieta,[23] ko gero, irgi yra tokio senovinio moterų tarpusavio supratimo atgarsis: „Palaimintas tavo įsčių vaisius", – sako ji. Senoviniuose nakties kultuose ką tiktai įvesdinta moteris, sklidina naujo žinojimo, grįžusi atgal į gyvųjų pasaulį irgi sulaukdavo draugiško giminės moterų pasveikinimo bei palaiminimo.

Nepaprasta šios pasakos idioma tokia: pačiu tamsiausiu metu moters sielą maitina ir peni moteriškoji pasąmonė, įsčių pasąmonė, pati Gamta. Moterys prisipažįsta, jog leisdamosi į požemius, jos kurį laiką atsiduria juodžiausioje tamsoje ir tada pajunta lengvutį sparno prisilietimą, pamato šviesą. Jos jaučiasi maitinamos kažkur iš vidaus, suskeldėjusioje žemėje staiga išsiveržia palaiminta versmė, o iš kur tas vanduo – jos nežino. Šis šaltinis skausmo nenumalšina, jis tik atgaivina tada, kai daugiau nieko aplinkui nėra. Tai lyg dangiškoji mana dykumoje, lyg vanduo iš akmens, lyg penas iš oro. Jis numarina alkio kirminą, ir mes jau įstengiame eiti toliau. O tai ir svarbiausia – eiti toliau, kad pažintume savo lemtį.

Pasaka primena mums labai seną pažadą: kad nusileidusios į požemius rasime peno, nors aplinkui ir būtų tamsu, nors ir manytume pasiklydusios. Net ir nieko nežinodamos, nematydamos, net ir klaidžiodamos aklai, turime atminti, kad visuomet esama Kažko, kas nuolatos greta, kas neapleidžia mūsų nė per žingsnį. Mes kairėn – tas Kažkas irgi kairėn, mes dešinėn – tas mums iš paskos, palaiko mus ir skina kelią.

Dabar mes dar sykį atsiduriame *nigredo* lygmenyje – vėl klaidžiojame nežinodamos, kas bus toliau. Tačiau būtent tokios

apverktinos būklės mes ir prieiname Gyvybės medį, kad pasistiprintume jo vaisiais. O mirusiųjų pasaulyje paragauti Gyvybės medžio vaisiaus – tai metaforiškai reiškia pastoti. Anksčiau tikėta, kad mirusiųjų pasaulyje siela gali įsikūnyti į vaisių ar kitą kokį valgomą daiktą, kurį suvalgius būsimai motinai, jame slypėjusi siela pradės bręsti jos kūne ir galės atgimti iš naujo. Taigi čia, pusiaukelėje, sykiu su kriaušės minkštimu mes gauname paragauti Laukinės Motinos kūno – valgome tai, kuo tapsime pačios.[24]

Ketvirtas etapas: meilė požeminiame pasaulyje

Rytą į sodą suskaičiuoti vaisių ateina karalius. Vienos kriaušės trūksta, ir sodininkas praneša ką matęs: „Pereitą naktį, šviečiant mėnuliui, dvi šmėklos išleido iš griovio vandenį, įžengė į sodą, ir viena jų, kuri neturėjo rankų, suvalgė kriaušę, nusileidusią jai stačiai prie burnos“.

Kitą naktį karalius drauge su sodininku ir rūmų burtininku, mokančiu kalbėtis su dvasiomis, pats ateina saugoti sodo. Vidurnaktį, lydima baltos šmėklos, iš miško pasirodo mergelė: jos rūbai – purvini ir sudriskę, plaukai išsitaršę, veidas purvo vagelėm išvagotas, o rankos nukirstos.

Ir vėl vienas medis grakščiai palenkia šaką, kad mergelė galėtų paragauti ant jos kabančio vaisiaus. Mergelė ima pamažėle skanauti sultingą kriaušę.Burtininkas prisiartina prie jų, sergėdamasis neprieiti per arti, ir klausia: „Ar tu iš šio pasaulio, ar iš ano?“ Mergelė atsako: „Kadaise buvau iš pasaulio, nors ir ne iš šio“.

Karalius klausia burtininko: „Kas ji – moteris ar dvasia?“ Šis atsako, jog ir viena, ir kita. Karalius iškart puola prie mergelės, žadėdamas jai meilę ir ištikimybę: „Aš tavęs neapleisiu! Nuo šiol aš tavimi rūpinsiuosi!“ Jiedu susituokia, ir jis padirbdina jai dvi sidabrines rankas.

Karalius – išmintinga požeminio dvasinio pasaulio būtybė. Tai ne šiaip koks nukaršęs valdovas, o vienas iš pagrindinių moteriškosios pasąmonės sergėtojų. Jis rūpinasi augančios sielos augmenija: jo ir jo motinos sode vešliai dera gyvybės ir mirties medžiai. Jis iš

senųjų laukinių dievų giminės. Kaip ir mergelė, jis geba ištverti sunkumus. Jo, kaip ir jos, taip pat dar laukia vienas nusileidimo ratas. Bet neužbėkime įvykiams už akių.

Tam tikra prasme galima sakyti, kad jis seka mergelę. Dvasia visuomet stebi savyje vykstančius procesus. Tai tiesiog šventa taisyklė. Žinokite, kad kai jūs klajojate, visuomet esti dar kas nors – bent vienas, o neretai ir keletas, – užsigrūdinęs ir patyręs, kuris tik ir laukia, kada pabelsite į duris, kaukštelsite per akmenį, suvalgysite kriaušę ar paprasčiausiai pasirodysite, kad galėtų paskelbti apie jūsų atvykimą į požeminį pasaulį. Ši mylinti būtybė laukia klajūnės ieškotojos ir stebi, kada ji atvyks. Moterys puikiai tai žino. Šį dalyką jos įvardija kaip nedidelį šviesos ar intuicijos blyksnį, nuojautą ar antgamtiškumo dvelksmą.

Sodininkas, karalius ir burtininkas – tai trys brandūs archetipinio vyriškumo įsikūnijimai. Jie atitinka šventąją moteriškumo trejybę, kurią įkūnija mergelė, motina ir senutė. Šioje pasakoje senųjų deivių trejetas arba trilypė Deivė reprezentuojama taip: mergelę įkūnija berankė mergina, o motina ir senutė sujungtos karaliaus motinos paveiksle (pastaroji pasirodys vėliau). Šios pasakos posūkį į „modernumą“ liudija tai, kad Velnio figūrai perleistos funkcijos, kurios senoviniuose moterų iniciacijų ritualuose paprastai priklausydavo senutei – dvilypės prigimties gyvybės ir mirties nešėjai. Velnias šioje pasakoje vaizduojamas tiktai nešantis mirtį.

Tačiau galiu lažintis, kad miglotoje praeityje tokio tipo istorijose turėjo figūruoti senė, kuri atlikdavo iniciacijų vadovės, sunkumų kūrėjos, vaidmenį: pasirūpinti, kad mielai jaunajai herojei nestigtų išbandymų, akinančių ją leistis kelionėn iš gyvųjų į mirusiųjų pasaulį. Dvasine prasme tai atitinka Jungo psichologijos, teologijos bei senųjų nakties religijų koncepcijas: didžioji Esybė arba, mūsų kalba tariant, Laukinė Moteris, prisėja dvasioje nelaimių ir iššūkių tam, kad moteris iš nevilties pultų gilintis į savo prigimtį, ieškodama ten atsakymų ir tikėdamasi pasisemti stiprybės, ir todėl vėl iš naujo susilietų su didžiąja laukine Esybe ir kiek įmanoma paskui liktų jos dalimi.

Viena vertus, šis vėlyvas pasakos iškraipymas kiek sudarko ir mūsų informaciją apie senuosius moters grįžimo į požeminį pasaulį procesus. Tačiau iš tiesų šis senės pakeitimas Velniu šiandien mums kaip tik atrodo nepaprastai aktualus, nes norėdamos užčiuopti pirmykščius pasąmonės judesius, šiandien mes dažnai esame priverstos grumtis su Velniu, įgavusiu kultūrinių, šeimyninių ar vidinių dvasinių draudimų pavidalą ir siekiančiu nuvertinti Laukinės Moters sielos gyvenimą. Taigi pasaka išlieka prasminga abiem atvejais: ir paliekant joje didžiumą senųjų apeigų griaučių, kad galėtume jas atkurti, ir parodant, kaip prigimtinis grobuonis kėsinasi išplėšti teisėtas mūsų galias bei dvasinį triūsą.

Svarbiausieji sode šiuo metu vykstančios transformacijos veikėjai pagal apytikrę jų pasirodymo seką būtų: mergelė, baltoji šmėkla, sodininkas, karalius, burtininkas, motina/senutė ir Velnias. Visi jie tradiciškai atspindi tam tikras vidines dvasines jėgas.

Mergelė

Kaip jau matėme, mergelė įkūnija nuoširdžią, bet dar neseniai palaimingai snaudusią dvasios dalį. Tačiau po švelnia jos išore slypi narsi herojė – kovotoja. Ji ištverminga kaip vieniša vilkė, sugebanti iškęsti visus inicijuojamajai tenkančius sunkumus: purvą, dulkes, išdavystę, skausmą, vienatvę bei tremtį. Ji pajėgia nukeliauti į požeminį pasaulį ir praturtėjusi grįžti atgal į žemę. Ji vykdo senosios Laukinės Motinos, Laukinės Moters, nurodymus, nors pirmąkart nusileidusi į požemį, dar nė pati jų aiškiai nesuvokia.

Baltoji šmėkla

Visose legendose ir pasakose ši baltoji šmėkla yra vedlė, iš prigimties išmintinga ir geranoriška, skinanti klajūnei moteriai kelią. Pasak kai kurių *mesemondók*, ši dvasia esanti senojo brangaus nuversto Dievo dalis, dar ir dabar apgaubianti rūpesčiu kiekvieną žmogų. Pagal savo apdarą ši baltoji šmėkla atrodytų besanti artima gausybės įvairiausiose kultūrose žinomų Gyvybės/Mirties/Gyvybės deivių giminaitė. Visos jos švyti akinamu baltumu: *La Llorona*,

Berchta, Helė ir kitos. Tai liudija baltąją šmėklą esant motinos/senutės pagalbininkę, nes pastaroji archetipinėje psichologijoje irgi priskiriama prie Gyvybės/Mirties/Gyvybės deivių.

Sodininkas

Sodininkas įdirba dvasios dirvą, rūpinasi atnaujinti ir išsaugoti sėklas, dirvožemį bei šaknis. Jis primena kuprotą hopių genties dvasią *Kokopelį*, kiekvieną pavasarį aplankantį kaimus ir apvaisinantį laukus bei moteris. Sodininko užduotis – atsinaujinimas. Moters dvasia turi tolydžio sėti, auginti ir imti naujos energijos derlių, kad turėtų kuo pakeisti tai, kas pasensta ir susidėvi. Juk egzistuoja tam tikra natūrali dvasinių dalių entropija – jos nyksta, dyla. Tai geras procesas, dvasia taip ir turi funkcionuoti, tiktai būtina turėti po ranka iš anksto parengtą pamainą energijos atsargoms papildyti. Tai ir yra dvasinio darbo dalis, kurią atlieka sodininkas. Jo pareiga – sužiūrėti, ką metas pakeisti ir papildyti. Juk dvasioje nuolatos verda gyvenimas, nuolat kas nors miršta, vyksta nuolatinė idėjų, vaizdų ir energijos kaita.

Karalius

Karalius[25] įkūnija požeminiame pasaulyje surastą žinojimą. Jis pasižymi gebėjimu perkelti vidinę išmintį į išorę ir praktiškai ją panaudoti – nedvejojant, nemurmant ir neatsiprašinėjant. Karalius – karalienės motinos/senutės sūnus. Lygiai kaip ir ji, o greičiausiai – sekdamas jos pavyzdžiu, jis taip pat aktyviai dalyvauja gyvybiškai svarbiuose dvasiniuose procesuose, kuriuos sudaro sąmoningumo mažėjimas, nykimas ir atgavimas. Kiek vėliau pasakoje, leidęsis ieškoti prarastos žmonos, jis patirs savotišką mirtį, iš civilizuoto karaliaus tapdamas laukiniu, o radęs savo karalienę, atgims iš naujo. Dvasiniu požiūriu tai reikštų, kad dvasiai įgyjant naujų žinių ir patirties, senosios jos branduolį sudarančios nuostatos turės numirti. Jų vietoje turės atsirasti naujos arba atnaujintos pažiūros kone į visus moters gyvenimo aspektus. Šia prasme

karalius simbolizuoja vyraujančių moters dvasinių principų bei nuostatų atsinaujinimą.

Burtininkas

Burtininkas, arba magas,[26] kurį karalius pasiima drauge, kad šis paaiškintų jam, ką mato, tiesiogiai įkūnija magiškąsias moters galias. Sugebėjimas viską akimirksniu prisiminti, matyti ir girdėti tai, kas dedasi už tūkstančių mylių, galėjimas įsijausti į kito būseną taip, kad matytum svetimomis – žmogaus arba gyvulio – akimis, yra neatsiejamos instinktyviojo moteriškumo savybės. Burtininkas kaip tik ir pasižymi tokiais bruožais, be to, jis dar tradiciškai padeda juos puoselėti bei pritaikyti išoriniame pasaulyje. Nors magas gali būti ir vyras, ir moteris, čia matome galingą vyrišką figūrą, primenančią stipruolį brolį pasakose, kuris taip myli savo seserį, jog pasiryžęs kalnus nuversti, kad tik jai padėtų. Burtininkas puikiai moka mainyti pavidalą. Pasakose ir sapnuose jis vienodai dažnai gali pasirodyti tiek vyru, tiek moterimi. Jis lengvai virsta tai vyru, tai moterimi, tai gyvuliu, tai mineralu, lygiai kaip senė – moteriškasis jo atitikmuo, irgi vienodai gerai gebanti mainyti išvaizdą. Sąmoningame gyvenime burtininkas padeda moteriai tapti kuo tik nori ir bet kurią akimirką pavaizduoja save kaip tik nori.

Karalienė motina/senutė

Karalienė motina/senutė šioje pasakoje yra karaliaus motina. Ši figūra įkūnija daugybę dalykų: be kita ko, ir vaisingumą, neeilinį gebėjimą perprasti grobuonies kėslus ir mokėjimą sušvelninti prakeiksmus. Žodis „vaisingumas" reiškia ne vien našumą bei gausų derlių, bet ir gebėjimą priimti į save sėklą – kaip išpurenta dirva. Ši figūra ir yra nelyginant derlinga juoda žemė, žybčiojanti žėručio krisleliais, pilna prisiraizgiusi tamsių plaukuotų šaknų, knibždanti ankstesnio gyvenimo liekanų, susmulkintų ir susigėrusių į kvapnų, trąšų dirvožemį. „Derlingumas" mums siejasi su sėklomis, kiaušinėliais, gyvomis būtybėmis, idėjomis. O vaisingumas – tai toji

pamatinė medžiaga, į kurią beriamos sėklos, kur jos pasirengia, sušyla, subręsta ir sulaukia savo meto. Štai kodėl senoji motina neretai dar vadinama pirmykščiais vardais: Motina Žemė, Mam, Ma ir pan. Juk ji – tas derlusis purvas, kuriame bręsta idėjos.

VELNIAS

Šioje pasakoje dvilypę moters sielos prigimtį, kuri ir skriaudžia ją, ir gydo, atstoja vienintelė figūra – Velnias. Kaip jau anksčiau pastebėjome, Velnias įkūnija prigimtinį moters dvasioje siautėjantį grobuonį – tą *contra naturam*, prieš prigimtį nukreiptą jėgą, kuri priešinasi dvasinei raidai ir stengiasi apskritai sunaikinti visą sielą. Tai jėga, atitrūkusi nuo gyvybinių savo šaknų, kurią žūtbūt reikia įveikti ir sutramdyti. Velnio figūros nereikėtų painioti su dar vienu įgimtu kančių ir pjudymo šaltiniu, esančiu moters dvasioje, kurį aš vadinu siela antrininke. Siela antrininkė – tai pozityvi priešininkė. Moterų sapnuose, pasakose bei mituose ji neretai pasirodo kaip pavidalus mainanti senė, kuri tol gundo ir kamuoja moterį, kol priverčia ją ryžtis kelionei į požemius, sėkmės atveju pasibaigsiančiai giliausių dvasinių resursų atgavimu.

Taigi čia, šiame požeminiame sode, mūsų laukia visų šių galingų dvasios komponentų, tiek vyriškų, tiek ir moteriškų, susibūrimas. Visi drauge jie sudaro *conjunctio*. Tai alchemikų terminas, reiškiantis aukštesnę transformacinę nepanašių substancijų vienovę. Trindamosi viena su kita, šios priešybės sužadina tam tikrus vidinius dvasinius procesus. Tai primena titnago daužymą į akmenį, kad įskeltume ugnį. Būtent nepanašių elementų, susidūrusių toje pačioje dvasios erdvėje, tarpusavio jungimasis ir spaudimas generuoja dvasinę energiją, įžvalgą bei pažinimą.

Šitokio *conjunctio*, kaip šioje pasakoje, buvimas aiškiai rodo naujo Gyvybės/Mirties/Gyvybės ciklo aktyvavimąsi. Išvydę šitokį retą ir neįkainojamą sambūrį, galime būti tikros, kad toliau mūsų laukia dvasinė mirtis, kad netrukus įvyks dvasinės vestuvės ir užgims nauja gyvybė. Šie veiksniai signalizuoja, ko turime ti-

kėtis. *Conjunctio* nėra toks dalykas, kurį galima gauti kada ir kur panorėjus. Jis atsiranda tiktai nuveikus didžiulį ir sunkų dvasinį darbą.

Taigi kai mes, vilkėdamos murzinais rūbais, einame pirmyn nežinomu keliu, mumyse vis ryškiau švyti laukinės prigimties ženklas. Nesuklysime sakydamos, jog šis *conjunctio* reikalauja iš pagrindų peržiūrėti savo senąjį „aš". O kai jau atsiduriame sode, lydimos visų minėtų dvasios aspektų, tuomet kelio atgal nebėra – tegalime žengti pirmyn.

Beje, ką dar galėtume pasakyti apie tas kriaušes? Jos skirtos tiems, kas išalksta ilgoje kelionėje į požemių pasaulį. Kai kurie vaisiai tradiciškai simbolizuoja moters įsčias: dažniausiai tai – kriaušės, obuoliai, figos bei persikai; tačiau ir bet kokie kiti objektai, turintys išorinę bei vidinę formą ir viduje slypinčią sėklą – būsimos gyvybės užuomazgą, pavyzdžiui, kiaušiniai, – gali reikšti šią moteriškojo prado savybę brandinti savyje naują gyvybę. Kriaušės pasakoje archetipine prasme įkūnija naujo gyvenimo proveržį, būsimos esybės sėklą.

Daugelyje mitų bei pasakų vaismedžiai priklauso Didžiosios Motinos, senosios Laukinės Motinos, globojamai sferai, o karalius bei jo tarnai yra jos pagalbininkai. Visos kriaušės sode suskaičiuotos, kadangi šiame virsmo procese svarbi kiekviena detalė. Čia nieko negalima palikti savieigai, todėl viskas sužiūrėta ir sužymėta. Senoji Laukinė Motina puikiai žino, kiek ir kokių transformacinių substancijų ji turi. Karalius ateina suskaičiuoti vaisių ne todėl, kad būtų godus ir jų gailėtų: tiesiog jam reikia sužinoti, ar į požemių pasaulį iniciacijai kartais neatvyko nauja būtybė. Sielos gelmės visuomet laukia naujokų bei klajūnų.

Kriaušės šaka, nusileidžianti mergelei stačiai prie burnos, kad ją pamaitintų, yra tarsi varpelis, nuskambantis per visą požemių sodą ir sušaukiantis visas galias bei jėgas: karalius, burtininkas, sodininkas, o galiausiai ir senutė motina – visi netrukus atsiranda čia, norėdami sutikti, pasveikinti, palaikyti ir paremti naujokę.

Visais amžiais sakralinės figūros nepailsdamos tikino mus, kad atvirame virsmo kelyje mūsų „jau laukiama". Būtent tenai mus ir

traukia, vilioja, veda uoslė ir intuicija – mūsų lemtis. Anksčiau ar vėliau visos įžengsime į karaliaus sodą. Tai geras ir teisingas tikslas.

Šiame epizode trys vyriškieji moters dvasios komponentai – sodininkas, karalius ir burtininkas – saugo, klausinėja ir padeda jai kelionėje per požemių pasaulį, kur nieko nėra taip, kaip iš pirmo žvilgsnio atrodo. Karališkasis požeminės moters dvasios aspektas, vos sužinojęs, kad sodo tvarkoje įvyko pokyčių, iškart pasitelkia pagalbon dvasios burtininką, puikiai pažįstantį tiek žmogiškojo, tiek ir anapusinio dvasių pasaulio paslaptis, pratusį knaisiotis dvasinėse šio ir ano pasąmonės aspektų skirtybėse.

Drauge jie stebi, kaip šmėkla vėl nusausina griovį. Kaip jau minėjome, šis griovys turi simbolinę prasmę, panašią į Stikso – nuodingosios požemių upės, per kurią keltininkas keldavo iš gyvųjų į mirusiųjų pasaulį keliaujančias mirusiųjų vėles. Toji upė buvo pražūtinga tiktai gyviesiems, o ne mirusiems. Tai perspėjimas saugotis tingulio, apimančio atlikus tam tikrą darbą: šis pojūtis klaidingai verčia manyti, neva įveikus dvasinį žygį ar užbaigus dvasinį ciklą, jau galima per amžius amžinuosius ramiai sau miegoti ant laurų. Gynybinis griovys ženklina mirusiųjų poilsio vietą, kur jie teisėtai gali atsipūsti užbaigę gyvenimo kelią, tačiau gyvai moteriai negalima pernelyg ilgai arti jo užsibūti, kad nenugrimztų į letargą ir nepražiopsotų ištisų sielos kūrybos ciklų.[27]

Šios rato formos upės – gynybinio griovio – simbolis pasakoje perspėja mus, kad griovyje tyvuliuojantis vanduo ne paprastas, o stebuklingas. Jis ženklina ribą – visai kaip tas ratas, kurį mergelė apsibrėžė aplinkui save, norėdama apsiginti nuo Velnio. Peržengdamas šitokią ribą ir įeidamas į rato vidurį arba pereidamas per jį, žmogus patenka į kitokią egzistencinę būseną, į kitą sąmonės arba jos nebuvimo pakopą.

Šiuo atveju mergelė įžengia į pasąmonės būseną, skirtą tiktai mirusiesiems. Jai negalima gerti šito vandens ir netgi per jį bristi – ji tiktai pereina per nusausintą vagą. Kadangi leisdamasi į požeminę kelionę moteris turi pereiti per mirusiųjų pasaulį, kartais ji klaidingai galvoja privalanti ir pati amžinai numirti. Bet

taip nėra. Jos užduotis – pereiti per mirusiųjų buveinę, pačiai išliekant gyvai, nes tiktai taip sąmonėjama.

Taigi šis gynybinis griovys pasakoje – nepaprastai svarbus simbolis, o tai, kad šmėkla jį nusausina, leidžia mums aiškiai suvokti, ką privalome daryti savo pačių kelionėje. Jokiu būdu negalima ramiai sau atsigulti ir užmigti, nusiraminus, kad štai jau kokią didelę darbo dalį padarėme. Bet tikrai negalima ir šokti į vandenį, padūkusiai mėginant paspartinti įvykius. Turime žinoti, kad esama mirties iš mažosios *m* ir Mirties – iš didžiosios. Keliaudama šiais Gyvybės/Mirties/Gyvybės ciklais, dvasia ieško *la muerte por un instante*, mirties akimirkai, o ne *La Muerte Eterna*, Amžinosios Mirties.

Burtininkas prieina prie mergelės ir šmėklos, sergėdamasis pernelyg neprisiartinti, ir klausia: „Ar tu iš šio pasaulio, ar iš ano?“ O mergelė, vilkėdama nudriskusiais, baisiais savąjį ego praradusios būtybės apdarais, lydima švytinčios baltumu šmėklos, atsako burtininkui esanti mirusiųjų pasaulyje, nors pati priklausanti gyviesiems: „Kadaise buvau iš pasaulio, nors ir ne iš šio“. Karaliui pasiteiravus, kas ji – moteris ar dvasia, burtininkas atsako, jog ir viena, ir kita.

Paslaptingas mergelės atsakas rodo ją pripažįstant, kad, priklausydama gyvųjų pasauliui, ji vis dėlto žengia į Gyvybės/Mirties/Gyvybės ratą ir kad todėl ji yra besileidžianti į požemius žmogiškoji būtybė – blankus ankstesniosios savęs atspindys. Dieną ji gali gyventi viršutiniame pasaulyje, tačiau transformacijos procesas vyksta požeminiame, tad ji geba gyventi abiejuose, panašiai kaip *La Que Sabe*, Žinančioji. O visa tai reikalinga tam, kad rastų ir išvalytų sau kelią, vedantį prie tikrojo, laukinio savojo „aš“.

Gilinantis į „Berankės mergelės“ medžiagą, pravartu pateikti keletą klausimų, kurie padės moterims suvokti savo keliones į požemių pasaulį. Klausimai formuluojami taip, kad į juos galima atsakyti tiek individualiai, tiek ir kolektyviai. Užduodant šiuos klausimus, nuneriamas savotiškas švytintis tinklas, atsirandantis iš moterų tarpusavio pokalbių, kurį užmetusios į savo kolektyvinės sąmonės gelmes jos ištraukia pilną spindinčių, kirbančių,

sustingusių, bežadžių ir alsuojančių vidinio moteriškojo savo gyvenimo apraiškų, kurias paskui visos drauge gali apžiūrinėti ir nagrinėti.

Atsakius į vieną klausimą, tuojau pat iškyla naujų, o norėdamos kuo daugiau sužinoti, turime ir į juos atsakyti. Štai keletas tokių klausimų:

Ar galima vienu metu gyventi ir viršutiniame, ir požeminiame pasaulyje?

Kokiu būdu galima savarankiškai nusileisti į požeminį pasaulį?

Kokios gyvenimo aplinkybės palengvina moterims nusileidimą?

Ar galime rinktis – leistis į šią kelionę ar ne?

Kokios netikėtos pagalbos šiuo metu jūs sulaukiate iš instinktyviosios prigimties?

Įžengusios į šitokią dvigubos pilietybės būseną, moterys (ir vyrai) gali klaidingai pamanyti, jog geriausia būtų visiškai atsiriboti nuo žemiškųjų reikalų, nuo kasdienybės su visomis jos prievolėmis ir nepabaigiamais darbais, kurie nė valandėlei nepalieka mūsų ramybėje ir savo įkyrumu tiesiog veda iš proto. Tačiau šitoks atsiribojimas būtų net pavojingas, nes ryšys su žemiškuoju pasauliu tokiu metu yra tarsi ta vienintelė aplinkui koją apsivijusi virvė, prilaikanti keliaujančią, triūsiančią, žemyn galva požeminiame pasaulyje kabančią moterį. Tai esminis, nepaprastai svarbus momentas, kuomet kasdienybei tenka deramas vaidmuo: ištverti „anapusinę“ įtampą ir palaikyti pusiausvyrą tam, kad galiausiai pasiektume reikiamą rezultatą.

Taigi mes leidžiamės į kelionę, klausdamos savęs (tiesą sakant, murmėdamos sau po nosimi): „Ar aš iš šio pasaulio, ar iš ano?“ – ir atsakydamos: „Iš abiejų“. Pakeliui nuolatos sau tai primename. Moteris tokiu metu privalo gyventi abiejuose pasauliuose. Tiktai šitokia kelionė padės mums numalšinti paskutinį impulsą priešintis, atsikratyti paskutinio puikybės lašo, panaikinti paskutinę atsikalbinėjimo dingstį, kokią tik beįstengtume sugalvoti, – mat šitokia kelionė nepaprastai vargina. Tiktai tas nuovargis ypatingas:

jo padedamos mes galutinai atsikratome visų ego baimių ir ambicijų ir paprasčiausiai leidžiamės nešamos lemties. Todėl galiausiai giliai ir iš esmės suvokiame savo buvimą požeminiame miške.

Toliau pasakoje antroji kriaušė nusileidžia pamaitinti mergelės, o kadangi karalius čia yra senosios Laukinės Motinos sūnus ir sodas priklauso jai, tai jaunoji mergelė iš tikrųjų ragauja gyvybės ir mirties paslaptis saugančio vaisiaus.Vaisius – pagrindinis žydėjimo, augimo, nokimo ir nykimo ciklų simbolis, tad jį suvalgius pradeda tiksėti vidinis dvasinis laikrodis arba chronometras, mušantis Gyvybės/Mirties/Gyvybės ritmą ir nuo šiol visuomet skambėsiantis, kai ateis metas leisti kam nors numirti ir pereiti prie naujos gyvybės atsiradimo.

Kaip mums surasti tokią kriaušę? Teks pasinerti į moteriškumo paslaptis, į žemės, vabzdžių, gyvulių, paukščių, medžių, gėlių, metų laikų ciklus, į upių tėkmės ir jų vandens lygio svyravimus, į priklausomai nuo metų laiko storėjančio ir plonėjančio žvėrių kailio paslaptis, į savo pačių individuacijos procesų blausumo bei skaidrumo kaitą, savo seksualinių, religinių poreikių augimo ir kritimo, nusileidimo bei pakilimo ciklus.

Valgydamos kriaušę, mes numalšiname savo gilų kūrybinį alkį – poreikį rašyti, tapyti, lipdyti, austi, reikšti savo nuomonę, stoti kieno nors pusėn, pateikti pasauliui viltis, idėjas bei kūrinius, kokių dar niekas anksčiau nėra regėjęs. Nepaprastai pravartu į šiuolaikinį savo gyvenimą vėl integruoti senovinius moteriškumo modelius bei įgimto jautrumo dėsnius ir ciklus, kad jie praturtintų mus čia ir dabar.

Tokia yra tikroji dvasinio medžio prigimtis: jis auga, peni, yra naudojamas, pasėja savo sėklas – naujos gyvybės užuomazgas; jis mus myli. Tokia tad ir Gyvybės/Mirties/Gyvybės paslaptis. Tai pats seniausias modelis pasaulyje – senesnis dar už vandenį, už šviesą, ir visiškai absoliutus. Sykį išmokusios šiuos ciklus ir jų simbolinius įsikūnijimus, kas tai bebūtų: kriaušė, medis, sodas, moters gyvenimo etapai ar amžiaus tarpsniai, – mes galime būti tikros, kad jie nuolatos kartosis – tame pačiame cikle ir tuo pat būdu. Šio modelio esmė tokia: visame, kas miršta, esama

bergždumo, kuris vėl tampa naudingas, kai surandame per jį kelią. Tiktai eidamos pirmyn, galime tikėtis ką nors sužinoti. Visame, kas gyva, praradimas atsiperka dešimteriopai. O mūsų užduotis – išsiaiškinti šį Gyvybės/Mirties/Gyvybės ciklą ir kuo sklandžiau prie jo prisitaikyti, o jei negalime – staugti kaip pasiutusiam šuniui ir vėl eiti pirmyn, nes mūsų laukia susitikimas su mylinčia požemine dvasine šeima, kuri priims mus išskėstomis rankomis ir padės kuo galėdama.

Karalius padeda mergelei sumaniau atlikti savo požeminio pasaulio darbus. Ir tai puiku, nes kartais, leisdamasi žemyn, moteris jaučiasi anaiptol ne kaip į nuostabią paslaptį žengianti įšventinamoji, o veikiau tarsi iš kokio pamišėlio mokslininko laboratorijos netyčia išklydusi vargšė baidyklė. Tačiau požeminio pasaulio būtybės regi mumyse palaimintą gyvybės formą, atkakliai besiveržiančią pirmyn. Jų akimis, mes tarsi galinga liepsna, tirpdanti juodą stiklą, kad išsiveržtų laisvėn. Todėl visi tų požeminių namų pagalbininkai puola mums padėti.

Senovės laikų pasakojimuose apie į požeminį pasaulį nusileidusias moteris paprastai teigiama, esą jos leisdavosi į šį žygį tam, kad ištekėtų už karaliaus (kai kuriose apeigose, regis, karaliaus nėra, tad jose įšventinamoji veikiausiai susijungdavo su kokiu nors tuo metu egzistavusiu požeminės Laukinės Moters įvaizdžiu), o šioje pasakoje matome anų laikų reliktą: vos išvydęs mergelę, karalius akimirksniu, nedvejodamas ir nesvyruodamas pamilsta ją kaip savą. Jis pripažįsta ją sava *ne* todėl, kad nepaiso jos – berankės laukinės klajūnės – būsenos, bet *būtent* dėl to, kad ji tokia. Čia matome tos pačios temos apie dosniai apdovanotą bedalę tęsinį. Tegu mes klaidžiojame purvinos ir apleistos, pusaklės ir berankės, – didžioji Esybės galia vis viena pasirengusi mus pamilti ir priglausti sau prie širdies.

Tokią būseną išgyvenančias moteris dažnai apima nepaprastas jaudulys – panašiai kaip tuomet, kai pagaliau sutinkame išsvajotąją antrąją pusę, įkūnijančią kone visus mūsų idealus. Tai keistas, paradoksalus, neprilygstamas metas: mes tarsi kojom žemės nesiekiame, nors tuo pat metu esame po žeme. Mes klajojame,

bet esame mylimos. Mes nieko neturime, bet esame pasotintos. Jungas tokią būseną pavadintų „priešybių įtampa“, kuomet iš kiekvieno dvasinio poliaus tuo pat metu kas nors pritraukiama ir susidaro naujas pagrindas. Freudo psichologijoje tai vadinama „bifurkacija“, kuomet pamatinė dvasios nuostata ar polinkis skyla į du kraštutinumus: gera ir bloga, juoda ir balta. Mano aplinkos pasakininkai tokią būseną vadina *nacio dos vesas*, būti „antrąkart gimus“. Tai metas, kuomet stebuklingu būdu užgimstama antrą kartą, ir siela dabar jau gali kildinti save iš dviejų genealoginių linijų: iš fizinio materialaus ir iš neregimojo pasaulio.

Karalius pasižada globoti mergelę ir ją mylėti. Dabar dvasia jau daug sąmoningesnė, ir įvyksta gana savotiškos jungtuvės tarp gyvo mirusiųjų pasaulio valdovo ir berankės moters iš gyvųjų pasaulio. Šitokių skirtingų būtybių sąjunga būtų nemenkas išbandymas net ir karščiausiai dviejų žmonių meilei, ar ne? Tačiau ši santuoka yra gimininga visoms kitoms pasakiškoms vedyboms, sujungiančioms dvi energingas, bet visiškai skirtingas puses: Pelenę ir princą, moterį ir lokį, mergaitę ir mėnulį, ruonę ir žveją, dykumos gyventoją ir kojotą. Siela perima abiejų pusių sukauptą išmintį. Būtent tai ir yra antrojo gimimo prasmė.

Tiek žemiškajame, tiek ir pasakų pasaulyje didžiulė meilė ir sąjunga, santuokos saitais susiejanti dvi perdėm skirtingas puses, gali trukti per amžius, arba – tiktai kol išmoksime pamoką. Alchemijoje priešybių sąjunga rodo netrukus ateisiančią mirtį ir naują gimimą; tuoj pamatysime tai ir pasakoje.

Karalius įsako padirbdinti mergelei porą dvasinių rankų, kurios požeminiame pasaulyje puikiai jai pasitarnaus. Moteris šiuo laikotarpiu jau tapo patyrusi keliautoja, ji visiškai atsidavė šiai kelionei, ji jau rado patikimą atramą kojoms, o dabar – dar ir rankoms. Mokėjimas naudotis rankomis požemių pasaulyje reiškia ne tiktai sugebėjimą prisišaukti, nukreipti, nuraminti ir patraukti tenykščio pasaulio jėgas, bet ir nuginti šalin nepageidaujamus jo aspektus, pavyzdžiui, mieguistumą ir pan. Žemiškajame pasaulyje ranka yra nelyginant simbolinis radaras, perduodantis ir priimantis sensorinę informaciją iš aplinkinių

žmonių, o požeminiame pasaulyje ji simboliškai geba matyti tamsoje ir laike.

Prarastų kūno dalių pakeitimo sidabrinėmis, auksinėmis arba medinėmis tema turi ilgą, daugelio šimtmečių senumo istoriją. Europos ir priepoliarės regionų tautų pasakose sidabro apdirbimas – tai homunkulų, goblinų, dvergų, koboldų, nykštukų ir elfų amatas, o psichologiniu požiūriu visi jie įkūnija tuos pirmapradžius dvasios aspektus, kurie glūdi pačiose jos gelmėse ir ten išgauna vertingiausias idėjas. Šios būtybės veikia tarsi nedideli psichopompai – tarpininkai tarp sielos galių ir žmonių. Nuo neatmenamų laikų dirbinius iš brangiųjų metalų žmonės siedavo su šiais darbščiais, bet gana bjauraus būdo kalnakasiais. Tai dar vienas pavyzdys, rodantis, kaip dvasia nenuilsdama triūsia mūsų labui, nors mes ir neįstengiame visąlaik būti visose darbo vietose.

Kaip visa, kas susiję su dvasia, sidabrinės rankos turi ir savo istoriją, ir savą paslaptį. Daugelyje mitų ir pasakų dėstoma, kur ir kaip atsirado pirmieji stebuklingi protezai, kas juos nulipdė, išliejo, atgabeno, išdegė, atšaldė, nupoliravo ir pritaisė. Pasak klasikinių graikų mitų, sidabro, kaip ir kitų brangiųjų metalų, apdirbimas buvo Hefaisto sritis. Panašiai kaip mergelė pasakoje, graikų dievas Hefaistas buvo suluošintas per vieną dramatišką įvykį, susijusį su jo tėvais. Gali būti, kad Hefaistas ir pasakos karalius – sinoniminės figūros.

Hefaistas ir mergelė sidabrinėmis plaštakomis yra archetipiniai brolis ir sesuo; abiejų tėvai nė iš tolo nenutuokia, ko iš tiesų vertos jų atžalos. Gimus Hefaistui, jo tėvas Dzeusas pareikalavo atiduoti jį auginti svetimiems, o motina Hera pakluso vyro valiai – bent jau kol vaikas užaugo. Tada ji susigrąžino Hefaistą į Olimpą. Tuo metu jis jau buvo neregėtai įgudęs auksakalys ir sidabrakalys. Kartą Dzeusas su Hera smarkiai susivaidijo – mat Dzeusas buvo labai pavydus. Hefaistas palaikė motinos pusę, ir įsiutęs Dzeusas sviedė jaunuolį iš Olimpo žemyn. Krisdamas Hefaistas susilaužė kojas.

Tapęs luošiu, Hefaistas vis dėlto nesirengė pasiduoti ir mirti. Įkaitinęs savo žaizdrą labiau nei bet kada ligi tol, jis iš aukso ir

sidabro nusikalė sau porą kojų – žemiau kelių. Jis ir toliau dirbo visokiausius stebuklingus daiktus, kol tapo meilės ir mistinio atgimimo dievu. Hefaistas laikytinas visokiausių sulaužytų, sugadintų, suluošintų, suniokotų, perskeltų, apdaužytų ir iškraipytų daiktų bei žmonių globėju, ypač mylinčiu luošius nuo gimimo ir tuos, kieno širdys ar svajonės buvo negailestingai sudaužytos.

Visiems jiems jis stengiasi padėti, pasitelkdamas priemones, nukaltas stebuklingojoje savo kalvėje: plonytėmis aukso gijomis iš naujo sujungia sudaužytas širdis, padengęs auksu ir sidabru sutvirtina pažeistus sąnarius, be kita ko, dar suteikdamas jiems magiškų galių, atperkančių patirtą žalą.

Tad nenuostabu, jog ištisus amžius tikėta, esą vienaakiai, šlubiai, bekojai, berankiai ir kitokie luošiai pasižymi nepaprasta išmintimi bei išskirtiniais sugebėjimais. Dėl patirto sužeidimo ar apsigimimo jiems tenka anksti susidurti su tomis dvasios sritimis, kurios šiaip žmogui atsiveria tik gilioje senatvėje. Be to, tokius žmones globoja rūpestingasis dvasios kalvis Hefaistas. Kartą jis netgi buvo padirbęs dvylika mergelių su rankomis ir kojomis iš aukso bei sidabro, kurios mokėjo vaikščioti ir kalbėti. Pasak legendų, jis pats vieną iš jų įsimylėjęs ir prašęs dievų paversti ją tikra gyva moterimi, bet tai jau atskira istorija.

Gauti sidabrines rankas – vadinasi, įgyti dvasinėms rankoms būdingų sugebėjimų: gydyti prisilietimu, matyti tamsoje, per fizinius jutimus įgyti svarbių žinių. Tokios rankos įvaldžiusios ištisą dvasinio gydymo meną: jos moka sustiprinti, pataisyti, palaikyti. Šiame etape mergelės prisilietimas tampa tarsi sužeistos gydytojos. Šių dvasinių rankų dėka ji geriau suvoks požeminio pasaulio paslaptis, o kai baigusi čia savo darbus ji vėl grįš į paviršių, tos rankos liks jai kaip dovana.

Būdingas šio nusileidimo etapo bruožas yra tai, kad paslaptingi, keisti ir gydantys dalykai nutinka visai be jokios ego valios: jie tiesiog yra dvasinių rankų įgijimo rezultatas – drauge su jomis mergelė gauna mistinių gydymo galių. Senovės laikais tokių galių turėdavo kaime gyvenusios senutės. Tačiau ir jos neįgydavo jų drauge su pirmaisiais žilais plaukais; anaiptol – tas galias jos su-

kaupdavo per daugelį ilgų tokio paties sunkaus dvasinio darbo, ištvermės ugdymo, metų. Lygiai tą patį darome ir mes.

Galėtume sakyti, kad sidabrinės mergelės rankos ženklina jos karūnavimą ir naują jos vaidmenį. Tapusi karaliaus žmona, ji vainikuojama ne karūna ant galvos, o sidabrinėmis plaštakomis prie rankų strampų. Šitaip ji tampa požeminio pasaulio karaliene. Jei dabar pasitelksime dar šiek tiek paleomitologijos, negalėsime neprisiminti, jog ir graikų mituose Persefonė buvo ne tiktai savo motinos duktė, bet ir mirusiųjų pasaulio valdovė.

Kiek mažiau žinomuose pasakojimuose apie ją teigiama, esą jai tekę ištverti įvairiausius kankinimus: antai ji tris dienas iškabojusi ant Pasaulio Medžio, kad išgelbėtų vėles tų, kurie patys nepakankamai kentėję ir neįstengę pagilinti savo dvasios. Pasakoje „Berankė mergelė“ taip pat galima aptikti šios moteriškos Kristaus versijos atspindžių. Paralelė darosi dar akivaizdesnė prisiminus, kad Elizijus, mirusiųjų pasaulio sritis, kur gyveno Persefonė, reiškia „obuolių šalį“; *alisier* – ikigališkas žodis, reiškęs šermukšnio uogą arba obuolį, o karaliaus Artūro legendose Avalono pavadinimas irgi turėjo tokią pačią reikšmę. Taigi berankė mergelė yra tiesiogiai susijusi su žydinčia obelimi.

Šitoks yra slaptas senovinis šifras. Kai jį perprantame, paaiškėja, jog obuolių šalies Persefonė, berankė mergelė ir žydinti obelis – tai vis toji pati laikina laukinių plotų gyventoja. Taigi matome, jog pasakos ir mitai išsaugojo mums tikslų praeities žinių ir praktikų žemėlapį, kad jį pasitelkusios rastume kelią ir dabar.

Tuo ir baigiasi ketvirtasis berankės mergelės išbandymų etapas. Lyg ir galėtume sakyti, jog savo darbą nusileisdama į požemius ji atliko: juk tapo gyvybės ir mirties valdove. Ji – lunarinė moteris, žinanti, kas vyksta naktį; netgi pati Saulė privalo perriedėti per požemines jos valdas, kad atsinaujinusi pradėtų naują dieną. Tačiau ir tai dar ne *lysis*, ne galutinė atomazga. Mes dar tiktai virsmo viduryje – šioje vietoje mus sulaiko meilė, tačiau mes jau pasirengusios iš lėto nerti į naują bedugnę. Todėl nedelskime.

Penktas etapas: sielos kančios

Karalius išvyksta kariauti į tolimą karalystę, o atsisveikindamas pripašo motinos globoti jaunąją savo marčią ir nedelsiant siųsti jam žinią, jeigu jo žmona pagimdytų kūdikį. Jaunoji karalienė pagimdo sveiką mažylį, ir karaliui pasiunčiama džiugi žinia. Tačiau pakeliui žygūnas užmiega ant upės kranto. Tada prisistato Velnias ir pakeičia žygūno nešamą laišką kitu, kuriame sakoma, neva karalienės pagimdytas kūdikis esąs pusiau žmogus, pusiau šuniukas.

Karalius pašiurpsta, bet vis tiek siunčia atsakymą, prašydamas motinos mylėti marčią ir rūpintis ja tokiu sunkiu metu. Bet pakeliui pasiuntinį vėl priveikia miegas, jis užmiega ant upės kranto, o Velnias vėl pakeičia laišką kitu, kuriame įsakoma: „Nužudykitė karalienę ir jos vaiką".

Senoji motina, sukrėsta tokio sūnaus reikalavimo, siunčia dar vieną žygūną, prašydama patvirtinimo. Žygūnai siuva pirmyn ir atgal, kaskart vis užmigdami palei upę, o Velnias vis kaitalioja laiškus, pakišdamas vis kraupesnį, kol paskutinysis žygūno atneštas įsakymas jau skamba taip: „Išlupkite nužudytai karalienei liežuvį ir akis ir pasilikite kaip įrodymą, kad ji tikrai negyva".

Senoji karaliaus motina neįstengia nužudyti tokios mielos ir geros marčios. Vietoj jos ji paaukoja elnę, įsako išlupti jai liežuvį ir akis ir paėmusi juos paslepia. Paskui padeda jaunajai karalienei prisirišti prie krūtinės kūdikį, apgaubia ją šydu ir liepia kuo greičiausiai bėgti ir gelbėtis. Abidvi moterys graudžiai apsiverkia ir pasibučiuoja atsisveikindamos.

Lygiai kaip Mėlynbarzdis, Jasonas iš mito apie aukso vilną, idalgas „La Lloronoje" bei kiti mitų ir pasakų mylimieji ar sutuoktiniai, iškart po vestuvių karalius privalo išvykti. Kodėl gi visi šitie mitiniai vyrai taip spėriai dingsta tuoj po vestuvių nakties? Priežastis kiekvienoje pasakoje gali būti vis kitokia, bet esminis psichologinis dėsnis lieka tas pats: karališkoji dvasios energija nusenka ir išnyksta, kad moteris galėtų žengti tolesnį jos laukiantį žingsnį – išmėginti naują savo dvasios būseną. Karalius mūsų

pasakoje neapleidžia žmonos, – kol jo nėra, ją prižiūri ir globoja jo motina.

Tolesnis žingsnis apima mergelės santykius su senąja Laukine Motina ir kūdikio gimimą. Šitaip išbandomas meilės ryšys tarp mergelės ir karaliaus bei tarp mergelės ir senosios motinos. Pirmasis – tai meilė, jungianti dvi priešybes, o antrasis – tai slėpiningos moteriškos Esybės meilė.

Karaliaus išvykimas – universalus pasakų leitmotyvas. Kai juntame ne paramos sumažėjimą, o tos paramos šaltinio atsitolinimą, galime būti tikros, kad netrukus prasidės išbandymų metas: kol sugrįš mylimasis, turėsime tenkintis vien tiktai sielos atmintimi. Kurį laiką vienintelė mūsų meilė bus tik sapnai – ypač patys ryškiausi ir skvarbiausi.

Štai kokie sapnai, moterų liudijimu, labai palaikė ir stiprino jas tolesniu laikotarpiu; pateiksiu keletą pavyzdžių.

Viena švelni, aistringa vidutinio amžiaus moteris sykį susapnavo reginti dirvoje lūpų kontūrus. Ji prigludo prie žemės, ir tos lūpos pradėjo kažką jai šnibždėti, o paskui netikėtai ėmė ir pabučiavo į skruostą.

Kita labai sunkiai dirbanti moteris susapnavo iš pažiūros visai paprastą dalyką: kad kiaurą naktį išmiegojo nepabusdama – giliai ir ramiai kaip kūdikis. Atsibudusi iš šio sapno, pasijuto tiesiog nuostabiai pailsėjusi: atrodė, kad kiekvienas raumenėlis jos kūne, kiekvienas nervas, kiekviena ląstelė tiesiog dainuoja iš laimės.

Trečia moteris sapnavo, neva jai daroma širdies operacija; operacinė neturi stogo, viskas vyksta po atviru dangum, o vietoje operacinių lempų ją apšviečia pati saulė. Moteris juto, kaip saulės spinduliai glosto atvertą jos širdį. O tada išgirdo chirurgą sakant, kad daugiau jokios operacijos nebereikia.

Šitokie sapnai perteikia laukinės moteriškosios prigimties bei Tos, kuri viską nušviečia, patirtį. Būdami labai emociškai, o kartais – ir fiziškai ryškūs, jie dovanoja mums jutiminę būseną, gerokai primenančią maisto atsargas, nes stokodamos dvasinio peno, visuomet galime čia jo pasisemti.

Karaliui išvykus į tolimus kraštus ieškoti nuotykių, jo dvasinį indėlį į nusileidimo procesą išsaugo meilė ir atmintis. Mergelė

žino, kad karališkasis požeminio pasaulio principas jai atsidavęs ir niekuomet jos neapleis, kaip ir žadėjo prieš jiems susituokiant. Dažnai tokiu metu moteris būna „sklidina savęs“. Ji laukiasi – vadinasi, nešioja ir brandina savyje idėją, koks galės būti jos gyvenimas, jei tiktai ji nepatingės įdėti pastangų. Kaip netrukus įsitikinsime, tai stebuklingas ir įtemptas metas: juk tai nusileidimų serija, vadinasi, už posūkio galime tikėtis dar vieno jos ciklo.

Kaip tik gaivališkas naujos gyvybės proveržis lemia, kad moters gyvenimas vėl atsiduria ant paties bedugnės krašto ir vėl stačia galva lekia į prarają. Tačiau šįsyk vidinio vyriškumo ir senosios Laukinės Esybės meilė stiprins ją labiau nei bet kada.

Iš požemių valdovo ir karalienės sąjungos gimsta kūdikis. Toks vaikas, pradėtas ir gimęs požemių pasaulyje, yra stebuklingas – jis turi visų su požemiais siejamų savybių ir gebėjimų: pasižymi itin jautria klausa, įgimtomis juslėmis, – tačiau kol kas matome dar tik jo *anlage*, būsimo gyvenimo užuomazgą. Šiuo kelionės laikotarpiu moterims dažnai kyla pribloškiančių, grandiozinių idėjų, kurios pasirodo besančios naujo, jaunatviško regėjimo bei nepaprastų vilčių vaisius. Pačioms jauniausioms dažnai pakanka tiesiog susirasti naujų interesų bei naujų draugų. Vyresnėms moterims tai gali išvirsti tikra tragikomiška skyrybų, naujų vedybų ir vėlesnės privalomos amžinos laimės „trejybe“.

Dvasinio kūdikio gimimas neretai išgena keturiasdešimt penkerių metų namisėdas šturmuoti Alpių viršūnių. Dvasinio kūdikio gimimas gali priversti moterį pakeisti gyvenimo tikslą: užuot blizginus parketą, imti ir įstoti į universitetą. Būtent dvasinio kūdikio dėka ligi tol saugų ir aprūpintą gyvenimą labiau už viską vertinusios moterys staiga susikrauna mantą, užsiverčia ant nugarų kuprines ir leidžiasi, kur akys veda.

Dvasine prasme pagimdyti – vadinasi, tapti savimi, nedaloma ir vieninga, dvasiškai vientisa. Prieš pagimdydama šią naują požemių pasaulio gyvybę, moteris galbūt manė, jog visos jos viduje egzistuojančios dalys, atskiri aspektai ir būtybės yra nelyginant savotiškas atsitiktinių valkatų sambūris, kur kiekvienas gali kada panorėjęs tai užklysti į jos gyvenimą, tai vėl dingti iš jo. Pa-

gimdžiusi požemių pasaulio kūdikį, moteris suvokia, jog viskas, kas ją paliečia, *yra* jos dalis. Neretai gali būti sunku išskirti visus dvasinius aspektus, ypač jei kai kurios tendencijos bei impulsai mums atrodo nepriimtini, atstumiantys. Pamilti nepatrauklius savo pačių bruožus – tai tikras išbandymas, nė kiek ne menkesnis už mitų herojų atliktus žygdarbius.

Kartais baiminamės, jog daugelio dvasinių aspektų buvimas mumyse gali pasirodyti besąs psichinės ligos požymis. Taip, dvasios ligoniai irgi junta savyje daugelį atskirų asmenybių, su kuriomis jie arba gyvai tapatinasi, arba aršiai kovoja; tuo tarpu visiškai sveikas žmogus reaguoja į savo viduje esančias skirtingas asmenybes ramiai ir protingai. Tikslingai jas panaudodamas, žmogus dvasiškai turtėja ir klesti. Daugeliui moterų šių vidinių esybių gimdymas ir ugdymas yra kūrybinis darbas bei pažinimo būdas, o ne priežastis nerimauti.

Taigi berankė mergelė laukiasi kūdikio – rengiasi gimdyti naują mažą laukinę esybę. Nėštumo metu moters kūnas daro tai, ko nori ir ką sugeba. Nauja gyvybė jame mezgasi, dalijasi, auga. Šiame dvasinio proceso etape atsidūrusi moteris gali dar sykį nugrimzti į *enantiodromia* – tokią dvasinę būseną, kurioje visa, kas anksčiau mums atrodė labai vertinga, praranda savo vertę; negana to, gali būti užgožta naujų primygtinių poreikių išvysti, patirti, išmėginti ką nors keista ir neįprasta.

Pavyzdžiui, kai kurioms moterims santuoka anksčiau reiškė visų svajonių ir troškimų išsipildymą. Bet apimtos *enantiodromia,* jos pradeda reikalauti laisvės: santuoka – blogai, santuoka – šlamštas, santuoka – visiškas mėšlas. Pakeiskite žodį *santuoka* žodžiais *meilužis, darbas, kūnas, kūryba, gyvenimas* bei *apsisprendimas*, ir susidarysite aiškų moters dvasinės būsenos šiuo laikotarpiu vaizdą.

O kur dar visokiausios keistos užgaidos! O-lia-lia! Moteris staiga ima ir užsimano tuoj pat atsidurti prie vandens arba atsigulti kniūbsčia, veidu į žemę, ir įbedusi nosį traukti į save laukinį jos kvapą. Arba įsigeidžia lėkti prieš vėją. Arba staiga sumano ką nors pasodinti, išravėti, ką nors išrauti ir persodinti kitur. Arba

ima energingai minkyti tešlą ir išsiterliojusi ja iki alkūnių kepa pyragus.

Jai gali šauti į galvą leistis į žygį per kalnus, šokinėjant nuo akmens ant akmens ir ties kiekvienu šlaitu rėkaujant užvertus galvą. Ji gali naktį ištisas valandas žiūrėti į žvaigždes, išsibarsčiusias danguje it pudra, išpilta ant juodų marmurinių grindų. Arba jai staiga ima rodytis, kad numirs, jei negaus nuoga pašokti per audrą, nepasėdės it sustingusi spengiančioje tyloje, negrįš namo apsitaškiusi rašalu, dažais, apsipylusi ašaromis ir švysčiodama mėnesienos blyksniais.

Nauja esybė jau pakeliui. Ligšiolinis mūsų vidinis gyvenimas privalo pasikeisti. Žinoma, tai anaiptol nereiškia, kad turime pulti it pamišusios daryti savotišką „generalinę tvarką" ir išmesti lauk visus teigiamus bei naudingus savo gyvenimo aspektus. Tačiau akivaizdu, kad leidžiantis gilyn daugelis viršutinio pasaulio idėjų blanksta, tad kurį laiką jaučiamės apimtos nerimo ir nepatenkintos, nes pasitenkinimas bei pilnatvė dar tiktai turi užgimti, o kol kas bręsta mūsų viduje.

To, ko šiuo metu trokštame, negali mums suteikti nei mylimasis, nei darbas, nei pinigai, nei kokios nors naujovės. Tai, ko trokštame, priklauso kitam pasauliui, kuris vienintelis gali pasotinti mus kaip moteris. Ir šį kūdikį, šią naują esybę, kurią brandiname, tegalime įgyti irgi tiktai vienu būdu – laukdamos. Bėgant mūsų gyvenimo laikui ir kantriai triūsiant požeminiame pasaulyje, šis kūdikis bręsta ir turi netrukus gimti. Dažniausiai apie jo gimimą moteriai praneša sapnai: ji ima ir tiesiogine to žodžio prasme susapnuoja būsimą kūdikį, naujus namus, kitokį gyvenimą.

Dabar karaliaus motina lieka dviese su jaunąja marčia. Spėkite, kas gi ji, toji karaliaus motina? Ogi senoji *La Que Sabe*. Ji viską žino. Moters pasąmonėje karalienė motina įkūnija ir Demetros motinišką rūpestingumą, ir Hekatės[28] senatvę.[29]

Berankės mergelės ir karaliaus motinos santykiai – tai moteriškos alchemijos, apimančios merginą, motiną ir *la curandera*, senąją žiniuonę, atgarsis. Abiem atvejais turime tą pačią dvasinę

lygtį. Nors šioje pasakoje karaliaus motinos paveikslas kiek punktyriškas – panašiai kaip mergelės buvo iš pradžių, kai ji, apsivilkusi baltais marškiniais ir kreida brėždama aplinkui save ratą, atliko senovinį ritualą; karaliaus motina taip pat išmano senuosius ritualus, ir mes netrukus tuo įsitikinsime.

Gimus kūdikiui, senoji karalienė motina nedelsdama apie marčios naujagimį išsiunčia žinią karaliui. Pasiuntinys atrodo visai normalus, tačiau artėdamas prie vandens, jis vis labiau apsnūsta, kol galiausiai miegas jį įveikia, ir tada kur buvęs, kur nebuvęs išlenda Velnias. Mums jau nė nereikia sakyti, kad požeminiame pasaulyje dvasios vėl laukia naujas išbandymas.

Pasak graikų mitų, požemių pasaulyje teka dar viena upė, vardu Leta, kurios vandens atsigėrus, užmirštama viskas, kas buvo sakoma ar daroma. Dvasine prasme tai prilygsta miegui, apimančiam tikrajame gyvenime. Žygūnas, kurio užduotis – palaikyti ryšį tarp šių dviejų pagrindinių naujosios dvasios dalių, dar nepajėgia atsispirti pražūtingai, viliojančiai dvasinei jėgai. Dvasios komunikacinė funkcija apsnūsta, atsigula, užmiega ir viską pamiršta.

Na, o dabar spėkite, kas ir vėl prisistato nekviestas ir neprašytas? Aišku, kad amžinasis mergelių medžiotojas, besotis Velnias. Pasakoje vartojamas žodis *Velnias* akivaizdžiai liudija storą vėlesnių religinių įtakų antsluoksnį. O žygūnas, upė ir viską pamiršti verčiantis miegas savo ruožtu leidžia nujausti, kad tuoj po išoriniu sluoksniu tebeslypi senoji religija.

Toks archetipinis nusileidimo į požemius modelis egzistavo jau nuo neatmenamų laikų, ir mes taip pat laikomės šios amžinosios schemos. Ir lygiai taip pat mums už pečių jau yra įveiktų šiurpių užduočių virtinė. Jau pajutome stingdantį Mirties alsavimą. Narsiai perėjome tankius miškus, judančius medžius, po kojomis besiranganačias šaknis ir viską aplinkui užklojantį tirštą rūką. Mes – tikros dvasinės herojės su krūva garbingų apdovanojimų užantyje. O dabar norime pailsėti. Ir kas gi mus už tai pasmerks? Šitiek nuveikusios, juk nusipelnėme poilsio. Taigi imsime ir prigulsime sau ant vaizdingos upės kranto. Šventojo savo žygio neatsisakome, tiktai... na, valandėlę atsipūsime, užmerksime akis – visai trumpai, tik minutėlę sudėsime bluostą...

Ir štai, nespėjus nė susivokti, staiga iš kažkur visom keturiom drykteli Velnias ir sukeičia laiškus: vietoj džiaugsmingos žinios pakiša šlykščią ir šiurpią. Velnias įkūnija senąjį dvasinį apsėdimą, kuris be perstojo mus kamuoja ir dar tyčiojasi: „Tai ką, vos pasijutai mylima, ir iškart vėl pasidarei naivi kvailutė? Pagimdei vaiką ir nusprendei, kad visi išbandymai baigti? Kvaiša, tuoj tau parodysiu!“

O mes, gulėdamos ant Letos kranto, ramiai sau pučiame į akį. Šitokią klaidą anksčiau ar vėliau padaro visos moterys, o dažnai ir ne po vieną kartą. Imame ir pamirštame Velnio buvimą. Todėl vietoj džiaugsmingos žinios: „Karalienė pagimdė dailų sveiką kūdikį“, – karalius perskaito šlykštų šmeižtą: „Karalienė pagimdė pusiau žmogaus vaiką, pusiau šuniuką“. Kitoje šios pasakos versijoje pakeistasis laiškas dar iškalbingesnis: „Karalienė pagimdė pusiau šuns vaiką, nes sanguliavo su miško žvėrimis“.

Šis pusiau žmogaus, pusiau šuns įvaizdis pasakoje toli gražu nėra atsitiktinis. Iš tiesų tai – įspūdingas senosios Deivės religijos, kadaise klestėjusios Europoje ir Azijoje, fragmentas. Tais laikais žmonės garbino trigalvę Deivę. Įvairiose religinėse sistemose trigalvę Deivę įkūnija Hekatė, Baba Jaga, motina Holė, Berchta, Artemidė ir kt. Visos jos arba pasirodydavo žvėrių pavidalu, arba būdavo glaudžiai su jais susijusios.

Šios ir kitos galingos laukinės senųjų tikėjimų moteriškosios dievybės globojo moterų iniciacijas ir įvesdindavo moterį į visus jos gyvenimo etapus: mergelės, motinos, senės. Pagimdyti kūdikį, kuris yra pusiau šuniukas, – tai senųjų laukinių deivių, kurių instinktyvioji prigimtis kadaise laikyta šventa, iškraipymas ir degradacija. Vėlyvoji religija siekė suteršti šventąją trigalvių deivių prasmę tvirtindama, neva jos sanguliaudavusios su žvėrimis ir versdavusios taip daryti savo garbintojas.

Būtent šioje vietoje Laukinės Moters archetipas buvo nuverstas nuo pjedestalo ir palaidotas it kape, giliame ir tamsiame, o visos laukinės moterų savybės pradėjo nykti. Negana to, apie jas nuo šiol tegalėjai užsiminti tik pašnibždomis ir tik paslapčia. Moterys, vis dar tebemylėjusios senąją Laukinę Motiną, buvo priverstos

drebėti dėl savo gyvybės. Galų gale senovės išmintis bepasiekdavo mus tiktai pasakų, folkloro, transo būsenų ir sapnų pavidalu. Aišku, dėkui Dievui ir už tai.

„Mėlynbarzdyje" prigimtinis grobuonis pasirodo kaip moters idėjų, jausmų ir veikimo laisvės priešas, o čia, „Berankėje mergelėje", matome kur kas subtilesnį, tačiau itin galingą grobuonies aspektą, su kuriuo neretai tenka susidurti savo pačių dvasioje, ir kuo toliau, tuo dažniau, jau kone kasdien – išorinėje savo aplinkoje.

„Berankėje mergelėje" parodoma, kaip neatpažįstamai grobuonis sugeba iškraipyti žmogiškąjį pasaulio suvokimą ir sudarkyti gyvybiškai svarbius vaizdinius, būtinus išsiugdyti moralei, orumui, plačiam akiračiui bei gebėjimui atitinkamai reaguoti į savo pačių gyvenimo ir išorinio pasaulio įvykius. Grobuonis „Mėlynbarzdyje" trokšta visus išžudyti. Velnias „Berankėje mergelėje" nieko nežudo, tačiau jis neleidžia atkurti moters ryšio su giliąja instinktyviosios prigimties saugoma išmintimi, kuri iškart atitaisytų sudarkytą suvokimą ir pasiūlytų teisingą veiklos būdą.

Todėl kai Velnias pasakoje pakeičia žygūno gabenamą laišką kitu, tai galima suvokti ir kaip tiesioginį tam tikro istorinio įvykio aprašymą, nepaprastai aktualų šiuolaikinėms moterims, atliekančioms svarbų dvasinį darbą – leidimąsi į sąmonės gelmes. Pažymėtina, kad ir dabar daugelis visuomenės ir kultūros aspektų (čia turiu omenyje vyraujančią kolektyvinę tikėjimų sistemą, pripažįstamą tam tikros žmonių grupės, susijusios tarpusavyje taip artimai, kad galėtų įtakoti vienas kitą) moterų vidinio triūso, asmeninio gyvenimo bei dvasinių procesų atžvilgiu elgiasi lygiai kaip tas Velnias pasakoje. Čia išplėšdamas viena, ten ištrindamas kita, vienur nupjaudamas šaknį, kitur užkimšdamas plyšį, visuomenės „velnias" bei vidinis moterų dvasios grobuonis priverčia ištisas moterų kartas bejėgiškai drebėti iš baimės, visiškai nebesuvokiant nei tos baimės priežasčių, nei savo pačių laukinės prigimties praradimo, – o juk ji vienintelė galėtų viską joms atskleisti ir paaiškinti.

Kaip jau matėme, grobuonį labai masina sielos alkio, vienatvės ar kokių kitokių silpnybių kamuojamos aukos, tačiau pasakų

liudijimu, nė kiek ne mažiau jį traukia ir sąmonėjimo procesai, pokyčiai, išsivadavimas, iš naujo atgauta laisvė. Vos tik užuodęs ką nors panašaus, jis tučtuojau prisistato.

Grobuonies klastas atskleidžia gausybė siužetų, pasakų tekstų bei mitų, kaip antai apie graikų Andromedą ir actekų Malinčę. Labiausiai grobuonis mėgsta šmeižti herojės tikslus, plūsti ir niekinti auką, iš anksto ir neįsigilinus pasmerkti, neteisėtai drausti ir bausti. Tokiomis priemonėmis grobuonis gyvybę žadinančias sielos ir dvasios žinias paverčia mirtį nešančiais pranešimais, dėl kurių dūžta širdys, degame iš gėdos, o svarbiausia – nebesugebame teisingai ir veiksmingai reaguoti.

Visuomenėje matome gausybę pavyzdžių, kaip grobuonis iškraipo idėjas bei jausmus, atimdamas moterims šviesą. Vienas iš labiausiai pribloškiančių atvejų, liudijančių masinius natūralaus gyvenimo suvokimo iškraipymus, yra ištisos moterų kartos, pagimdytos motinų, sulaužiusių senąją dukterų mokymo, rengimo ir įvesdinimo į vieną iš svarbiausių fizinių moteriškumo apraiškų – menstruacijas – tradiciją.[30] Tiek mūsų, tiek daugelyje kitų visuomenių Velnias pasiekė tiek, kad ir pirmasis kraujavimas, ir kiti vėlesni menstruacijų ciklai, užuot kėlę džiaugsmą ir susižavėjimą, ėmė reikšti pažeminimą. Todėl milijonai jaunų moterų prarado sugebėjimą džiaugtis stebuklingu savo kūnu ir pradėjo baimintis, kad miršta, sunkiai serga ar yra už kažką Dievo nubaustos. Visuomenė ir daugelis ją sudarančių individų nekritiškai pasigriebė Velnio pakištą laišką ir dargi pasistengė kuo plačiau jį paskleisti, šitaip moterų padidėjusio emocinio bei seksualinio jautrumo metą paversdami gėdos ir bausmės laikotarpiu.

Kaip matome iš šios istorijos, jei kur nors netoliese – mūsų dvasioje ar aplinkinėje visuomenėje – įsitaiso grobuonis, tai įvairiausiems individualiems tos srities aspektams tenka pasitelkti nepaprastą gudrumą bei įžvalgumą, išmokti skaityti tarp eilučių ir nė valandėlei neprarasti budrumo, jei nenori būti nublokšti nepagrįstų, bet jaudinančių grobuonies pretenzijų viesulo.

Kai grobuonies įtaka visuomenėje neproporcingai išauga, o laukinės dvasios – pernelyg sumenksta, ekonominės, socialinės,

emocinės ir religinės tos visuomenės struktūros palaipsniui sudarko pačius svarbiausius dvasingumo šaltinius tiek žmogaus sieloje, tiek ir aplinkiniame pasaulyje. Prigimtiniai ciklai, be perstojo sekinami, įgauna iškreiptas formas, yra luošinami neprotingai naudojant arba išvis numarinami. Laukiniai išgyvenimai bei intuicija yra nuolat šmeižiami ir niekinami, prikuriama daugybė juodų postringavimų apie tariamai instinktyviosios prigimties keliamus pavojus. O galutinai sutrypus tikrąjį šventumą bei prasmę, imama nepagrįstai garbinti ir aukštinti pačius pražūtingiausius ir skaudžiausius metodus bei priemones.

Tačiau kad ir kiek Velnias meluotų, kiek besistengtų džiugias žinias apie tikrąjį moters gyvenimą paversti šmeižikiškais, pavydžiais ir pražūtingais tvirtinimais, karaliaus motina sugeba įžvelgti, kas iš tikrųjų dedasi, ir nesutinka paaukoti marčios. Šiuolaikine kalba tariant, ji nesistengia užkimšti marčiai burnos, nedraudžia jai išsakyti savo nuomonės, neverčia apsimetinėti menkesne, nei yra iš tikrųjų, kad apgaule išpeštų daugiau naudos. Rizikuodama susilaukti bausmės, ši laukinė požeminio pasaulio motina tvirtai laikosi to, kas jai atrodo teisinga ir išmintinga. Užuot įsivėlusi į sandėrį su grobuonimi, ji sugeba jį pergudrauti. Ji nepasiduoda. Ji žino, kas yra dvasios vienovė, ko reikia visaverčiam moters gyvenimui, pamačiusi grobuonį, sugeba jį atpažinti ir žino, ką tokiu atveju daryti. Todėl net ir užverčiamos neatpažįstamai sudarkytais visuomenės bei dvasios pranešimais, net ir grobuoniui nevaržomai siautėjant aplinkiniame pasaulyje ar žmogaus dvasioje, mes vis vien girdime tikruosius laukinius jos nurodymus ir galime juos vykdyti.

Būtent šito išmokstame, prisikasusios ligi pačių laukinės instinktyviosios prigimties gelmių, kai negailėdamos vargo ir pastangų pereiname giliausius iniciacijų ir sąmonės ugdymo ratus. Išsiugdžiusios gebėjimą nepriekaištingai matyti, girdėti, būti ir veikti, mes įgyjame ligi tol neregėtų galių. Užuot bandžiusios nuvyti šalin grobuonį, nekreipti į jį dėmesio ar mandagiai su juo elgtis, pačios pradedame jo dairytis, išmokstame perprasti jo kėslus, pavidalus ir mąstymo būdus. Įprantame „skaityti tarp

eilučių" ir įžvelgti tikrąją, o ne manipuliacinę jo iškraipytų žinių, draudimų, tikėjimų bei papročių prasmę. O tada jau esame gana pasirengusios akis į akį stoti su grobuonimi į kovą ir elgtis taip, kaip reikia, kur jis bebūtų įsitvirtinęs – mūsų pačių dvasioje ar išorinėje visuomenėje, o gal net ir ten, ir ten.

Velnias pasakoje įkūnija viską, kas trukdo teisingai suprasti giliuosius moters dvasios procesus. Juk tam, kad engtum ir persekiotum moteris, nebūtinai turi būti Torquemada.[31] Galima tai daryti ir su geriausiais norais, stengiantis įdiegti ką nors naujo, bet nenatūralaus, o perlenkus lazdą tokios pastangos lengvai gali išplėšti moteriai jos pamatinę laukinę prigimtį ir gebėjimą kurti savo sielą. Aišku, šiandien moteris neprivalo gyventi tarsi I tūkstantmetyje pr. Kr. Tačiau senoji išmintis universali, amžina ir nemirtinga, ji ir po penkių tūkstančių metų bus tokia pat aktuali kaip dabar ar prieš penkis tūkstančius metų. Tai archetipinis žinojimas, todėl jis nepavaldus laikui. Bet gerai būtų nepamiršti, kad grobuonis taip pat egzistuoja ir egzistavo visais laikais.

Galima čia įžvelgti ir visiškai kitokią prasmę: tas laiškų sukeitėjas, įgimta dvasios ir pasaulio priešiška jėga, savaime aišku, priešinasi naujos esybės – kūdikio – gimimui. Bet kadangi mes priverstos stoti su juo į kovą, kad apsigintume arba atsvertume jo įtaką, tai šios kautynės paradoksaliu būdu neįsivaizduojamai mus sustiprina. Imdamosi bet kokios dvasinės veiklos, mes nuolatos gauname Velnio iškraipytas žinias: „Aš gera – aš niekam tikusi; mano darbas reikšmingas – mano pastangos nieko nevertos; man pavyko kai ką nuveikti – aš tik tuščiai švaistau laiką; aš drąsi – aš bailė; aš protinga – man dėl savęs gėda". Mažų mažiausiai, tai mus klaidina ir trikdo.

Taigi karaliaus motina vietoj jaunosios marčios paaukoja elnę. Tiek dvasioje, tiek ir kultūroje neretai susiduriame su labai įdomia dvasine keistenybe. Velnias mėgsta pasirodyti ne vien tada, kai žmonės alkani ir nuskurdę, bet kartais – ir tuomet, kai nutinka kas nors nuostabaus, kaip mūsų atveju, kai gimsta dailus, sveikas kūdikis. Juk grobuonį visuomet masina šviesa, o kurgi rasi ryškesnį šviesos šaltinį nei nauja gyvybė?

Tačiau dvasioje esama ir kitokių piktavalių jėgų, irgi mėgstančių niekinti bei juodinti tai, kas nauja. Pažindama požeminį pasaulį, moteris neišvengiamai turi patirti dar vieną tiesą: visuomet, kai gimsta kas nors gera ir gražu, greta bent akimirkai išdygsta ir kas nors bjauraus, pavydaus, nesupratingo, šmeižikiško. Būtinai atsiras bent vienas ar keli įkyrūs pikčiurnos, kurie naujagimį apšauks išsigimėliu, bjaurybe, pasmerks ir suniekins. Visa, kas nauja, visuomet sujudina ir kompleksus: iš dvasios sąvartyno būtinai išlenda priešiška motina, priešiškas tėvas ir kitokie kenkėjai, kurie mažų mažiausiai pasistengia apkartinti gyvenimą moteriai ir sukritikuoti jos naujagimę atžalą, naują idėją, gyvenimą ar svajonę.

Tai vis tas pats nuo amžių pažįstamas scenarijus, pagal kurį taip mėgdavo elgtis senieji mitiniai tėvai – Kronas, Uranas bei Dzeusas, iš klaikios baimės, kad tik jų atžalos vieną dieną jų nenuverstų nuo sosto, mėgindavę ištremti arba suryti savo vaikus. Jungo terminais ši destruktyvi jėga vadinasi kompleksas: tai tam tikras jausmų bei idėjų derinys, egzistuojantis dvasioje ir neįsisąmonintas ego, todėl beveik nepaklūstantis mūsų valiai. Ši psichoanalizės kryptis tokiu atveju siūlo priešnuodį: pasistengti kuo geriau įsisąmoninti savo silpnybes bei privalumus, kad kompleksas negalėtų nevaržomas siautėti.

Freudas pasakytų, jog šios destruktyvios jėgos šaltinis yra id – tamsi, miglota ir beribė dvasios sritis, kurioje, suverstos tarsi metalo laužas ir kone apakusios tamsoje, tūno visokiausios pamirštos, užgniaužtos ir gniuždančios idėjos, poreikiai, norai bei veiksmai. Norint nuo jų pražūtingos įtakos išsivaduoti, ši psichoanalizės kryptis rekomenduoja prisiminti svarbiausias mintis bei poreikius, perkelti juos į sąmonės sritį, apibūdinti, pavadinti ir surūšiuoti – tik taip galime tikėtis sumažinti jų galią.

Pasak kai kurių islandų sakmių, ši magiška destruktyvi dvasios jėga kartais būna *Brakas*, ledinis žmogus. Viename sename pasakojime vaizduojama tobula žmogžudystė: ledinis žmogus Brakas nužudęs mirtingąją moterį, atstūmusią jo meilinimąsi. Brakas nudūręs ją aštriu it durklas ledo varvekliu. Kitą dieną, nušvitus saulei,

varveklis sykiu su pačiu žudiku ištirpę, ir nebelikę nei nusikaltimo įrankio, nei nusikaltėlio – ką gi patrauksi atsakomybėn?

Šis juodo ledinio žmogaus įvaizdis mituose pasižymi tokiais pačiais mistiniais gebėjimais staiga paslaptingai atsirasti ir vėl išnykti, kaip ir žmogaus dvasios kompleksai, o savo veikimo būdu primena Velnią iš pasakos apie berankę mergelę. Štai kodėl netikėtas Velnio pasirodymas taip išmuša iš vėžių iniciacijos dalyvę. Lygiai kaip tas ledinis žmogus, Velnias irgi išnyra nežinia iš kur, padaro savo juodą darbą ir vėl pradingsta, nepalikdamas jokių pėdsakų.

Šiaip ar taip, pasaka pakiša mums vertingą problemos sprendimo būdą: jeigu pametėte iš akių galutinį tikslą, jei jūsų žavesys, energija nublanko, jei susipainiojote, jaučiatės išmušta iš vėžių – pirmiausia savo dvasioje dairykitės Velnio, jūsų sielos grobėjo. Jei jo niekur nematyti, negirdėti, jei nepavyksta nutverti jo už rankos, galite neabejoti, jog jis kaip sykis dirba savo juodą darbą, tad svarbiausia – nepraraskite budrumo ir neužmikite, kad ir kokia išvargusi būtumėte, kad ir kaip jus marintų miegas, kad ir kaip norėtųsi užmerkti akis ir atsipūsti nuo savo tikrojo darbo.

Iš tikrųjų, kai moteris turi šitokį velnio kompleksą, jis veikia lygiai tokiu pačiu būdu: ji sau gyvena, dirba, rūpinasi savais reikalais ir visai neblogai tvarkosi, tiktai staiga – bum! – nežinia iš kur su trenksmu iššoka Velnias, ir visi geri jos darbai staiga subliūkšta, apšlumba, pradeda dusti ir galiausiai – pavirsta dulkėmis. Šis demoniškas kompleksas, kalbantis ego balsu, užsipuola kūrybinius moters sumanymus, sudirba jos idėjas, svajones. Pasakoje matome jo mėginimus išsityčioti, sumenkinti moters sukauptą šio ir požeminio pasaulio patirtį, perskelti perpus natūralią *conjunctio* tarp racionaliojo ir slėpiningojo prado. Velnias begėdiškai meluoja, atseit moters kelionės į požeminį pasaulį vaisius – ne nuostabus kūdikis, o išsigimėlis ir baidyklė.

Daugelis šventųjų, rašiusių apie tai, kaip sunkiai jiems tekę grumtis už savo tikėjimą Dievu, kaip kiauras naktis juos puolęs ir kamavęs Velnias, savo bjauriomis kalbomis taip atkakliai mėgindamas palaužti jų ryžtą, kad jiems net ausys degdavusios, gąsdinęs

juos tokiais baisiais regėjimais ir pamėklėmis, kad jiems net akys iš kaktos virsdavusios, ir apskritai tarsi per aštriausias stiklo šukes tampydavęs jų sielas, – iš tiesų turėjo omenyje lygiai tą patį: iš pasalų mus užklumpantį Velnią. Jo dvasinės atakos tikslas – palaužti mūsų tikėjimą ne tiktai savimi, bet ir paties skrupulingo, kruopštaus triūso, kurį privalome atlikti pasąmonėje, sėkme bei prasmingumu.

Šitokiomis sąlygomis tęsti pradėtą darbą reikia nemažai valios ir tikėjimo, bet mes privalome tai padaryti ir darome. Karalius, karalienė, karaliaus motina – visos dvasinės jėgos stoja petys petin, mūsų pusėn, todėl mes irgi negalime nuleisti rankų ir pasiduoti. Juk jau beveik pasiekėme paskutinį savo dvasinio darbo etapą, tad viską mesti dabar būtų didžiausia kvailystė ir baisi kančia.

Mūsų dvasios karalius – stiprus ir nepalaužiamas. Vienu smūgiu jo neparklupdysi. Ir jis nesileis tuščiai graužiamas neapykantos bei draskomas keršto jausmo, kaip norėtųsi Velniui. Karalius iš visos širdies myli savo žmoną, tad nors ir pašiurpsta, perskaitęs Velnio pakištą žinią, tačiau vis tiek parašo atsakymą, prašydamas motinos pasirūpinti karaliene ir jųdviejų vaiku, kol jis grįš. Tai mūsų vidinės tvirtybės išbandymas: ar gali dvi jėgos išsaugoti tarpusavio ryšį net tuomet, kai vieną iš jų melagingai apskelbia esant pasibjaurėtiną ir niekingą? Ar pajėgs jos neišduoti viena kitos, kas bebūtų? Ar išliks jųdviejų sąjunga, nors ir kaip atkakliai būtų barstomos abejonės sėklos? Kol kas atsakyti galima teigiamai. Tai įspūdingas didele abipuse meile grįstos santuokos tarp laukinio požeminio prado ir žemiškos dvasios tvirtumo išbandymas.

Grįždamas atgal į pilį, žygūnas ir vėl užmiega prie upės, o Velnias vėl sukeičia laiškus, pakišdamas tariamą karaliaus įsakymą – nužudyti karalienę. Tokiu būdu grobuonis tikisi, kad dvasia susipriešins ir susinaikins, paneigdama vieną iš pačių svarbiausių, pamatinių savo aspektų – neseniai pabudusią, išmintingą moterį.

Karaliaus motina pasibaisėja, gavusi tokį laišką, ji dar daug sykių bando rašyti sūnui, kad išsiaiškintų tikrąją jo valią, jiedu keičiasi laiškais, o Velnias juos vis kaitalioja, kol galiausiai pakiša tokį neva

karaliaus duotą įsakymą: „Išlupkite nužudytai karalienei liežuvį ir akis ir pasilikite kaip įrodymą, kad ji tikrai negyva".

Mergelė mūsų pasakoje ir taip jau žemiškąja prasme nepajėgi nieko suimti – ji be rankų, nes Velnias išreikalavo jas nukirsti. Bet jam to dar negana. Dabar jam jau reikia, kad ji taptų akla ir nebylė. Mes jau pažįstame velnišką jo prigimtį, tačiau šitoks reikalavimas kuriam laikui atima mums žadą. Mat tai, ko jis siekia, dedasi nuolatos – būtent tokie dalykai nuo neatmenamų laikų slėgė moteris. Jis nori priversti mergelę paklusti tokiems draudimams: „Nematyti tikrojo gyvenimo. Nesuvokti gyvybės ir mirties ciklų. Nepaisyti savo troškimų. Neužsiminti apie visokiausius laukinius dalykus".

Senoji Laukinė Motina, kurią įkūnija karaliaus motina, pasipiktina šitokiais Velnio reikalavimais ir nusprendžia: „Na, šito jau per daug!" Ji paprasčiausiai atsisako paklusti. Moterišką darbą dirbanti dvasia sako: „Šito jau per daug. Šito aš negaliu pakęsti ir nepakęsiu!" Ir, remdamasi sava per ištvermės iniciacijas įgyta dvasine patirtimi, ji ima veikti – tiktai šįsyk kur kas apdairiau ir sumaniau.

Senoji Laukinė Motina galėtų juk pasikaišius sijonus pasibalnoti keletą arklių ir kaip vėjas nulėkti į tą tolimą šalį tiesiai paklausti savo sūnaus, kas jį apsėdo, kad jis staiga sumanė nugalabyti žaviąją savo žmoną ir pirmagimį sūnų. Bet ji to nedaro. Ji tik laikydamasi ilgaamžių tradicijų išsiunčia jaunąją iniciacijų dalyvę į dar vieną simbolinę iniciacijų vietą – į miškus. Kai kuriose apeigose iniciacijų vieta turėdavo būti urvas arba kalno papėdė, tačiau požemių pasaulyje, kur viešpatauja medžio simbolika, populiariausia tokia vieta yra miškas.

Ar suprantate, ką visa tai reiškia? Net jei Velnias ir nebūtų iššokęs nežinia iš kur ir nepradėjęs kaitalioti laiškų, mergelę vis vien būtų tekę išsiųsti į tolesnę iniciacijų vietą. Požemių pasaulyje esama net keleto iniciacijų vietų, einančių viena po kitos, ir kiekviena iš jų skirta vis kitiems dalykams išmokti ir patirti. Todėl galima sakyti, jog Velnias faktiškai garantuoja, kad mes nedelsdamos leisimės į kelią ir pasieksime tolesnę iniciacijos vietą.

Pamenate, kurį laiką po gimdymo moteris tarsi savaime priklauso požeminiam pasauliui. Ji apnešta jo dulkių, atgaivinta jo vandenų, per gimdymo kančias pažvelgusi į gyvybės ir mirties paslaptį, patyrusi didžiausią skausmą ir nepaprastą džiaugsmą.[32] Taigi kurį laiką ji tarsi dar būna labiau „ten", o ne „čia". Teks palūkėti, kol ji galutinai sugrįš.

Mergelė pasakoje irgi yra tarsi gimdyvė. Ji ką tiktai pakilo iš požemių pasaulio gimdymo patalo, ką tiktai paleidusi į pasaulį naujų idėjų, naują požiūrį į gyvenimą. Dabar, apgaubta šydu, su kūdikiu prie krūtinės, ji skuba toliau. Brolių Grimmų pateikiamoje „Mergaitės be rankų" versijoje jos kūdikis yra berniukas, vardu Sopulėlis. Tačiau Deivės religijose dvasinis vaikas, gimęs iš žemiškos moters ir požemių valdovo sąjungos, vadinamas Džiaugsmo vardu.

Čia vėl aptinkame senojo tikėjimo pėdsakus. Po naujos esybės gimimo senoji karaliaus motina išsiunčia mergelę į ilgalaikės iniciacijos vietą, kur ji, kaip vėliau pamatysime, turės galutinai pažinti moters gyvenimo ciklus.

Senoji Laukinė Motina išlydėdama apdovanoja mergelę dvigubu palaiminimu: ji pririša kūdikį prie pieno pilnų motinos krūtų – kas benutiktų, jis nebadaus. O tada, laikydamasi senųjų Deivės apeigų tradicijos, ji dar apgaubia mergelę šydu – tai svarbiausias Deivės apdangalas, kuriuo ji apsigaubia leisdamasi sakralinėn kelionėn, kai nenori būti atpažinta ar kieno nors trukdoma. Graikijoje esama daugybės skulptūrų ir bareljefų, vaizduojančių Eleusino apeigų įšventinamąsias, apgaubtas šydais ir pasirengusias kitam iniciacijų etapui.

Ką gi simbolizuoja tas šydas? Jis rodo, kad slėptis ir užsimaskuoti – tai ne tas pats. Jis moko mus saugoti savo privatumą, pratina pernelyg nesidemonstruoti, bet kam neatskleisti savo prigimties. Taip pat jis susijęs su eroso ir laukinės prigimties paslapčių sergėjimu.

Kartais mums rodosi pernelyg sunku ilgai išlaikyti naują gyvybinę savo energiją, kunkuliuojančią virsmo katile, ir sulaukti, kol kas nors įvyks. O juk turime išsaugoti ją sau ir neatiduoti pirmam

pasitaikiusiam, kas bepaprašytų, ar staiga pasidavus kokiam keistam impulsui neapversti katilo ir neišpilti viso švenčiausio savo sielos turinio į svetimas burnas arba tiesiog ant žemės.

Apgaubti ką nors šydu – vadinasi, sustiprinti tam tikrą poveikį ar pojūtį. Tai puikiai žino įvairių kraštų moterys. „Apgaubti kubilą", – sakydavo mano močiutė, užminkiusi tešlą duonai. Norėdama, kad ji pakiltų, kubiliuką uždengdavo balta skepeta. Duona apdangalu gaubiama tuo pačiu tikslu, kaip ir dvasia. Nusileidusios į požeminį pasaulį moters sieloje irgi vyksta savotiška galinga „fermentacija", todėl apsigaubusios šydu mes ugdome mistinę savo įžvalgą. Žvelgiant iš po šydo, visi žmonės atrodo lyg paskendę rūke, visi įvykiai, daiktai matomi tarsi prieblandoje ar per sapną.

Septintajame dešimtmetyje moterys panašiai gobdavosi savo plaukais. Atsiaugindavo juos labai ilgus, ištiesindavo ir slėpdavosi po jais it po užuolaida, dengiančia jų veidus, – tarytum pasaulis būtų buvęs pernelyg atlapas, per daug nuogas, o plaukų šydas būtų galėjęs apsaugoti ir apginti trapią jų esybę. Artimuosiuose Rytuose šokamas šokis su šydais, o musulmonės, be abejo, ir šiandien dėvi šydus. Rytų Europos bobučių ryšimos skaros bei Centrinės ir Pietų Amerikos moterų ant galvų dėvimos *trajes* irgi yra šydų atgarsiai. Savaime suprantama, kad rytų Indijoje, kaip ir Afrikoje, moterys taip pat dėvi šydus.

Apmetus akimis įvairių pasaulio kraštų tradicijas, man šiek tiek pagailo šiuolaikinių vakariečių moterų, kurios beveik niekuomet neturėjo šydų. Nes juk būdamos laisvos ir tik kada panorėjusios gobdamosi šydais, mes lengviau apsaugotume Moters Paslaptį. Matyti šitokią moterį su šydu – tikrai nepamirštamas potyris.

Dar vaikystėje esu regėjusi vaizdą, visam gyvenimui padariusį mane didele šydų gerbėja: mano pusseserė Eva rengėsi savo vestuvių vakarui. Aš, tada dar aštuonmetė, turėjusi barstyti gėles, sėdėjau ant jos lagamino: vainikėlis jau spėjęs nusmukti ant šono, viena kojinaitė užtempta, kita išvis pradingusi batelyje. Eva pirmiausia apsivilko ilgą balto atlaso suknią, nugaroje užsagstomą keturiasdešimčia atlasinių sagučių, paskui apsimovė baltas atlasines

pirštines aukščiau alkūnių, po dešimtį atlasinių sagučių kiekviena. Galiausiai dailų savo veidą ir pečius ji paslėpė po ilgu, iki pat grindų, nuotakos šydu. Tetulė Tereza kaip įmanydama ėmėsi kedenti šydą, po nosim murmėdama poterius ir prašydama Dievo, kad tik viskas išeitų kuo geriau. O dėdulė Sebastijenas, išvydęs dukterį, tarsi įkaltas sustingo tarpduryje. Mat Eva jau nebebuvo paprasta mirtingoji – tai buvo Deivė: po šydu jos akys spindėjo tarsi sidabrinės, plaukai paslaptingai žvilgėjo, lyg nusėti žvaigždėmis, o burna tvieskė raudoniu it rožė. Ji atrodė susitelkusi, susikaupusi savyje, stipri ir nepasiekiama – kaip ir derėjo tokia proga.

Kai kam su šydu asocijuojasi mergystės plėvė. Kitiems šydas – tai mūsų iliuzijos. Ir vieni, ir kiti savotiškai teisūs. Tačiau tai – dar toli gražu ne viskas. Paradoksalu, kad nors šydu gaubiamasi norint paslėpti savo grožį nuo gašlių pašalinių žvilgsnių, jis taip pat yra ir populiari priemonė iš *femme fatale* arsenalo. Reikiamu metu apsigaubusi atitinkamu šydu konkretaus meilužio akivaizdoje ir ypatingai atrodydama, moteris paskleidžia aplink save tokią sodraus ir tiršto erotiškumo aurą, kad net kvapą gali užimti. Moterų psichologijoje šydas simbolizuoja gebėjimą įgyti norimą pavidalą ir atskleisti kokią tik nori esatį.

Gobdamasi šydu, moteris įgyja tiesiog neįtikėtino, mistiško slėpiningumo ir dieviškumo. Kiekvienam sutiktajam ji ima kelti tokią baimingą pagarbą, kad ją išvydę, visi sustoja kaip įbesti – tiek priblokšti didingo jos paslaptingumo, kad net nedrįsta prisiartinti. Mergelė pasakoje šydu prisidengia leisdamasi kelionėn, kad taptų neliečiama. Be jos pačios leidimo niekas nedrįstų pakelti to šydo. Nepaisant visų klastingų Velnio kėslų, ji ir vėl randa būdą apsisaugoti. Moterys irgi patiria šitokią transformaciją. Kai jos užsisklendžia savyje, slėpdamosi po šydu, jautresniam žmogui nebekyla minčių brautis į šitaip saugomą jų dvasinę erdvę.

Taigi net ir po visų iškraipytų, melagingų pranešimų, pasiekusių mūsų dvasią, net ir tremtyje mus saugo ir gina tam tikra aukštesnė išmintis, tam tikra didinga ir gelbstinti vienatvė, besirandanti mūsų artumo senajai Laukinei Motinai dėka. Mes vėl leidžiamės į kelią, tačiau dabar jau esame saugios. Mus gaubiantis

šydas liudija mūsų priklausomybę Laukinės Moters sferai. Dabar mes esame jos, ir net nebūdamos absoliučiai nepasiekiamos, tam tikru būdu esame apsaugotos, kad galutinai nenugrimztume į kasdienybės bangas.

Viršutinio pasaulio šurmulys ir pramogos nebeišmuša mūsų iš vėžių. Mes ieškome savo vietos, savo namų pasąmonėje. Juk apie žydinčius vaismedžius irgi sakoma, esą jie apsigaubę nuostabiu žiedų šydu, taigi mes, kaip ir mergelė pasakoje, dabar tampame nelyginant keliaujančiomis žydinčiomis obelimis, ieškančiomis savojo miško.

Elnio nudobimas kadaise laikytas atgimimo apeigų dalimi, jam turėjo vadovauti garbaus amžiaus moteris, panašiai kaip karaliaus motina pasakoje, – pripažinta gyvybės ir mirties ciklų „žinovė". Elnės aukojime vėlgi regime senųjų tikėjimų pėdsaką. Ritualinė elnio auka – tai senovinė apeiga, kurios tikslas – išlaisvinti švelnią, bet nepaprastai veržlią šio gyvulio energiją.

Buvo tikima, kad šis šventas gyvūnas, panašiai kaip į požeminį pasaulį besileidžianti moteris, geba ištverti net pačią šalčiausią ir atšiauriausią žiemą. Senovės žmonių įsitikinimu, elniai kaip reta moką susirasti sau peno, daugintis ir gyventi prigimtinių gamtos ciklų ritmu. Tikėtina, kad šitokios apeigos dalyviai sudarė tam tikrą klaną, o aukojimo paskirtis buvo ne tiktai perduoti jiems laukinio gyvulio savybių, bet ir atskleisti iniciacijų dalyviams mirties paslaptis.

Čia ir vėl turime aukojimą – tiesą sakant, tai dviguba *rubedo*, kraujo auka. Pirmiausia aukojamas elnias – šventasis Laukinės Moters klano gyvūnas. Senovės žmonių požiūriu, netinkamu ciklo metu nudobti elnią – vadinasi, paniekinti senosios Laukinės Motinos priesakus. Gyvūnų žudymas apskritai laikytas pavojingu užsiėmimu, nes po gyvulio pavidalu galėdavusios slėptis įvairios maloningos bei geranoriškos būtybės. Ne laiku nudobus tokį padarą esą galima pažeisti trapią gamtos pusiausvyrą ir sukelti neaprėpiamo masto padarinius.

Bet dar svarbiau tai, kad čia aukojama elnė – Motinos gyvūnas, patelė, simbolizuojanti moteriškos išminties pradą. Vėliau, val-

gydamas paaukoto gyvulio mėsą ir apsigaubdamas jo kailiu, kad sušiltų ir kad pademonstruotų savo priklausymą klanui, žmogus pats *virsta* tuo gyvūnu. Tai labai senas, nuo neatmenamų laikų atliekamas sakralinis ritualas. Pasilikti paaukoto gyvūno akis, ausis, nosį, ragus ar įvairius vidaus organus – vadinasi, įgyti jų simbolizuojamų galių: toliaregiškumą, gebėjimą jausti per atstumą, greitį bei eiklumą, ištvermę, mokėjimą prisišaukti saviškius ir pan.

Antroji *rubedo* įvyksta tada, kai mergelė atskiriama tiek nuo gerosios senosios motinos, tiek nuo paties karaliaus. Šiuo laikotarpiu privalome išmokti saugoti atmintį, neprarasti gebėjimo maitintis dvasiniu penu, nors ir esame atskirtos nuo tų jėgų, kurios anksčiau mus rėmė ir maitino. Juk negalima amžinai džiaugtis tobulos sąjungos palaima. Daugeliui mūsų tai visiškai netinkama. Mūsų darbas veikiau yra tam tikru momentu atjunkti nuo šių nepaprastai stimuliuojančių jėgų, tačiau išsaugoti su jomis sąmoningą ryšį ir imtis tolesnės užduoties.

Akivaizdu, kad esama didelės pagundos įsikibus laikytis kokio nors nepaprastai mielo šios dvasinės sąjungos aspekto ir mėginti amžinai taip ir likti, apsižiojus palaimintąją krūtį. Tai dar nereiškia, kad dvasinis penas – destruktyvus. Priešingai, norint sėkmingai tęsti kelionę, jis būtinas, ir jo turi būti pakankamai daug. O jeigu jo nepakanka, keliautoja pradeda silpti, viskuo nusivilti ir darosi anemiška. Tačiau pernelyg ilgai užsibuvus dvasiniame svajonių „rojuje“, kur viskas tiktai gera, gražu ir miela, mūsų dvasinis tobulėjimas gali smarkiai sulėtėti. Negailestinga tiesa tokia: ateina diena, kai privalome bent laikinai palikti tas šventąsias jėgas, kurias savo dvasinėje kelionėje aptikome, kad galėtume pereiti į tolesnį savo kelio etapą.

Lygiai kaip tos dvi moterys pasakoje, kurios ašarodamos sako viena kitai sudie, mes privalome atsisveikinti su brangiausiomis vidinėmis savo galiomis, kurios mums taip daug padėjo. O tada su savo naujagimiu dvasios kūdikiu prie širdies ir krūtinės vėl žengiame į kelią. Mergelė iškeliauja didžiojo miško link, vėlgi nuoširdžiai vildamasi iš tos žalios tankmės pasirodysiant ką nors, kas padės jai tobulinti sielą.

Jaunoji karalienė prieina didžiausią ir tankiausią girią, kokią tik yra mačiusi. Čia nematyti nei kelio, nei takelio. Ji ilgai klaidžioja ratais, mėgindama kaip nors prasibrauti pro tankmę, bet nesuranda nė menkiausios proskynos. Temstant pasirodo toji pati balta šmėkla, kadaise padėjusi jai persikelti per griovį į karaliaus sodą, ir nuveda ją į varganus užeigos namus, kurių šeimininkai – geraširdžiai miškų gyventojai. Baltai apsigerbusi moteris pakviečia karalienę į vidų ir pavadina ją vardu. Jaunajai karalienei pasiteiravus, iš kur šioji žinanti jos vardą, baltoji moteris atsako: „Mes, miškų gyventojai, daug ką žinom ir matom, jūsų šviesybe".

Taigi karalienė lieka gyventi tuose užeigos namuose, miške, septynerius metus ir jaučiasi laiminga, augindama vaikelį. Nukirstosios jos rankos pamažu atauga: iš pradžių tai – dailutės rožinės kūdikio rankelės, paskui – mažos mergaitės, o galiausiai – suaugusios moters rankos.

Nors pasakoje šis epizodas perteiktas gana glaustai, iš tiesų jis yra pats plačiausias – tiek laiko atžvilgiu, tiek ir atliekamos užduoties apimtimi. Vėl leidusis į kelionę, mergelė septyneriems metams sugrįžta *namo*; tiesa, visą tą laiką ji praleidžia atskirai nuo vyro, bet visais kitais atžvilgiais nepaprastai praturtėja ir pagyja.

Jos padėtis vėl sukelia baltosios šmėklos – dabar jau jos angelo sargo – užuojautą, ir ši parodo mergelei kelią į tuos namus miške. Tokia tad nepaprastai gailestinga moteriai jos kelionėse yra gilioji dvasinė prigimtis. Visuomet atsiranda, kas jai padėtų. Ši dvasia, kuri veda ją ir globoja, – tai senosios Laukinės Motinos pasiuntinė, vadinasi, ir instinktyvioji dvasia, visuomet iš anksto žinanti, kas bus toliau.

Ši neaprėpiama laukinė giria, kurią prieina mergelė, – tai archetipinė šventoji iniciacijų vieta. Ji primena *Leuce*, požeminę girią senovės graikų mituose, kurioje vešliai kerojo šventieji ir protėvių medžiai bei knibždėte knibždėjo laukinių žvėrių ir prijaukintų gyvūnų. Štai čia berankė mergelė ir suranda sau ramią užuoglaudą septyneriems metams. Kadangi tai medžių viešpatija,

o ji pati – žydinčios obels įsikūnijimas, tai mes ir sakome, kad ji pagaliau grįžo namo – į tokią vietą, kur jos slėpininga žydinti siela ir vėl galės įleisti šaknis.

O kas gi toji moteris, užeigos namų gūdžioje girioje šeimininkė? Lygiai kaip dvasia apsigerbusi švytinčiu baltu rūbu, ji įkūnija vieną iš senosios trilypės Deivės aspektų; o jei čia būtų išsaugoti visi iki vieno pirmapradžiai pasakos fragmentai, tai užeigos namuose vienokiu ar kitokiu pavidalu turėtume sutikti dar ir gerąją/piktąją senutę. Tačiau šis pasakos epizodas yra dingęs – panašiai kaip rankraštyje, iš kurio išplėšti paskiri lapai. Greičiausiai prarastasis fragmentas bus pražuvęs per vieną iš tų negailestingų kovų, vykusių tarp senosios gamtinės religijos išpažinėjų bei naujesniojo tikėjimo šalininkų, kurių pažiūros galiausiai ir paėmė viršų. Bet mums užteks ir to, kas liko. Juk pasakos versmė ne tiktai gili, bet ir tyra.

Taigi matome, kad abi moterys per septynerių metų laikotarpį puikiai pažįsta viena kitą. Baltoji dvasia čia labai primena aiškiaregę Babą Jagą iš „Vasalisos“ – senosios Laukinės Motinos įsikūnijimą. Lygiai kaip Jaga, pirmąsyk pamačiusi Vasalisą, sako jai: „ Kaipgi, pažįstu ir tave, ir tavo namiškius“, – taip ir ši moters pavidalo dvasia, užeigos namų požeminiame pasaulyje šeimininkė, išsyk atpažįsta jaunąją karalienę, nes ji taip pat yra šventoji Visažinė.

Čia pasakoje ir vėl žioji plati properša. Nieko tiksliau nepasakoma apie tų septynerių metų užduotis bei pamokas, tiktai paminima, kad per šį laikotarpį karalienė atsigavusi ir išgijusi. Gal kas pasakys, jog pasaka nutrūksta todėl, kad senosios gamtinės religijos pamokos, sudarančios šio pasakojimo pagrindą, tradiciškai būdavo laikomos paslaptyje, todėl neverta jų ieškoti šitokioje pasakaitėje. Bet kur kas labiau tikėtina, kad pasakoje būta dar septynių aspektų, užduočių ar epizodų – po vieną kiekvieniems metams, kuriuos mergelė praleido girioje mokydamasi. Bet pala, juk pamenate, kad dvasioje niekas niekada nepražūva?

Galime atkurti ir rekonstruoti viską, kas nutiko per tuos septynerius metus, pasinaudodamos mažyčiais trupinėliais ir frag-

mentais, aptinkamais kituose su moterų iniciacija susijusiuose šaltiniuose. Moterų iniciacija yra archetipas, tad kaip ir kiekvienas archetipas, ji gali turėti daugybę variacijų, bet jos branduolys išlieka pastovus. Štai ką apie iniciacijas mums pasakoja daugelis kitų pasakų bei mitų, išlikusių tiek žodinėje, tiek rašytinėje tradicijoje.

Mergelė miške septynerius metus praleidžia todėl, kad būtent tiek jų sudaro moters gyvenimo ciklą. Skaičius septyni susijęs su mėnulio ciklais, be to, jis turi ir kitokią sakralinę prasmę: per septynias dienas buvo sukurtas pasaulis, septynios dienos sudaro savaitę ir pan. Bet už šių mistinių prasmių slepiasi dar viena, kur kas svarbesnė.

Moters gyvenimą galima sudalyti į septynerių metų trukmės etapus, iš kurių kiekvienas pasižymi savita patirtimi ir savomis pamokomis. Galima šiuos etapus suvokti tiesiogiai – kaip moters brendimo tarpsnius, tačiau daug dažniau jie ženklina dvasinę moters raidą, kurios pakopos nebūtinai atitinka chronologinį moters amžių, nors gali būti ir taip.

Nuo neatmenamų laikų moters gyvenimą sudarė atskiri etapai, dažniausiai susiję su kintančiomis jos kūno galiomis. Šitoks moters fizinio, dvasinio, emocinio ir kūrybinio gyvenimo sudalijimas padėdavo jai numatyti, „kas bus toliau“, ir pasirengti ateičiai. O tai, „kas bus toliau“, yra instinktyviosios Laukinės Moters žinioje. Ji yra visažinė. Tačiau bėgant laikui senosios laukinės iniciacijų apeigos nunyko, ir vyresnės moterys liovėsi supažindinusios jaunesniąsias su šiomis prigimtinėmis moters gyvenimo fazėmis.

Empirinis moterų nerimo, ilgesio, pokyčių ir augimo procesų stebėjimas pamažu leidžia vėl išryškinti senuosius giliojo moters gyvenimo modelius, arba fazes. Nors kiekvieną iš jų galima atskirai įvardyti, iš esmės visas jas sudaro užbaigimo, senėjimo, mirties ir naujo gyvenimo ciklai. Per tuos septynerius metus, praleistus miške, mergelė puikiai permano visas su šiomis fazėmis susijusias detales bei dramas. Tai septynerių metų ciklai, kurių seka ir sudaro visą moters gyvenimą. Kiekvienas iš jų turi savas apeigas ir savus tikslus. O mūsų užduotis – juos užpildyti.

Tai, ką toliau jums pateiksiu, tėra tiktai metaforos, nusakančios dvasios gelmę. Šie moters gyvenimo tarpsniai bei etapai apima ir jai tenkančias užduotis, ir pasaulėžiūrą, kuria kiekvienu metu galima remtis. Pavyzdžiui, jeigu mes, kaip parodyta schemoje, nueisime tokį ilgą gyvenimo kelią, kad pasiektume dvasinę rūko būtybių fazę, arba sritį, kurioje visos mintys regisi naujos kaip rytdiena ir senos kaip pasaulis, tai pasijusime įgyjančios ir kitokią pasaulėžiūrą, kitokį matymą, o atsispyrusios nuo šio naujo horizonto įžvelgsime ir įveiksime tolesnes sąmonės formavimo užduotis.

Šios metaforos tėra tiktai fragmentai. Tačiau turėdamos pakankamai talpias metaforas ir pasitelkusios tai, ką žinome ir ką pačios nujaučiame apie senąjį žinojimą, galime susikurti sau naujų įžvalgų – dieviškų ir paslaptingų, bet taip pat tinkamų pritaikyti čia ir dabar. Šios metaforos gana laisvai susietos su empirine patirtimi bei stebėjimais, asmenybės raidos psichologija bei etiologinių mitų įvaizdžiais, išsaugojusiais daugybę senovės žmonių psichologijos bruožų.

Nebūtina griežtai tapatinti šių fazių su chronologiniais amžiaus tarpsniais, nes kai kurios moterys ir aštuoniasdešimties metų sulaukusios tebėra užstrigusios jaunos mergaitės raidos fazėje, o kai kurios keturiasdešimtmetės dvasine prasme jau atsiduria rūko būtybių pasaulyje; pasitaiko ir dvidešimtmečių randuota it visko mačiusių žilagalvių siela. Šių tarpsnių seka nėra hierarchinė, ją tiesiog lemia moters sąmonės raida ir jos sielos gyvenimas. Kiekvienas amžius žymi pasaulėžiūros, užduočių ir vertybių kaitą.

0–7	kūno ir sapnų – socializacijos, bet sykiu ir vaizduotės išsaugojimo, amžius;
7–14	proto ir vaizduotės atskyrimo bei sujungimo į visumą amžius;
14–21	naujo kūno – mergystės – besiskleidžiančio ir sykiu skrupulingai saugomo jausmingumo amžius;
21–28	naujo pasaulio – naujo gyvenimo – pasaulių tyrinėjimo amžius;

28–35 motinos – mokymosi rūpintis kitais ir savimi amžius;
35–42 ieškotojos – mokymosi rūpintis savimi – savęs ieškojimo amžius;
42–49 ankstyvosios senatvės – tolimosios stovyklos suradimo – kitų drąsinimo amžius;
49–56 požeminio pasaulio – žodžių ir apeigų mokymosi amžius;
56–63 pasirinkimo – savojo pasaulio ir dar likusių nuveikti darbų rinkimosi amžius;
63–70 tapimo stebėtojos – visko, kas išmokta, perdirbimo amžius;
70–77 atsijauninimo – tolesnio senėjimo amžius;
77–84 rūko būtybių – didybės įžvelgimo smulkmenose amžius;
84–91 audimo raudona gija – gyvenimo audinio pažinimo amžius;
91–98 nežemiškumo amžius – mažiau kalbų, daugiau būties;
98–105 pneumos, kvėpavimo amžius;
105+ amžinybės amžius.

Daugeliui moterų pirmoji šių moteriškojo žinojimo fazių pusė – maždaug iki keturiasdešimties ar panašiai – akivaizdžiai reiškia perėjimą nuo savarankiško kūno su jo instinktyviais vaikiškais atradimais prie kūniškojo slėpiningosios motinos pažinimo. Tačiau persiritus į antrąją fazių pusę kūnas kuo toliau, tuo labiau virsta tiktai vidinių jutimų instrumentu, o moterys darosi vis įžvalgesnės.

Moteriai žengiant iš vieno ciklo į kitą jos gynybiniai šarvai, apsauginiai barjerai, jos kūno tankis apskritai vis mažėja, nyksta, retėja, kol galiausiai pati siela pradeda šviesti iš vidaus. Metams bėgant mes vis aiškiau regime ir juntame savo kūne ir dvasioje tą nepaprastą sielos virpėjimą.

Taigi septyneri – tai iniciacijų skaičius. Archetipinėje psichologijoje tikrai aptiktume ne vieną dešimtį nuorodų, aiškinančių septyneto simbolizmą. Mano manymu, viena sąsaja yra ypač pra-

varti moterims, norinčioms numatyti jų laukiančias užduotis ir apskritai susiorientuoti požeminiame miške, – tai senoviniai visų septynių pojūčių apibūdinimai. Tikėta, kad šie simboliniai bruožai būdingi visiems žmonėms, todėl panašu, kad jie bus sudarę sielos iniciacijų, per kurias būdavo pasitelkiamos kūno metaforos bei realios fizinės sistemos, pamatą.

Pavyzdžiui, pasak indėnų nahujų genties žiniuonių, mūsų pojūčiai atitinka atskirus sielos, arba „šventojo vidinio kūno“, aspektus, tad juos privalu ugdyti ir puoselėti. Visas jų mokymas pernelyg ilgas čia dėstyti, todėl pasitenkinsime pasakydamos, kad esama septynių jutimų, taigi ir septyneto užduočių: įdvasinimas, lytėjimas, kalba, skonis, rega, klausa ir uoslė.[33]

Tikėta, esą kiekvieną pojūtį įtakojanti dangiškoji energija. Šiandien, norėdamos šį mokymą sumaniai „nuleisti ant žemės“, galime dirbdamos grupelėmis tarpusavyje aptarti šiuos dalykus, juos apibūdinti, ištyrinėti ir iškedenti, pasitelkusios metaforas iš to paties ritualo, atveriančias mums šiuose jutimuose glūdinčias paslaptis: ugnis įkvepia dvasią, žemė dovanoja lytėjimo džiaugsmą, vanduo – kalbą, oras – skonį, rūkas – regą, gėlės – klausą, o pietų vėjas – kvapą.

Pastebėjus nedidelę šioje pasakos dalyje užsilikusią iniciacijos apeigų skiautelę, iš esmės daugiausia – posakį „septynerius metus“, mane pagavo stipri nuojauta, kad senovės laikais inicijuojamąją greičiausiai supažindindavo bei į jos užduotis įtraukdavo ir tokius tradiciškai septynetais ženklinamus dalykus, kaip viso moters gyvenimo tarpsniai, septynetas pojūčių ir kitokie ciklai bei įvykiai. Ypač mano smalsumą žadina vienas įdomus senovinės pasakos fragmentas, nugirstas iš senutės Kratynanos, mano mylimos švabų kilmės pasakotojos, priklausiusios plačiai ir daugiašakei mūsų šeimai. Pasak jos, kadaise prieš daugelį metų moterys leisdavusios kelionėn į kalnus, kur vienoje slaptoje vietoje išbūdavusios po kelerius metus, – lygiai kaip į tarnybą karaliaus kariuomenėje paimti vyrai.

O per šį laikotarpį, kurį gūdžioje girioje mokydamasi praleidžia mergelė, nutinka ir dar vienas stebuklas: pamažu atauga nukirsto-

sios jos rankos. Pirmiausia jos atrodo kaip mažos kūdikio rankelės. Greičiausiai tai reiškia, jog jos supratimas apie tai, kas nutiko, iš pradžių imituojamasis – remiasi mėgdžiojimu, kaip mažo vaiko elgesys. Kai rankos užauga jau kaip jaunos mergaitės – vadinasi, ji jau išsiugdo konkretų, bet dar neišbaigtą pasaulio reiškinių supratimą. O kai pagaliau jai atauga subrendusios moters rankos, ji jau yra išsiugdžiusi praktišką ir esminį nekonkrečių, metaforiškų, sakralinių dalykų, su kuriais susidūrė savo nueitame kelyje, suvokimą.

Praktiškai ugdydamosi gilųjį, instinktyvųjį visokiausių dalykų ir reiškinių pažinimą, mes mokomės ištisą gyvenimą, pamažu susigrąžindamos savąsias brandžios moters rankas. Kartais būna visai smagu save stebėti, kaip iš pradžių įžengiame į dvasinį asmeninio tobulėjimo etapą, negrabiai mėgdžiodamos elgesį, kurį taip trokštame perimti. Vėliau, žingsnis po žingsnio žengdamos tuo keliu, mes susiformuojame savitą dvasinę kalbą, savo pačių teisėtą ir nepakartojamą įvaizdį.

Kartais pasirodymams ir psichoanalizės seansams aš renkuosi kitą savo literatūrinę šios pasakos versiją. Jaunoji karalienė prieina šulinį. Jai pasilenkus pasisemti vandens, jos kūdikis įkrinta į šulinį. Jaunajai karalienei ėmus klykti ir šauktis pagalbos, pasirodo dvasia ir klausia, kodėl ji pati negelbėjanti savo vaiko. „Aš juk neturiu rankų!“ – aimanuoja karalienė. „O tu pamėgink“, – sako jai dvasia. Ir kai berankė mergelė sukiša savo strampus į vandenį, siekdama vaiko, jos rankos tą pačią akimirką atauga, ir kūdikis laimingai išgelbėjamas.

Tai irgi labai įtaigi metafora, perteikianti idėją apie savo naujosios esybės, savojo sielos „aš“ gelbėjimą, kad vėl nenugrimztų į pasąmonę, kad vėl nepamirštume, kas mes tokios ir kokį darbą privalome nuveikti. Būtent šiuo savo gyvenimo laikotarpiu mes lengvai galime nusigręžti net nuo pačių žavingiausių žmonių, atsisakyti labiausiai viliojančių idėjų, tapti kurčios net nuostabiausiai muzikai, ypač jei visa tai nestiprina mūsų sąjungos su laukiniu pradu.

Daugumai moterų šis kardinalus pokytis, šis perėjimas iš būsenos, kai jas užburia bet kokia pirmojo sutiktojo mestelėta

idėja arba jis pats, prie buvimo moterimi, spinduliuojančia savo pačios *La Destina*, giliu savosios paskirties supratimu, atrodo tarsi stebuklas. Tokia moteris visiškai kitaip žengia į gyvenimą – sklidina pasitikėjimo savimi, drąsiai žvelgdama į priekį, atstačiusi pirmyn rankas, netrukdomai klausydamasi instinktyviosios savo prigimties balso.

Pastarojoje pasakos versijoje mergelė jau nuveikė tokį darbą, kad kai jai prireikia rankų savajai pažangai pajusti ir apsaugoti, jos kaipmat atauga. Jas akimirksniu ataugina baimė prarasti savo naujagimį „aš". Kartais atgavusios betarpišką savojo gyvenimo bei veiklos pojūtį moters darbe trumpam įsivyrauja sumaištis, nes ji pati dar ne visiškai pasitiki naujosiomis galiomis. Jai dar gali prireikti šiek tiek laiko joms išbandyti, kad iki galo suvoktų, kokios galingos šios jėgos.

Mums neretai tenka iš esmės keisti ankstesnį savo įsivaizdavimą, neva sykį tapusi bejėgė (berankė), moteris visuomet turi likti silpna. Po visų patirtų praradimų bei kančių mes aptinkame, kad tereikia tik išdrįsti siekti – ir nutversime brangiausiąjį savo kūdikį. Būtent šitaip moteris sužino pagaliau vėl pati tapusi savojo gyvenimo šeimininke. Ji vėl turi „regintčias" plaštakas, delnus, kuriais iš naujo gali formuoti savo tolesnį gyvenimą. Per visą praeitą laiką jai daug padėjo vidinės dvasinės jėgos, ir ji nepaprastai subrendo. Dabar jau iš tiesų ji yra pati „savimi".

Mes irgi pagaliau jau beveik priėjome šios beribės pasakos kraštą. Beliko dar viena trumputė atkarpėlė – crescendo ir finalas. Kadangi tai – kelias į ištvermės paslaptis, nedelsdamos leiskimės pirmyn ir įveikime šį paskutinį požeminės kelionės etapą.

Septintas etapas: laukinė nuotaka ir jaunikis

Karaliui grįžus, jiedu abu su motina perpranta Velnio klastą sukeičiant laiškus. Tuomet karalius duoda apsivalymo priesaiką: tol nevalgysiąs ir negersiąs, kol nesurasiąs savo žmonos ir sūnaus, nors tektų ir į pasaulio kraštą nukeliauti. Septynerius metus jis klaidžioja jų ieškodamas. Per tą laiką jo rankos pajuosta, barzda

užauga ir susivelia kaip samanos, akių vokai parausta ir sutrūkinėja. Visą tą laiką jis nieko nevalgo ir negeria, bet kažin kokia galinga jėga palaiko jo gyvybę.

Galų gale jis pasiekia nedidelę užeigą miškuose. Čia pridengtas šydu užmiega, o atsibudęs išvysta priešais save nuostabiai gražią moterį ir skaisčiaveidį vaiką, parimusius viršum jo ir žvelgiančius jam tiesiai į veidą. „Aš esu tavo žmona, o čia – tavo sūnus“, – sako jaunoji karalienė. Karalius labai norėtų tuo patikėti, bet pamato, kad mergelė turi rankas. „Per visus vargus ir klajones mano rankos ėmė ir ataugo“, – paaiškina ji. O baltai apsigerbusi moteris atneša jos sidabrines plaštakas iš skrynios, kur jos buvo saugomos. Tuomet iškeliama didžiulė dvasių puota ir linksmybės. Paskui karalius su žmona ir vaiku grįžta pas senąją savo motiną ir antrąsyk iškelia vestuves.

Pagaliau savo ilgos kelionės į požeminį pasaulį pabaigoje moteris tvirtai sulydo į visumą ketvertą dvasinių jėgų: karališkąjį *animus*, naujagimę savo esybę, senąją Laukinę Motiną bei iniciacijas užbaigusią įšventintąją mergelę. Ji daugelį sykių apvalyta ir apšvarinta. Vien saugaus gyvenimo ištroškęs jos ego jau nebeužima vadovaujančių pozicijų. Dabar jos dvasioje viešpatauja šis ketvertas.

Būtent karaliaus kančių bei klajonių dėka ir įvyksta ši galutinė sąjunga bei antrosios vedybos. Kodėl gi jam, požeminio pasaulio valdovui, dar reikia leistis šitaip klajoti? Argi jis – ne karalius? Ką gi, tiesa pasirodo besanti tokia: ir karaliams, netgi archetipiniams, tenka nuveikti tam tikrą dvasinį darbą. Pasakoje taip išreiškiama itin sena ir paslaptinga idėja: pasikeitus vienai dvasinei jėgai, kitos taip pat privalo keistis ir prisiderinti. Dabar jau mergelė toli gražu nebėra toji moteris, kurią jis vedė, ji – anaiptol nebe ta pažeidžiama klajojanti siela. Dabar ji jau įšventinta, ji puikiai įsisavino viską, ką privalu žinoti ir mokėti moteriai. Ji sukaupė nemažai išminties, klausydamasi senosios Laukinės Motinos pasakojimų ir patarimų. Ji vėl turi rankas.

Taigi ir karaliui privalu per kančias pasikeisti. Iš dalies šis karalius ir toliau lieka viešpatauti požemyje, tačiau, būdamas dar ir

animus išraiška, jis įkūnija moters prisitaikymą gyventi bendruomenėje: sergsti pamatines idėjas, kurias ji sukaupė keliaudama po viršutinį pasaulį, po mus supančią visuomenę. Bet jis dar nėra patyręs to, kas teko jos daliai, tad privalo ir tai išbandyti, jei nori perteikti jos esmę ir patirtį aplinkiniam pasauliui.

Iš senosios Laukinės Motinos sužinojęs, kaip baisiai jį apmovė Velnias, karalius neišvengiamai turi pradėti pats keistis – leistis į klajones ir ieškojimus, lygiai kaip mergelė pasakos pradžioje. Tiktai jis prarado ne rankas, o žmoną ir sūnų. Taigi *animus* leidžiasi į kelią, visai panašų į nueitąjį mergelės.

Toks pabrėžtinas atkartojimas smarkiai pakeičia moters buvimą pasaulyje. Šitaip perorientuotas *animus* inicijuojamas ir įjungiamas į individualią moterišką veiklą. Gal kaip tik todėl iš esmės moterims skirtose Eleusino iniciacijų apeigose pasitaikydavo ir dalyvių vyrų: jie imdavosi moteriškų užduočių ir moteriškų pažintinių klajonių, norėdami rasti savo dvasines žmonas ir sūnus. Tuo tikslu *animus* pradeda savą septynerių metų iniciacijos laikotarpį. Dabar viskas, ko išmoko moteris, ne tiktai paliks atspaudą jos viduje, sieloje, bet paveiks ir jos išorę, jos požiūrį ir vaidmenį išoriniame pasaulyje.

Karalius taip pat atklysta į girią – ypatingąją iniciacijų vietą; ir vėl mus apima jausmas, kad pasakoje trūksta septyneto epizodų, atspindinčių septynis *animus* iniciacijos etapus. Tačiau ir juos galime atkurti, pasitelkusios kitų mitų fragmentus, savo išbandytus būdus ir priemones. Viena iš galimų nuorodų, už kurios galima užsikabinti, yra tai, kad septynerius metus karalius nevalgo ir negeria, tačiau lieka gyvas. Maisto atsisakymas reiškia bandymą atsiriboti nuo savo poreikių bei troškimų, kad pasiektume anapus jų glūdinčią tam tikrą gilesnę, svarbesnę prasmę. Per savo iniciaciją karalius mokosi giliau pažinti ir perprasti visokiausius troškimus bei įgeidžius – tarp jų ir seksualinius.[34] Jis taip pat turi išmokti vertinti ir tinkamai subalansuoti žmonių viltis bei laimę lemiančius ciklus.

Be to, būdamas dar ir *animus* įsikūnijimas, karalius privalo rasti dvasioje iki galo įšventintą moterį – ji yra pagrindinis jo tikslas,

kurio jis neturi išleisti iš akių, nepaisydamas jokių trukdžių ar pagundų, pasitaikysiančių pakeliui. Trečia, tai jo iniciacija į laukinę prigimtį, nes jis per tuos septynerius metus nesipraūsdamas darosi panašus į laukinį žvėrį; visa tai reikalinga norint atsikratyti bet kokių perdėtų civilizacijos primestų manieringumų. Šis *animus* nuoširdžiai triūsia, norėdamas prilygti ką tiktai įšventintos moters esybei, kad galėtų drauge su ja pasirodyti pasauliui ir sykiu dirbti kasdienius darbus.

Pasakos užuomina apie tai, kad miegančiam karaliui ant veido užmetamas šydas, greičiausiai taip pat atklydusi iš senųjų misterijų apeigų. Yra viena nuostabi graikų skulptūra, vaizduojanti vyrą – iniciacijų dalyvį, kuris, nuleidęs šydu apgaubtą galvą, tarytum ilsisi, kažko laukia arba miega.[35] Taigi matome, kad *animus* negali nusileisti žemiau *jos* pasiekto pažinimo lygio, antraip moteriai vėl tektų dvasiškai suskilti, neįstengiant suderinti to, ką ji jaučia bei žino savo viduje ir kaip ji per savo *animus* atrodo bei elgiasi išorėje. Todėl *animus* taip pat turi nemažai paklajoti po savo prigimtį, savo vyriškąją prigimtį, – vadinasi, jis taip pat atsiduria miške.

Nenuostabu, kad ir mergelei, ir karaliui tenka leistis į dvasios kraštus, kuriuose vyksta šitokie procesai. Juk viso to tegalima išmokti tiktai laukinėje gamtoje, greta Laukinės Moters. Tad nieko keisto, kad šitaip įšventinta moteris staiga aptinka savo požeminiame pasaulyje atrastą laukinės prigimties meilę išnyrant viršutiniame pasaulyje vykstančiame jos gyvenime. Dvasine prasme nuo jos sklinda degančio medžio kvapas. Tad nenuostabu, kad *čia* ji elgiasi taip, kaip išmoko *tenai*.

Bene įstabiausia šios ilgos iniciacijos savybė yra tai, kad ir nugrimzdusi į šį procesą moteris ir toliau atlieka viską, kas jai įprasta ir privalu gyvenant žemiškąjį gyvenimą: myli ir mylisi, gimdo, rūpinasi vaikais, kuria, kalba ir rašo, verda valgyti, tapo, verpia ir audžia, už ką nors kovoja, laidoja mirusiuosius, – nors tuo pat metu yra tolimoje kelionėje, nusileidusi į gelmes.

Tokiu metu moteris yra tarsi draskoma perpus, nes ją staiga užplūsta nenugalimas troškimas leistis į girią ir tartum upėje pasi-

maudyti jos žalumoje, arba įsikarti į aukščiausią skardį ir pasėdėti pačioje jo viršūnėje, gairinamai vėjo. Tai metas, kuomet vidinio laikrodžio dūžiai gali staiga sukelti moteriai poreikį išvysti padangę, kurią galėtų pavadinti sava, apkabinti kokio nors medžio kamieną, prisispausti skruostu prie uolos. Bet ji vis tiek privalo neiškristi iš kasdienybės ritmo.

Didelė garbė jai, kad tiek sykių kamuojama nenumaldomo troškimo, ji vis dėlto sugeba jam atsispirti ir nesileisti paskui saulėlydį – bent jau ne galutinai. Nes būtent šis išorinis gyvenimas ir sukuria tą būtiną spaudimą, be kurio neįveiksi požeminio pasaulio užduočių. Tokiu metu kur kas geriau likti pasaulyje nei pasitraukti iš jo, nes tokia įtampa naudinga: būtent ji padeda suformuoti neįkainojamą, į gelmę nukreiptą gyvenimą, kurio jokiais kitais būdais nesukurtum.

Taigi matome, kad siekdamas būti lygiavertis mergelės ir jos kūdikio partneris, *animus* taip pat išgyvena transformaciją. Galiausiai jie vėl susivienija, o tada grįžta pas senąją, išmintingąją motiną, gebančią viską suprasti ir ištverti, o prireikus dar ir duoti išmintingą, gudrų patarimą. Tada jau matome juos visus kartu, jungiamus tarpusavio meilės bei sutarimo.

Demoniškų galių mėginimas užvaldyti moters sielą galutinai žlugo. Siela patyrė ir atlaikė visus ištvermės išbandymus. Moteriai tenka pereiti šį ciklą kartą per septynerius metus: pirmąsyk – vos juntamai, o vėliau bent vienąkart – labai sunkiai ir audringai; tuo tarpu visi paskesni ciklai dažniausiai tebūna tik ankstesnės patirties prisiminimas ar atnaujinimas. O dabar pagaliau atsikvėpkime ir apžvelkime visą šią plačią moters iniciacijų bei jos įveiktų užduočių panoramą. Bent sykį perėjusios visą šį ciklą, paskui bet kuriuo momentu ir bet kuriuo tikslu jau galime rinktis, kurią (ar visas) užduotis atliksime, norėdamos atnaujinti savo gyvenimą. Štai kai kurios iš jų:

- palikti nukaršusius dvasinius tėvus ir leistis į nežinomą dvasinę žemę pasikliaujant vien tiktai pakeliui sutiktųjų gera valia;
- aptvarstyti netikusio sandėrio, kurį kadaise sudarėme, paliktas žaizdas;

- kęsti dvasinį alkį ir tikėtis rasti peno savo prigimtyje;
- surasti Laukinę Motiną ir užsitikrinti jos paramą;
- užmegzti ryšį su globėjišku požeminio pasaulio *animus*;
- pabendrauti su psichopompu (burtininku);
- išvysti senuosius sodus – moteriškojo prado energijos formas;
- išnešioti ir pagimdyti dvasinį kūdikį – naująją esybę;
- ištverti nesusipratimus, naują daugkartinį išsiskyrimą su savo meile;
- išsipurvinti, išsisuodinti, apdulkėti;
- septynerius metus praleisti pas girios gyventojus, kol kūdikis sulauks sąmoningo amžiaus;
- laukti;
- atkurti vidinį regėjimą, vidinį žinojimą ir vidinę gydomąją rankų galią;
- nepasiduoti netgi viską praradus ir tęsti savo žygį, gelbėti dvasinį kūdikį;
- atsekti ir pažinti savo kūdikystę, jaunystę, brandą;
- transformuoti savo *animus* į laukinę, prigimtinę jėgą, jį pamilti ir pasiekti, kad jis taip pat mus mylėtų;
- iškelti laukines jungtuves senosios Laukinės Motinos ir naujojo dvasinio kūdikio akivaizdoje.

Tai, kad tiek berankė mergelė, tiek ir karalius patiria tą patį septynerių metų trukmės iniciacijų laikotarpį, yra tarsi bendras pagrindas, jungiantis moteriškąjį ir vyriškąjį pradus. Tai leidžia mums pagrįstai tikėtis, kad šios jėgos nebūtinai turi būti priešiškos viena kitai – anaiptol, jas gali sieti gili ir tvirta meilė, ypač jei ji pagrįsta vidinės savasties ieškojimais.

„Berankė mergelė" – tai visai gyvenimiška istorija apie mus, tikras gyvas moteris. Ir aprėpia ji ne tiktai kokią nors vieną gyvenimo dalį, o visus mūsų gyvenimo tarpsnius. Iš esmės ji moko tiktai vieno pagrindinio dalyko: kad mūsų, moterų, užduotis yra tolydžio leistis kelionėn į požeminį mišką. Mūsų dvasios ir sielos specifika tokia, kad galime lengvai peržengti šių dvasinių pasaulių skiriamąją ribą, šen bei ten stabtelėti, įsiklausyti į senosios Laukinės Motinos balsą, paragauti dvasios vaisių, o paskui vėl susijungti su viskuo ir visais, kuriuos mylime ir branginame.

Iš pradžių su Laukine Moterimi mums būna nelengva. Atkurti pažeistus instinktus, atsikratyti naivumo, sparčiai mokytis pažinti giliausius savo dvasios bei sielos aspektus ir nepamiršti to, ko jau esame išmokusios, nesigūžti ir nebėgti, o tvirtai ginti savo požiūrį, – visa tai reikalauja begalinės, tiesiog mistinės ištvermės. Grįžusios atgal po vienos iš savo požeminių kelionių išoriškai galime atrodyti nepasikeitusios, tačiau viduje esame atsikovojusios didžiulius laukinio moteriškumo plotus. Iš pažiūros tebesame draugiškos kaip ir anksčiau, bet viduje to ankstesnio romaus, prijaukinto žvėrelio tikrai nebebus likę nė ženklo.

XV SKYRIUS

Sėlinimas: *canto hondo*, slėpininga giesmė

Sėlinti – vadinasi, taip tyliai, lengvai ir negirdimai žengti, kad galėtum laisvai judėti po mišką ir viską stebėti, pati likdama nematoma. Vilkė it šešėlis tykina paskui visus, kas beįsiveržtų į jos teritoriją. Šitaip ji renka informaciją. Ji tarsi pasirodo, paskui pradingsta – išsisklaido it dūmas, o tada ir vėl pasirodo.

Vilkai sugeba judėti nepaprastai tyliai, nesukeldami beveik jokio garso, tartum *los ángeles tímidos*, tykieji angelai. Iš pradžių kiek atsilikę jie sėlina paskui juos sudominusį padarą. Paskui staiga išnyra priešais jį, šonu kyšteli iš už medžio snukį ir dėbteli viena auksu spindinčia akim. O tada staigiai apsisuka ir vėl dingsta – begarsiame sūkuryje šmėkšteli tik balta pakaklė ir pūkuota uodega. Bet apsukę ratą jie netrukus išnyra įsibrovėliui už nugaros. Tai ir yra sėlinimas.

Laukinė Moteris jau daugelį metų šitaip sėlina paskui paprastas žemiškas moteris. Štai ji lyg ir šmėsteli mums priešais, bet vos spėjame įsižiūrėti – pradingsta iš akių. Tačiau ji taip dažnai ir tokia gausybe pavidalų pasirodo mūsų gyvenime, kad mums regisi, jog esame supte apsuptos jos atvaizdų ir impulsų. Ji lanko mus sapnuose ir pasakojimuose, ypač apie mūsų pačių išgyvenimus, nes nori įsitikinti, kas mes tokios ir ar jau esame pasirengusios

ateiti pas ją. Pakaktų mums dirstelėti į savo metamus šešėlius, ir pamatytume, kad tai toli gražu ne dvikojai žmonių šešėliai, o kažkieno kito – įstabios, laisvos ir laukinės būtybės pavidalai.

Jos teritorijoje mes turėtume būti nuolatinės gyventojos, o ne atsitiktinės turistės, trumpam užklydusios pasižvalgyti, nes juk mes kilusios iš tų valdų: tai sykiu ir mūsų gimtinė, ir paveldas. Laukinė mūsų sielos ir dvasios jėga ne šiaip sau stebi mus, sekdama iš paskos. Dar nuo viduramžių gyvuoja tikėjimas: kai leidiesi žemyn, sekama kokios nors galingos jėgos, ir tai jėgai pavyksta nutverti tavo šešėlį – tuomet ir tu pati tampi galinga savarankiška jėga.

Didžioji geroji laukinė mūsų dvasios jėga taikosi priminti letena mūsų šešėlius, kad nuo šiol jai priklausytume. Kai Laukinė Moteris nutveria mūsų šešėlį, mes vėl tampame savimi, atsiduriame ten, kur ir turėtume būti, – savo tikruosiuose namuose.

Dauguma moterų nė kiek šito nesibaimina, tiesą sakant, jos netgi trokšta kuo greičiau atkurti šią sąjungą. Jei joms pavyktų aptikti Laukinės Moters irštvą, jos akimirksniu, nėmaž nedvejodamos stačia galva nertų į ją, svajodamos atsidurti Laukinės Moters glėbyje. Joms tiktai reikia, kad kas parodytų kryptį – paprastai visuomet žemyn, prie savo tikrojo darbo, prie savo tikro vidinio gyvenimo, prie angos į tą irštvą.

Dažnai paauglystėje arba būdamos jau subrendusios mes leidžiamės ieškoti laukinio prado būtent tada, kai pajuntame, jog karštai siekiančias kokio nors išsvajoto tikslo mus remia ir palaiko kažin kokia laukinė jėga. Gal kartais užtinkame jos pėdsakus sapne, ant šviežiai iškritusio balto sniego. Arba pastebime dvasioje kokią užlenktą šakelę ar keletą apverstų drėgnų akmenėlių ant tako – ir suprantame netoliese pasirodžius kažkokią gerą, palaimingą būtybę. Dvasioje iš toli pajutusios pažįstamą alsavimą, žemės virpėjimą, mes intuityviai žinome: artinasi nepaprastai svarbi ir stipri, laukinė ir laisva esybė.

Nepajėgdamos nuo jos nusigręžti, mes sekame jai iš paskos, sulig kiekvienu žingsniu vis geriau įgusdamos šuoliuoti, bėgti ir sėlinti paskui visus, kas tik įžengia į mūsų dvasinę teritoriją. Mes

pradedame sekti Laukinę Moterį, ir ji mielai atsako mums tuo pačiu. Jai sustugus, mėginame atsiliepti – nors dar neprisimename jos kalbos, netgi dorai nežinome, su kuo mes čia kalbamės. Ji laukia mūsų, vis padrąsindama. Tai tikras laukinės instinktyviosios prigimties stebuklas. Net nemokėdamos jos kalbos, mes žinome, ką ji mums sako. Vos prasiplėšusios akis, mes jau suvokiame, kad šioji nepaprasta, meilės sklidina jėga egzistuoja anapus ego ribų.

Dar vaikystėje Opal Whitely štai taip aprašė susitaikymą su šia laukine jėga:

Šiandien pavakary
Aš įvedžiau neregę mergaitę
Į girią, pilną tamsos ir šešėlių.
Aš privedžiau ją prie šešėlio,
Kuris ėjo greta.
Šešėlis palietė jos skruostą
Aksominiais savo pirštais.
Dabar ji taip pat
Pamilo šešėlius,
O baimė jos dingo.

Viską, kas ilgus šimtmečius moterų buvo prarasta, galima vėl atgauti stebint, kokius šešėlius tie prarastieji dalykai meta. Be to, derėtų uždegti žvakelę Gvadalupei iš dėkingumo už tai, kad visi šie prarasti bei pagrobti lobiai ligi šiol ilgais šešėliais nutįsta mūsų sapnuose, vaizduotėje bei svajonėse, taip pat senose žilose pasakose, poezijoje ir bet kurioje įkvėpimo akimirkoje. Visos pasaulio moterys – jūsų ir mano motinos, jūs ir aš, jūsų sesuo, draugė, mūsų dukterys, ištisos mums dar nepažįstamos moterų gentys ir giminės, – visos mes svajojame apie tai, ką esame praradusios, kas dar tiktai turi išnirti iš pasąmonės gelmių. Visame pasaulyje moterys sapnuoja tą patį. Ir mes visuomet turime žemėlapį. Visuomet turime viena kitą. Mus visas jungia tos pačios svajos ir sapnai.

Sapnai dažniausiai kompensuoja ar tarsi veidrodis iš pasąmonės gelmių atspindi tai, kas mūsų prarasta arba ką dar reikia pataisyti, subalansuoti. Per sapnus pasąmonė tolydžio siunčia mums perspėjimus bei pamokymus. Taip ši laukinė sapnų šalis tarytum nugrimzdusi legendinė Atlantida išnyra mums bemiegant, drėgna ir garuojanti, ir apgaubia mus visas lyg gimtoji pastogė. Tai mūsų pažinimo, mūsų savasties žemė.

Tai ką gi mes sapnuojame? Ogi Laukinės Moters archetipą ir susijungimą su ja. Kas rytą pabusdamos iš šio sapno, mes tarsi iš naujo užgimstame, jo energija ištisą dieną teikia mums peno kūrybai. Ir kas naktį mes vėl gimstame ir atgimstame, grimztame į šį laukinį sapną, kad dienai išaušus sugrįžtume, gniauždamos kumštyje šiurkštaus kailio kuokštą, pajuodusiomis nuo drėgnos žemės kojomis ir vandenynu, mišku ar laužo dūmais kvepiančiais plaukais.

Sugrįžusios iš šios šalies, mes kaskart vėl įsineriame į kasdienius rūbus ir į kasdienį, įprastą savo gyvenimą. Parkeliavusios iš tų laukinių vietų, mes sėdame prie kompiuterio, stojame prie puodų, parimstame prie lango, prie stalo auditorijoje, prie knygų, paslaugiai klausomės kliento. Mes dvelktelime tuo laukiniu kvapu į kolektyvinį darbą, į verslą, į savo sprendimus, meną, savo rankų ir širdies kūrinius, į politiką, dvasingumą, planus, buitį, išsilavinimą, gaminius, į užsienio reikalus, laisves, teises ir pareigas. Laukinis moteriškumas ne tiktai sugeba išgyventi visuose pasauliuose; jo dėka *išgyvena* ir tie pasauliai.

Turime pripažinti, kad mes, moterys, pačios kuriame sau gimtinę: kiekviena turime savą žemės lopelį, atsineštą iš nakties sapnų, sukurtą dienos darbu. Pamažu, iš lėto mes plečiame šį lopelį, ir jis vis didėja, didėja. Kada nors tai bus ištisa plati, didžiulė šalis, iš mirusiųjų prikelta žemė, *Munda de la Madre*, Motinos šalis, dvasinė mūsų gimtinė, lygiavertė ir lygiagreti visiems kitiems pasauliams. Šį pasaulį sudaro mūsų gyvenimai, mūsų ašaros, juokas ir kaulai. Jį verta kurti, verta jame gyventi, nes šiame pasaulyje viešpatauja padorumas ir laukinis sveikas protas.

Žodis „atstatymas“ paprastai mums asocijuojasi su buldozeriais, su pastoliais, su apirusių griuvėsių lopymu – tokia yra moderni jo

vartosena. Vis dėlto jis turi ir kur kas senesnę prasmę: angliškas žodis *reclamation* yra kilęs iš senovės prancūzų *reclaimer,* reiškiančio „pašaukti atgal išleistą palakioti sakalą". O juk būtent to mums ir reikia – pakviesti laukinę būtybę sugrįžti atgal. Todėl šia prasme tas žodis puikiai mums tinka. Savo proto, gyvybės, sielos balsais mes bandome prisišaukti atgal intuiciją, vaizduotę; bandome prisikviesti Laukinę Moterį. Ir ji ateina.

Moterys niekur nuo to nepabėgs: jei turi kas keistis, tai pirmiausia – mes. Juk nešiojamės savyje *La Que Sabe*, Žinančiąją. Ir jei turime sulaukti pokyčių viduje, tai – kiekvienos moters užduotis. Jeigu reikia pakeisti pasaulį, mes, moterys, žinome būdų, kaip tai padaryti. Laukinė Moteris pašnibždės mums, ko imtis, ir mums beliks tik jos klausyti. Bėgdama pirmyn, ji tolydžio stabteli pasižiūrėti, ar kartais neatsiliekame. Ji dar turi labai daug ką mums parodyti.

Taigi jei ketinate bėgti ar rizikuoti, jei norite pažeisti draudimą, pirmiausia atkapstykite pačius giliausius kaulus, maitinančius laukinę moterų, gyvybės, vyrų, vaikų ir žemės prigimties dalį. Pasikliaukite meile *ir* tobulais savo instinktais, kad neklysdama žinotumėte, kada urgzti, kada šokti, pulti ir parmušti, kada žudyti, o kada – trauktis ir persekioti auką ligi aušros. Norėdama išsaugoti ryšį su stebuklinguoju laukiniu pradu, privalote būti kuo budresnė, kuo akylesnė ir atsargesnė, kiek įmanoma įžvalgesnė ir kūrybingesnė, gyventi kuo arčiau žemės, kuo labiau vertinti vienatvę ir kitų moterų draugiją, kuo labiau puoselėti natūralumą, ugnį, dvasią, sukaupti kuo daugiau naujų žodžių ir minčių. Turėtumėte kuo labiau palaikyti savo seseris, kuo daugiau sėti ir kuo budriau sergėti šaknis, būti kuo švelnesnė žmonėms, kuo artimesnė kaimynams, kuo labiau vertinti poeziją, tapybą – tiek realistinę, tiek pagrįstą vaizduote, ir kuo giliau leistis į laukinio moteriškumo gelmes. Jūsų gyvenime visuomet turi rastis vietos teroristiniam siuvimo būreliui bei laukiniam staugimui. Ir, be abejo, – kuo daugiau *canto hondo*, slėpiningos giesmės.

Gerai pasipurtykite, iškedenkite kailiuką, apšniukštinėkite senuosius takus, įtvirtinkite instinktyvųjį savo pažinimą. Visos mes

galime didžiuotis, būdamos senojo kovų veteranių klubo narės, ir narsiai demonstruoti šių dienų mūšiuose įgytus randus, išrašyti savo paslaptis ant sienų, daugiau nebesileisti gėdinamos ir visur eiti pakelta galva. Neverta eikvoti energijos pykčiui – verčiau tegu jis mus sustiprina. Bet svarbiausia – niekad nepraraskime moteriško savo apsukrumo bei sumanumo.

Niekuomet nepamirškime, jog tai, kas geriausia, neturi ir negali būti slepiama. Nei meditacija, nei išsilavinimas, nei sapnų analizė ar kokia tik norite dieviškoji išmintis nieko mums nepagelbės, jei su niekuo ja nesidalysime ar patikėsime visa tai tik mažam išrinktųjų rateliui. Todėl išlįskite, pasirodykite, kur jūs bebūtumėte! Įminkite kuo gilesnius pėdsakus – jūs tai galite! Būkite toji senutė, besisūpuojanti krėsle prie židinio, kuri tol laiko glėbyje ir čiūčiuoja seną susidėvėjusią idėją, kol toji vėl atjaunėja ir iš naujo pavirsta krykštaujančiu vaiku. Būkite toji drąsi ir kantri moteris iš „Mėnulio lokio“, išmokusi perprasti iliuziją. Tiktai negaiškite vieną po kitos degindama fantazijas, tarsi mergaitė su degtukais.

Jokiu būdu nepasiduokite ir atkakliai ieškokite savųjų – kaip bjaurusis ančiukas. Rūpinkitės kūrybos tėkmės skaidrumu, kad *La Llorona* surastų, ko ieško. Tegul ištverminga širdis veda jus per bekraštį mišką, kaip berankę mergelę. Drauge su *La Loba* surinkite krūvon pražuvusių vertybių kaulus ir giedodamos prikelkite juos naujam gyvenimui. Atleiskite tiek, kiek galite, šį bei tą pamirškite ir kuo daugiau sukurkite. Tai, ką nuveiksite šiandien, atsispindės jūsų būsimųjų vaikaičių gyvenime. Gali būti, kad jūsų dukterų dukraitės atmins ir paminės jus geruoju, o svarbiausia – jos seks jūsų pėdomis.

Esama daugybės būdų ir galimybių gyventi santarvėje su instinktyviąja prigimtimi; be to, ir mes pačios, ir pasaulis nuolatos kintame, o sykiu kinta ir atsakymai į pačius svarbiausius mūsų užduodamus klausimus, todėl negalima sykį ir visiems laikams pasakyti: „Daryk taip ir taip, pirma tą, o paskui – aną, ir viskas bus gerai“. Tačiau ilgą laiką stebėdama vilkus, aš vis mėginau išsiaiškinti, kaipgi jiems pavyksta didžiąją gyvenimo dalį šitaip harmoningai nugyventi. Todėl dėl šventos ramybės pasiūlyčiau

jums tučtuojau pradėti nuo bet kurio iš toliau pateikiamo sąrašo punkto. Toms, kurios dėl ko nors kovoja, geriausia būtų pradėti nuo dešimtojo.

Dešimt vilkų gyvenimo taisyklių

1. Maitintis.
2. Ilsėtis.
3. Protarpiais bastytis.
4. Saugoti ištikimybę.
5. Mylėti vaikus.
6. Dūkti mėnesienoje.
7. Laikyti ausis pastačius.
8. Rūpintis kaulais.
9. Mylėtis.
10. Dažnai staugti.

XVI SKYRIUS

Vilko blakstiena

Jei niekuomet neisi į girią, tau nieko niekada nenutiks, ir tavo gyvenimas taip ir neprasidės.

– Neik į girią, žiūrėk, niekur neik iš namų, – gąsdino jie.

– O kodėl? Kodėl man nevalia šįvakar eiti į girią? – nesuprato jinai.

– Tenai gyvena didelis vilkas, jis ryja žmogiukus – tokius, kaip tu. Žiūrėk, neik daugiau į girią, niekur neik iš namų, nes pasigailėsi!

Žinoma, ji išėjo. Nieko nepaisydama išėjo į girią ir tenai, žinoma, sutiko vilką, kaip jie ir buvo bauginę.

– Matai, argi mes tau nesakėm? – sukarksėjo jie.

– Čia mano gyvenimas, o ne pasaka, kvailiai jūs nelaimingi, – atkirto ji. – Aš turiu eiti į girią ir susitikti vilką, kitaip mano gyvenimas taip ir neprasidės!

Tačiau jos sutiktasis vilkas buvo įkliuvęs į spąstus, kurie geležiniais dantim laikė sukandę jam koją.

– Ai, gelbėk, ai, padėk man! Aū-aū-aū! – kaukė vilkas. – Išlaisvink mane, išvaduok, ir aš dosniai tau atsilyginsiu! – kaip ir visi pasakų vilkai, prisiekinėjo jis.

– O iš kur man žinoti, kad nieko blogo man nedarysi? – paklausė ji, nes buvo tikra kodėlčiukė. – Gal imsi mane ir suėsi, kad vieni kaulai teliks?

– Veltui klausi, – atšovė vilkas. – Vis tiek turėsi pasikliauti mano žodžiu.

Ir vilkas ėmė dar gailiau ir garsiau staugti:

– Ai, ajajai! Aūūū! Aūūū!
Tiktai vieno dalyko
Klaust mergelei pritiko:
Kuuuur sieeeeelaaaaa?

– Na, gerai, vilke, tebūnie taip! Pamėginsiu tave išvaduoti. Viens, du! – ji pražiodė spąstus, vilkas ištraukė leteną, o ji aprišo žaizdą gydomosiomis žolėmis.

– Ak, ačiū tau, geroji mergele, ačiū! – ėmė dėkoti vilkas.

Bet mergaitė buvo prisiskaičiusi per daug netikrų pasakų, todėl riktelėjo:

– Nagi, ko lauki, imk ir suėsk mane! Greičiau!

Bet vilkas nė neketino jos ėsti. Jis tik uždėjo leteną jai ant peties ir tarė:

– Aš esu iš kitokio laiko ir vietos. – Paskui išsirovė blakstieną, padavė mergaitei ir pridūrė: – Štai, imk ir būk išmintinga. Nuo šiol tu žinosi, kas gera, o kas – ne; pažvelgsi mano akimis ir aiškiai viską pamatysi.

Už tai, kad tikrai mane išvadavai,
Duosiu tau dovanų,
Ko nėra tarp žmonių.
Atmink, tiktai vieno dalyko
Klaust mergelei pritiko:
Kuuuur sieeeeelaaaaa?

Ir mergaitė sugrįžo namo,
laiminga, kad liko gyva.
Ir kaskart, kai jai sakė:
„Pasilik, kur esi, būsi mano pati!“ –
arba: „Nagi, manęs paklausyki!“ –

arba: „Atsakyk, kaip liepiu,
būki baltu lapu,
kaip tada, kai gimei šiam pasauly“, –
ji ištraukia blakstieną,
pasižiūri pro ją,
ir visi jų kėslai bei mintys –
atviri, kaip ant delno.
Sykį mėsininkas svėrė jai mėsą –
pasižiūri pro blakstieną:
ogi laiko prispaudęs pirštu!
Pažvelgia į savo gerbėją,
kuris įtikinėja
esąs jai geriausia pora,
ir mato: jis nieko nevertas!
Šios blakstienos dėka
ji išvengė tada
ne vienos, o daugybės
nelaimių.

Bet tai dar ne viskas. Šio naujo regėjimo dėka ji ne tiktai įžvelgdavo klastą bei žiaurumą – jos išgelbėto vilko dovana pavertė ją be galo geru ir širdingu žmogumi, nes kiekvieną sutiktąjį ji matė ir vertino naujomis akimis.

Ji matė tuos, kas iš tiesų geri,
ir glaudėsi prie jų.
Ji rado savo mylimąjį,
su kuriuo nugyveno visą gyvenimą.
Ji atskyrė narsuolius
ir veržėsi prie jų.
Ji pažino ištikimuosius
ir siūlė jiems savo draugystę.
Ji regėjo po įsiūčiu slypinčią sumaištį
ir skubinosi ją numalšinti.
Ji įžvelgė meilę drovių jų akyse
ir tiesė jiems ranką.
Ji matė rūsčiųjų skausmą

ir stengėsi juos pralinksminti.
Ji juto bežadžio žmogaus sielvartą
ir rado žodžių jam išsakyti.
Giliai sieloje ji įžvelgė tikėjimą
moters, kuri sakėsi niekuo nebetikinti,
ir įpūtė jį iš savo liepsnos.
Ji visa ką matė
pro vilko blakstieną:
viską, kas tiesa,
ir viską, kas melas,
viską, kas už gyvybę,
ir viską, kas prieš.
Visa tai tegalima
pamatyti tik tuomet,
kai širdį matuoji širdimi,
o ne vien tik protu.

Šitaip ji patyrė, jog žmonės ne veltui vadina vilką išmintingu. Jei gerai įsiklausysi į jo staugimą, tai išgirsi, kad vilkas visuomet klausia vis to paties – esmingiausio – dalyko: ne kur gauti paėsti, ne ką čia užpuolus, ne kur čia pasiautus, –

o svarbiausia, ką turi žinot,
kad slaptą tiesą pamatytum,
pasvertum viską, kas aplinkui gyva:
kuuur sieeelaaaa?
Kuuuuur
sieeeeeelaaaaa?
Kur siela?
Kur siela?

Eik greičiau į girią, eik! Jei niekuomet neisi į girią, tau nieko niekada nenutiks, ir tavo gyvenimas taip ir neprasidės.

Eik greičiau į girią,
eik!

Eik greičiau į girią,
eik!
Eik greičiau į girią,
eik!

Ištrauka iš C. P. Estés originalios prozinės poemos „Vilko blakstiena“ (*The Wolf's Eyelash*, © 1970, in *Rowing Songs for the Night Sea Journey, Contemporary Chants*).

Pasaka – kaip vaistai

Dabar ketinu jums išdėstyti pasakos etosą, vyraujantį mūsų giminės etninėse tradicijose, kuriomis remiasi ir mano pasakos bei eilės, ir dar truputėlį paaiškinti, kaip renkuosi *las palabras*, žodžius, ir *los cuentos*, pasakojimus, padedančius sielai išgyventi.

Mano manymu, *Historias que son medicina*, pasakos yra kaip vaistai.

> „...Visuomet, kai tiktai pradedame sekti pasaką, iš karto stoja naktis. Kad ir kur būtume, kokiu metų ar paros laiku, vos pradėjus vynioti pasakos giją, iš už stogų šelmenų tuoj išlenda sidabrinis mėnulis, o viršum klausytojų galvų nusidriekia žvaigždėtas dangus. Kartais, pabaigus pasaką, kambarį užlieja ryto aušra, kitąkart dar lieka kokia žvaigždės atplaiša arba audringo dangaus debesų draiskana. Bet visuomet mums palieka didžiulis turtas, su kuriuo dar teks daug ką nuveikti kuriant ir puoselėjant sielą...“[1]

Man patinka raustis pasakų kloduose ne tik todėl, kad esu psichoanalitikė, – tai veikiau susiję su vaikystės patirtimi: tada man

daugelį metų teko virti giliose etninėse savo neraštingos šeimos tradicijose. Nors mano artimieji beveik nemokėjo nei skaityti, nei rašyti, tačiau jie buvo išsaugoję tokią gilią senovinę išmintį, kokios šiandieninėje visuomenėje dažnai nė su žiburiu neberasi.

Mano vaikystės ir paauglystės metais pasakos, anekdotai, dainos ir šokiai neretai būdavo atliekami tiesiog prie vaišių stalo, per vestuves ar šermenis, bet didžioji dalis viso to, ką esu sukaupusi ir perpasakoju taip, kaip girdėjau, arba perkuriu į literatūrines pasakas, buvo mano išgirsta ne per viešus susibūrimus, o sunkiai triūsiant, dirbant daug jėgų ir susikaupimo reikalaujančius darbus.

Mano supratimu, visų rūšių pasakos randasi tiktai iš sunkaus darbo: intelektualinio, dvasinio, šeimyninio, fizinio, – visokio. Jos niekuomet neateina lengvai. Jų nenugirsi „šiaip sau", neišmoksi „laisvalaikiu". Jų esmės neįmanoma užgriebti ar išsaugoti šiltnamio sąlygomis, jos niekuomet nepasiekia didelės gelmės entuziastingame, bet joms neatsidavusiame protc, neišgyvena jos ir draugiškoje, bet lėkštoje aplinkoje. Pasakų neįmanoma „studijuoti". Jos išmokstamos tiktai betarpiškai, ilgą laiką gyvenant ten, kur jos gyvuoja, ir klausantis tų, kurie tiesiogiai jas seka, jomis gyvena, todėl gali jų išmokyti – ir tai dažniausiai įvyksta dirbant kasdienius darbus, o ne kokiomis nors iškilmingomis progomis.

Gydomasis pasakų poveikis juntamas ne tuščioje erdvėje.[2] Jo nelieka, atskyrus pasaką nuo dvasinių jos šaknų. Nepatirsi jo ir priešokiais. Pasaka pasižymi savitu vientisumu, kuris atsiskleidžia ja gyvenant. Tikroji pasakos prasmė nušvinta tiktai drauge su ja išaugusiems.

Seniausiose mano giminės tradicijose, siekiančiose tolimą praeitį, – kaip sako mano *abuelitas*, „per tiek kartų, kiek jų išvis buvo", – pasakojimo laiką, konkrečias sekamas pasakas ir konkrečius žodžius joms perteikti, kaskart kitokį balso toną, pasakų pradžias ir pabaigas, jų siužeto raidą, o ypač – kiekvienos pasakos *paskirtį* dažniausiai nulemia aštrus vidinis jausmas, o ne koks nors išorinis akstinas ar „tinkama proga".

Kai kuriose tradicijose pasakos sekamos tiktai joms skirtu laiku. Kiek žinau iš savo bičiulių, priklausančių keletui pueblų genčių,

pasakojimai apie kojotą gali būti sekami tiktai žiemą. Pietų Meksikoje gyvenančios mano *comadres* bei giminaitės apie „didįjį vėją, pučiantį iš rytų", pasakoja tiktai pavasarį. O mano įtėvių šeimoje esama pasakų, kilusių iš Rytų Europos, kurias galima sekti tiktai rudenį, nuėmus derlių. Tuo tarpu giminėje, iš kurios esu kilusi, pasakojimai apie *El dia de los muertos* tradiciškai būdavo pradedami porinti žiemos pradžioje ir sekami ilgais tamsiais vakarais, kol vėl sugrįždavo pavasaris.

Curanderisma ir *mesemondók* atliekamose senose integraliose gydymo apeigose kiekviena smulkmena labai skrupulingai pasveriama įvertinant, ar ji atitinka tradiciją. Nuo to priklauso, kokia pasaka bus sekama ir kada, kam, kiek laiko ir kokiu pavidalu, kokius žodžius vartojant ir kokiomis sąlygomis. Mes būtinai atsižvelgiame į laiko, vietos specifiką, žmogaus sveikatos būklę ar negalavimus, asmens vidinio ir išorinio gyvenimo bruožus bei į keletą kitų lemiamų veiksnių ir tik tuomet sprendžiame, kokie vaistai tam žmogui galėtų padėti. Iš esmės mūsų šimtmečių senumo ritualai remiasi sakraline ir integralia dvasia; ir pasakas mes sekame tiktai tada, kai esame įpareigotos su ja sudarytos sutarties, o ne atvirkščiai.[3]

Prieš vartodamos pasakas kaip gydymo priemonę – tiek visuose įmanomuose psichoanalizės metoduose, tiek ir kitose skrupulingai apibrėžtose ir griežtai prižiūrimose gydymo disciplinose, – mes būtinai turime išmokti ne tik tai, ką ir kada reikia daryti; dar svarbiau žinoti, *ko negalima daryti*. Šis kriterijus aiškiau nei bet koks kitas atskiria pasakas, vartojamas gydymui, nuo pasakų, sekamų tiesiog pramogai, – kas šiaip irgi yra visiškai teisėta bei priimtina.

Pačioje „seniausioje" mano kultūroje, kuri, žinoma, siekia ir šiuolaikinį pasaulį, esama nepaprastai giliai įsišaknijusio amžinojo pasakų perimamumo: čia kiekvienas pasakų mokovas savas pasakas bei su jomis susijusią gydymo tradiciją perduoda vienam arba keletui *las semillas*, „sėklų". Tokie asmenys „sėklos" paprastai iš prigimties pasižymi tam tikrais bruožais. Tai būsimieji tradicijos saugotojai, kuriais senolis pasitiki ir sieja su jais savo viltis. Atskirti,

kuris žmogus turi šį talentą, nesunku. Keletas senolių pasitarę išrenka šiuos būsimus savo išminties perėmėjus, globoja juos ir padeda, kol tie mokosi.

Tokiems atrinktiems laimingiesiems tenka patirti nemažai sunkumų, vargų ir nepatogumų, kol išeina griežtą ne vienerių metų trukmės mokymo ir darbo kursą, t. y. perima tradiciją visą, iki smulkmenų, nieko neiškraipydami ir nekeisdami: su visais būtinais pasirengimais, palaiminimais, pastuksenimais, esminėmis įžvalgomis, etika bei nuostatomis, sudarančiomis visą gydymo meno sistemą, ir atitinka jos (o ne savo pačių) keliamus reikalavimus, privalomas iniciacijas bei priesakus.

Šių privalomų mokymo formų bei trukmės jokiu būdu negalima nei sutrumpinti, nei apeiti. Visko, ką reikia žinoti, neišmoksi nei per kelis atliekamus savaitgalius, nei per kelerius metus. Tam visiškai pagrįstai tenka skirti daugybę laiko, kad nesubanalintum, neiškraipytum ar piktam nepanaudotum paties gydymo – o taip neretai nutinka, šiems metodams patekus į blogas rankas ar naudojant juos ne pagal paskirtį, arba kai reikalo imasi neišmanėliai, net ir turintys gerų ketinimų.[4] Tuomet nieko gero nelauk.

Kaip tokie tradicijos perėmėjai – „sėklos" – atrenkami, sunku tiksliai apibrėžti ar nusakyti, nes tai gana paslaptingas procesas, suprantamas tik gerai jį pažįstantiems, neturintis aiškių taisyklių ir pagrįstas ne vaizduote, o veikiau ilgalaikiu, nuoširdžiu žmonių tarpusavio bendravimu. Senolis pasirenka sau paveldėtoją, vienas žmogus renkasi kitą, – kartais jie sąmoningai ieško kelio vienas pas kitą, bet kur kas dažniau susiduria netikėtai, tiesiog kaktomuša, ir akimirksniu vienas kitą atpažįsta, tartum būtų bendravę jau tūkstančius metų. Norėti būti panašiam į ką nors – tai dar toli gražu ne tas pats, kas tokiam tapti.

Dažniausiai šitokį talentą turintys šeimos nariai pastebimi dar vaikystėje. Senieji tradicijos mokovai atidžiai dairosi aplinkui, ieškodami tų, kas „*sin piel*", be odos: kieno jausmai ir stiprūs, ir gilūs, kas sugeba regėti tiek bendrą gyvenimo panoramą, tiek ir smulkias detales. Lygiai taip dabar aš, eidama penktą dešimtį metų,

žvalgausi tų, kurios ne vieną dešimtmetį, o gal ir visą gyvenimą, atidžiai klausydamosi, jau išsiugdė tam tikrą pagavumą.

Curanderas, cantadoras y cuentistas mokymas labai panašus, kadangi mano tradicijoje pasakos yra nelyginant *un tatuaje del destino*, lengva tatuiruotė, išrašyta odoje tų, kas jomis gyvena.

Tikima, esą talentingas gydytojas pirmiausia turi puikiai mokėti skaityti šį vos matomą sielos raštą ir remtis tuo, ką perskaito. Pasaka – viena iš penkių sudėtinių gydymo meno dalių, ji laikoma lemtimi žmogaus, nešiojančio tokį raštą. Ne visi žmonės yra šitaip paženklinti, tačiau tų, kurie tokią tatuiruotę turi, ateitis yra surašyta jų pačių odoje. Tokie žmonės vadinami „*Las unicas*", išskirtiniais.[5]

Taigi sutikę pasakotoją ar žiniuonį, mes pirmiausia klausiame: „*Quienes son tus familiares? Quienes son tus padres?*" – „Kas yra tavo artimieji?" – kitaip tariant, teiraujamės, iš kokios giminės šis žmogus kilęs. Mūsų nedomina, kokią mokyklą jis baigė, kokius kursus išklausė ar kokiuose seminaruose dalyvavo. Mes tiesiog domimės, kokios jo dvasinės šaknys? Kaip visuomet, mes ieškome žmogaus, kuris atitiktų savo chronologinį amžių, būtų veikiau išmintingas, o ne sumanus, giliai tikintis ir tikėjimo principais grindžiantis kasdienį savo gyvenimą, būtų švelnus, malonus ir atidus. Visa tai iš prigimties būdinga žmogui, žinančiam pirmapradį visokiausio gydymo Šaltinį.[6]

Cantadora/cuentista tradicijoje kiekviena pasaka turi savo tėvus ir senelius, o kartais – dar ir *madrinas y padrinos*, krikštatėvius. Jais tampa žmonės, kurie jus išmokė šios pasakos ir perteikė jums įvairialypę jos prasmę bei dinamiką, ir iš kurių ją paveldėjote (tai pasakos tėvas ir motina), bei žmonės, iš kurių jus išmokę asmenys patys tą pasaką paveldėjo (tai *abuelo o abuela*, pasakos senelis ir senelė). Taip ir turėtų būti.

Rengiantis pasakoti kito žmogaus istoriją, pirmiausia privalu paprašyti jo leidimo tai daryti, o gavus leidimą, būtina nurodyti, iš ko tą pasaką paveldėjome, antraip nutrūks genealoginė virkštelė, kurios viename gale – mes, o kitame – gyvybę teikianti placenta.

Prašyti leidimo ir jį gauti,[7] nesinaudoti tuo, ko tau neperdavė, gerbti kitų darbą, kuris sykiu su jų nugyventu gyvenimu ir sudaro paveldėtojams perteikiamą kūrybą, – visa tai, galima sakyti, yra deramos pagarbos ženklas bei elgesio kodeksas, privalomas kiekvienam, išaugusiam bei išauklėtam tradicinių pasakų dvasia. Nė viena pasaka nėra tiktai pasaka. Pačia giliąja ir tikrąja prasme pasaka – tai kokio nors žmogaus gyvenimas. Būtent ši gyvenimo paslaptis sykiu su tiesioginiu sukauptų pasakų pažinimu ir paverčia pasakas „vaistais“.

Pasakos krikštatėviai yra žmonės, kurie, padovanoję jums savo pasaką, prideda dar ir palaiminimą. Kartais ilgai užtrunka perpasakoti pasakos kilmę, bet tai būtina, prieš pradedant ją sekti. Vis dėlto šis pasakos motinos, močiutės ir t. t. išvardijimas nėra vien nuobodi privaloma įžanga – ją galima paįvairinti net atskirais nedidukais pasakojimais. Tuomet toliau sekama jau ilga pasaka atrodys tarsi antras vaišių patiekalas po apetitą žadinančios užkandėlės.

Visose man žinomose autentiškose pasakojimo bei gydymo tradicijose, prieš pradedant sekti pasaką, pirmiausia iškeliamas į paviršių, mobilizuojamas visas dvasinis turinys – tiek kolektyvinis, tiek asmeninis. Šis procesas reikalauja daug laiko ir dvasinės bei intelektualinės energijos; tai toli gražu nėra lengvas užsiėmimas. Jis daug kainuoja ir ilgai užtrunka. Nors kartais vyksta *intercambiamos cuentos*, istorijų mainai, per kuriuos du jau gerai vienas kitą pažįstantys žmonės apsikeičia savo istorijomis kaip tarpusavio dovanomis, bet taip nutinka tiktai tada, kai jiedu, net ir nebūdami giminės nuo gimimo, sugeba pasidaryti vienas kitam labai artimi, tarsi giminaičiai. Taip ir turėtų būti.

Nors pasakos kai kuriems žmonėms neretai tėra tik pramoga, ir ypač televizija pernelyg dažnai piktnaudžiauja pasakų siužetais, vaizduojančiais gyvenimo žūtį, vis dėlto pati seniausia pasakų paskirtis buvo gydymas. Kai kuriems žmonėms toks gydymas – tai jų pašaukimas, tačiau, mano supratimu, geriausieji yra tie, kam iš tiesų pavyko susilieti su pasaka ir labai giliai savyje užčiuopti visas tarpusavyje derančias jos dalis. Tokie žmonės ilgai ir kruopščiai

mokėsi, vadovaujami dvasinių globėjų, ir dar ilgiau tobulino tai, ko išmokę. Tokius žmones iš karto atpažįstame, vos tik jiems pasirodžius.

Turėdami reikalų su pasakomis, mes prisiliečiame prie archetipinės energijos, kurią metaforiškai galima lyginti su elektros srove. Kaip ir elektra, tai galinga jėga, galinti būti šilumos ir šviesos šaltinis, bet ne laiku, ne vietoje, netinkamu mastu, netinkamo ar nepasirengusio pasakotojo naudojama, kuomet sekama nevykusiai parinkta pasaka, o pasakotojas tik iš dalies težino, ką reikia daryti, bet visiškai nenutuokia, *ko negalima daryti*,[8] – kaip ir bet kurie vaistai, ji neatneš norimo palengvėjimo, o dar gali ir pakenkti. Kartais vadinamieji „pasakų rinkėjai" nė patys nesuvokia, ką daro, prašydami pasekti šitokio tipo pasaką arba mėgindami ją panaudoti be palaiminimo.

Archetipas mus keičia. Jis akivaizdžiai sustiprina mūsų integralumą, suteikia ištvermės; tad jei pasakotojas pats nė maž nepakinta, vadinasi, jis nėra tam dalykui atsidavęs, nepatiria tikro sąlyčio su archetipu ir neperduoda to, ką gavęs, o paprasčiausiai retorinėmis priemonėmis siekia savanaudiškų tikslų arba bando save sureikšminti. Perteikti pasaką – vadinasi, prisiimti didžiulę ir toli siekiančią atsakomybę. Jei mėginčiau šioje vietoje išsamiai aprašyti visus gydymo, kuriam kaip vienas iš daugelio komponentų naudojama pasaka, parametrus, man prireiktų mažiausiai dar keleto tomų. Todėl ribotos knygos apimties verčiama, norėčiau pabrėžti tiktai patį pagrindinį dalyką: pirmiausia privalu įsitikinti, kad žmonės nuodugniai ir iš esmės susipažinę bei susilieję su tradicija, kurios pasakas jie saugo ir seka.

Geriausiųjų pasakotojų žiniuonių, kuriuos pažįstu, – o man nusišypsojo laimė pažinti labai daugelį, – sekamos *pasakos išauga iš jų gyvenimo*, panašiai kaip medis – iš šaknų. Sykiu pasakos išaugina ir *juos* – pasakų dėka jie tampa tuo, kas yra. Skirtumą lengva pajusti. Mes iškart žinome, ar žmogus pats pramogos dėlei „išaugino" savo sekamą pasaką, ar toji pasaka išties augina jį. Tik pastarieji atvejai sudaro nenutrūkstamų tradicijų pamatą.

Kartais visai nepažįstami žmonės prašo manęs pasakos, kurią aš atkasinėjau, gludinau ir sergėjau daugelį metų. Būdama šių pasakojimų, kuriuos paveldėjau davusi tvirtus pasižadėjimus ir privalėdama jų laikytis, sergėtoja, aš niekuomet nebandau išplėšti pasakų iš kitų jas supančių žodžių bei apeigų konteksto, ypač jei tai dalykai, atsiradę, susiformavę ir giliai įsišakniję šeimoje. Tokiais atvejais pasirinkimą lemia ne koks nors planas iš penkių punktų, o tam tikras sielos mokslas. Svarbiausia čia – giminystės ryšiai ir tarpusavio artumas.

Tiktai remiantis meistro ir mokinio santykių modeliu pavyksta sukurti atidumo ir pagarbos sklidiną atmosferą, joje aš galiu padėti savo mokinėms atrasti ir ištobulinti pasakas, kurios jas priims, kurios spindės jų viduje, o ne vien gulės jų asmenybės paviršiuje kaip pigūs blizgučiai. Tam esama daugybės būdų. Tiesa, lengvų tarp jų nedaug, ir nė vienas iš man žinomų nepasižymi nuoseklumu. Daug daugiau yra sunkių, varginančių, net kankinamų būdų, bet jie sąžiningi ir verti dėmesio.

Visiškai neginčytina, kad žmogaus galimybės tapti gydytoju ir išmokti naudoti pasakas kaip vaistus tiesiogiai priklauso nuo to, kokią savo asmenybės dalį jis nori ir gali tam reikalui paaukoti, kiek širdies įdėti. Tai sakydama, turiu omenyje visus žodžio *aukoti* prasmės atspalvius. Auka – tai ne paties pasirinkta kančia, ne koks nors „komfortabilus kentėjimas“, kurio ribas nustato pats aukojamasis. Auka – ir ne atkakli kova ar rimti nepatogumai. Veikiau tai – „įžengimas į pragarą, kurį ne pats sukūrei“, ir sugrįžimas iš ten visiškai apsivalius, absoliučiai susikaupus ir pasišventus. Nei daugiau, nei mažiau.

Mano šeimoje sakoma: pasakų sargas laikui bėgant atsiims iš tavęs, kas priklauso. Tai reiškia, kad būsi priversta gyventi tam tikrą gyvenimą, kasdien laikytis griežtos drausmės ir daugelį metų mokytis – čia turiu omenyje ne šiaip sau lengvas pamokėles ego malonumui, o sunkų darbą, pagrįstą tiksliu griežtų reikalavimų ir taisyklių laikymusi. Ir tai dar per švelniai pasakyta.

Mano giminės pasakojimo tradicijose – tiek *mesemondók*, tiek ir *cuentista* tradicijose, kurias aš perėmiau dar vaikystėje ir nuo

tada jomis remiuosi, – esama vadinamosios *La invitada*, „viešnios", vienaip ar kitaip dalyvaujančios kaskart, kai kas nors pasakojama. Tai tuščia kėdė, kurioje, kol seku pasaką, įsitaiso pasėdėti vieno ar kelių klausytojų sielos, pajutusios tokį poreikį. Ir nors dažniausiai tai, ką pasakosiu per visą vakarą, jau iš anksto būnu parinkusi ir gerai apgalvojusi, kartais tenka šį tą pakeisti, kad pagydyčiau, nuraminčiau ar tiesiog pažaisčiau su ant tuščios kėdės prisėdusia siela. Juk „viešnia" išreiškia visų klausytojų poreikius.

Aš paprastai raginu žmones imtis ieškoti pasakų savo pačių gyvenime, ypač skatinu tai daryti savo mokinius – jiems tiesiog būtina vėl atrasti iš savo giminės paveldėtas pasakas. Juk jei žmogus kaskart griebsis kad ir brolių Grimmų pasakų vertimo, tai jo paties šeimoje išsaugotos pasakos, mirus seniausiems giminės atstovams, bus nebegrįžtamai prarastos. Aš kaip mokėdama padedu visiems, kas ryžtasi prikelti savo šeimos tradicijas ir atgaivinti savo senolių pasakas, išsaugoti jas, kad nežūtų užmarštyje. Juk būtent senukai visame pasaulyje ir sudaro kiekvienos gydymo bei dvasinės tradicijos pamatą.

Atsigręžkite į savo artimuosius, į savo gyvenimą. Ne veltui šį patarimą nuolat kartoja tiek didieji gydytojai, tiek ir garsiausi rašytojai. Atsigręžkite į tas *tikrąsias* vertybes, kurių kiekvienas turite. Tokių istorijų, kurias šitokiu būdu įgysite, neperskaitysite jokiose knygose. Jos gimsta iš tiesioginės patirties.

Jei nuoširdžiai ir atsidavę imsitės ieškoti pasakų bei istorijų savo ir savo artimųjų gyvenime bei šiuolaikiniame pasaulyje, kiek jis paliečia asmeninį kiekvieno žmogaus gyvenimą, sunkumų ir vargų neišvengsite. Žinokite, kad einate teisingu keliu, jeigu jau apsibrozdinote krumplius, jei ne sykį, o daugybę naktų teko miegoti ant šaltos žemės, jei apgraibomis skynėtės kelią per juodą tamsą, jei naktį klaidžiojote ratais, jei patyrėte šiurpinančių atradimų ir klaikių nuotykių. Žinokite, kad buvo verta. Kiekviena pasaka, kiekviena jūsų asmeninio gyvenimo dalelė privalo būti apšlakstyta krauju, jeigu norite, kad ji įgytų aukščiausios dvasios, o jūs patys išties pajėgtumėte gydyti žmones.

Aš nuoširdžiai viliuosi, kad jūs leisitės į kelią ir patirsite pasakas – gyvensite gyvenimą; kad remdamosi šiomis savo, o ne kieno kito gyvenimo istorijomis, jūs karštai imsitės darbo: gausiai laistysite jas krauju bei ašaromis ir juoku, kol jos sužydės ir kol jūs pačios apsipilsite žiedais. Tai ir yra darbas, kurį privalome atlikti. Vienintelis darbas.[9]

PAPILDYMAS

Atsiliepdama į daugelį skaitytojų klausimų, susijusių su įvairiais mano darbo ir gyvenimo aspektais, aš truputį praplėčiau kai kurias šio veikalo dalis, pridūriau vieną kitą anekdotą, paaiškinimą ar papildomą pastabą, išplėčiau pabaigos žodį ir pirmąsyk paskelbiau prozinę poemą – originalaus dar nepublikuoto kūrinio dalį. Darydama visus šiuos pakeitimus bei papildymus, stengiausi būti labai atsargi ir jokiu būdu nepažeisti pirminio knygos ritmo.

Per trejus metus gavau daugybę skaitytojų laiškų, kuriuose reiškiamas dėkingumas, dalijamasi skaitytojų grupėse, skaičiusiose ir aptarinėjusiose mano „Bėgančias su vilkais", išsakytais atsiliepimais, siunčiami linkėjimai bei teiraujamasi apie tolesnius mano darbus. Dauguma atidžiai perskaitė ir apmąstė šią knygą, o kai kurie skaitė net po kelis kartus.[1]

Apskritai esu be galo maloniai nustebusi matydama, kad dvasinės mano knygos ištakos, nors vos tepaminėtos potekstėje, tokiai gausybei skaitytojų pasirodė tokios akivaizdžios. Širdingai dėkoju už visus jūsų atsiųstus linkėjimus, už gerus žodžius, gilias įžvalgas bei širdies dosnumą, už visas nuostabias rankų darbo dovanas bei įvairiopas pastangas mane sustiprinti ir paremti, paminint mano darbus, mano šeimą ir artimuosius bei mane pačią savo kasdienėse maldose. Visa tai aš nepaprastai branginu ir saugau giliai širdyje.

Labai seniai, bet nelabai toli...

Dabar pamėginsiu atsakyti į keletą skaitytojus labiausiai dominančių klausimų.

Daugelis teiravosi, kaip pradėjau rašyti „Bėgančias su vilkais". Knyga atsirado gerokai anksčiau, nei ėmiausi jos rašymo.[2] Viskas prasidėjo nuo to, kad likimas man skyrė gimti keistoje ir donkichotiškoje šeimoje. Pirmieji keli dešimtmečiai buvo sklidini kvapą gniaužiančio grožio ir stebėjimo, kaip kultūrinėse, visuomeninėse bei kitokiose gyvenimo audrose dūžta viltys ir svajonės. Viskas prasidėjo nuo aitraus, bet tokio brangaus meilės ir gyvenimo patyrimo. Knygą pradėjau gerokai anksčiau, nei ėmiausi jos rašymo, – tiek tegaliu tvirtai pasakyti.

Praktiškai rašyti knygos rankraštį pradėjau 1971 metais, po ilgos piligriminės kelionės per dykumą grįžusi į gimtuosius kraštus, kuomet paprašiau ir gavau giminės senolių palaiminimą knygai, kurios pagrindą turėjo sudaryti dainingoji mūsų dvasinių šaknų kalba. Tuo laikotarpiu buvo duota gausybė pažadų, kurių paskui daugelį metų skrupulingai laikytasi. Pats svarbiausias iš tų priesakų buvo: „Nepamiršk mūsų ir nepamiršk, už ką mes kentėjome".[3]

„Bėgančios su vilkais" – pirmoji iš penkių knygų serijos, apimančios šimtą vidinio gyvenimo istorijų. Parašyti dviem tūkstančiams dviem šimtams šio veikalo puslapių man prireikė kiek daugiau nei dvidešimties metų. Iš esmės pagrindinis mano darbo tikslas – reabilituoti vientisą instinktyviąją prigimtį, kurią įprasta laikyti patologiniu nukrypimu, ir parodyti, kokie stiprūs dvasiniai saitai jungia mus su gamtos pasauliu. Pagrindinė prielaida, kuria remiuosi visame savo darbe, – tai įsitikinimas, kad kiekvienas žmogus gimsta talentingas.

Apie kalbą

Šiame darbe sąmoningai vartoju dvi kalbos rūšis: mokslinę, kurią įvaldžiau per savo psichoanalizės studijas, ir tradicinio gydymo bei sunkaus darbo kalbą, atspindinčią etnines mano – imigrantės, kilusios iš žemo socialinio sluoksnio darbininkų, ir katalikės – šak-

nis. Mano vaikystės ir paauglystės metai paženklinti sunkaus darbo ritmu – būtent jis labiausiai ir formavo mane kaip poetę.

Kadangi ši knyga yra sykiu ir psichoanalizės veikalas, ir dvasios dokumentas, daugelyje knygynų „Bėgančias su vilkais" teko užtikti padėtas iškart keliuose skyriuose: Psichologijos, Poezijos, Moterų studijų, Religijos. Kartais sakoma, kad ji netelpa į jokią kategoriją arba duoda pradžią naujai. Nežinau, ar iš tiesų taip, bet pradėdama ją rašyti, aš vyliausi ją tapsiant tiek meno kūriniu, tiek ir moksliniu psichologiniu darbu apie žmogaus dvasios gelmes.

Atmintinė skaitytojui

Knygos „Bėgančios su vilkais" paskirtis – padėti sąmoningai asmenybės raidai. Knygą geriausia vertinti kaip veikalą, skirtą apmąstymams ir susidedantį iš beveik dviejų dešimčių skyrių, iš kurių kiekvieną galima suvokti atskirai.

Devyniasdešimt devyniuose procentuose mano gaunamų laiškų pasakojama, kad skaitytojos ne tiktai pačios skaito knygą, bet ir supažindina su ja savo artimuosius: dukterį, močiutę, mylimąjį arba skaitytojų grupę. Kadangi šios knygos nepavyksta perskaityti nei per savaitę, nei per mėnesį, ją tenka įdėmiau pastudijuoti. Knygoje kiekvienai skaitytojai siūloma pačiai palyginti savo gyvenimą su tuo, kas čia rašoma, nuspręsti, kas jums tinka, o kas ne, į ką verta atidžiau įsižiūrėti, įsigilinti ar sugrįžti vėliau, kai būsite toliau pažengusios asmeninės brandos procese.

Nereikia skubėti kuo greičiau perskaityti. Šį darbą rašiau iš lėto, ne vienerius metus. Dalį parašiusi, atsitraukdavau, pamąstydavau,[4] tada grįždavau ir tęsdavau toliau, paskui vėl atsitraukdavau, vėl mąstydavau ir vėl sugrįždavau. Daugelis žmonių ir skaito šią knygą lygiai taip, kaip ji buvo rašoma: po truputį, su pertraukomis, vis pamąstydami ir sugrįždami.[5]

Nepamirškite...

Pačia seniausia prasme žodis *psichologija* – tai sielos mokslas. Nors per pastarąjį šimtmetį šioje srityje pavyko nemažai nuveikti ir

daug ką atskleisti, o dar daugiau įžvalgų, be abejo, laukia ateityje, neįkainojama ir įvairialypė žmogaus prigimtis dar slepia gausybę neištirtų plotų. Psichologija atsirado ne prieš šimtmetį ar panašiai. Jai – tūkstančiai metų. Šiandien žinome ir deramai pagerbiame daugelį šiam mokslui nusipelniusių garsių vyrų ir moterų. Bet juk ne jie pirmieji ėmė gilintis į žmogaus sielą. Kiekvienas, išgirdęs balsą, gilesnį ir išmintingesnį negu jo paties, ir ryžęsis ieškoti šio balso šaltinio, gali būti laikomas šio mokslo pradininku.

Kartais sakoma, neva mano darbas esąs naujos, besiformuojančios krypties pradžia. Su visa derama pagarba privalau pareikšti, kad šio darbo esmę paveldėjau iš labai senų tradicijų. Todėl negaliu ramia sąžine, be jokių išlygų leisti priskirti jį kokiai nors „naujai besiformuojančiai" sričiai. Tūkstančiai žmonių visame pasaulyje, dažniausiai – „mažaraščių", bet savaip nepaprastai išmintingų senolių, iš kartos į kartą stebėjo ir sergėjo tikslius ir sudėtingus šio mokslo parametrus. Jis gyvavo ir klestėjo visais laikais, kol gyvi ir sveiki yra tie, kas suteikė jam savitą formą ir paskirtį.[6]

Įspėjimas

Asmeninė kiekvieno žmogaus branda – labai savitas ir individualus dalykas. Čia negalima nieko daryti mechaniškai, negali būti jokių kategoriškų nurodinėjimų: „daryk tą, o dabar aną". Kiekvienam žmogui šis procesas klostosi *savitai*, todėl jo negalima įsprausti į kokius nors „dešimčia lengvų žingsnelių" nusakomus rėmus. Toks darbas nelengvas ir įveikiamas ne kiekvienam. Kai ieškote gydytojo, analitiko, patarėjo ar vadovo, pirmiausia įsitikinkite, kad šie žmonės priklauso tvirtas šaknis ir garbingus pirmtakus turinčiai sričiai, kad jie tikrai aiškiai žino, kaip padaryti tai, ką skelbiasi galį nuveikti. Draugų, artimųjų, patikimų kolegų teiraukitės kuo išsamesnių rekomendacijų, kad galėtumėte būti tikri, jog jūsų pasirinktas mokytojas gerai pasirengęs tiek metodiniu, tiek moraliniu atžvilgiu.[7]

Apie dabartinį savo gyvenimą

Daugiausia laiko ir toliau praleidžiu užsidariusi: rašau bei dirbu, nors kai kada tenka ir pasirodyti viešai. Apskritai gyvenu taip pat, kaip ir daugelį metų ligi šiol: esu giliai nugrimzdusi savyje, bet kaip įmanydama stengiuosi neapleisti išorinio pasaulio reikalų. Aš ir toliau esu psichoanalitikė, poetė ir rašytoja, taip pat rūpinuosi gausia ir plačiai išsišakojusia savo šeima. Nevengiu pareikšti savo nuomonės daugeliu socialinių klausimų, įrašinėju garso įrašus, tapau, kuriu, verčiu, mokau ir padedu rengti būsimus psichoanalitikus. Kaip kviestinė dėstytoja daugelyje universitetų dėstau literatūrą, grožinę kūrybą, psichologiją, mito poetiką, kontempliaciją bei kitus dalykus.[8]

Kartais manęs klausia, koks įvykis per pastaruosius kelerius metus man labiausiai įsiminė. Žinoma, kad nutiko nemažai svarbių dalykų, bet labiausiai mano širdį sugraudino begalinis mano giminės senolių džiaugsmas, išvydus pirmąjį šios knygos leidimą. Jie pirmąkart matė išspausdintą darbą, parašytą žmogaus, kilusio iš jų tarpo. Štai iškalbingas pavyzdys. Mano aštuoniasdešimt ketverių metų amžiaus sulaukęs tėvas, pirmąkart pamatęs šią knygą, savo darkyta anglų kalba sušuko: „Knyga, knyga, tikra knyga!“ – ir čia pat sode leidosi trypti čibrakį – senovinį savo gimtinės šokį.

Apie darbą

Būdama *cantadora* (senųjų pasakojimų sergėtoja) ir dviejų kultūrų etninį paveldą perėmusi moteris, negalėčiau nepastebėti, jog žmonės yra labai skirtingi – kultūrine, psichologine ir bet kokia kitokia prasme. Dėl to man atrodo, jog klaidinga būtų manyti, kad bet kuris mūsų surastas kelias yra vienintelis. Ir šis mano darbas tėra mėginimas praturtinti tikrosios moters psichologijos sampratą bei užglaistyti kai kurias jos spragas – turiu omenyje psichologiją, apimančią visas pasaulio moteris ir visą jų gyvenimų įvairovę.

Per tuos dvidešimt su viršum savo darbo metų, stebėdama bei analizuodama tiek moterų, tiek vyrų patirtį, pamažu susidariau tvirtą įsitikinimą, kad, nepriklausomai nuo užimamos padėties,

gyvenimo tarpsnio ar konkrečios situacijos, kiekvienam žmogui reikia turėti gausybę dvasinių ir psichologinių jėgų, norint žengti toliau – pamažu, žingsnis po žingsnio, įveikiant galingą priešpriešinį vėją, tolydžio prasiveržiantį kiekvieno iš mūsų gyvenime.

O stiprybė įgyjama ne tada, kai jau užkopėme laiptais arba įveikėme kalno viršūnę, ne tada, kai tikslas pasiektas – koks tas tikslas bebūtų. Ypač svarbu sukaupti stiprybės *prieš* pradedant ko nors siekti, taip pat – paties proceso metu, kaip ir jo pabaigoje. Aš tvirtai tikiu, kad pati tikriausia stiprybė remiasi atidumu savo sielai ir pastangomis pažinti jos prigimtį.

Bet kuriuo laikotarpiu esama daugybės pavojų, galinčių palaužti mūsų sielą ir dvasią, suniokoti mūsų ketinimus, priversti mus pamiršti tai, kas svarbiausia, – ir ne tiktai pragmatinius dalykus, bet ir patį esmingiausią klausimą: „Kur viso šio reikalo siela?" Tik dvasinės stiprybės dėka mes einame per gyvenimą, randame atramos taškus, atkuriame teisingumą ir atsilaikome prieš visus vėjus.

Ši stiprybė, kokiais būdais jos besiektume – per žodžius, maldą, įvairiausius stebėjimus ar kitaip, – kyla iš paslaptingos ir didingos jėgos, glūdinčios pačiame mūsų dvasios centre ir tuo pat metu gerokai ją pranokstančios. Šią jėgą visiškai įmanoma pasiekti, ją būtina puoselėti ir maitinti. Nors ji vadinama daugybe vardų, bet pats šios jėgos egzistavimas – neginčytinas psichologinis faktas.

Tai sudėtingas, bet labai vertingas dalykas – štai kaip tikrosios brandos sulaukęs žmogus apibūdintų viso šio reikalo esmę; ji tiek vidujai, tiek išoriškai praturtina atkakliai jos siekiantį asmenį. Mes visi puikiai tai žinome, nes sąmoningas, tvirtas žmogus smarkiai skiriasi nuo to, kuris vien laikosi įsikibęs fantasmagoriškų prietarų. Ir nors šioje kelionėje į savo „tikruosius namus" mes protarpiais atsigręžiame pasižiūrėti, ar toli jau nuėjome, bet niekuomet nesigręžiame tam, kad pasuktume atgalios.

PASTABOS

Kartais tokias pastabas knygos gale aš vadinu *los cuentitos*, trumpomis istorijomis. Jos susijusios su pagrindiniu tekstu, tačiau gali būti laikomos ir atskirais, savarankiškais kūrinėliais. Jei norite, galite jas skaityti ištisai, negrįždamos atgal prie pagrindinio teksto. Bet siūlyčiau perskaityti ir vienaip, ir kitaip.

ĮVADAS
Kaulų giesmė

1. Pasakų ir poezijos kalba – galinga sapnų kalbos sesuo. Sprendžiant iš daugelio sapnų analizės (tiek šiuolaikinių, tiek ir senoviniuose raštuose aprašytų) bei šventųjų tekstų ir mistikų veikalų, kaip antai Kotrynos Sienietės, Pranciškaus Asyžiečio, Rumio, Eckharto, taip pat ir daugelio poetų kūrybos, pavyzdžiui, Dickinson, Millay, Whitmano ir kitų, atrodytų, kad dvasioje egzistuoja tam tikra poezijos ir meninės kūrybos funkcija, išryškėjanti tuomet, kai asmuo sąmoningai arba netyčia prisiartina prie instinktyviojo dvasios branduolio.

Toji dvasios vieta, kur susieina sapnai, pasakos, poezija bei menas, ir yra paslaptingoji instinktyviosios, arba laukinės, prigimties buveinė. Šiuolaikiniuose sapnuose bei poezijoje, lygiai kaip ir senovės pasakose bei mistikų raštuose, visa branduolio aplinka yra suvokiama kaip atskira būtybė, gyvenanti savą gyvenimą. Poezijoje, dailėje, šokiuose ir sapnuose ją dažniausiai simbolizuoja arba vienas iš universaliųjų elementų, kaip antai vandenynas, dangaus skliautas, žemė, arba tam tikra personifikuota jėga: pavyzdžiui, *Dausų Valdovė*, *Balta Balandėlė*, *Bičiulė*, *Mylimoji*, *Meilužė* ar *Sutuoktinė*.

Iš šio branduolio kyla mistiniai išgyvenimai ir dieviškos idėjos, perteikiamos per asmenį, kuris jaučiasi it būtų „pripildytas kažko, kas nėra aš". Beje, daugelis menininkų ir savas idėjas bei iš ego kylančius sumanymus atsineša prie branduolio ir meta į jį pagrįstai tikėdamiesi, kad visa tai bus jiems grąžinta praturtinta bei atgaivinta nepaprastos dvasinės branduolio gyvybinės energijos. Kaip bebūtų, tokia patirtis sukelia staigų ir esminį žmogaus jausmų, nuotaikos ir širdies būsenos sukrėtimą, pasikeitimą ar prabudimą. Kų tiktai patirtas toks poveikis iš esmės pakeičia žmogaus nuotaiką. Pasikeitusi nuotaika veikia širdį. Štai kodėl vaizdiniai ir kalba, kylantys iš šio branduolio, yra tokie svarbūs. Drauge jie tiek galingi, kad įstengtų vieną dalyką paversti kitu, ir atlikti šią transformaciją tokiu būdu, koks būtų neįmanomas arba labai skausmingas, atliekamas vien tiktai valios pastangomis. Šia prasme branduolys, arba instinktyvioji prigimtis, gali ir pagydyti, ir suteikti gyvybės.

2. *Ego/Aš ašies* terminą pavartojo Edwardas Ferdinandas Edingeris („Ego ir Archetipas" [*Ego and Archetype*, New York: Penguin, 1971]), norėdamas apibūdinti Jungo požiūrį į *ego* ir *Aš* santykius kaip tarpusavio papildymą: tiek veikiantysis, tiek ir veikėjas negali funkcionuoti vienas be kito [C. G. Jung, *Collected Works*, vol. 11, 2nd. ed. Princeton: Princeton University Press, 1972, para.39).

3. „*Para La Mujer Grande*, Didžioji Moteris", ©1971, C. P. Estés, iš „*Rowing Songs for the Night Sea Journey: Contemporary Chants*", privatus leidimas 1989.

4. Apie etnines tradicijas, kurių laikausi nustatydama pasakojimo ribas, žr. Pabaigos žodį, *Pasaka — kaip vaistas.*

5. *El duende* pažodžiui reiškia paslaptingą dvasios dvelksmą ar jėgą, slypinčią žmogaus gyvenime ar kūryboje. Ji apima net tokius dalykus, kaip eisena, balso tembras ar mažojo pirštelio pakėlimo maniera. Šį terminą vartoja flamenko šokėjai, bet juo taip pat galima apibūdinti sugebėjimą „mąstyti" poetiniais vaizdais. Lotynų Amerikos *curanderas*, kurios atkuria tradicinius pasakojimus, šiuo žodžiu nusako tam tikrą būseną, kuomet žmogus prisipildo dvasios, kur kas didesnės nei jo paties. Kas bebūtum — kūrėjas ar tik stebėtojas, klausytojas arba skaitytojas, — *el duende* buvimą neišvengiamai pastebėsi: įžvelgsi, išgirsi, perskaitysi, pajusi -- anapus šokio judesių, muzikos garsų, žodžių, meno vaizdų: tikrai žinosi, kad ji ten yra. O jei *el duende* nėra, šitai lygiai taip pat juntame.

6. Vasalisa yra anglizuotas rusiško vardo Vasilisa variantas.

7. Vienas iš pagrindinių atramos taškų kuriant moterų psichologijos studiją yra tai, kad pačios moterys nuolatos stebi ir bando apibūdinti tai, kas vyksta jų gyvenime. Moters etninė priklausomybė, rasė, išpažįstama religija bei vertybės yra glaudžiai susiję dalykai, ir į visa tai būtina atsižvelgti, nes drauge tai sudaro jos dvasinį pamatą.

I SKYRIUS
Stauginimas: Laukinės Moters prisikėlimas

1. *E. coli*. Santrumpa, reiškianti *Escherichia coli* bakteriją, kuri sukelia gastroenteritą ir patenka į organizmą geriant užkrėstą vandenį.

2. Romulas ir Remas bei navachų mito dvyniai — tai vos dvi dvynių poros iš daugybės garsių mitinių dvynių.

3. Senojoje Meksikoje.

4. Eilėraštis „Spindintis žvėris" iš poeto, bliuzų autoriaus Tony'io Moffeito to paties pavadinimo knygos (*Luminous Animal*, Cherry Valley, New York: Cherry Valley Editions, 1989).

5. Šią istoriją man papasakojo mano teta Tirezianani. Talmude pateikiamas variantas vadinasi „Ketvertas įžengusių į Rojų"; jame pasakojama, kaip keturi rabinai įžengia į *Pardes*, Rojų, kad išsiaiškintų dieviškąsias paslaptis; bet trims iš jų vienaip ar kitaip pasimaišo protas, kai jie išvysta *Shekhinah* — senovės deivę.

6. Žr. C. G. Jung, *The Transcendent Function*, in: *Collected Works*, vol. 8, 2nd ed. (Princeton: Princeton University Press, 1972), pp. 67–91.

7. Ši senovės būtybė dar vadinama „moterim anapus laiko".

II SKYRIUS
Susekti užpuoliką: pirmoji iniciacija

1. Pasakose prigimtinis grobuonis figūruoja plėšiko, jaunikio žvėries, prievartautojo, žudiko, o kartais — kokios nors blogos moters pavidalu. Moterų sapnų vaizdiniai labai glaudžiai susiję su prigimtinio grobuonies išplitimu stebuklinėse pasakose, kurių pagrindinė veikėja yra moteriškos lyties. Sapnų bei folklorinius vaizdinius nė kiek ne mažiau, o gal net labiau nei paties žmogaus vidiniai archetipiniai modeliai, Jungo vadinti archetipiniais mazgais, įtakoja žalingi santykiai, valdžios prievarta bei negatyvios visuomenės gyvenimo taisyklės. Taigi iš tiesų turime kalbėti apie „Gyvybės ir Mirties jėgų susidūrimo" kategorijos motyvą, o ne apie „susitikimą su ragana".

2. Brolių Jakobo ir Wilhelmo Grimmų, Charles'io Perrault, Henri Pourrat bei kitų rinkiniuose rasime paskelbta gana skirtingų pasakos apie Mėlynbarzdį versijų. Be to, visoje Azijoje bei Lotynų Amerikoje egzistuoja daugybė žodinių šios pasakos variantų. Mano užrašyta literatūrinė pasaka apie Mėlynbarzdį ypač įdomi nepaliaujamai kraujuojančio raktelio motyvu. Šis elementas — tai mūsų šeimos tradicijoje egzistuojančios pasakos apie Mėlynbarzdį, kurią girdėjau iš savo tetos, skiriamasis bruožas. Šis mano paveldėtas pasakojimas galutinį pavidalą įgavo tuomet, kai ji drauge su kitomis vengrėmis, prancūzėmis ir belgėmis Antrojo pasaulinio karo metais buvo prievarta uždaryta vergiško darbo stovykloje.

3. Prigimtinis grobuonis, egzistuojantis folklore, mituose bei sapnuose, kone visuomet turi ir jį persekiojantį medžiotoją, arba pėdsekį. Būtent šių dviejų priešininkų susidūrimas galiausiai ir baigiasi lemiamu pokyčiu arba

pusiausvyros atkūrimu. O jei taip nėra, arba jei iki pat galo nesulaukiame pasirodant jokio teigiamo priešininko, toks pasakojimas paprastai laikomas šiurpe, arba siaubo pasaka. Pozityviõs jėgõs, galinčios sėkmingai grumtis su negatyviuoju grobuonimi, nebuvimas žmogaus širdyje sukelia itin gilią ir klaikią baimę.

Žinoma, ir kasdieniame gyvenime aplink mus netrūksta visokiausių šviesos grobėjų bei sąmonės gniuždytojų. Paprastai toks grobuonis neteisėtai, vien siekdamas savanaudiško malonumo ar kitokių egoistinių tikslų, iščiulpia kūrybines moters jėgas, palikdamas ją išblyškusią, sunykusią ir nieko nesuvokiančią, tuo tarpu pats darosi vis rausvesnis ir putlesnis. Toks žmogiško pavidalo „vampyras" itin stengiasi atkirsti moterį nuo prigimtinių jos instinktų, kad tik ji nepastebėtų esanti visa apraizgyta jos dvasines jėgas, kūrybingumą, jausmus, seksualumą bei visa kita siurbiančių čiuptuvų.

Tokio esminių gyvybinių galių „nusiurbimo" ištakų dažniausiai reikia ieškoti dar vaikystėje. Paprastai tam pradžią duoda kūdikio globėjai, kuriems augančio vaiko gabumai bei meilumas tėra tik priemonė jų pačių vidinei tuštumai užpildyti bei dvasiniam alkiui numalšinti. Šitokia ankstyva patirtis nepaprastai sustiprina vidinį grobuonį ir tarsi užprogramuoja žmogų nuolatos tapti auka. Ir kol nebus atkurti pažeistieji instinktai, šitokiu būdu išauginta moteris nuolatos itin lengvai leisis pavergiama ir užgožiama svetimų dvasinių poreikių tenkinimo. Juk paprastai sveikais instinktais besivadovaujanti moteris iškart pajunta netoliese pasirodžiusį grobuonį, vos tiktai pastebi įsivėlusi į kokius nors sekinančius santykius arba atsidūrusi padėtyje, dėl kurios jos gyvenimas, užuot daręsis pilnesnis bei turtingesnis, ima trauktis ir skursti.

4. Bruno Bettelheim, *Uses of Enchantment: Meaning and Importance of Fairytales* (New York: Knopf, 1976).

5. Antai von Franz teigia, jog Mėlynbarzdis „tėra žudikas, ir nieko daugiau..." M. L. von Franz, *Interpretation of Fairytales* (Dallas: Spring Publications, 1970), p. 125.

6. Mano supratimu, Jungas tvirtino, kad tiek kūrėjas, tiek jo kūrinys dar tebėra evoliucijos procese, ir vieno sąmonė daro įtaką kitai. Iš tiesų stulbinanti mintis: kad žmogus gali paveikti archetipą formuojančią jėgą!

7. Negalėjimas prisiskambinti telefonu yra viena iš dvidešimties dažniausiai sapnuose pasitaikančių situacijų. Tipiškiausi atvejai – kad telefonas neveikia arba sapnuojantysis niekaip neįstengia perprasti, kaip juo naudotis. Kažkas nupjovė telefono laidus, skaičiai ant mygtukų surašyti ne ta tvarka, linija užimta, skambinantysis niekaip neatsimena gelbėjimo tarnybos numerio arba negali jo surinkti. Tokios su telefonu susijusios sapnų situacijos labai primena per klaidą atsiųstą arba specialiai apkeistą laišką, kaip antai pasakoje „Berankė mergelė", kur velnias linksmą žinią tyčia pakeičia tragiška.

8. Nenorėdami atskleisti veikėjų tapatybės, nurodome išgalvotą grupės pavadinimą bei vietą.

9. Nenorėdami atskleisti veikėjų tapatybės, nurodome išgalvotą grupės pavadinimą bei vietą.

10. Nenorėdami atskleisti veikėjų tapatybės, nurodome išgalvotą grupės pavadinimą bei vietą.

11. Nenorėdami atskleisti veikėjų tapatybės, nurodome išgalvotą grupės pavadinimą bei vietą.

III SKYRIUS
Suuosti faktus: intuicijos atgaivinimas kaip iniciacija

1. Pasakojimuose apie Vasalisą ir Persefonę esama nemažai bendrumų.

2. Pasakų pradžios ir pabaigos tokios įvairios, kad jas galima tyrinėti visą gyvenimą. Nuostabus žydų tautybės pasakotojas, rašytojas, poetas ir pirmasis aštuntojo dešimtmečio nuolatos JAV gyvenęs pasakininkas Steve'as Sanfieldas kadaise maloniai perteikė man pasakų pradžios ir pabaigos formulių rinkimo įgūdžius kaip savitą ir savarankišką meno rūšį.

3. Apibūdinimą „pakankamai gera motina" pirmąsyk aptinkame Donaldo Winnicotto darbuose. Tai subtili metafora, vienas tų posakių, kai trimis paprastais žodžiais išreiškiama ištisuose puslapiuose netelpanti prasmė.

4. Jungo psichologijoje dvasinę motinos struktūrą sudaro keletas klodų: archetipinis, asmeninis ir kultūrinis. Būtent jų visuma ir lemia pakankamą arba nepakankamą motinos struktūros susiformavimą. Kaip pažymi ugdymo psichologai, adekvačios vidinės motinos struktūros kūrimasis žmogaus dvasioje pereina keletą etapų: kiekviena vėlesnė pakopa pasiekiama tiktai galutinai užbaigus ankstesniąją. Prievarta vaiko atžvilgiu gali suardyti, išbalansuoti motinos paveikslą jo psichikoje, sugriauti klodų seką ir paversti juos ne sudedamosiomis visumos dalimis, o nesutaikomomis priešybėmis. Toks poveikis gali ne tiktai užbraukti ankstesnes brendimo pakopas, bet ir destabilizuoti tolesnes, kurios dėl to susiformuos fragmentiškos ir iškreiptos.

Teisybė, šias ugdymo spragas, trukdančias formuotis pasitikėjimui, vidinei žmogaus stiprybei ir savarankiškumui, dar galima vėliau užlopyti, kadangi ši struktūra veikiau panėši ne į mūrinę sieną (kuri sugriūtų, iš apatinės eilės ištraukus bent keletą plytų), o į austinį tinklą. Štai kodėl tiek daug moterų (ir vyrų) visai pakenčiamai tvarkosi ir gyvena, nepaisydamos gausybės auklėjimo paliktų spragų bei netolygumų. Jos daugiausia remiasi tomis sudėtinėmis motinos komplekso dalimis, kur dvasinis tinklas yra mažiausiai pažeistas. Išmintingas vadovavimas bei vertinga parama ir pagalba iš šalies įgalina užlopyti pažeistas vietas, nepaisant to, kiek laiko praėjo nuo pažeidimo.

5. Pasakose simboliniai *įtėvių*, *pamotės*, *patėvio*, *įbrolių* ir *įseserių* paveikslai gali būti įprasminti tiek teigiamai, tiek ir neigiamai. Jungtinėse Valstijose dėl itin didelio ištuokų ir pakartotinių vedybų skaičiaus į neigiamą šių simbolių vartojimą kartais reaguojama pernelyg jautriai, bet juk pasakose dažnai pasitaiko ir gerų, jautrių įtėvių bei globėjų paveikslų: tarp žinomiausių galime paminėti geraširdžius senukus, kurie randa ir išaugina pamestinuką kaip savo vaiką, arba pasakas apie pamotę ar patėvį, priimančius po savo stogu vienaip ar kitaip sužalotą vaiką ir slaugančius jį tol, kol šis pagyja, o kartais – dar ir įgauna stebuklingų galių.

6. Čia nenorime pasakyti, kad nereikia stengtis būti meiliai, kai tam iš tiesų yra pagrindo arba kai pačiai to norisi. Šiuo atveju turime galvoje tokį gerumą

ir mandagumą, kuris jau primena vergišką pataikavimą. Jis randasi iš žūtbūtinio troškimo ko nors pasiekti ir savo bejėgiškumo jausmo. Panašiai vaikas, kuris mirtinai bijo šunų, lemena: „Geras šuniukas, geras..." – vildamasis taip nuraminti šunį, kad šis jo neliestų.

Tačiau esama ir dar žalingesnio „meilumo", kai moteris vilionėmis bando suminkštinti svetimą širdį. Ji tikisi meilikavimais pasiekti to, ko kitaip mano jokiais būdais negausianti. Tai tiesiog piktybiška gerumo forma. Moteris tuomet lankstosi ir pataikauja, stengiasi užganėdinti kitus, kad šie savo ruožtu būtų malonūs jai, paremtų ją, praleistų, suteiktų jai kokių nors privilegijų, jos neišduotų ir panašiai. Tokiu būdu ji pati savęs išsižada. Ji praranda savo individualumą ir stengiasi atrodyti tokia, kokią kiti ją labiausiai nori matyti. Aišku, tokia maskuotė gali labai praversti tais atvejais, kai moteris atsiduria pavojuje ir negali valdyti padėties, tačiau jei ji pati, savo noru dėl kokių nors sumetimų didžiumą laiko taip elgiasi, vadinasi, ji labai rimtai save apgaudinėja ir yra netekusi svarbiausio savo stiprybės šaltinio – gebėjimo tiesiai ir atvirai ginti savo interesus.

7. *Mana* yra melaneziečių kalbos žodis, kurį Jungas atsinešė iš XX a. pradžios savo antropologinių studijų. *Mana* jis suprato kaip tam tikrą stebuklingą galią, supančią arba pasireiškiančią per kai kuriuos žmones, talismanus, gamtą – jūrą, kalnus, medžius, augalus, akmenis, vietoves ir įvykius. Deja, tuometinis antropologinių tyrimų lygis neleido atsižvelgti į atskirų genties atstovų aiškinimus, iš kurių matyti, kad *mana* interpretuojama tiek mistiškai, tiek ir pragmatiškai; tai ir statiška, ir dinamiška jėga. Be to, ano meto mistikų, savo pakilimus ir nuosmukius siejusių su vadinamąja *mana*, liudijimai leidžia teigti, jog tai toks prigimtinio artumo potyris, kuris labai primena įsimylėjimą; jam praėjus, žmogus jaučia didžiulę netektį. Nors iš pradžių tam gali prireikti nemažai laiko ir kantrybės, bet paskui pasiekiama tikroji santykių gelmė bei pilnatvė.

8. Homunkulai yra tokie maži padarėliai, panašiai kaip nykštukai, elfai ir kitokie „maži žmogučiai". Nors kartais sakoma, kad homunkulai tėra tik pusiau žmogiškos būtybės, bet tie, kas daugiau apie juos žino, neabejoja, jog tai – veikiau antžmogiai; jie labai išmintingi, išradingi ir savotiškai galingi.

9. Gyvūnų dvasios sampratą neretai bandoma niekinti ir juodinti, stengiantis atsiriboti nuo minties, kad žmogų sudaro ir dvasinė, ir biologinė pusė. Iš dalies tokio požiūrio šaknys glūdi įsitikinime, kad gyvūnai neturi sielos. Tačiau pats žodis gyvūnas (angl. *animal*) yra kilęs iš lotynų kalbos ir reiškia gyvą būtybę, arba tiksliau – bet kokį gyvą daiktą; *animalis* 'kas gyvas ir kvėpuoja', iš *anima*, kuris reiškia orą, alsavimą, gyvastį. Galbūt jau nebetoli tas metas, kai mes nuoširdžiai stebėsimės, kaip toks antropocentrizmas apskritai galėjo egzistuoti, lygiai kaip šiandien daugelis piktinamės, kad žmonių diskriminacija dėl jų odos spalvos kadaise galėjo atrodyti kone visuotinai priimtina.

10. Be reikiamo dėmesio ji ir toliau liktų vienaip ar kitaip pasmerkta, tas pats grėstų ir ateinančioms kartoms. Tačiau galima tai pakeisti, skiriant ganėtinai laiko šiam ryšiui atkurti ir pataisyti. Čia nekalbame apie tobulybę, tiktai apie tam tikro atsparumo suformavimą.

11. Kartais, kai dirbu su kalinėmis, mes drauge gaminame lėles. Darome jas iš pupelių, obuolių, grūdų, kukurūzų, medžiagos skiautelių ir plono popieriaus. Vienos moterys šias medžiagas dažo ir spalvina, kitos siuva, dar kitos klijuoja. Galiausiai padirbame dešimtis lėlyčių, kurios visos sudurstytos iš tų pačių dalykų, tačiau kiekviena iš jų – skirtinga ir nepakartojama, kaip ir ją padariusi moteris.

12. Viena iš pagrindinių senesniųjų teorijų, nagrinėjančių moterų psichologiją, problemų yra gana ribotas požiūris į moters gyvenimą. Tyrinėtojai niekaip neįstengė patikėti, kad moteris galėtų būti tokia, kokia yra. Klasikinė psichologija daugiausia dėmesio kreipė į susigūžusias, pribaigtas moteris, o ne į tas, kurios mėgina tiestis ir kovoti, veržtis į laisvę. Instinktyvioji prigimtis reikalauja tokios psichologijos, kuri matytų ir kovojančias moteris, ir tas, kurios po daugybės metų vergovės vis dėlto mėgina atsitiesti.

13. Intuicija, apie kurią čia kalbame, kiek skiriasi nuo Jungo apibrėžtų tipologinių funkcijų: jausmai, mąstymas, intuicija, pojūčiai. Moters (ir vyro) dvasiniame pasaulyje intuicija netelpa į tipologinius apibrėžimus. Ji kyla iš instinktyviosios dvasios, iš sielos, ir, regis, yra įgimta, bręstanti ir pasižyminti gebėjimu suvokti, konceptualizuoti ir simbolizuoti. Ši funkcija yra būdinga visoms moterims (ir vyrams), nepriklausomai nuo jokių tipologijų.

14. Dažniausiai atrodo, kad verčiau yra leistis kelionėn tuomet, kai tave kas nors šaukia (arba stumia), kol dar gali bent kiek prisitaikyti, pademonstruoti šiokį tokį lankstumą bei apsukrumą, o ne spyriotis, priešintis, laikytis įsikibus tol, kol pratrūkusi dvasinė srovė pagriebs tave ir iki kraujo daužydama į akmenis vis tiek nuneš ten, kur turėjai pakliūti. Kartais net nespėjame apsispręsti. Tačiau kai galime rinktis, verta turėti omeny, kad mažiau jėgų reikalauja sutikimas, o ne priešinimasis.

15. Motina Naktis – viena iš slavų genčių Gyvybės/Mirties/Gyvybės deivių.

16. Visoje Centrinėje Amerikoje *la máscara*, kaukė, reiškia, jog asmuo sugebėjo pasiekti vienybę su dvasia, kurią vaizduoja tiek kaukė, tiek ir šio asmens dėvimi rūbai. Vakarų visuomenėje toks susitapatinimas su dvasia per drabužius bei veido puošybą yra beveik nunykęs. Vis dėlto verpiant arba audžiant galima prisišaukti dvasią arba sulaukti, kad ji pasirodytų savaime. Esama rimtų įrodymų, kad verpimas bei audimas kadaise buvo religinė veikla, skirta išmokyti gyvybės ir mirties ciklų bei to, kas slypi už jų.

17. Visai gerai turėti daug personų, ištisas kolekcijas, pasisiūti bent po kelias ir begyvenant jas rinkti. Metams bėgant, turėdamos po ranka šitokią kolekciją, mes netrukus pastebėsime, kad galime bet kada, kai tik užsigeisime, pateikti kone bet kurį savojo Aš aspektą. Tačiau tam tikru momentu, ypač tada, kai sulaukiame brandos ir pasukame gyvenimo saulėlydžio link, mūsų personos ima kažkokiu paslaptingu būdu keistis ir mainytis. Pamažu jos savotiškai „ištirpsta", išsisklaido, apnuogindamos tai, ką iškilmingai galėtume pavadinti mūsų „tikruoju Aš".

18. Dirbdamas organizuotai, sistemingai žmogus į daug ką žiūri paprasčiau ir būna linkęs labiau pasikliauti nuojauta ir jausmais, o ne perdėtais išprotavimais. Kaip mėgdavo sakyti vienas iš velionių mano kolegų, J. Vanderburgh,

kartais geriausia mąstyti taip, kad tavo samprotavimai būtų aiškūs ir nekvailam dešimties metų vaikui.

19. Atsitiktinumas ar ne, bet būtent šios savybės apibūdina ne tiktai sėkmingą dvasinį gyvenimą, bet ir sėkmingą verslą bei ekonominį klestėjimą.

20. Jungas manė, kad naktį per sapnus galima pasiekti seniausiąjį šaltinį (*C. G. Jung Speaking*, edited by William McGuire and R. F. C. Hull. Princeton: Princeton University Press, 1977).

21. Iš tiesų šis reiškinys susijęs su būsenomis, esančiomis tarp miego ir būdravimo. Sapnų tyrinėtojams gerai žinoma, kad klausimas, užduotas grimztant į tarpinę „prieblandos" būseną, vėlesnėse miego stadijose tarsi išrūšiuoja smegenų turimus „bylos duomenis", taip padidindamas tikimybę pabudus jau žinoti teisingą atsakymą.

22. Netoli nuo tos vietos, kur aš užaugau, miško trobelėje gyveno tokia senutė. Ji kasdien prarydavo po šaukštą purvo, sakydama, kad jis nuvejąs šalin liūdesį.

23. Tiek žodinėje, tiek ir rašytinėje pasakų tradicijoje šis aspektas traktuojamas itin prieštaringai. Yra pasakų, teigiančių, kad jaunystės išmintis gyvenimą ilgina. Kitos perspėja, kad neverta jaunystėje žilagalvio proto ieškoti. Be kita ko, daugelis šių posakių yra virtę patarlėmis, kurias galima išsiaiškinti labai skirtingai, nelygu kultūra bei laikotarpis, kada jos atsirado arba yra vartojamos. Vis dėlto man atrodo, kad daugelis jų yra veikiau *koanai*, o ne tiesioginiai nurodymai. Kitaip tariant, šiuos posakius reikėtų ne pažodžiui suprasti, o kontempliuoti, apmąstyti, tikintis laikui bėgant sulaukti *satori* — staigaus nušvitimo.

24. Ši alchemija gali būti kilusi iš kur kas senesnių stebėjimų nei metafizikų raštai. Keletas senučių pasakotojų iš Rytų Europos ir Meksikos mane tikino, kad juodos, raudonos ir baltos spalvų simbolizmas susijęs su moterų menstruacijų ir reprodukcijos ciklais. Kiekviena mėnesines turėjusi moteris puikiai žino, kad juoda būna atsiskyrusi neapvaisintos moters gimdos gleivinė. Raudona — tai per nėštumą gimdoje susikaupusio kraujo spalva, taip pat kraujavimas, pranešantis apie prasidėjusius sąrėmius, taigi ir tuoj pasirodysiančią naują gyvybę. O balta — tai motinos pienas naujagimiui žindyti. Visa tai suvokiama kaip ištisas transformacinis ciklas. Toks aiškinimas verčia mane susimąstyti, ar tik alchemija nebuvo vėlyvesnis bandymas sukurti kažką panašaus į moters gimdą bei ištisą simbolių, veiksmų ir procesų rinkinį — savotišką menstruacijų, nėštumo, gimdymo ir žindymo atitikmenį. Gali būti, kad egzistuoja tam tikras nėštumo archetipas, kurio nereikėtų suvokti pernelyg tiesmukai ir kuris veikia bei jaudina abi lytis, versdamas jas savaip aiškintis jo simbolinę prasmę.

25. Aš daugelį metų tyrinėjau raudonos spalvos simbolizmą mituose ir pasakose: raudonas siūlas, raudonos kurpaitės, raudona kepuraitė ir t. t. Mano manymu, daugelis mitų ir pasakų fragmentų kildintini iš senųjų „raudonųjų deivių" — dievybių, valdančių visą moteriškosios transformacijos spektrą: visus „raudonus" reiškinius, kaip antai seksualumą, gimimą, erotiką, o dar seniau buvusių trijų seserų archetipo (gimimas, mirtis, atgimimas) dalimi, be to, susijusių su visame pasaulyje paplitusiais mitais apie mirštančią ir atgimstančią saulę.

26. XIX amžiaus antropologai klaidingai vertino tą genties pagarbą mirusiems senoliams ir protėviams bei apeiginį jų gyvenimo istorijų atkartojimą kaip tam tikrą „garbinimą". Toks nelemtas nesusipratimas dar ir dabar neretai pasitaiko įvairioje „moderniojoje" literatūroje. Vis dėlto aš, daugelį dešimtmečių vadovavusi šeimyniniam *Dia de los muertos* ritualui, kadaise klasikinės antropologijos atstovų sugalvotą sąvoką „protėvių garbinimas" siūlyčiau pakeisti kur kas tikslesne *artumo* protėviams samprata: tai reikštų tam tikrą nenutrūkstamą bendravimą su gerbiamais senoliais. Šiuo ritualu reiškiama pagarba šeimai, diegiama mintis, kad mes nesame atskirti vienas nuo kito, kad individualus žmogaus gyvenimas nėra beprasmis, o ypač — kad geri ir reikšmingi darbai tų, kurie ėjo prieš mus, yra neįkainojami mūsų gyvenimo švyturiai ir orientyrai.

27. Čatal Hujuke, Anatolijoje archeologų atkastoje neolito gyvenvietėje, rasta daugybė moterų kaulų.

28. Esama ir daugiau šios pasakos variantų, ir kai kuriuose iš jų įterpti ištisi nauji epizodai, o pagrindinės veiksmo linijos pabaigoje pridurti epilogai arba antiklimaksai.

29. Simbolinę moters dubens formą turi indai ir atvaizdai, surasti archeologiniuose kasinėjimuose Rytų Balkanuose ir buvusioje Jugoslavijoje. Gimbutienė šiuos radinius datuoja 5000–6000 m. pr. Kr. Žr. Marija Gimbutas, *The Goddesses and Gods of Old Europe: Myths and Cult Images* (Berkeley: University of California Press, 1974. [Papildytas leidimas — 1982]).

30. Sapnuose tamsi maža dėmelė irgi dažnai pasirodo kaip tam tikras įvaizdis, kuris dažniausiai pavirsta į ką nors gerą ir naudingą. Kai kurie mano kolegos gydytojai linkę spėti, kad tai galėtų būti embrionas arba kiaušialąstė pačioje ankstyviausioje raidos stadijoje. Mano giminės pasakotojai neretai tokį taškelį vadina kiaušinėliu.

31. Galimas daiktas, kad individualaus žmogaus sąmonė ir dvasia turi savotišką lyties „jausmą" ir kad šis dvasinis vyriškumas arba moteriškumas yra įgimtas ir nepriklauso nuo fizinės individo lyties.

IV SKYRIUS
Pora: sąjunga su kitu

1. Tokia eiliuota pasakos pabaiga — Vakarų Afrikos tradicija. Man šį eilėraštuką pasakė *griotė* Opalanga.

2. Jamaikoje yra tokia vaikiška dainelė, kurioje galbūt slypi šios pasakos atgarsis: „*Vien tam, kad žinočiau tvirtai, / jog „taip" yra „taip" jau tikrai, / aš klausiu ir klausiu, ir klausiu jos darsyk iš naujo*". Šią dainelę išgirdau iš V. B. Washington, kuri daug kartų gyvenime man buvo lyg tikra motina.

3. Šunų elgesys šiek tiek skiriasi gyvenant gentainių rujoje ir su žmonėmis jų namuose.

4. Robertas Bly'us, iš asmeninio pokalbio, 1990.

V SKYRIUS

Medžioklė: kai širdis – vieniša medžiotoja

1. Tai nereiškia, kad santykiai apskritai turi pabaigą: tiesiog tam tikri jų aspektai tarsi išsineria iš odos, išsirita iš lukšto, dingsta be pėdsakų, nepalikdami naujo savo adreso, o paskui staiga ir vėl pasirodo, pakeitę pavidalą, spalvą ir sandarą.

2. Per vieną iš kelionių į Meksikos džiungles man staiga smarkiai įsiskaudėjo dantį, ir vietinis vaistininkas nurodė moterį, garsėjančią mokėjimu malšinti dantų skausmus. Gydydama ji papasakojo man apie *Txati* – didžiąją moterų dvasią. Iš jos aiškinimo buvo akivaizdu, jog tai – Gyvybės/Mirties/Gyvybės Deivė, bet kol kas man nepavyko jos aptikti jokioje mokslinėje literatūroje. Be kita ko, ši senutė žiniuonė papasakojo, jog *Txati* – didi sergančiųjų gydytoja, kuri vienu metu yra ir krūtis, ir kapas. Ji nešiojasi su savimi varinį dubenį: pasuka jį vienu šonu – jame atsiranda maisto, pasuka kitu – dubuo tampa prieglobsčiu ką tik numirusio žmogaus dvasiai. *Txati* – tai gimdymo, meilės ir mirties globėja.

3. Žinoma keletas Sednos mito versijų. Sedna – tai galinga dievybė, kuri gyvena po vandeniu ir kurią garbina gydytojai, meldžiantys grąžinti sveikatą ligoniams bei mirštantiesiems.

4. Aišku, „asmeninės erdvės" reikalavimas gali reikšti ir teisėtą vienatvės poreikį, tačiau mūsų laikais tai tapo bene pačiu populiariausiu „baltu melu" meilės santykiuose. Užuot atvirai pasikalbėję apie tai, kas juos kankina, įsimylėjėliai slepiasi „asmeninėje erdvėje". Tai suaugusiųjų išsisukinėjimas, ne ką geresnis už pasiteisinimus, esą „šuo suėdė mano namų darbus" arba „vakar mirė mano močiutė" – jau penktąsyk.

5. Taip pat ir tai, kas *dar nėra* gražu.

6. Iš nuostabaus eilėraščio „Vienovė" (*Integrity*). Adrienne Rich, *The Fact of a Doorframe, Poems Selected and New, 1950–1984.* New York: W. W. Norton, 1984.

7. Epizodas apie tai, kaip jaunuolis sutvarsto seniui žaizdą, paimtas iš tradicinės mūsų giminės pasakos „Dvokianti žaizda".

8. Čia pateikiu tiktai trumpą labai ilgo pasakojimo santrauką. Visai istorijai deramai pasekti prireiktų net trijų „jonvabalių sezono" vakarų.

VI SKYRIUS

Surask savus: laimė priklausyti

1. Nors kai kuriems Jungo analizės specialistams atrodo, kad Andersenas buvęs „neurotikas" ir todėl jo kūrybos esą neverta studijuoti, mano manymu, jo pasakos, jei tik nekreipsime dėmesio į savotišką stilių, o ypač temos, kurias jis renkasi ir plėtoja, yra labai vertingos, nes Andersenas vaizduoja mažų vaikų kančias, jų sielos kančias. Šitoks jaunos sielos darkymas, pjaustymas ir smulkinimas – ne vien tiktai Anderseno gyvenamajam metui ir šaliai būdingas dalykas. Iki pat šių dienų tai tebėra viena iš sudėtingiausių globalinių dvasinių

žmonijos problemų. Ir nors, susidūrus su vaikų, suaugusiųjų ir pagyvenusių žmonių sielos žalojimo problema, dažnai bandoma atsipirkti romantiškais postringavimais, mano manymu, Andersenas apie šiuos dalykus kalba tiesiai ir atvirai. Klasikinė psichologija jau seniai atkreipė visuomenės dėmesį į neregėto masto ir pavojingumo žiaurų elgesį su vaikais, plintantį nepaisant jokių klasinių ar kultūrinių barjerų. O pasakos dar anksčiau už psichologus atskleidė žmonių polinkį tyčia kenkti kitiems.

2. „Kaimo pasakorius" – tai toks pasakų sekėjas, kuris stengiasi išvengti cinizmo, išsaugoti sveiką nuovoką, bet podraug – ir paslaptingo nakties pasaulio pojūtį. Pagal šį apibrėžimą net ir išsilavinęs, dideliame mieste ant asfalto išaugęs žmogus gali būti kaimietis, nes šis žodis veikiau apibūdina mąstyseną, o ne gyvenamąją vietą. Vaikystėje „Bjaurųjį ančiuką" girdėjau iš „trijų Kati" – pagyvenusių kaimiečių, tetulių iš tėvo pusės.

3. Tai viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl suaugę žmonės imasi analizės arba savianalizės: noras išsiaiškinti ir sustatyti į vietas įvairius tėvų, visuomeninius, istorinius bei archetipinius veiksnius ir kompleksus, kad – panašiai kaip istorijoje apie *La Llorona* – upės vanduo tekėtų kuo švaresnis.

4. Sizifas, kiklopas ir Kalibanas – tai trys vyriškos giminės graikų mitų veikėjai, išgarsėję atitinkamai savo ištverme, nuožmumu bei stora oda. Visuomenėse, kur trukdoma laisvai ir įvairiapusiškai moterų raidai, dažniausiai joms neleidžiama ugdyti šių, vadinamųjų vyriškų, savybių. O kai moterų vyriškosioms galioms kliudoma susiformuoti, moterims neleidžiama imti į rankas kieliko, stetoskopo, dailininko teptuko, finansinės bei politinės galios svertų ir t.t.

5. Žr. bibliografijoje Alice Miller kūrinius: *Drama of the Gifted Child, For Your Own Good, Thou Shalt Not Be Aware.*

6. Tokie pavyzdžiai, kai moteriai neleidžiama dirbti ir gyventi taip, kaip ji nori, nebūtinai turi būti dramatiški. Gana vaizdžiai šį reiškinį iliustruoja neseni įstatymai, apsunkinantys arba išvis atimantys moteriai (ir vyrui) galimybę užsidirbti pragyvenimui namie, kartu išsaugant glaudų ryšį su verslo pasauliu, šeimos židiniu ir savo vaikais. Įstatymus, kliudančius žmogui tinkamai derinti darbą, šeimą ir asmeninį gyvenimą, jau seniai metas keisti.

7. Pasaulyje vis dar pilna vergijos apraiškų. Dažniausiai ji taip nebevadinama, tačiau jei žmogui neleidžiama išvykti, kai jis pats nori, o už pabėgimą gresia bausmės – argi tai ne vergija? Jeigu žmogus „ištremiamas" pagal kažkieno kito valią – tai irgi vergiškos valstybės požymis. Jei žmogus verčiamas atlikti žeminantį darbą arba tolydžio rinktis, pažeisdamas savo interesus, vien tam, kad užsitikrintų skurdų pragyvenimą ar minimalią apsaugą, tai irgi įeina į vergystės sampratą. O po visokiausios vergijos jungu nuolatos dūžta šeimos ir širdys – daugeliui metų ar net visiems laikams.

Beje, vergija tiesiogine prasme taip pat dar nėra išnykusi. Vienas žmogus, neseniai grįžęs iš Karibų jūros salos, man pasakojo, kaip į vieną prašmatnų tenykštį viešbutį atvyko Artimųjų Rytų šeichas su svita, kurioje buvo ir keletas vergių. Visas viešbučio personalas nėrėsi iš kailio, kad tik jos nepakliūtų į akis vienam garsiam juodaodžiui žmogaus teisių gynėjui iš Jungtinių Valstijų, taip pat viešėjusiam tame viešbutyje.

8. Čia reikėtų paminėti dvylikametes mergaites-motinas, paaugles ir vyresnes moteris, pastojusias po vienos meilės ar/ir pasismaginimų nakties, taip pat incesto ir seksualinės prievartos aukas. Visos jos nepatyrė motiniškos globos, užtat buvo persekiojamos ir ujamos, nes visuomenė buvo nusistačiusi šmeižti, atstumti ir kitaip žaloti ir motiną, ir kūdikį.

9. Šia tema rašė ne vienas rašytojas. Žr. Roberto Bly'aus, Guy'aus Corneau, Douglaso Gillette's, Samo Keeno, Johno Lee, Roberto L. Moore'o ir kt. kūrinius.

10. Vienas kvailiausių prasimanymų – esą bręsdama ir sendama moteris tampa tokia tobula, kad jai nieko iš kitų nebereikia, o pati ji gali būti tarsi fontanas – visko visiems. Ne, moteris visą gyvenimą išlieka tarytum medis: kiek metų jam bebūtų, oras ir vanduo jam visuomet reikalingi. Senos moterys irgi kaip medžiai – jos nesustoja, staiga nesiliauja augusios; tai vešli žalia lapija ir tvirtos šaknys, o gerai prižiūrint – ir gausybė žiedų.

11. Girdėjau iš savo bičiulės iberės Faldiz – tikros giminingos sielos.

12. Jungas šiuo žodžiu vadindavo pasakų kvailelį, kuris pabaigoje beveik visuomet laimi.

13. Jan Vanderburgh, iš asmeninio pokalbio.

14. Jungiškojoje psichologijoje egzistuoja prietaras, kliudantis diagnozuoti rimtus sutrikimus: laikoma, kad uždarumas – normali būklė, net jeigu žmogus atrodo mirtinai sustingęs ir tylus. Bet iš tikrųjų kraupi tyla, kurią paprastai laikome žmogaus uždarumu, dažniausiai slepia gilios traumos pasekmes. Jeigu moteris „drovi", „uždara" arba labai „kukli", būtina įsigilinti ir nustatyti, ar tai įgimtas jos bruožas, ar traumos pasekmė.

15. Jungo šalininkė Carolina Delgado, socialinė darbuotoja bei menininkė iš Hiustono, naudoja *ofrendas* iš smėlio, kaip tam tikrą psichologinį instrumentą, padedantį atskleisti individo dvasinę būklę.

16. „Skirtingų" moterų sąrašas būtų labai ilgas. Kokią tiktai žymią asmenybę iš pastarųjų kelių amžių beprisimintume, greičiausiai paaiškės, kad ji atsirado kur nors visuomenės pakraščiuose, kilo iš kokio nors marginalinio pogrupio ar kitaip iškrito iš bendros tėkmės.

VII SKYRIUS
Kūno džiaugsmai: laukinis kraujas

1. Tehuano moterys nuolatos liečia ir plekšnoja ne tiktai savo vaikus bei vyrus, ne tik savo močiutes bei senelius, ne tiktai maistą, drabužius, naminius gyvulius, bet ir viena kitą. Tai be galo jausminga ir nuoširdi bendruomenė, kurioje kiekvienas tiesiog žydėte žydi.

Panašiai ir stebėdama dūkstančius vilkus matai, kaip jie žaismingai stumdosi ir niuksuojasi tarsi šokdami. Būtent šis kūnų sąlytis per odą tarytum sako, kad „mes visi – vieno kraujo, tu su mumis, mes drauge".

2. Ilgesnį laiką stebint įvairias izoliuotas gentis ir bendruomenes, neišvengiamai krinta į akis tai, kad jose irgi esama savotiškų atsiskyrėlių, kurie galbūt tiktai dalį laiko praleidžia gentyje ir nebūtinai visuomet laikosi jos diegiamų

vertybių, tačiau giminės dauguma dažniausiai pagarbiai elgiasi su šiais žmonėmis – tiek su vyrais, tiek su moterimis, kokios jie bebūtų išvaizdos, ūgio ir amžiaus. Kartais juos dėl ko nors nepiktai paerzina arba pasišaipo, bet stengiasi neatstumti. Šitoks požiūris į žmogaus kūną, lytį bei amžių yra platesnio mokėjimo vertinti ir mylėti prigimties įvairovę dalis.

3. Gal kas pasakytų, jog žavėtis protėvių gyvenimo būdu bei aukštinti visokiausias „liaudiškas, senoviškas, archajiškas" vertybes – pernelyg sentimentalu ir nepagrįsta: tai tęsąs verksmingas prabėgusių laikų ilgesys, nelogiška vaizduotės pamėklė. Taip samprotaujantys teigia, kad praeityje moterų gyvenimas buvęs sunkus, siautėjusios įvairios ligos ir t.t. Tai tiesa: tiek seniau, tiek dabar moterims tekdavo ir tenka sunkiai dirbti, o neretai – ir kęsti visokiausią priespaudą bei žiaurų elgesį ir ligas. Tą patį galima pasakyti ne tiktai apie moterų, bet ir apie vyrų gyvenimą.

Vis dėlto, stebėdama įvairias vietinių gyventojų grupes ir bendraudama su savo giminės – tiek lotyniškosios, tiek vengriškosios šakos – atstovais, kurių dauguma yra gentinio, bendruomeninio sukirpimo žmonės, totemų kūrėjai, verpėjai, audėjai, sodininkai, siuvėjai ir giminės tęsėjai, aš patyriau, jog, kad ir koks sunkus būtų arba darytųsi gyvenimas, senosios vertybės – net jeigu jas tektų iškasti iš po žemės ir mokytis iš naujo – yra nepamainoma atrama sielai ir dvasiai. Daugelis tų vadinamųjų „senovės papročių" yra savotiškas penas, kuris niekuomet negenda ir kuo godžiau vartojamas, tuo labiau gausėja.

Nors visa ką galima vertinti dvejopai – sakraliniu ir profaniškuoju aspektu, mano galva, tam tikrų „senovės vertybių" aukštinimą bei bandymus jomis sekti vargu ar reikėtų vertinti kaip sentimentalumą – veikiau kaip sveiką racionalumą. Daugeliu atvejų senųjų dvasinių vertybių niekinimas bei neigimas tėra dar vienas bandymas atkirsti moterį nuo jos moteriškosios linijos paveldo. Jeigu tuo pat metu semsimės iš praeities – žinių, iš dabarties – jėgų, o iš ateities – idėjų, sielai tai išeis tiktai į gera.

4. Jei moters kūne ir esama kokios nors „piktosios dvasios", tai ji dažniausiai būna ten įvaryta kultūros, nesugebančios natūraliai vertinti mūsų kūno. Nors moteris iš tiesų geba būti pati sau pikčiausiu priešu, tačiau joks kūdikis negimsta nekęsdamas savo kūno. Veikiau, kaip nesunkiai įsitikinsime stebėdamos kūdikius, savo kūno tyrinėjimas ir mokymasis juo naudotis mažylius nepaprastai džiugina.

5. Taip pat ir savo tėvo kūną.

6. Per daugelį metų prirašyta bei išplatinta gausybė knygų apie žmogaus, o ypač – moters, kūno didumą ir sandarą. Išskyrus vieną kitą išimtį, dauguma šių veikalų, regis, rašyti autorių, jaučiančių nenugalimą pasidygėjimą tam tikromis kūno sandaros atmainomis. Būtų labai įdomu išklausyti ir dvasiškai sveikų moterų nuomonę, nepriklausomai nuo jų kompleksijos, o ypač – išgirsti sveikų ir stambių moterų nuomonę. Nors tai ir nėra šios knygos tema, pasakysime, jog „mūsų viduje įkalinta moteris" iš esmės ar tik nebus giluminė mus supančios kultūros projekcija, jos poveikio rezultatas. Šį reiškinį reikėtų atidžiai ir labai išsamiai ištyrinėti atsižvelgiant ir į daugybę kitų giliai įsišaknijusių kultūrinių prietarų bei patologijų, nebūtinai susijusių su kūno apimtimis, kaip antai hipertrofuotas seksualumas kultūroje, dvasinis alkis, kūno sandaros sąsajos su

hierarchinė visuomenės struktūra bei kastų sistema, ir t. t. Tam tikra prasme būtų pravartu paguldyti visuomenę ant sofos psichoanalitiko kabinete.

7. Archetipiniu požiūriu visiškai įmanoma, kad daugelis manijų, susijusių su fizinio savo kūno formavimu bei dailinimu, kyla praradus galimybę valdyti bei kontroliuoti vidinį savo pasaulį arba išorinį, mus supantį pasaulį. Tuomet ir atsiranda poreikis absoliučiai kontroliuoti vienintelę mums likusią nedidelę nuosavybę – savo kūną.

8. T. y. laikoma lygiaverte būtybe, o ne pašaipų ir paniekos objektu.

9. Martin Freud, *Glory Reflected: Sigmund Freud, Man and Father* (New York: Vanguard Press, 1958).

10. Pasakose šio stebuklingo kilimo savybės apibūdinamos labai įvairiai: jis gali būti raudonas, mėlynas, senas, naujas, persiškas, indiškas, turkiškas, priklausyti mažučiukei senutei, kuri išvynioja jį tik tada, kai... ir t. t.

11. Skraidantis kilimas – pagrindinis archetipinis motyvas Artimųjų Rytų pasakose. Viena iš jų, primenanti „Istoriją apie princą Achmedą", vadinasi „Princo Huseino kilimas" ir yra įtraukta į „Tūkstančio ir vienos nakties pasakų" rinkinį.

12. Kūne esama tam tikrų medžiagų, sukeliančių gerą savijautą, o kai kada – netgi palaimos pojūtį. Kai kurios iš jų mokslininkams gerai žinomos, pavyzdžiui, serotoninas. Tradiciškai tokios būsenos būdavo pasiekiamos per maldą, meditaciją, kontempliaciją, nušvitimą, intuicijos dėka, per transą, šokį, tam tikrą fizinę veiklą, giedojimą bei kitokias gilias dvasios būsenas.

13. Tyrinėdama skirtingas kultūras, aš nuolatos stebėdavausi ir žavėdavausi į visuomenės pakraščius nustumtomis grupėmis, kurios vis dėlto sugebėdavo net ir tokiomis sudėtingomis sąlygomis išsaugoti ir sustiprinti savo vientisumą. Tiesiog nuostabu būdavo matyti, kaip engiamųjų ir atstumtųjų grupelės, įstengusios neprarasti savigarbos, po kurio laiko patraukdavo ir sudomindavo tą pačią jas atstūmusią visuomenės daugumą.

14. Vienas iš daugybės jų praradimo požymių – kai nebežinai, kur palaidoti tavo protėviai.

15. Vardas pakeistas siekiant išsaugoti šokėjos privatumą.

16. Ntozake Shange, *for colored girls who have considered suicide when the rainbow is enuf* (New York: Macmillan, 1976).

VIII SKYRIUS

Savisauga: kaip atpažinti spąstus, vilkduobes ir užnuodytą jauką

1. Iš lotyniškos šaknies *sen* 'senas' kilę tokie gimininigi žodžiai: senjoras, senjora, senatas ir senilinis.

2. Visuomenės būna išorinės ir vidinės, bet elgiasi jos stulbinamai panašiai.

3. Barry Holstonas Lopezas knygoje „Apie vilkus ir žmones" (*Of Wolves and Men*, New York: Scribner's, 1978) tokią būseną vadina „apgirtimu nuo mėsos".

4. Galima lengvai įpulti į kraštutinumus visiškai nepriklausomai nuo to, kur esi užaugusi – gatvėje ar šilkiniame lizdelyje. Apsimetėliai draugai ir netikra meilė, nepakeliamas skausmas, nepakenčiamas globėjiškumas, užgesusi kelrodė šviesa – visa tai nutinka įvairiausiomis aplinkybėmis ir socialinėmis sąlygomis.

5. Citata iš abatės Hildegardos iš Bingeno, dar vadinamos šventąja Hildegarda, raštų. Žr. MS2 Weisbaden, Hessische Lantesbibliother.

6. Psichologijoje metodas „kai paruoši pamokas, gausi šokolado", vadinamas Primacko principu arba „močiutės taisykle". Taigi matome, kad net klasikinė psichologija pripažįsta, jog toks auklėjimas – senukų sritis.

7. Kosmetikos atsisakymas Joplin anaiptol nebuvo kokių nors politinių pažiūrų išraiška. Kaip ir daugelis paauglių, ji turėjo problemišką odą, be to, panašu, kad mokydamasi vidurinėje mokykloje, į vaikinus ji žiūrėjo tik kaip į draugus, o ne kaip į potencialius meilužius.

Septintojo dešimtmečio Jungtinėse Valstijose daugelis naujai iškeptų kovingų moterų judėjimo atstovių specialiai nevartodavo kosmetikos, tuo norėdamos pabrėžti savo politinius įsitikinimus: atsisakymą būti vyrams patraukliu sekso objektu. Palyginimui galima pasakyti, kad daugelyje primityvių kultūrų abiejų lyčių atstovai dažosi veidus ir kūnus, tiek siekdami ką nors privilioti, tiek ir atbaidyti. Troškimas puoštis ir gražintis iš esmės yra moterų kūrybos sritis; o kaip ir kada moteris tai daro bei ką tuo nori pasakyti, – bet kuriuo atveju yra jos asmeninio pasirinkimo ir individualios saviraiškos reikalas.

8. Nepaprastai puikią Janis Joplin – šiuolaikinės „Raudonų kurpaičių" versijos veikėjos – biografiją žr. Myra Friedman, *Buried Alive: The Biography of Janis Joplin* (New York: Morrow, 1973). Naują, papildytą leidimą 1992 m. išleido Niujorko leidykla Harmony Books.

9. Tai nereiškia, kad kai kuriais atvejais nebūta ir organinių priežasčių arba net jatrogeninio pobūdžio pažeidimų.

10. Šiuolaikiškiausios mums prieinamos pasakos apie raudonąsias kurpaites versijos turbūt akivaizdžiau nei storiausi moksliniai veikalai atskleidžia, kaip pirmapradė šių apeigų esmė vėliau buvo darkoma ir iškraipoma. Vis dėlto ir šios išlikusios versijos, tegu ir išsaugojusios tik senovės reliktus, yra nepaprastai vertingos, nes kartais patys naujausi ir drastiškiausi antsluoksniai pasakoje aiškiausiai pasako tai, ką mums būtina žinoti, kad išgyventume ir sėkmingai tarptume visuomenėje ir/arba dvasinėje aplinkoje, kuo tiksliausiai kopijuojančioje pražūtingus procesus, pavaizduotus ir pačioje pasakoje. Šia prasme mums paradoksaliai pasisekė, kad pasaka tokia fragmentiška – joje aiškiai nužymėti visi dvasiniai spąstai, tykantys mūsų čia ir dabar.

11. Šios apeigos, atliekamos tiek pirmykščių genčių, tiek dabartinių aborigenų moterų, paprastai vadinamos „lytinės brandos" arba „vaisingumo" apeigomis. Tačiau tokie apibūdinimai įsitvirtino daugiausia dėl vyrų dominavimo antropologijoje, archeologijoje bei etnologijoje ir greičiausiai atsirado tiktai apie XIX amžiaus vidurį. Jie toli gražu neatspindi tikrovės, o veikiau tik iškraipo bei sumenkina šio proceso reikšmę moters gyvenime.

Metaforine prasme galėtume sakyti, kad moteris daugelį kartų aukštyn ir žemyn įvairiais būdais keliauja per savo dubens kaulų vartus, kiekvieną sykį

turėdama galimybę įgyti naujų žinių ir patirties. Šis procesas trunka visą jos gyvenimą. Vadinamoji „vaisingumo" fazė tikrai neprasideda sulig pirmosiomis menstruacijomis ir nepasibaigia menopauzės metu.

Kur kas teisingiau būtų visas „vaisingumo" apeigas vadinti pėrėjimo apeigomis, o kiekvienas iš jų atskirai – atitinkamai pagal tai, kokia transformacija (beje, ne tiktai išorinė, bet ir vidinė) jų metu atliekama. Geras pavyzdys, taikliai atspindintis reikalo esmę, yra navachų dinės genties vartojamas laiminimo apeigų pavadinimas – „Grožio kelias".

12. „Nenugyvento gyvenimo apraudojimas. Psichologinė nesėkmingų nėštumų studija" – puiki Jungo krypties psichoanalitikės Judith A. Savage knyga, viena iš labai nedaugelio, nagrinėjančių šią itin svarbią moterims temą (Žr. Judith A. Savage, *Mourning Unlived Lives – A Psychological Study of Childbearing Loss*. Wilmette, Illinois: Chiron, 1989).

13. Tokios apeigos, kaip antai hatha joga bei tantrinės praktikos, šokiai ir kitokie ritualai, padedantys sureguliuoti santykius su savo pačios kūnu, turi didžiulį teigiamą poveikį.

14. Daugelio šalių folklore minima, kad Velnias žmogaus pavidalu jaučiąsis nejaukiai, žmogaus oda jam esanti ne visai tinkama, todėl Velnias šlubuojąs. Pasakoje „Raudonos kurpaitės" mergaitė taip pat netenka kojų ir tampa luoša, kadangi ji, šiaip ar taip, „šoko su Velniu", todėl turi perimti ir jo „luošumą", t. y. antžmogišką, pašėlusį ir pražūtingą gyvenimą.

15. Krikščionybės laikais senieji kurpių įrankiai – dildė, žnyplės, replės, gnybtai, kūjis, yla ir kt. – tapo velnio kankinimo įnagių sinonimais. Pagonybės laikotarpiu kurpiai privalėdavo permaldauti gyvūnus, iš kurių dirbdavo batams odą, padus, pamušalą ir aptaisus. XVI amžiaus pradžioje jau visoje apsikrikštijusioje Europoje tikėta, kad „netikri pranašai randasi iš skardininkų ir kurpių".

16. Prievartos kaip normos suvokimą bei specialiai išsiugdytą bejėgiškumą tyrė eksperimentinės psichologijos specialistas daktaras Martinas Seligmanas ir kt.

17. Aštuntajame dešimtmetyje Lenore E. Walker pritaikė šį principą savo žymioje knygoje apie užguitas moteris (*The Battered Woman*. New York: Harper&Row, 1980), siekdama paaiškinti, kodėl moterys nepalieka savo partnerių, kurie tiesiog neįtikėtinai žiauriai su jomis elgiasi.

18. Arba aplinkiniams, kurie dar jauni ir bejėgiai.

19. Moterų sąjūdis, Nacionalinė moterų organizacija bei kitos organizacijos ir judėjimai, kurių dalis laikosi ekologinės orientacijos, kiti daugiau dėmesio kreipia į švietimo bei teisines problemas, buvo/yra įkurtos, išplėtotos ir šiandien savo gretose priskaičiuoja daugybę moterų, kurios, nepaisydamos milžiniškos asmeninės grėsmės sau ir didžiai rizikuodamos, ryžosi žengti į priekį ir prabilti garsiai, visu balsu, o kas dar svarbiau – nesiliauja ir toliau tai dariusios. Žmogaus teisių srityje nemažai pasiūlymų išsako ir nutarimų pasiūlo tiek vyrai, tiek ir moterys.

20. Šitokia moters kontrolė, vykdoma jos bendraamžių ir vyresnių moterų, sumažina trintį ir padidina saugumą tais atvejais, kai moterims tenka gyventi priešiškomis sąlygomis. Tačiau bet kokiomis kitomis aplinkybėmis tai

psichologiškai verčia moteris įdavinėti vienai kitą ir tokiu būdu nukirsti dar vieną matrilinijinio paveldo šaką: galimybę turėti vyresnių užtarėjų, kurios stotų jaunųjų pusėn, kurios įsikištų, išsiaiškintų, spręstų ir tartųsi su kuo tik įmanoma, kad tik išsaugotų visuomenės pusiausvyrą ir lygias visų teises.

Kitose kultūrose, kur bet kuris vienos ar kitos lyties asmuo laikomas seserimi arba broliu, švelnus rūpinimasis vienų kitais bei atsakomybė už kitą asmenį gerokai sušvelnina tuos hierarchinius parametrus, kuriuos atskiriems žmonėms primeta jų amžius ar turima valdžia.

Moterys, dar vaikystėje patyrusios išdavystę, ir toliau nuolatos tikisi sulaukti to paties iš savo mylimųjų, darbdavių, visuomenės. Neretai toji pati ankstyviausia išdavystė, su kuria moteriai teko susidurti, atsitiktinai ar ne, kyla iš moteriškos lyties giminaičių ar šeimos narių. Tai, kad moteris po tokios baisios patirties dar apskritai įstengia kuo nors pasitikėti, yra dar vienas dvasios stebuklas.

Išdavystė—tai kuomet stipresnieji ir galingesnieji, matydami bėdą, nusisuka nuo tavęs. Išdavystė—tai neištesėti pažadai, vengimas padėti nelaimėje, apginti, užtarti, paremti, bailus apsimetinėjimas, neva esi labai užsiėmęs ir nieko nepastebi, abejingumas ir tarimas kurtumas, užuot atsiliepus į pagalbos šauksmą.

21. Priklausomybė — tai viskas, kas verčia mus tuščiai eikvoti gyvenimą, kuris tuo pat metu tariamai „atrodo" esąs geresnis.

22. Dvasinis badas, sulaukėjimas arba priklausomybė patys savaime nėra tiesioginė psichozės priežastis, tačiau jie rodo smarkų ir nuolatinį psichikos ardymą. O nusilpusioje dvasioje lengvai gali įsivyrauti oportunistiniai kompleksai. Todėl taip svarbu stengtis kuo greičiau atkurti pažeistus instinktus, kad individas kuo greičiau liautųsi degradavęs ir nebebūtų lengvai pažeidžiamas.

23. Charles Simic, *Selected Poems* (New York: Braziller, 1985).

24. „Įkalinimo elementai" („*The Elements of Capture*", © 1982, C. P. Estés, Ph.D.), apgynus disertaciją paskelbto veikalo fragmentas.

Suraskite originalią keistuolę.

Anksti ją prijaukinkite, geriausia — kol dar neišmoko vaikščioti ir kalbėti.

Kuo labiau pripratinkite ją prie visuomenės.

Priverskite laukinę jos prigimtį kęsti badą.

Atitverkite ją nuo svetimų kančių ir laisvės, kad neturėtų su kuo palyginti savo gyvenimo.

Įdiekite jai tiktai vieną požiūrio tašką.

Tegul jai ko nors stinga (vandens, šilumos) ir tegul visi tai mato, bet niekas jai nepasako.

Atskirkite ją nuo jos pačios kūno ir priverskite prarasti bet kokį ryšį su šia būtybe.

Paleiskite ją laisvėn tokioje aplinkoje, kur ji galėtų iki soties mėgautis anksčiau jai neprieinamais dalykais — viliojančiais ir drauge pavojingais.

Raskite jai tokių pat išbadėjusių draugų, kurie skatintų ją prarasti saiką.

Jokiu būdu neleiskite atsigauti pažeistiems jos savisaugos bei savigynos instinktams.

Tegul dėl jos piktnaudžiavimų (gyvenimas pusbadžiu, apsirijimas, narkotikai, naktys be miego, ištisinis miegojimas ir t. t.) prie jos prisėlina Mirtis.

Leiskite jai mėginti atkurti savo „geros mergaitės“ personą, ir tegul jai tai netgi pavyksta – bet tik laikinai.

O tada galiausiai leiskite jai vėl beprotiškai nerti į psichiškai ar fiziškai pražūtingus kraštutinumus, kurie arba patys savaime yra kenksmingi, arba tokie tampa jais piktnaudžiaujant (alkoholis, seksas, šėlas, nuolaidumas, valdžia ir kt.).

Štai dabar ji iš tiesų pakliuvo! Bet apgręžkite visą procesą – ir ji išmoks gyventi laisva. Atkurkite jos instinktus, ir ji vėl bus stipri.

IX SKYRIUS
Namo: grįžimas į save

1. Pagrindinė šios istorijos tema – tikrosios meilės ir namų suradimas bei susitikimas su mirtimi – viena iš daugelio, paplitusių visame pasaulyje. (Taip pat ir poetiška pradžia, kur kalbama apie tai, kaip suledėjusius „ištisus sakinius kartais tenka atskelti nuo kalbėtojo lūpų ir nunešus atitirpinti prie ugnies, kad suprastum, kas pasakyta“, labai populiari daugelyje šaltų Šiaurės kraštų.)

2. Daugelis pasaulio tautų ir genčių taip pat tiki, kad siela neapsigyvenanti kūne ir nepagimdanti dvasios tol, kol nesanti tikra, kad kūnas, kuriame pastarajai teksią gyventi, iš tiesų esąs sveikas ir gyvybingas. Todėl, pasak pačių seniausių mūsų tradicijų, vaikui vardas neretai suteikiamas tiktai po gimimo praėjus septynioms dienoms arba dviem mėnulio ciklams, o kartais – net ir po dar ilgesnio laiko, taip neva įrodant, jog kūnas esąs pakankamai stiprus, kad jame galėtų apsigyventi siela, kuri savo ruožtu pagimdysianti dvasią. Negana to, daugelis laikosi racionalaus požiūrio, kad būtent dėl šios priežasties vaikų esą negalima mušti, nes mušimas priverčiąs dvasią palikti kūną, o tuomet prireiksią daug laiko, vargo ir pastangų jai sugrąžinti atgal.

3. Žodis „iniciacija“ kilęs iš lotynų *initiare*, reiškiančio ‘pradėti, supažindinti, apmokyti’. Inicijuojamasis – tai žmogus, žengiantis į naują gyvenimo tarpsnį, prieš kurį jis turi būti supažindintas su tuo, kas jo laukia, ir pamokytas, kaip elgtis toliau. Iniciatorius – tai asmuo, kuriam tenka sunkus darbas prisiminti viską, kas žinoma apie kelią, kurį teks nueiti inicijuojamajam, ir parodyti visus reikiamus veiksmus bei nukreipti naujoką taip, kad šis sėkmingai įveiktų visas užduotis ir sukauptų jėgų bei patirties.

4. Kai iniciacija atliekama nevykusiai, jai vadovaujantis asmuo visą dėmesį skiria inicijuojamosios silpnybių ir trūkumų ieškojimui, visiškai pamiršdamas ar ignoruodamas tai, kas sudaro kitus 70 procentų: moters talentų ir gabumų išryškinimą bei sustiprinimą. Pasitaiko, kad iniciatorė prikuria sunkumų, bet nepadeda jų įveikti, įstumia inicijuojamąją į pavojingą situaciją, o pati lyg niekur nieko nusišalina. Šitokie dalykai – tai fragmentiško vyriškųjų iniciacijų stiliaus atgyvena; mat tai liudija įsišaknijusį tikėjimą, neva patirta gėda bei pažeminimas stiprina asmenybę. Tokiose iniciacijose jums garantuojami sunkumai, bet tik ne parama. Arba pernelyg daug dėmesio kreipiama į pačią procedūrą, o esminiai emociniai bei dvasiniai žmogaus poreikiai nustumiami į paribį. Sielos bei dvasios požiūriu žiauri ar nehumaniška iniciacija anaiptol

nestiprina nei seseriško moterų bendrumo, nei tarpusavio prisirišimo. Tai tiesiog kvaila ir paprasčiausiai nesuvokiama.

Neturėdama patyrusios iniciatorės arba aplinkui tematydama tokias, kurios skatina bei akcentuoja žiaurumą, moteris dažnai bando pati save inicijuoti. Tai nuostabus sumanymas ir puikus laimėjimas, net jeigu savarankiškai ji teįstengia įveikti vos tris ketvirčius viso proceso. Ypač pagirtina tai, kad tokiu atveju moteriai tenka itin atidžiai įsiklausyti į laukinės dvasios balsą, kad sužinotų, kas jos laukia toliau, kas – po to ir kas – dar toliau, o išgirdus šiuos nurodymus, jų laikytis, neturint jokio patvirtinimo, jog taip jau tūkstančius kartų prieš ją sėkmingai darė kitos.

5. Perfekcionizmas būna teigiamas ir neigiamas. Negatyvųjį paprastai inspiruoja baimė pasirodyti nekompetentingam. O pozityvusis rodo, kad žmogus labai stengiasi ir siekia geriausio rezultato vardan meistriškumo. Pozityvusis perfekcionizmas skatina dvasią mokytis kuo daugiau dalykų atlikti *geriau*: geriau rašyti, kalbėti, piešti, maitintis, ilsėtis, atlikti tikėjimo priedermes ir pan. Tai nuoseklios pastangos darbais įkūnyti svajones.

6. Ši laki frazė (angl. *putting on the brass brassiere* pažodžiui 'užsisegti žalvarinę liemenėlę') priklauso Yancey Ellis Stockwell, kuri pati yra jautri gydytoja ir neprilygstama pasakotoja.

7. Šią programą visokeriopai remia bei palaiko Moterų sąjunga ir daugybė talentingų gydytojų, tarp kurių – nepaprastai jautri kalėjimo gydytoja dr.Tracy Thompson bei energingoji gydytoja ir pasakotoja Kathy Park.

8. Ištrauka iš eilėraščio „Moteris iš ežero" („Woman Who Lives Under the Lake", ©1980 C. P. Estés, *Rowing Songs For the Night Sea Journey: Contemporary Chants*. Privatus leidimas 1989).

9. Citata iš eilėraščio „Come Cover Me With Your Wildness".©1980 C. P. Estés. Ibid.

10. Eilėraščio *La bolsita negra* (©1980 C. P. Estés. Ibid.) ištraukos vertimas.

11. Vaizdingus jų posakius ir tiesmuką kalbėjimo manierą perėmė ir šiuose kraštuose gyvenančių išeivių iš Lotynų Amerikos bei Rytų Europos etninės grupės.

12. Dingstimi nebūtinai turi būti vaikai. Tinka bet kas: „Mano gėlės. Mano šuo. Mano pamokos. Mano vyras. Mano petunijos". Visa tai tėra atsikalbinėjimai. Širdies gilumoje moteris trokšte trokšta išeiti, bet ji lygiai taip pat trokšta ir pasilikti.

13. „Visuotinės geradarės" kompleksas reikalauja iš moters neįmanomų dalykų, akindamas ją elgtis taip, tarsi ji *iš tiesų būtų* „didžioji gydytoja". Tačiau bandyti įkūnyti archetipą žmogui – tas pats, kas stengtis prilygti Dievui. Tikrovėje tai neįmanoma, o tokios pastangos tiktai išsekina ir pražūtingai nualina dvasią.

Nors pats archetipas pajėgia atlaikyti įvairias skirtingų žmonių projekcijas ir lūkesčius, bet žmonės neištveria, jei su jais elgiamasi kaip su archetipais ir manoma, neva jie esą nesužeidžiami ir neišsemiami. Kai iš moters tikimasi arba reikalaujama, kad ji įkūnytų niekuomet nepavargstančios didžiosios gydytojos archetipą, šis pernelyg sunkus ir negatyvaus perfekcionizmo sklidinas vaidmuo netrunka ją palaužti. Jeigu jums siūlo vilktis spindintį kokio nors

idealaus archetipo drabužį, verčiau nesiliauti žiūrėjus į tolį, ryžtingai papurtyti galvą ir tęsti kelionę namo.

14. Žr. Adrienne Rich, *The Fact of a Doorframe* (New York: W. W. Norton, 1984), p.162.

15. Kai kuriose pasakose, kaip antai „Miegančiojoje gražuolėje", jaunoji mergina pabunda iš miego ne todėl, kad karalaitis ją pabučiavo, o todėl, kad jai atėjo metas pabusti. Sukako lygiai šimtas metų, užkeikimas neteko galios, ir ji turi pabusti. Pilį apjuosę erškėčių brūzgynai atsitraukia irgi ne dėl ypatingų herojaus galių, bet todėl, kad kerų veikimo laikas baigėsi ir tam atėjo metas. Pasakos moko ir moko mus paprasto dalyko: jeigu jau metas, vadinasi, metas.

16. Klasikinėje Jungo psichologijoje tokį vaiką vadintume psichopompu. Tai tam tikra *anima* arba *animus* dalis, kuriai pavadinimą davė psichopompas Hermis – sielų vedlys į pomirtinį pasaulį. Įvairiose kultūrose psichopompai vadinami *juju, bruja, anqagok, tzaddik*. Šie žodžiai vartojami ir kaip daiktavardžiai, ir kaip būdvardžiai, nusakantys magiškas tam tikro daikto arba asmens savybes.

17. Kaip matome iš pasakos, įkvėpdamas ruonės kailio skleidžiamą aromatą, vaikas pajunta visą beribę dvasinę savo motinos meilę. Kažkuri jos sielos dalis pereina per jį, nėmaž nepakenkdama ir neskaudindama, tiktai padėdama jam aiškiau viską pajusti ir suvokti. Iki šiol kai kuriose inuitų šeimose gyvuoja paprotys, kad mirus kokiam nors brangiam ir mylimam žmogui, velioniui priklausiusius kailius, kepures, antblauzdžius bei kitus apdarus ir daiktus toliau dėvi ir naudoja gyvieji. Šitaip elgdamiesi, artimieji ir draugai mano, kad tokiu būdu viena siela perimanti dalį kitos, negana to, tokia sąveika esanti būtina gyvenimo tąsa. Tikima, jog drabužiai, kailiai ir įrankiai išsaugo galingą velionio sielos dalį.

18. Čia remiuosi iš Mary Uukulat gautomis žiniomis; ji man ir papasakojo apie senovinį vaizdinį, aiškinantį, kaip kvėpavimas virsta poezija.

19. Ibid.

20. Žr. Oxford English Dictionary.

21. Moterys dažniausiai linkusios skirti pakankamai laiko įvairiems fiziniams negalavimams gydyti, ypač jei suserga jų artimieji, bet kažkodėl niekaip neįstengia jo rasti, kai prireikia susireguliuoti santykius su savo pačių siela. Jos niekaip neįsisąmonina, kad siela – tai nelyginant magnetas ar pagrindinis jų energijos bei gyvybinių jėgų generatorius. Su siela jos elgiasi taip, tarsi ji anaiptol nebūtų vienas iš pačių svarbiausių jų gyvenimo instrumentų. O juk kaip bet kurį vertingą instrumentą, ją reikia rūpestingai prižiūrėti, valyti, sutepti ir remontuoti. Antraip, tarsi užsiteršęs mašinos variklis, santykiai su siela pradės strigti ir buksuoti, versdami moterį sunaudoti galybę energijos paprasčiausiems kasdieniams dalykams atlikti, kol galiausiai ims ir visiškai užges kur nors kalnų perėjoje, svaiginamame aukštyje, toli nuo miesto ir artimiausio telefono. Otada jau namo teks keliauti pėsčiomis ir tai užtruks baisiai ilgai.

22. Citata iš interviu su Robertu Bly, paskelbto *The Bloomsbury Review* 1990 metų sausio mėnesio numeryje („The Wild Man In the Black Coat Turns: A Conversation" by Clarissa Pinkola Estés, Ph.D. ©1989, C. P. Estés).

X SKYRIUS

Tyras vanduo: kūrybinio gyvenimo penas

1. Filmas „Sapnų laukas" (*Field of Dreams*) sukurtas pagal W. P. Kinsella'os romaną „Basakojis Džo" (*Shoeless Joe*).

2. Yra keletas priežasčių, dėl ko kūrybos srovė gali užakti: neigiami vidiniai kompleksai, išorinės paramos ir palaikymo stoka, o kartais – ir tiesioginis sabotažas.

Jei kalbėtume apie destruktyvų išorinės aplinkos poveikį naujų idėjų bei sumanymų plėtotei, tai, man regis, daugiausia kūrybinių mėginimų ir ieškojimų sužlugdo manipuliavimas konstrukcija „ar/ar". Kas atsirado anksčiau – višta ar kiaušinis? Šis klausimas dažniausiai padeda tašką, nutraukdamas bet kokius bandymus labiau įsigilinti ir visapusiškiau pažinti daiktą arba reiškinį. Toks mąstymas trukdo suprasti, kaip daiktas padarytas ir kaip jį būtų galima panaudoti. Dažniausiai kur kas prasmingiau būtų samprotauti pagal jungiamąjį, lyginamąjį principą „ir/ir". Daiktas yra *ir* toks, *ir* kitoks. Jį galima naudoti/nenaudoti *ir* vienaip, *ir* kitaip, *ir* dar trečiaip.

3. *La Llorona* – tariama *Lah Yoh-row-nah* („la-jo-rou-na"), kirčiuojant priešpaskutinį skiemenį ir kiek „pagrebluojant" garsą *r*.

4. Legenda apie *La Llorona* pasakojama nuo neatmenamų laikų. Dažniausiai istorijos branduolys nekinta, o variacijos būna labai nežymios – daugiausia keičiasi veikėjos išvaizda ir apdaras. „Ji atrodė kaip prostitutė, ir toks vyrukas pakabino ją prie upės, El Pase. Ot tai buvo jam paskui baimės!" „Ji vilkėjo ilgus baltus naktinius marškinius." „Ji buvo apsivilkusi baltą nuotakos suknelę, o veidą dengė ilgas šydas."

Be to, daugelis ispaniškai kalbančių šeimų *La Llorona* naudoja kaip savotišką mistinę priemonę savo atžaloms drausminti. Dauguma vaikų taip įbauginti pasakojimų apie šią raudančią moterį, ieškančią, kuo pakeisti savo nuskandintus sūnelius, kad upių pakrantėse įsikūrusių miestų vaikiūkščiai sutemus nė iš tolo nedrįsta artintis prie vandens ir stengiasi laiku parsirasti namo.

Kai kurie šių legendų tyrinėtojai laiko jas didaktinėmis istorijomis, kurių tikslas – įgąsdinti žmones, kad šie tinkamai elgtųsi. Gerai pažindama aistringą jas kūrusių ir pasakojančių žmonių kraują, aš linkusi jas laikyti veikiau revoliuciniais pasakojimais, kurių tikslas – pažadinti žmonių sąmonę ir įteigti jiems būtinybę keisti gyvenimo tvarką. Kai kurie pasakotojai *La Llorona* tipo legendas ir vadina *Cuentos de la Revolución*, revoliuciniais pasakojimais.

Pasakojimai apie dvasines ar kitokio pobūdžio kovas atsirado dar labai senais laikais, kur kas anksčiau, nei ispanai užkariavo Meksiką. Kai kurios senos mano giminės meksikietės *cuentistas*, pasakotojos, tikina, neva vadinamieji actekų kodeksai anaiptol nesančios kokios nors mūšių ar karų kronikos, kaip mėgina spėti daugelis mokslininkų, – o piktografiniai pasakojimai apie didžiąsias dvasinio pobūdžio kovas, į kurias tenka stoti kiekvienam vyrui ir moteriai. Dauguma seno sukirpimo tyrinėtojų įsitikinę, neva tai neįmanoma, nes senųjų civilizacijų atstovai atseit nesugebėję abstrakčiai mąstyti ir kurti simbolinių prasmių. Senųjų kultūrų žmones šie mokslininkai vaizduojasi tartum vaikus, kurie viską suvokia pažodžiui. Tačiau, kaip akivaizdžiai liudija ano meto actekų

ir majų poezija, jos kūrėjai vartojo gausybę metaforų ir kuo puikiausiai gebėjo kalbėti ir mąstyti abstrakcijomis.

5. Kaip antai Nacionaliniame žaliųjų suvažiavime, vykusiame Uoliniuose kalnuose 1991 m.

6. Šią istoriją man pasekė Marik Pappandreas Androupolous, pasakotoja iš Korinto, pati savo ruožtu ją girdėjusi iš kitos korintietės Andrea Zarkokolis.

7. Marcel Pagnol, *Jean de Florette* and *Manon of the Spring* translated by W. E. van Heyningen (San Francisco: North Point Press, 1988). Režisierius Claude Berri pagal abi istorijas sukūrė filmus (Orion Classic Releases, 1987).

Pirmoji istorija pasakoja apie du niekšus, užmūrijusius šaltinį, kad sutrukdytų jaunai šeimai įgyvendinti savo svajonę apie laisvą ir laimingą gyvenimą savoje žemėje, kur jie norėjo patys augintis maistą ir gyventi apsupti laukinių gyvūnų, medžių ir gėlių. Netekusi šaltinio vandens, drėkinusio jų laukus, jaunoji šeima pasmerkta badauti. Niekšai tikėjosi vėliau už grašius perpirksią jų žemę, kuri tariamai esanti bevaisė. Jaunasis vyras miršta, žmona be laiko susensta, o duktė užauga beturtė.

Antrojoje knygoje jau suaugusi duktė sužino apie dviejų niekšų sąmokslą ir atitaiso savo šeimai padarytą skriaudą. Iki kelių įsibridusi į purvą, kruvinomis rankomis ji išlupa cementinius blokus, kuriais užkimštas šaltinis. Išsiveržęs vanduo vėl pasilieja į laukus, nuplaudamas kamuolius dulkių ir visiems atskleisdamas abiejų niekšų nusikaltimą.

8. „Žlugimo baimė" – viena iš tų klišėmis tampančių frazių, kurios betgi iki galo neatskleidžia, ko iš tiesų baiminasi moteris. Paprastai šis baimės jausmas susideda iš trijų dalių: pirmoji – praeities liekana (neretai tai būna gėdos šaltinis), antroji – tam tikras nepasitikėjimas dabartimi, trečioji – nuogąstavimas dėl būsimų netikusių rezultatų ir neigiamų pasekmių ateityje.

Kūrybinio gyvenimo atveju dažniausiai baiminamasi ne dėl to, kad visiškai nepasiseks, o tiesiog bijoma išbandyti save. Mąstoma maždaug šitaip: jei sužlugsiu, galėsiu susiimti ir vėl viską pradėti iš naujo – juk manęs laukia daugybė neišnaudotų galimybių. Bet kas bus, jeigu man tiktai pusiau pavyks? Jeigu net ir labiausiai stengdamasi valiosiu tik šio to pasiekti? Taip, man pavyks, bet tik vidutiniškai, o ne taip, kaip tikėjausi? Kūrybingai asmenybei šitokia galimybė atrodo kur kas baisesnė. O juk dar yra ir daugybė kitokių grėsmių. Štai kodėl kūrybos kelias – gana sudėtingas ir akmenuotas. Bet net ir tai neturėtų mūsų sustabdyti, nes kūrybos vaga eina per pačią laukinės gamtos širdį. Tad nepaisant niūriausių mūsų baimių, instinktyvioji prigimtis mus gausiai maitina, stiprina ir gina.

9. Kadaise harpijos buvo vėjo deivės, Gyvybės ir Mirties nešėjos. Deja, ilgainiui jos liovėsi įkūnijusios abi šias funkcijas ir buvo paverstos labai vienpusiškomis būtybėmis. Kaip jau išsiaiškinome kalbėdamos apie Gyvybės/Mirties/Gyvybės prigimtį, bet kuri jėga, valdanti gyvybę, valdo ir mirtį. Tačiau Graikijoje, kurios kultūroje bei filosofijoje labai smarkiai įsigalėjo dominuojančios mažumos ideologija, buvo pernelyg pabrėžiamas su mirtimi susijęs harpijų – demoniškų pusiau moterų, pusiau paukščių – prigimties aspektas, o harpijų – gyvybės brandintojų, gimdytojų ir puoselėtojų – prigimties dalis visiškai atkirsta. Tuo metu, kai Eschilas kūrė savo trilogiją apie Orestą, kurioje

harpijos išnaikinamos arba uždaromos oloje žemės pakraštyje, su gyvybe sietina šių padarų prigimtis jau buvo visiškai pamiršta.

10. Tai labai vėlyva versija. Beje, ne visi negatyvūs antsluoksniai yra patriarchaliniai ir, žinoma, ne viskas, kas patriarchališka, — negatyvu. Archajiški negatyvūs patriarchaliniai antsluoksniai mituose, kadaise vaizdavusiuose stiprią ir sveiką moterį, yra netgi savotiškai vertingi: jie ne tiktai atskleidžia, kaip užkariautojų kultūra pakerta anksčiau skrupulingai puoselėtos išminties šaknis, bet ir parodo, kaip ankstesniais laikais (ir net dabar) moteris, kuri būdavo engiama arba kurios instinktai būdavo pažeisti, turėdavo vertinti save ir kaip ją galima būtų pagydyti.

Ištisas pražūtingų draudimų, taikomų moterims (ir/arba vyrams) bei nukreiptų prieš jas, rinkinys palieka po savęs tarsi savotišką archetipinį rentgeno spindulį, kuriame galime pamatyti visus moters raidos sudarkymus ir iškraipymus, kai jai tenka augti ir formuotis visuomenėje, nepripažįstančioje moteriškumo. Todėl mums jau nebereikia spėlioti. Viską aiškiai rodo pasakose ir mituose aptinkami antsluoksniai.

11. Daugelis simbolių turi ir moteriškų, ir vyriškų savybių. Svarbiausia, kad žmonės patys nuspręstų, kurį iš jų jie norėtų naudoti kaip padidinamąjį stiklą sielos ir dvasios problemoms tyrinėti. Bergždžias reikalas ginčytis (nors nemažai žmonių vis dar aistringai tai daro), ar koks nors simbolis yra vyriškas, ar moteriškas, nes ilgainiui vis tiek pasirodo, kad visi jie tėra tiktai būdas kūrybiškai žvelgti į pasaulį, o pats simbolis dar apima ir visai kitokias jėgas, kurių, būdami savajame Archimedo taške, mes net neįstengiame suvokti. Vis dėlto vyriškosios arba moteriškosios giminės pasirinkimas nėra visiškai beprasmis, nes abiem atvejais renkamės skirtingo storio ir jautrumo linzes, per kurias žvelgdami matysime skirtingus dalykus. Štai kodėl aš stengiuosi kaip mokėdama ieškoti simbolių kiekvienoje gyvenimo srityje ir pirmiausia žiūriu, ko iš jų galima pasimokyti, kaip juos pritaikyti, o ypač — kokioms žaizdoms gydyti jie tinka.

12. Žr. Jennette Jones and Mary Ann Mattoon. „Is The Animus Obsolete?" Šis antologijos *The Goddess Reawakening*, ed. Shirley Nichols (Wheaton, Illinois: Quest Books, 1989) skyrius skirtas smulkiai išdėstyti įvairioms šiuolaikinėms *animus* teorijoms iki pat 1987.

13. Mituose labai dažnai pasitaiko motyvas, kuomet didžioji Deivė iš savo kūno pagimdo sūnų, vėliau tampantį jos meilužiu/sutuoktiniu/vyru. Nors dažniausiai linkstama šį motyvą interpretuoti tiesiogiai, manant, kad čia vaizduojama kraujomaiša, teisingiau būtų suteikti jam kiek kitokią prasmę: siela sukuria vyriškąjį pradą, kuris vėliau, subrendęs, tampa tam tikra išminties bei galių sankaupa, įvairiai sąveikaujančia su visomis kitomis moters galiomis bei savybėmis.

14. O kartais — dar ir kaip tą ranką judinančią jėgą.

15. Iš esmės galima sakyti, kad visiškai atsisakydamos vyriškojo prado idėjos, mes prarandame vieną iš dviejų pagrindinių priešybių, padedančių mums visais lygiais mąstyti ir suvokti paslaptingą žmogiškosios prigimties dualizmą. Bet jei jau moterį pykina vien nuo minties, kad vyriškasis pradas galėtų būti moteriškos prigimties dalis, aš verčiau pasiūlyčiau jai pačiai susigalvoti tokį

vardą šiam „tiltų statytojui“, kuris netrukdytų jai pabandyti įsivaizduoti bei suprasti, kaip šios priešybės dera tarpusavyje.

16. Oxford English Dictionary.

17. Kurį aš apibūdinčiau kaip stiprų ir iniciatyvų vyriškąjį pradą, kurį daugelis kultūrų tikrų vyrų prigimtyje yra beveik visiškai užspaudusios po kasdienių bedvasių ir beprasmių darbų lavina ar po visuomenės apgaule užkrautu jungu, kuriame vyrai galuojasi tol, kol iš jų beveik nieko nebelieka.

18. Man pavyko aptikti tam tikrų požymių, liudijančių, kad ši istorija turi tam tikro panašumo su senovinėmis pasakomis, sektomis per žiemos saulėgrįžą, ties senųjų ir naujųjų metų riba, kuomet tai, kas sena ir susidėvėję, miršta, kad vėl atgimtų nauju ir gyvybingu pavidalu.

19. Su meile paveldėta iš Katos, penktajame dešimtmetyje praleidusios ketverius metus Rusijos lageryje.

20. Ugnies, kaip atgaivinančios ir transformuojančios jėgos, motyvas yra universalus. Panašią kaip „Trijuose auksiniuose plaukeliuose“ sceną matome graikų mituose, kur Demetra, Didžioji Deivė Motina, kas naktį laiko ugnyje mirtingąjį kūdikį, kad padarytų jį nemirtingą. Berniuko motina Metaneira, šitaip juos užmačiusi, pradeda klykti ir sutrukdo deivei. Demetra grąžina jai vaiką ir liūdnai įspėja: „Labai blogai, — sako ji, — dabar vaikas taip ir liks mirtingas“.

XI SKYRIUS
Karštis: susigrąžinti sakralųjį seksualumą

1. Tai, kas žadina mums laimės ir pasitenkinimo jausmus, visuomet atidaro ir tam tikras „užpakalines duris“, pro kurias įžengus, galima mus išnaudoti bei mumis manipuliuoti.

2. Dėdulės Tuong-Pa, arba Trungpa, istorijos — tai nepadorūs, humoristinio pobūdžio pasakojimai apie sukčiavimus ir apgavystes, tariamai atkeliavę iš Tibeto. Bet tokių smagių istorijų turi visos pasaulio tautos.

3. Čatal Hujuke toks „tarpukojo“ atvaizdas kabojo aukštai ant sienos. Jame pavaizduota moteris plačiai išskėstomis kojomis ir pravira „apatine burna“; gali būti, kad tai orakulo atvaizdas. Vien pagalvojusios apie tokį vaizdą, daugelis moterų supratingai šypteli.

4. Charles Boer, *The Homeric Hymns* (Dallas: Spring Publications, 1987). Tai iš tiesų talentingas vertimas.

5. Tradicinės istorijos apie kojotą būdavo pasakojamos *tiktai* žiemą.

XII SKYRIUS
Paženklinti teritoriją: pykčio ir atlaidumo ribos

1. Šeimoje arba artimiausioje kultūrinėje aplinkoje.

2. Vaiko instinktai, ego bei dvasia pažeidžiami tada, kai į jį piktai numojama ranka ir liepiama dingti iš akių, kai jo niekas nesiklauso, nemato, negirdi, kai

į jį nežiūrima jeigu ir ne supratingai, tai bent jau ramiai. Nemažai moterų yra patyrusios rimtų dvasinių traumų, nes pagrįstai manė, esą pažadus privalu tesėti, su kiekvienu žmogumi būtina elgtis pagarbiai, alkaną dera pamaitinti, o žodžio, minčių, jausmų ir kūrybos laisvė – neatimama kiekvieno asmens teisė.

3. Seni jausmai ir išgyvenimai tam tikru atžvilgiu primena įtemptas dvasines pianino stygas. Dundesys ar grumėjimas iš išorės gali smarkiai jas suvirpinti. Net ir tiesiogiai neužgavus, šios stygos gali suskambėti. Įvykiai, turintys panašių obertonų, žodžių, vizualinių bruožų kaip ir anie, ankstyvesnieji, priverčia mus „įsitempti" ir sąmoningai stengtis, kad senosios stygos nepradėtų „skambėti".

Jungo psichologijoje šitoks senųjų emocinių tonų proveržis vadinamas „komplekso konsteliacija". Skirtingai nei Freudas, tokio pobūdžio elgesį laikęs neurozės apraiška, Jungas manė, kad iš tiesų tai – visiškai pagrįsta reakcija, panaši į elgesį gyvūnų, kuriuos anksčiau yra uję, kankinę, gąsdinę ar traumavę. Tokie gyvūnai itin jautriai reaguoja į kvapus, judesius, įrankius ar garsus, kurie kuo nors primena tai, kas anksčiau teikė jiems skausmo. Žmonės tokius dalykus irgi atpažįsta bei reaguoja į juos visiškai panašiai.

Daugelis mūsų mėginame suvaldyti senųjų kompleksų stygas, visaip vengdami susidūrimų su žmonėmis ar įvykiais, galinčiais jas užgauti. Kartais tokia taktika pasirodo besanti pagrįsta ir veiksminga, o kartais – priešingai. Antai vyriškis gali atkakliai vengti visų moterų su tokiais pat rudais, kaip jo despoto tėvo, plaukais. Moteris gali mėginti bet kokia kaina nesivelti į karštus ginčus, nes šie pernelyg daug ką sujudina jos dvasioje. Bet, šiaip ar taip, mes stengiamės ugdytis gebėjimą ištverti bet kokiomis aplinkybėmis, nepaisant kompleksų, nes tiktai tokia ištvermė suteikia mums svarumo pasaulyje. Tik jos dėka galime keisti aplinką. Jeigu vien tik reaguosime į savo kompleksus, tai visą gyvenimą galime taip ir pratūnoti slapstydamosi kokioje nors skylėje. O jei išmoksime juos pakęsti bei panaudoti savo tikslams, pavyzdžiui, seną pyktį išliesime kurdamos kandžius propagandinius šūkius, tai įstengsime daug ką nuveikti bei pakeisti.

4. Žinoma, pasitaiko tam tikrų organinės kilmės smegenų ligų, pasireiškiančių nevaldomo pykčio protrūkiais, ir tokiais atvejais žmogų gydyti reikia ne psichoterapijos priemonėmis, o medikamentais. Bet dabar kalbėsime tiktai apie pyktį, kurį įžiebia ankstesnių dvasinių kančių prisiminimai. Turėčiau pridurti, kad šeimose, kuriose auga itin jautrus vaikas, kitokio psichologinio „sukirpimo" jo broliai ir seserys gali anaiptol nesijausti esą skriaudžiami, nors su jais ir būtų elgiamasi visiškai taip pat.

Vaikai skiriasi savo poreikiais, „odos storumu", jie nevienodai jaučia skausmą. Tas, kuris turi mažiausiai vadinamųjų „čiuptuvėlių", mažiausiai ir jaus prievartos pasekmes. O vaikas, kurio „davikliai" jautriausi, sąmoningai jaus ir išgyvens viską, galbūt netgi aplinkinių patiriamą skausmą. Ir tai anaiptol nereiškia, kad vienas iš jų jaučia teisingiau nei kitas, – tiesiog esama skirtingų individualaus jautrumo aplinkai lygių.

Todėl auginant vaikus dar sykį aukso vertės pasirodo besanti sena tiesa, kad kiekvieną vaiką reikia auginti „ne iš knygos", bet atsižvelgiant į pastebėtus individualius jo jautrumo, asmenybės bruožus bei talentus. Tas pat juk yra ir

gamtos pasaulyje: nors visi augalai gražūs, bet liaunas filodendras, regis, ištisą amžinybę galėtų apsieiti be vandens, tuo tarpu ieva, kuri už jį daug didesnė ir galingesnė, išdžius jau per savaitę. Žmonės iš prigimties irgi gerokai skiriasi.

Beje, būtų didelė klaida manyti, kad kiekvienąsyk, kai suaugęs žmogus dėl ko nors pyksta arba tą savo pyktį išlieja, kaltos būtinai yra kokios nors neužbaigtos vaikystės kliautys. Pyktis gali būti ir visiškai pagrįstas bei teisėtas, ypač jei prieš tai visokiais švelniais ir santūriais būdais jau buvo bandyta apeliuoti į sąmonę, tačiau atsako nesulaukta. Pyktis tuomet yra kaip sykis tinkamas būdas dėmesiui atkreipti.

Deja, negatyvūs mūsų kompleksai puikiai sugeba normalų pyktį paversti grėsmingu siautėjimu; šitokio virsmo katalizatorius paprastai būna koks nors menkniekis, į kurį reaguojama tarsi į nepaprastai svarbų dalyką. Daugeliu atžvilgių vaikystėje patirtos negerovės ir skriaudos gali ir visai teigiamai įtakoti mūsų veiklą suaugus. Antai juk nemažai lyderių, vadovaujančių didžiulėms politinėms, akademinėms ar kitokioms „gentims" ar „šeimoms", daro tai kur kas geriau ir veiksmingiau, nei juos pačius auklėjo vaikystėje.

5. Iš senųjų japonų sakmių sekėjų esu girdėjusi ir tokią temos „lokys – šventa būtybė" versiją: kokia nors pikta jėga pasmaugia lokį, ir jį garbinusiems žmonėms nebelieka jokių naujos gyvybės atsiradimo vilčių. Raudodami ir gedėdami, jie palaidoja lokį. Tačiau kai ant jo kapo nukrinta moters ašaros, lokys ir vėl atgyja.

6. Laipsniškas seno, suakmenėjusio, sustabarėjusio pykčio pašalinimas – privaloma moters pareiga. Kur kas protingiau pasistengti išgabenti šią bombą kur nors į plynus laukus ir ten ją sunaikinti, nei sprogdinti šalia niekuo dėtų žmonių. O geriausia būtų ją nukenksminti taip, kad niekam nepadarytume žalos. Būna, kad mus itin erzina koks nors dalykas ar žmogus, ir kaskart, su juo susidūrus, darosi vis blogiau. Geriausia – kaip įmanoma vengti tokio dirgiklio, kas jis bebūtų. Yra daugybė būdų tai padaryti: pakeisti gyvenamąją vietą, darbą, interesų sritį, aplinką. Tai nuostabiai padeda.

Sena taisyklė, kad supykus pirmiausia reikia lėtai suskaičiuoti iki dešimties, turi racionalų psichologinį pamatą. Jei mums nors trumpam pavyks pristabdyti adrenalino ir kitų „kovinių" medžiagų antplūdį, prasidėjusį apėmus pykčiui, tuomet galbūt įstengsime atsispirti ir nesileisti vėl įveliamos į jausmų ir reakcijų sumaištį, besisukančią apie anksčiau patirtą dvasinę traumą. O jei pačios nesugebėsime suteikti sau bent trumpalaikės atvangos, jei cheminės pykčio medžiagos gaminsis nepaliaujamai, tai jų antplūdis anksčiau ar vėliau tiesiog privers mus elgtis agresyviai, net jei ir pačios širdies gilumoje to jau nebenorėsime.

7. Knygoje „Kvailių išmintis" (*Wisdom of the Idiots*. London: Octagon Press, 1970) pateikiama dar viena šios senos pasakos versija, pasekta didžiojo sufijų išminčiaus ir pasakotojo šacho Indriso.

8. Tačiau prieš tam ryžtantis, reikia atsižvelgti į daugelį veiksnių ir esamų sąlygų, kaip antai: koks žmogus ar reiškinys jus nuskriaudė, ar jie gali ir ar ketina ateityje pridaryti dar daugiau žalos, taip pat įvertinti jėgų pasiskirstymą – lygios jos ar ne.

9. Žodis *descanso* gali reikšti ir amžino atilsio vietą kapinėse.

10. Tais atvejais, kai būta kraujomaišos, žaginimo ar kitokios žiaurios prievartos, visam atleidimo ciklui užbaigti gali prireikti daugelio metų. Kartais pasitaiko, kad bent kurį laiką jaučiamės stipresnės neatleisdamos, – tai irgi visiškai priimtina. Nereikėtų tiktai visą likusį gyvenimą nuolatos „kraustytis iš proto" dėl to, kas įvyko. Šitoks amžinas kunkuliavimas savo sultyse labai prastai veikia sielą ir psichiką, nekalbant jau apie fizinį kūną. Tokiu atveju būtina atkurti pusiausvyrą. Tam yra nemažai būdų. Reikėtų kreiptis į tokius dalykus išmanantį psichoterapeutą, kuris pats yra stipri asmenybė. Kai rasite tokį profesionalą, pirmiausia jo paklauskite: „Kiek esate patyręs pykčio tramdymo ir dvasios stiprinimo reikaluose?"

11. *Forego* – iš sen. anglų *for gán* arba *forgáen* 'praeiti, nutolti' (plg. Oxford English Dictionary).

12. *Forebear* – iš vid. vok. aukštaičių *verbern* 'susitaikyti, pakęsti'(plg. Oxford English Dictionary).

13. *Forget* – iš sen. teutonų *getan* 'laikytis, kabintis', su priešdėliu *for* reiškia 'nesilaikyti, nesikabinti'(plg. Oxford English Dictionary).

14. *Forgive* – iš sen. anglų *forziefan* 'duoti arba dovanoti, liautis kurstčius apmaudą'(plg. Oxford English Dictionary).

15. Kiek kitokį šitokio atleidimo apibūdinimą aptikau Oksfordo anglų kalbos žodyne: 1865 J. Grote, *Moral Ideas*, viii (1876), 114 „Aktyvus atleidimas – tai atlyginimas geru už bloga". Mano manymu, tai aukščiausia susitaikymo forma.

16. Ne tiktai nuo individualių žmonių skirtybių priklauso, kiek jiems reikia laiko kam nors atleisti, – padarytos skriaudos mastas taip pat lemia, kada įmanoma už ją dovanoti. Vienas dalykas – atleisti už nesusipratimą ar klaidą, o visai kas kita – už žmogžudystę, kraujomaišą, prievartą, neteisybę, išdavystę ar vagystę. Aišku, priklausomai nuo skriaudos pobūdžio, kartais lengviau atleisti už vienkartinį nusižengimą, nei už nuolatinį bjaurų elgesį ar pasikartojančius užsipuolimus.

17. Kadangi kūnas taip pat turi atmintį, jam irgi reikia skirti dėmesio. Svarbiausia – ne stengtis pabėgti nuo pykčio, bet jį išsekinti, išsklaidyti ir performuoti libido, kad išlaisvintume jį visiškai kitaip nei anksčiau. Šį fizinį išsivadavimą turi lydėti gilus dvasinis supratimas.

XIII SKYRIUS
Kovų randai: narystė veteranių klube

1. Aš pritariu Jungui: žmogus, pasielgęs neteisingai, neįstengia pasveikti ir išsivaduoti, kol nepapasakoja apie tai visos tiesos ir drąsiai, atvirai neįvertina savo poelgio.

2. Pirmąkart šitokį banalaus tipiško klasikinės dramos scenarijaus aprašymą aptikau Erico Berne'o ir Claude'o Steinerio darbuose.

3. WAE, Jungo Žodžio asociacijos, atliktas eksperimentas irgi patvirtina šitokį poveikį. Jo metu nustatyta, kad dirgiklis sukelia rezonansą ne tiktai tada, kai žmogus girdi žodį, keliantį jam neigiamų asociacijų, bet taip pat ir paminėjus keletą kur kas „neutralesnių" žodžių.

4. Kartais toliau seka ir tėvų, brolių, vyrų, dėdžių bei senelių nuotraukos ir istorijos (o kartais – dar ir sūnų bei dukterų), bet svarbiausia darbo dalis nuveikiama pasakojant apie vyresnes savo giminės moteris.

5. Jos vienintelės yra atpirkimo ožiai, nuodėmių rijikės, ir turi vien tik kentėti, nesulaukdamos už tai nei valdžios, nei priklausančio atlygio: pavyzdžiui, bendruomenės dėkingumo, pagarbos ar įvertinimo.

6. „Meri Kalhein ir numirėlis" (*Mary Culhane and The Dead Man*) – viena iš pačių įsimintiniausių pasakų iš rinkinio, sudaryto dviejų nepaprastai talentingų ir linksmų moterų iš Šiaurės Karolinos, vardu Barbara Freeman ir Connie Regan-Blake (The Folktellers®).

7. Paul C. Rosenblatt, Ph. D., *Bitter, Bitter Tears: Nineteenth-Century Diarists and Twentieth-Century Grief Theories* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1983). Man šią knygą nurodė Judith Savage.

XIV SKYRIUS
La Selva Subterránea: įvesdinimas į požeminį mišką

1. Jungiškoji mistinio dalyvavimo samprata rėmėsi XIX a. pabaigos – XX a. pradžios antropologų pažiūromis: tuo laikotarpiu daugelis mokslininkų, tyrusių pirmykštes gentis, į savo studijų objektą žiūrėjo gana iš tolo, o neretai ir iš aukšto, užuot vertinę gentinį gyvenimą kaip neatsiejamą žmogiškojo viseto dalį, kurios bruožų gali pasitaikyti visur, bet kurioje visuomenėje, nepriklausomai nuo jos narių rasinės ar tautinės priklausomybės.

2. Čia jokiu būdu nenoriu pasakyti, neva individui daromą žalą galima pateisinti, jei po visų išbandymų jis tampa stipresnis.

3. Apie tikrą kraujomaišą tarp tėvo ir dukters bei paskesnę dvasinę traumą vaikui žr. E. Bass and L. Thornton with J. Brister, eds. *I Never Told Anyone: Writings by Women Survivors of Child Abuse* (New York: Harper & Row, 1983). Dar žr. B. Cohen, E. Giller, W. Lynn, eds. *Multiple Personality Disorder from the Inside Out* (Baltimore: Sidran Press, 1991).

4. Dažniausiai nekaltybės praradimą lydinčio skausmo šaltinis įsivaizduojamas kur nors už šeimos ribų. Šis procesas yra laipsniškas ir kone visiems tenka jį pereiti, kad patirtume skausmingą praregėjimą ir suvoktume, jog ne viskas pasaulyje yra taip jau gera ir gražu.

Asmenybės raidos psichologijoje tai apibūdinama kaip suvokimas, kad „aš nesu visatos centras". Tačiau dvasios požiūriu kur kas svarbesnis yra visa tai lydintis prabudimas bei skirtumų tarp dieviškosios ir žmogiškosios prigimties įsisąmoninimas. Nekaltybė neturėtų būti atsitiktinis tėvo ar motinos grobis. Tam reikia sulaukti tinkamo meto. Ir tėvams reikėtų ten būti tam, kad padėtų bei nukreiptų, kiek galėdami, bet užvis labiausiai – kad surankiotų šukes ir vėl pastatytų pargriuvusią dukterį ant kojų.

5. Pasakose simbolinis malėjo įvaizdis gali būti traktuojamas ir teigiama, ir neigiama prasme. Kartais jis vaizduojamas šykštus, o kartais – be galo dosnus, kaip pasakoje apie malūnininką, malusį grūdus elfams.

6. Budinantis pamažu, vieną po kitos ardant savo gynybines užtvaras, skauda kur kas mažiau nei tuomet, kai jos griūva visos iš karto. Vis dėlto gydymo ir sveikimo požiūriu, nors greiti pokyčiai iš pradžių ir būna skausmingi, bet pats procesas vyksta sparčiau ir rezultatas pasiekiamas greičiau. Šiaip ar taip, kiekvienam savo.

7. Kai kuriose pasakose skaičius trys ženklina intensyvių pastangų kulminaciją, todėl ir patį trejetą galima interpretuoti kaip auką, duodančią pradžią naujai gyvybei.

8. Laozi – senovės išminčius ir poetas. Jo veikalas *Tao Te Ching* (London: The Buddhist Society, 1948) yra išverstas į daugelį kalbų ir išleistas daugybės leidyklų (liet. *Laozi*, Vilnius: Vaga, 1997).

9. Įvairiems žmonėms tinka skirtingi būdai. Yra labai išoriškai aktyvių metodų, pavyzdžiui, šokis, bet yra ir tokių, kurių aktyvumas visiškai kitoks, kaip antai šokis – malda, minties šokis, šokis – poema ir pan.

10. ©1989, C. P. Estés, *Warming the Stone Child: Myths and Stories of the Abandoned and Unmothered Child*, audiokasetė (Boulder, Colorado: Sounds True, 1989).

11. Ne sykį yra pastebėta, jog moterys ir vyrai, išgyvenantys esmines dvasines permainas, paprastai mažiau domisi išorinio pasaulio dalykais, kadangi jie mąsto, svajoja ir veikia tokiais giliais lygmenimis, kad išorinio pasaulio priklausiniai tiesiog savaime atkrinta. Matyt, mūsų sielai ne itin rūpi įprasti kasdieniai reikalai, nebent juose išryškėtų tam tikra slaptinga galybė.

Tačiau minėtos būsenos nereikėtų painioti su ligos pradžią ženklinančiu sindromu, kai žmogus visiškai liaunasi rūpinęsis savo išvaizda ir absoliučiai apleidžia kasdienius reikalus – tai yra akivaizdaus ir rimto protinės ir socialinės veiklos sutrikimo požymiai.

12. Man labai keista girdėti, kaip kukluksklano atstovai, norėdami pažeminti „spalvotuosius", vadina juos „purvinais juodžiais" ir pan. Senoji žodžio „purvinas" reikšmė bus buvusi absoliučiai teigiama, tad šitoks apibūdinimas greičiausiai itin tinka gilia išmintimi ir galingais prigimtiniais instinktais apdovanotiems žmonėms. Kaip teigiama daugumoje kosmogonijų, būtent iš žemių, purvo ar kitokios panašios medžiagos ir buvo sukurtas pasaulis bei pirmieji žmonės.

13. Lūpos, kirvio ašmenys ir moteriškosios lytinės lūpos yra panašios formos.

14. Dviašmenis Deivės kirvis yra labai senas simbolis, daugelio moterų grupių ir šiandien laikomas sugrįžimo prie moteriškųjų galių išraiška. Negana to, mano suburtoje pasakininkių grupėje *Las Mujeres* netrūksta įvairiais šaltiniais grindžiamų samprotavimų, kad lytinės lūpos, panašios į išskleistus peteliškės sparnus, ir dviašmenis kirvis yra analogiški simboliai iš senovės laikų, kuomet tikėta, jog ir siela esanti peteliškės pavidalo.

15. Mistiškas čia yra abipusis tiek kasdienių, tiek dvasinių dalykų pažinimas jungiant draugėn intelekto pastangas ir tiesioginę dvasinę patirtį. Pragmatinis misticizmas siekia atskleisti visą tiesą, o ne vieną kurią jos dalį, ir tik paskui,viską apsvarsčius, nusprendžiama, kokią padėtį užimti ir kaip elgtis.

16. Kiek galima spręsti iš senųjų pasakų, greičiausiai šį jutimą bei išmanymą tiek motinos, tiek tėvai perduodavo visiems abiejų lyčių savo vaikams.

17. Kaip matėme, ašarų paskirtis nevienalytė: jos gali ir apsaugoti, ir sukurti.

18. Didžioji moterų kultūros dalis šimtmečius išgulėjo praktiškai palaidota, ir šiandien beturime vos menkus trupinėlius to, kas glūdi žemės gelmėse. Moterys privalo gauti teisę imtis kasinėjimų, ir tegul niekas nedrįsta joms trukdyti nespėjus dar nė pirmojo sluoksnio atidengti. Mes privalome gyventi visavertį gyvenimą, paklusdamos saviems instinktyviesiems mitams.

19. Skaičiai pasižymi didžiulėmis magiškomis galiomis. Daugybė mokslininkų, nuo Pitagoro iki kabalistų, mėgino perprasti matematikos paslaptis. Suskaičiuotos ir sunumeruotos kriaušės tikriausiai susijusios su mistika, o gal ir su muzikinėmis gamomis.

20. Daugeliu atžvilgių tiek berankė mergelė, tiek auksaplaukė, tiek ir mergaitė su degtukais yra analogiškoje padėtyje — vienaip ar kitaip jos visos yra svetimosios. Tiktai berankės mergelės istorija aprėpia kur kas platesnį moters dvasinį ciklą.

21. Gali kilti klausimas, kiekgi tų „aš", t. y. sąmonės centrų, iš viso esama dvasioje? Daug, tačiau vienas paprastai dominuoja. Panašiai kaip Naujosios Meksikos pueblai ir kasitos, dvasia visuomet egzistuoja mažiausiai trimis pavidalais: senoji, griūvanti dalis, ta dalis, kurioje tuo metu gyvenama, ir trečioji, nauja dalis, kuri dar tik statoma.

Be to, pasak Jungo teorijos, didžiąja raide rašoma „Aš", arba Esybė, reiškia neaprėpiamą dvasinę galią, o mažąja — kur kas individualesnę, ribotesnę esybę — mus.

22. Senovės graikai paliko bene išsamiausius „rašytinius" liudijimus apie senąsias apeigas. Nors daugelis senovės kultūrų yra turėjusios plačius ritualų, apeiginės teisės bei istorijos aprašus, taip pat nemažai išraiškos formų: skulptūrą, raštą, tapybą, poeziją, architektūrą ir t. t., vienas po kito sekę užkariavimai dėl įvairiausių tikslų bei priežasčių sunaikino didžiąją dalį šio paveldo, jeigu ne jį visą. (Norint pakirsti kultūrą, reikia išnaikinti visą šventąjį luomą: menininkus ir rašytojus drauge su visais jų kūriniais, dvasininkus, žynes ir vaistytojus, oratorius, metraštininkus ir istorikus, dainininkus, šokėjus, poetus, — visus, kas tik geba išjudinti ir pakylėti žmonių dvasią.) Tačiau istorijos arka, ištisus amžius plukdžiusi daugelio senovės kultūrų kaulus, vis dėlto atgabeno juos tiesiai į mūsų laikus.

23. Nors ir būdama jau sena, Elžbieta taip pat laukiasi — Jono. Ši scena, kur jos vyras tampa nebyliu, sklidina mistinės paslapties.

24. Šią pakopą kartais pasiekiame nepriklausomai nuo chronologinio amžiaus — kur kas svarbesni čia dvasios poreikiai ir tinkamas dvasinis metas.

25. Karalius, kaip archetipinis simbolis, išsamiai nagrinėjamas Roberto L. Moore'o ir Douglaso Gillette knygoje *King, Warrior, Magician, Lover* (San Francisco: Harper, 1990).

26. Simbolines sodininko, karaliaus, burtininko ir pan. figūras galima laikyti tiek vyriškomis, tiek moteriškomis, nes jie aktualūs abiem lytims. Nors jų lytinė

priklausomybė ir nėra svarbi, bet skirtingų lyčių atstovai kartais nevienodai interpretuoja ir taiko šiuos simbolius.

27. Posakį „sielos kūryba“ aš pirmąsyk išgirdau iš Jameso Hillmano – žmogaus, kuris pats yra nelyginant iki raudonumo įkaitusi idėjų kepimo krosnis.

28. Senė – viena iš graikiškų deivių trejeto.

29. Kaip teigiama Hesiodo „Teogonijoje“ (411–452), Persefonė ir senoji Hekatė labiau už viską mėgusios viena kitos draugiją.

30. Jean Shinoda Bolen savo puikioje knygoje apie menopauzę pažymi, kad vyresnio amžiaus moterys sulaiko kūne menstruacijų kraujo energiją ir, užuot gimdžiusios vaikus, kaupia vidinę išmintį. Žr. *The Wise Woman Archetype: Menopause As Initiation.* (Boulder, Colorado: Sounds True, 1991).

31. Ispanų inkvizicijos vedlys, patologiškai žiaurus žmogus, tikras anų laikų įteisintas žudikas maniakas.

32. Tokias įšventinimo apeigas jaunoms motinoms pagal savas tradicijas atlieka senosios mano katalikiškosios giminės žiniuonės.

33. Žr. *Ecclus xvii, 5 (scrb/clas lit).*

34. Pavyzdžiui, daugelis šiuolaikinių vyrų nebesuvokia savo natūralių seksualinių ciklų, susidedančių iš kilimo ir nuosmukio. Kai kurie išvis nieko nebejaučia, o kiti – persisotinę malonumų.

35. Kai kuriose pasakos versijose vietoje šydo minima skepetaitė, kuri nukrinta ne nuo *pneuma*, alsavimo – tiesiog mažasis berniukas žaisdamas tai nukloja, tai vėl užkloja miegančiam tėvui veidą.

PABAIGOS ŽODIS
Pasaka – kaip vaistai

1. Fragmentas iš poezijos *At the Gates of the City of the Storyteller God,* © 1971, C. P. Estés, *Rowing Songs for the Night Sea Journey: Contemporary Chants* (privatus leidimas, 1989).

2. Priešais mus – neįkainojamas tiesioginis liudijimas, aiškiai apibrėžiantis pasakojimo meno esmę: etosas, kultūra ir meistriškumas čia neatskiriamai susiję. Toliau pateikiamo teksto autorius – talentingas poetas ir pasakotojas Steve'as Sanfieldas, ne vieną dešimtmetį paskyręs sunkiam atkampių dvasios plotų tyrinėjimo darbui.

Apie pasakojimo meistrą

„Kad taptum meistru bet kurioje srityje, nepakanka vienerių metų ar netgi dešimtmečio – tam reikia paskirti visą gyvenimą. Į pasirinktą darbą reikia pasinerti visa galva. O kol tepraėjo vos dvidešimt, arba daugiausia – trisdešimt metų, mūsų, atskirų pasakininkų, arba visos šios srities pretenzijas į „meistriškumą“ tegalima vertinti tik kaip pasipūtimą ar savimylą.

Kai pamatai tikrą pasakojimo meistrą, klausimų daugiau nebekyla. Toks žmogus pasižymi tam tikru savitu, sunkiai apibrėžiamu, bet akimirksniu atpažįstamu bruožu. Ne vienerius metus susigyvenus su tam tikra pasaka, ji tampa

pasakotojo dvasios dalimi, įleidžia joje šaknis, ir pasakotojas seka ją tarsi „iš vidaus“. Toks sugebėjimas – retas dalykas...

Įgudimas – dar ne viskas. Juk pasakotojo meistriškumas slypi *ne* gražbyliavime, *ne* visokiausiose gudrybėse ir triukuose, skirtuose klausytojams sudominti. Jis pasakoja *ne* tam, kad būtų mylimas, *ne* dėl pinigų ar garbės. Tikras meistras *ne*seka kitų žmonių sugalvotų istorijų. Jis *ne*siekia įtikti tiktai kokiam nors vienam klausytojui arba atskirai jų grupelei; jis išvis nebando *niekam* įtikti. Jis tiesiog klausosi savo paties vidinio balso, o paskui į kiekvieną savo pasakojimą, net į trumputį anekdotą ar kokią juokingą istoriją, sudeda visą sielą ir širdį.

Tikras meistras turi būti puikiai įvaldęs pasakojimo techniką, kurioje svarbu viskas: judesiai, poza, balsas ir dikcija. Vaizdingai tariant, jis turėtų stengtis „išplėsti kalbos ribas“. Tikras pasakojimo meistras jau nuo pirmojo žodžio iki paskutinio įtaigaus vaizdo apgaubia klausytojus savotiška magija. Ilgu ir sunkiu triūsu bei visaverčiu gyvenimu jis išsiugdo puikų auditorijos pojūtį: jis akimirksniu perpranta klausytojus, jų norus ir lūkesčius. Todėl tikras meistras taikliai parenka pasakojimus, tinkamus būtent tai auditorijai ir būtent tuo momentu. Bet kad galėtum šitaip pataikyti, privalai turėti labai platų ir turtingą repertuarą. Būtent repertuaro apimtis bei kokybė ir leidžia atpažinti tikrą pasakojimo meistrą.

Didžiulio repertuaro greitai nesukaupsi. Tikrai neprilygstamas pasakotojas ne tiktai puikiai moka pasakojamą istoriją, jis dar išsamiai žino viską, kas su ta istorija susiję. Pasakos juk gyvuoja ne tuščioje erdvėje...“

Ištrauka iš „Pokalbio Doc Willy'io bare užrašų“, užfiksavo Bobas Jenkinsas. © 1984 Steve Sanfield.

3. Archetipas, toji nenusakoma gyvybės jėga, traukia lyg magnetas. Teigti, kad jis galingas, – tas pat, kas nieko nepasakyti. Kaip įmanydama noriu pabrėžti: bet koks gydymas pirmiausia reikalauja pasirengimo ir mokymosi prižiūrint patyrusiam vadovui, puikiai išmanančiam visus būdus bei metodus ir, be jokios abejonės, paskyrusiam šiems dalykams visą savo gyvenimą.

4. Pasak mano močiutės Katerinos, didžiausias kvailys yra ne tas, kuris nieko nežino, o tas, kuris net „nesupranta, kad nieko nežino“. O pats baisiausias ir pavojingiausias žmogus yra tas, kuris „žino, kad nieko nežino, bet vis tiek to nepaiso“.

5. *La unica que vivio las historias*, tas, kas gyvena pasakomis.

6. Aš pati visą gyvenimą esu katalikė, dar vaikystėje pakrikštyta per *La Sociedad de Guadalupe*, todėl svarbiausioji mano šaknis ir visi didžiausią atgarsį įgiję mano darbai remiasi atsidavusia tarnyste Dievo Sūnui bei Švenčiausiajai Jo Motinai, *Nuestra Señora, Guadalupe*, Palaimintajai Motinai visais Jos vardais ir pavidalais – labiausiai laukinei ir pačiai galingiausiai iš visų, kuri yra visų mano žinių ir pavojų šaltinis.

7. Kartais tai gali būti ir juridiškai įforminta.

8. Tai pamatinis bet kokio gydymo principas. Jei negali padėti, nepakenk. O kad nepakenktum, privalai aiškiai *žinoti, ko negalima daryti*.

9. „Tobulas darbas sukurtas taip, / kad tiktų ne jo autoriui, / o Dievui.“ Ištrauka iš eilėraščio „La Diosa *de la Clarista, un manifiesto pequeño*“ © 1971,

C. P. Estés, *Rowing Songs for the Night Sea Journey: Contemporary Chants* (privatus leidimas, 1989).

PAPILDYMAS

1. Aš ir pati, kaip, matyt, daugelis žmonių, norėdama iš tiesų perprasti knygą, turiu pakartotinai ją perskaityti.

2. Iš „Commenting Before the Poems",© 1967, C. P. Estés, *La Pasionara, Collected Poems*, kuri išleidžiama Knopfo leidykloje.

3. Mūsų giminėje *kentėti* nereiškia būti auka, šis žodis veikiau nusako drąsą grėsmės akivaizdoje, tvirtybę ir orumą. Net jei iki galo nesuvoki susidariusios padėties ar likimo, privalai padaryti viską, kas tavo valioje. Žodį *kentėti* aš vartoju būtent tokia prasme.

4. Rašytojų, kurios taip pat yra motinos, kartais klausiama: „Kur? Kada gi tu rašydavai?" Vėlai vakare, prieš aušrą, per pietų miegą, autobuse, pakeliui į bažnyčią, per mišias, bet kada, bet kur ir ant bet ko, kas tik papuldavo po ranka.

5. Draugiškas perspėjimas: kadangi dėmesys savo asmenybės formavimui labai suaktyvina mąstymą ir jausmus, svarbu pasistengti ne šiaip sau kaupti idėjas bei patirtį, bet ir kuo daugiau laiko skirti darbui, kad kasdieniame gyvenime kuo geriau įtvirtintume tai, ką patyrėme ir supratome. Mano kasdienę praktiką, kurios mokau ir kitus, iš esmės sudaro atidus pasaulio su visais jo stebuklais ir vingrybėmis stebėjimas. Nesvarbu, kur ir nuo ko bepradėtumėte, praktika turi būti reguliari. Ji nebūtinai turi užimti daug laiko, bet per tą trumpą valandėlę, kurią jai skiriate, turite kuo labiau susitelkti, nesileisti niekieno blaškoma ir, žinoma, pasistengti tai daryti kasdien.

6. Žr. pastabas skyriui „Pabaigos žodis: pasaka – kaip vaistai".

7. Esama tam tikrų organinės kilmės depresijų, manijų ir kitokių sutrikimų, nulemtų tam tikros fizinės organizmo sistemos funkcionavimo pažeidimų. Organinės kilmės negalavimus turėtų įvertinti medikai.

8. Universitetuose, seminarijose bei koledžuose sutinku gausybę jaunų žmonių, sklidinų begalinio entuziazmo mylėti šį pasaulį, mokytis ir mokyti kitus, kurti bei padėti. Kadangi jie – mūsų ateitis, esu tikra, kad ateitis žada būti nuostabi.

JAUNOS VILKĖS PRADŽIAMOKSLIS: BIBLIOGRAFIJA

Į šią bibliografiją[1] įtraukti kai kurie prieinamiausi darbai, analizuojantys moterų ir dvasines problemas. Juos aš dažnai rekomenduoju ir savo studentams bei pacientams[2]. Dalį šių dabar jau klasika tapusių veikalų, kaip antai Angelou, de Beauvoir, Brooks, de Castillejo, Cather, Chesler, Friedan, Harding, Jong, Jung, Hong Kingston, Morgan, Neruda, Neumann, Qoyawayma studijas bei antologijas kaip „sielos peną" dar aštuntojo dešimtmečio pradžioje skaitydavau savo „Moterų psichologijos" kursų klausytojoms. Tais laikais „moterų studijos" dar nebuvo tapusios visiems žinomu dalyku ir nemažai žmonių net nesuprasdavo, kam to reikia.

Nuo tada įvairiausios leidyklos išleido gausybę knygų apie moteris. Prieš dvidešimt penkerius metus daugelis jų geriausiu atveju tebūtų buvusios spausdinamos mimeografu vadinamosiose „vienadienėse spaustuvėlėse", kurios paprastai atsirasdavo vien iš entuziazmo, klaikiai stokodavo lėšų bei darbuotojų ir tegyvuodavo tiktai tol, kol išleisdavo saujelę svarbių veikalų, o tada išnykdavo lygiai taip greitai ir nepastebimai, kaip ir buvo užgimusios. Bet nors per pastaruosius porą dešimtmečių mums ir pavyko įgyti stambių leidėjų pasitikėjimą, vis dėlto dvasinio ir

visokio kitokio moterų gyvenimo studijos dar tebėra labai naujas dalykas ir toli gražu neišsamus. Nors šiandien visame pasaulyje daugeliu anksčiau uždraustų klausimų apie moteris parašoma ir išleidžiama nepalyginti daugiau rimtų ir sąžiningų darbų, bet dar labai daug tebeturime nuveikti, tiek užsitikrindamos sau teisę ir pareigą pačioms reikšti nuomonę apie save ir savo kultūrą, tiek ir išsikovodamos kelią į leidyklas bei prie kitokių informacijos sklaidos priemonių.

Bibliografija neturėtų būti vien žiovulį varantis sąrašas. Jos paskirtis – ne nurodinėti žmogui, ką jis turėtų galvoti, bet pasiūlyti rimtų ir turiningų temų apmąstymams, pateikiant skaitytojui kuo daugiau idėjų, o sykiu – ir galimybių pasirinkti. Tikrai geros bibliografijos tikslas – taip apžvelgti praeitį ir dabartį, kad išryškėtų ir ateities gairės. Čia pateikiamoje bibliografijoje daugiausia autorių moterų, bet atstovaujama abiem lytims. Dauguma darbų tiesiog nuostabūs, aistringi ir originalūs, daugelis – lyginamieji, o absoliučiai visi – daugiamačiai. Juose gausybė duomenų, nuomonių ir ugnies. Kai kuriuose kalbama apie jau prabėgusius laikus arba kitas pasaulio šalis, nepriklausančias Šiaurės Amerikai, todėl juos skaitant reikėtų į tai atsižvelgti. Palyginimui įtraukiau ir porą ar trejetą knygų, kurios, mano nuomone, visiškai absurdiškos ir nepriimtinos. Pradėjusios skaityti iškart šias knygas atpažinsite, nors jūsų vertinimas gali ir nesutapti su manuoju.

Šiame sąraše esama įvairiausių autorių. Dauguma – puikūs savo srities specialistai, naujų kelių atradėjai, kai kurie – eretikai, maištininkai, atstumtieji, dalis iš akademinių institucijų, kiti – nepriklausomi rašytojai ar čigonų kultūros tyrinėtojai. Į sąrašą įtraukta ir nemažai poetų, nes tai – dvasios gyvenimo pranašai bei metraštininkai. Ne sykį stebėjausi, kaip dažnai poetų įžvalgos bei pamąstymai pataiko stačiai į dešimtuką, tikslumu ir gelme gerokai pranokdami akademinės psichologijos išvedžiojimus. Šiaip ar taip, dauguma šių autorių – tai *las compañeras o los compañeros*, bendrakeleiviai ir stebėtojai, prie savo išvadų priėję gyvendami gilų ir turiningą gyvenimą, todėl mokantys ir skvarbiai

jį aprašyti.[3] Aišku, paieškojusios rastume dar gausybę kitų, tokių pat šviesių darbų, bet ir čia jau surinktas daugiau kaip poros šimtų išmintingų mokytojų pulkas*.

Alegria, Claribel. *Woman of the River.* Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 1989.

——. *Louisa In Realityland.* New York: Curbstone Press, 1989.

——. *Guerrilla Poems of El Salvador.* New York: Curbstone Press, 1989.

Alien, Paula Gunn. *The Sacred Hoop: Recovering the Feminine in American Indian Traditions.* Boston: Beacon Press, 1986.

——. *Grandmothers of the Light: A Medicine Woman's Sourcebook.* Boston: Beacon Press, 1991.

——. *Shadow Country.* Los Angeles: University of California Press, 1982.

Allison, Dorothy. *Bastard Out of Carolina.* New York: Dutton, 1992.

Andelin, Helen B. *Fascinating Womanhood.* Santa Barbara, Calif.: Pacific Press, 1974.

Angelou, Maya. *I Shall Not Be Moved.* New York: Random House, 1990.

——. *All God's Children Need Traveling Shoes.* New York: Random House, 1986.

——. *I Know Why the Caged Bird Sings.* New York: Bantam, 1971.

Anzaldúa, Gloria, and Moraga, Cherrie, eds. *This Bridge Called My Back.* New York: Kitchen Table/Women of Color Press, 1983.

Atiya Nayra. *Khul-Khaal: Five Egyptian Women Tell Their Stories.* Syracuse: Syracuse University Press, 1982.

Atwood, Magaret, *The Robber Bride.* New York: Nan A. Talese/Doubleday, 1993.

Avalon, Arthur. *Shakti and Shakta.* New York: Dover, 1978.

Barker, Rodney. *The Hiroshima Maidens: A Story of Courage, Compassion and Survival.* New York: Viking, 1985.

Bass, Ellen, and Thornton, Louise, eds. *I Never Told Anyone: Writings by Women Survivors of Child Sexual Abuse.* New York: Harper & Row, 1983.

de Beauvoir, Simone. *Memoirs of a Dutiful Daughter.* Translated by James Kirkup. Cleveland: World Publishing Co., 1959.

——. *The Second Sex.* New York: Knopf, 1974. Bertherat, Thérèse. *The Body Has Its Reasons.* Translated by Thérèse Bertherat and Carol Bernstein. New York: Pantheon Books, 1977.

Bly, Robert. *Iron John: A Book About Men.* Reading, Mass.: Addison-Wesley, 1990.

Boer, Charles. *The Homeric Hymns.* Dallas: Spring Publications, 1987.

Bolen, Jean Shinoda. *Ring of Power: The Abandoned Child, the Authoritarian Father, and the Disempowered Feminine.* San Francisco: HarperCollins, 1992.

* Kai kurių čia nurodytų autorių, pvz., M. Gimbutienės, S. de Beauvoir, Koletės, M. Foucault, C. G. Jungo, P. Nerudos, W. Whitmano, V. Woolf kūrinius, taip pat Bhagavadgystę ir Laozi galite perskaityti lietuviškai (*Leidėjų past.*).

——. *Goddesses In Everywoman: A New Psychology of Women,* San Francisco: Harper & Row, 1984.
——. *The Tao of Psychology: Synchronicity and the Self.* San Francisco: Harper & Row, 1979.
Boston Women's Health Book Collective. *The New Our Bodies, Ourselves.* New York: Simon & Schuster, 1984. (look for update)
Brooks, Gwendolyn. *Selected Poems.* New York: Harper & Row, 1984.
Brown, Rita Mae. *Rubyfruit Jungle.* Plainfield, Vt.: Daughters, Inc., 1973.
Browne, E. Susan; Connors, Debra; Stern, Nanci. *With the Power of Each Breath: A Disabled Woman's Anthology.* San Francisco: Cleis Press, 1985.
Budapest, Zsuzsanna E. *The Grandmother of Time.* San Francisco: Harper & Row, 1989.
Castellanos, Rosario. *The Selected Poems of Rosario Castellanos.* Translated by Magda Bogin. St. Paul, Minn.: Graywolf Press, 1988.
de Castillejo, Irene Claremont. *Knowing Woman: A Feminine Psychology.* Boston: Shambhala, 1973.
Castillo, Ana. *My Father Was a Toltec.* Novato, Calif.: West End Press, 1988.
——. So *Far From God.* New York: W.W. Norton, 1993.
Cather, Willa. My *Ántonia.* Boston: Houghton Mifflin, 1988.
——. *Death Comes for the Archbishop.* New York: Vintage, 1971.
Chernin, Kim. *Obsession.* New York: Harper & Row, 1981.
Chesler, Phyllis. *Women and Madness.* Garden City, N.Y.: Doubleday, 1972.
Chicago, Judy. *The Dinner Party: A Symbol of Our Heritage.* Garden City, N.Y.: Anchor, 1979.
——. *Embroidering Our Heritage: The Dinner Party Needlework.* Garden City, N.Y.: Anchor, 1980.
——. *Through the Flower: My Struggle as a Woman Artist.* Garden City, N.Y: Doubleday, 1975.
——. *The Birth Project.* Garden City, N. Y.: Doubleday, 1982.
Christ, Carol P. *Diving Deep and Surfacing: Women Writers on Spiritual Quest.* Boston: Beacon Press, 1980.
Coles, Robert. *The Spiritual Life of Children.* Boston: Houghton Mifflin, 1990.
Colette. *Collected Stories of Colette.* New York: Farrar, Straus, Giroux, 1983.
Cowan, Lyn. *Masochism: A Jungian View.* Dallas: Spring Publications, 1982.
Craig, Mary. *Spark from Heaven: The Mystery of the Madonna of Medjugorje.* Notre Dame, Ind.: Ave Maria Press, 1988.
Craighead, Meinrad. *The Mother's Songs: Images of God the Mother.* New York: Paulist Press, 1986.
Crow, Mary. *Woman Who Has Sprouted Wings.* Pittsburgh: Latin American Literary Review Press, 1988.
Curb, Rosemary, and Manahan, Nancy, eds. *Lesbian Nuns.* Tallahassee, Fla.: Naiad Press, 1985.
Daly, Mary. *Gyn/ecology.* Boston: Beacon Press, 1978.
——. "in cahoots with Caputi, Jane." *Websters' First New Intergalactic Wickedary of the English Language.* Boston: Beacon Press, 1987.

Derricotte, Toi. *Natural Birth: Poems.* Freedon, Calif.: Crossing Press, 1983.

Dickinson, Emily. *The Complete Poems of Emily Dickinson.* Boston: Little, Brown, 1890.

Doniger, Wendy. *Women, Androgynes, and Other Mythical Beasts.* Chicago: University of Chicago Press, 1980.

Drake, William. *The First Wave: Women Poets in America.* New York: Macmillan, 1987.

Easaran, Eknath, tr. *The Bhagavad Gita.* Berkeley: Nilgiri Press, 1985.

Eisler, Riane. *The Chalice and the Blade.* San Francisco: Harper & Row, 1987.

Ellis, Normandi. *Osiris Awakening: A New Translation of the Egyptian Book of the Dead.* Grand Rapids, Mich.: Phanes Press, 1988.

Erdrich, Louise. *Love Medicine.* New York: Bantam, 1984.

Fenelon, Fania. *Playing for Time.* Translated by Judith Landry. New York: Atheneum, 1977.

Fisher, M.F.K. *Sister Age.* New York: Knopf, 1983.

Forche, Carolyn. *The Country Between Us.* New York: Harper & Row, 1982.

——. *Angel of History.* New York: HarperCollins, 1994.

Foucault, Michel. *Madness and Civilization.* Translated by R. Howard. New York: Pantheon, 1955.

——. *History of Sexuality.* Translated by Robert Hurley. New York: Pantheon, 1978.

Fox, Matthew. *Original Blessing.* Santa Fe: Bear and Company, 1983.

Friedan, Betty. *The Feminine Mystique.* New York: Norton, 1963.

Friedman, Lenore. *Meetings with Remarkable Women: Buddhist Teachers in America.* Boston: Shambhala Publications, 1987.

Friedman, Myra. *Buried Alive: Biography of Janis Joplin.* New York: Morrow, 1973.

Galland, China. *Longing for Darkness: Tara and the Black Madonna: A Ten Year Journey.* New York: Viking, 1990.

Gaspar De Alba, Alicia; Herrera-Sobek, Maria; Martinez, Demetria. *Three Times a Woman.* Tempe, Ariz.: Bilingual Review Press, 1989.

Gilbert, Sandra, and Gubar, Susan. *The Madwoman in the Attic.* New Haven: Yale University Press, 1979.

Gilligan, Carol. *In a Different Voice.* Cambridge: Harvard University Press, 1982.

Gimbutas, Marija. *The Goddesses and Gods of Old Europe: Myths and Cult Images.* Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1982.

Goldberg, Natalie. *Writing Down the Bones: Freeing the Writer Within.* Boston: Shambhala, 1986.

——. *Long Quiet Highway.* New York: Bantam Books, 1993.

Golden, Renny, and McConnell, Michael. *Sanctuary: The New Underground Railroad.* New York: Orbis Books, 1986.

Goldenburg, Naomi R. *Changing of the Gods: Feminism and the End of Traditional Religions.* Boston: Beacon Press, 1979.

Grahn, Judy. *Another Mother Tongue.* Boston: Beacon Press, 1984.

Guggenbühl-Craig, Adolph. *Power in the Helping Professions.* Dallas: Spring Publications, 1971.
Hall, Nor. *The Moon and the Virgin: Reflections on the Archetypal Feminine.* New York: Harper & Row, 1980.
Harding, M. Esther. *Woman's Mysteries, Ancient and Modern.* New York: Putnam, 1971.
Harris, Jean, and Alexander, Shana. *Marking Time: Letters from Jean Harris to Shana Alexander.* New York: Scribner, 1991.
Heilbrun, Carolyn G. *Writing a Woman's Life.* New York: Ballantine, 1989.
Herrera, Hayden. *Frida: A Biography of Frida Kahlo.* New York: Harper & Row, 1983.
Hillman, James. *Inter-Views: Conversation with Laura Pozzo.* New York: Harper & Row, 1983.
Hoff, Benjamin. *The Singing Creek Where the Willows Grow: The Rediscovered Diary of Opal Whitely.* New York: Ticknor & Fields, 1986.
Hollander, Nicole. *Tales From the Planet Sylvia.* New York: St. Martin's, 1990.
Hull, Gloria T.; Scott, Patricia Bell; Smith, Barbara, eds. *All the Women Are White, All the Blacks Are Men, But Some of Us Are Brave.* New York: Feminist Press, 1982.
Ibarruri, Dolores. *They Shall Not Pass: The Autobiography of La Passionaria.* New York: International Publishers, 1976.
Iglehart, Hallie. *Womanspirit: A Guide to Women's Wisdom.* New York: Harper & Row, 1983.
Jong, Erica. *Fear of Flying.* New York: New American Library, 1974.
——. *Becoming Light: Poems, New and Selected.* New York: HarperCollins, 1991.
Jung, C. G. *Collected Works of C. G. Jung.* Translated by R.F.C. Hull. Princeton: Princeton University Press, 1972.
——, ed. *Man and His Symbols.* Garden City, N.Y.: Doubleday, 1964.
Kalff, Dora. *Sandplay: A Psychotherapeutic Approach to the Psyche.* Santa Monica: Sigo, 1980.
Keen, Sam. *The Faces of the Enemy: Reflections of the Hostile Imagination.* Photography by Ann Page. San Francisco: Harper & Row, 1986.
Kerényi, C. *Zeus and Hera.* Translated by C. Holme. Princeton: Princeton University Press, 1975.
——. *Eleusis: Archetypal Image of Mother and Daughter.* New York: Schocken Books, 1977.
King, Florence. *Southern Ladies and Gentlemen.* New York: Stein & Day, 1975.
Kingston, Maxine Hong. *The Woman Warrior: Memoirs of a Girlhood Among Ghosts.* New York: Knopf, 1976.
Kinkaid, Jamaica. *At the Bottom of the River.* New York: Plume, 1978.
Kinnell, Galway. *The Book of Nightmares.* London: Omphalos and J-Jay Press, 1978.
Klepfisz, Irena. *Dreams of an Insomniac: Jewish Feminist Essays, Speeches and Diatribes.* Portland, Ore.: The Eighth Mountain Press, 1990.

Kolbenschlag, Madonna. *Kiss Sleeping Beauty Goodbye: Breaking the Spell of Feminine Myths and Models.* New York: Doubleday, 1979.

Krysl, Marilyn. *Midwife and Other Poems on Caring.* New York: National League for Nursing, 1989.

Kumin, Maxine. *Our Ground Time Here Will Be Brief.* New York: Penguin, 1982.

Laing, R. D. *Knots.* New York: Vintage, 1970.

Le Sueur, Meridel. *Ripening: Selected Work. 1927-1980.* Old Westbury, N.Y.: Feminist Press, 1982.

Leonard, Linda S. *The Wounded Woman,* Boulder, Colo.: Shambhala, 1983.

Lindbergh, Anne Morrow. *The Gift from the Sea.* New York: Pantheon, 1955.

Lippard, Lucy. *From the Center: Feminist Essays in Women's Art.* New York: E.P. Dutton, 1976.

Lisle, Laurie. *Portrait of an Artist: A Biography of Georgia O'Keeffe.* New York: Seaview, 1980.

López-Pedraza, Rafael. *Cultural Anxiety.* Switzerland: Daimon Verlag, 1990.

Lorde, Audre. *Sister Outsider: Essays and Speeches.* Freedon, California: Crossing Press, 1984.

Luke, Helen M. *The Way of Women, Ancient and Modern.* Three Rivers, Mich.: Apple Farm, 1975.

Machado, Antonio. *Times Alone.* Translated by Robert Bly. Middletown, Conn.: Wesleyan University Press, 1983.

Matsui, Yayori. *Women's Asia.* London: Zed Books, 1987.

Matthews, Ferguson Gwyneth. *Voices from the Shadows: Women with Disabilities Speak Out.* Toronto: Women's Educational Press, 1983.

McNeely, Deldon Anne. *Animus Aeternus: Exploring the Inner Masculine.* Toronto: Inner City, 1991.

Mead, Margaret. *Blackberry Winter.* New York: Morrow, 1972.

Metzger, Deena. *Tree.* Berkeley: Wingbow Press, 1983.

——. *The Woman Who Slept with Men to Take the War Out of Them.* Berkeley: Wingbow Press, 1983.

Millay, Edna St. Vincent. *Collected Poems.* Edited by Norma Millay. New York: Harper & Row, 1917.

Masson, Jeffrey. *The Assault on Truth: Freud's Suppression of the Seduction Theory.* New York: Farrar, Straus, Giroux, 1983.

Miller, Alice. *Thou Shalt Not Be Aware.* Translated by Hildegard Hannum and Hunter Hannum. New York: Farrar, Straus, Giroux, 1984.

——. *For Your Own Good: Hidden Cruelty in Childrearing and the Roots of Violence.* Translated by Hildegard Hannum and Hunter Hannum. New York: Farrar, Straus, Giroux, 1983.

——. *Drama of the Gifted Child.* Translated by Ruth Ward. New York: Basic Books, 1981.

Morgan, Robin. *Sisterhood Is Powerful.* New York: Vintage, 1970.

Mulford, Wendy, ed. *Love Poems by Women.* New York: Fawcett/Columbine, 1990.

Neruda, Pablo. *Residence on Earth.* New York: New Directions, 1973.

Neumann, Erich. *The Great Mother.* Princeton: Princeton University Press, 1963.
Nin, Anais. *Delta of Venus: Erotica.* New York: Harcourt, Brace, Jovanovich, 1977.
Olds, Sharon. *The Gold Cell.* New York: Knopf, 1989.
Olsen, Tillie. *Silences.* New York: Delacorte, 1979.
Orbach, Susie. *Fat Is a Feminist Issue.* New York: Paddington Press, 1978.
Pagels, Elaine. *The Gnostic Gospels.* New York: Random House, 1979.
Partnoy, Alicia, ed. *You Can't Drown the Fire: Latin American Women Writing In Exile.* San Francisco: Cleis Press, 1988.
Perera, Sylvia Brinton. *Descent to the Goddess.* Toronto: Inner City, 1988.
Piaf, Edith. *My Life.* London: Owen, 1990.
Piercy, Marge. *Circles on the Water.* New York: Knopf, 1982.
——, ed. *Early Ripening: American Women's Poetry Now.* London: Pandora, 1987.
——. *The Moon Is Always Female.* New York: Random House, 1980.
——. *Woman on the Edge of Time.* New York: Knopf, 1976.
Pogrebin, Letty Cottin. *Among Friends.* New York: McGraw-Hill, 1987.
Prager, Emily. *A Visit from the Footbinder and Other Stories.* New York: Simon & Schuster, 1982.
Qoyawayma, Polingaysi (White, Elizabeth Q.) No *Turning Back: A Hopi Indian Woman's Struggle to Live In Two Worlds.* As told to Vada F. Carlson. Albuquerque: University of New Mexico Press, 1964.
Raine, Kathleen. *Selected Poems.* Great Barrington, Mass.: Lindisfarne, 1988.
Rich, Adrienne. *The Fact of a Doorframe.* New York: Norton, 1984.
——.. *Diving Into the Wreck.* New York: Norton, 1973.
——. *Of Woman Born: Motherhood as Experience and Institution.* New York: Norton, 1976.
Robinson, James M., ed. *The Nag Hammadi Library in English.* San Francisco: Harper & Row, 1977.
Rosen, Marjorie. *Popcorn Venus: Women, Movies and the American Dream.* New York: Coward, McCann, Geoghegan, 1973.
Samuels, A.; Shorter, B.; Plaut, F. *A Critical Dictionary of Jungian Analysis.* London/New York: Routledege & Kegan Paul, 1986.
Sanday, Peggy Reeves. *Female Power and Male Dominance: On the Origins of Sexual Inequalities.* Cambridge: Cambridge University Press, 1981.
Savage, Judith. *Mourning Unlived Lives.* Wilamette, Ill.: Chiron, 1989.
Sexton, Anne. *The Complete Poems.* Boston: Houghton Mifflin, 1981.
——. No *Evil Star.* Ann Arbor: University of Michigan Press, 1985.
Shange, Ntozake. *Nappy Edges.* New York: St. Martin's, 1972.
——. *A Daughter's Geography.* New York: St. Martin's, 1972.
——, *for colored girls who have considered suicide when the rainbow is enuf: a choreopoem.* New York: Macmillan, 1977.
Sheehy, Gail. *Passages.* New York: E. P. Dutton, 1974.
Shikibu, Izumi and Komachi, Onono. *The Ink Dark Moon. Love Poems, Women of the Ancient Court of Japan.* Translated by Jane Hirschfield with Mariko Aratani. New York: Scribner, 1988.

Silko, Leslie Marmon. *Storyteller.* New York: Seaver Press, 1981.
——. *Ceremony.* New York: Penguin, 1977.
Simon, Jean-Marie. *Guatemala: Eternal Spring, Eternal Tyranny.* London: Norton, 1987.
Singer, June. *The Boundaries of the Soul: The Practice of Jung's Psychology.* Garden City, N.Y.: Doubleday, 1972.
Spretnak, Charlene. *Lost Goddesses of Early Greece.* Boston: Beacon Press, 1981.
——, ed. *The Politics of Women's Spirituality.* Garden City, N.Y.: Doubleday, 1982.
Starhawk. *Truth or Dare.* New York: Harper & Row, 1979.
Stein, Leon. *The Triangle Fire.* Philadelphia: Lippincott, 1962.
Steinem, Gloria. *The Revolution from Within.* Boston: Little, Brown, 1992.
——. *Outrageous Acts and Everyday Rebellions.* New York: Holt, Rinehart, Winston, 1983.
Stone, Merlin. *When God Was a Woman.* New York: Dial Press, 1976.
——. *Ancient Mirrors of Womanhood.* Boston: Beacon Press, 1984.
Swenson, May. *Cage of Spines.* New York: Rhinehart, 1958.
Tannen, Deborah. *You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation.* New York: Morrow, 1990.
Teish, Louisa. *Jambalaya.* San Francisco: Harper & Row, 1985.
Tuchman, Barbara. *A Distant Mirror.* New York: Knopf, 1978.
Tzu, Lao. *Tao Te Ching.* Translated by Stephen Mitchel. San Francisco: Harper & Row, 1988.
von Franz, M. L. *The Feminine In Fairytales.* Dallas: Spring Publications, 1972.
Waldman, Anne. *Fast-Speaking Woman and Other Chants.* San Francisco: City Lights, 1975.
Walker, Alice. *The Color Purple.* New York: Washington Square Press, 1982.
——. *Good Night Willie Lee: I'll See You In the Morning.* New York: Dial Press, 1979.
——. *Her Blue Body: Everything We Know. Earthling Poems.* San Diego: Harcourt, Brace, Jovanovich, 1991.
——. *In Search of Our Mothers' Gardens.* New York: Harcourt, Brace, Jovanovich, 1983.
Walker, Barbara G. *The Woman's Encyclopedia of Myths and Secrets.* San Francisco: Harper & Row, 1983.
——. *The Woman's Dictionary of Symbols and Sacred Objects.* San Francisco: Harper & Row, 1988.
——. *The Crone.* San Francisco: Harper & Row, 1985.
Walker, Lenore. *The Battered Woman.* New York: Harper & Row, 1980.
Warner, Marina. *Alone of All Her Sex: The Myth and Cult of the Virgin Mary.* New York: Knopf, 1976.
Watson, Celia. *Night Feet.* New York: The Smith, 1981.
White, Steve F. *Poets of Nicaragua.* Greensboro: Unicorn Press, 1982.
Whitman, Walt. *Leaves of Grass.* New York: Norton, 1968.

Wickes, Frances. *The Inner World of Childhood.* New York: Farrar, Straus, Giroux, 1927.

Williams, Terry Tempest. *Refuge.* New York: Pantheon, 1991.

Willmer, Harry. *Practical Jung: Nuts and Bolts of Jungian Psychotherapy.* Wilamette, Ill.: Chiron, 1987.

Wilson, Colin. *The Outsider.* Boston: Houghton Mifflin, 1956.

Wolkstein, Diane, and Kramer, Samuel Noah. *Inanna: Queen of Heaven and Earth.* San Francisco: Harper & Row, 1983.

Wollstonecraft, Mary. *A Vindication of the Rights of Women.* 1792 Reprint. New York: W. W. Norton, 1967.

Woodman, Marion. *Addiction to Perfection.* Toronto: Inner City, 1988.

Woolf, Virginia. *A Room of One's Own.* New York: Harcourt, Brace, 1929.

Yolen, Jane. *Sleeping Ugly.* New York: Coward, McCann & Geoghegan, 1981.

Wynne, Patrice. *The Womanspirit Sourcebook.* San Francisco: Harper & Row, 1988.

Zipes, Jack. *The Brothers Grimm.* New York: Routledge, Chapman and Hall, 1988.

1. Ši bibliografija sudaryta siekiant apžvelgti instinktyviosios prigimties raidą. Yra ir daugiau šio pamatinio sąrašo variantų, kuriais dažnai naudojuosi kitokioms moterų reikmėms. Dalis į šį sąrašą įtrauktų pavadinimų tolydžio kartojasi literatūros sąrašuose, įdėtuose į kitas knygas, paprastai parašytas moterų autorių ir nagrinėjančias moterims rūpimus klausimus. Šie visur cituojami darbai jau tapo savotiškomis bibliografinėmis mantromis; paprastai jie priklauso jau išėjusių iš gyvenimo autorių plunksnai, bet, kaip matome, sėkmingai pergyveno savo kūrėjas.

2. Nors nesu iš anksto nusistačiusi nei prieš vieną lytį, mokyklą ar teorinę kryptį, bet esama daugybės veikalų, kuriems skaityti stačiai gaila laiko, nes viskas juose pernelyg supaprastinta ir adaptuota. Tai tas pats, lyg būtų iščiulptas visas minkštimas, paliekant tuščią kiautą, arba lyg karuselė suktųsi be arklių, be muzikos, be žiedo ir be raitelių – gyvybės jokios, o vis dar sukasi.

Visai kas kita – perpasakojimai ir pakartojimai. Juose iš naujo atpilama tai, ką jau esame girdėję, skaitę ar klausęsi, bet nėmaž nebesigilinama, ar tai teisinga, naudinga, aktualu? O gal esama ir kitokių požiūrių? Pasaulyje prirašyta nemažai tokių darbų. Jie – nelyginant palikuonims testamentu paliekamos senos kasyklos. Kai kurios būna jau švariai išgramdytos, tokių nebeapsimoka net eksploatuoti; kitos baigiasi aklavietėmis, jos niekuomet nedavė pakankamai rūdos, todėl, matyt, apskritai nevertėjo nė pradėti ten kasti.

Esama ir trečios literatūrinio šlamšto rūšies – skiedalų. Tai tiesiog blankios originalių ir stiprių veikalų kopijos, iškraipančios, sudarkančios ir sumenkinančios tų pamatinių darbų prasmę, paskirtį ir poveikį skaitytojui. Todėl, jei tik galite, visada susiraskite pirmaeilį darbą, parašytą žmogaus, kuris pats tuos dalykus išgyveno, sukaupė, išanalizavo ir ne tiktai aprašė su meile, bet dar ir nemažai savo darbui paaukojo. Kaip matėme, siekdamos atkurti laukinę prigimtį, privalome ir iš naujo mokytis pasirinkti. Šitai taikytina ne vien tam, ką jau turime sukaupusios savo galvose, bet ir tam, ką į jas dedame.

3. Aš mėgstu daryti taip: paprašau studentų pasirinkti po tris knygas iš šio sąrašo ir žiūrėti į jas kaip į galvosūkį ar mįslę, kurią reikia išspręsti. Tada, ką jie bepasirinktų, pridurių dar Kanto, Kierkegaardo, Menckeno bei kitų mąstytojų tekstus. Kaip jie dera tarpusavyje? Kuo vieni kitus papildo? Palyginkite ir pažiūrėkite, kas išeis. Kartais šie deriniai suveikia lyg bombos sprogimas. O kai kurie krinta lyg sėklos į dirvą.

PADĖKA

Šis darbas apie instinktyviąją moterų prigimtį yra rašomas jau kone dvidešimt penkerius metus. Per šį laikotarpį mano gyvenime atsirado nemažai naujų žmonių, kurių daugelis geranoriškai stengėsi mane padrąsinti bei visaip padėti. Kai pagal mano šeimos tradicijas ateina metas dėkoti, paprastai šitai trunka ne vieną dieną; štai kodėl dauguma mūsų švenčių, įskaitant šermenis ir vestuves, užsitęsia mažiausiai trejetą dienų: pirmą dieną visi juokiasi ir verkia, antrą – šaukia ir mušasi, trečią – taikosi, o paskui šoka ir dainuoja. Taigi norėčiau padėkoti visiems savo gyvenimo žmonėms, kurie dar tebedainuoja ir tebešoka.

Bogie, mylimam savo vyrui, padėjusiam suredaguoti knygą ir išmokusiam spausdinti mašinėle, kad pagelbėtų man perspausdinti rankraštį... daugybę kartų. *Tiajai*, kuri atėjo neprašoma ir ėmėsi administracinių reikalų, pavaduodavo mane žygiuose į parduotuves ir nuostabiai mokėdavo mane prajuokinti, tuo galutinai įtikindama, kad suaugusi duktė – tai dar ir sesuo. *Ypač esu dėkinga savo šeimai ir giminėms, artimiesiems, gentainiams ir senoliams*, – tiek saistomiems kraujo, tiek dvasinių ryšių, – už jų paliktas pėdas.

Nedui Leavittui, ser humano, savo agentui, nuostabiai mokančiam tvarkyti abiejų pasaulių reikalus. *Ginny Faber*, redaktorei

iš „Ballantine“ leidyklos, kuri per laikotarpį, kol gimė ši knyga, dar pagimdė ir kitą nuostabų kūrinį – mažą laukinę mergytę, vardu *Susannah*.

Tami Simon, audioprodiuserei, ryškiai menininkei bei įkvėpėjai, gebančiai išklausti, ką moku. *Devonui Christensenui*, smulkių detalių tobulintojui, budinčiam prie šturvalo. *Ir visiems kitiems neprilygstamos „Sounds True“ komandos nariams*, kurie rūpinosi verslo reikalais ir visokeriopai mane palaikė, sudarydami galimybę kuo daugiau laiko skirti knygos rašymui.

Lucy ir *Virginiai*, kaip sykis laiku išnirusioms iš ūkų. Nuoširdus ačiū *Spence,* kuri ir pati – neįkainojama dovana, pasidalijusiai su manimi šiomis dviem likimo siųstomis dovanėlėmis. *Mergaitei*, kuri, išgirdusi kvietimą, įveikė laukinį kraštą ir atvyko pačiu laiku. *Juan Manuel,* m’hijo, nuostabiajam *traductor especial*.

Dėkoju *trims suaugusioms savo dukterims*, kurių moteriška patirtis teikė man įkvėpimo ir įžvalgų. *Savo pacientėms*, per daugelį mūsų bendravimo metų praturtinusioms mano akiratį bei pažinimo gelmę, išmokiusioms skirti daugybę šešėlių atspalvių ir visokiausio ryškumo šviesą. *Yancey Stockwell* ir *Mary Kouri*, nuo pat pradžių globojusioms mano darbą. *Craigui M.,* už viso gyvenimo meilę ir paramą. *Jean Carlson*, senai mano bičiulei niurgzlei, priminusiai man stotis ir triskart apsisukti ratu. Amžiną atilsį *Jaui Vanderburghui*, palikusiam neįkainojamą priešmirtinę dovaną. *Betsy Wolcott*, visuomet pasirengusiai dosniai paremti kitus ir pasidalyti jų džiaugsmu. *Nancy Pilzner Dougherty*, numačiusiai ateities galimybes. *Kate Furler* iš Oregono ir *Mona Angniq McElderry* iš Kocebu Aliaskoje, prieš dvidešimt penkerius metus iki išnaktų kūrusioms istorijas. *Arwindui Vasavadai*, indų kilmės Jungo psichoanalizės specialistui ir mano dvasinės šeimos senoliui. *Steve’ui Sanfieldui*, irgi pamilusiam pietietę operos dainininkę, kurios kojoms niekaip netiko pačiūžos.

Lee Lawson, talentingai menininkei ir dvasios bičiulei, nutraukusiai visokius dvasios grobėjų paistalus ir pavadinusiai daiktus tikraisiais vardais. *Normandi Ellis*, poetei ir kūrėjai, priminusiai man kai kurias rašybos subtilybes. *Jean Yancey*, vien už tai, kad

gyvena tuo pat metu, kaip ir aš. *Fran Lees, Staci Wertz Hobbit* ir *Joan Jacobs*, talentingosioms ir įžvalgiosioms mano plunksnos seserims. *Joann Hildebrand, Connie Brown, Bob Brown, Tom Manning* iš Gyvūnų kontrolės bei *Eleanorai Alden*, Denverio Jungo draugijos prezidentei, ir *Anne Cole*, šauniajai raitininkei iš Uolinių kalnų, už visus tuos metus neblėstančią meilę ir paramą. *Savitosioms laukinėms moterims iš La Foret*, tenai buvusioms nuo pat pradžių pradžios.

Mano broliams bei seserims griotams, cantadoras y cuentistas y mesemondók, pasakotojams, folkloristams, vertėjams už draugiškumą bei dosnumą: *Nagyhovi Maier*, vengrų kilmės čigonų mokslininkui; *Robertai Machai*, vertėjai į majų kalbą; *La Pat*, arba *Patriciai Dubravai Kuening*, poetei ir profesionaliai vertėjai. *Amerikos indėnų, mokslinės fantastikos, žydų, krikščionių, musulmonų bei pagonių sambūrių dalyviams*, pateikusiems menkai žinomų įdomių faktų. *Maríai de los Angeles Zenaidai González de Salazar*, nuostabiai nahujų (actekų) gyvenimo žinovei. *Opalangai*, griotei bei afroamerikiečių folkloro žinovei. *Nagynéni Liz Hornyak*, *Mary Pinkolai, Josephui Pinkolai* ir *Roelfui Slumanui*, vengrų kultūros specialistams. *Makoto Nomurai*, japonų kultūros žinovui. *Cherie Karo Schwartz,* pasaulinio garso pasakotojai bei folkloro, ypač žydų kultūros, specialistei. *J. J. Jerome* už drąsą pasakoti. Struktūrų tyrinėtojams *Leifui Smithui* ir *Patriciai J. Wagner,* visuomet tvirtai mane rėmusiems. *Armintai Neal*, buvusiai Denverio Gamtos istorijos muziejaus darbuotojai, nepatingėjusiai raustis savo archyvuose. *La Chupatintai*, arba *Pedrai Abacadabai*, laiškų rašytojai iš Uvalamos kaimo. *Tiajai Kareninai*, kultūrų tarpininkei. *Reinai Pennington*, seseriai keliauninkei iš Aliaskos, už palaiminimus. *Visiems gyvenime sutiktiems pasakininkams,* padovanojusiems man, išmainiusiems, pasėjusiems manyje savo pasakas, palikusiems jas man kaip šeimos arba dvasinį paveldą ir savo ruožtu priėmusiems iš manęs dovanų mano pasakas, kad rūpintųsi jomis kaip tikrais savo vaikais.

Nancy Mirabellai, išaiškinusiai man Lotynų Amerikos misticizmą ir papasakojusiai apie Uolinių kalnų Moterų institutą. *Uolinių*

kalnų Moterų institutui, suteikusiam man 1990–1991 metais stipendiją dalyvauti *Las Brujas* projekte; *Cheryl Bezio-Gorham* bei mano tenykštėms kolegėms menininkėms už paramą: dailininkei *Patti Leotai Genack*, fotografei *Vicky Finch*, rašytojai *Karen Zidwick*, choreografei *Hannah Kahn*, rašytojai *Carole McKelvey* ir dailininkei *Dee Farnsworth*. *Moterų sąjungai* ir audimo meistrei *Charlotte Kelly*, pakvietusioms mane dėstyti į Sierra Madres kaip sykis tą savaitę, per kurią „Bėgančios su vilkais" surado savo leidėją. Buvo tikra palaima išvysti iškart tiek nuostabių moterų: aktyviščių, gydytojų, menininkių; jos tarsi didžiuliai laivai ką tik vandenin nuleistą laivelį apsupo mane ir išlydėjo į atvirą jūrą. Tarp jų buvo aktorė *Ruth Zaporah*, filmų kūrėja *Vivienne Verdon-Roe*, komikė *Fran Peavey*, „Vaivorykštės koalicijos" vicepirmininkė *Ying Lee Kelley,* žydų pasakų sekėja *Naomi Newman*, džiazo dainininkė ir pasakotoja *Rhiannon*, budistė menininkė *Colleen Kelley*, dainų autorė ir būgnininkė *Adele Getty*, indėnų kilmės ritualų tyrinėtoja *Kyos Featherdancing*, afroamerikietė dainininkė *Rachel Bagby*, šokėja *Jalaja Bonheim*, indėnų kilmės pasakotoja bei mokytoja *Norma Cordell*, būgnų dirbėja ir muzikantė *Tynowyn*, menininkė ir drąsi moteris *Deena Metzger*, būgnininkė *Barbara Borden*, gijų rūšiuotoja *Kay Tift*, audėja *Margaret Pavel,* „balsas" – *Gail Benevenuta*, dar viena audėja *Rosemary Le Page*, menininkė ir įkvėpėja *Pat Enochs*. Dar – *y M'hijas, mis lobitas*, jūs, mažulės, žinote, kas esate. O galiausiai – *klykianti moteris*, kurios neminėsime.

Dėkoju *Jean Shinodai Bolen*, tvirtajai *madre del alma*, už gausybę parodytų pavyzdžių ir už supažindinimą su Valerie. *Valerie Andrews*, klajojančiai kūrėjai, negailėjusiai man laiko ir padovanojusiai pažintį su Nedu. *Manishai Roy*, kurios pasakojimų apie bengales moteris klausydavausi užgniaužusi kvapą. *Billui Harlessui, Glenui Carlsonui, Jeffui Raffui, Donui Williamsui, Lyn Cowan, José Arguellesui*, vieniems pirmųjų mane parėmusiems. *Talentingiesiems kolegoms, Jungo šalininkams iš IRSJA bei IAAP*, neabejingiems poezijai ir palaikantiems jos kūrėjus. Manojo *C. G. Jungo centro Kolorade kolegoms bei būsi-*

miems psichoanalitikams, buvusiems bei esamiems studentams, *IRSJA psichoanalizės kandidatams,* kurie entuziastingai mokosi ir aistringai žengia tikrų tikslų link.

Molly Moyer, dieviškajai „The Tattered Cover“ darbininkei, tolydžio pašnibždomis mane drąsinusiai, ir trims didžiosioms Denverio knygynų motinoms, kurių dėka lentynose rasdavau visus lyginamosios kultūrologijos veikalus, kokių tik beprireikdavo: *Kashai Songer* iš „The Book Garden“, *Clarai Villarosai* iš „The Hue-Man Experience Bookstore“ ir *Joyce Meskis* iš „The Tattered Cover“. Knygų autoriams *Markui Grahamui* ir *Stephenui White'ui*, *Hannah Green* bei *„Atvirų durų knygyno“ darbuotojams, bičiuliams poetams iš „Open Range“ bei Naropa instituto* už paramą bei domėjimąsi prasmės nepraradusiais žodžiais. *Seserims ir broliams poetams*, savo širdžių dėka leidusiems man kurti.

Geru žodžiu norėčiau paminėti *Mike'ą Wesley,* kompiuterių meistrą iš CW Electronics, ištraukusį iš kietojo disko ištisą „dingusį“ mano rankraštį, ir *Lonnie Wrightą*, kompiuterių priežiūros specialistą, ne sykį prikėlusį iš numirusių mano SE30. Ačiū pasaulio literatų forumo nariams ir kompiuterininkams iš Japonijos, Meksikos, Prancūzijos, Jungtinių Valstijų bei Jungtinės Karalystės, vidurnaktį prisijungdavusiems pasikalbėti su manimi apie moteris ir vilkus.

Širdingas dėkui patiems svarbiausiems mano mokytojams – *visiems bibliotekininkams*, kurių prižiūrimuose lobynuose sukaupti visi žmonijos atodūsiai, sielvartai, viltys ir džiaugsmai; jūs visuomet būdavote paslaugūs, išmintingi ir mokėdavote atsakyti į bet kokį nerišlų klausimą.

Ačiū *Georgiai O'Keeffe*, kuriai būdama devyniolikos prisipažinau esanti poetė, kad nesijuokė, ir *Dorothy Day*, patikinusiai, kad svarbiausia – žolės šaknys. Dėkoju „pamišėlėms juodais rūbais“, pasak vieno rašytojo, – vienuolėms aiškiaregėms: *Šventojo Kryžiaus seserims*, ypač – *John Michelai, Mary Edith, Francis Loyolai, John Joseph, Mary Madelevai* bei seseriai *Mariai Isobelai y Sr. Maria Concéption*. Ačiū *Bettinai Steinke*, parodžiusiai man plonytę baltą liniją sulenkto aksomo raukšlėje, ir *„The Sixties“ redaktoriui,*

parašiusiam laišką iš dešimties žodžių, kurie palaikė mane dvidešimt metų. Noriu padėkoti Jungo psichoanalizės ir kitų krypčių psichologijos dėstytojams, kurių turėjau daug, bet paminėsiu tik tuos, kurie yra dar ir kūrėjai: tai *Tonis Wolffas, Harry Wilmeris, Jamesas Hillmanas*, o ypač – *Carlas Gustavas Jungas*, kurio darbai ligi šiol man yra nelyginant tramplinas – tiek leistis gilyn į jo tyrimų sritį, tiek atsispirti nuo jos. Jungo darbai labiausiai mane patraukė tuo, kad jis savo kailiu patyrė ir atskleidė menininko gyvenimo paslaptis: buvo skulptorius, rašytojas, perskaitė gausybę knygų, leidosi į kapus, plaukiojo upėmis – žodžiu, gyveno taip, kaip ir dera kūrėjui.

Dėkoju *Kolorado Menų ir humanitarinių mokslų tarybai, Vietos menininkų programai* bei *jauniesiems klausytojams*, ypač menų administratoriams *Daniel Salazar, Patty Ortiz bei Maryo Ewell* už neblėstantį dėmesį ir entuziazmą. Ačiū „The Bloomsbury Review“ redaktorei ir leidėjai *Marilyn Auer* bei vyriausiajam redaktoriui *Tomui Aueriui* už šilumą bei linksmumą, gerumą ir kantrybę. Dėkoju visiems, kas pirmieji paskelbė mano darbą ir palinkėjo geros kloties rengiant šį knygos leidimą: *Tomui DeMersui*, *Joe Richey, Anne Richey, Joan Silva, Davidui Chorltonui, Antoniai Martinez, Ivanui Suvanjieffui, Allison St. Claire*, *Andrei'jui Codrescu, José Armijo, Saltillo Armillo, Jamesui Taylorui III* ir *Patriciai Calhoun* – laukinei moteriai iš Gilpino grafystės. Liudininkams poetams: *Danai Pattillo, charlie mehrhoff*, *Edui Wardui*; bei trims Marijoms: *Mariai Estevez, Mariai Ignacio, Mariai Reyes Marquez.*

Nuoširdus ačiū *visiems mano mėgstamos Reiverso rašytojų kavinės hobitams, goblinams, šungrybiams ir „maumukams“*, o ypač – *berniukams iš namelio medyje*, be kurių nuolatinio dėmesio ir pasiteiravimų ši knyga tikrai nebūtų buvusi parašyta. Mažų Kolorado bei Vajomingo kaimelių, kuriuose gyvenu, bendruomenėms, *mano kaimynams, bičiuliams, pareigūnams,* iš visų Žemės kampelių gabenusiems man įvairias istorijas. *Lois* ir *Charlie*, mano vyro tėvams, davusiems jam tokią gausybę tokios gilios meilės, kad jis ligi šiol sklidinas jos ir dosniai dalija ją man ir mūsų šeimai.

O galiausiai norėčiau prisiminti tą *vienintelį seną girios ąžuolą, „žinučių medį“*, ant kurio, būdama dar visai vaikas, mėgdavau rašyti. Dar – *sodrų purvo kvapą, bėgančio vandens šniokštimą ir gamtos dvasias*, tolydžio išlendančias ant kelio pasižiūrėti, kas eina ar važiuoja pro šalį. *Visoms moterims, mano pirmtakėms*, kurių dėka mano kelias pasidarė mažumėlę aiškesnis bei lengvesnis. Ir su begaline meile ir švelnumu – *La Loba*.

RODYKLĖ

„Akmens vaikas" (Estés) 520
Amaterasu 22, 359
Andersen, Hans Christian 216, 277, 412, 622, 623
Andromeda 559
animus 391, 399–408, 427, 428, 579–582, 632, 635
  apibrėžimas 400
  atnaujinimas 427–428
  augimo ir nykimo ciklai 430
  iniciacija ir 580–582
  kaip grėsmė 403
  kaip vyriška jėga 400–405
  kūrybingumas ir 85, 396–408
  Manavio laikysena ir 159
  raida 406
„Apie pasakojimo meistrą" (Sanfieldas) 643–644
Apollinaire, Guillaume 112
apsivalymo ritualai 126–127, 303, 475, 518
Artemidė 251, 460, 557
artumas protėviams 621
ašaros 481, 638, 642
  ašaros lašas 200–205, 520
  „Berankėje mergelėje" (Estés) 516–517
  kaip „numestas daiktas" 526–527
  pasakojime apie Filoktetą 202–203
  poveikis 200, 204
  stiprybės šaltinis 202
  „šventas vanduo" 520
atleidimas:
  atsiribojimas ir 477
  būdai ir etapai 475–480
  descansos ir 469–472, 638
  gėdingos paslaptys ir 481–485, 489
  kaip kūryba 454
  keturi etapai 477–480
  pyktis ir 468
  susitvardymas ir 477–478
Artūras 550
atpirkimo durtinys 496–497
Atropė 126, 251
„Auksaplaukė" (Estés) 486–487
„Auksiniai kriokliai" 204

Baba Jaga (senoji Laukinė Ragana) 37, 121–125, 177, 557
  atskirti vieną nuo kito 131–133, 146–148
  drabužių skalbimas 126–127
  galios ir valdžios atributai 127
  iniciacijos ir 108–109, 115–116, 119–141
  įsikūnijimai 122–123
  kaip instinktyvioji prigimtis raganos pavidalu 122–123, 124
  kaip ištikimybės savajam Aš pavyzdys 126
  kaip laukinė visų moterų motina 136
  kaip mokytoja 123, 130, 134, 136–137
  mirusios motinos palaiminimas ir 137–139
  susitikimas su 121–125
  talpus indas 424
  tarnavimas jai 125–131
  trobelės ir kiemo šlavimas 127–128

užduoti jai klausimus 136–137
vaistai 132–133
valgio virimas 128–129
Banshee 177
„Barškantys kaulai“ 204
„Baubo – pilvotoji deivė“ 265
„Berankė mergelė“ (Estés) 37, 498–507, 590
apsauginis griovys 532, 542–543
apsivalymo ritualas 499
ašaros 516–517, 520, 526–527
baltoji dvasia 572
baltoji šmėkla 537–538, 571
burtininkas 539, 642
elnės nudobimas 569–570
ištvermės apeigos 565
įvesdinimas į požeminį mišką *(la selva subterránea)* 498–499
karalienė motina 539–540
karalius 535, 538–539, 642
karūnavimas 512, 550
klajonės 528–535
kriaušė 534, 541, 545
kūdikis 553
laukinė nuotaka ir jaunikis 578–584
Laukinės Moters valdos 571–578
malkų kapojimas 514–515
malūnininkas 509, 510, 640
meilė požeminiame pasaulyje 535–537
meilės išbandymas 552, 564
motina 516
neišmanėlio sandėris 507–516
nukirtimas, rankų 516–528
nusileidimas 529
septyneri metai 571–576, 580, 583
sidabralūpis kirvis 522–523
sidabrinės rankos 522, 549–550
sielos kančios 551–570
sodininkas 538, 642
šydo simbolika 566–567
Velnias *žr.* Velnias
žydinti obelis 512–514, 572
Berchta 177, 538, 557
„Berniukas ir erelis“ 63
Bettelheim, Bruno 71
„Bjaurusis ančiukas“ (Estés) 216–221, 590, 623
ambivalentiška motina 226–228
atmintis ir žūtbūtinis atkaklumas 242–244
atsitiktinis praeivis 238–239
gauruotų katinų ir žvairų vištų pasaulis 240–242
įšaldyti jausmai ir įšaldytas kūrybingumas 237–238
išskirtinio vaiko tremtis 223–225
meilė sielai 245–246
motina vaikas 230–233
netinkama išvaizda 236–237
palūžusi motina 228–230
prasta draugija 235–236
stipri motina 233–235
tėvas 230
tremties nauda 222, 239–240
valstiečio vaikai 232
Bly, Robert 166, 621, 624, 632
Brakas 562
„Bruja Milagra“ 351
būgnas, būgnininkai 205–208, 376
fėjų šokis Indrai 213
širdis kaip 205–208
burtininkas/magas, burtai/magija 120, 182, 632
„Berankėje mergelėje“ (Estés) 501–507, 538–539, 542, 543
kilimai 262–264, 626
nevykėlis raganius 57, 63–64
sapnuose 539
simpatinė magija 418

cantadora/mesemondó 14, 28, 35, 127, 243, 354, 391, 435, 537, 601, 604, 611
canto hondo, slėpininga giesmė 17, 490, 585–591
Castellanos, Rosario 178
Coatlicue 45, 177, 212, 251–252, 532
conjunctio 540–541, 563

contra naturam aspektas žr. prigimtinis grobuonis
Cook, India 533
Cortés, Hernán 388
criatura 21, 155, 156, 250
cuentista 35, 127, 157, 391, 429, 601, 604, 633
curandera 127, 132, 197, 427, 513, 555, 601, 614

daina, dainavimas/ giesmė, giedojimas 207–218, 598
gedulinga giesmė 258
išbadėjusios sielos giesmė *(hambre del alma)* 17
kūrimas giedant 207, 212
La Loba giesmė 44, 49–52, 53–54
maldos ir 207–208
„Moteryje Giltinėje“ (Estés) 175, 195, 207–208, 212
moteris ruonė ir 375–376
slėpiningoji giesmė *(conto hondo)* 17, 490, 585–591
„Deimantai, rubinai ir perlai“ 190
Deivė ir Deivės 634–635
Gyvybės/Mirties/Gyvybės 86–87, 126, 149, 537–538, 619
ir lokiai 460–461
motinos 231
paleistuvės 265–266, 432–439, 442
raudonoji 620
trilypė/trigalvė 536, 557, 572
Demetra 49, 134, 435–437, 439, 531, 555, 557, 636
ir „Baubo“ 436–437
palyginti su Baba Jaga 134
palyginti su karaliaus motina „Berankėje mergelėje“ (Estés) 555
prikelia iš numirusiųjų Persefonę 437
demoniškas kompleksas 563
depresija 299, 438
descansos 460, 469–472, 638
Diana 251, 460
Didžioji Laukinė Ragana *žr.* Baba Jaga
Didžioji Moteris/Motina *(La Madre Grande/La Mujer Grande)*/Dienų Motina 45, 392, 500, 636
Dievas 49, 86–87, 264
dvasia ir dvasios 70, 139, 281, 618–619, 638
baltoji „Berankėje mergelėje“ (Estés) 537–538, 571, 572
ir dvasios vaikas iš „Ruonio kailis, sielos oda“ (Estés) 351–353
ir siela 349–350, 382–383, 622–623, 630–631, 643
mirusiųjų 448–449, 460, 471
dvasia/psichika, dvasinis 21, 45, 79, 83–85, 91–93, 122–123, 159, 312, 383, 401–403, 423, 453, 517–518, 609, 611–612, 613–620, 634–635, 637, 641–642
bėgliai 56
ciklai 330–331
gynybiniai aspektai 83–84
ir pasakos kaip vaistai 597–606
jaunikio žvėries įvaizdis kaip ženklas 73–75
kaip idėjų perdirbėja 510
kelias tamsoje 117–121, 122
netikroji šeima 113–117
objektyvioji psichika 47
pykčio prisikaupusi dalis 453
poezijos ir meno kūryba kaip funkcija 613–614
pradingę dalykai 107
ramus, nesudrumsčiamas aspektas 456
vaistai/gydymas 132–133
žr. dar prigimtinis grobuonis
dvasios dvelksmas *(el duende)* 250, 614
dzenbudizmas 462–463
Dzeusas 222, 548, 562
džiaugsmas:
kūno 17, 255–274
puošybos 18
stoka 321

ego 68, 114, 160, 303, 310, 500, 523, 527, 549, 579, 613–614, 636
animus ir 400–403
būtybė tarpininkė ir 375
ir kūrybingumas 392–393
parama 417–418
santykiai tarp „aš“ ir 24, 375, 614
santykiai tarp sielos ir 193, 347–351
savijauta 349–350
Varnas 193
Eleusino misterijos 77, 132, 566, 580
Elizijus 49, 533, 550
Elžbieta, pasveikina Mariją 534, 642
enantiodromia 527, 554
Enkidu 161
Ernė *(Rozsomák)* 22
„Erškėtrožė“ 341
Eschilas 634
Esybė ir esybė/„aš“, savi- 22–23, 71–72, 80, 96–98, 238–240, 306–307, 375–381
Babos Jagos pavyzdys 126
ir gėdingos paslaptys 485–486, 489–492
ir intuicija 118–121
ir pasakos kaip vaistai 597–606
kario natūra 199
menas puoštis 16
prarastų dalykų atgavimas 429–430
santykis su ego 24, 375, 614
santykis su siela 377–381, 622–623
Ezechielio ratas 48

fantazija ir fantazavimas 47, 76, 415–417
ir kūryba 414–424
malonios ir pražūtingos 420–422
rūšys 420–422
Filoktetas 202, 203
Finėjas 395
flamenkas 525, 614
Freud, Martin 261
Freud, Sigmund 71, 261, 498, 547, 562, 637
gėdingos paslaptys 481–485
atskleidimas 491–494
gydymas ir 491
ir „Auksaplaukė“ (Estés) 486–487
kaip žudikės 482–485
kaltė ir savigrauža 487–490
mirties zona ir 485–486
skausmas 489–495
temos 482–483
tragiškas siužetas 483–484
„gerutės mergaitės“ kompleksai 98, 115, 123, 313–319
gydymas, gydytojai, žiniuonės 23, 30–31, 325–329, 490–491, 605–606
gydytojo archetipas 364, 631–632
„Mėnulio lokyje“ (Estés) 447–449, 451–461
Gilgamešas 161
Gimbutienė (Gimbutas), Marija 621
gimimas ir gimdymas 560–566, 636–637
„Berankėje mergelėje“ (Estés) 553–555
gimdymas kaip dvasinis tapimo savimi ekvivalentas 553
moters priklausymas požeminiam pasauliui po gimdymo 565–566
nėščiųjų užgaidos 554
priešiškos jėgos pasirodymas 562–563, 566
Gyvybė/Mirtis/Gyvybė:
apibrėžimas ir apibūdinimas 170–172
Baba Jaga ir 125
„Berankė mergelė“ (Estés) ir 533, 537, 538, 543–546
ciklai 80, 100, 125, 129–130, 148–149, 170, 183–184, 187–189, 192–193, 209, 542–545
darbas/triūsas 126, 133–135
Deivė 86–87, 126, 149, 537–538, 619
ir ašaros 200–205

ir gaudynės ir slėpynės 185–196
ir grobuonies transformacija 211
ir kūno ir sielos šokis 208–214
ir nuodėmių rijimas 85–89
ir senelė „Mergaitėje su degtukais" (Estés) 418, 422
ir širdis būgnas ir giesmė 205–208
įsikūnijimai 122, 619
jėga 27, 176–177, 186, 206
kūrybingumas ir 408
Laukinė Moteris ir 79–80, 176–177
meilė ir 170–214
Motina 37, 86, 122, 125, 126, 134, 144
patiklus miegas 196–200
pažinimas 129–130, 140, 170, 192, 210–211
prigimtis 85–88, 125, 140, 170–214, 408, 422, 429, 634–635
procesai 212
skeletas kaip pavidalas 190–196
vaisingumas 434–435
„Vasalisa Išmintingoji" (Estés) ir 136–137, 149
vienatvė ir 190
vieta 50
vilkai ir 170–171
gyvūnai, gyvūnų 315, 618
depresija 299
dvasios lokys 460–461
jaunikis žvėris 73–75
kailis 341–343
nuojauta 119
sužeisti 356–357
Grajos 177
„Gražuolė ir pabaisa" 351, 509
Grimmai, broliai 566, 605, 615
grožis 56–57, 255–257, 506–507, 571–573
atstumiantis grožis 191
kūno 255–257, 258–260, 262–266
laukinės dvasios 311–313
savo grožio pripažinimas 245–246
šydas ir 566–568
vilkų 255–256
Gvadalupė 525, 587

Hadas 359
pagrobia Persefonę 435, 530
hambre del alma 17, 276, 293–297, 361, 411, 490
harpijos 395, 634
Hartaras 262
Hecoteptl 460
„Heda Gabler" (Ibsen) 305–306
Hefaistas 222, 262, 548–549
Hekatė 45, 437, 555, 557, 643
Helas/Helė 86, 177, 359, 538
Helijas 437
Hera 222, 548
Heraklis, stebuklingas lankas ir strėlės 202–203
Heraklitas 527
Heredia, Rencė 525
Hermis 632
Hesiodas 643
Hildegarda iš Bingeno 627
Hoffman, Malvina 273
Homeras 435
homunkulai 485, 486, 548, 618

Ibsen, Henrik 305
id 21, 562
Ikaras 63
Inana 151, 359, 530
individuacija, asmenybės tobulėjimas / raida 85–89, 328–329, 345, 471, 611–612, 645
ciklai 179
dvasinė sveika nuovoka ir 532–533
grįžimas namo ir 362–363
ir nuodėmių rijimas 85–89
ir obelis „Berankėje mergelėje" (Estés) 512–514
ir pagrindinių instinktų pažeidimas 298
„prarastas lobis" 338
santykiai tarp ego ir sielos 194, 347–351

„sapnai kaip vartai“ 91
sąsajos su laukine prigimtimi 62–63
užduoti klausimus 71–72
Indra, šokis jam 213
iniciacija ir iniciacijos, įšventinimas, įvesdinimas 56, 80, 89–91, 630
„Berankėje mergelėje“ (Estés) 508, 509
į „Kovų veteranių klubą“ 481–482
į instinktyvųjį pažinimą 81–83
ir „Vasalisa Išmintingoji“ (Estés) 99–149
ir intuicijos atgaivinimas 99–149
ir leidimas gerajai motulei numirti 108–113
ir patiklus miegas 196–200
ir šešėliai 113, 140–150
Laukinė Ragana ir 108–149
matrilinijinė 139, 340
neteisinga linkmė 419
nukirtimo motyvas 521–523
orientavimasis tamsoje 117–118
pasakotojų 599–600
pasirengimas 517
paslapčių išaiškinimas 133–137
sapnuose apie juodąjį vyrą 89–98
sielos odos praradimas kaip 332–337
skaičius septyni 571–576, 580
stovėjimas ant keturių per 54, 137–140
tarnavimas neracionalumui 125–131
užduotys 582–583
instinktas, instinktyvioji prigimtis 18–21, 52–55, 117, 137–140, 177–178, 299–302, 312–319, 559–560, 575, 619, 634–635
apdairumas ir gyvybės išsaugojimas 320–321
apibrėžimai 298
atkūrimas 127
būklė 55
dalinis sunaikinimas 79–80
iniciacija į 82
ir „Bjaurusis ančiukas“ (Estés) 235–237, 241–242
ir „Manavis“ (Estés) 156–159
ir „Mergaitė su degtukais“ (Estés) 415
ir gėdingos paslaptys 481–485
ir neišmanėlio sandėris 507–516
ir pastangos pateisinti nenormalumą 313–319
ir prigimtinis grobuonis 56, 57, 62–65, 87–89
ir sapnai apie juodąjį vyrą 89–98
Jungas apie 298–299
kūnas 255–262
moterų tremtyje 239–242
motinų 226–227, 232–233
pažeidimas 299–302
penėjimas, penas, parama, ugdymas 119–121
praradimas 275–276
sugrįžimas prie žr. sugrįžimas namo
susijungimas su 25–28
šunų 161–162
teikiamos galimybės 146–147
užduoti reikiamus klausimus 71–72
užgniaužimas, suvaržymai 302–303
vilkų 170–172
dar žr. Laukinė Moteris
intuicija 99–119, 619
apibrėžimas 107
atgavimas 111–112
ir atskyrimas vieno nuo kito 131–133
ir leidimas gerajai motulei numirti 108–113
ir orientavimasis tamsoje 119
ir paslaptys 133–137
ir stovėjimas ant keturių 137–140
įsiklausymas į 139–140
kūnas ir 255–262
maitinimas, penėjimas 117–121
nepaisymas 122

prigimtinis grobuonis ir 97
sąsajos su 146–147
stoka, nebuvimas 138
sugrįžimas iš iniciacijų 138–140
susitikimas su Laukine Ragana 121–125
šešėliai ir 140–150
tarnavimas neracionalumui 125–131
teikiamos galimybės 146–147
užgniaužimas 66–67, 68–69
„Vasalisa Išmintingoji“ (Estés) ir 99–149
Ištar 530
Izidė, ir Oziris, mitas 49

Jahvė, ir Liuciferis, mitas 63
Jasonas 551
„Jaunikis galvažudys“ 494
jėga/galia/valdžia/valia 127, 156–161, 198–199, 611–612, 640–641
ašarų 200–205, 526–527
Babos Jagos 127
Dviejų 156–159
Laukinės Moters 89, 375–377, 586–588
Lokių 460–461
pyktis ir 466–468
strėnų 265–266
vardo 159–161
vidinė dvasinė 167–169
Joplin, Janis 301, 306, 320, 323, 498, 627
juju 156, 632
Jung, Carl 47, 49, 86, 107, 536, 618, 619, 620, 622, 624, 632, 637
apie *animus* 84–85, 159, 400
apie „aš“ 322, 614, 642
apie archetipinę senio figūrą 290–291
apie dvasinį skurdą 383
apie dvasioje slypinčius dalykus 445
apie ego 349, 375, 562, 614
apie *enantiodromia* 527
apie instinktus 298–299
apie įtampą tarp priešybių 547, 617
apie kolektyvą 291
apie moralines priedermes 639
apie pagundas 163
apie paslapčių saugojimą 485
apie sąmonę 616
apie seksualumą 445
apie sielos praradimą 289–290
juokas, seksualumas ir 444–445

Kajahogos upė 396
kalėjimai, kalinės 352–353
karieta, archetipinė simbolika 288–290
Katsinas 267, 269
kaukolė:
kaip intuicijos įsikūnijimas 141
šviečianti 420
„Vasalisoje Išmintingojoje“ (Estés) 139–140, 150
„Kelionė į Ruandą“ 442–445
„Keturi rabinai“ (Estés) 48
klajonė, klajūnas/kelionė, keliautojas:
archetipas 530
„Berankėje mergelėje“ (Estés) 529–535, 543–547, 579–582, 583
Kloto 126, 251
koanas 620
kojos, archetipinė simbolika 283, 286
„Kojotas Dikas“ 439–442
kolektyvas, kolektyvinis 309–313
nuolaidžiavimas kolektyvui 309–313
senatvinė jėga ir 290–293
kolektyvinė pasąmonė 47, 131, 356, 454, 543
Kora 488
kovų milinės 496, 497
„Kovų veteranių klubas“ 590
kraujas ir kraujavimas 302–303, 605
arterinis 70–73
kaip gyvybinių galių/ energijos praradimas 70–73, 73–74
kvapas 75–80

menstruacijų 302–303, 643
raktelio „Mėlynbarzdyje“ (Estės) 70–73, 615
Kristus, prikelia Lozorių 49, 359, 550
Kronas 562
kultūra / visuomenė 113–117, 213–214, 223–233, 326, 346, 347, 608, 611–612
animus ir visuomenė 406
apie stiprybę 428–430
apie šešėlių vertę 302–305
atleidimo samprata 475–480
gėdingos paslaptys ir 481–485
grįžimas namo ir 362–363
įgimta moterų ekologija ir 382–383
iniciacijų procesas ir pažeisti instinktai 299–302
ir pasakos kaip vaistai 597–606
kaip sielos bado šaltinis 293–297
kolektyvinis pyktis ir kultūra 309–313
kūnas ir kultūra 255–274
kūrybingumas ir 260, 392–393, 399–400, 406–412
Laukinė Moteris ir visuomeninė priespauda 92–93
lytėjimas ir 624
moterys, nustumtos į visuomenės pakraščius 17–18
motinos įvaizdis ir 225–235
obsceniškumas 431–434
paklusnumas 98, 115, 123, 313–319
pastangos pateisinti nenormalumą 313–319
pyktis ir 457, 474–476
prigimtinis grobuonis 56, 57, 62–65, 87–89
„Raudotoja“ ir 391–396
sapnai apie juodą vyrą ir 89–98
senos vertybės 624–626
siela ir ego 193, 347–351
velnias 557–559
kūnas ir kūnai 255–274, 630
didžiavimasis savo kūnu 259–260
ir Peteliškės šokis 270–272
ir strėnų jėga 265–266
kaip įvairiakalbė būtybė 256–257
kaip skrydžio priemonė (raketa nešėja) 264–265
stebuklinėse pasakose 262–264
kūno apimtis ir pavidalai 256–257, 259
kūno džiaugsmai 254–274
kūno ir sielos šokis 208–214
kūno ir Žemės palyginimas 272
neapykanta savo kūnui 259–261
perdėtas rūpinimasis 260, 261
kūryba, kūrybingumas 76, 384–430
animus ir 405–406
apibrėžimas 384–386
atleidimas ir 475–480
„Berankė mergelė“ (Estės) ir 545–547
etapai 394
grįžimas namo ir 362–363
ir neišmanėlio sandėris 507–516
ir paklydusios zigotos sindromas (Estės) 246–250
ir pastangos pateisinti nenormalumą 313–319
ir pažeisti instinktai 299–302
ir sapnai apie juodą vyrą 89–98
ir valgio virimas Babai Jagai 128–129
ir žydinčios obels simbolis 512–514, 572
įšaldytas 237–238
kaip upė/žaismė 300, 384–389
libido ir 143
motina ir 227–228
paauksuotos karietos scenarijus ir 288–290
pyktis ir 474–476
prigimtinis grobuonis ir 94–95
senatvinė jėga ir 290–293
siela ir 293–297
šešėlinis gyvenimas ir 302–305
tarša 391–396
ugnies atgaivinimas 423–424
vertė 394
Kvan Jin 177, 461

La Llorona žr. „Raudotoja"
La Loba (Estés) 37, 40–48, 49, 80, 134, 590
giesmė, giedojimas 43, 44, 49, 50–51, 54
kaulų rinkimas 43, 51, 54
kaulų simbolika 50, 52
ketinimų sergėtoja 43, 45
kilmė 41–42, 45
namai, sielos 52, 53
palyginti su „Mėlynbarzdžiu" (Estés) 80
palyginti su kitais mitais 48–50
rūpinimasis mirusiais 50–53
senė 42, 44, 45, 50–51
vardai 42, 45, 45
Lachesė 126, 251
Laozi 517, 641
„Lapinas Renaras" 509
Laukinė Moteris (instinktyvioji prigimtis) 98, 99, 120, 325–329, 418–419, 428–430, 613–615
apibrėžimas 18, 21, 26–27
atmintis 18–19
autorės pažintis su 16–18
„Berankėje mergelėje" (Estés) 571–578
buvimas 14, 22–28
durys į pasaulį 37–39
galia/jėga 89, 375–377, 586–588
kilmė 22–28
nutildymas 318–319
nutrūkusio ryšio simptomai 22–28
palaiminimai 232
perdėtas intelektualizavimas 40–41
reputacija 14–15
sielos kaulai 51–53
sudėtinės dalys 177, 373
šaltiniai 287–288
vardai 22, 45
dar žr. instinktai; instinktyvioji prigimtis
Laukinė Motina 109, 117, 134, 500
apsivalymo ritualas ir 518–521
„Berankė mergelė" (Estés) ir 571–578
ištvermės apeigos 500–501
pakeisti dvasinę motiną 111–113
dar žr. Baba Jaga
Laukinė Ragana žr. Baba Jaga
Laukinis Vyras žr. „Manavis" (Estés)
lėlė, lėlės 129, 131, 619
kaip laukinės motinos 117, 136
kaip mokytojos 118–119, 137
kaip talismanai 121
simbolinė prigimtis 118
„Vasalisoje Išmintingojoje" (Estés) 117–121
lėlės – šventųjų atvaizdai 118
Leta 556, 557
Levy-Bruhl 498
Lewis, C. S. 520
libido 143, 144, 192, 297, 313, 422, 438, 639
Liuciferis, ir Jahvė, mitas 63
lobis, turtai:
atgautas 338–341, 359
iš namų 366–367
nelaisvė ir pagrobimas 338–341
netikėtai atrastas 179–185
sudegintas 293–297
lokys ir lokiai:
kaip simbolis 460–461
„Mėnulio lokys" (Estés) 446–451
Lozorius, prikėlimas 49

Makbetas" (Shakespeare) 196
Malinčė *(Malinche)* 388, 559
mana 117, 618
„Manavis" (Estés) 151–169
dvasinis atkaklumas 158, 161
Dviejų jėga 156–159
dvilypė moters prigimtis 155–156, 168–169
kaip tapti nuožmiam 165–166
klastingos pagundų vilionės 162–165
šuo 161–162, 165–166

tamsus nepažįstamasis 165–166
tėvas 160–161
vardo galia 159–161
vidinė moteris 161–169
vyro dvilypumas 158–159, 168
meilė 549, 608–611, 629–630, 631–632
apibrėžimas 171–172, 184–185
ašaros 200–205
„Berankė mergelė“ (Estés) ir 535–537, 546–548, 550–554, 582–584
gaudynės ir slėpynės 185–189
iniciacijos ir 582–584
ir netikėtai surastas lobis 179–185
kūno ir sielos šokis 208–214
kūrybingumas ir 384–387
Laukinei Moteriai 107–108, 245–246, 418–419
mirtis meilės namuose 175–178
patiklus miegas 196–200
požeminiame pasaulyje 535–537
pradiniai etapai 179–205
sielai 245–246
skeleto išpainiojimas 190–196
susidūrimas su Gyvybės/Mirties/ Gyvybės prigimtimi 170–172
širdis būgnas ir giesmė 205–208
tremtis ir 239–240
vėlyvesni etapai 205–214
„Mėlynbarzdis“ (Estés) 37, 57–62, 341, 488, 494, 509, 551, 558, 615
antagonistas kaip nevykėlis raganius 57, 63
antagonistas kaip stebuklingųjų dvasios narkotikų prekeivis 69
apžavėjimas 69
atpirkimas 86
biblinis mitas apie Liuciferį ir 63
broliai 75, 83–85
gyvenimo apvalymas, neigiamų dalykų atsikratymas 84, 96
išsisukinėjimas ir pėdų mėtymas 81–85
jaunikis žvėris 73–75
kaip didaktinė pasaka 88
kraujo kvapas 75–80
melaginga laisvė 70
naivi moteris kaip auka 65–70
nežinojimas 71
nuodėmių rijikai 85–89
pagrindinė veikėja 68, 69, 83
prigimtinis grobuonis 56, 57, 62–65, 87–89
raktelio reikšmė 70–73
sapnai apie juodąjį vyrą 89–98
smalsumas 71
šauktis pagalbos 74, 80, 83–85
troškimas patirti Rojų žemėje 69
vyresnės seserys 68–69, 72, 83
menstruacijos/mėnesinės 559, 620
ir konfirmacijos motyvas „Raudonose kurpaitėse“ (Estés) 302–303
vienatvė ir 378
„Mėnulio lokys“ (Estés) 446–451, 590
dvasios lokys 460–461
kilmė 469
kopimas į kalną 455–460
mirusiųjų dvasios 459–460
moteris 461–462
pagrindinis motyvas 452
pyktis kaip mokytojas 452–455
teisingas elgesys 461–464
vyras 453
žiniuonė 456
„Mergaitė su degtukais“ (Estés) 413–414, 590
ir kūrybinės vaizduotės suvaržymai 414–422
Kalėdų eglutė 422
krosnis 421
senelė 418, 422
sudarkyta iniciacija 419
„Meri Kalhein“ 494, 520, 640
Mičigano ežeras, tarša 316–317
„Miegančioji gražuolė“ 222, 632
miegas:
kaip išminties būsena 197–198
patiklus 196–200
Miller, Alice 227, 623

„Mirtinas smūgis"(Estés) 209–210
mirtis, mirusieji, mirimas:
Amžinoji Mirtis *(La Muerte Eterna)* 543
ir *descansos* 469–472
ir šaltis 420–422
kaip viena moters prigimties pusė 167–169
kūrybinio gyvenimo 78–79, 353–357, 393–396
meilės namuose 175–178
mirusiųjų dvasios 459–460
prigimtinio grobuonies 62–65, 87–89
„Vasalisoje Išmintingojoje" *(Estés)* 108–113, 136
zona 485–486
Mirusiųjų diena *(El Día de los Muertos)* 253, 621
Miško būtybė (Ö Erdöben) 22
mitinis balsas *(La Voz Mitológica)* 46, 51, 148, 272
Moffeit, Tony 46, 615
„Moteris Giltinė" (Estés) 37, 170–214
ašaros lašas 299–205
gaudynės ir slėpynės 185–196
herojė kaip mokytoja 188
išpainioti skeletą 190–196
jaunikio išbandymas 190
kūno ir sielos šokis 208–214
mirtis meilės namuose 175–178
netikėtai surastas lobis 179–185
patiklus miegas 196–200
pradiniai meilės etapai 179–185
Sedna ir 174, 181–182
širdis būgnas ir giesmė 205–208
transformacijos/virsmai 211
vėlesni meilės etapai 205–214
žvejys 181
„Moteris iš ežero" (Estés) 358, 631
„Moteris Peteliškė" *(La Mariposa)* (Estés) 267–272
moterys:
agresyvumas 83–85, 96
ambicijos 306–309
amžiaus tarpsniai 574–575
atvirumas 466–467
draugų ir mylimųjų pasirinkimas 143–147
dvilypė prigimtis 155–159, 167–169
ekologija 382–383
gabumai 23, 44, 304–305, 386, 398, 466–467
gyvybinių jėgų praradimas 306–307, 393–396
griežtai kontroliuojamos 17
kaip nuosavybė 17
laikymas vaikais 16
lengvabūdiškumas 78
mokymas „būti gerutėms"/ „gražiai elgtis" 98, 115, 123, 313–319
po gimdymo 565–566
ratas 232
savęs apgaudinėjimas 306–307
savižudybės 78
senos 30, 619, 622, 627–628
tariamai nekontroliuojamas elgesys 309–311
viena kitos skundimas 312
Motina Kūrėja 49
Motina Mirtis 49
Motina Naktis 619
Motina Niksė 45, 122, 134, 149, 426
motina, motinos:
ambivalentiška 226–228
„Berankėje mergelėje" (Estés) 516, 529–530
„Bjauriajame ančiuke" (Estés) 225–235
Deivė 231
„geroji motulė" 108–113
Gyvybė/Mirtis/Gyvybė 37, 86, 122, 125, 126, 134, 144
herojiškos savybės 228
išorinė 225
laukinė, žr. Baba Jaga; Laukinė Motina
mažos laukinės 148
mokanti atžalas/jauniklius 231, 241–242

motinos kompleksas 225
netekėjusi 229
palūžusi 228–230
raudonoji 135
rūšys 225–226
stipri 233–235
„spindulingoji“ 231
vaikas 230–233
vidinė 235
Muerte 460

naivumas, naivios moterys 394, 557
dar žr. „Mėlynbarzdis“ (Estés); nekaltybė
naktinės sąmonės būsena 426
namai, sugrįžimas namo 330–383
agresyvumas 371
apibrėžimas 361–362
atsiskyrimas 377
baimė 359, 362
buvimo vieta 366–370
ir įgimta moterų ekologija 382–383
kaina 370
kaip pasveikimas 370
kasdienybė ir 369–372
laikas 368–372
pasiryžimas grįžti 343–344
perdėtas susitapatinimas su gydytojo archetipu 364–364
prigimties (senolių) šauksmas 357–359
sugrįžimas iš naujo 330–332
„Vasalisoje Išmintingojoje“ (Estés) 106–108, 136–144
dar žr. „Ruonio kailis, sielos oda“ (Estés)
„Našlė iš Bato“ (Chaucer) 152
neigiamas savęs vertinimas 71
nekaltybė:
apibrėžimai 196–199
ir ašaros lašas 200–205
ir neišmanėlio sandėris 507–516
miegas ir 196–200
„numesti daiktai“ 526–527
nuodėmių rijikai 85–89

„Nusileidimas į paskendusį laivą“ (Rich) 367–368

obsceniškumas, nešvankumas:
apibrėžimas 431–434
deivės paleistuvės 265–266, 432–439, 442
depresijai įveikti 438
ofrenda(s), ritualas 29, 253, 254, 624
Ozyris 49

„Paklydusi zigota“ (Estés) 246–250
pamestinuko archetipas *žr.* „Bjaurusis ančiukas“ (Estés)
pamiršimas 471, 478–479, 489, 639
ir Velnias „Berankėje mergelėje“ (Estés) 556–557
tamsus nepažįstamasis ir 153, 165–166
„Pasaka apie siuvėją“ (Estés) 354–355
„Pasaka apie skraidantį kilimą“ 263–264, 626
pasakos, pasakojimai, mitai:
apie išmintį 620
archetipinė energija 603
auka 604
durys 72
ir asmenys „sėklos“ 599–600
ir dvasinė raida 29
ir vidinis gyvenimas 36–37, 40–42
kaip vaistai 30, 35, 89, 597–606
kelrodžiai 65
meistras, meistriškumas 643–644
netikra šeima 617
perdavimas/ palikimas 30, 33, 598–599, 601–602
pradžios ir pabaigos formulės 107–108, 600
ranchera stiliaus 35
repertuaras 30
rūsys, kalėjimas ir urvas kaip simboliai 80
sekimo metas/laikas 598–599
teisingi klausimai 72
teisingumas 190–191

trejų metų laikotarpis 517
vaismedžiai 541–542
vedybos/ vestuvės/ santuoka 54
„viešnia“ 605
žiauri netektis 282–284
pasitikėjimas:
Laukine Moterimi 107–108
patiklus miegas 196–200
paslaptys *žr.* gėdingos paslaptys
pastangos pateisinti nenormalumą 313–319
pėrėjimo apeigos 628
perfekcionizmas /tobulybės siekimas 631
Perrault, Charles 615
Persefonė 49, 435, 437, 533, 550, 617, 643
„Berankė mergelė“ (Estés) ir 530–531
ir „Baubo“ 436–437
pagrobimas 435
prisikėlimas 437
persona 76, 119, 127, 251, 285, 293, 355, 619, 630
pyktis 452–480
atleidimas 477–480
ciklas 454
ir pažeisti instinktai 472–473
ir senos žaizdos 463
kaip mokytojas 452–455
kolektyvinis 473
negalėjimas atsikratyti 474–476
nauda 453–454
nematoma pusė 458
sustiprėjimas 475
teisėtas 464–465
užgniaužimas 446–447, 467–468
Plath, Sylvia 317, 323
plaukas, plaukai:
„Auksaplaukės“ plaukai 486–487
iš Mėnulio lokio pakaklės 461
„Trijuose auksiniuose plaukeliuose“ (Estés) 423–425
„Ponas Lapinas“ 494
Ponia Mirtis *(Dama del Muerte)* 171, 172, 178, 184, 187, 193, 209
Pourrat, Henri 615
prigimtinis grobuonis 57, 62–98, 558–561
atpažinimas 95–96
iniciacija ir 114–117
ir išsisukinėti, mėtyti pėdas 81–82
ir šokis su auka 81–82
jaunikis žvėris kaip 73–75
jaunos sielos santuoka su 69
kaip persekiotojas 615
kraujo kvapas ir 75–70
Laukinė Moteris 97–98
naivios moterys ir 65–70
nepaklusti 72
nežinojimas ir 70–73
nuodėmių rijikai ir 85–89
nužudymas 81–82, 85–89
raida 62–65, 96–98
„Raudonose kurpaitėse“ (Estés) 308–309
šauktis pagalbos 83–85
tykojantis laukinės prigimties 57
transformavimas 85–89
žalojantis ir niokojantis gyvenimą 559
dar žr. sapnai apie juodą vyrą; tamsus nepažįstamasis; Velnias
priklausomybė, apsėdimas 319–324
psichoidinė pasąmonė 21, 47, 298
psichologija 18–21, 56–57, 225, 609–610, 611, 614, 619, 623, 624, 627, 637, 640
drabužių archetipas 76
dvasios ryšio su žeme nutraukimas 92–93
ir pasakos kaip vaistai 597–600
Laukinė Moteris ir 18, 21, 614
motinystė ir 108–113
susiliejimas su biologija 47
šeimyninių nerimo priežasčių apibūdinimas 91
psichopompas 162, 548, 583, 632
Pujė, Naujoji Meksika 267, 269
purvinosios deivės ir jų istorijos 431–434
„Baubo – pilvotoji deivė“ 434–439, 528

„Kelionė į Ruandą“ 442–445
„Kojotas Dikas“ 439–442
Ragnariokas 517
rankos 521–528
ataugimas 506, 571, 576–578
paslaptingumas 523–526
„Raudonos kurpaitės“, eilės (Sexton) 314
„Raudonos kurpaitės“, pasaka (Estés) 178, 277–281, 627, 628
baisinga dvasia 320
bandymas nusiauti kurpaites 324–325
budelis 324–325
džiaugsmo stoka 321
konfirmacijos motyvas 302
kurpius 307–309
psichologinė tiesa 282–284
savadarbių kurpaičių praradimas 285–288
senas kareivis 319
spąstai:
apsimetinėjimas, pastangos „būti gerutei“ ir pateisinti tai, kas nenormalu 313–319
mėginimas vogčiom įgyti lobį, asmenybės susidvejinimas 302–309
nevaldomas šokis, apsėdimas ir priklausomybė 319–324
nuolaidžiavimas kolektyvui ir šešėlinis maištas 309–313
paauksuota karieta, bevertis gyvenimas 288–290
pažeisti instinktai – nelaisvės pasekmė 298–302
sudegintas lobis ir dvasinis badas 293–297
sudžiūvusi senoji dama, senatvinė jėga 290–293
vilionės / gundymas 282–283, 288–290
žiauri netektis 282–284
„Raudotoja“ *(La Llorona)* 177, 388–390, 551, 590, 623, 633
herojė 388–389
Idalgas 399, 404–405
kilmė 388–389, 633–634
kūdikiai 405, 412
laukinės sielos tarša 391–393
nuodai upėje 393–396
šiuolaikinės versijos 633
upės simbolika 392
recuerdos 331
retablo(s) 29, 98
Rich, Adrienne 193, 367, 622, 632
Río Abajo Río (upė, tekanti po upe) 22, 47, 50, 55, 339, 384, 387, 392
Rosenblatt, Paul C. 495, 640
rūbai:
kaip fasadas 76
kaip persona 76, 127, 619
menas puoštis 17
skalbimas 126–127
Vasalisos 135–136
„Rūko būtybė“ *(Humana del Niebla)* 22
„Runcuncukas“ 341
„Ruonio kailis, sielos oda“ (Estés) 332–337
dvasinis vaikas 351–353
išgirsti senolio šauksmą 357–359
išnirimas iš gelmių 374–377
ištrūkti ir nerti gilyn 366–372
kvėpavimas po vandeniu 372–374
moteris ruonė 341, 353, 372–374
neužsibūti per ilgai 360–365
odos praradimas 341–347
pažado sulaužymas 361
peilis, akmens raižiniai ir lazdelės 374–375
santuoka 350–351, 352
savanoriškos vienatvės praktika 377–381
senasis ruonis 357–359
sielos pojūčio praradimas kaip iniciacija 338–341
sudžiūvimas 353–354
sugrįžimo motyvas 343–344
susiluošinimas 355
vienišas vyras 347–351

Sanfield, Steve 643–644
sapnai 355–358, 620
animus 85
apie juodą vyrą 89–98, 355
atsisveikinant su gerąja motule 108–113
bekūniai balsai 357
burtininkas (magas) 539
contra naturam 540
gėdingos paslaptys 481–485
jaunikis žvėris 73–75
kaip vartai 91
karieta 288–290
kompensuojantys 588
laukinės prigimties ilgesys 18–20
meilės išbandymas 552–553
namo simbolika 121–122
siela antrininkė 540
sužeisti gyvūnai 356
vyrų paveikslai 400–401
sapnai apie juodą vyrą 89–98, 355
aiškinimas 89–93
džiūvanti moteris ir 355–356
grėsmingumas 95
ir apsivalymas, neigiamų dalykų atsikratymas 96
įspėjimo signalai 91
palyginus „Mėlynbarzdį“ (Estés) su 62–63, 90–93
persekiotojas 90
sąsajos su asmeniniu ir vidiniu sapnuojančios moters gyvenimu 89–91
„Sapnų laukas“ (Kinsella) 385, 633
satori 620
„Sausuoliai medžiai“ 465–466
Sedna, inuitų 181–182, 622
seksualumas, sakralusis 431–445
apibūdinimas 431–433
gydomasis poveikis 445
juokas ir 444–445
juslingumas 162–165, 442
susigrąžinimas 431–445
dar žr. purvinosios deivės
senatvinė jėga 290–293
Setas 49
Sexton, Anne 301, 314, 323
Shakespeare, William 196
Shange, Ntozake 273, 626
Siela / siela:
antrininkė 540
ciklai 330–331
ir *animus* 400–405
ir būtybė tarpininkė 375
ir dvasia 349, 383, 622–623, 632, 641–642
ir gėdingos paslaptys 481–485
ir kūnas 208–214
ir pasakos kaip vaistai 597–606
ir vienatvė 377–378
išbadėjusi *(hambre del alma)* 17, 276, 293–297, 361, 411, 490
kančios 551–570
La Loba kaip sergėtoja 53
meilė 245–246
namai 357–359
neigiami aspektai 304–307
praradimas 289–290, 338–341
poreikiai 251–253
santykis su „aš“ 377–381, 622–623
santykis su „ego“ 193, 347–351
tarša 391–393
dar žr. „Ruonio kailis, sielos oda“ (Estés)
Simic, Charles 329
sodininkas, sodas 504, 535–538, 543–546, 642–643
„Sofi pasirinkimas“ (Styron) 229
Sofija 420
Stiksas, persikėlimas per 532, 542
Styron, William 228–229

Šakti 399
„Šaltinio Manona“ *(Manon of the Spring, Pagnol)* 393, 634
Šeherezada 147
šešėliai, šešėlinė prigimtis; šėlinimas 585–591
apibrėžimas 585
atskleidimas 113–117
ir kūryba 302–305

šešėlinis maištas 320
teigiami ir neigiami aspektai 303–305
transformavimas 140–150
šydas, iliuzijos 458–459
šiurpės *(temblón)* 391, 395
Šiva 399
šokanti jėga *(Dakini)* 22
šokis ir šokiai:
kūno ir sielos 208–214
moterų ruonių 332–333, 345
Peteliškės 270–272
prigimtinio grobuonies ir aukos 81–82
„Raudonose kurpaitėse“ (Estés) 319–321
šuo, šuniškas:
atkakli prigimtis 161–162
kaip tapti nuožmiam 165–166
Manavyje“ (Estés) 161–162, 165–166
pagundos 162–165
pusiau- 505, 557
Šv. Jonas (Kryžiaus) 426
Taiši, Šotoku 453
tamsus nepažįstamasis 154, 165–166
dar žr. prigimtinis grobuonis
Torquemada 561
„Transcendentinė funkcija“ (Jung) 49
tremtis 115–116, 222–225, 239–240
animus 406
grįžimas namo 368–371
ir nuolaidžiavimas kolektyvui 309–313
kaip iniciacinis atskyrimas 419
meilė ir 235, 245–246
„Paklydusi zigota“ (Estés) ir 246–253
palūžusios motinos ir 228–230
sulaukėjusios moterys ir 275–276
„Trys auksiniai plaukeliai“ (Estés) 423–425, 636
plaukų simbolika 429–430
senis 426–427
senė 427–428
versijos 423
„*Tsukina Waguma:* lokys“ 351, 447
Txati 622

Uranas 562

Vanderburgh, Jan 619, 624
vaisingumo apeigos 627–628
„Vandeninės moterys“ (Estés) 134
Varnas 193
„Vasalisa Išmintingoji“ (Estés) 37, 99–149, 222
atskirti vieną nuo kito 131–133
atskleisti tamsų šešėlį 113–117
epifanijos 136–137
išsiaiškinti paslaptis 133–137
juodas, raudonas ir baltas raiteliai 133–136
leisti gerajai motulei numirti 108–113
motulės palaiminimas 137
pamotė ir podukra/netikroji šeima 113, 115
rasti kelią tamsoje 117–121
stotis ant keturių 137–140
sugrįžimas namo 106–108, 136–144
supelijį grūdai 131–132
susitikimas su Laukine Ragana 121–125
švytinti kaukolė 139–140, 150
tarnauti neracionalumui 125–131
tėvas 115
transformuoti šešėlį 140–150
tremtis 222
užduotys 108–150
Velnias 309, 628
„Berankėje mergelėje“ (Estés) 511–512, 540
įkūnijantis dvasinį apsėdimą 557
ir ašaros 521
luošintojas 526
sandėris su 507–517
sukeičiantis laiškus 551, 557, 559, 564–565
„Velnio bobutė“ 341
Venera 262

„Viena lazda, dvi lazdos" 157
vienatvė:
kaip sąmoninga kasdienė praktika 377–381
pyktis ir 464–465
savęs įvertinimas 381
vilkai, vilkės 14–20, 41–43, 241–242, 243–244, 327–329, 470, 591
atkaklumas 243–244
badaujantys 295–296
bendri su moterimis sveiki bruožai 15, 25
dešimt taisyklių 591
instinktyvioji prigimtis 170–172
išeiti ir pasilikti 362–363
išnaikinimas 41
ištvermės mokymas 500–501
jauniklių auklėjimas 111, 242, 329
kūnai 255–256
kūrybingumas 408–410
likimo ciklai 171
palyginti su šunimis 161–162
pykčio išraiška 467–468
prarastų kvapų ieškojimas 242
prisikėlimas 42–43
reputacija 14
sėlinimas 585
teritorija 326
tikslo siekimas 426, 430
užguiti 313
žaismingumas ir augimas 15, 470
žiauri užuojauta 16–17
„Vilko blakstiena" (Estés) 592–596
vyras, vyrų, vyriška 158–159, 198–202, 623, 635
ir *animus* 400–408
sapnuose 401
su krūtimis *(hombre con pechos)* 148
dar žr. sapnai apie juodą vyrą
von Franz, Marie 616
Vorė *(Na'ashjé'ii Asdzáá)* 126, 251

Whitely, Opal 587
Winnicott, Donald 617
Wolffe, Toni 373

žaizdos ir traumavimas 29–30, 637–639
dėl gėdingų paslapčių 481–485
Laukinės Moters 327–328
„Žanas gėlininkas" *(Jean de Florette)* 393, 634
Žinančioji *(La Que Sabe)* 44, 46, 49, 99, 118, 120, 134, 140, 149, 427, 430, 519, 525, 543, 555, 589
atkuria jėgas ir gydo 427
„Berankė mergelė" (Estés) ir 543, 555
ir delnai 525
klausti patarimo 149–150
lėlė kaip balsas 119–120
sugrįžimas pas 519
„Trijuose auksiniuose plaukeliuose" (Estés) 423–425

Estés, Clarissa Pinkola
Es-121 Bėgančios su vilkais: laukinės Moters archetipas mituose ir pasakose / Clarissa Pinkola Estés; iš anglų kalbos vertė Lina Būgienė. – Vilnius: Alma littera, 2005. – 680 p.

ISBN 9955-08-715-3

Dr. Clarissos Pinkolos Estés „Bėgančios su vilkais" – klasikinis ir novatoriškas veikalas, tyrinėjantis moters dvasinį gyvenimą, – išverstas į daugiau kaip 25 kalbas ir įvertintas prestižinėmis ir garbingomis premijomis už psichoanalizės plėtojimą.

UDK 159.92+159.96+398]-055

Clarissa Pinkola Estés, Ph. D.
BĖGANČIOS SU VILKAIS
Laukinės Moters archetipas mituose ir pasakose

Iš anglų kalbos vertė *Lina Būgienė*

Viršelio dailininkas *Jokūbas Jacovskis*
Korektorė *Bronė Balčienė*
Maketavo *Ligita Plešanova*

Tiražas 3000 egz.
Išleido leidykla „Alma littera", A. Juozapavičiaus g. 6/2, 09310 Vilnius
Interneto svetainė: http://www.almalittera.lt
Spaudė AB spaustuvė „Vilniaus spauda", Laisvės pr. 60, 05120 Vilnius 56
Interneto svetainė: http://www.spauda.com

Kiekvienoje moteryje slypi galinga jėga, pasižyminti tobulais instinktais, kūrybos aistra ir nesenstančia išmintimi. Tai – Laukinė Moteris, instinktyviosios moterų prigimties įsikūnijimas. Bet ji grėsmingai nyksta. Nors visos gimstame dosniai laukinės prigimties apdovanotos, vėlesni visuomenės bandymai mus „civilizuoti" ir įsprausti į griežtus rėmus galiausiai užgniaužia iš sielos gelmių aidintį ir gyvybę teikiantį vidinį mūsų balsą. Knygoje „Bėgančios su vilkais" dr. Estés pateikia gausybę įvairių kultūrų mitų, pasakų bei istorijų, kurių daugelį pati paveldėjo iš savo šeimos, norėdama padėti moterims atkurti laukinius, sveikus, pranašiškus šios instinktyviosios prigimties bruožus. Besigilindamos į šios įstabios knygos autorės sekamas istorijas bei komentarus, mes iš naujo atrandame, pažįstame, pamilstame ir suprantame Laukinę Moterį, mes kaip stebuklą ar gyduolę glaudžiame ją prie širdies. Dr. Estés psichologija dosni ir vaisinga, tai – moters sielos pažinimas pačia tikriausia prasme.

Alma littera

bėgančios su vilkais

„Bėgančios su vilkais" – tai anaiptol ne eilinė knyga. Tai neįkainojamos išminties, gilių įžvalgų ir meilės kupina dovana, pranašystė iš žinančiosios lūpų.

Alice Walker

Savo darbe Clarissa Pinkola Estés, pasitelkusi senus, giliai įsišaknijusius šeimos ritualus bei archetipinę psichologiją, mus tikina, kad siela niekur nežuvo, ji tiktai miega... Jos knyga mums primena, kad, nepaisant viso savo rafinuotumo, mes tebesame gamtos dalis, kad tebesame laukiniai, ir pakanka atgauti tą pirmykštį gyvybingumą, kad jau savaime pasijustume besą teisingame gyvenimo kelyje.

Thomas Moore

Įkvepianti knyga, tikri „sielos vitaminai" moterims, atkirstoms nuo savo intuityviosios prigimties.

San Francisco Chronicle

Aš dėkinga „Bėgančioms su vilkais" ir dr. Clarissai Pinkolai Estés. Jos knyga atskleidžia skaitytojai, kaip nuostabu būti narsiai, mylinčiai, kaip nuostabu būti moterimi. Visi, kas moka skaityti, turėtų perskaityti šią knygą.

Maya Angelou

ISBN 9955-08-715-3

